Cl. H. B
62

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

Res. 1349

Res. 1349

ANGELI GALLVCCII
E SOCIETATE IESV
D E
BELLO BELGICO
AB ANNO CHRISTI MDXCIII.
AD INDVCIAS ANNORVM XII.
AN· MDCIX· PACTAS·
PARS ALTERA.

POUR BIEN
IN HOC SIGNO

DE BELLO BELGICO
LIBRI DECIMI TERTII
SVMMA.

GEnuenſium Virorum præſtantia. Ambroſij Marchionis Spinulæ, & Friderici Fratris educatio. Huius indoles ad arma propenſa. Eiuſdem ad bellum Belgicum profectio. Quanti æſtimatus ab Alexandro Farneſio. Hiſpani Regis triremibus præficitur. Mauritius cum Claſſe Flandriam inuadit. Eius partem Fridericus oppugnat, & vincit. In eâ pugnâ caſus notabilis. Neoportus deſcribitur: qui à Mauritio obſidetur. Contra eum Archiducum copiæ, ſeditioſis reſipiſcentibus auctæ, Archiduces adeunt Caſtra: & Iſabella concionem habet ad Milites. Hac animati, varijs locis potiuntur. Archiducis conſultatio de præliando contra Mauritium. Differitur in utramque partem. Prælium decernitur. Exercitûs utriuſque diſpoſitio. Inſignes Viri apud Mauritium. Eius concio ad Milites. Locus pugnæ deſcribitur. Catholicorum Equitum fuga. Peditum vehemens dimicatio: Catholici tandem ſuperantur. Archidux vulneratur: captus creditur: ſtrenuè defenditur. Mendozza periclitatur, & capitur. Alij magni Viri capti. Mauritij benignitas erga Victos. Hieronymi Rhò Elogium. Alphonſus Aualus à fideli Famulo ſeruatus. Inſi-

gnes Viri cæſi. Vndenam tanta clades Catholicorum. Archiducis magnanimitas. Fridericus Spinula vexat Fœderatos. Barlota, Diuæ Catharinæ munimentum defendens, occiditur. Eius laus. Erneſtus Naſſouius periclitatur. Fœderati de Mauritio queruntur. Agitur de pace cum Catholicis, datis utrinque literis. Nihil conficitur. Ambroſij Landriani mors, & laus. Nouum ſæculum nobilitant ortu ſuo duo magni Principes. Tractatur Captiuorum redemptio. Mauritius inopinatò Rhenobergam obſidet. Subſidium Archidux immittit. Oſtendam obſidere ſtatuit. Mauritius Rhenobergâ, & Meursâ potitur.

DE
BELLO BELGICO
LIBER DECIMVS TERTIVS.

1600.

GENVENSIS Natio,quæ Diuinæ prouidentiæ conſilio inter Alpium quaſi propugnacula, & Liguſtici maris foſſam, velut ad cuſtodiam Italiæ conſtituta; *Romana Sedis, Eccleſiæque propugnatrix* ab Oraculo Vaticano meruit appellari; multis quidem nominibus famam ſui ad venientium Sæculorum memoriam per literarum monumenta tranſmiſit. Sed nullo digniore, quàm quòd æquè virtutum, ac Virorum illuſtrium fœcunda Parens, Liberos ſuos, quà ſagacitate ingenij, quà prudentiâ ciuili pariter, ac militari ubertim inſtructos, pares eduxit, non Prouincijs tantùm, ac Regnis vel ſubigendis, vel adminiſtrandis: ſed integris Mundis auctoritate ab Deo ſecundâ regendis (ut in Summis Pontificibus ſex palàm fuit) & nouis quòque memorabili ſolertiâ inueſtigandis, infractâque conſtantiâ Chriſtianæ Religioni, Hiſpanæque potentiæ ſubiugandis: quod in uno Chriſtophoro Columbo poſteritas omnis demirabitur.

In liter. Alexādri Tertij P. Max. — Genuenſium laus ab Eccleſiæ defenſione. — Ab inſignibus Viris. — *Hieronymus de Marinis in Genuæ deſcript. c. 4. ſect. 10.*

Hos inter egregios Viros numero plurimos, gloriâ maximos, vel una Spinularum Gens, ab al â originis antiquitate in plures diducta Familias, ſex protulit Romæ Purpuratos, ac tot inuictos bello Heroes, ut vel enumerare longum ſit. Verùm in militari præſtantiâ neſcias, an ullo iactare ſe poſſit Alumno glorioſiùs, quàm Ambroſio Marchione: qui ſuarum victoriarum plauſibus naſcentis huius Sæculi aures impleuit. Ei tamen in belli exercitatione Fridericus Frater prærogatiuâ temporis præiuit. Vtrumque bono publico genuere Philippus Spinula Venafri Marchio, & Polyxena Grimalda Nicolai Salernitani Principis Filia: Ambroſium anno Chriſtiano milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono; Fridericum verò ſeptuageſimo primo.

Spinulæ Gentis præcipui Ambroſius, & Fridericus. — Eorum Parentes. — *Auber. Miræus in Elog. Gentis Spinulæ.*

AMBROSIVS, ut natu maior, artibus eis omnibus imbutus fuit, quæ Virum primarium decent: ac præter communem ingenuis Adoleſcentibus armorum, equorumque tractationem; Mathematicæ quòque ſcientiæ operam dedit: eique potiſſimùm parti, quæ verſatur in machinis. Vt non immeritò dictus fuerit in Belgico bello militaria machinamenta complura docuiſſe

Ambroſii prima inſtitutio.

poſteritatem. Rerum quòque geſtarum narrationibus euoluendis implebat Ambroſius animum; atque eius præſertim belli, cuius futurus tanta pars erat. Frequenti eorum utebatur conſuetudine, qui arma in Belgio tractaſſent: multa ex ijs quærere de regionibus, multa de rebus præclarè, aut perperam actis; quaſi iam tùm in eam partem propendente naturâ. 1600. *Ex literis Ang. Grilli ad Alphonſum Beccariam.*

At Fridericus utpote natu minor, pacatis potiùs Eccleſiæ curis, ac togæ artibus à Parentibus deſtinabatur: more ſatis uſitato, ut in educatione Liberorum primæ tribuantur armorum tractationi, literarum ſecundæ: tanquam illa præ his habeantur Ciuitatibus, ac Regnis tutandis aptiora. Igitur, ut exteras luſtrando regiones compendium ſapientiæ faceret, miſſus in Hiſpaniam fuit; & Salmanticæ menſes aliquot commoratus, ut in eo doctrinarum emporio abundè inſtructus, ſeſe maior in patriam reuerteretur. Verùm, ut ægrè propellimur alieno imperio, quò naturæ ſponte non ferimur: ingenium Friderici nihil à fraterno degenerans, magis ad arma factum, quàm ad literas, eo patuit experimento. Indoluit eius Patruus Auguſtinus, cum quo degebat, egregiæ proli geminatam lauream negari, tum quæ pace, tum quæ bello vireret. Sed quandò aduersùs naturam ire, idem cenſebat, atque in Cælum pugnare: ex eâ ſapientiæ ſede ſubtractum, ſecum reduxit Genuam Fridericum. Is ibi cum Fratre bellicis informatus inſtitutionibus, ac naualis præterea militiæ ſcientiam aſſecutus; in Belgium, exercendis, quas didicerat, artibus patentem campum profectus eſt. Apud Alexandrum Parmenſem Ducem poſtremis eius adminiſtrationis annis, tùm ſub Erneſto Archiduce, ac poſtmodum Andrea Cardinali Belgium regente Voluntarium Militem egit: uti ferè Viri Nobiles ſolent, quibus gloria pro ſtipendio eſt. Quanti verò eum faceret Alexander, magnus æſtimator alienæ virtutis, quia magnus exercitator ſuæ; tùm apertiſſimè declarauit, cùm eumdem Raynutio Filio, alijsque duobus comitem adiunxit ad priuatum certamen, quod cum Alphonſo Aualo Magiſtro Equitum ſupremo, eiusque Aſſeclis tribus ineundum credebatur: ut suborta inter utrumque controuerſia, quæ componi prudentum arbitratu nequiret, ferro iudice dirimeretur. Poſtremæ quòque Alexandri expeditioni Gallicæ, quâ Rhotomagum Henrici Quarti obſidione, cum ingenti gloriâ, Hoſtisque ipſius admiratione, liberauit; Fridericus interfuit: atque inde vulnus in fronte ab ictu lanceæ, argumentum magni in aggrediendo animi, reportauit.

Fridericus Salmanticam mittitur.

Propenſior ad arma, quàm ad literas.

In Belgio militat.

Venturiero.

A Farneſio magni æſtimatus.

At anno eiuſdem ſæculi ſupra nonageſimum quinto, maius

aliquod

1600. aliquod opus mente peruoluens, è Belgio in Hiſpanicam Regiam contendit. Ibi cum Philippo Secundo acriter egit de triremibus aliquot inſtruendis, armandisque aduersùs Hollandica nauigia; quæ multum Hiſpanæ rei apud Belgas officiebant. Rex, pro ſuo more, de eo referri ad concilium Prudentum voluit. Plerique in contrariâ erant ſententiâ, cum in primis aſſererent; ad ea maria triremes haud eſſe accommodatas. Peruicit tamen apud Regem Friderici conſtantia, & ſpes, quam prudentiſſimo Principi faciebat, operis felicem ad exitum perducendi. Verùm, ut ea quaſi tentamenta quædam eſſent, ac prima experimenta noui conſilij à Friderico contra multorum opinionem propoſiti: noluit Rex multum aut Militis, aut ſumptuum in diſcrimen obijcere. Quare quatuor tantùm deducendarum triremium fecit poteſtatem. Alterum quòque non minoris emolumenti conſilium, qua erat ſagacitate mentis, excogitauit, atque obtulit Philippo Fridericus: ut nempe ductis in Belgium, atque inde per breue fretum traductis in Angliam triremibus, commodus aliquis ex improuiſo eius Inſulæ portus occuparetur. Placuit Regi ſapiens cogitatum: at maturioris opportunitatem temporis expectandam ratus, Genuam reuerti iuſſit Fridericum: ibique ſua mandata opperiri. Paruit is regijs imperijs: annique nonageſimi octaui principio reuocatus ab Rege fuit in Hiſpanicam Aulam. Hìc dum rurſus de Claſſe agit in Belgium, Angliamque mittenda; Philippi Secundi mors omnibus luctuoſa interceſſit, quàm alibi fusè memorauimus. Philippo verò Tertio magnum Parentis Imperium capeſſenti eadem, quæ Patri, conſilia Fridericus propoſuit. Igitur & ſuo Rex, & paterno iudicio rem ſalutarem probans, decem ex Hiſpanicâ Claſſe triremes ei conceſſit; in quas ſupremum obtineret imperium. Sed, uti frequens eſt, in itinere conflictatus aduersâ tempeſtate, unius ex eis, alteriusque iacturam fecit: reliquas octo feliciter ad portum Sluſenſem applicuit. Illinc, & propinquis ex locis confinem Hollandiam, eiusque naues ultro, citroque commeantes, haud leui cum detrimento, vexare cœpit. Ad hanc præſertim ſubmouendam vexationem, uti Duodecimo diximus Libro, ingentem in Flandriam Claſſem Mauritius deduxit.

A Philippo Secundo, ac Tertio triremibus præficitur.

Lib. 10.

Mauritius Claſſem ducit in Flandriã.

CVM verò rumor interea percrebuiſſet, Archiducem Albertum, atque Iſabellam cum frequentibus Copijs Gandauum versùs magnis itineribus properare: mouit Mauritius Exercitum, Oſtendam, exinde Neoportum aggreſſurus. Echeloum Oppidulum ad amnis Liuiæ dexteram ripam ſitum, Pagosque ferè omnes mœnibus nudos, inter Gandauum, & Brugas interiectos,

Campana p. 3. l. 8. Gaſpar Ens lib. 21. Grotius l. 9. Boter. l. 7. Thuanus l. 124.

quos

1600.
Reidanus l. 17. Camerus lib. 14. c. 7. 8. & 9. Bentiuolus par. 3. l. 6. Beyerlinck, Lanarius, Baudart, Haræus anno 1600. Continuator Aitſingeri.

quos prætergrediebatur, ferro, flammiſque vaſtauit. Oſtendam ingreſſus, aperuit mentem ſuam Neoportum inuadendi. Quod antequam exequeretur, quatuor hoſtilibus munimentis potiundum cenſuit, quæ aduersùs Oſtendanas excurſiones Hiſpani erexerant: eorumque nomina erant: Sancti Alberti, Snaſcherchа, Bredena, & Audenburgum. Hæc neque Milite, neque apparatu bellico ſatis inſtructa, principio Mauritius oppugnauit, nulloque negotio cepit. Ac primo quidem cuſtodiendo trecentos impoſuit Pedites, ſecundo ducentos: Bredenæ Brugeſium præfecit cum quinque Peditum ſignis, atque unâ Equitum turmâ: Audenburgo Ioannem Pironum cum quingentis Peditibus, Equitibus verò centum quinquaginta. Tùm exiguo flumine traiecto, inter aliquot arenæ tumulos (quos vulgò Dunas vocant) ad mare bis mille Pedites veteranos, Scotorum nempe, Zelandorumque Legiones, quibus plurimùm fidebat, collocauit. His ille Copijs, & Præſidijs munimentorum aduentanti Hoſti moram aliquam ſeſe obiecturum ſperabat. Sibi quippe perſuaſerat, non priùs eum Neoporti ſubſidio venturum, quàm ſua propugnacula recuperaret. Interim verò commodum ſibi ſpatium fore Oppidum expugnandi, haud ſatis validum, vel ad obſiſtendum munitum.

Munimenta quatuor capit.

DUM Claſſis ad hanc expeditionem duceretur, onerariæ viginti naues Fœderatorum vehentes commeatum, & bellicum inſtrumentum, prope Blancobergam vento deſtitutæ, hæſerunt, unâ tantum præſidiariâ præeunte. Quo animaduerſo, in omnem occaſionem intentæ Friderici Spinulæ triremes quatuor, è Sluſenſi portu digreſſæ, impreſſionem in eas fecerunt: captasque partim cremarunt, partim onuſtas præda Sluſam abduxerunt. Cum præſidiariâ certatum aliquantò diutius. Quamuis enim vento deficiente ſtaret immota, crebriſque tormentorum ictibus lacera, ac plurimis perfoſſa locis aquam acciperet; duoque ſupra viginti è Claſſiarijs cæſi iacerent, complures vulnerati, atque ipſe Nauarchus grauiter ſaucius: ea tamen fuit in Præſidiarijs vel conſtantia, vel pertinacia (quandoquidem facilè altera vultum alterius præfert) ut deditione poſtulatâ, reſponderint: *Malle ſe, igne pyrio pulueri iniecto, incendium excitare, quod unà ſecum Hoſtes inuolueret, abſumeretque; quàm ipſorum prædam factos, in ſeruitutem quouis letho triſtiorem addici.* Cum Hoſte deſperato pugnare, pluſquam temerarium ducentes Hiſpani, ac plura ab eodem pati damna veriti, quàm paſſi eſſent, multis Nautarum, ac Militum ſuorum eo congreſſu interfectis; præſidiariam tandem dimiſerunt.

Fridericus Spinula nauibus Hoſtiũ potitur.

1600. SEQVVTVS hanc victoriam dies aliam longè maiorem ſpondere videbatur. Namque centum quinquaginta Fœderatorum naues tormentis bellicis, alioque apparatu onuſtæ, duodecim præſidiarijs nauigijs cuſtoditæ, dum prope Sluſenſem portum præteruehuntur, vento pariter deſtitutæ ſteterunt. Id ubi Fridericus cognouit, quatuor item triremes ad eas oppugnandas emittit. Ac primò quidem fauente malaciâ rei optimè gerendæ ſpes affulgebat: at ubi ventus increbuit, Hollandorum præſidiariæ, longè triremibus agiliores, eas in portum repulerunt. In eo breui conflictu mirum quid accidiſſe fertur. Turcicum in Hiſpanis triremibus mancipium erat, atque ad remum ſedebat: cum ex Hoſtium tormento emiſſus globus catenam, qua Turca tranſtris alligabatur, infregit, abrupitque. Ille libertate partâ, unde minus rebatur; atque hoſtili ferro à ferro herili ſolutus, in mare ſe deiecit: ac primùm ad Hollandorum naues; mox inde dimiſſus, Conſtantinopolim in patriam transfûgit. Tunc enimuero patuit, quantum ſubitis caſibus ingenium ſit: & iniuriam quandoque pro beneficio habendam. Mauritius interea Exercitu Neoportum adducto, & Claſſe cum omni apparatu bellico ſubſequente, Oppidum terrâ, marique obſidere aggreditur.

Caſpar Ens lib.21. Grotius l.9.

In nauali pugna mirum euentum.

Martial. Epigr.14. in Amphit.

OCEANI prope litus Neoportus eſt: cuius ad latus flumen præterfluit, haud mole magnum; quod tamen in mare ſe euoluens, portum efficit minimè contemnendum, formâ oblongum, ac nauibus tutum. Pharum habet exiguam, ſeu turrem lapideam, cuius in faſtigio noctu ignes prælucent, ad illuminandos nauium curſus, & vada frequentia præcauenda. Portum principiò Mauritius occupat, dirutis antè, quæ illum tutabantur, munimentis. Et quoniam Oſtendam, ac Dunchercham Neoportus interiacet; ab utrâque litoris parte Caſtra poſuit. Quà itur Oſtendam, ubi minor ab Hoſte metus; Erneſtum Naſſauium, & cum eo tertiam ferè Militum partem collocauit: quà verò Dunchercha ſpectatur, cum reliquo Exercitu ipſe conſedit. At Archiduces, ubi prima expeditionis in Flandriam Mauritianæ ad eos fama peruênit; periclitanti prouinciæ ſubſidium ferre maturauere. Imò commodam ſibi viſi nanciſci opportunitatem Fœderatorum Copias atterendi, partim ſuis Vrbibus, partim Oceano intercluſas. Igitur quidquid Militum in Geldriæ finibus erat, à Ludouico Velaſco ſtatim contrahi iuſſere, ac maximâ celeritate in Flandriam duci.

Neoporti deſcriptio.

Obſidetur à Mauritio.

Cõtra hũc Archiduces arma mouent.

QVONIAM verò Catholicorum Exercitus fuerat anteacto tempore non leuiter imminutus; ad eiuſdem ſupplementum,

ij quòque Milites euocati, qui ſeceſſionem ab alijs Dieſtæ fecerant. Miſſi ad eos reconciliandos Solræus Comes, Auguſtinus Herrera Gandauenſis Arcis Præfectus, atque Alphonſus Aualus. Hi, quâ erant apud omnes gratiâ, illud promiſſis, ſuaſionibus, precibus effecerunt, ut ad nouam expeditionem, Exercitui reliquo ſeſe redderent, debitamque Archiducibus præſtantes operam, quicquid peccatum antea fuerat, nouis obſequijs compenſarent. Vallonibus nouem menſium ſpopondere ſtipendia: Hiſpanis, Italis, & Germanis, quantumcumque deberetur, intra menſes totidem ſolutum iri. Maximo fuiſſe ferunt incitamento, ut prodirent ad bellum: quòd ipſemet Archidux proceſſurus eſſet in aciem, ac vel ſui capitis periculo cum Hoſte congreſſurus. Adeò vehementer exemplum Principis trahit ſequaces animos etiam contumacium. Ergo Dieſtâ digreſſi ad cæteras ſeſe Copias adiunxere ſexcenti Equites, Pedites octingenti. Omnes tamen ei tantùm parere voluerunt, quem ipſi ſibi impoſuerant, Electo, alijsque creatis in ſeditione Præfectis. Qui verò Hamontium ſeceſſerant Itali, quamuis magnopere ſuaderent Montenigrius, & Achicurtius, nullis conditionibus adduci potuerunt, ut ſeſe ad Commilitones referrent. Quare Militum numerus millia Peditum duodecim, Equites mille, ac ducentos haud ſuperabat. Progrediebantur hi magnis itineribus, & antequam Gandauum Archiduces peruenirent, Præfectus tormentorum Velaſcus Brugas versùs præceſſerat cum tribus Peditum millibus, Equitibusque trecentis. Copiæ reliquæ ſequebantur, duobus primis Ductoribus ſubiectæ Franciſco Mendozzæ Aragoniæ Archithalaſſo, & Friderico Comiti Thſerembergio ſupremo Caſtrorum Præfecto, pro Petro Erneſto Mansfeldio extremâ ſenectute retardato. In Exercitu præterea erant magni nominis, atque experientiæ Bellatores præcipui: Carolus Longouallius Buquoij Comes, Gaſpar Zapena, Hieronymus Monroius, Ludouicus Villarius, Alphonſus Aualus, Claudius Barlota, alijque veterani Milites Itali, Germani, Vallones, Burgundiones, Hiberni.

Seditioſi Dieſtenſes ad Exercitum redeunt.

Archiducum Copiæ.

CONVENERE agmina omnia Langebruggam, Pagum haud longè diſſitum Gandauo. Eòdem conceſſere Archiduces ipſi quarto Calendas Iulias: ut ſui copiam Militibus facerent; urgeretque præſentia Principum animos ſua ſponte præferoces. Ibi uniuerſo exercitu coram eis cum incredibili Militum alacritate luſtrato; viſum eſt Iſabellæ aliquid ſupra ſexum, at non ſupra ſuæ gradum dignitatis, audere. Etenim equo ſublimis, adequitante aulico ſuo comitatu, ante frontem Copiarum ſubſtitit;

Archiduces ad Caſtra veniunt.

Far la moſtra.

1600.

quâ

1600. quâ parte præſertim ſtabant, qui tumultuati fuerant, Hiſpani. Prænitebat illi regius planè aſpectus, ac fœmineam formam virilis vigor illuſtrabat. Grauiſſimis Orbis terræ negotijs in Aulâ Hiſpanicâ, magnique Parentis magiſterio tot annos innutrita, artem regnandi omnem capaci curarum nobilium animo penitùs hauſerat. Quare non dubitauit eius æui Heroina in conſpectum ſe dare Militibus animandis, eoſdemque paucis, ſed efficacibus verbis ad bellum inflammando, agere Imperatorem: concedente facilè id muneris Alberto, quòd eius dotalis eſſet, qui propugnabatur, Belgicus Principatus: an ut nouitas rei deſcendens in animos altiùs, vehementiùs perſuaderet? Ergo vultu in parem maieſtatem, comitatemque compoſito, ad hunc ferè modum eſt elocuta.

Iſabellæ cōcio ad Milites.

Aitſingeri Cōtinuator. Campana. Gaſpar Ens. Grotius. Botereius. Thuanus. Carnerus. Bentiuolus.

In dubiam belli aleam, Milites, itis; ſed propè certâ cum ſpe victoriæ. Id ſanè veſtra pollicetur virtus tot annos ſpectata in Belgio, celebrata in Europâ; tot exercita conflictibus, tot triumphis nobilitata. Quales ad hanc diem fuiſtis, tales non dubiè mox etiam vos exhibebitis. Eadem cauſæ bellandi: Catholicæ Religionis defenſio: veſtri Regis læſa maieſtas: noſtra quòque recuperanda ditio, tuenda exiſtimatio. Iidem Hoſtes, qui ſimul Hoſtes Fidei, Principi ſuo rebelles, & in utroque crimine contumaces. Idem vobis in pectore vigor, in manu robur. Quidni ergo eamdem ſperetis, quam toties & meriti, & conſequuti eſtis, exitûs felicitatem? Agnoſco veſtris in vultibus futuri læta præſagia. Alacritas iſta præter ſolitum emicans ſequacem trahit victoriam, ut nunquam antea, glorioſam. Verùm & alia præter gloriam, præter opima Hoſtium ſpolia, perſoluentur à nobis præmia virtuti veſtræ. Neque ea modò, quæ Solraus, & Herrera polliciti vobis ſunt, abunde ſuppetent; ſed ampliora multò ab Archiduce Sponſo, atque à me pariter in huius beneficij gratiam rependentur. Et ſi, quidquid eſt apud me gemmarum, mundique muliebris, ad vos remunerandos impendi ſit opus; non equidem eis parcam. Inaures haſce ipſas(ſimulque cum dicto digitum ad eas intendit) *auribus detraham: nè de præmijs veſtræ fortitudini debitis quidquam detrahatur. Ite igitur, Deo duce, ſuamque cauſam iuuante: ipſius, & noſtros Hoſtes animosè inuadite, ſtrenuè cædite, feliciter debellate. Pro tam iuſtâ causâ pugnare, quid eſt niſi vincere?*

Eius efficacitas.

HAEC Iſabellæ verba auguſto quidem oris habitu, ſed obſecrantis inſtar, pronunciata, tantos in audientium Militum animis motus excitarunt: ut continere ſe non potuerint, quin ſublatis altè clamoribus Infanti vitam, & gloriam iterum, iterumque precarentur. Tùm diſploſis undique ſclopetis iam ſe paratos ad prælium profitentes, aut ex eo ſe Victores reuerſuros, aut

in eo ſe fortiter occubituros ſpondebant. Sic inflammato, & inhiante pugnam Exercitu, Gandauum Iſabella reuertitur. Albertus ut animet exemplo, quos agit imperio, cum ijs in Hoſtem progreditur; haud indignum Principe ratus, obiectare bellicis periculis caput, eamdemque cum ſuis ſubire fortunam. Cùm ergo exeunte Iunio Brugis uniuerſus Exercitus conueniſſet; prima deliberatio fuit, ut intercepta ab Hoſte munimenta reciperentur. 1600.

Munimenta recuperantur.

AVDENBVRGVM principio itum eſt; cui tuendo Pironius præerat cum haud leui Præſidio: quod paulò antè memorauimus. Verùm uti ſæpe viciniora pericula ſunt, quando minùs timentur; alia tunc ille cogitabat omnia, quàm Hoſtis aduentum. Quare centurias Peditum aliquot, omnemque propemodum Equitatum ad agendam ex agro circumiacente prædam immiſerat. Vbi verò ſe ex improuiſo circumſideri ab inimico Exercitu vidit, non parum animo conſternatus; quæ à viribus tam ſubitò non poterat, ab aſtu comparare ſubſidia decreuit. Vt igitur trahendo moram, ſpatium ſeſe ad defenſionem inſtruendi captaret, cum Auguſtino Herrera primùm, deinde cum Ludouico Velaſco, poſtmodo cum alijs agere ſtuduit de munimenti reddendi conditionibus. At quod moliebatur in ſpeciem, re ipſâ præſtare, hoc eſt deditionem facere, omni deſtitutus auxilio coactus eſt. Calendis itaque Iulijs cum Hoſte conuenit, ut Præſidiarij inde migrarent cum ſarcinis, & armis, non tamen ſuccenſis fomitibus; atque Oſtendam incolumes deducerentur. Præſtitit id Velaſcus egregiè: alioquin futura in ſummo diſcrimine Pironij, ac ſociorum vita. Tantus aduerſùs Hoſtem ardor in pectore Militum gliſcebat.

Audenburgum ultro deditur.

POSTRIDIE ſuperuenere Caſtris tria Peditum millia, & Equitum turmæ aliquot è Præſidijs Arteſiæ, locisque finitimis collectæ. Atque Exercitu procedente, recentes ab ſeceſſione Milites, quò præteritam contumaciam præſenti virtute corrigerent; enixè petierunt ab Archiduce, atque impetrarunt, ut primam aciem tenerent, ac ſoli Snaſcherscham munimentum oppugnarent. Id verò peregere tam acriter, ut nullâ Præſidiarijs permiſsâ ſeſe tuendi facultate, ad unum omnes trucidauerint. Et quamquam Archidux tam prouidè, quàm clementer ad eorum vitam ſeruandam Fridericum Thserembergium cum imperio legaſſet, ſeriùs tamen, quàm opus erat, Soſpitator aduenit. Occidionis eius terrore perculſus Præfectus Bredenenſis Præſidij Brugeſius, alieno doctus malo, munimentum in poteſtate Hoſtium relinquens, Oſtendam confugit.

Snaſcherscham ſoli ſeditioſi expugnant.

INI-

1600. Inimici agminis eò uſque progreſſi, ac ſuperatis obicibus iam imminentis, Nuncius à Pironio tranſmiſſus Vagemannus Centurio, intempeſtâ ferè nocte ad Mauritium peruènit: qui prope Neoportum Caſtris metandis operam per id temporis dabat. Vix ille principio credere, Hoſtem tam rapido, feliciqueprogreſſu ſua munimenta recuperaſſe. Sed neque ſibi perſuaderi paſſus eſſet, Albertum ipſum ad prælium cum Exercitu prodijſſe; niſi pacta deditionis à Pironio tranſactæ illius manu firmata fidem feciſſent. Igitur nil immorandum ratus, quòd Hoſtem itinera Oſtendana intercluſurum proſpiciebat: ei priùs obſtruendam cenſuit viam ad ea loca penetrandi. Quare ſtatim Erneſtum Comitem Naſſauium Leffingam tranſmiſit: duas ei Legiones adiunxit, Scotorum alteram ſub Edmundo Tribuno, alteram Zelandorum, cui præerat Carolus Vandernotius: eaſdemque turmis Equitum quatuor roborauit. In mandatis dedit Erneſto, ut pontem Audenburgo, Albertinoque munimento interiectum occuparet: ac traiecturas illac Archiducis Copias morari omni ope, ac vi conaretur. Verùm ubi eò, quamuis celeritate maximâ, peruènit Erneſtus; iam pontem, atque aditus omnes animaduertit ab Hoſtibus teneri. Quamobrem in eorumconſpectu poſitus, cùm ſubterfugere conflictum ſe non poſſevideret; ſuas Copias conglobatas in cuneum contraxit, ut eâ ratione imminentem Hoſtem aliquandiu ſuſtineret: donec maior Militum numerus ſubſidio accurreret.

Erneſti Naſſauii Copiæ à Catholicis profligantur.

Hiſtorici, qui ſuprà.

Mane erat Nonarum Iuliarum, cùm Catholicus Exercitus in Erneſti Milites irrupit: utque hi longè pauciores; obruti, oppreſſi, ac penè omnes cæſi ſunt. Duo tormenta cum ſignis omnibus abducta. Victores Hiſpanos ferunt à proſpero ſucceſſu ferociores, concepto iure iurando ſpopondiſſe, neminem ex Hoſtibus viuum ſe dimiſſuros, præter Mauritium Comitem, ac Fratrem eius Henricum Fridericum: illius vitam bellicis virtutibus; huius florenti ætati condonando. Sed hæc iactantia nimirum fuit, ſatis Militibus familiaris. At Mauritius ob aduerſæ rei nuncios, incumbentemque iniquo ſuo tempore Hoſtem, magno curarum æſtu iactabatur. E Militibus multos in poſtremo Leffingenſi conflictu amiſerat: plures per varia Præſidia diſtribuerat: atque ad Oſtendanum præſertim, aduersùs vicinum periculum confirmandum, reliquerat ingentem numerum.

Mauritius præliari ſtatuit.

Igitvr euocato militari concilio, de præſenti neceſſitateab eo relatum: decretumque tandem, ut acie inſtructâ contra Hoſtem iretur. Iuſſit propterea, Copias in eam fluminis ripam, quæ Boream ſpectat, reduci: naues omnes è portu ſoluentes in

altum auehi; tum ut ſuis ſpem omnem fugæ præcideret, animosque faceret neceſſitate ultimâ vel vincendi, vel moriendi: tum nè ab æſtu deſtitutæ, Præſidij Neoportuenſis in poteſtatem venirent. Fratrem etiam Henricum annum ætatis agentem ſextumdecimum enixè hortatus dicitur, ut *Oſtendam ſeſe reciperet: ſi quid ſibi in eo prælio humanitus accideret, Fœderatorum Exercitûs in imperium ſucceſſurum.* At Iuuenis generoſus, non virtute minùs, quàm amore ſe Fratrem probans, conſtanter aſſeruit: ***In tam pulcro diſcrimine nolle ſe à magno Germano minorem, ac Militem ab ſuo Imperatore diſiungi: ſed cum eodem & viuere ſe paratum, & mori.*** Quâ magnanimitate Mauritius oblectatus, ad inſtruendum Militem ſe totum impendit. Illud quòque ſolerter egit, ut qui de illatâ Erneſto clade aderant Nuncij, procul aſportarentur ad naues; vetueratque pœnâ capitis intentatâ, nè cui Militum eum infelicem exitum patefacerent: probè ſciens, quantas excire ſoleant in Caſtris trepidationes rei ab ſuis improſperè geſtæ ſparſi rumores. 1600.

Henrici eius Fratris generoſitas.

ALBERTVS interea Leffingenſi victoriâ, quamuis haud ingenti, ſpem tamen faciente maioris, & quaſi felici auſpicio totius belli, lætatus adeò fuit; ut celerem de eâ Nuncium ad Iſabellam tranſmiſerit, eidem ſcribens, ***Suâ ſe manu primam Hoſtium aciem cecidiſſe.*** Quamobrem ſtatim Gandaui, Brugis, alijsque finitimis locis publicæ, & ſolemnes lætitiæ ſignificationes paſſim datæ. Verùm, quia non initia, ſed exitus belli victorem declarant; de faciendo contra Hoſtem progreſſu cenſuit Archidux bellicum Senatum è veſtigio conſulendum. Dictæ in eo ſententiæ variabant.

Archiducum lætitia de proſperis initiis.

Albertus de Hoſte inuadendo cōſultat.

FRANCISCVS Mendozza, & Gaſpar Zapena, à frequentibus bellorum experimentis cauere docti magis, quàm audere; hoc eſt tuta potiùs ſequi, quàm ſpecioſa: nequaquam eo temporis articulo inuadendum Hoſtem exiſtimabant. ***Ad eius namque Caſtra horæ unius, ac dimidiæ ſupereſſe iter. Eò peruenturas Copias ab eiuſdem diei profectione, & certamine tam recentes, ut nonniſi feſſis admodum, atque adhuc anhelantibus, eſſet prælium ineundum. Partem aliquam Exercitûs deſiderari, quæ retrò ſubſtitiſſet: eam poſtmodum adfuturam, & cum reliquis, ubi quiete refecti fuiſſent, rem alacriùs aggreſſuram. Quam verò belli peritiam ſuadere; ut non exploratis antea viribus Hoſtium, in eos impetu, non conſilio irrumpatur? Hollandos autem ex inopinato pugnare coactos, animos ex ipſâ deſperatione ſumpturos; & quod ſæpiùs euenire ſolet, acerrimè dimicantes, ſucceſſum proſperum habituros. Neque abeſſe periculum, nè Catholici Milites ultrà progreſſi, hinc à Mauritij Copijs, illinc ab***

Diſſuadetur ab aliis.

Oſten-

1600. *Oſtendanis Præſidiarijs; quibus iam iam adiungi cum alijs Hoënloium fama erat, intercluderentur. Quantò conſultius fore, Diui Alberti propugnaculum recuperare; mox viam Oſtendam versùs ita paulatim occupare, ut Hoſtis vel turpi fugâ ſe in naues recipere, vel in pugnam ſibi parum æquam deſcendere cogeretur. Eum verò receptum quàm ignominioſum illi futurum: imò etiam quàm periculoſum, inimicò Exercitu premente, neque parcente ferro; dum Milites, dum impedimenta, dum bellicus omnis apparatus, qui iam expoſitus in terram fuerat, & contra Neoportum inſtructus, tranſportarentur in naues? Incredibilem profectò fore vel Hollandorum felicitatem, vel Catholicorum inertiam; ſi ab hiis illi incolumes dimitterentur.*

CONTRARIAM omnino ſententiam alij tuebantur; & Claudius Barlota præ cæteris, ardentis vir ingenij, periculique omnis contemptor: cui plerique Hiſpanorum conſentiebant, ijque præſertim, qui tumultuati fuerant, non unâ materie contenti, abſtergendi claris operibus priſtini facinoris labem. Iactabant hi vetus illud, ac peruulgatum: *Occaſionem in bello, ut ubi maximè, à fronte capillatam ſtatim atque ſe offerat, arripiendam. Ardori Militum ab recenti victoriâ alacriorum, pugnamque cupidiſſimè poſcentium, in tempore obſecundandum: neque ſinendum, ut vel interiectu temporis relangueſcat, vel non expletæ cupiditatis dolore penitùs extinguatur. Hoſtem tunc potiſſimùm inuadendum, cùm ſubito terrore perculſus vix habet ſpatium inſtruendi ſeſe, arma rapiendi, animum colligendi. Eumdem ab recenti clade turbatum facillimum fore opprimere, ac debellare. Indignum videri virtute toties exploratâ, tam paratam prædam, ſpolia tam opima pati, ſi minùs per ſocordiam, per nimiam certè cautelam è manibus elabi. Ipſis verò Militibus quàm iniurioſum futurum, ſi hoſtilis Exercitûs propè in conſpectu, pugnæ aleâ minimè tentatâ, diuertantur aliò, quaſi eorum viribus, ac fortitudini ſapientiſſimi Duces haud quaquam fidant. At enim innumerabiles eſſe Hoſtium Copias, percrebuiſſe rumorem. Vanus, an verus ille ſit; Hiſpano ibi prouerbio locum eſſe: Quantò plures Mauri, tantò maior victoria. Neque verò expectandum, ut qui abeſſent ab Exercitu Milites conuenirent: namque hoſtilia pariter Caſtra proceſſu temporis auctum iri. Quippe & ex Angliâ illis fœderatâ, & ex confini Galliâ Copias in dies ſubmitti. Neque tantum ſpei reponendum in Hoſtium ad naues receptu, receſſuque à continenti. Ceſſuros interim eos impendenti diſcrimini: ſed mox amplificato numero animoſiores, atque ab omni parte inſtructiores, reuerſuros. Denique in tantâ Militum alacritate, ac deſiderio dimicandi, in tam apertâ Hoſtium conſternatione; ſub oculis Principis ſui, quem haberent non ſolùm Spectatorem magnorum operum, ac Remuneratorem; ſed & Ducem, & Ma-*

Ab aliis ſuadetur.

Magiſtrum bellicæ virtutis; non tam ad ancipitem pugnam, quàm ad certam victoriam properari. His, ac talibus incitamentis, ſummus per uniuerſum Exercitum emicabat impetus præliandi. At qui ſeditionem nuper induerant, præ cæteris fremebant, moræque impatientes ſtare loco recuſabant. Inter utramque ſententiam ambiguus adhuc animi pendebat Albertus: cùm ſubitæ rei euentus (qui maximum habere ſolet in bello momentum) labantem eius mentem in Hoſtem impulit. 1600.

Archidux à falſa opinione adducitur ad pugnandũ.

LITVS maris tenebant Caſtra Catholicorum: dumque de capiendo conſilio deliberarent; obiecit ſeſe oculis ingens numerus hoſtilium nauigiorum; quæ ob varias opportunitates Neoporto ferebantur Oſtendam. Atque uti facilè inducuntur in animum, quæ ex animi ſententiâ ſunt: credidit Archidux, alijque, naues illas in promptu eſſe ad Fœderatorum Exercitum, è Flandriæ finibus recedentem, in Hollandiam reportandum. Igitur ad Hoſtis, ceu fugientis terga premenda, longè impotentior in animis militaribus excitus eſt ardor. Eum non ultra cohibendum Albertus cenſuit. Quare Petro Gallego ſupremo, ut appellant, Commiſſario (id muneris pro Landriano ſuſtinebat, Bruxellis ægrotante) iuſſit, ut Copijs præiret cum Equitibus ferè ſexcentis: Hoſtiumque ſtatum, & conſilia diligenter exploraret. In primâ verò acie nuper ſeditioſi procurrebant, haud paſſi ab alijs ſe præuerti, cum eo, quem ſibi elegerant, Ductore. Sequebantur Monroij, & Baſtoci cohortes: quas Equitum alæ circumfuſæ muniebant. Medium locum tenebant Villarij, Auali, Barlotæ Legiones, ac reliquus ferè totus Exercitus. Agmen denique claudebant Zapenæ, Buquoij, aliorumque ſigna. Equitatûs pars maxima ad læuum cornu vergebat. Hoc ordine Catholicus Miles irrupit in Hollandos.

Iidem Hiſtorici.

Exercitus Catholici diſpoſitio.

Vanguardia.

Battaglia.

Retroguardia.

Mauritiani forma.

MAVRITIVS contrà, Hoſtem aduentantem opperiens, acies ſuas in hunc modum inſtruxit. In Exercitûs fronte Franciſcum Verium, Tribunum Anglorum Militum, & frequenter exploratæ virtutis Virum, cum ipſius, & Friſio Peditatu collocauit. Mediam aciem regebat Georgius Berardus Solmenſis Comes. In eâ dextrum latus Heluetij, ſiniſtrum Vallones obtinebant: Galli utriſque interiecti. Poſtremum agmen è varijs pariter Nationibus conflatum Oliuerius Tempelius Corbequij Dominus moderabatur. Equitatum, cui præerat uniuerſo Ludouicus Guntherus Comes Naſſauius, per totum ferme diſtribuerat Exercitum: ut à fronte, à lateribus, ab tergo Pedites obuallaret. Ipſe Mauritius, quamquam paratus in omnem partem, quòcumque res vocaret, excurrere: in medio tamen Exercitu, tanquam in

Vãguardia.
Colonnello.
Battaglia.
Suizzeri.
Retroguardia.

corde

1600. corde anima, conſiſtebat unà cum Henrico Fratre, ſpectabilique principum Virorum corona. Aderat namque Ioannes Adolphus Hollatiæ Dux, Ioannes Erneſtus Analthinus Princeps, Colignius Comes, magni quondam Archithalaſſi Gallici Nepos, Graius Anglicus Princeps, alijque ingentis ſpei Iuuenes, qui militarem ſcientiam in eâ belli paleſtrâ ſub tanto Magiſtro condiſcebant. Omnes hæ copiæ Fœderatorum quatuórdecim Peditum millia, Equites bis mille, & quadringentos conflabant: cùm planè dimidio minor numerus eſſet Equitum Catholicorum. Et iam in conſpectum venerant Exercitus ambo, quatuor ſuperantibus ad noctem horis: quùm Mauritius, ut nullam Imperatoris optimi partem omitteret; ſuas acies obequitando, ſic illis animos facere. *Noſtra eſt*, inquit, *victoria, Milites, quam ipſemet Hoſtis nobis unà ſecum in manus tradit. Quantò is numero minor, tantò robore inferior. Quin etiam ab recenti prælio feſſus, à præcipitato itinere anhelus, non cautus venit, ſed cæcus ruit in pugnam; an veriùs in cædem? Tumultibus aſſuetus, nunc quòque tumultuariò rem aggreditur. Si quid conſilij, ſi quid ſanæ mentis haberet; non ultro in noſtros gladios incurreret, induceretque ſeſe in noſtras acies, velut in retia, unde difficulter expedire ſe poſſit: ſed potiùs noſtra inter Caſtra, & Oſtendam ſe interponens, atque undique communiens, ſedendo vinceret, ac ſine bello nos debellaret: quippe quibus, aut hìc obſeſſis fame pereundum, aut turpi fugâ recedendum foret. In ipſo verò receſſu quantum incommodi, ac detrimenti afferre potuiſſet! Hoc Hoſtibus ſalutare conſilium nimius pugnandi ardor interuertit. Sed pugnent licebit quantum velint, imò & pluſquam velint. Non ignaras arma tractandi, neque ad prælia rudes inuenient noſtras manus. Aliàs, & frequenter Hiſpani malo ſuo didicere, quid noſtræ valeant dexteræ. Nunc verò, ut plus aliquid audeant, non ſolùm, quam mente præſagio, victoriæ ſpes hortatur; ſed ipſa, quæ nos cogit fortiter facere, etiam deſperatio. Niſi vincamus, ad unum omnes perijmus. Procul amandatis nauibus, nulla ſalus in fugâ. Hinc Oceano, illinc hoſtili Exercitu circumſidemur. Sola nos victoria internecioni poteſt eripere. Sic planè nobis una ſalus in deſperatione ſalutis.*

Ammiraglio.

Inſignes in eo Viri.

Mauritii ad Milites concio.

In litorali arenâ Exercitus uterque conſtiterat, non longè ab eâ parte; quàm æſtus maris reciprocans alluere ſolet. Hîc verò per uniuerſam Flandriæ oram cumuli quidam arenarum aſſurgunt; quos tanquam aggeres à naturâ crederes excitatos, nè aquarum æſtuantium vis adiacentem terræ planitiem inundet. Eos cumulos Indigenæ patriâ voce Dunas, ut alibi diximus, appellant. Flantibus ventis arenæ ſublatæ diſperguntur, ingens prætereuntibus incommodum. Prudens locorum Mauritius ita

Loci ſitus, ubi pugnatum.

ſuas acies diſpoſuerat, ut ad tergum haberent mare, Hoſtem à fronte. Quo factum, ut cum à pelago ventus excitus arenarum quaſi procellam commoueret: eæque tum ab æſtiuo tempore (Iulius quippe menſis agebatur) tum à meridiano Sole incaluiſſent; Exercitûs Catholici aduerſam faciem torridus puluis acriter infeſtaret. Ad Occidentem præterea Solem inſtiterant Fœderati: Hoſtes ad Orientem. Quare trans meridianum, vergentis ad occaſum Solis radij Catholicorum oculos feriebant. His eorumdem incommodis accedebat, quòd celſiores arenæ tumulos Mauritiani occupauerant. Atque in quibuſdam etiam tormenta diſpoſuerant, ad eam partem directa, quâ irrupturus Hoſtis erat; itàque diſtributa, ut partim frontem, partim latera quaterent. Ea verò nè cedente ſabulo ſubſiderent, impoſita fuerant cratibus, aſſeribusque. Sic ab omni parte munitum Hoſtem Copiæ Archiducis aggreſſæ ſunt. 1600.

Fœderati Milites melius collocati, quàm Catholici.

Primi omnium irruerunt auidiſſimi pugnæ Equites nouiſſimè tumultuati, quos Archithalaſſus Mendozza per eum campum deduxit, qui cumulos arenarum, & mare interiacebat. His obuiàm Ludouicus Naſſauius proceſſit, ac leui velitatione pròludens, dum paulatim retrocedit, uſitato militiæ aſtu, Hoſtes in locum trahit, ubi bombardarum ictibus obnoxij forent. Ipſi quòque ſua diſploſere tormenta: ſed quòd nihil eis ſubſterni curauerant, ac ſuper arenâ ſtatuerant; illâ ex impetu, & grauitate molium fatiſcente, deſederunt in ſabulo immota, ac prorſus inutilia. Tanti eſt ad belli ſucceſſus locorum notitia. Fulminantium rectà, atque ab latere bombardarum terrore, periculoque perculſi Equites Archiducis, qui prætergreſſi fuerant, ſtatim inflectere curſum, inde refugere, atque ad reliquum Exercitum ſe recipere: idque non ſine perturbatione Ordinum factum. Magnopere ſanè Mendozza laborabat, ut eos à fugâ cohiberet, & contra Hoſtem ſtare compelleret. Sed generoſis hortatibus aures obſtruxerat præſentis vitæ diſcriminis iniectus timor. At qui cum Equitatum ſubſequebantur Pedites, ipſi quòque malum inſtans vitantes, conati ſunt, ſed fruſtra, unum è tumulis ſabuloſis aſcendere, atque ex eo inſidentem Hoſtem deturbare. Felicior aliorum Peditum exitus fuit: qui collem alium eiuſmodi tenuerunt, Fœderatis inde non ſine ingenti cæde reiectis. Quo ſucceſſu alacriores, contenderunt & alium ſuperare tumulum, cui quinque tormenta impoſita magno erant Catholicis Copijs detrimento: verùm, quòd is erectior erat, atque inæqualis, & quòd arenæ ſub pedibus fatiſcenti laborioſum erat admodum inſiſtere, præſertim in aſcenſu; nunquam ad ſummum euadere po-

Ammutinati.
Dune.
Scaramuccia.
Equites Archiducis principio fugantur.
File.
Fermare.
Far fronte.

1600. potuerunt, neque ex æquo cum Hoſte dimicare. Sed pro loci conditione, ancipiti certamine diutius vir virum oppugnauit. In primâ Hoſtium acie Verius Tribunus obuium habuit cum ſuâ Legione Monroium. Vterque Peditatus diu, multumque depræliatus eſt, neutram in partem magis inclinante victoriâ. Diſploſis utrinque ſclopetis, ad manus, gladioſque ventum eſt. Varijs ex utrâque parte ſtimulis ad mutuam cædem agebantur. Animorum ardor, honoris cupido, odium, ira, ſpes, deſperatio militarem vim inflammabant. Nunc hi, nunc illi repulſi referre pedem cogebantur: at mox ijdem, qui retroceſſerant, ſuperfuſis ſociorum auxilijs roborati, animoſque cum viribus reſumentes, eos, qui propulerant, propulſabant: fluctuare videbantur acies, in hanc atque illam partem mutuâ reciprocatione iactatæ; alternâque vice victrices, & victæ. Hiſpanorum præſertim Peditum, qui ſeceſſionem Dieſtæ fecerant, alacritas, fortitudo, conſtantia palmaris fuiſſe fertur. Equitum impar virtus; vel quòd eſſent primâ illâ tormentorum impreſſione conſternati, vel quòd promptiorem haberent opportunitatem effugiendi. *Inter Pedites ingens conflictus.*

IAM verò tempus erat, quo maris æſtus undas ad litora longiùs, latiùſque profundebat. Inde factum, ut amborum Exercituum Copiæ ex occupatâ planitie in proximos quoſque cumulos arenarum ſe recipere properarent. Hîc etiam ſeu ſors, ſeu ratio melior Fœderatorum fuit: ut ventum, ac Solem à tergo haberent, quos Catholici patiebantur aduerſos. Naues quòque præſidiariæ quædam Mauritij iuſſu, quàm proximè poterant ad litus inuectæ, tormentis Hoſtem ex obliquo petebant. Adeò cuncta Mauritianis ſecunda, Archiducis Copijs infeſta videbantur: ut iam tùm ſapientiora probaret exitus, quæ propoſita fuerant, cautiora conſilia. Adhuc tamen utrinque pugna gliſcebat; ex ijs, in quos ſe reduxerant, arenæ tumulis agminibus magno animo dimicantibus. Iamque Verius Tribunus duplici, nec leui vulnere ſaucius, omnibus ferè Commilitonibus, qui *Vanguardia.* ſtabant in principijs, internecioni datis, vix coërcere poterat ſubſequentes, ut ſuos Ordines ſeruarent. Tandem excedere prælio coactus eſt, aduenientibus præſertim cum ingenti Subſidio Horatio Fratre, ac Ludouico Naſſauio: qui labantem reſtituère aciem, atque in Hoſtem audaciùs ferri compulerunt. Media quòque agmina, quibus præerat Solmenſis Comes, ab Archiducis Copijs ita premebantur, ut iam declinare inciperent; niſi tempori ſubmiſſum à Mauritio auxilium periclitantibus ſubueniſſet. *Verius vulneratus diſcedit.*

Nec minùs acriter in eis collibus pugnabatur, ubi collocata Fœderatorum tormenta: parumque abfuit, quin eis Hiſpani à Zapenâ ducti potirentur. Id periculi conſpicatus Mauritius, extemplo turmas aliquot ſubſidio mittit: quæ Hiſpanorum in latus è tranſuerſo irruentes, penè certam ex eorum manibus victoriam extorſiſſe dicuntur. Incredibilem fuiſſe utrinque cædendi rabiem, memoriæ proditum eſt: omnibus paſſim locis ſanguine, & cadaueribus, horrendoque ſpectaculo fœdatis; ut vel ijs, quos tum animi magnitudo, tum præliorum experientia ad omnem firmarat conſtantiam, inuſitata rei facies, ſi minùs terrorem, ſtuporem certè inſolitum crearet. 1600.

Tres iam horas, aut quatuor atrox pugna tenuerat: & quamuis omnia, uti diximus, Hollandis contra Catholicos coniurata viderentur: hi tamen extremam laſſitudinem corporis inuictâ virtute animi ſuſtinentes, victoriam adhuc ancipitem ad ſuas partes pertrahere conabantur. Pro denis ipſorum extinctis viceni, tricenique cadebant ex Hoſtibus. Bina quòque tormenta, illis erepta, in eoſdem aſſiduè diſplodebant. Iamque in occaſum Sole præcipiti, utraque acies, ut vincendo diem, ac prælium coronaret, ſupremas omninò vires contendebat: cùm ex improuiſo Galli Equites Loricati ferè ſexcenti, qui poſt unum è collibus arenarum latebant in inſidijs, repentè proruperunt in Hiſpanos: & ipſi quidem integri virium in hos iam dimicando feſſos, ac deficientes. Quamobrem ſuſtinere Archiducis Milites tam ſubitum, inopinatum, ac furialem impetum nequierunt. Acceſſit quòd primis horum Ordinibus, eâ impreſſione factâ, terga vertentibus, Mauritiana Caſtra uniuerſa victoriam proclamarunt: & quæ ſtabant ad litus naues, lætiſſimis vocibus reſonuere victoriam. Quo clamore uniuerſus Catholicorum Exercitus planè conſternatus, animos prorſus abiecit, ac ſeſe in fugam effudit.

Galli ex inſidijs prodeuntes Archiducis Copias debellant.

Archidux verò, qui toto conflictûs tempore non modò partibus abſolutum omnibus Imperatorem ſe geſſit, ſed etiam ſtrenuum, & multis expertum prælijs Bellatorem; in hoc poſtremo caſu nulli pepercit vel ſubſidio, vel induſtriæ, vel etiam periculo ſuo; ut fugientes ſiſteret, perterritos animaret, dilabentemque aciem reſtitueret. Ipſemet nudatum gladium præferens manu, in omnem partem accurrebat, increpando, monendo, hortando, pollicendo, animos non minùs exemplo, quàm verbis faciendo. Sed omnis ars, & labor incaſſum. Nullum ſuperat deſperato malo remedium. Nec fuit generoſitas tanta Ducis (ut contingere ſolet) vacua diſcrimine. Cùm enim galeam

Alberti magnanimitas, & conſtantia.

1600. litam depoſuiſſet, quò vultus Principis ab omnibus ſpectatus vel ardorem pugnæ Militibus affunderet, vel ſocordiæ pudorem: *Alabarda.* fortè accidit, ut haſtatæ ſecuris ictu in capite ſauciaretur prope dexteram aurem. Quippe dum totus eſt in fugitiuo Milite retrahendo, colligendoque diſſipato, tanquam incurioſus ſui, qui curam omnem in ſuos verterat; Hoſtium globum medius incurrit: quorum unus vel euentu fortuito, vel immanitate barbarâ præfixam haſtæ ſecurim in eius caput adegit. Id ubi videre Didacus Mexia, qui ei erat à cubiculis, ac tùm velut ad cuſtodiam corporis proximus adſtabat, unàque Gaſto Spinula Bruuaij Comes, ſtatim elatis, atque interiectis enſibus non quidem ictum omnem defenderunt, ſed impetum tamen ruentis ferri repreſſerunt, nè grauiùs Archiducem læderet. Et quamquam leue admodum vulnus fuit: quia tamen in Principe nullum leue periculum eſt; precibus ſuorum, qui pauci circumſtabant, impulſus, ex dimicatione tandem ſe recepit in tutum: nè tanti Viri, vel cædes, vel captura Hoſtium victoriæ iam manifeſtæ ſupremum adderet cumulum, & Neoportuenſem cladem nobilitaret. Quare cùm oculis Militum ſe ſubduxiſſet, per uniuerſum Exercitum increbuit rumor, non vulneratum modò, ſed & captum ab Hoſtibus Archiducem eſſe. Nec defuit è Scriptoribus huius belli, qui traderet: unum quemdam ex Hoſtibus in Albertum impetu facto, audacter eius equi frænos arripuiſſe, eumque captiuum abducere conatum: Germanum tamen Iuuenem, indignitate rei commotum, conuerſâ in illum haſtæ cuſpide extemplo transfodiſſe. Alios exinde, aliosque facinus idem auſos; eosque ſex numero, aut ſeptem, ab vno Centurione, Cabeliauio nomine, trucidatos. Ita ſpatium Alberto datum è medijs Hoſtibus, iamque victoribus, euadendi. Quæſitum poſtea Centurionem, ut debita fidei, ac virtutis tantæ præmia referret à Principe ſeruato: nuſquam tamen repertum. Vnde intellectum, eum pro Imperatore ſuo vitam in manibus Hoſtium reliquiſſe. Infelicior Archithalaſſi Mendozzæ exitus fuiſſe fertur. Namque uno tantùm ex omnibus famulo comitante, ab hoſtili turmâ ex equo deturbatus, agnitus fuit ab Hiſpano, qui tùm in Caſtris Mauritij militabat. Hic præ metu adſtantium, qui Captiuum incolumem reſeruari nolebant, eum aliquandiu cælauit. Mox alter Hiſpanus Miles, ad Fœderatos pariter tranſgreſſus, Mendozzam ſtatim dignouit, quòd eius olim vel Miles, vel, ut alij ſcribunt, ſub Didaco Acuniâ Commilito fuerat. Illum ergo, ad ſe propiùs accedentem, Mendozza pro veteri conſuetudine rogat, ut vitam adimi ſibi nè patiatur. Morem Hiſpanus gerit, & cum

Idem in capite vulneratur.

Secedit è prælio.

Captus creditur.

Gaſpar Ens lib. 21.

Aegrè defenditur à ſtrenuo Centurione.

Mendozzæ vitæ periculum, & captura.

altero,duobusque præterea Belgis, illum è circumfuſorum Militum manibus ereptum ad Mauritium perducit.Lætus is tali acceſſione victoriæ, prædâque tam opimâ, duobus è ſuis Aulicis fidiſſimis cuſtodiendum tradidit. 1600.

Captivi quòque ex eo prælio ducti memorantur Tribuni duo Ludouicus Villarius, & Gaſpar Zapena: Equitumque Præfectus Salmenſis Comes.Qui duo poſtremi lethaliter ſaucij,paucos intra dies exceſſerunt è viuis. Captus etiam Feriæ Comes, Didacus Idiaquius, Ludouicus Monroius, Simon Antunius, Franciſcus Ruizius, Ludouicus Dauila, alijque clari nominis,& militiæ Proceres. Ex Italis verò præcipui, Flaminius Villauerdius,Veſpaſianus, ac Decius Magij, Cornelius de Marinis,Ioannes Baptiſta Gambaloyta. Præfecti demum Militum, ac Signiferi plures quàm octoginta (octingentos nonnemo tradit, in quo humana laborat fides)cæteri Milites ſupra quingentos,quos omnes Rex Hiſpanus haud multò pôſt redimi mandauit. Erant & ex Archiducis Aulâ nonnulli à Secretis, à Cubiculis, atque honorarij Ephebi. Eos Mauritius, ad ſe adductos, ſine ullo pretio remiſit ad Albertum: ut palàm omnibus faceret, natum ſe Principem agere cum Principibus noſſe: nec magis vincere, quàm uti victoriâ ſcire.

Alij inſignes viri capti.

Campana. Carner. c.9. Thuanus. Gaſpar Ens. Haræus. Reidanus.

Reidanus l. 17.

Mauritius Archiducis Aulicos ſine lytro remittit.

Inter hos maiorum Gentium Captiuos illaudatus præteriri non debet Hieronymus Rho:qui non Belgium modò,ſed Italiam quòque, Hiſpaniam, Sardiniam militaris virtutis ſuæ theatrum fecit. Hic ex veteri, ac generoſâ Mediolanenſi familiâ, ætatis anno decimoſeptimo Belgico bello nomen dedit in centuriâ Ioannis Baptiſtæ Fratris natu maioris, ſub Alphonſo Aualo Legionis Italicæ Tribuno. Sluſæ, atque alibi re bene geſtâ, annuo ſtipendio ſuper conſuetum ab Archiduce Alberto cumulatus. Fratri Mediolanum reuerſo in Centuriatu ſucceſſit: atque in Arce Diuæ Catharinæ prope Syluam-Ducis tuendâ vulnus accepit in humero; fortiter agens,& patiens, ut egregium Bellatorem decet. In hac etiam Neoportuenſi pugnâ ter ſaucius; plus collegit gloriæ, quàm ſpargeret ſanguinis. Meritorum gradibus ad Legionis Tribunatum aſcendit. Iſendycam Flandriæ Arcem propugnauit. In Oſtendæ obſidione Diui Philippi munimentum recepit. Rhenobergæ propugnaculum primus inuaſit, & victoriæ viam aperuit. A Spinulâ Marchione, Virorum, ac virtutum æſtimatore optimo, declaratus è tribus unus Exercitûs ſui Præfectis magnanimitate præſtantibus. In Italiam redux, à Comite Fontano Inſubriam regente, ſupremus Legionis Inſtructor, & mox Tribunus creatus; dum Aſta obſideretur

Hieronymi Rho Elogium.

Campana l. 8. Gaſpar Ens l.21. Haræus anno 1600. Thuanus l. 124.

ab

1600. *Petr. Io. Capriata lib. 3. Id. lib. 6.* ab Hiſpanis, horum Exercitui adiunctus, unà cum eo Copias Hoſtium fudit. Poſtmodum in Vercellenſi obſidione ſubſidiarios Milites, qui ſubmittebantur ad Vrbem; & diſtinere ſtuduit exſtructis munimentis, obſeptis viarum ingreſſibus, longoque aggere excitato; & perrumpere auſos profligauit. Ab Raynutio Parmenſi Duce ſupremus Caſtrorum Præfectus declaratus, anniſque undecim eo munere cum laude perfunctus; ab Odoardo eius Filio Felini Comes in Parmæ ditione cum Poſteris renunciatur. In Hiſpaniam accitus ab Rege Philippo Quarto cum eâdem Præfecturâ, Fontis Rabiæ Vrbem in Cantabriâ obſidione liberauit: Diui Sebaſtiani Arcem muniuit: in alijs Hiſpaniæ partibus tam ſapienter, ac fortiter ſe geſſit; ut ab eodem Rege, præter actas literis gratias, Marchionis titulo fuerit inſignitus, & Regius in re bellicâ Conſiliarius electus. At omnibus hiſce honoribus, ac muneribus præhabuit ipſe ſolitariam vitam, Caroli Quinti Cæſaris inflammatus exemplo. Septem quippe annos extremos in Oliuetano Mediolanenſi Cœnobio, à Diuo Victore denominato, cum Religioſis Viris traduxit: ut qui ſæpe vicerat alios, de ſe denique triumpharet.

Mvlti etiam vulnerati ex eo conflictu digreſſi, magnitudinis illius, & conſtantiæ ſuæ argumento illuſtri, quamuis miſero, fuerunt. In his Archidux ipſe, ut memoraui, non indecora vel ſummo Principi, retulit vulnera glorioſa. Saucius quòque Dux Aumalius: pariterque Buquoius Comes, ac Barlota; Vallonum Caſtris ambo præfecti: grauiùsque multò Rodericus Laſſus cum Equitatum regens, qui ad cuſtodiam Principis excubabat. Aualus verò Alphonſus Italicæ Legionis Tribunus, dum ante illam fortiter facit, tria excepit ab haſtarum cuſpidibus vulnera, quorum vi ad terram afflictus, inter cadauera iacuit aliquandiu, eis indiſcretus. Mox viuus agnitus ab uno è famulis obequitante, in equum ipſius ab eodem impoſitus, inde proripuit ſeſe. Famulus verò iniquam ab Hoſtibus recepit fidei tantæ mercedem, vitam ibidem amittens, ubi Domino ſeruarat: eò tamen in morte felix, quòd pretio ſui ſanguinis tam egregium Virum redemit. Pulcris alij multi vulneribus eâ die inſigniti: uti Carolus Vicecomes, Felix Auellanus, Franciſcus Vræus; longèque plures, quibus quantò cariùs ea pugna ſtetit, tantò gratiores Archiduces ad celſiora in dies militiæ munera viam aperuere: ut documento cæteris id eſſet; non parcendum honoribus erga eos, qui vitæ ſuæ pro belli honore non parcerent. *Alphonſus Aualus vix ſeruatus.* *Serui fides in Dominum.*

Extinctorvm in hoc prælio numerus à varijs Scriptoribus varius refertur. Alij tria millia ex utrâque parte recenſent. *Cæſorum ingens numerus, & præſtantia.*

3. Alij

Alij bis mille quingentos è Catholicis, è Fœderatis ſexies mille. 1600.
Cui opinioni penè ex aduerſo reſpondet ea, quæ tradit, illorum quinque millia cecidiſſe; horum bis mille quingentos. Alij duo millia occiſorum Archiducis Copijs tribuunt, quatuor millia Mauritianis. Quicunque tandem certior fuerit numerus; magnum fuiſſe nemo diffitetur. Minor tamen ex numero iactura cenſenda eſt, in Exercitu præſertim Catholicorum, quàm ex præſtantiâ, ac dignitate extinctorum. In eorum quippe ſerie memorantur, quà Hiſpanicâ Nobilitate, quà muneris auctoritate, ac nominis exiſtimatione ſpectabiles: Franciſcus ab Arcu, de quo ſuprà meminimus, Ludouicus Faiardus, Ferdinandus Zappata, Didacus Vlloa, Petrus Auila, Aloyſius de Spartâ, Andreas Orticius, alijque complures. Hos inter militiæ gradibus inſignes numerantur ab alijs ſupra centum quinquaginta; ab alijs ultra ducentos quinquaginta. Ex Italico verò nobili ſanguine deſiderium ſui reliquere Marchionis Pallauicini Comenſis Filius: & Marchionis Bentiuoli Frater Alexander, Filius Cornelius; Iuuenes ambo magnæ ſpei: ille Frater, hic ex Fratre Nepos Vidonis Cardinalis Bentiuoli; qui de Hiſtoriâ Belgici huius belli uniuersâ, ingenij ſui monumentis Italico ſermone illuſtratâ, bene adeò meritus eſt, ut quamdiu Belgium ſtabit, eius futura ſit memoria immortalis. Perijt & Bonioannes Melitenſis Eques, & Comes Latinus Prata, & Septimius de Fabijs ex vetuſtâ apud Romanos Familiâ. Atque ex undeuiginti Signiferis Italicæ Legionis ſexdecim occubuere, duo grauiter ſaucij, captiuique, poſtremus pariter ſaucius vix euaſit. Nec minima tam luctuoſæ cladis pars fuit Hibernus Tribunus, cognomento Baſtocus, bellator animi magni, ſpectatæque virtutis, qui cum pleriſque Centurionibus ſuis, ingentique Militum numero cæſus eſt. Vexilla Peditatûs centum quinquaginta; Equitum ſigna tria, impedimenta, tormenta aliquot, & bellicus ferè omnis apparatus venit in Hoſtium poteſtatem. Qui tamen plus multò fecere compendij incredibili pretio tot Captiuorum, ac præcipuè Nobilium redemptorum. Non tamen omnino læta eis contigit, aut incruenta victoria. Siquidem & ex eorum parte plures quàm triginta Centuriones, alijque Præfecti militares cecidere; præter ingentem, atque ut aliqui cenſuere, maiorem quàm è Catholicis gregariorum Militum multitudinem.

Cladis huius Catholicorum cauſæ.

QVONIAM verò rei bene, vel malè geſtæ cauſæ in medium productæ, documento ſunt poſteris, quid ſequi debeant, quid vitare: huius tam infelicis Catholicis exitûs campeſtris prælij (cuiuſmodi rariſſima ſunt in hoc Belgico bello uniuerſo) variæ

1600. riæ cauſæ ab Auctoribus traduntur. In eo tamen ferè omnes conueniunt, ut præcipua culpa Equitibus tribuatur; qui pugnæ principio bombardarum hoſtilium impreſſionem vitantes, nudatum deſtituere ſuo præſidio Peditatum. Huic namque vallum his temporibus nullum tutius eſt, quàm circumfuſus Equitatus. Equites verò ſuo muneri propterea defuiſſe dicuntur, quòd ipſorum Præfecti, Ductoresque periti, quorum imperio multos annos aſſueuerant: Ioannes Contrera, Ambroſius Landrianus, Nicolaus Baſta, procul aberant. Vt minimè mirum fuerit, ſub nouâ adminiſtratione in raro bellandi genere Milites quamuis veteranos erraſſe: manifeſtò comprobantes, pluris faciendam in bello præſtantiam Ducum, quàm Militum. Vitio quòque Catholicis Copijs vertitur, quòd totæ ſimul in Hoſtem incubuerint, minimè reſeruatâ Exercitûs parte ad ſubſidium feſſis, ac periclitantibus inferendum: quòdque fatigatæ à matutino conflictu, atque itinere citato, nouum certaminis laborem ſubierint cum Hoſte recenti viribus, parato, locique, ac temporis opportunitatibus meliùs inſtructo. Mendozzam verò etiam illud cauſatum ferunt, quòd primi ad pugnam irruiſſent ſeditioſi; qui ſcilicet præ ardenti ſtudio nuperæ labis diluendæ, magis impetu, quàm conſilio ferebantur in Hoſtem. Quamcumque res improſperè geſta originem nacta ſit: prælium hoc inter cætera Belgica memorabile traditur; Neoporti, vel Dunarum nomine celebratum: in quo plus, quàm aliàs in Belgio, Militum, certè primariorum interemptum: victique ad extremum, qui propiores victoriæ fuerant. Hiſpani præ reliquis tantâ fortitudinis, & conſtantiæ gloriâ occubuerunt: ut antiquæ Romanorum virtutis æmulatores, quem viui pugnando locum ceperant, eum extincti corpore occuparent.

Hiſpanorum conſtantia.

Saluſt. de Coniur. Catilinæ.

ARCHIDVX ob euentum tam infelicem nihil animo fractus, aut ſeſe minor (quod magnanimorum eſt) ad ſuos ſe recepit, qui Leffingæ ponti, viæque cuſtodiendæ relicti fuerant. Ab ſua cohorte, varijſque Principibus ſtipatus, Oſtendam prætervectus extra bombardæ ictum, diſſipatas Exercitûs reliquias collegit: maiorem tormentorum partem, & quæ intacta Hoſti fuerant, impedimenta in tutum locum auehi iuſſit: ſuoque curando vulneri operam dedit. Hinc Brugas profectus, inde Gandauum: ubi ab amantiſſimâ Coniuge eò exceptus maiore lætitiâ fuit, quòd ipſum præuia fama nunciauerat, vel extinctum in prælio, vel captiuum.

Archiducis magnanimitas.

Grotius.

AT Mauritius, quamquam non deerant, qui dicerent, perſequendas belli reliquias, Hoſtemque diſperſum penitùs profligandum:

gandum: quia tamen ſera nox incumbebat, multumque Militum abſumptum; ſatius habuit tam inſigni, ac penè deſperatâ victoriâ perfrui, quàm quod reliquum erat, rurſus in diſcrimen obijcere: cùm præſertim haud ignoraret, adhuc integra ſupereſſe Hoſtium quatuor millia, Germanos nempe à Velaſco ductos; à quibus Copijs ſuis admodum imminutis, & prælio fatigatis, timere poſſet. Illud tamen in eo minùs probatum aliquibús, quòd nequaquam aut cauerit, aut obſtiterit, nè bina ſubſidia ſexcentorum priùs Militum, mox aliorum mille Barlotæ ductu Neoportum inferrentur, Præſidio tunc admodum inualidum, & cuius ipſe obſidionem meditabatur. Igitur in eodem loco, ubi pugnatum fuerat, cum Exercitu victore pernoctauit. 1600.

Mauritius Neoportum obſidet, ac paulò pòſt diſcedit.

POSTERA luce, ut languentem à bellicis laboribus, ac periculis Militem recrearet, Oſtendam duxit. Ibi militare concilium habitum, quæſitumque, quò potiſſimùm arma vertenda. In obſidionem Neoportuenſem conſenſere omnes. Quamobrem ubi tres dies ibidem quieti, ac refectioni Militum dati ſunt, quarto demum Neoportum caſtra promota. Dum tamen Obſeſſores munimenta circùm erigere aggrediuntur, tam aſſidui è cælo fluxerunt imbres nouem dierum ſpatio, ut operibus manum admouere non licuerit. Eâ temporum opportunitate Catholici prudenter uſi, per noctis tenebras in Oppidum tranſmiſere Subſidia, quæ modò diximus. Nec minùs generosè in Hoſtem identidem erumpebat Ioannes Iacobus Comes Belgioioſus cum ijs, quibus præerat, Equitibus; Peditum tamen munus obeuntibus, quòd ibi Peditatu laborarent. Quibus difficultatibus permotus Mauritius, & quia Equitibus tutus non erat pabulandi locus; hoſtilis verò Exercitus penè redintegratus imminebat: ab illâ obſidione receſſit, nondum tormentis è nauibus in terram exportatis. Oſtendam ergo propiùs reduxit Militem: atque inter colles arenarum caſtra munitionibus cinxit, vicinam habens Claſſem, quæ Copias rebus omnibus abunde inſtrueret.

Fridericus Spinula valdè infeſtat Fœderatos.

MAGNUM interea incommodum, & frequentia damna patiebantur Hollandi à Friderici Spinulæ triremibus: qui primus dicitur eas in Mare Belgicum induxiſſe. Hæ licèt haud plures quaternis eſſent, quia tamen eas quouis tempore ille promptas habebat, agilesque ad excurrendum in omnem partem; Hoſtium Claſſem, atque ab eâ pendentem terreſtrem Exercitum, vehementer infeſtabant. Naues quippe commeatu, bellicoque apparatu onuſtas inuadi à ſuis Fridericus iubebat: & nautas quidem ad remum damnari, nauigia verò vel abduci, vel tormen- *Camerus l. 14.c.7.*

torum

1600. totum ictibus demergi. Quod ſi ad hunc finem viginti ſaltem triremes in promptu fuiſſent; facile admodum futurum videbatur & Claſſem illam diſijcere uniuerſam, & Copijs reliquis, alimenta ſubtrahendo, extremam perniciem creare. Quod ubi animaduertère re Fœderati, ſuas & ipſi triremes parauere, quas tum Spinulæ conatibus obiectarent, tum in Hoſtium aliorum damna conuerterent.

ALBERTVS verò Gandauo Brugas regreſſus, ibi quicquid effuſum erat per loca circumiecta Militum recollegit; eique iungi mandauit Exercitûs parti, quæ ſub Velaſco, rei tormentariæ Præfecto, dimicationis expers fuerat: & Copias haſce omnes ad Neoportum tuendum deſtinauit. Quare Velaſcus eas deducens Dixmudæ ſubſtitit, in Oppido, quod trium horarum itinere Neoporto diſtat. At ubi Mauritium inde mouiſſe caſtra cognouit; ipſe cum Peditatu migrauit Audenburgum: Equitatum verò Ardenburgum petere iuſſit, relictis in medio Brugis. Eo namque conſtituti loco poterant in omnem partem ſtatim accurrere, quamcumque Hoſtis inuaſiſſet.

NON ceſſabat Archidux Militem undique Brugas euocare, ex Geldriâ præſertim, ac Brabantiâ. Quin & Ambroſium Landrianum ad ſe accerſiuit, nondum ſatis à morbo validum. Mauritius quòque ad ſupplementa Copiarum cogenda reuerſurus in Hollandiam, tempus nauigationi commodum opperiebatur. Nè tamen otio torpere Militem interim pateretur: vel ab ſuâ exiſtimatione alienum ratus, tot dies nihil agere: unum è munimentis aggreſſus eſt, quæ aduersùs Oſtendanas excurſiones, ut antea diximus, erexerant Hiſpani. A Diuâ Catharinâ duxerat nomen, Brugas inter, atque Oſtendam ſitum. Aliqui tamen Scriptorum Iſabellæ potiùs propugnaculum tùm inuaſiſſe Mauritium tradunt. Inſtruxerat Albertus & Militibus, & commeatu, & omni bellico inſtrumento Diuæ Catharinæ munimentum, quod pro ſuâ belli peritiâ facilè oppugnatum iri ab Hoſtibus proſpiciebat. Quò tamen eius expugnatio magis ardua foret, eòdem Barlotam Tribunum cum duobus Peditum millibus tranſmiſit. Is inter ipſum propugnaculum, & Brugas Caſtris collocatis, ingentem excitandum curauit aggerem, cuius beneficio poſſet ad Hoſtem tutus accedere, eique multum inferre detrimenti. Adfuitquòque ſubſidio Archiducis iuſſu Fridericus Comes Thſerembergius. Vtriuſque iamdiu in bellis exercitâ virtute repulſus cum Exercitu Mauritius fuit, & coactus ſuſceptum opus deſerere.

Campana. Bentiuolus. Carnerus. Lanarius. Gaſpar Ens. Grotius. Haraus.

Mauritius D. Catharinæ munimẽtum inuadit.

ID antequam fieret, res accidit, quæ uti damni multum, ac

luctûs Catholicis intulit: ita gaudij tantumdem, atque emolumenti peperit Fœderatis. Dum enim Barlota cum Thſerembergio, alijsque Viris primarijs extructionem aggeris perluſtrat, ac recognoſcit; improuisò diſploſus è moſqueto globus, in eius caput irrumpit: quo vulnere ſaucius, atque afflictus ad terram, repentè animam exhalauit. Et magnus quidem fuit uniuerſi Catholicorum Exercitûs, ac præſertim Archiducum ex eâ iacturâ doloris ſenſus. Erat quippe Claudius Barlota vir generoſus in paucis, difficultatum, ac periculorum contemptor; quique in arduis rebus aggrediundis nullum ſibi præire patienter ferret. Patriâ Lotharingus, virtutis ſuæ ſuffragijs ex gregario Milite per omnes militarium honorum gradus ad Tribunatum euectus. Vallones aliquot annos magnâ cum laude gubernauit. Animoſus magis, quàm cautus, accerſere ſæpè, non expectare mortem viſus eſt: quæ tamen plerunque promptior eſt, quando minùs expectatur. 1600.

In eius defenſione Barlota cæditur.

Eius laus.

Sed neque Hoſtes in eâdem unius propugnaculi oppugnatione expertes periculorum fuere. Erneſto namque Naſſauio unà cum Aulico ſuo quodam obequitanti, emiſſus ex eo munimento globus, equum, cui inſidebat, percuſſit, ac ſtrauit: ipſum equino ſanguine reſperſum vix incolumem dimiſit: comitem verò cum ſubiecto equo ſimul extinxit. At Mauritius ibidem dies aliquot moratus, inde tandem recedere conſtituit: cùm præſertim ſummâ & pabulorum, & aquæ dulcis penuriâ laboraret Equitatus: & ſolis æſtiui nimius ardor ex arenarum tumulis repercuſſus, equorum, atque hominum plantas valde torreret. Neque minoris ad eum ſummouendum ponderis erat: quòd ſuum videret Exercitum admodum diminutum; Archiducis verò Copias quotidie magis augeſcere, ac nouis viribus roborari. Quamobrem relictis Oſtendæ tribus Peditum millibus, duabusque cohortibus Equitum, conſcenſis nauibus Zelandiam versùs iter arripuit.

Erneſti Naſſauij periculum.

Mauritius recedit.

Hanc opportunitatem Hoſtis in receptu infeſtandi non paſſus eſt ſibi è manibus elabi Fridericus Spinula. Imò ex artis peritiâ conijciens, Mauritium ut expertum Ducem, Claſſis partem poſtremam validiſſimè muniturum, quippe quæ Hoſtis ab tergo inſequuturi iniurijs futura eſſet obnoxia: frontem verò minùs inſtructam dimiſſurum: nocte, quæ conſcenſionem præibat, cum ſuis triremibus Fliſſingam versùs, maritimam Zelandiæ Vrbem, progreſſus eſt, ut venturas Mauritij naues expectaret. Nec fefellit opinionem euentus. Sub primam lucem in conſpectum Spinulæ ſe dedit Fœderatorum Claſſis. In eam illico

Iidem Scriptores.

tri-

1600 triremes inuectæ impetum faciunt: tormenta diſplodunt: alia, moliuntur hoſtilia: multum denique nauibus, multum Nautis, ac Militibus inferunt detrimenti. Multòque plus intuliſſent, niſi repentè ortus ab Solis Occaſu ventus Claſſi ſecundior, quàm Spinulæ triremibus fuiſſet. Antea quippe, leuiore vento ſpirante, non poterant poſtremæ naues armatæ in ſubſidium primarum accurrere: mox autem eodem inualeſcente velociores, inuadere Hoſtium triremes conatæ ſunt: At hæ proris conuerſis, uti Sluſæ portum, unde ſoluerant, repeterent; euitare nequierunt, quin per medias illas naues ferrentur, non ſine aliquo, quamuis leui, damno. Ad terram tamen incolumes appulere: quò eas inſectari Hoſtes non auſi; cautè ſubueriti, nè ſua nauigia, quibus carina profundior, in ſicco hærerent.

Eius Claſſem Fridericus Spinula lædit.

De Mauritio querelæ.

Reidanus l. 17. Campana in fine Hiſtor. Belg. Lanarius.

Mavritii tam properus ſine ullo lucro receptus pleriſque Fœderatorum obtrectationum materiem, & querelarum dedit: quòd ad tam frequentem Claſſem adornandam, inſtruendamque tantum in commune factum ſumptuum à Prouincijs eſſet: & nullus inde fructus ad eas rediret; cùm tamen in ſuſcipiendâ expeditione promiſſum tam gloriosè fuiſſet, uniuerſam Flandriæ maritimam oram Fœderatorum imperio ſubactum iri, atque eorumdem nauigationibus opportunè patentem fore. Multas prætereà eiuſdem Prouinciæ Vrbes eorum ditioni acceſſuras: quâ ex acceſſione conſequuturum, ut & grauiſſimis tam aſſiduè contribuendi oneribus, & alendorum in ſuis regionibus Exercituum neceſſitate leuarentur. Ita nuperrimè reportata victoria plus nominis, & famæ (ut perſæpe contingit) quàm utilitatis, & commodi peperit Fœderatis. Mauritius primùm in Zelandiam cum Claſſe profectus: inde in Hollandiam reuerſus, per varias Vrbes, ac præcipuè Bergæ ad Zomam, Gertrudis-bergæ, Bredæ, ac Nouiomagi, ad quietem, atque in hyberna diſtribuit Equitatum: Pedites verò in interioribus partibus collocauit.

At Archidux Albertus poſt receſſum Hoſtium quatriduo Brugis moratus, ut quid ex eo noui naſceretur, propiùs obſeruaret; Fridericum Comitem Thſerembergium ei regioni cuſtodiendæ impoſuit, ad quam pugnatum fuerat, cuique Velaſcum paulò antè præfecerat: iuſſitque ea propugnacula reficere, & communire, quæ Mauritius labefactauerat. Adiunxit ei, præter Germanicas Copias, quibus præerat, tum Burgundicas Varambonij, tum Barlotæ Vallonicas. Velaſcum verò cum reliquo Milite proficiſci voluit, & caſtra ponere Mechliniam inter, ac Liram: ibique conſiſtendo, in omnem Hoſtium motum excuba-

re diligenter. Hæc prouidè accurantem Archiducem rurſus Flandri, alijque Belgici Ordines obteſtati ſunt, ut Oſtendæ obſidionem aggrederetur, magna pecuniæ, magna Militum adiumenta pollicentes, quò eâ vexatione prouinciam liberaret. Verùm Albertus nondum maturum huic operi tempus affirmans, & maiores vires, conſiliumque diuturnius ab re tanta requiri; quæ iam aliàs difficultates præ ſe tuliſſet propè inſuperabiles; eam expeditionem differendam cenſuit. Quia tamen aut hanc, aut aliam in annum ſubſequentem verſabat animo; quò paratior, inſtructiorque prodire poſſet in campum, bellicum apparatum adornare decreuit. Iam Ordines centum aureorum millia in menſes ſingulos ad bellandum obtulerant: iamque Henricus Guſmanus ex Hiſpaniâ reuerſus pecuniæ non leue ſubſidium deportarat. Copias quòque uniuerſas tum ob crebras ſeditiones, tum ob recentem ad Neoportum cladem, defectas, ac mutilas luſtrauit Archidux, recognouit, ſuppleuit. Qui verò Hamontium seceſſerant Itali, poſt obſtinatam aliquot menſium contumaciam, in eaſdem conuenere conditiones, in quas antea Dieſtæ ſeditioſi; atque in Archiducum obſequium reuocati, Verthæ ſtationes habere iuſſi ſunt, eò ducti à Friderico de Afflictis, cum iam numero eſſent Pedites mille quingenti, Equites mille. 1600.

Albertus ad bellum ſe inſtruit.

NEQVE verò per hos apparatus belli, prorſus omiſſæ tractationes pacis: ut viam nullam Catholici relinquerent, quâ publicæ ſaluti, quieti, felicitati conſuleretur. Imò eodem ferè tempore, quo ad Neoportum acerrimè dimicabatur; Iulio nempe menſe, Bergam ad Zomam profecti ſunt Legati Ordinum Brabantiæ, Flandriæ, aliarumque Prouinciarum Archiducibus parentium. Eòdem paulò antè conuenerant Fœderatorum Ordinum Delegati: quos omnes pari humanitate Baxius loci Gubernator excepit. Poſtridie utriſque congreſſis, Catholicorum Ordinum literæ ſunt recitatæ, quarum hæc ſumma. *Nil ſalutarius Belgio, nil optabilius, quàm poſt tam diuturnum, ac pernicioſum bellum ſtabilem, ac ſynceram pacem. Ad eam toto pectore comparandam, mitti illos à ſe Legatos. Hortari ſe vehementer, ut omni ſuſpicionis, aut ſimultatis umbrâ ſubmotâ, de eâ tàm ingenuè, quàm efficaciter agant. Neque communia tot Populorum vota pacem enixè poſcentium, ac tanquam cælitus expectantium, fruſtrarentur.* His perlectis, Fœderati ſeorſim aliquandiu conſultarunt. Tùm ad Catholicos reuerſi, reſpondere inter cætera. *Fœderatos nec velle, nec poſſe cum Hiſpanis, aut eorum ſocijs ullius rei ſuſcipere tractationem: niſi prius externus omnis Miles exigatur è Belgio. Quod ubi factum fuerit, ſperari poſſe pacem aliquando inter Belgas coituram: eamque*

Tractatio pacis inter Catholicos, & Fœderatos.

Gaſpar Ens. Grotius. Beyerlinch. Haræus. Reidanus.

Catholicorum literæ.

Fœderatorum reſponſum.

Reipu-

1600. *Reipublicæ formam inductum iri, in quâ nemini Religionis causâ vis afferretur*. Ad hæc ſubiecere Catholici: *Fas non eſſe, ut Fœderatis adhuc arma retinentibus, cæteri Belgæ armatis auxilijs ſpolientur.* Illi decantatum ſæpè carmen in Hiſpanos occinere: Sed & Archiducum Principatum eo nomine carpere: *quòd poteſtas eius ſuprema penès Hiſpanos foret; cuius rei argumento eſſe, quòd ſi qui naſcerentur Principibus Liberi, nonniſi ex arbitrio Regis Hiſpani inire connubia poſſent*. Plura ex utrâque parte ſubiuncta, magis tamen ad altercandum accommodata, quàm ad ullam ſanciendæ pacis viam reperiendam. Quare de more ſine ullâ deliberatione diſſoluta congreſſio. Adeò plerunque tractationes huiuſmodi pacis inter Principes, aut Nationes inimicas magis obtentui ſunt, atque in ſpeciem compoſitæ, ut Populorum querimonijs aliqua ſpes obtrudatur; quàm ex animi ſententiâ ſtudioſè quæſitæ: ac proptereà tam vanos habent exitus, quàm ingreſſus.

SVB huius anni finem Flandri, ut ad Oſtendanam obſidionem faciliorem viam Archiduci aperirent, à Spinulâ triremes emere ſtuduerunt, aliasque complures fabricari. Manſit ille tamen in ſententiâ, nondum aduenisſe tempus ei molitioni opportunum. At Hollandis, naualis rei cæteroqui Magiſtris, non indecorum viſum, talis militiæ aliquid à Spinulâ condiſcere. Namque ipſi quòque Dordraci triremem ædificarunt longitudine paſſuum octo ſupra quadraginta: eamque tormentis quindecim obarmatam, Nigram cognomento dixerunt. Huius beneficio nauem ſuam à Sluſenſibus captam receperunt. Tertio verò Calendas Decembris bellicis aliquot nauibus eidem adiunctis cum Militibus ferè ſeptingentis, aduerſo Scaldi, Lilloum versùs, Arcem Antuerpienſium, inuecti. Tùm Ordamum, Pagum ad fluuium, prætergreſſi; eorumdem Prætoriam ſtantem in anchoris, & bombardis octodecim communitam, inuaſerunt. Igitur velis, remisque ad eam propiùs accedere conati, ferreum triremis roſtrum ligneo nauis innexuerunt. Quo facto ita inter ſe cohæſere nauigia, ut loco moueri non poſſent. Quare Cuſtodes Prætoriæ ſtatim eiuſdem roſtrum abſciderunt. Mox interuallo facto, diſploſis utrinque tormentis ſeſe mutuò petiere. Ac principio quidem ex Hollandis aliquot extincti: cæteri bis propulſati. Tertiâ tamen impreſſione, qui nauim tuebantur, & quòd longè numero erant inferiores, & quòd præter omnem opinionem oppreſſi, & quòd Gubernatore deſtituti; pauci à cæde ſuperſtites, relictâ Hoſtibus Prætoriâ, Antuerpienſem ad ripam enatarunt. Eam Hollandi tanquam in triumphum abducentes, duasque ſimul vectorias, quæ Bruxellas Antuerpiâ deferre

Hollãdi exemplo Spinulæ triremes adhibent.

Eis Antuerpię naues abducunt.

ferre ſolebant, aliaque nauigia trahentes, in quibus tormenta fuiſſe tradunt ſupra quinquaginta; Lilloum, atque inde in Zelandiam reuerſi ſunt. Magnos ea iactura tumultus Antuerpiæ conciuit: magnam Archiducibus indignationem commouit, propterea quòd inſignem Cuſtodiarum incuriam, ſocordiamque declarauit. Quamobrem Arembergium Comitem, ſupremum rei maritimæ Præfectum, Antuerpiam miſere: ut ſuper eâ re diligenter inquireret: eos, quorum culpâ tantum acceptum detrimenti foret, rigidè puniret: nè quid tale contingeret in poſterum, prouideret. Is Nauarchum negligentiæ in eo compertum coniecit in carcerem: ut verò caueret in futurum; in ipſâ Scaldis ripâ nouum extrui propugnaculum iuſſit. 1600.

Ambroſii Lādriani mors, & laus.

EODEM ferè tempore magnum paſſa eſt res Catholica damnum, vitâ functo Bruxellis Ambroſio Landriano, ſupremi Equitatûs Præfecti Locum-tenente. Luxit Exercitus Virum ingentis animi, rerumque præclarè geſtarum famâ percelebrem. Doluit Archidux, prudentis conſilij, fideique ſpectatæ Adminiſtrum ab ſe deſiderari. Hominem denique Chriſtianis virtutibus in armorum libertate mirabilem, ereptum boni omnes deplorarunt. In eo, quod gerebat, munere ſuffectus eſt Nicolaus Baſta Epirota, qui Belgico in bello non mediocri cum laude meruerat, iam tum Albano Duce Belgas regente.

Initium noui Sæculi clarum ortu duorū Principum.

INGRESSVS noui Sæculi, quo ſcribimus; annus nempe milleſimus ſexcenteſimus primus à Chriſto nato, gemino partu lætus, ac memorabilis fuit: quo duo Chriſtiana Regna primaria & ſibi tùm plauſerunt, & ſalutari poſtmodum nexu coniugata ſunt inuicem. Si quidem nono Calendas Octobris Philippo Tertio Hiſpaniarum Regi ex Margaritâ Auſtriacâ nata eſt Anna Maria: & quatriduo pòſt Henricus Quartus Galliarum Rex ſuſcepit ex Mariâ Mediceâ Ludouicum Decimumtertium. Hæc utraque beatiſſima, atque in diuerſo Regno penè ſimul nata proles, ubi ad nubilem peruènit ætatem, fauſto copulata coniugio, magnam ſpem Orbi terrarum fecit, Hiſpaniam, Galliamque perpetuò ferè ſecum pugnantes, diuturno pacis fœdere colligandi. Sed ſpes ea in irritum cecidit: quandò longè facilius eſt coaleſcere ſanguinem Principum; quàm ingenia, mores, voluntates inter ſe diſcrepantium Nationum. Et ditionis vel tuendæ, vel amplificandæ ſtudium omni affinitate vehementiùs humanos animos mouet. Hæc temporum felicitas à pace per Galliæ, Hiſpaniæque regales nuptias creata, reſeruabatur anno eiuſdem ſæculi quinquageſimo nono, quùm Ludouico Decimoquarto in matrimonium ducente Mariam Tereſiam Philippi Anno 1601.

Quarti

1601. Quarti Filiam; tot annos optata, & ſuſpirata concordia inter duo potentiſſima Regna, cum Europæ plauſibus uniuerſæ, ſancita eſt.

Mendozza agit de ſua liberatione.

Anni principio Mendozza, qui Neoportuenſem Catholicorum cladem inſigniorem fecerat captiuitate ſuâ, ab Arce munitiſſimâ Vuordâ, inter Vltraiectum, & Lugdunum Batauorum ſitâ, traductus fuit Hagam Comitis, tanquam in Regiam Fœderatorum. Ibi cum Ordinum Capitibus de ſuâ redemptione, ac libertate agere cœpit tantò vehementiùs, quantò propiùs. Antea quippe per Internuncios agitata res, lentum (ut euenire ſolet) negotium fuerat. Multi præter eum è Catholicâ Nobilitate Captiui (quos ſuprà memorauimus) detinebantur apud Fœderatos. Multi contrà ex horum ditione, quamuis ferè omnes conditione longè inferiores, in Hiſpaniâ, Luſitaniâ, alijſque Regnis Hiſpano ſubiectis, aut carceribus erant, aut triremibus mancipati. Quare de Captiuis utrinque permutandis eam inire conuentionem Ordines Fœderati: ut ipſi quidem Mendozzam, cæteroſque ab ſe captos, conſtituto redemptionis pretio impenſo, dimitterent liberos: viciſſim verò quicumque ſub Hiſpani Regis, aut Archiducis imperio belli cauſa Captiui tenerentur ex Belgio fœderato, priſtinæ libertati reſtituerentur. At Mendozza quinquaginta aureorum millia, quæ pro ipſo redimendo Fœderati poſcebant, perſoluere recuſabat: Captiuos verò Hiſpano, vel Archiduci ſubiectos liberare, non in ſuâ, ſed in eorumdem Principum eſſe aiebat poteſtate: adeòque ab ipſis expectandum eâ ſuper commutatione reſponſum. In eo quòque idem diſſentiebat à Fœderatis; quòd hi Ludouicum Villarium, nobilem Hiſpanum, unà cum alijs ſtatim dimitti nolebant, eum ſibi vindicante Franciſco Verio, à quo captus fuerat, ut ipſum poſtea cum Anglo quodam nobili, iamdiu in Indijs Hiſpanorum Captiuo permutaret. Mendozza verò quamprimùm eum liberari contendebat. Ianuario ferè medio cùm perlata fuiſſent Hiſpani Regis, Archiducisque reſponſa; de Captiuis utrinque reſtituendis firmata inter utramque Partem conuentio. Mendozza tamen ſe in libertatem aſſerere nondum potuit, Ordinibus poſtulantibus ſexcentorum millium aureorum cautionem; ut omnibus, cum quibus conuenerant, conditionibus ſtaretur. Tandem anno conſequente tertio Calendas Iunias, tribus & viginti aureorum millibus perſolutis, poſt captiuitatem menſium amplius viginti, liber dimiſſus eſt, ac Mauritij nauigio Antuerpiam perductus. Tantò pretioſior eſt, adeòque vindicatu difficilior, Principum, quàm priuatorum hominum libertas.

Vtrecht. Leiden.

PRIMIS huius anni menſibus otium ab armis fuit: quaſi ſpatium ſibi ſumeret utraque Partium ad pecuniam, Militem, atque omne inſtrumentum belli comparandum; ut paulò pòſt optimè inſtructa poſſet maiora moliri. Ac Mauritius quidem, tempeſtate ad bellandum opportunâ iam appulsâ, Copias eduxit, easque prope Schenchianam Arcem recenſuit. Tùm ad Hoſtis vires aliò, quàm quò ipſe oppugnationem animo deſtinauerat, auertendas, Syluam-Ducis inuadere ſe velle ſimulauit. Mox verò celeritate maximâ omnem Hoſtis ſuſpicionem, nedum ſubſidium anteuertens; Rhenobergam contendit, eamque ineunte Iunio cinxit obſidione. Ex eo, quod Catholici reliquerant Rhenobergæ Præſidio, poſtquam eam deditione cepere (ut alibi dictum) ingens, perpetuumque detrimentum acceperant Fœderati; quippe quibus ab eo Rheni erat intercluſa nauigatio. Quare; ut ſibi tam perniciosum obicem amouerent, eius loci potiri magnopere affectabant.

1601.

Mauritius improuisò Rhenobergā aggreditur.

Lib. 11.

IGITVR ubi eò Mauritius cum viginti Militum millibus peruènit; primò quidem ex aduersâ Oppido fluminis ripâ munimentum tormentis quatere aggreſſus eſt, in Inſulâ ſitum, alioque à nobis loco indicatum. Nec longus in eo expugnando fuit, aut difficilis labor. Illo potitus, Caſtra circa Oppidum poſuit; eaque aduersùs Hoſtium ſubſidia tam validè muniuit, ut maximi cuiusque Exercitûs ſuſtinere impetum poſſent. Tùm aggeribus Oppidum versùs excitandis, alijsque bellicis operibus moliendis applicuit animum. Præerat Rhenobergæ Ludouicus Bernardus Auila, natione, ac magnanimitate Hiſpanus; quique diuturna bellandi experientiâ magnam aſſecutus erat apud Milites exiſtimationem. Præſidiarij aderant ad ter mille quà Hiſpani, quà Itali, quà Germani: ex quibus Equites tantùm quinquaginta, Botbergio ſubiecti. Neque deerant in Oppido commeatus; & quidquid eſt ad ſuſtinendam obſidionem idoneum. Armenta quòque ex agro circumiacente intra mœnia reducta: naues perfoſſæ, demerſæque, nè in Hoſtium poteſtatem venirent. Vt verò non minùs in aggrediendo fortes, quàm in ſe tuendo prouidos Obſeſſi probarent ſeſe; frequenter in Hoſtium Caſtra eruperunt, multumque illis intulere damni, haud minus ipſi cædium perpeſſi.

Capto Inſulæ munimento, eam obſidet.

Ibidem. Gaſpar Ens lib. 22. Grotius lib. 10. Lanarius, Baudart, Haræus anno 1601. Carnerus l. 15. c. 1. 2. Reidanus l. 18. Bentiuolus l. 6.

CVRAVERAT principio Auila literis, aut Internuncijs de ſuo periculo certiorem Archiducem facere, atque opportunum ab eo ſubſidium petere: ſed arctiſſimè vijs omnibus obſtructis, quâ ratione id conſequeretur, reperire non poterat. Duo tandem illi ſe obtulere promptiſſimi animis, ac natandi peritiſſimi:

qui

1601. qui acceptis ab eo literis in viam ſe dant, Geldriam, aut Stralam verſùs, ubi omnium proxima erant Hiſpanorum Præſidia. Dum verò tranſmiſſo Rheno iter haberent, in quatuor Hoſtium Equites inciderunt. Quos ut vidit eorum alter, à viâ declinauit, eoque ſuſpicionem occurrentibus iniecit. Quamobrem eum inſequuti, aggreſſique captiuum perduxerunt in Caſtra. Alter animoſiùs progreſſus, & ipsâ, quam præferebat, ſecuritate ſe tutum ratus, in alium Equitem exploratorem incurrit. Ab eo rogatus: unde, aut quò proficiſceretur (ut perplexa eſſe primâ fronte ſimulatio ſolet) non ſatis apertè reſponſum expediebat. Ex quo coniectans Eques id quod erat, eum raptim inuadit. Ille prævalidus viribus egregiè ſe tutari. Parumque abfuit, quin ipſum equo deijceret. Verùm alio ſuperueniente, par eſſe unus duobus non potuit. Quare ab utroque captus, & pertractus ipſe etiam in Caſtra. Ambo, quod res erat, confeſſi; ad alios omnes ab eiuſmodi officio deterrendos, ante oculos obſeſſæ Ciuitatis ſuſpendio puniuntur. Interceptæ quòque literæ arcanis notis per numeros conſcriptæ. Ambagibus earum euolutis, docebatur: *Mauritium validiùs multò ſe munire contra ventura ſubſidia, quàm aduersùs urbanas eruptiones. Abundare quidem illum bellicis machinis, quibus Obſeſſos continenter infeſtaret: ſed rem eidem futuram cum veteranis Militibus, qui non tùm primùm audirent ſtrepitum tonantium bombardarum. Quòd ſi ſubſidio immiſſo aliquo iuuarentur; audere ſe polliceri, priùs Obſeſſores fatigatum iri, quàm Obſeſſos.*

Nuncii ab Obſeſſis miſſi intercipiuntur.

QVAMQVAM ad Archiducem hæc epiſtola, vel ulla alia minimè perueniſſet: is tamen auditâ famâ obſidionis, quâ Rhenoberga premebatur; iuſſit Senatum bellicum aduocari. In eo quæſitum, utrum opportunius foret: an ad Oppidum illud propugnandum ſtatim ſubſidium ingens immittere: an hoſtilem alium locum inuadendo, vel ad eum tutandum ab obſidione illâ Hoſtem auocare, vel unius iacturam alterius adeptione penſare. Pluribus dictis in utramque partem ſententijs, varijsque rationibus in medium allatis, in id demum ab omnibus conſenſum eſt: ut utrumque præſenti malo remedium adhiberetur. Nam ſi minùs alterum proſperè ſuccederet; in altero ſpem repoſitam haud facilè decepturam. Igitur quoad ſubſidium, imperatum fuit Hermanno Comiti Thſerembergio, qui Geldriæ partis Archiducibus ſubiectæ Præfecturam gerebat; ut ex eius Præſidijs quantumcunque ſine detrimento locorum poterat, Militum educeret; eosque coniunctos alijs, quos accepturus erat è Brabantiâ, ad Hoſtium Caſtra circa Rhenobergam

Subſidium ab Archiduce mittitur Rhenobergam.

adduceret: atque illa communiri validiùs prohiberet, donec maiores Copiæ Hiſpanicæ, Italicæque, quæ iam aderant, ſubmitterentur. 1601.

QVANTVM verò ſpectabat ad Vrbem Hoſtium obſidendam, illico ſententijs omnibus in Oſtendam itum eſt: tum quòd (uti non ſemel diximus) maximè id erat in votis Prouincijs Alberto, atque Iſabellæ parentibus; pro quo toties preces, pecuniam, Milites, & quidquid opus eſſet, obtulerant: tum etiam quia maximi momenti locus erat Hoſtibus ad uniuerſam Flandriam infeſtandam: quibus ſi receptus ille ſubtraheretur, pedem in eâ Prouinciâ ponere nuſquam licèret. Quamuis verò magnum eſſet, quod mouebatur opus, ob Vrbis validam ſitu, manuque munitionem, & ſubſidium nullâ penè ratione impediendum: viſum tamen Alberto eſt par magnanimitati ſuæ, dignumque cui notam bellandi ſcientiam, vires noui principatûs, congeſtam recèns ex Belgio, Hiſpaniâque pecuniam, ac iam tùm conductas Hiſpanorum Copias deſtinaret. Bruxellas quippe eâ tempeſtate peruenerat eorum Legio ſub Ioanne Bracamontio Tribuno: altera verò Italorum ex Inſubriâ Theodoro Comiti Triuultio ſubiecta: tertia ex Neapolitano Regno, quam Domitius Caracciolus Bellæ Marchio, & Ioannes Thomas Spina moderabantur. Ex his Archidux Hiſpanos quidem Oſtendanæ obſidioni ſepoſuit: Italos verò Hermanno Comiti adiunxit, mandans, ut quantâ poſſet maximâ celeritate ſubſidium Rhenobergam inferret. Sed neque hoc tempeſtiuum fuit, quandò iam ita Caſtra Oppido circumfuſa munierat, concluſeratque Mauritius; ut nullus omnino ad ea perrumpenda patèret aditus: neque Oſtendæ obſidio vetuit, nè quamprimùm illud caperetur. Quippe id periculi non auocauit ab oppugnatione tam benè præparatâ Obſeſſores: ſed ijſdem potiùs ſtimulos addidit ad extremum virium exerendum, ac finem operis feſtinandum, quò Rhenobergâ captâ, ad Oſtendam ſuppetijs roborandam animoſiores accurrerent.

Ab eodem Oſtendæ obſidio decernitur.

IAMQVE validus agger Oppidum proxime deductus erat, & quâcumque flectebatur in angulos, Militum ſtationibus inſtructus. Iam crebris tormentorum ictibus lorica mœnium, atque interiecta propugnacula fatiſcebant; Ad rectam viam, quæ pro foſſâ erat circumducta, cuniculos agi Mauritius iuſſerat, ijſque magnam partem diſiecta eſt. Externis hiſce malis accedebat interior penuria, non quidem commeatuum, aut bellici apparatûs, ſed medicamentorum: quæ tamen admodum erant neceſſaria tot ægris, ac ſaucijs, qui quotidie ab Obſeſſoribus vulnera-

ban-

1601. bantur. In has rerum anguſtias deductis mittit Mauritius, qui deditionem poſtularet. Reſpondet Auila: *Probè noſſe Mauritium pro ſuâ belli ſcientiâ, nondum adeſſe tempus dedendi ſeſe: quando Militum, alimentorum, ac totius inſtrumenti bellici abunde eſt. Pro eo tamen humanitatis officio, ſe illi agere grates.* Perrexit Mauritius alias viæ tectæ circa Oppidum partes cuniculis ſuffodere. Ac rurſus poſt quinque dies Præfectum eumdem, ut Rhenobergam dedat, per certum hominem tranſmiſſum hortatur. Tùm Auila rogat, ut ſcriptis ea committat Mauritius; quandoquidem non ſemper Internuncij fideliter, accuratèque mandata perferunt. Aſſentitur ille petitioni. Neque tamen interea ceſſari iubet ab operibus promouendis. Et iam perductus erat agger ad muros: ac Militum aliquot audacter conſcenſo vallo introſpicientes, propugnaculum unum à paucis cuſtoditum obſeruarunt. Alterum quòque munimentum ad Meridiem ſitum tribus cuniculis Obſeſſores ſuffoderant: quorum duo ab Obſeſſis deprehenſi. Hæc inter à Mauritio petiuit Auila, ut breues ſibi concederet inducias, veniamque daret Milites duos ad Hermannum Comitem tranſmittendi, qui ex eo certò cognoſcerent, an ulla præſtò eſſent inferenda ſubſidia. Denegauit utrumque Mauritius: imò ſeuerè monuit, ut quamprimùm vel Obſides ad tranſigendam deditionem mitteret, vel extremam vim expectaret. Ille in ſummâ rerum deſperatione ſe poſitum ratus, poſtero die ſe miſſurum reſpondit. At interiectâ nocte è vicinâ Vrbe Geldria elatis ignibus ſignificatur, in propinquo eſſe ſuppetias. Iam enim Moſam traijciebant ſexdecim Inſubres, triginta Neapolitanæ Militum centuriæ. Hiſpani præterea mille ſexcenti aduentabant, & Vallonica Legio Ductore Buquoio, & Germanica Barlæmontio ſubiecta; ipſique Vertæ ſeditioſi: ut omnino octo millia Peditum eſſent, Equites bis mille quingenti. Cum contrà in Caſtris Mauritianis quina tantum millia Peditum, bina Equitum ſupereſſent, Anglis ad Oſtendam propugnandam profectis. Tantum tamen auxilium cum proximâ ſpe Obſeſſores inferiores numero propulſandi fruſtra fuit: ut plerunque proſperitas vitrea eſt, quæ cum ſplendet, frangitur. Namque poſtridie ab Auilâ, quemadmodum promiſſum fuerat, Obſides ad Caſtra mittuntur, Præfectus Equitum Botbergius, atque Italus quidam Centurio: duo pariter à Mauritio leguntur in Oppidum Obſidum nomine Ductores, alter Equitum, Peditum alter. Poſtquam multùm ab utrâque parte de conditionibus diſceptatum; in has demum conuenere. *Vt liberum eſſet Militibus, Nautis, cæteriſque ex Oppido migrare cum ar-*

Mauritius Rhenobergæ deditionem poſtulat, quæ primò negatur.

Tandem deditio fit.

Eius conditiones.

mis, atque omnibus impedimentis. Vt nulli fraudi foret anteacto tempore Ordinibus militaſſe, atque inde ad Hoſtes transfugiſſe. Oppidi Præfecto daretur honoris causâ, poſſe ſecum auehere bina tormenta campeſtria, cum totidem pyrij pulueris vaſis, & globis quinquaginta. Ad ægros, & ſaucios tranſportandos ducenta vehicula à Fœderatis commodarentur, adhibitâ cautione recuperandi. Captiui utrinque liberi dimitterentur, ubi, quæ pro alimentis debebant, perſoluiſſent. His conditionibus ſancitis, pridie Calendas Auguſti Auila cum mille, ac trecentis Militibus Rhenobergâ diſceſſit; ac Traiectum ad Moſam, magnâ quòque comitante ſauciorum multitudine, profectus eſt. In eâ oppugnatione deſiderati ſunt ex Obſeſſis ſupra mille, ac ferè totidem ex Obſeſſoribus. 1601.

Potitvs Oppido Mauritius, nouis illud operibus, validoque præſidio firmat. Interea Copiarum partem ad Meurſam ſibi vindicandam immittit. Hæreditario iure ad ſe deuolutum id Oppidum aſſerebat, ex obitu Valpurgis Comitis, Amitæ ſuæ. Cliuiæ tamen Dux maius in illud ſibi ius præſumens, iam occuparat. Præſidiarijs Mauritius internecionem minatur, niſi ſtatim Oppidum dedant. Illi ſpatium petunt, quo certiorem faciant Ducem. Eo negato, cum tantæ vi ſuſtinendæ ſeſe impares viderent, deditione factâ, cum rebus ſuis incolumes dimiſſi. Mauritius, ut loci poſſeſſionem ſibi firmiùs ſtabiliret; Arcem in eo deſignari iuſſit, quæ vix Antuerpienſi concederet. Tùm Exercitu in æſtiua diſtributo, ut ab anteactis laboribus reficeretur; Hagam Comitis reuerſus eſt, ad ſolemnem Fœderatorum Ordinum conuentum.

Murs.

Cleues.

Mauritius Meurſa quòque potitur.

DE

DE BELLO BELGICO LIBRI DECIMI QVARTI

SVMMA.

OStendæ obſidio multis nominibus memoranda. Oppidi ſitus, & magnę munitiones deſcribuntur. Hiſpanica circa illud munimenta. Obſidionis principium. Oſtendani Gubernatoris induſtriæ. Prima eius eruptio propulſata. A Verio ſubſidium in Oppidum introducitur. Eiuſdem vana eruptio. Munitiones exſtruuntur utrinque. Agger artificioſus deſcribitur. Obſeſſoribus Copiæ adduntur. Inopinati euentus ab uno aggere. Buquoius alia excitat munimenta. Nicolaus Catricius, dum oppugnat, occiditur: & ex Hoſtibus Henricus Colinius miro modo. Viri Principes ad ſpectandam obſidionem veniunt. Maris æſtus Obſeſſis, & Obſeſſoribus nocet. Archidux Senatum bellicum cogit: ubi varia proponuntur. Mauritius, ut Hoſtem auertat Oſtendâ, Syluam-Ducis obſidet. Status Vrbis. Mittitur ab Archiduce Subſidium. Acriter oppugnatur, ac defenditur. Stratagema, quo nouum Subſidium inducitur. A Mauritio ſoluitur obſidio. Oſtendani deditionem agitantes, impetrant inducias. Pulcrum in eis ſpectaculum. Accepto Subſidio, ſe dedere abnuunt. Friderici Spinulæ in Hiſpaniam profectio. Eius de Angliâ conſilium; & ſuper eo conſultatio. Regiæ triremes ei committuntur.

Regis literæ ad Ambroſium Marchionem. Oſtendæ valida oppugnatio, & ſtrenua defenſio. Obſeſſores multi occiſi: inter quos etiam Bellatrix. Nouæ machinæ paratæ deſcribuntur. Ambroſius in Italiâ Copias contrahit. Fridericus ex Hiſpaniâ diſcedit in Belgium. Eòdem cum Exercitu venit Marchio Frater. Mirus Ordo in itinere. Has Copias, aliasque mittit Archidux in Mauritium Brabantiam inuadentem. Ab hoc Grauia obſidetur. Loci deſcriptio. Cur tardum Subſidium. Obſidentium diſpoſitio. Gubernatoris ſedulitas. Mendozzæ conſultatio. Idem nequit immittere Subſidium. Acriter utrinque in hac obſidione confligitur. Grauiæ deditio. Mendozza ſeditioſos Pedites armis domat. In Equites auctos numero mouet ipſe Archidux. Auertitur ad Venlonam defendendam. Lucemburgenſis ditio infeſtatur à Fœderatis. Archiducis Edictum contra Seditioſos. Eos neque Pontificis Nuncius placat. Friderici Spinulæ Claſſi occurrit Anglica. In conflictu hæc ſuperior. Coniuratio in Spinulæ Prætoriâ oppreſſa. Idem incidit in Hollandos, & Anglos: eosque declinat. Vehemens tempeſtas. Caletenſes valde lædunt Hiſpanos. Marchio Fratrem conſolatur, priùs per literas, deinde conſpectu. Arcem Vachtendonchæ Catholici ſtratagemate capiunt: mox amittunt. Rex Hiſpanus Friderico titulos, ac ditionem addit. Hortenſij Spinulæ ad eum literæ. Mors Eliſabethæ Angliæ Reginæ. Dotes eius animi, & corporis. Cur nubere recuſarit. Anglicanę caput Eccleſię ſe conſtituit. Quàm crudelis in Catholicos.

DE

DE
BELLO BELGICO
LIBER DECIMVS QVARTVS.

Oſtendæ obſidio memorabilis; & quare.

1601. Iulius Cæſar Bulẽger. Hiſtor. l. 11. Petr. Mõtanus in Flandriæ deſcriptione. Georg. Braũ in Theat. Ciuit. l. 6. Flam. Crucius Theatr. Milit. tract. 1. c. 27. Auber. Miræus de vita Alb. Arch. Henric. Spõdanus in Cõtinuat. Baronij. Ang. Grillus Epiſt. ad Alphonſum Beccariam. Nic. Vernuleus in Trophæis Spinulæ. Petr. Mattheius Hiſt. Gall. lib. 4. Narr. 2. lib. 7. Narr. 3. Et alij plures.

OSTENDANA Obſidio, quam exponere iam ingredior, omnium, quæ narrantur in hoc toto Belgico tot annorum bello, maximè memorabilis fuit: ſiue diuturnitatem temporis metiare, quâ producta eſt ultra tertium annum: ſiue ſumptuum utrinque factorum magnitudinem expendas; qui quadragies centena aureorum millia ſuperaſſe feruntur ex parte Fœderatorum; longè verò maiores cenſendi ex parte Archiducum: ſiue pertinaciam ſpectes Obſidentium, quorum vel primis viginti menſibus duo de viginti millia perijſſe memoriæ proditum eſt: ſiue Obſeſſorum audaciam, qui vix ullum abire toto triennio diem ſiuerint ſine intrepidâ eruptione. Vtriuſque autem partis tantæ fuerunt, ac tam ex æquo libratæ vires; ut ad extremum uſque obſidionis diem, anceps ab utrâ ſtaret victoria pependerit. Neque mari ceſſarunt unquam Obſeſſis aduentare Subſidia: neque terrâ ſuppeditari robur Obſeſſoribus. Oppugnationes ſine intermiſſione: tormentorum diſploſiones ſine numero. Plus penè ſub terrâ, quàm ſupra eam, pugnari viſum; tot ubique cuniculis effoſſis, ut ubi minùs timebantur, repentè naſcerentur incendia. Neque magis manu certatum, quàm ingenijs, bellicas ſubinde machinas hinc ad Hoſtem petendum, hinc ad ſeſe tutandum comminiſcendo. Caſtella impoſita nauibus: Currus aquis ſupernatantes: pontes immenſi ductiles, atque truſatiles. Hinc deprædicatum Hiſtorijs: Oſtendanam obſidionem, ampliſſimum fuiſſe Theatrum Martis, & bellicæ Scientiæ Academiam: ad quam fortiſſimæ confluxerint Europæ Nationes: ubi nemo ſtuduerit, quin doctiſſimus euaſerit: ubi Duces ſapienter imperare, Milites ſtrenuè rem gerere didicerint: neque ullam fuiſſe Vrbem, Oppidum, Arcem vehementiùs oppugnatam, generoſiùs defenſam. In hac obſidione quilibet terræ palmus multis hominum capitibus ſtetit: plus quodammodo abſumptum nitrati pulueris fuit, quàm ipſius ſoli puluis eſſet: aggeres non terrei, ſed ferrei è globis ab Hoſte tranſmiſſis erecti: & ſuorum cadaueribus munimenta fabricata. Quin cum ipſo mari pugnatum;

tum; quod velut auxiliares aquarum copias ſubmittens popularibus ſuis, quicquid operum diuturno labore moliti Obſeſſores eſſent, uno ſui æſtûs impetu diſijciebat. Hîc inædificatum vaſtis molibus pelagus: ac terra eodem exundante nauigata. Hîc ſyluæ in medias aquas è montibus translatæ, ut è mari terram facerent, vallumque militare. Hîc in inuio elemento ſtratæ ligneæ viæ, quæ ſimul ducerent, ac ducerentur. Hîc verioribus, quàm olim à Xerxe, compedibus innexum mare: neque pontibus frænati amnes, ſed quod eos complectitur, in ipſo ore fræno coërcitum. Denique multum utrinque ſanguinis fuſum: nec tantum fuit ſui conſeruandi ſtudium, quanta alieni prodigendi ſitis. Atque Obſeſſi tùm demum defenſione deſtiterunt; cùm propè nihil terræ ſibi relictum videre, quod defenderent. Hanc Obſidionem iamdiu Catholicorum Belgarum votis (ut ſæpè diximus) expetitam, atque iteratis identidem precibus poſtulatam; nunc tandem aggredi decreuit Albertus, cùm ſe à congeſtâ ex Hiſpaniâ, Belgioque pecuniâ, & magnis ſupplementis aucto Milite, ſatis ad tantum operis inſtructum animaduertit. 1601.

Oſtendæ ſitus. In eo Belgici maris litore, quod Flandriam curuato dorſo determinat; ſurgit Oſtenda, tribus leucis Neoporto, Brugis verò quinque propemodum diſtans. Pagus olim nullius nominis; Piſcatorum tugurijs magis, quàm Ciuium domibus conflatus. Hâc tamen tam pertinaci obſidione tantùm ei celebritatis acceſſit, ut per omnes Europæ plagas eius fama peruaſerit. Adeò plerunque calamitates ipſæ nobilitant. Belgici huiuſce belli primordijs, opportunitate loci ab Hollandis animaduersâ, palis primò, ac longurijs, mox etiam aggeſtâ humo muniri cœpit. Temporis deinde proceſſu tam validis operibus circumſeptum Oppidum eſt: ut inter munitisſima Flandriæ loca meritò numeretur. *Eiuſdē deſcriptio, & munitio.* Circumiectum ſolum varijs à mari ductis aquarum alueis interſecatur: ac propterea ſemper udum eſt, ac paludoſum. Duo tamen eorum præcipui, cæteriſque ampliores Oſtendam circumeunt, & mare quodammodo in terram inuehunt, quando æſtu intumeſcente, altiores voluunt aquas, eiſque impoſita nauigia maiora deferunt, atque ad Oppidum appellunt. *Canali.* Senas horas æſtus attollitur, totidemque decreſcit: quod niſi fieret, iamiam hauriri Oſtendam crederes à pelago circumfuſo. Ambitus eius breuis eſt, & in longitudinem aliquantò porrectior. Ipperlæâ flumine alluitur, quod ubi in mare prorumpit, ſinuoſum efficit portum, multarum nauium capacem. Quamquam non unus Oſtendæ obtigiſſe dicendus eſt: cum æſtu auge-

1601. *Baloardi.* geſcente, tot eam videantur portus aperire, quot aluei. Propugnaculis octo munitur, neque paribus mole, neque interuallo eodem inter ſe diſpoſitis; ſed ad tutandas domos ita ſtructis, ut opportunitas loci poſtulabat. Foſsâ circumcluditur ſatis amplâ, *Strada coperta.* in quam profundus alueus exoneratur. Habet & tectam viam, *Riuellini.* quâ terram ſpectat, cuneatis munimentis ingentibus inſtructam; quibus minores aluei pro foſsâ ſunt. Quâ verò in mare ver- *Fiancheggiare.* git, aliâ munitione vallatur, quinque propugnaculis cuſtoditâ. Bipartitum Oppidum eſt, aut potiùs geminatum: alterum quippe vetus, alterum nouum appellant. Vtrumque interiectus alueus ſeparat: eidem verò impoſiti pontes coniungunt. Vetus Oſtenda, quæ minor eſt, pelago propiùs accedit: at noua, quæ amplior, in terram ſe magis inſinuat. Neque minùs contra impetum frequenter æſtuantis Oceani, quàm aduersùs impreſſio- *Argine.* nem Hoſtium munitur. Nam & aggerem opponit in viâ tectâ ductum, & quàm longè litus Oppido prætenditur, protractum; nè per æſtum exuberantes undæ ſubiectos latè obruant campos: *Steccato.* & propter ipſum mare crebræ, craſſæque defixæ ſunt trabes, ceu vallum quoddam contexentes, ad quod aquarum furor vel ſtatis horis æſtuantium, vel procellis turgentium, infringatur. Hoc Oppidum, utpote ſitu valde infeſtandis Hoſtibus opportunum, *Artiglierie.* egregiè munierant, ac Milite, tormentis, omnique apparatu *Munitione.* bellico inſtruxerant Fœderati: atque ex eo frequentes faciebant *Scorrerie.* per uniuerſam Flandriam excurſiones, agendo prædas, agros *Saccheggiare.* vaſtando, Villas depopulando, aliaque ſecum damna, terroremque plurimum circumferendo. Tantæ ruinæ obices aliquot op- *Ripari.* *Forti.* ponere Hiſpani contenderant, multis circum Oſtendam erectis munimentis, uti ſuprà memoratum. Eorumdem poſitum, quan- *Poſitura.* dò ad obſidentium ſtationes, totiusque ſeriem obſidij probè in- *Quartieri.* telligendam plurimùm facit; præſtat hîc diligenter ob oculos ponere. Munimẽta Hiſpanorũ circa Oſtendam.

Ad læuam Oſtendæ mare ſpectantis, & quâ Solem habet Occidentem, propugnaculum erat omnium validiſſimum, ac Diui Alberti nomine inſignitum. Imminebat hoc fluuio Auden- *Sboccare.* burgo defluenti, quâ ſeſe euoluit in mare. Haud procul ab eo Iſabellæ munimentum ſurgebat, eidem amni proximum. Vt in his imponendis nominibus, honorem impendiſſe ſtructores *Diſtretto.* viderentur Principibus ſuis. Huic per ambitum Oſtendani Agri ſuccedebat aliud Diuæ Claræ appellatum. Nec longè diſtabat, quod à Diuo Michaële nomen accepit. Poſtremum è recentioribus propugnaculis, ad dexteram Oppidi, atque ad Solis Or- *Bredenè.* tum ſitum erat, à vicino Pago Bredenâ denominatum. Alia

tria munimenta vetuſtiora erant, atque Oſtendæ remotiora, trans flumen Ipperlæam, qui Oſtendanum Agrum ferme in circuitu ſecat: Blancobergenſe ſcilicet, Audenburgenſe, Snaſchercanum. 1601. *Paſſar per mezo.*

Obſidionis cauſa, & initium.

IGITVR ut crebris Catholicorum Belgarum petitionibus aliquando tandem ſatisfaceret Albertus: hoc eſt, quemadmodum ipſi argutè de more loquebantur, ut Leonis Belgici plantæ (huius enim in ſpeciem ſæpè Belgium effingunt, & illius Prouinciæ ferè omnes pro inſigni Leonem habent) ſpinam illam auelleret: tertio Nonas Iulias circum Oſtendam Caſtra poſuit. Et ipſe quidem ſtationem ſuam, ac totius obſidionis maximam, in cognomine ſibi propugnaculo collocauit. Cœperat id paulò antè Mauritius: ſed in digreſſu deſtituerat. Ex aduersâ verò parte Bredenæ munimentum à Friderico Comite Vandembergio teneri iuſſerat. Ab hoc ad illud propugnaculum duci aggeres cœpere, atque Oppidum à terræ latere circumcludere. In Albertino pars maxima Militum erat Hiſpanorum, Italorum, Vallonum. His omnibus impoſitus fuit Auguſtinus Mexia Antuerpienſis Arcis Præfectus: cuius erat Archiducis nomine Exercitum moderari: loca recognoſcere: progreſſus accelerare. Qui verò Caſtris præerat Hiſpanicis Hieronymus Monroyus, quique Vallonicis Nicolaus Catricius intra trium noctium ſpatium arenarum collem tenuerunt Oppido imminentem: eique tormentis aliquot impoſitis multum damni Oſtendanis inferebant. Vtque occupatum locum tutiùs retinerent; ingentem extruebant aggerem, quo ſe tegerent Oſtendanum Agrum verſùs, opportunumque receptum adijciebant. Nec minore diligentiâ Fridericus, è Bredenenſi munimento progreſſus, celſiorem arenoſi tumuli, ſeu Dunæ partem inſederat: diſpoſitisque bombardis inde Oppidum infeſtabat.

Gaſpar. Ens hiſt. lib. 22. & l. de hac obſidione. Grotius lib. 10. Boter. l. 8. Beyerlinch, Lanarius, Baudart, Haræus, Miræus anno 1601. & ſeq. Aitſingeri Cõtinuator. Põpeius Iuſtinianus de bello Belg. l. 1. 2. 3. Thuanus l. 126. & ſeq. Carner. l. 15. Reidanus l. 18. Bentiuolus lib. 6. & 7.

Trincierone. *Ridotto.* *Pezzi.*

Vandernotii Oſtendæ Præfecti diligentia.

PRAEFECTVS erat id temporis Oſtendæ Carolus Vandernotius, qui ſtatim de re totâ certiores fecit Ordines Fœderatos. Hi periculum cautè proſpicientes, magnos inſtruere iam cœperant apparatus, ad Oppidum illud propugnandum, quod unicum in uniuersâ Flandriâ poſſidebant: adeòque momenti ducebant maximi eius iacturam. Neque ſuo deerat muneri Gubernator. Partes omnes circumſpicere diligenter: quas infirmiores notabat, munitionibus roborare: tormenta ijs locis ponere, unde plus inferre moleſtiæ Hoſtibus poſſent; eorumque ſurgentia opera diſturbare. Et quoniam ex aduerſo propugnaculo Diuæ Claræ minùs munitum Oppidum animaduertit; nouam ab eâ parte loricam extra vetera mœnia exorſus eſt. Pari magnitudi-

Par prouigioni. *Luoghi deboli.* *Fortificare.* *Piantare i pezzi.* *Lauori.* *Più debole.* *Trinciera.*

1601. ne animi ſeſe ad conſtantem defenſionem parabant Oſtendani, uno & viginti Peditum ſignis ad præſidium inſtructi; utque inutili turbâ Oppidum alleuarent, Vxores, paruos Liberos, atque omne vulgus imbelle in Zelandiæ proximas Inſulas amandarunt.

INTEREA Monroyus, & Catricius alacriter inſtituta opera promouebant. Quibus interpellandis, armorumque progreſſibus inhibendis, ſexto Idus eiuſdem menſis ex Oppido cum Gubernatore mille & quingenti Milites eruperunt. Illis obuiàm Monroyus cum Hiſpanis, Italisque ſibi ſubiectis occurrit: ac ſupra exſtantem viam (diccum appellant) aduersùs eos tam acriter dimicauit, ut in Oppidum ſe recipere non ſinè graui damno compulerit; inuecto pariter in eoſdem cum Equitibus vigintiquinque Locum-tenente Patino, qui viam illam cuſtodiebat. Nil ergo eruptione remoratâ, proceſſum in operibus eſt. Et iam perfecto primo receptaculo, alterum moliebantur: cùm inopinatò globus tormenti ex Oppido diſploſi caput Monroyo abſtulit. Suffecit in eius locum Archidux Simonem Antunium Luſitanum, Militem æquè veteranum, ac ſtrenuum: qui deſignatam molem ad exitum cum Catricio perduxit. Hos verò duos receptus interiecto aggere ingenti coniunxerunt: ut mutuò ſe tueri ambo poſſent.

Diſturbare i lauori. *Sortire.* *Dicco.* *Ritirarſi.* *Ridotto.* *Palla d' artiglieria.* *Darſi mano.*

Oſtendanorum eruptio repulſa.

DVM hæc ab Obſeſſoribus adornantur; ingreſſus Oſtendam eſt Idibus, ſubſidio miſſus ab Ordinibus Fœderatis, Franciſcus Verius Anglorum Tribunus, exploratæ ſæpiùs virtutis bellator, ac præſertim in recentiſſimo Neoportuenſi conflictu: ut rei tanti ponderis, conſilio, atque auctoritate præeſſet. Adduxit hic ſecum Pedites quater mille, magnumque rerum ad defenſionem facientium apparatum. Neque quicquam ardorem animi moratus, poſtridie quàm aduenerat, ſubitam, ac vehementem fecit in Albertinum propugnaculum eruptionem cum ſupra ter mille Militibus. Oppoſuit ſe ſtatim illi Simon Antunius, alijque, quorum cuſtodiæ commiſſus agger, tam animosè: ut retrocedere non ſine magnâ Oſtendanorum iacturâ coëgerit. Cùmque probè intelligeret Verius, quanti ſuorum referret loca extra Oppidum occupata retinere, ut partem eius infirmiorem tutarentur; promouere cœptam à Vandernotio munitionem ſtatuit, ac ternos receptus adiunxit, quos poſtea vulgus militari vocabulo Poldros appellauit. Quadratam quòque loricam erigi iuſſit, quam quinque Cohortibus cuſtodiendam dedit. Eam verò tamdiu tenuere, donec memorati receptus validè munirentur. In his idoneum militem, ac tormenta locauit: aggeremque, & oc-

Soccorſo. *Colonnello.* *Battaglia.* *Sortita.* *Guardia.* *Dar' à dietro.* *Perdita.* *Guadagnar luoghi.* *Fortificatione.* *Poldri.* *Trincierone.* *Compagnie.*

Franciſcus Verius Subſidium quatuor millium introducit Oſtendam.

Ingens eius eruptio propulſatur.

Variæ munitiones utrinq; fabricatæ.

cultam viam ab omni parte tutiorem reddidit: pro ſuâ in rebus bellicis experientiâ coniectans; aduersùs id latus, quod imbecillius erat, præcipuam obſidionis molem Archiducem admoturum. Neque eum fefellit opinio. Albertus quippe animaduerſis Hoſtis operibus, ex eâ maxime parte illum iuſſit inuadi: tum ut maiores in campo progreſſus facere prohiberet: tum ut illac viam ſibi faciliorem ad oppugnandum Oppidum aperiret. Quare Vandembergio Comiti mandauit, uti ſuum in locum Alphonſo Aualo ſubſtituto; cum Germanorum Legione ſibi ſubiectâ, & Vallonum manu, ex Bredenenſi in Diuæ Claræ munimentum migraret: atque ex hoc, procedere latiùs Hoſtem, aut nouos receptus fabricari vetaret. Profectus eò Fridericus Comes, duo ſtatim propugnacula excitauit ex aduerſo trium hoſtilium: eorumque alteri Diuæ Mariæ, alteri Diui Martini nomen inditum. 1601. *Attaccare.* *Dar l' aſſalto.* *Reggimẽto.* *Piantar forti.*

Neque ſegnior Verius aliâ quâdam parte nouum receptum ſtruere. Quo cognito Archidux, haud ignarus, quantum ſibi faceſſere negotij poſſet, ſi perduceretur ad exitum; illico ad opus diſturbandum bis centenos Milites miſit Hiſpanos, atque Italos, Ductore Auguſtino Mexiâ; ut duobus ex lateribus locum aggrederentur. Hi ſummo ardore irrumpentes, per vim maximam receptaculum penetrarunt: quinquaginta ex Hoſtibus, eorumque Præfectum interfecerunt; locique potiti, appellationem illi ab Diuâ Annâ impoſuere: quòd huic ſacra dies anniuerſaria recurrebat, quando geſta res fuit. Nec multum temporis interfluxit, cùm Oſtendani rurſus erumpentes ad duo millia, bipartitò Catholicos inuaſerunt. Ab his tamen ſtrenuè propulſati, cum iacturâ multorum è ſuis, ad tectam viam confugerunt. *Impadronirſi.*

Fridericus Comes interea, quique ſub eo Milites erant ad Claræ munimentum, inſtitutis inſiſtere laboribus non ceſſabant. Iamque abſoluto receptu, cui Diuæ Mariæ nomen fecere; & locatis in eo bombardis, magno impetu, nec minore Hoſtium detrimento fulminabant. Pari ſedulitate ab his, qui Diui Alberti propugnaculum tenebant, in bellica opera incumbebatur. Præ cæteris verò aggerem iuxta mare conſtruere aggreſſi ſunt; quo aditum intercluderent Fœderatorum nauigijs, quæ ab eo latere per alueum Oſtendam petebant; ac Militem, commeatus, aliaque ad defenſionem neceſſaria importabant, ægrosque, ac ſaucios exportabant. Id operis in hunc modum fabricabantur. Quoniam arenoſum ſolum ſolidæ ſtructuræ patiens non erat; ramalium faſces, viginti pedes longi, coctis lateribus farcie- *Argine.* *Aggeris artificioſi deſcriptio.* *Faſcine.*

ban-

1601. *Salſiccie.* bantur (à formâ vulgò dicti farcimina, ſeu lucanicæ) ut eo pondere irruentibus aquis obſiſteretur. Hi validè undique obligati, alius ſuper alium coaceruabantur; atque ita in aggerem conſurgebant, qui, quantùm erat opportunum, producebatur. Eiuſmodi labori continens luctamen incumbebat à mari: quod horis præcipuè, quibus æſtus accedebat, tanto impetu in oppoſitam molem inuehebatur, ut eam affligeret, ac ſolo æquaret: eiusque materiam omnem adeò diſijceret, ac diſſiparet, ut nulli poſtmodum uſui eſſe poſſet. Multum quòque detrimenti ſtructores huius operis ab Oppido patiebantur: unde perpetuò plumbeus, ac ferreus imber è moſquetis, atque bombardis effuſus ingruebat: eoque magna facta Operarum iactura. Nihilò tamen minùs ad deſtinatum finem perductus eſt agger; ad cuius caput *Forte.* munimentum erectum; eique tormenta impoſita. Quibus omnibus machinamentis tandem effectum, ut ingreſſus Hoſtium nauibus ex eâ parte præcluderetur.

Haec inter ad Oſtendanam obſidionem acceſſere qui venerant ex Italiâ Milites: Hiſpani nempe ſub Ioanne Bracamontio: Itali Ductore Theodoro Comite Triuultio. Aduènit etiam Carolus Longouallius Buquoij Comes cum Legione, cui præerat, *Terzo.* Vallonum: & Florentius Barlæmontius Comes cum ſeptem Germanorum ſignis. Buquoio, magnæ nobilitatis, bellicæque prudentiæ Viro, demandatum imperium Bredenenſis ſtationis: quæ *Quartiero.* à Vandembergio, Aualoque, Archiducis iuſſu ad Albertinum propugnaculum euocatis, relicta fuerat curæ Euſtachij Oignij Rhetorum Domini, & Vallonum Tribuni. In eâ ſtatione multum deſudabatur erigendis aggeribus, ac ſubterraneis vijs effodiendis. Quo in opere multi Catholicorum intercidebant, Hoſte ſine intermiſſione ignitis eos globis infeſtante. Hoſtilis quòque agger erat extra Oppidi munimenta; qui ab arenarum collibus, ſiue Dunis, ad Albertinum protentus, veteris Oppidi propugnaculo, quod marinum appellabant, terminabatur. Ædifi- *Baloardo.* catus hic fuerat ad impetum creſcentis æſtûs coërcendum, nè munitionibus in eam partem ſpectantibus detrimentum infer- *Fortificationi.* ret. At Catholici eodem Hoſtium opere uti conſtituerunt in rem ſuam: eiusque beneficio ad vicinum Oppidi propugnaculum perrepere: ut (quod ſæpè in humanis contingit) ſuis ipſi machinis Obſeſſi perderentur. Hi tamen ubi rem animaduerterunt; decimo octauo Calendas Septembris, nocturno tempore pluribus locis aggerem perruperunt. Cumque per eaſdem ferme horas æſtu maris intumeſcente, factos hiatus aquæ perlabentes dilatarent; ſpem omnem Obſeſſoribus præciderunt, ex eo late-

Militum ſupplementum Obſeſſoribus.

Aggeris unius effectus inexpectatus.

re

re Oppidum oppugnandi. Inopinatum illis accidit hoc Hoſtium 1601.
conſilium, eum ſcilicet aggerem interſecandi: animum tamen induxere, per eas ruinas unà cum pelago ſupremum Oſtendæ exitium intraturum. Quod ut diſcrimen defenderent Oppidani; celeritate, ac diligentiâ maximâ lignorum faſces, vallos, trabesque tranſuerſas ab eâ parte congeſſerunt; & copioſâ materie coaceruatâ, obicem exundantibus aquis præſtruxerunt.

Bvqvoivs interea unà cum Oignio totus erat in Bredenenſi ſtatione munienda tum aduersùs eruptiones ab Oppido, tum contra Hoſtium in eam litoris partem deſcenſiones. Ergo aliquantùm prouectus, ad extremum collium arenoſorum Dunæ. paruum excitauit receptum, quem Boteramum appellarunt: ut ex eo diſploſæ bombardæ hoſtiles naues ingreſſu prohiberent. Verùm hæ leue periculum aſpernantes; & quòd ob longinquitatem vix ad ipſas pertingebant tormentorum globi; appellere horis omnibus non ceſſabant. Quare Buquoius longè maius, marique vicinius receptaculum aliquot dierum ſpatio fabricauit, quod de nomine dixit Diui Caroli, & ſuo. Alueus autem, qui ex eo latere ferebatur in pelagus, duo aquarum diuortia Oppidum versùs agebat: quorum alterum in ampliorem Oſtendæ foſſam inſinuabat ſeſe; alterum in anguſtiorem, quæ viam occultam exteriùs muniebat. Per hoc inuecta nauigia tanto impetu, & furore petebantur à bombardis memorati receptûs: ut non ſine certo exitio tentare in poſterum hunc aditum poſſent. Quare ad ampliorem ingreſſum conuertère ſe naues: qui commodior appellentibus erat, remotiorque ab ictibus tormentorum. Quod ubi compertum habuit Archidux, magnam loricam inde duci mandauit ad maiorem alueum, quæ illius ripæ quamproximè immineret: ibidemque munimentum erigi, atque idoneè tormentis obarmari: ut ex Bredenenſi latere aditus Hoſtium nauibus clauderetur, quemadmodum clauſus fuerat ex Albertino. At Fœderati, in eiuſmodi molitionibus maritimis, ut ubi maximè, ingenioſi, & periti; nouum ſibi ſtatim oſtium aperuere, viam tectam interſecando, ac per eam à mari nauigia deducendo. Quoniam verò Diui Caroli receptus in ſolo extructus erat marinis æſtibus obnoxio; nè ab eorum impulſu labefactaretur, nouis operibus corroborandus fuit. Itaque ex prædictis ramorum, laterumque farciminibus plurima fuere contexta, eaque in longè maiorem faſcem compacta, atque inſtar dolij ligneis circulis colligata; quæ per ſubiectum ſabulum ad locum, ubi aggeranda erant inter eum receptum, & mare, deuoluebantur. Ibi alij ſuper alios faſces impoſiti, minoribusque ſu-

Buquoius alia munimenta extruit.

1601. ſuperiectis faſcibus opportunum aggerem coagmentabant.

Aſſalto. Et iam rebus in obſidione rite diſpoſitis, ut aliquod oppugnationis fieret initium, militaris ardor urgebat. Igitur ſexto Idus Septembris, ubi diu multùmque tormentis continenter diſploſis concuſſum Oppidum fuit; iuſſit Archidux Nicolaum Catricium cum lectâ Militum manu ad oppugnandum irrumpere. Magno is animo rem aggreſſus, ſed improſpero ſucceſſu. Multis quippe priùs extinctis è Commilitonibus, ipſe tandem ictu globi percuſſus in capite, ſui deſiderium haud modicum Exercitui reliquit. Verùm eius cædes poſt biduum præclari alterius Viri ex parte Hoſtium interitu ſimili compenſata. Henricus Colinius Caſtellionæus is fuit, Gaſparis Colinij maris Præfecti, per ciuilia Galliæ bella celebrati, Nepos; qui non ita pridem ſubſidio cum octingentis Gallis Oſtendam aduenerat. Huic, dum medius inter Scotorum Tribunum, atque Vchtembroquium Conſulem Vltraiectinum, iter faceret, diſcluſa tormento ferrea pila ita caput perrupit, ac diſſecuit: ut eius ſyncipút in Vchtembroquij faciem impactum, illum eo impetu ad terram proſtrauerit. Quod quaſi præſagium fuit necis eidem ab eâdem causâ ſub exitum menſis inferendæ: ita rerum ſeriem æternâ prouidentiâ ordinante, ut unius obitus ſit admonitus aliorum. Sed neque Verius à bellicis hiſce periculis abijt impunè. Namque dum crebris eruptionibus Hoſtem fatigat, ab eo non leuiter ſauciatus, Middelburgum, proximam, & præcipuam Zelandiæ Vrbem, ad curandum vulnus migrauit. Neque multò pòſt ſanitati redditus Oſtendam ſe retulit.

Nicolai Catricii mors in oppugnatione.

Henrici Colinii mira cædes.

Verius vulneratur.

Eodem paulò antè peruenerant, Oſtendanæ obſidionis famâ, quæ iam Europam impleuerat, euocati principes diuerſarum Gentium Viri: ut oculis ſuis magis crederent, quàm alienis vel calamis, vel linguis: utque artem bellandi condiſcerent, ubi tam ſtrenuè bellabatur. Hos inter recenſetur in primis Vlricus Holſatiæ Dux, & Chriſtiani Quarti Daniæ Regis Frater: qui unà cum Hoënloio Comite in Oppido honorificè, uti decebat, exceptus, munitiones eius omnes non ſine admiratione luſtrauit. Ex Angliâ quòque Caſſellius Northumbriæ Comes cum alijs nobilibus Viris Oſtendam ingreſſus, oculorum teſtimonio comprobauit, vel in anguſtijs loci, vel in temporum difficultate magnam vim eſſe militaris ingenij.

Principes Viri Oſtendæ obſidionē viſunt.

Octobri iam ineunte, annoque in hyemem vergente, cùm multum è Cœlo imbrium ingruiſſet, ac vehemens quòque ventus incumberet; agger, quem perruptum ab Obſeſſis antea diximus, penè totus ad terram ſtratus, atque aquarum eluuione

in

in mare raptatus. Eodem verò medio menſe Buquoius Comes, præclarum quid moliri agitans animo, cum audaciſſimis quibusque ſuorum per noctis tenebras lunatum quoddam Oppidi propugnaculum aggreſſus eſt, ponti imminens, quem vaccarum appellant. Tamque inopinata hæc fuit, ac tam valida impreſſio, ut poſt breuem dimicationem, defenſoribus pulſis, locum occuparint. Non tamen hoc exitu felici contentus, maius adhuc aliquid Buquoius machinatur. Militem è cunctis eligit præ cæteris animoſum, atque omnis periculi contemptorem. Huic mandat, ut quàm celerrimè, atque occultiſſimè poteſt, ad ſubiectum pontem delabatur; eumque admotis facibus, illitâque incendiariâ materie ſuccendat. Paret ille audacter imperio: ad pontem accedit: operi manum admouet. Verùm extemplo ab Hoſtium Excubijs detectus, ac proclamatus, accurrente ingenti Oppidanorum numero oppreſſus eſt. Quinetiam hi maioribus animis ab indignatione ſumptis, alacriter cæteros Hoſtes inuadunt, propulſant, cædunt, ſuumque munimentum recuperant: quod loco ſitum incommodo, ab Obſeſſoribus diu retineri non poterat. Ita Buquoius plura adipiſcendi cupiditate, & quod adeptus erat, amiſit.

1601. *Meza luna.* *Aſſalto.*

Buquoius munimentum Hoſtium capit, & paulò poſt amittit.

OCTAVO Calendas Nouembris, nouâ lunâ prodeunte, marinus æſtus adeò efferbuit, ut Agrum omnem depreſſiorem longè, latèque inundaret. Quamobrem crates quædam Catholicorum, arenâ minimè oppletæ, aut alio pondere firmatæ, affluentibus aquis in mare abreptæ ſunt: alias verò inter ſe catenatas, anchorisque ſtabilitas, ac propterea nequaquam ab æſtu conuulſas, Oſtendani ſuper cymbis adorti, præciſis funibus, atque anchoris interceptis, pariter in pelagus deiecerunt. Adeò non parcunt homines, quibus parcunt elementa. Sed neque Obſeſſis à mari præter ſolitum æſtuante fuit impunè. Eorum namque munimenta illi viciniora, fundamentis humore corruptis, haud modicè labefactata: idque præcipuè, cui ab Erinaceo nomen idcirco fecere, quòd ipſius loricæ præfixi, ad prohibendum aſcenſum, frequentes unci natiuas referant ſpinas eius animantis. Interea qui Diuæ Claræ munimentum ſeruabant, obducto aggere ſeſe munierunt. Periculum quippe non leue ab Hoſte impendebat, magno numero erumpente: ſubſidium verò ab Equitatu, cæterisque ſtationibus ſperari non poterat, ob crebros aquarum decurſus, ac paludes, quæ viam intercludebant. Obſeſſi contrà conſpicati Fridericum Comitem ibidem nouos in dies facientem ſtructis munitionibus progreſſus; veritique nè Oppidum ex eâ parte oppugnaretur: omni ope, induſtriâque

Maris æſtus utriq; partiû damnoſus.

Territorio.

ſtu-

1601. ſtudebant extima propugnacula validiſſimè firmare, ſepire vallis, foſſis reddere inacceſſa: tantumque eo conatu profecerunt, ut iam propemodum expugnari non poſſe viderentur. Neque verò in Albertinâ ſtatione ſuarum partium ullam deſiderari patiebatur Auguſtinus Mexia Antuerpianæ Arcis Præfectus, qui Archiducis nomine mandata Militi dabat. Interuiſebat identidem ſtationes militares: opera recognoſcebat: progreſſus incitabat.

At Archidux Albertus ſapienti volutans animo lentiorem, quàm ſibi perſuaſerat, obſidionis decurſum; Hoſtium in obſiſtendo pertinaciam, & vires; anni tempeſtatem Obſeſſis, quàm Obſeſſoribus ſecundiorem: quod potiſſimum capiendum eſſet conſilium, incertus; bellicum ſuper eâ re cogere, & conſulere Senatum ſtatuit. Igitur eo conuocato, de varijs obſidionis difficultatibus retulit: deque deliberatione ſuſcipiendâ præ cæteris, ut ſuam quiſque ſententiam proferret in medium, imperauit. Alij propugnaculum Oppidi ad mare vergens oppugnandum omnino cenſebant. Quod opus perarduum, obſitumque periculis, omnium tamen maximè profuturum ad felicem exitum videbatur. Varias quòque machinas, atque adminicula ad id faciliùs, tutiùsque perficiendum proponebant. Alij contrà damnabant id conſilij, difficultates nullis machinis ſuperabiles obiectando: *Quippe cùm multum ſpatij peragrandum eſſet, propugnaculorum tormentis expoſitum; non ſine maximâ ſuorum cæde pertingere ad eum locum Catholicos poſſe: maris præterea tumentis, & reciprocantis æſtum omnia machinamenta diſiecturum. Quare non antè id propugnaculum tentandum, quàm tormentis magna eſſet facta concuſſio*. Addebant alij ad eamdem ſententiam profligandam: *Etiamſi per ſecundiſſimam fortunam eius loci potiri licuiſſet: eum tamen diutius retineri non poſſe. Quippe qui non tot Militum capax erat, ut æſtuante pelago, quando ſubſidijs aditus non dabatur, ſatis eſſent ad ſe tuendos contra Præſidium Oppidi copioſum. Sed neque in maris receſſu munitionibus protegere ſe licère: cùm ibi terræ copia nulla eſſet. Quid verò id munimentum Obſeſſoribus profuturum; cui nouum Oppidum cum ſuis tormentis incubaret? Quid ſi etiam (quod ſuſpicari non temerarium erat, quandò renunciatum à transfugis fuerat) inſtructi ſubter eo cuniculi forent?*

His, alijsque momentis rationum opportunius oſtendebatur eam Oppidi partem inuadere, quæ à mari auerſa, terræque interior, tribus munitionibus (quas Poldros appellatas diximus) fuerat ab Obſeſſis roborata. Id ipſum argumento eſſe, latus illud imbecillius inuentum, quòd opus habuerit firmari. Verùm &

Concilium bellicum ab Archiduce coactum.

Tōpeius Iuſtinianus lib. 1. Carnerus l. 15. c. 2. Baloardo.

Varia in eo conſilia propoſita.

Batteria.

Fortificare.

Fuggiti.

Minare.

hæc ſententia ſuis erat difficultatibus obnoxia. *Lentum id futurum,* dicebatur, *operoſumque negotium. Tria propugnacula validiſſimè munita: aggredientibus ea, ex omni parte cædem à tormentis hoſtilibus occurſuram: ex Oppido ſubinde recentem Militem in ea ſubmiſſum iri: quinetiam his obicibus omnibus ſuperatis, captiſque munimentis, imminere certum exitium ab Oſtendæ mœnibus, & propugnaculis deſuper incumbentibus.* 1601. Gēte freſca.

Nec defuere in eo militari Senatu, qui nouum hoc conſilium in medium proferrent: ut ad munimenta Diui Alberti, Diuæ Claræ, & Bredenenſe in tumulis arenoſis tres extruerentur munitiones, eæque tam excelſæ, ut Oppidum ſupereminerent: tùm impoſita ſingulis dena, vel duodena tormenta, quicquid in eodem extaret, euerterent: propugnacula à fronte, à dorſo, ab lateribus concuterent: adeòque Obſeſſos continenter infeſtando, ad extremam perniciem deducerent. At his bellica experientia refragabatur: quæ docebat, nullam unquam Vrbem, aut Arcem eâ ratione expugnatam. Cenſebant etiam plerique, nauigijs Subſidia deuehentibus omnem obſtruendum aditum eſſe, nauibus in ſeriem coniunctis, & contabulatis, aut ſimilibus machinamentis. Sed & his aduerſabatur, quòd alijs opificijs, quibus Hoſtium ingenia præpollebant, omnes Catholicorum induſtriæ fuiſſent eluſæ: & machinæ in maris receſſu tormentorum concuſſione diſiectæ. Alij verò ſuadebant, ut ab Diui Caroli munimento, in ſtatione Buquoij, mare versùs agger duceretur ad alueum uſque; ibique propugnaculum erigeretur: quibus præſtructis obicibus appellere Hoſtium nauibus non licèret. Hæc etiam ſententia non omnibus placuit: propterea quòd minimè fieri poſſe iudicabant, ut tam longo terræ ſpatio perduceretur ad finem opus illud aduersùs maris æſtùs identidem obſiſtentes, eodemque tempore ſeſe defenderent ab ictibus aſſiduis hoſtilium bombardarum. Igitur ad extremum, alijs reiectis omnibus, in hanc deliberationem communi conſenſu ventum eſt: ut ex aduerſo propugnaculi, quod Templum Oppidi tuetur, nouum, ac validum extrueretur munimentum. Hoc namque, & Bredenenſis ſtatio ſibi inuicem opem ferrent. Impoſitis ei tormentis, cum venientia nauigia à fronte quaterent, ad Oppidum deportari ſubſidia prohiberent. Quod ſi quæ per ſummam vim alueum ingreſſa forent, cùm eum ſuper incubaret id munimentum, inde facilè, atque impunè tormentis peti, demergique poſſent. Idem præterea Hoſtem vetaret latiùs ſeſe per agrum fundere, aliasque ſtruere munitiones. Eius denique tutamento nouum erigere munimentum licèret; ex quo terna Hoſtium

Dune. *Caualieri.* *Eſſer' à Caualiero.*

Nouum munimētum erigendū decernitur.

Darſi mano.

Caualiero.

rece-

1601. receptacula, & veteris Oppidi lorica non ſine ingenti eorum detrimento quaterentur.

Dvm his agitandis belli conſilijs cum ſuo Senatu detinetur Albertus; contrarius Dux Mauritius, in rem Fœderatorum, & damna Hoſtium ſemper excubans, inopinatum quid aggreſſus fuerat, & magni (ſi proſperè ſuccederet) emolumenti. Animum quippe induxerat, Archiducem ab Oſtendanâ obſidione remouere ſolitis Ducum artibus: locum ſcilicet eius aliquem, & quidem maioris momenti, obſidendo: ratus eum aliena minora dimiſſurum, ut ſua maiora tutaretur; prudentis non eſſe ducens, ampliorem facere velle lucro iacturam. Quamquam ſubire mentem eiuſdem poterat: magnis Principibus non modò longas, ſed multas etiam eſſe manus, quibus eodem tempore, diuerſiſque locis magna moliantur: adeòque poſſe ſimul Albertum & hoſtili obſidioni repugnare, & ſuam non omittere. Igitur Calendis Nouembribus Mauritius Caſtra ponit ad Syluam-Ducis. In eis erant Peditum octo millia, Equites bis mille quingenti: quibus Copijs Vrbem circumſedit, quantùm & eius amplitudo, & Ager ſuperfuſis imbribus magnam partem impeditus, patiebantur. Tùm ſummâ diligentiâ, ac celeritate Caſtra communit.

Mauritius Hoſtem auertere ſtudet ab obſidione.

Caſpar Ens. Grotius. Haræus. Baudart. Iuſtinianus. Carnerus. Bentiuolus.

Ideo Syluam-Ducis obſidet.

Præerat Vrbi Antonius Schetſius Grobbendonchi Dominus, rerum bellicarum peritus inter primos, qui tunc in Belgio militabant. Verùm Præſidiarij Militis non tantum aderat, quantum præſens neceſſitas exigebat. Ciues namque (uti externa Præſidia Ciuitatibus tam odioſa ſolent eſſe, quàm grauia) ipſi ſe tueri, quàm alienâ uti ope, malebant. Et quòd ſuam perpetuò probarunt tum Hiſpano Regi, tum Catholicæ Religioni fidem, facilè id impetrarunt. Quare duæ tantùm in promptu Peditum cohortes erant, è Ciuibus collectæ: turma Equitum una, quàm Adolphus Comes Vandembergius moderabatur: & Præfecti Vrbis Equites quinquaginta. Populus, ut in magnâ Ciuitate, frequens; non tamen ita militiæ ſciens, aut armis aſſuetus, ut faciendis eruptionibus, ac mœnibus propugnandis admodum idoneus eſſet. Igitur ad Archiducem ſcribit de præſenti periculo Gubernator: opportuna ſubſidia ut quamprimùm ſubmittantur, enixè petit. Albertus, licèt in Oſtendanam oppugnationem toto animo viribusque incumberet; inſtanti tantæ Vrbis neceſſitati deeſſe noluit. Quamobrem ad Oſtendam id Copiarum reſeruans, quod ad proſequendam obſidionem ſatis foret: Friderico Comiti Vandembergio mandauit, ut cùm ſeptem Peditum millibus, Equitibusque mille & quingentis opem ferret

Quis tùm Vrbis ſtatus.

Gubernator ab Archiduce ſubſidium poſcit, atque impetrat.

ret Sylvæ-Ducis periclitanti. Italos quòque, qui ſeceſſione ab reliquis factâ Verthæ adhuc morabantur, iamque redierant ad obſequium; iuſſit Vandembergij Militi ſeſe adiungere: unde iuſtus Exercitus conflatus. 1601.

INTEREA Sylua-ducenſes, ad ſe ſtrenuè defendendos, apparatum omnem adornare. Aquâ domos inſtruere, ad incendia reſtinguenda: ſcalas ad varias opportunitates promptas habere: lucernis ante ſingulas ædes poſitis vias per noctem illuminare. Præfectus Vrbis, ad mœnia vallis, & propugnaculis munienda, omne hominum genus admouet; breuique ſpatio temporis multum operis confectum. Nec minor erat in Obſeſſoribus ardor ad Vrbem oppugnandam. Primis namque obſidionis diebus ad Vuctenſem portam tanto impetu irruperunt: ut prætentâ illi catenâ ictu bombardæ perfractâ, quaſi iamiam intraturi, magnum Ciuibus terrorem incuſſerint. At Gubernator Milites aliquot emiſit, qui pontem eius portæ ſubiectis facibus, adiectiſque ſtramentis concremarunt. Quo conſilio imminenti periculo obuiàm itum. Vt verò eidem in poſterum ſecuriùs proſpiceretur; iuſſit idem ante portam eamdem lunatum excitari munimentum; ex quo, Milite, ac tormentis inſtructo, diſtineretur Hoſtis ab ingreſſu.

Strenua oppugnatio, & defenſio.

DVM hæc utrinque ſummo conatu peraguntur; ſexto Idus Nouembris ad portas Vrbis ſe ſiſtunt ducenti ſexaginta Milites in ſubſidium Grauiâ tranſmiſſi: modicum Obſeſſis auxilium, ſed magnum indigentibus ſolatium. Quod cumularunt poſtridie perlatæ Archiducis literæ, quæ nunciabant, mandata ipſum dediſſe Vandembergio Comiti de ſubſidio ſtatim inferendo. At Mauritius obſidionem acriter urgere: diſploſis aſſiduè bombardis turres, templa, tectaque alia concutere: ignitos quòque globos magnam inuehentes perniciem contorquere. Nullum tamen hi excitarunt in Vrbe incendium; cùm ædificiorum tecta è lateribus, & lapideis laminis eſſent, quæ non facile comprehendebant ignem. Accedebat Magiſtratuum diligentia, qui diſcrimen eiuſmodi prouidentes; duplex contra id tutamentum iuſſerant à Ciuibus præparari. Alterum erat, ut ſiccæ arenæ copiam in tabulatis, & contignationibus haberent; quâ ſubitò volaticos illos ignes obruerent, reſtinguerentque. Alterum, ut regionum Vrbis Curatores, quos Vicomagiſtros appellant, ſtatim atque ſupra ædificium aliquod dilapſam peſtem illam viderent; concurſu ad opitulandum facto, tecta eius aſcenderent, aquis, alijſque adminiculis incendium gliſcens opprimerent.

Ad iactus ignium remedia.

MAVRITIVS verò nullam oppugnationis induſtriam præter-

1601. termittebat: ac ſuper aſſiduam Vrbis quaſſationem; effoſſis quòque cuniculis euertere munimenta Hoſtium conabatur. Contra portam præcipuè, quam Hintamenſem vocant, eos dirigebat, ad illam diruendam. Quod prouidè ſuſpicati Syluaducenſes; cuniculo ſuo obuiàm ire hoſtili decreuerunt: atque artem arte ſuperare. Verùm in eo labore Foſſores duodecim, dum minùs cautè opus moliuntur, ſuperincidente terrâ oppreſſi, non dolos Hoſti, ſed ſepulcrum ſibi ſtruxerunt. Infelix alius ab aduersâ fortunâ in Vrbe incidit caſus. Schetſius Gubernator unà cum Senatore Bardoulio mœnia perluſtrabat, & militares in eis stationes, Excubiasque recognoſcebat. Ad unum è Stationarijs deueniunt, ut ei de more teſſeram tradant. Ille ubi Gubernatorem agnoſcit, quò debitum ipſi deferat honorem, caput, & pectus inclinat. Eo motu compreſſum brachium in ſuum ſclopetum impegit, illudque igniario propiùs admouit. Quare conceptâ repentè flammâ, diſploduntur ex eo plumbei globuli: quorum unus Gubernatorem in femore vulnerat: alij duo duobus locis ſauciant Senatorem. Ingens inde (uti par erat) ortus tumultus. At ſapiens Præfectus, licèt in partem damni veniſſet, ſatis perſpectâ Militis innocentiâ, auctoritate ſuâ cuncta compoſuit.

Contramine. *Guaſtatori.* *Sentinelle.* *Il ſegno.* *Miccio.* *Palline.*

Ducti utrinq; cuniculi.

Gubernator, & Senator fortuitò vulnerantur.

INTER hæc Vandembergius Comes, cum Copijs in ſubſidium ab Archiduce miſſus, Dieſtam venerat. Ibi (ut quod moliebatur occuleret, adeòque ſinè obſtaculo exequeretur) diſſipari rumorem iuſſit, velle ſe Helmondam, Oppidum quinque leucis Sylua-Ducis remotum, communire. Quamobrem eòdem præmiſit Ioannem Iacobum Comitem Belgioioſum, ſupremum Equitatûs Curatorem (Commiſſarium vulgò dicunt) cum Equitibus mille, atque octingentis Peditibus Vallonibus ex Legione Caroli Lalainij Achicurtij Domini. Ad Pagos quòque finitimos Helmondæ literas dedit, quibus iubebat eorum Incolas in certam diem paratos eſſe munitionis initio faciendo. Clam verò alijs, monuit Belgioioſum, ut ſeditioſorum Equitatum ſecum deducens, eo protegente, Pedites octingentos Syluam-Ducis immittere conaretur. Id quàm ſapienter ab illo præſcriptum, tam ab hoc diligenter peractum. Helmondam Belgioioſus peruènit tertio Calendas Decembris, occumbente iam Sole: atque ibidem ſe pernoctaturum cum Exercitu ſimulauit. Verùm intendentibus magis ſeſe tenebris, celeritate maximâ Copias Syluam-Ducis, inobſeruatus Hoſti, deduxit. Cùmque iam Vrbem proximè tenerent, Hilarium Blyleuenum, Achicurtianæ Legionis Inſtructorem ſupremum, in eam iuſſit cum octingentis Peditibus aduolare.

Vandèbergij ſubſidiû ferentis ſtratagema.

Sergente maggiore.

Subſidiū introducitur Syluam-Ducis.

uolare. Is nihilò ſegnior, inter duo munimenta Obſidentium prætergreſſus; cæſiſque ex eis quinquaginta, quos in receptu quodam offendit, maximis acclamationibus exceptus à Sylua-ducenſibus fuit. Belgioioſus, qui cum Equitatu rei exitum opperiebatur; ubi ex Vrbe feſtis ignibus, ac læto ſtrepitu bombardarum ſignificatum eſt, iam intraſſe ſubſidium; ad reliquum Vandembergij Exercitum ſe recepit. Is quòque opem ferre Syluæ-Ducis feſtinabat: cùm repentè ſolutam obſidionem audiuit. 1601.

Mauritius obſidionem ſoluit.

Quippe Mauritius animaduertens introducendi ſubſidij facilitatem, & iuſtum Exercitum in promptu, atque in propinquo; hyemalis præterea frigoris ſolito acrioris aſperitate compulſus; remouere inde Copias opportunius duxit. Ferunt, in eius Caſtris præ nimio gelu Milites aliquot obriguiſſe. Cæteris verò fames interitum minabatur: quandò prorſus concreta glacie flumina commeatus inuehere non poterant. Quamobrem exeunte Decembri cum ſuis in Hollandiam regreſſus eſt.

Ostenda interea non ſolùm continuatâ obſidione, hoc eſt longo, & graui morbo laborabat; ſed etiam alimentorum inopiâ, interclusâ per anni tempeſtatem nauigatione, premebatur. Plurimi è Præſidiarijs quà ferro, quà peſte abſumpti: alij ſuperſtites aſſiduis morbis afflictati. Pauci ad arma tractanda, atque ad erumpendum in Hoſtes, idonei. Ad has omnes calamitates cumulum addiderat procella ſolito vehementior: cuiùs impetu pars magna veteris Oppidi diruta, ac ſolo æquata. Quam opportunitatem à fortunâ porrectam ſapienter arripiens Archidux, iuſſit ex eâ parte oppugnationem inſtitui. Id ubi compertum habuere Obſeſſi, tot uno tempore malis obruti, atque ad extremam rerum deſperationem adacti; colloquium de deditione cum Hoſte popoſcerunt. Igitur Natalis Chriſti peruigilio Franciſcus Verius, qui in Oſtendæ præfecturâ Vandernotio ſucceſſerat, Legatos ad Archiducem miſit, petitum inducias interea dum de conditionibus dedendi Oppidi ageretur. Hæ facilè conceſſæ: colloquium libenter indultum: utrinque Obſides dati.

Oſtendani agunt de deditione.

Parlamento di reſa.

Tregua.

Arrenderſi.

Oſtaggi.

Oſtēdæ ſpectaculum in inducijs.

Cùmque dies aliquot ab armis ceſſaretur, belli campus verſus eſt in militaris ſpectaculi theatrum. Ex uniuerſâ namque Flandriâ facti concurſus omnis hominum generis ad Oſtendanum litus. Ibi bellicum utriuſque partis apparatum cuncti curioſè circumſpicere: noua machinamenta non ſinè admiratione contemplari; prælijsque ſuſpenſis, aliud certaminis genus intueri: ingenia nempe variarum Nationum inter ſe contendentia de militaribus inuentis, artificijsque tam ad petendum Hoſtem, quàm ad ſe tegendum. Ita quemadmodum in humanis ſæpè contingit; ſpectaculum erat, quod periculum fuerat.

Armi offenſiue, e difenſiue.

Vix

1601.

Soccorſo. Guillel. Cāden hiſt. Eliſab. p. 4. Gaſpar Ens. Haræus.

Oppidani, accepto Subſidio, renuunt ſe dedere.

Vix ea indicta Bellatoribus quies: cùm inſperata opportunitas rurſus bellicum cecinit. E Zelandiâ quippe naues quinque Militem, & commeatum inuehentes ad Oſtendanum litus appulſæ; magnumque inde Subſidium in Oppidum receptum, animos Obſeſſis fecerunt ad obſidionem diutius ſuſtinendam. Quare Verius (quem aliqui tradunt ſubdolè deditionem ſimulaſſe, deque conditionibus agere voluiſſe, ut euocandis auxilijs tempus protraheret) ubi ſe illâ ope validiorem ad obſiſtendum vidit, Obſides ad Archiducem remiſit. Apud eumdem mutatam ſententiam excuſauit, cùm diceret. *Ad deditionem ſe ſupremâ neceſſitate compulſum. Eam accepto iam Subſidio ſummotam. In ſuam exiſtimationem, imò & in caput ſuum ſe peccaturum; ſi nouis auctus viribus, defenſionem ſibi commiſſam proſequi recuſaret. Sperare ſe de Archiducis benignitate: & præſens factum æqui, bonique conſulturum: & ſi ad eam iterum confugere neceſſe foret, nihilò futurum in conditionibus ſeueriorem.* At Archidux verba ſibi data, doloſèque ſecum actum, tantò vehementiùs indignatus, quantò alienius id erat ab ſinceritate ingenij ſui (pugnandum quippe cenſebat virtute, non dolo) ad acerrimam oppugnationem accingi Milites iuſſit: eamque ſub initium anni conſequentis Oſtendæ admouit.

Gubernatoris excuſatio.

Ex literis Virgilij Tiliaſci ad Fridericū Spinulam.

Fridericus Spinula in Hiſpaniam accerſitur.

Hoc autem anno Fridericus Spinula in Hiſpanicam Aulam euocatus Regijs literis fuit. Quibus tamen commonebatur, nè profectionem ſuam alijs, quàm Archiduci Alberto patefaceret. Hic ineunte Aprili, ut iter maturaret, mandauit, quantùm tamen ab recenti morbo imbecillitas pateretur: ſuarumque triremium præfecturam interea loci Aurelio Spinulæ demandaret. Cùm primùm Fridericus Hiſpanicam in Aulam peruēnit; ab Rege, Regijsque Miniſtris amanter, atque honorificè exceptus eſt. Ijſdem nouum quoddam conſilium ſuum & verbis, & ſcripto propoſuit. Id autem huiuſmodi erat: ut ad ſeptem, quas ante duos annos regendas acceperat, Regias triremes, aliæ octo adderentur penitùs inſtructæ, munitæque. Eis ipſe uteretur ad commodum aliquem portum in Angliæ orâ occupandum, tamque diu retinendum, donec eòdem tota Regia Claſſis allaberetur. Huius Milites in interiora Inſulæ irrumpentes, & Catholicis inibi latentibus adiuncti, eamdem, ſi poſſent, Religioni Catholicæ vendicarent. Hæc tamen omnia occultiſſimè, ac per ſummam diſſimulationem, aliarumque expeditionum obtentu pertractanda: nè Hoſtibus explorata, ſpatium darent portus ita communiendi, ut expugnari nequirent. Magnam quòque celeritatem adhibendam: nè temporis progreſſus aut conſilium aperiret,

Haræus anno 1602. Iuſtinianus lib. 1. Bentiuolus l. 7. Carnerus l. 15 c. 4. Ex lit. Frider. ad Stephanū Ibarrā an. 1599.

Conſilium proponit de Anglia inuadenda.

aut

aut obicem interponeret. Id Regi cum placuiſſet; iuſſit, ut in arcano quodam congreſſu Mirandæ Comitis, eius qui Regi à Confesſionibus erat, Ioannis Idiaquij, Petri Franqueſæ, ac Stephani de Ibarrâ res diligentiùs expenderetur. Probata eâ cunctis: & quò faciliùs ad exitum perduceretur; eidem Friderico ſupremum imperium Regiarum illarum triremium commiſſum. 1601. Ex lit. Frider. ad Lermæ Ducem.

Ea de re conſultatio.

Fridericus Regiis triremibus præficitur.

His ita conſtitutis, iniunxit Rex ſuæ Claſſis Præfectis, ut octo validisſimas, ac partibus omnibus abſolutas, instructisſimasque triremes Spinulæ traderent. Archiduci quòque Alberto literas dedit, quibus vehementer commendabat, ut Friderici res, quæ Hiſpanici Regni emolumentis ſubſeruiebant, quâcumque poſſet ope iuuaret: eumque apparatu bellico ſatis inſtrueret, ad ea, quæ in ſe receperat, peragenda. Balthaſſari verò de Zunigâ, ſuo apud eumdem Legato, horum omnium curam, & ſollicitudinem, ſcriptis pariter ad eum epiſtolis demandauit. Atque ipſe Fridericus duo præ cæteris ab Alberto per literas petijt. Alterum ut, quandò triremium ſibi creditarum duplò maior in Belgio futurus erat numerus; auctoritate ſuâ Quæſtores Regios coërceret, nè maiorem pro eis fieri vetarent bellicum apparatum: nè-ve in apertum proferrent inſtructum belli, quem Rex eſſe vellet occultum: ideòque arcanis eâ de re literis ad ipſum ſcriberet. Alterum ut bombardas definiti in Regijs epiſtolis numeri, ac magnitudinis cum ſuis rotis, cæteriſque armamentis Sluſam importari iuberet. Harum verò procurationem, ut etiam reliqui militaris inſtrumenti, totiusque annonæ præparandæ Aurelio Spinulæ, ſuas obeunti vices in Belgio, commiſit. Vbi Fridericus in Aulâ Hiſpanicâ tam felix conſilijs ſuis captauit auſpicium; ut ſupremam eiſdem imponeret manum, facultatem quòque ab Rege impetrauit, ſena Peditum millia tam Italorum, quàm Hiſpanorum ex Inſubriâ contrahendi, Marchionis Ambroſij Fratris ductu. Eam facultatem his Rex datis ad eumdem Ambroſium literis declarauit.

Ex Regijs literis.

Ex lit. Frider. ad Archiducem.

Frid. Aurelio Spinulæ 13. Nouemb.

Illuſtris, fidelis, ac dilecte Venafri Marchio. Meum in Belgio Exercitum ſupplere decreui ſex millibus Peditum Hiſpanorum, Italorumque ex Inſubriâ conducendis. Magnam verò rei bene gerendæ fiduciam præbet tum virtus tua, tum uniuerſæ familiæ tuæ in obſequium meum ſatis explorata voluntas, atque ardor animorum. Quare ſtatui Copiarum iſtarum imperium, ductumque fidei, curaque tuæ demandare. Mihique gratiſſimum feceris, ſi hanc ſuſceperis prouinciam, Italumque ex Inſubriâ Militem quamprimùm coëgeris, deduxeriſque in Belgium. Fontano Comiti unà cum his literas dedi, præcipiens, ut ad hæc exequenda operam ſuam, quantamcumque petieris, & ipſa res exege-

Regis literæ ad Spinulã Marchionem.

Marchio præficitur Copiis in Belgium ducendis.

1601. *exegerit, impendat. In cunctis verò præſcriptum, & monita ſequèris Fratris tui Friderici: quæ menti meæ, obſequioque conſentanea eſſe nunc ſcias, poſtea clariùs cognoſces. Vallıſoleti, tertio Nonas Nouembris.*

Vagliadolid.

Eodem menſe Rex Ambroſium præficit Italicis Copijs deducendis Tribuni titulo, imperioque, datis ad ipſum eâ ſuper re literis: in quibus ampliſſimis verbis eius fidem, prudentiam, ſcientiam rei militaris, aliasque Ductoris optimi proprias virtutes diſertè commendat. Ad hanc regiam voluntatem pleniùs perficiendam, ex Hiſpaniâ Genuam ſe contulit Fridericus: ibique cum Fratre de rebus agendis deliberatione ſuſceptâ, cum eodem Mediolanum profectus eſt, ut Fontanum Inſubriæ Gubernatorem de comparandis Copijs alloquerentur.

Maeſtro di Campo.

Anno 1602. Initium interea duxit Annus milleſimus ſexenteſimus ſecundus: quo tempore Archidux deditionis ſpe fraudatus (ut diximus) magnâ Oſtendam oppugnatione iuſſit inuadi. Priùs tamen in vetus Oppidum, quod paulò antè fuerat memoratâ maris procellâ labefactatum, ingentem fieri voluit bombardis fulminantibus impreſſionem. Ea facta tam vehemens fuit, ut in propugnaculo præſertim, quod vergit ad mare, amplam duxerit ruinam, hiatumque patefecerit irruptioni Militum opportunum. Igitur oppugnatio in hunc modum inſtituta ſeptimo Idus Ianuarij.

Anni principio Oſtēda vehementer oppugnatur.

Batteria. *Apertura.* *Aſſalto.*

Ductores Ordinum quatuor cum tribus centurijs Militum id propugnaculum aggredi iuſſi; duo verò Centuriones cum ducentis Militibus muri longitudinem, qui ad propugnaculi læuum latus excurrit. Has Copias ſequuturus erat cum quadringentis Didacus Durangus Hiſpanorum Tribunus: cui mandatum, ut ſtatim atque captum eſſet propugnaculum, id ſibi communiret. Tres præterea Centuriones cum duabus centurijs inuaſuri erant lunatum veteris Oppidi munimentum. Antonius verò Gambaloyta Mediolanenſis, Eques Hieroſolymitanus, Italorumque Tribunus, cum totidem armatis, quatuorque Ductoribus in eodem munimento ſe, ſuosque tueri iuſſus, & cum Durango mutuam opem conferre. Alij trecenti ſub quinque Centurionibus; ac poſtremò cum quadringentis Auguſtinus Mexia, prompti futuri erant ad accurrendum, quòcumque res vocaret. Reliquus demum Exercitus in varias acies diſtributus, ad omnem belli neceſſitatem accingebatur. Vt verò, quæ pars oppugnanda erat, ab Hoſte ignoraretur; adeòque vires ad ſe tuendum cogeretur in omne latus diuidere, atque extenuare: ſapienter imperatum, ut paruæ Militum manus ab omni parte Oppidum aggrederentur.

Oppugnationis diſpoſitio.

Cortina. *Riuellino.* *Capitani.* *Darſi mano.* *Corpi.*

h In

In primas noctis tenebras irruptio indicta, quibus horis reciprocare ſolet maris æſtus: iuſſusque Buquoius Comes è ſuâ Bredenenſi ſtatione eodem tempore alueo tranſmiſſo, obiectum ſibi veteris Oppidi latus adoriri. Vbi primùm incubuit nox, & aquæ reſederunt; ab Albertino propugnaculo factum initium oppugnandi. Magno impetu Obſeſſores irruunt, ac ſupra murum euadere certatim enituntur. Et licèt plerique (uti fit) in ipſo conatu deficerent, ac prolaberentur vel exanimati, vel ſaucij; non idcirco deficiebant animis alij, neque ardor aggrediendi refrigeſcebat. 1602. *Aſſalto. Baſſa marea.*

Oppugnatio.

Havd ſegnior erat in Obſesſis ad reſiſtendum vigor. Quippe ſatis à Milite, rebusque cæteris ad defenſionem inſtructi, in omnem accurrebant partem, ſeſeque ſtrenuè tuebantur. Illud etiam prudenter inſtituerant, ut excitatis undique ignibus, accenſisque luminibus Oppidum omne illuſtraretur. Quo fiebat, ut commiſſum ſibi quiſque locum firmiùs teneret: & certiores in Hoſtem ictus dirigerentur: atque expeditius eſſet in quoduis latus, quò vocaret neceſſitas, ſe conferre. Imò eorumdem luminum beneficio deprehenderunt; alias oppugnationes circa Oppidum ſparſas, inanes, atque ad Defenſores diſtrahendos ſimulatas; unam tantùm eſſe, quæ robur omne contineret; & contra quam vires eſſent uniuerſæ conuertendæ. Buquoius verò cum aquas aluei altiores, quàm crediderat, reperiſſet; traijcere cum ſuis ad oppugnandum haud potuit.

Oppidani ſe ſtrenuè defendunt.

Accenſorum luminum utilitas.

Igitvr animoſiores Oſtendani ad eam partem, in quam tota vis Hoſtium incumbebat, facto concurſu, irruentes acerrimè propulſare: maioribus, minoribusque tormentis ſternere audaciſſimum quemque: propugnaculum, murum, latus illud Oppidi omne tam validè tueri; ut eorum nè minimâ quidem ex parte potiri Catholicis licuerit, quamuis ſummâ vi, atque ardore dimicantibus. Quare hi non ſine graui ſuorum iacturâ referre pedem coacti. Quibus illud etiam infeliciter euènit ab Hoſtium inſidijs: ut, quas tranſmiſerant aquas, dum ad oppugnandum irruperant; apertis, dum retrocederent, cataractis, magno impetu auctas, adeòque tumefactas offenderint, ut eorum plerique fuerint ab eiſdem abſorpti. Octingenti numerantur, partim extincti, partim ſaucij; eosque inter non pauci Centuriones; atque ipſi præ cæteris Legionum Tribuni, quorum paulò antè meminimus, Gambaloyta cæſus, Durangus vulneratus. Cecidit quòque Ioannes Contrera Equitum Centurio, ſupremi Exercitûs Commiſſarij Filius: cui ad mare cum ſuis equitanti globus è bombardâ diſploſus deiecit caput. Eius centuria

Ritiraſi. *Eſcluſe.* *Capitani. Maeſtri di Campo. Carner. l. 15. c. 3.*

Oppugnationis exitus infelix.

Multi Obſeſſores cæſi, aut vulnerati.

Guil-

1602. Guillelmo Verdugo demandata. Et illud memoriâ dignum traditur in hac oppugnatione contigiſſe. Inter cæſorum corpora cadauer Hiſpanæ Iuuenculæ repertum, exceptis aduerſo pectore vulneribus: quæ dicitur in primis Ordinibus fortiter pugnans occubuiſſe. Aureum torquem circa nudum corpus habebat; & pecuniam, aliasque res pretioſas in loculis. Ita multis, atque opimis onuſta ſpolijs, ipſa demum reciprocantis fortunæ ſpolium fuit. Egregiam in eodem conflictu præſtitit operam Ioannes Bentiuolus Hieroſolymitanus Eques, Vidonis Cardinalis Bentiuoli Frater: quem paulò pòſt Archiduces honoris ergo Haſtatæ cohorti præfecerunt.

Haræus anno 1602. Gaſpar Ens lib. 22.

Inter eos etiã fœmina bellatrix.

Compagnia di lancie.

Ob infelicem hunc exitum, atque obſidionem tamdiu ſine fructu protractam; multòque magis ob hyemis, quæ iam inualeſcebat, aſperitatem, plerique auctores erant Alberto, ut rem propè deſperatam miſſam faceret. At magnanimus Princeps, qui probè norat: prudentis haud eſſe, quod diu meditatus fuerit opus, ſtatim abijcere: neque vel Hiſpano Regi, vel ſibi decorum fore, ab eâ obſidione tam facilè deſiſtere, quæ tam vulgata per Europam, tantam exciuiſſet in Nationibus expectationem ſui; eorum conſilijs nequaquam aſſentiendum exiſtimauit. Quin ad opus acriùs urgendum, à Diui Alberti ſtatione iuſſit ingentem erigi quadratam molem (Planam formam vulgus appellat) quæ quàm maximè fieri poſſet, Oppido ex eà parte deſuper incumberet. Buquoio verò mandauit, ut è Carolino munimento ad Bredenenſem alueum quàm celerrimè duceret aggerem ſuprà memoratum.

Non ideo perſuadetur Archiduci, ut obſidionẽ omittat.

Imò nouæ Machinæ inſtruuntur.

Piattaforma.

Dicce.

Mvltvm ex utroque latere laboris exantlari cœpit. Et quadrata quidem munitio, quæ in arido ſolo extruebatur, ex ramalium faſcibus, atque arenâ tantummodo conſtabat. At agger, qui in loco excreſcentibus aquis obnoxio fabricabatur, aliâ molitione, atque opificio compingendus fuit. Trabes itaque inſumebantur quindecim pedes longæ, quibus medijs aliæ longitudinis eiuſdem rectæ clauis infigebantur ut literæ, T, ſpeciem referrent, à quâ nomen etiam trahebant. Hæ mari recedente, in arenâ propè alueum ita collocabantur, ut altera pars iaceret, ad lineam altera inſurgeret. Super eas ramalium, laterumque maiora farcimina, alibi indicata, deuoluebantur, atque inter ſe aptè coniungebantur ad ſeptuaginta pedum latitudinem, longitudinem verò pro arbitrio. Vtque firmiùs hærerent, vinculis ex obtortis ramis connectebantur. His minores lucanicæ ſuperiectæ in tranſuerſum diſponebantur aliæ ſuper alijs, & paxillis exacutis, ceu clauis, mutuò iunctæ eiſdem vin-

Earum deſcriptio.

Faſcine.

Baſſa marea.

Salſiccie.

culis conſtringebantur. In hunc modum plures farciminum quaſi contignationes coagmentatæ in eam altitudinem aſſurgebant, quam exæſtuantes aquæ minimè ſuperarent. Multum denique ſuperfundebatur arenæ: ut eo pondere moles aduersùs maris impetum firmaretur. Loricam quòque è ramorum faſcibus, terráque congeſtâ ſupra eumdem aggerem conſtruxerunt Oſtendam versùs; ut bombardarum ictus defenderet: interiecta verò ſubinde ſpatia ſuis collocandis tormentis reliquerunt. Inter hæc Varambonis Marchio Burgundicæ Legionis præfecturam abdicauit; quam Archidux eius Fratri Claudio Balanſonis Domino commiſit. His ita diſpoſitis, cum accepiſſet Albertus, ingentes ab Hoſte fieri bellicos apparatus: ut copioſiùs ipſe quòque ſe ad bellum inſtrueret, Gandauum migrauit; Ioanni de Riuâ Exercitûs imperio in Oſtendanâ obſidione demandato.

1602. — *Parapetto.* — *Cannoniere.*

AT Spinulæ Fratres Mediolanum (uti paulò antè diximus) profecti ad contrahendas Copias; Fontanum Comitem conuenerunt. Is de conducendo Italico Milite ipſis facilè aſſenſus eſt: Hiſpanicum verò prorſus abnuit; quem haud abundantem numero, commiſſæ ſibi prouinciæ neceſſitatibus reſeruandum ducebat. Regreſſus in Hiſpaniam Fridericus, ut ineunte Vere, hoc eſt eodem tempore triremes in Belgium deduceret, quo Marchio Frater coactas ex Italiâ Copias eòdem traheret: illud ab Rege contendit, atque impetrauit, ut ſi quidem Hiſpanos Inſubriæ demere è Regiâ re non foret; alia duo Italorum millia conſcribendi poteſtas eſſet. Igitur Marchio ad florentiſſimum conſtandum Exercitum diligentiam omnem adhibere. Centuriones præſertim, aliosque Militum Præfectos ex ambientium concurſu eligere tum veteranos, & bellicæ ſcientes rei; tum opulentos, ac nobiles, ingentem numerum in aciem attracturos.

Far leuata. — *Aſſoldare.* — *Far cõdotta.* — *Ex literis Marchionis ad Fratrem 5. Aprilis.* — *Aſſoldare.* — *Tõpeius Iuſtinian. l. 1. Carnerus l. 15 c. 4.* — Italorum Copiæ à Marchione delectæ.

DVAS in Legiones Copiæ omnes diuiſæ: in unaquaque ſigna viginti: ſub quibus ſingulis viginti ferè Milites ſupra ducentos: ſuperfluente numero ob frequens diffugiendi periculum. Alterius Legionis Tribunus fuit ipſemet Marchio; ſupremus verò Inſtructor Pompeius Iuſtinianus; qui Belgicum hoc bellum non modò theatrum habuit virtutis ſuæ, & antea ſub Parmenſi, & poſtea ſub Spinulâ tam fortiter, quàm feliciter militando; ſed & ingenij materiem, de eo datis in lucem illuſtribus Commentarijs. Alterius Lucius Dentices Tribunus, Auguſtinus Arconates Inſtructor: magni nominis ambo, magnæque in bello experientiæ. Quoniam verò fama per Italiam percrebuerat, militare ſtipendium à Spinulis Fratribus, quorum ære Miles conducebatur, & tempeſtiuè, & liberaliter ſolui: tantus ad nomina danda con-

Terzi. — *Compagnie.* — Duarũ Legionum Præfecti. — *Maeſtro di Campo.* — *Sergente maggiore.* — *Haræus anno 1602.* — *Paga.* — *Aſſoldare.* — *Iuſtinianus.*

1602. Bentiuolus l.7. concurſus hominum fuit ex uniuerſis Italicis prouincijs: ut breuiſſimo tempore ad nouem Peditum millia confluxerint. Ex quibus haberi delectus commodiſſimè potuit & nobiliorum, quorum eſt in bello fortiùs facere; & ditiorum, quos penuria non adigit ad indecora; & quod maximè ducit in ſpem victoriæ, Veteranorum.

Marchia. Ex eiſdem literis Marchionis. PROFECTIONEM Exercitûs in Belgium urgebat magnopere Fontanus: neque minore ardebat deſiderio Marchio ſeſe quamprimùm itineri committendi: ille tanquam Inſubriæ Præfectus, ut tantæ multitudinis, & quidem militaris, onere prouinciam leuaret: hic, ut expeditionis ſibi commiſſæ præclarum opus aggrederetur. Verùm hic Hiſpani Regis iniuſſu migrandum haud cenſuit. Quare tum ſuo, tum Amicorum conſilio, diſſimulare cœpit apud Comitem, quam ſibi præſtituerat moram: remque trahere in dies, & modò hâc, modò illâ de causâ procraſtinare. Hunc ipſum ad finem, Genuam Hebdomadâ ſanctiore contendit: ibique aliquandiu moratus, ad Exercitum redijt; qui non ante Calendas Maias Mediolano deductus.

FRIDERICVS interea longè maiores in Hiſpaniâ moras expertus, eas ægerrimè tulit: atque impendentium inde malorum quaſi præſagus (ut ſæpè prouida mens futura diuinat) cùm diu multùmque ſuper accipiendis in poteſtatem triremibus regia iuſſa expectaſſet; ad rem accelerandam ſcripſit ad Stephanum Ibarram, ac Petrum Franqueſam, qui præ cæteris Regi erant à Secretis; ad Lermæum Ducem, qui præcipuus eiuſdem Conſiliarius, & Continuus; ad ipſum denique Regem, diſertiſſimis verbis moræ tam diuturnæ damna proponens. *Quippe niſi eodem tempore conuenirent in Belgium illinc Miles à Marchione Fratre conductus, hinc triremes ab ſe recta; nouos faciendos, ac multò maiores ſumptus ad Militem eumdem alendum; quibus tamen haud eſſet proſpectum. Præterea niſi tempeſtiuè ſolueret (claſſis, quæ ab anni temporibus, & Cæli, mariſque habitu, ventorumque afflatibus tota pendet: in magna facilè incommoda eam incurrere poſſe, quæ deſtinatam expeditionem prorſus peſſumdarent. Hæc ſe maturè præmonere, nè ſi fortè (quod Deus auerteret) euenirent; ſua vel improuidæ menti, vel diſſimulationi referrentur accepta.* His, alijſque rationum incitamentis aſſiduè negotium urgens Fridericus, Regias tandem literas impetrauit, quibus omnino iubebatur, ut è Regijs triremibus octo ipſi committerentur.

Ingratæ Friderico moræ in Hiſpania.

Ex lit. Frider. ad Lermæ Ducem 9. Martij.

Earum damna.

IGITVR exeunte Martio Valliſoleto diſceſſit Luſitaniam verſùs, atque in Algarbiæ regnum profectus, in eo portu conſtitit, quem olim Cuneum Promontorium, poſtmodum Diuæ Mariæ no-

Diſcedere tàdem ſinitur.

Capo di S. Maria.

nomine appellarunt. Hic Præfecto Regiarum triremium Caſtellano (Adelantadum Hiſpani vocant) ab Rege literas reddidit. Quibus ille perlectis, Friderico ſubiecit: ob regium magni momenti negotium impatiens moræ quatuor è triremibus emittendas; quas breui redituras ipſi commiſſum iri: alias quatuor, quæ in Bæti fluuio prope Hiſpalim eſſent, ſe quamprimùm euocaturum. Dum utræque conueniunt, res ipſum ad nauigationem neceſſarias parare poſſe. Simulque multa recenſuit, quæ in ijs nauigijs requirebantur. Nec diu pòſt Præfectus idem Friderico ſignificauit, alio Regis per literas mandato iniunctum ſibi, uti triremes omnes ad ſacrum Promontorium (quod hodie Sancti Vincentij Caput appellant) extemplo tranſmitteret; venientibus ex nouo terrarum Orbe onerarijs, Regiamque gazam vehentibus, præſidio, cuſtodiæque futuras. Quamobrem earundem reditum expectandum, ut octo ipſi promiſſæ demandarentur. Ita nouis dilationibus nouæ cauſæ ſubnectebantur in dies. Cognouit eodem tempore Fridericus, triremes illas ad iter ſuſcipiendum non ſatis eſſe Remigibus inſtructas; quorum alij ætate feſſi forent, alij membris inualidi, pauci ad laborem idonei. De his, ac talibus certiorem fecit per literas Regem: ſeſeque exhibuit ad Regium theſaurum præſidiarijs triremibus comitandum, ſi hæ ſtatim ſuæ curæ crederentur. Ad numerum verò Remigum ſupplendum conſilium optimum obtulit: ut nempe remigium omne nouem triremium in octo contraheretur. Quod Regijs Adminiſtris, ipſique Regi placuit.

1602. *Guadalquiuir. Siuiglia.* *Idem ad eũdem 13. Aprilis.* *Capo di S. Vincente. Flotta.* *Galeotti.*

Triremes in Luſitania non ſtatim impetrat.

VBI primùm Americana gaza ad Gaditanum portum peruecta eſt; promiſſas triremes Friderico attribuere tandem decreuit earumdem Præfectus. Sed antè cum eodem aliquandiu colloquutus, arcana eius, Regiſque conſilia rimari ſtuduit. *Accepiſſe namque ſe*, aſſerebat, *à Venafri Marchione ipſius Fratre conduci ex Italiâ in Belgium quinque millia Peditum, Equites mille. Quorſum id fieret, optare ſe compertum habere. Alias verò triremes eodem tempore ab ipſo in Belgium deduci, magna cuiuſpiam expeditionis argumento eſſe*. Ad quæ Fridericus. *Pedites quidem quinquies mille, Equites verò nullos à Fratre conduci. Eum perducturum illos in Belgium, ac ſtatim rediturum. Quod verò ad ſe ſpectaret; anno ſuperiore conſultum ab Rege per literas ſuper quadam expeditione Zelandicâ, à Vaquerevij Domino propoſitâ, quid ipſe ſentiret; ingenuè ſuam ſententiam protuliſſe: eamque Regi, ac Regio Senatui probatam. Indè in Hiſpaniam euocatum, iuſſumque alias octo triremes in Belgium adducere; idque tam maturè, ut in æſtatem proximam uſui eſſe poſſent. Ceterùm quid aut Rex, aut Archidux animo agitarent,*

Fridericus Ibarra 15. April.

Fridericus in Regiis arcanis fidus.

quò-ve

1602. *quò-ve conſpirarent, ſe prorſus ignarum. Magnum aliquid agitari* adiecit ille: *verùm tam paucis triremibus confici nequire.* Reſpondit Fridericus. *Siquidem expeditio intra Zelandiam, Hollandiamque contineretur; perduci ad exitum poſſe octo illis triremibus ad ſeptem alias, quæ in Belgio erant, adiunctis: ſin maius opus moueretur, eas omnes profectò ſatis haud futuras. Ac proinde credibile eſſe nihil maioris momenti tentatum iri.* Ita Fridericus Regium arcanum cautè diſſimulando, & fidem Regi ſeruauit integram, & obicibus occurrit, qui ſolent patefactis conſilijs obuenire.

Anglica verò expeditio clam ei demandata multis difficultatibus obſtruebatur, quas ipſe Regi, Lermæ Duci, Franqueſæ, atque Ibarræ datis ad ſingulos eâdem die epiſtolis ſignificauit. Et ad Regem quidem præcipuè in hanc ferme ſententiam ſcripſit. *In Regijs ſe mandatis habuiſſe, ut regreſſus in Belgium ad commiſſam expeditionem exequendam, bis mille Hiſpanos ab Archiduce acciperet, quos ex Inſubriâ cum alijs millibus Italorum Marchio Frater conducturus erat: ac ſinè illis nihil omninò aggrederetur. Poſtmodum verò ex Italiâ, Belgioque compertum ſibi, Fontanum Comitem vetuiſſe Hiſpanos Milites ex Inſubriâ deduci. Alios ab Archiduce ſe ſperare non poſſe, qui Copiarum penuriâ laboraret; quique potiùs ad Exercitum inhiaret ex Italiâ venturum. Quin anteacto quòque ſe tempore expertum, nullam triremibus opem ab Archiduce conferri. Quare ſi expeditio peragi ſinè Hiſpano Milite nequiret; hunc verò nullum nanciſci licèret; eam prorſus per ſolidum illum annum dilapſuram. Proſpiceret ergo in rem omnem Regia Maieſtas, præſcriberetque, quid in tantis rerum anguſtijs agendum. Si prioribus ſtetur decretis, in quæ prudentiſſimi quique Conſiliarij, atque Adminiſtri conſenſerant: ſperare ſe, Deo fauente, grandibus cœptis fortunatos exitus reſponſuros. Quos ipſe niſi ſperaſſet, numquam ſe tanto domeſticæ rei, exiſtimationis, atque ipſius vitæ diſcrimini commiſſurum fuiſſe. Sin vel deficientibus, qui ducantur, Hiſpanis, vel aliam quamcunque ob cauſam deſtinata expeditio minimè proſequenda videatur: illud ſe ab Regiâ ſapientiâ etiam atque etiam flagitare; ut ſedulò expendat, ac deliberet: utrum deſignatâ expeditione ſeclusâ, triremium aliquot Claſſem in Belgio promptam velit eſſe, nec-nè. Sibi quidem valde opportunam videri, ad rebellantes illos Populos Regium in obſequium per vim redigendos. Tunc autem id tantummodo ſucceſſurum, cùm eis congruens Peditatus, ac debita ſuppeditentur auxilia. Sin verò hæc denegentur, uti retroacto tempore contigit; non ſolùm nihil eas allaturas emolumenti; ſed omnino cum graui regiæ rei detrimento perituras. Quod ad ſe attineret, ut Diuinæ ſimul, ac Regiæ Maieſtati id, quod deberet, obſequium præſtaret; eam expeditionem, quæ tam aper-*

21. Maij.

Expeditionis Angliçę difficultates.

tè

tè Religioni Catholicæ, Hiſpanicæque gloriæ ſubſeruiret, libenti animo ſuſcepiſſe: nec magnis ſumptibus, nec aſſiduis laboribus, neque ſuæ vitæ periculis parcere decreuiſſe. Tanti ducere, Deo, ac Regi ſe, & ſua immolare. Quod ſi tam ſalutare Chriſtianæ, Regiæque rei negotium ad irritum cadat, ac ſola ſuperſit in orâ Belgicâ triremium adminiſtratio: ſuppliciter obſecrare ſe Regiam Maieſtatem, ut alteri cuilibet ea cura demandetur, qui fortunatior ſit in ope ab Archiduce impetrandâ. Eum quippe cardinem eſſe, in quo moles tota vertatur. Id verò ſe petere, non quod Regijs ſubduci cupiat obſequijs, in quibus & viuere, & mori votum ſuum maximum ſit: ſed quod abnuat animus in id ſe opus impendere, quo non modò prodeſſe non poſſit, ſed metuat obeſſe. Hoc euenturum in earum procuratione triremium, haud ſe temere ſuſpicari. Nam ſi neceſſarijs fraudentur auxilijs, uti fraudatæ antea fuerunt, prorſus in nihilum abituras. Quamobrem pro ijs omnibus, quæ ad eam diem in Regis obſequium fecerit, tuleritque; unum id ſe ingentis præmij loco poſtulare; ut opportunitatem ſibi præbeat bene de Hiſpanico Regno, non autem malè merendi. Illud fore, ſi ſuſceptam expeditionem proſequi iubeat. Sin aliter viſum ipſi fuerit; quid agere ſe velit, det in mandatis. 1602.

Ea omiſſa, Fridericus dimitti petit.

HAEC eadem, quæ Fridericus Regi per literas propoſuit; tribus quòque Patronis apud Regem ſuis, Lermæo, Franqueſæ, Ibarræ commendauit: ut quorum ſumma erat auctoritas in Aulâ Hiſpanicâ, eorum confirmaret iudicio ſententiam ſuam: & regia in illos, illorum in ſe beneuolentia efficaciores redderet preces. Sapienter quippe rebus ab ſe gerendis conſuluerat Fridericus: dum ex ijs, qui continui Regis erant, eique præ cæteris gratioſi, aliquot ſibi arctiſſimè deuinxerat, probè gnarus: gratiam Principis in Aulicorum eſſe poteſtate; ac per eos patère aditum non magis ad penetralia, quàm ad corda regnantum.

DVM hæc Fridericus ſcriberet in Hiſpaniam; Marchio Frater in Italiâ collectum ex flore Nobilitatis Exercitum Belgium verſùs magno ordine, magnâque per Europam famâ deducebat. Calendis Maijs, ex regio per Friderici literas præſcripto, Mediolano diſceſſit: poſtridie Vercellenſem agrum intrauit. Vtque rectiùs, ac ſinè ullâ perturbatione caſtrametatio procederet; in octo agmina partitus fuerat Exercitum uniuerſum. Eorum unicuique diem dixerat, quâ perueniendum ad locum quempiam erat. Quo fiebat ut altero nunquam alterum impediente, unde hoc agmen mane diſceſſerat, eò illud veſpere ſe conferret; ubique præparari iusſis ſufficientibus alimentis. Duo quòque diligenter cauit ex militari diſciplinâ: promulgatoque, dum Vercellas prætergrederetur, Edicto ſeruari ab omnibus ſeuerisſimè

Profectio Spinulæ Marchionis in Belgium.

Marchio ad Fridericum 17. Iulij.

Ordo, & diſciplina militaris in itinere.

Iuſtinianus. Carnerus.

man-

1602. mandauit. Alterum ut in regionibus, per quas tranſducebatur, ab omni Miles abſtineret iniuriâ, damno-ve Incolis inferendo. Facilis quippe aditus ubique patet innocentibus. Alterum, ut Ordines, & Caſtra deſerere nemo auderet: promiſsâ decem aureorum mercede pro ſingulis fugitiuis, qui ad ſe reducerentur. Quare vix centum ex toto numero in tam longo itinere diffugerunt. In ſolâ tamen Lotharingiâ ferè quadringenti fugam arripuere: propterea quòd eius Prouinciæ Præſides ſubiectis Populis imperarunt, ut fugitiuos ope iuuarent, nedum ut ipſorum Ductoribus ſiſterent. Exercitum non antè Marchio luſtrauit, quàm in Burgundiam perueniret. Ibi Milites recenſiti, iocties mille, & quadringenti comperti. Bina quòque ſtipendia ibidem perſoluta ſunt.

Inde proceſſum in Belgium cum tantâ militaris diſciplinæ obſeruantiâ: ut non de nouo conſcriptus, ſed pluribus expertus bellis Exercitus videretur. Vbi Namurcum attigit Spinula; ab Oratore apud Belgas Hiſpano adſuit Nuncius, qui eum Archiducis nomine ad Aulam euocaret. Eò ſtatim perrexit Marchio: Archiduces, Oratoremque conuènit, ſummis ab his honoris, ac beneuolentiæ ſignificationibus exceptus. Regias eidem literas reddidit, quibus Copiæ, quæ adducebantur ex Italiâ, intactæ iubebantur ad appulſum Friderici cum triremibus reſeruari. At Albertus certior factus, Mauritium cum viginti duobus Peditum millibus, & Equitibus quinquies mille properare in Brabantiam, ut in eâ quotquot poſſet, loca occuparet; tùm verò in Flandriam iter flecteret periclitanti Oſtendæ ſubſidium allaturus: peropportunum exiſtimauit hunc Spinulæ recentem, & validum Exercitum cæteris ſuis Copijs coniunctum, ad occurrendum Hoſti, tanto cum robore Militum venienti. Quare inſtitit Marchioni, ut cum ijs omnibus, quos duxerat, Dieſthemium contenderet, alijsque arma ſociaret aduersùs Fœderatos. Obiecit Ambroſius Regia iuſſa literis ad Legatum diſertè expreſſa: obiecit expeditionem Friderico Fratri commiſſam, quæ ſinè illo Exercitu promoueri non poſſet. At Archidux neutro retardatus, in ſententiâ perſtitit, adijciens: Regem ipſum aſſenſurum ſibi fuiſſe, priſtinumque conſilium depoſiturum; ſi tam præſens ab Hoſtium tantâ multitudine diſcrimen compertum habuiſſet. Donec verò Fridericus appelleret; non eſſe recentibus illis Militibus otio ignauo torpendum: ſed tanquam ad exercitamentum expeditionis futuræ, in puluerem, ac Solem prodeundum. Tam obfirmatæ Archiducis voluntati diutius obſiſtendum non cenſuit Marchio; nè in eiuſdem offenſionem incurreret, &

Archidux Marchionis Copiis utitur contra Mauritium.

Diſte.

i quod

quod facilè conſequens eſſet, ipſius Regis. Si quid enim à tantis Hoſtium Copijs inuectum fuiſſet in regiam ditionem detrimenti; ipſi ſtatim vitio verti poterat, qui paratas in tempore ſuppetias minimè tuliſſet. Itaque magis è re ſuâ, Fratrisque futurum duxit; ſi tùm ab Archiduce imperata faceret. Dieſthemium igitur versùs Exercitum deduxit, cum his tamen conditionibus: ut is ab reliquis Copijs perpetuò ſegregatus, propriam ſtationem haberet; neque unquam diuideretur: atque ubi primùm adeſſet Fridericus, quòcumque ipſe iuberet, extemplo migraret. Hæc omnia Fratri per literas Marchio ſignificauit. 1602. *Quartiero.*

Alias præmiſerat ſub Mendozza.

IAM pridem ad obſiſtendum Mauritij conatibus cogi iuſſerat Archidux quinque Peditum, quatuor Equitum millia; ijsque præfecerat omnibus Franciſcum Mendozzam Aragoniæ Archithalaſſum, ſæpè ſuprà memoratum. Hæ Copiæ Thenas ductæ, vulgò Tillæmontem. Compertum quippe iam fuerat, Mauritium cum Exercitu in Agro Nouiomagenſi conſtitiſſe, pontesque ad Moſam tranſmittendum inſtruere. Acceſſit Spinula cum ſuis Copijs ad Mendozzam: eius quidem præſcripta ſequi ab Archiduce iuſſus in eo prælio; verùm abſolutum ab eodem retinens in ſuos Milites imperium. In campo dimidiâ leucâ Thenis remoto Caſtra poſuere Catholici, eademque circumcirca munieré. Eò namque Mauritianos contendere pertulerat rumor. Verùm hi ad Sancti Trudonis Oppidum progreſſi, quod trium horarum itinere Thenis diſtat; leucâ unâ procul hoſtili Exercitu gradum fixere. Cumque dies aliquot nihil mouendo triuiſſent: vel quòd expectarent, ut prior Hoſtis conſereret manus: cum prudentiores Duces ſuſtinere, quàm aggredi utilius ducant: vel quòd maiores ad repugnandum vires, quàm ſibi perſuaſerant, offendiſſent; tutius habuerunt eâdem, quâ proceſſerant, viâ inde recedere. *Telimone.* *Di Nimega.* *San Truden.*

Mendozza cõſultat, quid agẽdum.

EO de receſſu certior factus Mendozza Senatum bellicum conuocauit. In eo quæſiuit, quæ potiſſimùm deliberatio pro rei, ac temporis opportunitate capienda. Variæ fuerunt in medium prolatæ ſententiæ. Alij perſequendum Hoſtem exiſtimabant, eiusque terga premenda, quantum licèret, importando detrimenti: nè ſineretur impunè ſpatium ſumere ad Vrbem, aut Arcem quampiam oppugnandam. Contrà ſentiebant alij, diuersâ viâ per Dieſthemium, Syluam-Ducis, & Grauiam properandum: ut ambo hæc loca præcurrentibus ſubſidijs firmarentur, de quibus obſidendis pronior erat ſuſpicio. Neque verò inſequendum Hoſtem, cuius longè maiores eſſent vires: nè cum eo miſcere prælium parum felici exitu cogerentur. Curandum potiùs, nè *Graue.*

pro-

1602. progreſſus maiores faceret. Aliorum denique ſententia hæc erat, ut de ſtatu rerum uniuerſo ad Archiducem referretur: & quid ſuſcipiendum conſilij, mandatis eiuſdem præſcriberetur. Hæc præ cæteris placuit Mendozzæ, adeòque Principis mentem per literas exquiſiuit.

INTERIM verò Dieſthemium versùs Caſtra mouit, ac prope id Oppidum in aperto ſubſtitit campo; unde facilis, atque expedita traiectio erat vel Grauiam, ac Syluam-Ducis, vel ad fluuium Moſam, vel demum quòcumque Mauritium pergere fama nunciaſſet. Ea tamen continenter animum cura mordebat: quòd pecuniâ, bellico apparatu, carriſque ad alimenta conuehenda parum eſſet inſtructus, parumque idcirco alacrem Exercitum haberet; extra eam partem, quam rebus omnibus abundantem Spinula Marchio moderabatur. Non defuere, qui tùm quererentur, optimam prætermiſſam grauiter lædendi Hoſtis opportunitatem. Quippe qui dum ad Sancti Trudonis moraretur, magnâ victûs penuriâ laborauerat. Quamobrem Milites ferè tyrones, ac neſcij tolerandi, valde ceciderant animis. Cùmque receptus omnis perturbandis Ordinibus ſit obnoxius: perque regionem hoſtilem, ac plures locorum anguſtias tranſmeandum Mauritianis fuiſſet; nullo negotio ingentia eis licuiſſet inferre damna. Sed rerum omnium ad bellum idonearum inopia à tam commodâ occaſione animos Catholicorum auertit.

RESPONSVM Archidux ad epiſtolam Mendozzæ dedit: eius militari prudentiæ integram reſeruans deliberationem ſuſcipiendam. Sapienter tamen admonuit, ut caueret, nè per bellicum dolum Hoſtis Catholicorum Exercitum in Belgium interius Oſtendâ procul auerteret; quò tutiùs ipſe poſſet Milites ſuos repentè in naues conijcere, ac validum mari Subſidium ad Oppidum illud immittere. Quare nè longiùs inde digrederetur, quàm ut poſſet hoſtilem appulſum impedire. Accepit Mendozza conſilium: ac dies aliquot ibidem ſuperſedit, nullâ deliberatione ſuſceptâ, ſed intentus in eam, quam caperet Mauritius. Is verò primùm varias ſimulauit obſidiones, ut Hoſtem loco moueret, ac diſtraheret: mox unam, ac veram Grauiæ aggreſſus eſt. Ad eam ſeſe inſtruxit, Helmondæ Arcem in itinere obuiam occupando; cautè veritus nè ab Hoſtibus illinc infeſtaretur. *Archidux deliberationē reiicit ad Mendozzam.* *Mauritius Grauiam obſidet.* *Graue.* *Helmont.*

GELDRIAE quondam Duci ſubiectum Oppidum, poſtmodum verò Brabantiæ, Grauia erat, ad ſiniſtram Moſæ ripam ſitum. Oppigneratum id fuerat Maximiliano Egmondo Comiti Burano, cuius unicam Filiam cùm Guillelmus Arauſionis Princeps *Grauiæ ſitus, dominiū, deſcriptio.* *Caſpar Ens lib. 25.* *Oranges.*

ceps ſibi connubio iunxiſſet, ingenti quòque pecuniæ vi numeratâ, Familiæ ſuæ patrimonio Grauiam addidit. Ab Alexandro tamen Parmenſi Duce capta, in Hiſpanorum venerat poteſtatem. Mauritius igitur, quaſi paternam ditionem recuperaturus, Grauiam inuaſit. Munitiſſima ea eſt, cum ab altâ foſsâ circumductâ, mœnibus celſis, validis propugnaculis: tum ab aquis extra eam latè ſtagnantibus. Fluuij quòque traiectui magni momenti deſuper imminet. Verùm, quòd ad eiuſdem eluuiones coercendas, ingentes in utrâque ripâ obices ſunt erecti: facili negotio poſſunt ijdem in aggeres conuerti, quibus Hoſtis ad oppugnandum Oppidum utatur. Ex aduerſo Grauiæ in alterâ ripâ munimentum extructum erat ad fluminis tranſitum cuſtodiendum: quod quia ſtatim occupari ab Hoſtibus poterat, propugnaculum perditi ſumptûs appellarunt. Et ipſe quidem Mauritius id vocabuli comprobauit: quando vix in illud directis, diſploſisque tormentis, ob exiguam molem, paucorumque Defenſorum capacem, eo potitus eſt.

1602. *Grotius lib. 11. Baudart. Haræus. Iuſtinianus lib. 1. Camer. l. 15. c. 5. Bentiuolus lib. 7. Thuanus l. 127.*

Propugnaculum perditi ſumptus.

PRIDIE Idus Iulias ad Grauiam Caſtra poſuit. Validis ab omni parte aggeribus, & propugnaculis, & receptibus Exercitum communiuit aduersùs Hoſtem; ad ſe mouendum loco, ſubſidiumque Obſeſſis inferendum, ſine dubio venturum. Ad ea perficienda opera plus conceſſum ſpatij fuit ab Archiducis Copijs, earumque in ſuccurrendo tarditate, quàm vel præſens neceſſitas, vel militaris peritia requirebat. Cauſa tardandi fuit aut Ductoris ipſius lentum, & conſideratum ingenium; aut aliorum Exercitûs Præfectorum, pro varietate Nationum, in ſententijs dicendis magna varietas.

Obſidionis initiū.

Seri Catholicorū ſubſidij cauſæ.

FOEDERATORVM Caſtra Oppidum circumſidentia tres fuerant in partes diſtributa. In primâ ſtatione, quæ ad ripam fluminis collocata Orientem Solem ſpectabat; ipſe Mauritius erat cum flore, ac robore Exercitûs. Duos ab eo latere pontes impoſuerat Moſæ: Peditibus alterum, alterum Equitibus tranſducendis. Totidem inter utramque ripam interiectæ catenæ, ac munimentis utrinque cuſtoditæ, nè hoſtilibus nauigijs prono fluuio delabentibus aditus patêret. Ad alteram Oppidi partem, quæ Solis Occaſum versùs longiùs à Moſâ récedit, ſtationem nactus fuerat Guillelmus Naſſauius cum Equitatûs parte, Friſijs, & Scotis. In extremo latere, quà rurſus Oppidum vergit ad flumen, Anglis ſuis præerat Verius Tribunus: unâque cum poteſtate aderant Ringrauius, & Fridericus Solmenſis Comes. Ibidem commeatus nauibus importati deponebantur; & carris ſubuecti per uniuerſum diſpenſabantur Exercitum. At ultra Moſam è

Diſpoſitio Exercitus obſidentis.

re-

1602. regione Oppidi nulla certa pars Militum ſtationem habebat: ſed è totis Caſtris lecta Equitum manus eòdem ad agendas excubias tranſmittebatur. Hæc fuiſſe forma traditur huius Mauritianæ Obſidionis.

Bentiuolus. Carnerus. Iuſtinianus. Haræus.

OPPIDVM id temporis cum imperio tenebat Antonius Gonzalius Hiſpanus bellandi vetus,& rerum expertus;Auilam aliqui cognominant. Præſidiarijs utebatur mille quingentis ex varijs Nationibus, præcipuè verò Hiſpanis, tum ſui ductûs, tum Ioannis de Tarnâ. Nihil is prætermiſit ex ijs, quæ ad muniendum Oppidum, Hoſtem propulſandum, obſidionemque diutius ſuſtinendam idonea exiſtimauit:firmante præſertim animos haud dubiâ ſpe, adfuturum in tempore ſubſidium ab Archiducis Copijs,non ita longo interuallo remotis. Neque omnino falſa ſpes fuit. Quippe obſeſſæ Grauiæ nuncio ad Mendozzam perlato, eò direxit iter cum Exercitu,quem propter Moſam deducebat;quò faciliùs inſtrui poſſet commeatibus, & bellico apparatu ab Vrbibus Namurco, Leodico, Traiecto, locisque alijs ad Moſam ſitis. Ruræmundam ubi peruènit, ibidem dies aliquot ſubſtitit: tum ut ea cuncta compararet, quæ forent opus: tum præſertim ut fabricandum curaret pontem ad Moſam traijciendum,quando res poſtularet. Verùm hæc mora, quæ in ſubſidium obſeſſi Oppidi trahèbatur, ingenti eidem detrimento fuit:ſiquidem in ope ferendâ nihil celeritate opportunius. Etenim poſtquam in conſpectum Grauiæ tandem venit, impoſitoque Moſæ, quem conſtrui iuſſerat, ponte traiecit Exercitum,ac non procul Mauritij munitionibus Caſtra poſuit: tùm demum intellexit, ſeriùs quàm oportebat, ſe aduenisſe ſubſidio: cùm nempe Hoſtis adeo ſeſe undique roborauerat, valloque tam firmo Oppidum circumſepſerat; ut neque huc penetrandi, neque illum obſidione depellendi ſpes ulla ſupereſſet.

Grauiæ Gubernatoris diligentia.

Namur. Liege. Maſtrich. Rurmonda.

IAMQVE Obſeſſores non modò triplici ex parte deductis ad Oppidum aggeribus,viciniorem ei extremam perniciem intentabant: ſed contortis quòque identidem globis, igneam peſtem ferali arte ſpargentibus, domorum tecta, cum ineuitabili multorum ſtrage, ad imum ſolum opprimebant. Non eo tamen terrore conſternati animos deſtituebant Obſeſſi. Quin ipſi pariter militarem virtutem præ ſe ferebant, foſſam diligenter tuendo, bombardas non incaſſum exonerando, frequentes faciendo eruptiones.

Bombe.

AT Mendozza inſuperabiles obiectas videns difficultates ad immittendum Oppido Subſidium, Hoſtem-ve ſubmouendum; in ſummâ ambiguitate deliberationis capiendæ militare Concilium

Mendozza denuo cogit Concilium bellicum.

cilium coëgit. In eo variatum de more ſententijs fuit. Vt enim 1601.
Præfectorum quiſque bellico præſtare ſe oſtenderet ingenio;
nouum aliquod, alijsque irrepertum conſilium in medium pro-
Variæ in coſen- ferebat. Optimum factu nonnullis videbatur, ſi ad auertendum
rantiæ.
ab eâ obſidione Hoſtem, hoſtilis aliquis locus obſideretur. Pro-
ponebatur præ cæteris Vachtendoncha, aut Rhenoberga. Alij
perſuadere conabantur, ut Raueſtenium duceretur Exercitus *Raueſtain.*
(Oppidulum id eſt duabus leucis Grauiâ, totidem Megâ diſtans,
atque utrique interiectum) eoque facilè occupato, cùm immi-
neat Moſæ, prohiberentur ad Hoſtem inuehi per eum fluuium
commeatus. Ita quippe à ſuperiore Moſæ parte interclusus eis
tranſitus fuiſſet: quemadmodum ab inferiore obſtruebatur Ca-
tholicæ ditionis locis ad flumen ſitis. Quæ verò Nouiomago ali-
menta deportabantur, ædificato ad Raueſtenium ponte, tranſ-
miſſoque Equitatu, magnam partem intercipi poſſe. Quare
Obſeſſoribus undique victu deſtitutis omnino recedendum. Cæ-
terùm ibidem perſiſtere Catholicorum Exercitum nihil agen-
do, ſtultum: Hoſtium caſtra validiſſimè munita aggredi, teme-
rarium omnibus apparere. In hanc ſententiam Raueſtenij inua-
dendi, quam præcipuè tuebatur Grobbedonchij Dominus, Syl-
uæ-Ducis Gubernator, eiusque peritiſſimus regionis; haud ægrè
veniebat ipſe Mendozza: ſed quâ ratione poſſet eòdem tantum
Exercitum tutò perducere, valde anceps animi erat. Duæ ad de-
ſtinatum locum ferebant viæ. Altera longiore circuitu profuſa,
quinque, aut ſex dierum itinere. Quo temporis interuallo Mau-
ritius Catholicorum conſilium facilè deprehendiſſet: ac locum
ipſe prior occupaſſet: vel ſummâ celeritate tantum commea-
tuum in Caſtra comportari iuſſiſſet, ut ad finem uſque obſidio-
nis eſſent ſatis. Is verò haud procul abeſſe credebatur, cùm iam
aggeribus peruentum ad foſſam foret, eaque iamiam ſubmotis
obicibus traijcienda. Quæ verò longè breuior erat via, magnis
erat implexa difficultatibus. Nam & paludibus paſſim ſtagna-
bat, per quas ægerrimè trahere licebat Exercitum: & non longè
ab hoſtilibus munimentis incedendum erat, eiſdem agminum
latera obiectando, non ſine ingentis detrimenti manifeſto di-
ſcrimine. Ad has difficultates explanandas, Grobbendonchius
reſpondebat. Breuiore viâ iter ſuſcipi tutò poſſe. Namque inter
munitiones Hoſtium, eamque viam tot, ac tantas interiectas eſ-
ſe paludes: ut ipſi ad eamdem accedere, niſi pedites, & ſingilla-
tim, ac per anguſtas ſemitas nequirent. Quamobrem nihil ab
ijs Exercitui Catholico metuendum. Minùs tamen id reſponſi
probatum pleriſque fuit: quandò magnæ imprudentiæ facinus
du-

1602. ducebatur, tam florentes, ac tanto labore contractas Copias, difficilibus, atque impeditis vijs, aut Hoſtium mille nocendi artibus exponere.

Ne tamen eò fruſtra contendiſſe Mendozza videretur: ac nihil agendo, de ſui nominis exiſtimatione quidquam minueret: ad ſubſidium aliquod Grauiam inferendum, viam omnem indagauit. Comperit tandem, Hoſtium munimenta, quæ Raueſtenium ſpectabant, quòd in loco erant paludibus obſito, ideoque imperuio Catholicis ad ſubſidium ituris; & humiliora, & minùs cuſtodita. Quare Ioanni Thomæ Spinæ, Neapolitanorum olim Militum Tribuno, mandauit, ut cum Peditibus mille ex omni Gente delectis, per noctis tenebras, & ſilentia paludes illas vado tranſiret: hoſtiles aggeres inopinatò adoriretur: perruptis, diſiectiſque raris ex eâ parte cuſtodijs; ſcaliſque, quas ſecum deferret, munitionibus ſuperatis, haud modicum illud Subſidium in Oppidum induceret. Quod ſi minùs res ex ſententiâ ſucceſſiſſet; ut incolumem haberet Spina cum ſuis receptum, iuſſus eſt Simon Antunius Hiſpanorum Tribunus cum pari numero Hiſpanici Peditatûs eum iuſto interuallo ſubſequi; atque ad nemus conſiſtere vicinum loco, per quem tranſitus erat Spinæ tentandus. Quò verò ab eâ parte, quâ perrumpendum erat, frequentior Hoſtis auocaretur: idem Mendozza Marchioni Spinulæ iniunxit, ut uno eodemque tempore cum bis mille Peditibus aduerſum Caſtrorum latus inuaderet, ac vehementem oppugnationem intentaret. Peractum egregiè fuit à tribus magnis Ductoribus, quod ab ſummo Duce ſapienter imperatum. Verùm humanam diligentiam omnem plerunque non comprobat euentus. Cùm enim deſtinatum in locum Spina mouiſſet; maiores in itinere difficultates offendit, quàm animo, & cognitione præceperat. Paludes præſertim tam altas vadare oportuit; ut aquæ Militum latera pertingerent. Quare licèt ſub primas noctis tenebras diſceſſiſſent ab ſuis; ad Hoſtem tamen peruenire non niſi iam ortâ luce potuerunt. Munimenta verò abunde inſtructa Militibus obſeruarunt: à quibus extemplo deprehenſi, ac frequentibus moſquetorum ictibus infeſtati. Igitur magnanimum tentamentum ad exitum perduci non poſſe cùm iam exploratum haberent; ad Antunij Copias priùs, mox unà cum his ad ſuam ſtationem remearunt. Neque felicior contigit exitus militari Marchionis conſilio. Quamuis enim quò ſimulatum ipſe impetum fecerat, frequens Hoſtis accurreret; non idcirco indefenſa relicta fuit, aut deſolata pars munitionum oppoſita, in quam vera irruptio ferebatur.

Maeſtro di Campo.

Mendozza ſubſidium immittere fruſtra conatur.

Im-

IMMITTENDI Subſidij ſpe Mendozza deturbatus, Præfectos militares de more ad concilium vocat. Eorum, ſuper deliberatione capiendâ, rogat ſententias. Pluribus placuit, ut receptui caneretur. Obſeſſis quippe opem ferre nullâ ratione, aut viâ licère. Exercitum illic diutius morari non poſſe, ubi equis copia nulla ſuppeteret pabulandi. Hinc eos per varia loca palantes diſſipari. His euictus Mendozza rationibus, mouere caſtra conſtituit: indictâque in craſtinum diluculum profectione; ubi primùm orta lux eſt, maturauit inde diſcedere Venlonam versùs. Motu Copiarum animaduerſo, Mauritius Exploratores miſit, qui de Hoſtium conſilio cognoſcerent. Cùmqne hi colligere vaſa Catholicos renunciarent; non tamen ille munimentis egrediendum cenſuit: abeunti Hoſti patentem viam relinquendam, ex tritâ ſententiâ, ratus: totumque ſe ad opus, quod præcipuè moliebatur, obſidionem ſcilicet urgendam, dedit. 1602.

Suonar' à raccolta.

Mendozza receptui canit.

Venelò.

Sloggiare.

OBSESSOS, quamuis ſperato, ac tam vicino ſubſidio deſtitutos; cruciatosque, uti fit, bono ſimul oſtenſo, & negato, non ideo animus, conſtantiaque deſeruit. Quin, ac ſi vellent Auxiliarium iacturam ſuâmet virtute ſupplere: frequentes, validasque fecerunt in Hoſtem non ſine graui ipſius damno eruptiones. Is iam ad foſſam peruenerat: quam prope lunatum erat munimentum à Grauienſibus excitatum ad aggerem tuendum, qui ex munitionibus Oppidi ductus fuerat ad foſſam; nè huius aquæ, ob humiliorem ſitum, in vicinum Moſam defluerent. Hoc inprimis munimentum oppugnare aggreſſi ſunt Obſeſſores: hoc omni ope defendere Obſeſſi nitebantur. Tribus id ab lateribus admotis machinis Hoſtis concuſſit: ſubiecto, ſuccenſoque cuniculo perculit, ac labefecit: acri demum irruptione ſeptimo Idus Septembris adortus eſt. At Defenſores receptu quodam in eâdem munitione conſtructo; ex eo multos Hoſtium peremerunt, pleroſque vulnerarunt, Centurionem unum ceperunt, qui grauiter ſaucius intra biduum occubuit.

Obſeſſi, & Obſeſſores acriter pugnant.

IMPROSPERO hoc ſucceſſu irritati magis, quàm abſterriti Mauritiani nocturno tempore nouum aggerem contra unum è propugnaculis erexerunt. Quod opus non antè compertum Grauienſibus fuit, quàm illuceſceret. Eo cognito, Gubernator ingentem eruptionem machinatur, cuius vi agger ille repentè conſtructus æquetur ſolo. Ioanni de Tarnâ Præfecto Cuſtodiæ oppoſiti propugnaculi mandat, ut cum centuriâ Militum Hoſtes ex eo aggere propulſet: ac receptaculi ad caput eius excitati potiatur; tamque diu retineat, donec opus hoſtile peſſum eat. Multas deinde Operas iubet cum ligonibus, & palis ad aggerem di-

Capitan del la guardia.

Guaſtatori.

1602. diruendum aduolare. Alteri poſtremò militari Præfecto imperat, ut cum duabus centurijs terga Operarum laborantium tegat. Ad exitum omnia tam feliciter, quàm acriter, maturèque perducta. Plurimi è Mauritianis extincti, dum receptum à Catholicis occupatum recuperare conantur: nec leuiter inter alios vulneratus Tribunus Anglorum Verius, ei tuendo lateri præpoſitus. At non incruenta, nec diu felix ea victoria Grauienſibus fuit. In his, alijsque conflictibus tot ſaucij, tot occiſi: ut lunatum deſtituere munimentum coacti ſint. Eius exemplo potitus Hoſtis: aggeremque proximum interrumpens, uniuersâ foſſam aquâ exinaniuit. Tùm è regione ſitum dimidium propugnaculum occupauit: adeòque Obſeſſores inter, atque Obſeſſos, præter mœnium loricam, nihil intercedebat. Aliud quòque propugnaculum aggreſſi erant Fœderati; & iam actis cuniculis ſuffodiebant. Grauienſes his cunctis animaduerſis; ſeduloque voluentes animo, ita ſe numero diminutos, ut vulnerati ſimul atque incolumes vix octingenti numerarentur: ſummam eſſe in Oppido bellici inſtrumenti penuriam: & quod rei deſperatæ caput Obſeſſis eſt, nullam omnino Subſidij ſpem affulgere: denique moriendum ſibi omnibus ibidem breui, ac velint nolint, Oppidum in poteſtate Hoſtium relinquendum: decreuerunt ad extremum ultro dedere, quod retinere non poterant. Igitur decimo tertio Calendas Octobris Arcem Præſidiarij deſeruere, biduoque pòſt Oppido exceſſere cum armis, atque impedimentis, igniarijs accenſis, tympaniſque ſonantibus. In hac obſidione deſiderati ſunt è Catholicis ſeptingenti: ac præcipuè Centuriones duo, Thomas Dianius, Hieronymusque Nobilius. Totidem Præfecti Militum inter ſaucios recenſiti, Placidus Sangrius, & Gaudentius Corettus. Sed neque leuior clades in Caſtris Fœderatorum fuit.

Multi utrinq; cæduntur.

Propugnaculis potitur Hoſtis.

Grauia eidem deditur.

At Mendozza digreſſus ab obſidione, uti diximus, ad Thornum Pagum cum Exercitu ſubſtitit. Impoſitus Moſæ ripis Pagus hic eſt, Ruræmundam inter, atque Traiectum. Hîc audito, Catholicos Milites ferè ſexcentos, Equites, Peditesque ſimul, ad Hamonti ſuburbia in Agro Leodicenſi ſeceſſiſſe; ibique concitâ ſeditione tumultuari: aduersùs eos cum lectâ manu, quatuorque tormentis bellicis contendit: ut ſurgentem flammam antè comprimeret, quàm latiùs amplificata, maiora damna importaret. Priùs tamen Præfectos Militum aliquot præmiſit, qui ab Duce vel criminis veniam reſipiſcentibus offerrent, vel in ſcelere pertinacibus minarentur, eos hoſtium loco habitum iri: ut è duabus vijs alterutra debitum ad obſequium reduceret. Sed quorum

Mendozza vertit arma ad ſeditioſos Hamonti cōpeſcendos.

Iidem Scriptores.

rum ad lumen rationis cæcutit animus, eorumdem aures ad ſalutaria monita obſurdeſcunt. Itaque neutro remedio inteſtinum malum curante; proceſſit in eos ulteriùs iratior Mendozza; ignitiſque miſſilibus in Pagum repentè iactis plures domos ſuccendit. Quo perculſi terrore Seditioſi, ſeque ad extrema redactos conſpicati; ſaluti ſuæ conſulere ſtatuerunt. Et quandò diuerſa erat in eo diſcrimine Equitum, Peditumque conditio: ut eumdem conſequerentur incolumitatis finem, in contrarias planè ſententias, ac deliberationes abierunt. Equites namque, qui præcipuum erant tumultuantium robur, & quibus eò procliuior fuga, quò velocior; ex unâ portarum effuſo curſu ſeſe maturè proripuerunt. At Pedites rapidè fugiendi adminiculo deſtituti, in Ducis obſequium ultro redeuntes, ſe penitùs eius arbitrio permiſere. Ignouit illis Mendozza, quamuis ob recentem peruicaciam adhuc feruidus irâ; tum ut hos Bellatores in meliorem uſum reſeruaret; tum ut cæteros eo benignitatis argumento ad obſequendum inuitaret. Quod ut faciliùs perageretur, ad fugitiuos Equites tranſmiſit Ioannem Iacobum Comitem Belgioioſum, à nobis aliàs memoratum, cum paucis; ut quâ præditus erat natiuâ Gentis facundiâ, & ſingulari apud Milites gratiâ, eos pelliceret ad ſuſceptum conſilium tam turpe, quàm pernicioſum, abijciendum, atque ad iucunda Commilitonum contubernia repetenda. Verùm apud obſtinatas in flagitio mentes neque eloquentia, neque gratia quicquam profecit.

1602.

Pedites reſipiſcũt.

Ad Equites mittitur Comes Belgioioſus, nullo fructu.

Ex eorum Equitum uno compertum eſt, eiſdem in animo eſſe, Dieſthemium inuadere, atque occupare. Quamobrem occurrendum periculo ratus Belgioioſus, eòdem præiuit: Dieſthemenſes, ac finitimorum locorum Incolas præmonuit, ut in excubijs eſſent aduersùs Seditioſorum irruptionem. Igitur hi ſuâ ſpe depulſi, ad expugnandam Beringham mentem verterunt. Sed eo quòque conſilio in irritum recidente; Bredam versùs iter maturarunt. In hoc itinere Vallonem obuium habuere, Hocſtratani Præſidij Inſtructorem. Is (ut facilè nanciſcitur vitium non imitatores modò, ſed etiam adiutores) in eorum ſocietatem allectus, ſpopondit, ſeſe ipſorum in manus Hocſtratanam Arcem daturum. Et quia facilis eſſe ſolet inopinata proditio, ubi præſertim à Præfectis patratur; nullo negotio Arx in poteſtatem Seditioſorum venit, unàque quod in poteſtate Arcis Oppidum erat. Cùm primùm ad Caſtra Catholica eius rei fama peruenit: tantus inde ad aſylum illud factus eſt Militum inquietorum concurſus; ut breui ſupra mille confluxerint: ac temporis progreſſu Peditum duo millia, Equites mille fuerint recenſiti.

Dieſt.

Beringhen.

D'Hoſtrat.

Seditioſi Hoeſtratæ potiũtur, & numero creſcunt.

TAM

1602. TAM pernicioſi tumultûs factus certior Archidux, Mendozzæ imperauit, ut cum Exercitu Dieſthemium præiret. Eòdem quippe ipſemet ſe conferre decreuerat, ut armis, ac vi ſeditionem compeſceret. Satis enim exploratum habebat, haud valde munitum locum Hocſtratam eſſe, neque eum muniendi ſpatium fuiſſe Seditioſis: ipſos verò maximam partem armis, apparatu bellico, commeatibus deſtitutos. Igitur ubi Dieſthemium peruènit Albertus; Exercitum in ſuas acies explicari iuſſit; & conuerſus ad Milites, paucis oſtendit: *Quantum inuexerit malorum ut cum maximè importuna ſeditioſorum inſolentia: qui tùm auſi fuerint in tumultum prorumpere; cùm hoſtilis Exercitus tam validus, ac potens Catholicorum ceruicibus immineret. Quid mirum ſi Copijs per eorum perfidam ſeceſſionem imminutis, tam expectatum, ac debitum Grauiæ periclitanti ſubſidium inferri nequiuerit? Eius Oppidi, ſi obſidenti Hoſti dederetur; Seditioſos fore proditores. Adeòque ſe iam tùm eos Principum perduelles, Commilitonum deſertores, militaris, ac penè Catholicæ Fidei transfugas declarare. Quare in eoſdem non ſecus atque in Hoſtes arma ſe vertere voluiſſe. Irent ſecum fideles Principibus, ac militari ſacramento Cohortes, vindicatum palmarem iniuriam Catholico nomini inuſtam, punitumque tam ignominioſum earumdem Nationum hominibus, tam pernicioſum omnibus flagitium.* His inflammati vocibus Milites pollicentur, contra refractarios, & contumaces alacriter ſe Principis ſui ductum, imò vel nutum ſequuturos. Eam ut magis foueret Archidux alacritatem, antè quàm Caſtra mouerent, unum ſolui ſtipendium iuſſit. Archidux in eos mouet. Eius concio ad Milites.

DVM verò cum Exercitu pergit Hocſtratam versùs, adeſt qui nunciet: Mauritij iuſſu Bredâ deportata ad Seditioſos arma, bellicum inſtrumentum, atque alimenta. Non tamen propterea vel ab itinere, vel à mente perfidiam opprimendi reuocatur. At non pòſt multum triſtiore percellitur nuncio, Grauiam in poteſtatem Hoſtium deditione veniſſe. Quamobrem ſubuereri cœpit, nè Fœderati ex eâ victoriâ animoſiores, cùm ipſum viderent in ſuorum componendis tumultibus occupatum, ad vicina ca-
Venlò. pienda loca, fortunam belli ſecundam proſequerentur. Venlonæ præ cæteris metuebat, quod Oppidum nullo munitum Præſidio erat; cùm oblatum tam à Mendozzâ, quàm ab Hermanno Thſerembergio Gubernatore Geldriæ, recuſaſſet. Igitur ſeditionis compreſſione poſthabitâ, præcauere malens Hoſtes, quàm ſuos punire; Venlonam iter aduertit. Hîc ei non nihil laborandum fuit, ut ad accipiendum Præſidium Ciues adduceret: negantes illo ſibi opus eſſe; ſeſeque ad cuſtodiendum locum ſatis idoneos aſſerentes. Vicit tamen ad extremum auctoritas, & præ- Archidux ad propugnandam Venlonam ſe traſfert.

ſentia

ſentia Principis, quæ quâuis eloquentiâ efficacior eſt ad perſua- 1602.
dendum. Impoſito Venlonæ Præſidio, ea quòque nouis viribus confirmauit, quibus munitæ iam erant Geldria, Ruræmunda, Traiectum ad Moſam. His prudenter, ac maturè prouiſis; perlatum ad Archiducem fuit, Mauritium poſt Grauiam validiùs munitam, & Milite, rebusque omnibus opportunis inſtructam, receptionem ab armis cogitare: & iam Equitibus, quos Raitros appellant, & parti Peditatûs miſſionem dediſſe, cùm Autumnus ingrueret. Quare ipſe quòque finem pugnandi facere conſtituit: atque Equitatum præcipuè in hyberna dimiſit. Cuius duas centurias, in Pago quodam morantes prope Traiectum ad Moſam, aliquot Hollandicorum Equitum turmæ adortæ, partem maximam obtruncarunt: equos interceperunt: tantùm non internecione delerunt. At ubi Tillæmontem peruènit Archidux, partem Copiarum ad Oſtendanam obſidionem roborandam immiſit: partem migrare iuſſit in hyberna. Huic Fridericum Comitem præfecit; quem accuratè cauere voluit, nè quis Seditioſorum in eam regionem pedem inferret. Inter hoſtiles progreſſus, atque inteſtinos tumultus, Spinulæ Marchionis Exercitus numero diminutus admodum fuit. Quod ex eo ſuperabat, miſit Albertus ad præſidia Tillæmontis, Herentaliæ, Verthæ, Liræque: aliquot verò Centurias Dammum ad triremium cuſtodiam. His in hunc modum diſpoſitis, Gandauum reuerſus eſt.

Maſtrich.

Tam Fœderati, quàm Catholici ſe recipiunt.

Non poſt multos dies Archithalaſſus Mendozza reuocatus in Hiſpaniam ab Rege. In eius locum ſuffectus ad ſupremum Equitatûs imperium Aloyſius Velaſcus: cui ſucceſſit in ſummâ tormentorum præfecturâ Buquoius Comes. Cùmque is ad Oſtendam eſſet Legionis Vallonicæ Tribunus; in hoc munere Philippum Turrianum, ſuum antea Locum-tenentem, habuit ſucceſſorem. Aduenerunt hoc anno in Belgium ad bellandum duo Magnates (ut appellant) Hiſpaniæ: Petrus Gironus Vrſaonis (quam hodie Oſſunam vocant) Dux, & Ioannes Mediceus; dignum theatrum Belgicum æſtimantes, in quo ſpectaculum darent virtutis ſuæ.

Generalato della Caualleria.
Generalato dell' Artiglieria.
Maeſtro di Campo d'vn Terzo.
Grandi di Spagna.

Excrevit interea tantùm Seditioſorum audacia (limites quippe non habet impunitum ſcelus) ut cùm duæ Catholicorum Equitum turmæ Hougardiæ in Pago Brabantiæ diuerſarentur; ipſi illas aggreſſi, eorumque Præfectis male acceptis, ac ſauciatis, ad ſuas ſectandas Partes per ſummam vim coëgerint. Certiores præterea facti, Milites Nicolao Baſtæ ſubiectos (locum is Equitum Magiſtri tenebat) Iudoniæ conſediſſe; Oppidum raptim

Noua Seditioſorum facinora.

1602. ptim inuadunt: & quia clauſum offenderunt; portas perfringunt; Præfectos percutiunt, Milites ſecum abducunt. Iure pro Hoſtibus habiti, qui tam hoſtiliter agebant in ſuos. Fœderati alienum crimen in ſuum lucrum opportunè traducentes, dum diuiſas Catholicorum vires inter ſe dimicare animaduertunt; Peditum quater mille, bis mille Equitum Exercitum conflant: eumque Ludouico Comite Naſſauio Ductore in Lucemburgenſem prouinciam mittunt. Multos in eâ Pagos is miles flammis abſumpſit: magnam ab alijs pecuniæ vim, ut redimerentur, extorſit: Oppidum præſertim Sancti Viti nomine appellatum expugnauit, diripuitque. Vt ei calamitati obuiàm iret, idoneas contraxit Copias Fridericus Comes Vandembergius. Verùm antequam ad Hoſtem perueniret; is iam ingenti onuſtus prædâ finibus illis exceſſerat. Per eoſdem ferè dies Theodorus Comes Triuultius (quem ſuprà memoraui) cum eſſet unius Legionis Italicæ Tribunus, eo ſe munere abdicans, in Italiam migrauit. Coaluit hæc Legio cum eâ, quam Alphonſus Aualus regebat. Cùmque is pariter abiret Tribunatu, in eius locum ſucceſſit Ludouicus Melzius Eques Hieroſolymitanus. Eæ Catholici Exercitûs Legiones admodum defecerant numero, ob illam, quam paulò antè narrauimus, tumultuantium Militum ſeceſſionem.

Fœderati Lucemburgenſem Prouinciam vexant.

Caualier di Malta.

H AE C omnium, quæ ad eam diem erupiſſent in Belgio, maxima, certè pernicioſiſſima fuiſſe fertur. Frequentibus namque per agros, & villas excurſionibus factis, in ruſticos homines barbarè ſæuiebant, populabantur domos, rura vaſtabant, deſolata prorſus omnia relinquebant. Tantæ ut inſolentiæ frænum inijceret Albertus, ſed frænum aureum, Antuerpiam contendit: atque ibi aliquot aureorum millia mutuò corrogauit. Sed exigua hæc offa fuit tam inſanis latratibus compeſcendis. Bruxellas ergo redijt ad concilia de re præſenti habenda. In ijs quæſitum, an pacandi eſſent ingenti pecuniæ ſummâ Seditioſi, an apertâ vi debellandi. Neutrum remedium opportunum malo propè inſanabili viſum. Primum enim in promptu non erat: quia quantum requirebatur nummorum, ſuppeditari non poterat. Alterum nihilò facilius: quia tumultuanti Militi iam cum Fœderatis conuenerat: adeòque contra geminum ſimul Hoſtem pugnandum foret. Igitur ad extremum decreuit Archidux, auctoribus Conſiliarijs Hiſpanis, non autem Belgis, Edicto promulgato Seditioſos ad officium reuocare: contumaces proſcribere.

Bentiuolus.

Seditioni peſſimæ remedia quærit Archidux.

I N eo incuſabantur, *Quòd quo maximè tempore Grauienſibus opportunum ferre ſubſidium debuiſſent; ijs in extremo periculo deſtitutis, ſocios quòque militiæ tam turpiter, quàm damnosè deſeruiſſent. Nullâ*

Eius Edictum.

lâ ipſos, aut leuiſſimâ de cauſâ tantum facinus auſos, Hoſti magis ſub- 1602.
ſeruiſſe, quàm Ducibus, ac Principibus ſuis. Quæ cùm fuerit peſſimi res exempli, atque in poſteritatem itura cum auctorum ignominiâ, aliorumque pernicie: velle ſe, ac iubere, ut intra triduum omnes ad obſequium redeant: ſuis ſe Præfectis, & Centurionibus ſiſtant: Ordinem, locumque quiſque repetat ſuum. Id qui faxint, præteriti ſceleris impunitatem habituros: qui contumaces in eodem perſiſtant, pro perduellibus, ac læſæ maieſtatis reis habendos. Eorum verò tam capita, quàm bona ubicumque locorum conſtituta proſcribi.

AT illi acriore remedio acerbiores in Archiducem facti: uti ſæpè aſpera medicamenta malum non ſanant, ſed exaſperant: ad Mauritij patrocinium ſe recipiunt; & ſecuritati ſuæ plus ab Hoſte, quàm à Principe pollicentur. Mollior quòque tentata fuit ad eos reuocandos via. Octauius Frangipanius, Pontificius in Belgio Nuncius, concordiæ quaſi ſequeſter, profectus Hocſtratam eſt. Ab Seditioſis principio magnis honoris ſignificationibus exceptus. Mox ubi componendi motûs inſtituta tractatio; tot, ac tantas obiectari difficultates vidit; ut ſeſe operam illic, tempusque fruſtra conſumere animaduerterit. Itaque re infectâ diſceſſit.

Pontificis Nūcius ſeditionem ſedare fruſtra conatur.

DVM his turbis hoſtili victoriæ ſuperadditis Regis Catholici res in Belgio laborat: haud ſecundiore fortunâ uſa eſt Regia Claſſis in Hiſpaniâ, Friderico Spinulâ Moderatore ſupremo. Impetrauerat is aliquando tandem toties promiſſas, ac tamdiu expectatas (uti ſupra memorauimus) octo triremes: cumque illis ex Promontorio Cuneo, quod Sanctæ Mariæ portum appellant, ſoluerat Vlyſſiponem versùs. Dum verò maritimam Luſitaniæ oram prætereuehitur, in aliquot ex improuiſo incidit Anglorum naues, quæ reducem ex Indiâ onerariam, pretioſis mercibus refertam, prædabundæ circumcludere conabantur. Erant autem octo Regiæ cum alijs minoribus: quibus ab Reginâ Eliſabethâ præfecti fuerant Richardus Leueſonus, & Guillelmus Monſonus, naualis belli ambo ſcientiſſimi. Eas Regina tranſmiſerat, ad Hiſpanos ab Hiberniâ diſtinendos: qui anno ſuperiore in eam Inſulam Catholicis aduersùs Anglam auxilium inuexerant. Aliam tamen alij cauſam tradunt: nempe quòd Eliſabetha compererat, magnum in Hiſpaniâ fieri nauium bellicarum apparatum, quas contra ſe adornari non temere ſuſpicabatur. Et fortè non eam latebat arcanum illud de Angliâ inuadendâ conſilium, quod Friderico commiſſum, atque ab eo fideliſſimè cuſtoditum; in publicum tamen (ignotum quâ viâ) dimanaſſe, quibuſdam in literis conqueſtus ipſemet fuerat. Quippe nullum

Friderici Spinulæ Claſſis in Hiſpaniâ.

Anglicæ Claſſis occurſus.

Lisbona. Portogallo.

Guillel. Camden de Eliſ. par. 4. anno 1602.

Gaſpar Ens l. 23. initio.

eſt

1602. eſt adeò profundum magnorum Principum arcanum, quod alterius Principis, cuius præſertim id interſit, diligentia curioſa non eruat aureis, vel argenteis inſtrumentis. In eam igitur Anglicanam Claſſem ex inopinato incurrens cum ſuis triremibus Fridericus, ut opimam prædam ex Hoſtium manibus eriperet; illam aggredi non dubitauit; auxiliares Copias adiungente cum tribus Luſitanis triremibus Marchione Sanctacrucio. Naualis is conflictus vehemens fuit; utrâque partium acriter dimicante, tormentisque maioribus inuicem fulminante. At poſtquam ſeptem ſolidas horas certamen tenuit; Sanctacrucius, ſuperiores Hoſtis vires cognoſcens, prælio ſe ſubduxit. Perſtitit aliquandiu animoſior Spinula: ſed tardioris receptûs pœnas dedit; duabus ab Hoſte triremibus captis, & poſt liberata mancipia, magnamque vim pyrij pulueris interceptam, igne conſumptis. Reliquas innoxiè reduxit in portum. Angli viribus omnibus in onerariam conuerſis, eam crebris ictibus tormentorum adeo perfoderant, ut aqua ſubeunte iamiam mergenda videretur. Quare Nautæ ad extremam adducti deſperationem, mittunt qui deditionem paciſcantur. Ex conditionibus, quas proponebant, una tantum accepta: ut Vectores omnes cum ijs, quæ ferre ipſi poſſent, in litus incolumes exponerentur. Ingentem inde prædam (quæ nempe decies centenis aureorum millibus ab ipſis Luſitanis æſtimaretur) domum Angli retulerunt.

Inter eas ingens pugna.

Vincit Anglicana.

Milione.

16. Iunij. HAVD multò pòſt Fridericus in Aulam Lermæi Ducis literis euocatur: quibus monetur, ut quàm celerrimè veniat, quamprimùm etiam rediturus, & cœptum proſequuturus iter. Ægrè tamen hanc ipſe tulit reuocationem, ut prudens rerum, & de ſuâ exiſtimatione ſollicitus. Optimè quippe proſpiciebat futurum, ut hominum mentibus (quibus ſolemne eſt malè citiùs, quàm bene de alijs opinari) ea inſideret ſuſpicio; per occaſionem recentiſſimæ calamitatis, ad Regem eum accitum, ut de accepto detrimento ſeſe purgaret. Quâ excuſatione non eſſet opus, ubi eum conſcientia nullius culpæ accuſaret. Veram autem, ob quam vocatus fuerat, cauſam aperire interdicto regio prohibebatur. Maluit ergo exiſtimationis, & gloriæ (quibus tamen Ducibus, ac militaribus Viris nihil prius) quàm debitæ Regi obedientiæ iacturam aliquam facere. Hunc ipſe angorem animi, ad amiciſſimum ſibi Ibarram ſcribens, diſſimulare non potuit. Paucis verò diebus in Aulâ moratus, laudatâque ab Rege operâ ipſius, ac diligentiâ; imò actis gratijs pro labore ſuſcepto in propugnandâ, quantùm licuit, onerariâ: reuertit ad naues, iterumque ſe mari commiſit: & curſum per Luſitaniæ, Gal-

Fridericus in Aulam reuocatur.

1. Iulij.

Ad Claſſem redit.

lecciæque oram ad Cantabriam circumflectens, ad Sancti Anderi (uti nunc appellant) portum demum peruenit. Ibi tamdiu perſtitit, donec ad expeditionem, quam moliebatur, parata eſſent omnia. Tandem inſtructis triremibus, apparatu bellico ſatis prouiſo, ingenti pecuniæ vi congeſtâ, impoſitoque Milite, ſexto Idus Septembris, læto ob natalitia Virginis die, ſoluit è portu. Hanc nauigationem, & peractum in eâ nauale certamen utcumque alij narrauerint, nihil me facturum reor accommodatius ingenuitati Scriptoris, & veritati rerum geſtarum; quàm ſi ex literis ipſius Friderici ad Regem (in quibus falli, aut fallere, neque ſcribentis præſentia, prudentiaque; neque eius, ad quem ſcribitur, maieſtas patitur) fideliſſimè repræſentem. 1602. *Galitia. Biſcaia.*

Nauigationis deſcriptio.

IGITVR Sancti Anderi portu digreſſa Claſſis, pòſt quatriduum ad Formoſam Inſulam appulit (ſic enim nominant) prope oram Galliæ maritimam ſitam. Ibi ſeditio quædam in Prætoriâ triremi, quâ Fridericus vehebatur, patefacta. Conſpirauerant cum aliquot Remigibus Milites quidam, decreuerantque unà tumultum excitare, triremem ad litus trudere, ingentemque pecuniam regiam eò deuectam prædari. Eâdem nocte, quâ facinus patrare conſtituerant, in aperto conſilium fuit. Ludouicus Aluarus earum triremium Auditor, ut vocant, machinationem deprehendit, ac detulit ad Fridericum. Is extemplo conſtringi iuſſis machinatoribus, rem omnem oppreſſit. Inde Blauetum prouecti: ubi aduerſa tempeſtas morari ad exactum menſem coegit. Tùm nauigationem proſequuti, quinto Nonas Octobris inter Doueram, & Caletum proſpero curſu deuenerunt. Hîc dum itineris terminum, optatosque Belgij portus attingere cogitant; duas animaduertunt Fœderatorum naues in eius freti anguſtijs, tanquam de induſtriâ, alteram alteri è regione oppoſitas. Quæ ubi triremes Hiſpanicas viderunt, illico retroceſſere; ut ab earum occurſu refugerent: an potiùs, ut de earum acceſſu reliquam Claſſem facerent certiorem? Quippe progreſſus paululum Fridericus, quamuis ab eis inuadendis abſtineret, nè alias, quas in proximo ſuſpicabatur, contra ſe irritaret: deprehenſum ſe videt in medio ab nouem Regijs Eliſabethæ triremibus, multiſque nauibus Hollandorum; quæ omnes ad viginti numerabantur. Eas è longinquo proſpicere, ac præcauere nocturni temporis tenebræ prohibuerant. In tanto ſe, ſuamque Claſſem diſcrimine Spinula conſpicatus; ad eam partem iter direxit, quâ ſe poſſet ex illâ Hoſtium obſidione ſubtrahere. Pugnam namque aduersùs eos tantò ſuperiores numero ſuſcipere circumcluſum, ventoque etiam aduerſante infeſtatum; nil erat aliud, quàm ſe,

Coniuratio in Prætoria naui ſtatim oppreſſa

Galeotti.

In Hollandorum, & Anglorum naues Fridericus incurrit.

Eas numero ſuperiores declinat.

ſuosque

1602. ſuosque in certum exitium dare. Igitur ab eo periculo pari dexteritate, & celeritate deflectens, ſeſquihoræ ferè ſpatio Claſſem Hoſticam uniuerſam poſt ſe reliquit.

IAMQVE ſuum curſum tenens, triremes ad vicinum litus Flandriæ deducebat: cùm ei nouum diſcrimen obiectum eſt. Ingens repentè ventus, ab Occaſu Solis erumpens, inopinatam excitat tempeſtatem: cuius vi Cælum, ac mare tam denſis horreſcunt tenebris, ut neque naues, neque triremes, neque aliud quidquam internoſcatur. Fridericus aliâ ſuper aliam calamitate vexatus; non tamen vel militari animo, vel nauticâ prudentiâ deſtitutus, totam eam noctem in alto cum Prætoriâ traduxit. Ortâ verò luce, ſtatim impetu maximo ad Flandriæ litus contendit. Quo facto, in conſpectum ſe dedit Dunchercha. Eam tùm tenere non licuit: quia maris æſtus reſederat. Expectandum itaque fuit ante aggerem arenarum, donec reciprocaret. Ecce autem decem apparent Hoſtium naues iuxta Duncherchamn, quæ Prætoriâ Hiſpanorum obſeruatâ, raptim ſublatis anchoris in eam conuolant, adoriuntur, circumſiſtunt. Fridericus, vulſis pariter anchoris, incumbere ſuos remis iubet, atque incredibili celeritate per medios Hoſtes ſibi viam facit. Ad litus iterum appellere triremem conatur: ſed tempeſtas figi anchoras non ſinit. Tantum tamen laboris, induſtriæque impenſum eſt, ut Duncherchæ portum tandem tenuerit.

Grauis oborta tempeſtas.

Fridericus ab alio incurſu Hoſtium elabitur.

Cales. ALIAE duæ triremes Neoportum attigerunt. Alia Caletum delata eſt. Ex quâ illico in terram deſcendit Legionis illâ inuectæ ſummus Inſtructor. Is Caleti Gubernatore abſente, locum eius tenentem adit: rogatque, an tutò triremi liceat eum portum intrare? Annuit ille, duosque attribuit Nauicularios, qui ad illam introducendam allaborent. Idem, inductâ triremi, domum quòque Remigibus obtulit ad hoſpitandum, donec illa reficeretur, vi tempeſtatis admodum labefactata. Igitur quadraginta ex illis catenis vincti cum ſuâ cuſtodiâ deſcenderunt in terram.

QVOS ubi primùm Caletanus Populus vidit, ad eos agminatim accurrens, atque importunâ, iniuſtâque miſeratione commotus, eoſdem eximere vinculis aggreſſus eſt. Cùmque huic operi obſiſtere ſtuderet Inſtructor, alijque Militum Hiſpanorum: Præſidiarij Caletenſes obuerſis in eos haſtis inhibuerunt. Quamobrem Trierarchus nullum exinde Remigem deſcendere permiſit è triremi. At Caletanum vulgus non ſatis habens tam paruo numero vel profuiſſe damnatis, vel nocuiſſe triremibus Hiſpanis; agmine rurſus facto conuolat ad triremem:

Caletenſium iniuriæ in Hiſpanos.

extrahit inde per ſummam vim Remiges: omnesque prorſus 1602.
exonerat catenis. Neque hîc ſtetit violentia Caletenſium in Hiſpanos. Facta fuerat Inſtructori poteſtas Luſitanos Milites centum quinquaginta triremi aduectos per Caletenſem Agrum in Belgium deducendi cum armis, atque impedimentis. Quare deportari eos iuſſit in litus. Vbi verò ad Vrbis portam peruenerunt; impetum in ipſos fecere Caletani: & alijs quidem arma detraxerunt, alijs pecuniam contulerunt, ut fugam arriperent in Hiſpaniam. Igitur ex toto numero ſolis reliquis ſexaginta, cæteri dilapſi ſunt omnes. Quod verò Caletenſes vel Militibus miſſionem à bello darent, vel Remigibus vinctis libertatem (quæ tamen in ipſorum poteſtate non erant) ab ſenſu miſericordiæ, atque humanitatis minimè proueniſſe; tùm ſatis patuit, cùm inermes, atque ægros viginti circiter, aut triginta carris inuectos, accipere in Vrbem, ijſdemque per eam concedere tranſitum recuſarunt.

De his hominum iniurijs, fortunæ inclementiæ ſuperadditis, factus certior Fridericus tranſmiſit illuc Regiarum triremium Inſpectorem; ut tranſportandas terrâ curaret relictas ibi bombardas, bellicumque omne inſtrumentum, & Remiges repeteret: ſimulque ut cum Gubernatoris Vicario de accepto detrimento expoſtularet: re præſertim patratâ, poſt pacem inter Reges Hiſpanum, Gallumque ſancitam, & poſt datum ab ipſo Vicario de ſecuritate promiſſum. Cùm hæc apud eum queſtus eſſet Inſpector; reſpondit ille: furentis Populi tumultum fuiſſe, quo tantum damni ſit illatum: eius verò impetum frænare ſe nequijſſe: neque unum poſſe repugnare tam multis. Quod verò ad triremis apparatum ſpectaret; nihil ſibi extrahere inde licere niſi priùs ab ſuo Rege impetratâ facultate. His cognitis, Fridericus Hiſpanicum Oratorem, apud Regem Galliæ degentem Lutetiæ, de omnibus docuit; ut quæ facerent in rem præſentem, ab eo Rege depoſceret. Tùm triremis Præfectum cum alijs Nautis ad eius cuſtodiam perſiſtere iuſſit; donec ea, quæ adhuc integra erat, illinc educeretur; aut aliud ageretur, quod Rex Hiſpanus iuberet. Quamquam non imprudens eum angebat ſuſpicio, futurum, ut ad cumulum facinorum cæterorum, noctu eam Caletenſes incenderent. Aliæ duæ in Hollandicum fretum tempeſtate compulſæ, Fœderatorum nauigijs circumuentæ, multiſque tormentorum ictibus fatiſcentes, ad extremum aquis ſeſe inſinuantibus hauſtæ ſunt. Ex eis triginta ferè homines, aut quadraginta incolumes euaſere. Quæ verò tres Flandriæ litus, ut paulò antè diximus, tenuerunt, paucos è Vectoribus, Nautis-ve

Veedor.

Friderici, & Hiſpanorum querelæ.

deſi-

1602. deſiderarunt. Hanc rei naualis cladem tum ab incommodâ nauigationi tempeſtate, tum ab geminati Hoſtis incurſione illatam, facilè Fridericus, ex priori ſaltem parte, vitaſſet; ſi maturiùs ex Hiſpaniâ ſoluiſſet. Idcirco ſæpiùs & verbis, & literis, & nuncijs de retardatâ ab Regijs Adminiſtris expeditione conqueſtus fuerat: quaſi iam tùm longè proſpiceret, ac multò antè prædiceret futuram calamitatem. Sed apud humanas mentes, quæ faciliùs id credunt, quod exoptant; impendentia mala tùm demum fidem inueniunt, cùm illabuntur.

At Ambroſius Marchio, hoc audito Friderici Fratris improſpero euentu; ad eum colloquio, conſpectuque ſuo ſolandum, ſtatim profectus eſſet: niſi cura diſtribuendi Militis in hyberna, eidemque neceſſaria diſpenſandi detinuiſſet. Scriptis tamen ad eum literis, id officij præſtitit: in quibus *Agendas*, dixit, *æterno Numini grates, quod inter tot diſcrimina eum ſeruarit incolumem. Bene ſperandum in poſterum de rebus ipſius; cuius incolumitas adeò Superis cordi ſit. Si quid à Claſſe acceptum detrimenti fuerit, reſarciri nullo negotio poſſe, dum ſaluus ille ſit, cuius induſtriâ eadem comparata. Damnum verò leuiſſimum nunciari. Hominum namque minimam fuiſſe iacturam: triremes quaſſas, aut labefactatas reficere in procliui eſſe: ſi qua deſideretur, ſuppleri alijs poſſe. Certè quæ ad Caletum appulit, receptum iri, certam ſpem eſſe, ob concordiam inter maxima Regna firmatam.* Fridericus autem Prætoriâ, alijsque duabus triremibus refectis, contendit Sluſam cum Hiſpanorum Legione, cuius Tribunus erat Ioannes Meneſius Luſitanus, Diui Iacobi Eques. Eòdem paulò pòſt ſe Marchio contulit, diſpoſitis per hyberna Militibus, rebusque omnibus rite conſtitutis. In eo Fratrum optatiſſimo congreſſu de bello accuratè conſultatum: decretumque, vel inſtante iam hyeme, ab armis minimè feriari: ſed quàcumque liceret, Hoſtem lædere. Quamobrem Pompeio Iuſtiniano iniunxerunt, ut cum octo Cohortibus Sluſam properaret.

Marchio Spinula Fratrem per literas conſolatur.

11. Octobr.

Mox eum conuenit.

Ipso Natalis Chriſti peruigilio, cùm opportunum ſe oſtenderet nauigationi tempus, triremes ſex adornarunt: eisque lectiſſimos ex omni numero Hiſpanos, Italosque Milites impoſuerunt. Et iam ſoluere cogitabant, atque in Valacriam, unam è Zelandiæ Inſulis, præcipuamque appellere: ut Pagum eius quemdam diriperent, incenderentque: cùm animoſis conatibus infortunium, non præter ſolitum, interceſſit. Priùs namque quàm egrederentur è portu, commutata inopinatò tempeſtas nauigationem inhibuit. Et quia tempus illud aduerſum, diuturnum fore proſpiciebant, deſcenſionem fecerunt è tri-

 mibus.

mibus. Sed neque poſtmodum id conſilij potuit ad exitum perduci. Quippe augeſcente in dies numero Seditioſorum; nec finem ullum, aut modum habentibus damnis, quæ per varias regiones ab ijsdem continenter inferebantur: præcepit Archidux, ut quandò Friderici Comitis Copiæ ad eos coërcendos ſatis non erant; eamdem ob cauſam illæ reducerentur in Brabantiam, quibus præerat Iuſtinianus. 1602.

INEVNTE Martio Anni poſt milleſimum ſexcenteſimi tertij Matthæus Dulchius, Stralæ Præfectus in Geldriâ, per militarem aſtum intercipere Vachtendoncham aggreſſus eſt. Conciliauit hic ſibi ex Oppidi Præſidiarijs unum, qui nauiculâ conſueuerat illuc paleas, & ſtramina inuehere per Nerium amnem, Oppidum inter, eiusque Arcem fluentem. Eam ergo nauiculam Stralenſis Gubernator cum tredecim Militibus conſcendit: ſeſeque omnes occuluere palearum congerie ſuperfusâ. Deducit Præſidiarius nauigium ad Arcis portam: agnitusque à Cuſtode appellere ſinitur. Cùmque illum rogaſſet, ut manum ſibi porrigeret, quò tutiùs exiliret in terram; eumdem apprehensâ manu per ſummam vim traxit in flumen. Emicuere ſtatim, qui latebant ſub paleis Bellatores: proſiliunt in pontem Arcem Oppido coniungentem: Excubitores eiuſdem vig nti præter omnem opinionem adorti trucidant: Arcem ingreſſi, pontem, qui verſatilis erat, erigunt, ut aditum ab Oppido præcludant. Felici hoc euentu audaciores, Arcis Præfectum, & viginti, qui aderant ei, Præſidiarios capiunt. Maior namque Præſidij vis Oppidum cuſtodiebat. Haud procul inde in nemore Arcem inter, ac fluuium ſito locarat ſeſe in inſidijs Henricus Comes Vandembergius cum quatuor Militum centurijs è Venlonæ, Stralæque Præſidijs euocatis. Is igitur, ubi occupatam à ſocijs Arcem comperit; in eam paulatim Milites eâdem nauiculâ ſubmiſit: atque ipſe demum intrauit. Oppidi Præſidiarij ſubitâ re perculſi, ac maiores contra ſe vires Hoſtium metuentes, iamiam illud deſerere cogitabant: cùm oblatum repentè præter expectationem auxilium, labantes animos ad defenſionem firmauit. Ducenti quippe Fœderatorum Equites, qui per Geldriam excurſiones faciebant, improuiſi adfuere. Hi Oppidum ingreſſi, viribusque coniunctis, aduersùs Arcem munimenta erexerunt: ac tormentis ſuperimpoſitis, in eamdem cœperunt acriter fulminare. Catholici, qui ex eâ impetum in Oppidum facere conſtituerant; male ſe iam ipſi tueri. Quare horum euentuum conſcius Hermannus Comes Henrici Frater certiorem fecit Archiducem, rogans, ut auxiliares copias ad Oppidum obſidendum transmitteret.

Anno 1603.
Stratagēma. Sorpīedere.
Gaſpar Ens lib. 23. Grotius lib. 12. Haræus anno 1603. Pōpeius Iuſtinian. l. 1. Thuanus l. 127. Carner. l. 15. c. 7.
Ponte leuatoio.

Arx Vachtendonchæ ſtratagemate capitur.

1603. teret. Iuſſit hic extemplo Comiti Friderico, Militem ut contraheret, eòque ſuppetias ferret. Verùm celeritatem omnem præuertère, qui propiores erant Oppido, Fœderati. Deductos enim è Rhenobergæ, Meurſæ, Schenchianæ Arcis, ac Nouiomagi Præſidijs ter mille Pedites, Equiteſque millenos, Oppido undique muniendo diſpoſuerunt. Itaque ſeptis omnibus vijs, neque in Oppidum irrumpere licuit: neque in Arcem commeatus, & bellicum apparatum immittere, quorum inopiâ Catholici laborabant. Quamobrem deditionem facere coacti, ſextâ die poſtquam oppugnari cœperunt, honeſtis conditionibus pacti, cum armis, ac ſpolijs, ipſoque Arcis Gubernatore exceſſerunt.

Eamdē paulò pòſt Fœderati recuperant.

Fridericus Spinulæ titulis, ac ditionibus augetur ab Rege.

INTEREA Fridericus Spinula, Sluſæ commoratus, triremes in proximam anni tempeſtatem nauigationi ſecundam adornandas curabat. Ex Hiſpaniâ verò nouis muneribus, ac dignitatis gradibus cumulatus eſt: quaſi toleratas moleſtias, aduerſoſque rerum euentus geminatis honoribus compenſaret non tam fortuna, quàm arbitra humanarum viciſſitudinum Prouidentia. Pro ſumptibus namque, laboribusque à Friderico exhauſtis; Sanctæ Seuerinæ ditionem in Regno Neapolitano cum titulo Ducis, & Serauallium in Inſubria cum antiquis priuilegijs eidem Rex Hiſpanus conceſſit. Agitatum quòque fuit ab Regijs Adminiſtris coram Rege: an ſuperaddendus eſſet Roxani Principatus, qui iam olim Marco Antonio de Iudicibus datus, tunc iterum in Regias manus deuoluebatur. Annuit Rex huic quòque remunerationi, ubi principatus ille ad ſe rediret, ac Spinulis foret Fratribus opportunus. Archiduci etiam redditæ ab Rege literæ fuere; quibus vehementer commendabatur; ut adminiſtratæ à Friderico triremes omni ope, operâ, patrocinio fouerentur: quandò tam ipſe, quàm Marchio Frater optimè de Regijs in Belgio rebus merebantur. Contrà verò ab Regijs Adminiſtris Friderici familiaribus eidem efficaciter inſinuatum: ut erga Archiducem ſingulari uteretur ſubiecti, atque obſequentis animi ſignificatione.

Virg. Piliaſc. ad Marchionem 23. Februarij.

Petrus Frāqueſa ad Fridericum 4. Martij.

Franqueſa, & Ibarra ad eumdem eadem die.

PER idem ferè tempus ad eumdem Fridericum ſcripſit Hortenſius Spinula è Londinenſi carcere, quo iamdiu captiuus detinebatur: *Libertatem*, aiebat, *ex longo tempore à ſe vijs omnibus tentatam, propè eſſe ut impetraret, certam pecuniæ ꝛ im perſoluendo, quam ad ipſius redemptionem uniuerſa ferme Spinularum Gens contribuiſſet. Eam tamen conditionem ſua liberationi Conſiliarios Angliæ Regios adieciſſe, ut octo captiuos Anglos ex ijs, qui in Friderici triremibus attinentur, libertati reddendos curet. Quamobrem cùm eiuſ-*

Hortenſii Spinulæ literæ ad eum è carcere Londinenſi.

dem

dem in manu ſua libertas, imo vita ſit; orare ſe vehementer, atque obteſtari per communem Chriſtiani nominis, per propriam unius Ciuitatis, adeòque familiæ charitatem: uti ſe miſeretur quartum iam annum in Carcere degentem, pædore, & ſqualore obſitum, continentibus morbis conſumptum, ac penè confectum. Nè patiatur ſe diutius in miſerijs illis verſari, ac propemodum de vitâ periclitari. Captiuos illos liberando, præcipuum ipſum fore, atque alterum à Deo liberatorem ſuum. Ipſi ſe debiturum, quod reliquum vitæ fuerit. Aliud quòque magni beneficij loco ad extremum petere: ut elenchum nominum tranſmitti Londinum iubeat Anglorum, qui captiui habentur in triremibus. Robertum quippe Cæcilium, qui Reginæ à Secretis præ cæteris erat, induxiſſe animum, eos in libertatem vindicare: ſiue cum Hiſpanis permutando, qui detinebantur in Angliâ captiui; ſiue aliâ, de quâ inter partes conueniat, ratione. His Hortenſij precibus, ac votis intercefſere, tum quæ paulò pòſt in Angliâ; tum quæ ipſi Friderico præter expectationem acciderunt in Belgio. 1603.

Elisabethæ Angliæ Reginæ obitus.

Etenim ex eâdem Angliâ manauit fama, Reginam, ſuper affectam ætatem, graui morbo oppreſſam, vicinæ mortis ſuſpicionem dare. Quamobrem nè quid ex eâ nouitate turbaretur; portæ Londinenſis Vrbis occluſæ. Ac demum pridie Nonas Aprilis Eliſabetha viuendi ſimul, & Catholicam Religionem inſectandi finem fecit; ætatis anno ſeptuageſimo, regni quadrageſimo quarto. Regina fuit eximijs animi, corporiſque ornamentis inſtructa: quæ tamen maculis à deprauatâ religione ſuperfuſis vitiauit. Speciem præ ſe tulit eo dignam imperio, quod ſupra omnes Angliæ Reges diuturnè viuendo; ſupra alios ferè Principes iam inde ab Auguſto regnando feliciter geſſit. Agendi ei dexteritas tanta, ut neque grauitas quidquam de facilitate detraheret: neque comitas officeret maieſtati. Capacitatem ingenij amœnioribus præſertim Artibus impleuit: neque ſolum literata videri voluit, ſed literatorum quòque hominum Patrona. Laudem quæſiuit à varietate linguarum. Et Latinæ quidem in Cantuarienſi; atque Oxonienſi Academijs haud ſemel præclarum ſpecimen dedit. Græcæ quòque peritiam profitebatur. Germanicam, Hiſpanicam, Gallicam, Italicam probè callebat: eiſque reſponſa dare illarum regionum Legatis aſſueuerat. Ob has, aliaſque præſtantes tum naturæ, tum induſtriæ dotes à multis Europæ Principibus in matrimonium expetita: niſi magis pelliciebantur ambitione regni, quàm cupiditate coniugij. Eos tamen pariter omnes vanâ ſpe diu deluſit, amorem obtendens virginitatis: quam inter amatores multos ſi cuſtodiuit intactam; maius id certè miraculum dicendum eſt, quam Ætnæorum ignium

Eius animi, & corporis dotes.

Gaſpar Ens in fine l.23. Grotius initio lib.12. Thuanus l. 129. Bentiuolus in fine lib.6. Guill. Camdenus in eius vita. Beyerlinch anno 1603. Botereius l. 10. Pet. Matth. Hiſt. Gall. lib.6. Narr. 2.

Cur nubere noluerit.

1603. ignium ſeruantium vicinis niuibus fidem. Alij verò eam conſortij maritalis abſtinentiam ad mortem uſque prorogatam aliter interpretantur. Vel enim regni ſocium recuſaſſe illam aiunt, ex ingenio poteſtatis conſortem minimè patientis: ut eò liberiùs abſolutiùsque dominaretur. Vel quòd Anglis nubere Principibus, utpote ſibi ſubiectis, haud conſentaneum rebatur maieſtati ſuæ: exteris verò ab regni rationibus alienum. Neque defuit, qui Medicorum quòque id fuiſſe conſilium traderet, prædicentium fore, ut ſi nuptias contraheret, in puerperio extingueretur.

Bentiuolus. *Gaſpar Ens.* *Thuanus.*

VERVM non ſolùm in adminiſtrando regno parem habere noluit: ſed quod Chriſtianis auribus longè abſurdius accidit; in Religionis, ac Fidei rebus nullum habere voluit ſuperiorem. Quippe velut ab impio Parente accepiſſet hæreditarium, quod ipſe ſibi ſacrilegus arrogarat, animorum imperium; Fœmina dici voluit, atque à ſuis omnibus haberi Anglicanæ Caput Eccleſiæ. Quaſi parum fuiſſet Eliſabethæ ſexum ſupergreſſæ Virum agere, & cuncta munia Regis obire: niſi etiam pro Pontifice ſe gereret. Inſula illa, quondam miraculorum ferax, portentoſius nihil unquam vidit, quàm præſidere Fœminam ſacris: Fidei controuerſias à fœmineâ definitione pendère: Fœminâ vias Vrbium permeante, Templorum Campana æra pulſari: eidem Eccleſiaſticos Ordines cum ſuis inſignibus inſtructo agmine occurrere: omnia denique auctoritatis iura, omnia venerationis argumenta in Fœminam collata; quæ ſupra genus humanum uniuerſum vicariæ Dei Maieſtati debentur. Vt quod de Anglâ Ioannâ fabuloſum per aliquot Scriptorum monumenta manauit, eam virilem ſexum mentitam, ſupremum dedecoraſſe Pontificatum: id in Anglâ Eliſabethâ verum videri potuiſſet, ſi ad tantum muneris ſuſtinendum ſola ſpecies extima ſatis foret. Qui verò tam peruerſæ Chriſtianæ rei conuerſioni diſſentirent; proſcriptione bonorum, exilio, cruciatibus, atroci, atque infami morte puniti. Irrumpentibus quòque ſub eâ Reginâ peſtiferis opinionibus, ac ſectis, antiqua Religio propulſata; atque in Catholicum nomen omne ſæuitum. Præcipuè tamen hoſtilem animum, odiumque perpetuum & geſſit, & exercuit Eliſabetha in Romanum Pontificem, Hiſpanumque Regem: illum nempe Catholicæ Fidei caput; hunc dexteram. In illum impia, in hunc ingrata. Ipſam namque decretæ ab regnante Mariâ neci Philippus Secundus præſenti ope ſubduxerat; ignarus (ut mentes hominum ſunt ad arcana cordium cæcæ, improuidæ futurorum) quàm ſæuam viperam, & quantum olim veneni euomituram,

Caput Anglicanæ Eccleſiæ ſe conſtituit.

Sæuit in Catholicos.

Petr. Matth.

turam,

turam, foueret. Sed non aliam exiſtere decebat prolem ex im- 1603.
puris amoribus Parentis Henrici: qui legitimâ & Coniuge, & Fide repudiatâ; quas efflictim deperijt, ac ſibi deſpondijt fœminas, poſtmodum damnauit adulteras.

DE BELLO BELGICO LIBRI DECIMI QVINTI

SVMMA.

IN Angliâ de nouis Regibus agitur à Catholicis. Ad eam rem expeditio Friderico Spinulæ commiſſa. Eidem, & Fratri bellum Belgicum Rex Hiſpanus commendat. Grobbendonchius Fœderatorum Equites ſuperat. Fridericus Oſtendæ Subſidium intercludit. Eius mortis præſagium. Vehemens pugna Claſſis eius cum Hollandicâ. Huius Præfectus Hornanus cæditur. Mox ipſe Fridericus multis vulneribus cadit. Mortis eius narratio certior. In eâ pietas oſtenſa. Elogium Friderici. Fœderatorum de hac nece lętitia, & numiſmata: luctus Hiſpanorum. Ambroſius Marchio repetit Belgium. Archidux Milites mittit contra Seditioſos. Hi ſe adiungunt Fœderatis. Obſidetur Hocſtrata eorum aſylum. Hìc pugnant Catholici cum Fœderatis. Marchio Bellæ ſtrenuè ſe gerit. Carolus Roſnæus cum alijs occiditur. Sylua-Ducis obſidetur à Mauritio. Subſidium mittitur ab Archiduce. Fridericus Comes Vandembergius Vrbis Præfectus prudens, ac diligens. Catholici contra Fœderatos, ac Seditioſos acriter pugnant: ſed vincuntur. Bellæ Marchio cæditur, atque honorificè funeratur. Mirum quid de Sacerdote ſacrificante. Triuultius Hoſtium aliquot ſuperat. Syluam-Ducis Albertus

adit. Marchio Malaſpina capitur, & aliud infortunium ſubit. A Gaſtone Bruay Comite inuiſitur. Huius cum Mauritio colloquium. Strategema, quo Archidux Præſidium Syluæ-Ducis imponit. Obſidio ſoluitur. In Oſtendanâ Riuæ, & Buquoij diligentia. Durangus interficitur. Cum erumpentibus atrox conflictus. Ignium damna, & remedia. Pompeij Targoni machinæ bellicæ deſcribuntur. Varius earum ſucceſſus. Ioannis Medicei conſilia. Deliberat Archidux, an obſidioni præficiat Spinulam Marchionem. Rationes in utramque partem. Curam hanc accipit Marchio, ſuadentibus præſertim Pompeio Iuſtiniano, ac Iacobo Franciſcio. Huius oratio. Marchionis exiſtimatio apud Archiducem. Succeſſor eius in Tribunatu Militum Iuſtinianus. Eius Elogium. Alia Targoni machinamenta. Magni pontis deſcriptio, & euentus.

DE

DE BELLO BELGICO

LIBER DECIMVS QVINTVS.

1603. EX obitu Reginæ, Catholici, qui latebant in Angliâ, tempus aduenifſe rati, quo ſuſtollere caput poſſet oppreſſa Fides: ad Catholici Regis dexteram, ut potentem imperio, ita Religioni deuotam, ſibique iamdudum pronam confugere decreuerunt. Quamobrem fidum hominem occultè delegarunt ad Fridericum Spinulam, & loco proximum, & iam antea deſtinatum in Anglicâ expeditione Regiæ mentis Adminiſtrum. Ille communia Catholicorum vota, conſiliaque Friderico aperuit: ut ſe mox, ad eadem Regi patefacienda, Hiſpanicam in Aulam tranſmitteret. Petebant autem Angli ab Hiſpano, quam pollicitus iampridem fuerat opem, ad iacentem Religionem erigendam eo maximè tempore, quo ſubductâ Eliſabethâ, ex rerum conuerſione, ac tumultu (quæ ſequi ſolent Principes ſine poſteritate morientes) Catholicæ Fidei ſpes aliqua ſublucere videbatur. Et quamquam Eliſabethæ deſignatione, ac Principum Hæreticorum ſuffragijs Scotiæ Rex Iacobus vocaretur ad Regnum Anglicanum: ſperabant Catholici tamen, Anglum aliquem ei obijcere ſe poſſe, atque anteferre: rati, non ita facilè ſub imperium Scoti venturam Angliam ob eas, quæ frequentes eſſe ſolent inter utramque confinem Nationem controuerſias, atque æmulationes. Ex omni verò Procerum Regni numero Marchioniſſam (ut vulgò vocant) quamdam, nomine Arbellam, è regio ſanguine; & Caroli Stuarti Lenoxiæ Comitis (qui Iacobi Regis Patruus erat) Filiam ad ſolium euehere conſtituerant: eique in matrimonium Arundeliæ Comitem adiungere, magnis per Angliam affinitatibus nobilem, multiſque, ac validis clientelis inſtructum. Eam tamen deliberationem Hiſpani Regis arbitrio ſubijciebant. Eumdem anxiè rogabant, ut ad hæc ſua conſilia feliciter promouenda, Fridericum ipſum cum Exercitu non minore, quàm ſexies mille Militum, ad Exexiæ Comitatum immitteret. Quem ubi ad certum locum, Burnamericum dictum, adduxiſſe Copias, eaſque ibidem communijſſe cognoſcerent: acceſſuri ad eum erant Angliæ Catholici cum Equitibus ter mille, ac decem millibus Peditum: eumque Regem

Angli Catholici Subſidium petunt ab Rege Hiſpano.

Ex lit. Friderici ad Regem 25. April.

Nouos Reges eligendi conſilium.

Gaſpar Ens lib. 24. Camdenus in Eliſab. p. 61

proclamaturi, quem Philippus ex Anglis omnibus elegiſſet. Hæc verò celeritate maximâ peragi poſtulabant. Ex morâ namque periculum imminere, nè Scotiæ Rex ad ſuam ſecuritatem Arbellam, præcipuosque Catholicorum cuſtodiri iuberet. Audierant quòque ijdem Angli, Romæ Pontificem Maximum cum Hiſpano, Galloque Regibus per ipſorum Legatos acriter egiſſe, quò neruis omnibus ambo contenderent, ut regnum Angliæ, Scotorum Rege, quippe Hæretico, ſubmoto; Anglo, Catholicoque deferretur. Quare vehementer orabant, ut uno, eodemque tempore & Hiſpanorum Copiæ è Belgio tranſportarentur in Exexiam, & Gallicus pari numero Exercitus in Arundeliam deduceretur. 1603.

Fridericus Spinula rem tractat.

Haec omnia poſtquàm expoſita Friderico fuere ab Anglorum Internuncio; reſpondit ille. *Exploratum ſibi ſatis eſſe, Catholicum Regem omni ope Catholicis Angliæ adfuturum, ut è ſuis unum eligant Regem. Quod verò ſpectaret ad ſuam cum Exercitu in Exexiam traiectionem; paratiſſimum ſeſe in eiuſmodi expeditionem, ubi Rex, aut Regis nomine Archidux eam ſibi demandaret. Illud tamen videri minimè accommodatum ad rem vel facilè, vel feliciter peragendam, ut Hiſpanicis ſimul, Gallicisque Copijs Angliæ Catholicorum arma roborentur. Nam neque paribus animis, concordibusque ſubſidijs accurſuras, ob perpetuas inter utramque Gentem contentiones: neque idem ad tempus Copias utraſque conuenire poſſe; cùm longè promptiores Hiſpanicæ forent, è Belgio traiectu breuiſſimo traducendæ.* Hæc Internuncio Fridericus: eumque paulò pòſt miſit ad Regem. Qui Catholicæ in Angliâ rei pertractandæ, ſecretiorem ad ſe cogi Senatum iuſſit: ac per ſeptem continentes horas tanti momenti negotium pertractauit. Et iam Regia ſuper hâc Anglicanâ expeditione mandata, quæque ad eam requirebantur Militum, opumque præſidia Friderico mittenda, in Hiſpaniâ parabantur: cum cæleſti Prouidentiæ aliter viſum: aliaque ab eâ decreta, quæ nouiſſima illi fuit, expeditio.

Eumdē Rex præfecit ei expeditioni

Sed antè quàm hoc ipſe opus aggrederetur, Regius in Belgio Legatus Zuniga Regis ipſius literis accitus in Hiſpanicam Aulam fuit. Voluit namque Rex ab eius ore, quem fidiſſimum ducebat, de rebus Belgicis pleniùs edoceri. Ea ſiquidem, quæ toties impensè dederat, ac frequenter iterarat Archiduci mandata, ut omni ope Fridericum iuuaret ad ea, quæ commiſſa fuerant ab ſe, efficaciter exequenda; parum proficere audiebat: & lento admodum gradu procedere negotia, quorum exitus felix præcipuè à celeritate pendebat. Igitur exeunte Martio Legatus mutatis identidem equis profectus eſt in Hiſpaniam. Vrgebant

Ioſeph. Reuell. ad Fridericum 15. Martij. Ad March. 17.

tùm

1603. tùm ut cùm maximè Regis animum Belgicæ res. Quippe cùm Alberti, atque Iſabellæ connubium ſterile declararet annorum plurium experientia: in ſuam poteſtatem eas redituras Prouincias proſpiciebat. Itaque de ſuis Copijs valde imminutis certior factus; Spinulis Fratribus, de quorum virtute magna ſibi pollicebatur, imperauit; ut Exercitum cogerent Peditum viginti millium, Equitumque bis mille. Viginti quòque maiora tormenta eiſdem attribui iuſſit ex armamentarijs Belgij. Verùm in utroque apparatu faciendo parum procliuem, & lentiorem, quàm opus fuiſſet, Archiducem experti ſunt: ſeu quòd ei conſtitutum eſſet, viribus uniuerſis in Oſtendanam Obſidionem incumbere, neque eas aliò diſtrahere: ſeu quia Spinularum in armis imperium, ac Friderici præſertim, magis videbat ab Regijs iuſſis, ac literis, quàm ab ſuâ auctoritate pendere: ſiue demum quòd Italicæ Nationi adminiſtratio belli commiſſa parum grata eſſet Archiduci, eiusque tam Hiſpanis, quàm Belgis Conſiliarijs. Eam tarditatem frequentibus incuſauit literis apud Regem Fridericus: eamdem ſtimulare alijs ingenti efficacitate conſcriptis conatus eſt Rex. Interea tamen magni non deerant ad danda nomina concurſus, non modò Militum præſertim veteranorum, ſed veterum quòque militiæ Præfectorum, qui ſe ultro Spinulis offerebant, ſub ipſorum imperio militandi ambitiosè percupidi: ſeſeque coacturos centurias, & ſuis plerique ſumptibus pollicebantur. Tanta per Europam omnem increbuerat ipſorum bellicæ prudentiæ, munificentiæque exiſtimatio. Ad Legiones duas ſexies mille Peditum contrahendas, Ambroſius Marchio in Germaniam contendit. Eiſdem Tribunos impoſuit Robertum Barbanſonis Dominum, & Egenolphum Lucemburgenſem. Inde in Italiam migrauit, ut binas alteras ex Inſubriâ conduceret Legiones. At Fridericus in Belgio Iacobum Franciſcium, magnæ virtutis, atque experientiæ Ductorem, Vallonibus præfecit: Equitatui verò Vandembergium Comitem Henricum, per hæc Belgici belli monumenta non ſemel, nec ſine gloriâ memoratum.

Bellum Belg cum Spinulis Fratribus commendatur ab Rege.

Aſſoldarſi. Haræus anno 1602.

Iuſtinianus lib. 2. Colonnelli.

Svb idem tempus Grobbendonchius Syluæ-Ducis Præfectus compertum habuit, Fœderatorum Equites ſexcentos (inter quos erat ipſius Mauritij ala) Nouiomago, Grauiâque digreſſos, circumiacentes Vrbi campos percurrere. Quare non intempeſtiuum cenſuit eos inopinatò adoriri. Ex Vrbe igitur eruptione factâ cum ducentis Equitibus partim ſuis, partim Adolphi Comitis Vandembergij, Henrici, atque Hermanni Fratris; cumque Vallonicis Peditibus quadringentis ex Achicurij Legione; col-

Grobbendonchii victoria de Fœderatorum Equitibus.

Gaſpar Ens lib. 24. Haræus. Grotius. Iuſtinianus Carnetus.

collocatum ſe iuit in inſidijs ad Pagum quemdam, nomine Gemertam, per quem iter facturi Hoſtes erant. Iuſſit verò Peditibus, ut in domos quaſdam abderent ſe: atque ubi hoſtiles Copias omnes intraſſe Pagum viderent; aduersùs eas ab omni parte irrumperent, & moſquetorum vim exonerarent. Se quippe cum Equitatu eodem tempore in eaſdem incurſurum. Adfuit poſt paulum Hoſtis: ac primò quidem Exploratores viginti quinque ingreſſi ſunt Pagum. Eos ſtatim atque conſpicati ſunt Pedites, qui latebant; vel mandatorum immemores, vel moræ impatientes, non expectato Equitatu reliquo, impetum in eos fecerunt, & moſqueta diſploſere. Ab his aliquot cæſi, alij vulnerati: plerique ad ſuos ſe recepere, qui adhuc in aperto campo perſiſtebant. Grobbendonchius quamuis ſuâ ſpe fraudatus, indignatusque, non omnino factum quod imperaſſet; adeòque corruptam feſtinatione victoriam: concepto tamen in Hoſtem ardore concitatus, cum ſuis Equitibus aduersùs eum irrumpit: turbatum ſubitò regreſſu ſuorum, atque improuisâ impreſſione perculſum, cædit, fundit, profligat. Cecidere è Fœderatis quinquaginta, inter quos Signifer ipſe Mauritij. Captiui Syluam-Ducis abducti duo locum Ducis tenentes, alij duo Signiferi, Militesque centum ac decem, non omnes infimæ conditionis. Capti quòque, abſtractique cum aliâ prædâ equi centum ſexaginta. Huius victoriæ magnam in Vrbe lætitiam paucis pòſt diebus interuertit (ut humana gaudia diuturna non ſunt) quod inter Ciues, ac Præſidiarios diſſidium accidit. Ciuibus namque iniecta ſuſpicio eſt, Vallones, qui Vrbi præſidio erant ſub Achicurio, velle ſeditionem induere, & cum cæteris extra Vrbem Seditioſis conſpirare. Quamobrem, ut inſtanti malo ſtatim occurrerent, eique ſe iugo pro re natâ ſubtraherent; impreſſionem in eos fecere: atque uti Ciues numero longè ſuperiores erant; illos nullo negotio mœnibus propulſarunt. Neque aliud exinde Præſidium admiſere, præter cohortem Equitum Grobbendonchio Gubernatori ſubiectam. 1603.

Fridericus Spinula iubetur Oſtendæ Subſidium impedire.

Interea iuſſerat Archidux Friderico Spinulæ, ut cum ſuis triremibus ante Oſtendam excubaret, prohiberetque nè Subſidium in Oppidum induceretur. Facere ille imperata maturabat, & ſeptem inſtruebat ad eum finem triremes. Verùm importunâ tempeſtate, ventoque aduerſante retardatus eſt ab inſtituto: Simul etiam Archiduci ſignificauit per literas: *A præmiſſis Exploratoribus ſe comperiſſe; nullum eo tempore promptum eſſe Hoſti Subſidium, ut immitteretur Oſtendam. Quare conſultius videri, tunc eò tranſportare triremes, cùm vel vicinum litus præteruehi Subſidium* de-

Frid. ad Archiducem 3. Maij.

1603. *deprehendatur: vel per Nuncios cognoſcatur, in Zelandiâ paratum. Quippe Hoſtem huiuſmodi conſilium ignorantem, magis imparatum, atque inopinatum inuadi poſſe, ac facilè repelli. Contrà verò ſi iam tùm ante Oſtendam ſe collocaret cum triremibus; & nihil profecturum, quando nullum inſtaret Subſidium: & ſeſe Hoſti patefaciendo, admoniturum, ut maiore cum apparatu, ac viribus minimè ſuperandis, accederet.* Hanc mentem ſuam, quaſi futuri exitûs infauſti præſagam, per epiſtolam Alberto Fridericus aperuit. Vt tamen & dignam Ductore magnitudinem animi, & debitam Principi reuerentiam præſeferret, ad extremum adiecit. *Illis omnibus poſthabitis rationum momentis, ſi perſtaret adhuc ipſe in ſuâ ſententiâ, iuberetque ut è conſpectu Oſtendæ triremes diſponeret; ſe nullâ interpoſitâ morâ obſequuturum.* Iterauit Archidux mandata de prohibendo Subſidijs Oſtendæ ingreſſu: unâque monuit, ut caueret, nè Fœderatorum naues ad litus inter Blancobergam, & Gandauenſe Saſſum appellerent. Quod ut exequi poſſet Fridericus, popoſcit ab Alberto Copias, quas Marchio Frater antea conduxerat. Miſit is Iuſtiniano Ductore, quæ Tillæmonte morabantur; pollicitus alias, quæ Liræ degebant, atque Herentaliæ, mox ſe miſſurum; ubi nouus è Germaniâ Miles, qui expectabatur in dies, aduenisſet.

FRIDERICVS ad Albertum remiſit Iuſtinianum, ut Germanis accedentibus, promiſſum ſtatim adduceret Peditatum. Ipſe verò pridie Nonas Maij Sluſâ ſoluit, ſpeciem prætexens, obuiaquæque Hoſtium nauigia prædandi: probè gnarus, id tutiùs latère conſilium, quod alterius obtentu velatur. Cùmque maritimam illam omnem oram præteruectus triremibus fuiſſet; atque in Oſtendæ proſpectu nauigaſſet, nullâ hoſtili naue deprehensâ, remigrauit in portum. Aleam hanc periculoſam exiſti-

11. Maij. mauit, & ſcriptis ad Fridericum literis improbauit fidiſſimus negotiorum eius in Aulâ Bruxellenſi Adminiſter Aloyſius de Laurentijs: qui veluti venturæ paulò pòſt calamitatis præſagus, & quaſi Diuino actus inſtinctu, his eum verbis præmonuit; & propemodum imminentia mala præmonſtrauit. *Te cum triremibus egreſſum accepi, ut bellicas Hoſtium naues Oſtendâ diſtineres. Animoſum ſanè conſilium; ſed, me iudice, parum fructuoſum. Si quidem in ſpeciem ſolùm id factum, ad alia, quæ premuntur animo, tegenda conſilia; bene habet. Sin ut alienæ voluntati mos geratur; quàm vereor, ut tua cum vitâ exiſtimatio periclitetur. Sin autem opportunas occaſiones expectandi impatientiâ, nimiâque cupidine patrandi, quod patrare non datur; id enimuero laudare tecum nequeo: quamuis apud alios tueri non deſinam. Tua, Dux generoſe, conſilia tot obſtaculis obſtruun-*

Friderici periculũ à familiari prænũciatur.

ſtruuntur, ut cogar de proſpero exitu dubitare. His, atque in eamdem ſententiam alijs viſus eſt Aloyſius, impendens Friderico diſcrimen maximum prædicendo, ab eiuſmodi conſcenſione dehortari: ſed nil profecit apud animum propoſiti tenacem. 1603.

Conflictus ingens nauium Hollãdicarum cum Claſſe Friderici.

Grotius lib. 12. Gaſpar Ens lib. 24. Hareus. Thuanus. Bentiuolus. Iuſtinianus. Carnerus. Beyerlinch. Valcheren.

Igitur nono Calendas Iunias, cùm tempus nauigationi ſe offerret opportunum, lectis Peditibus mille quingentis in octo triremes impoſitis, è portu Sluſenſi ſoluit Oſtendam versùs. Quod conſpicati procul Hollandi, qui erant in excubijs, exiſtimarunt eum velle Oſtendanum portum obſidère, ac Fœderatorum nauibus aditum intercludere. Longè tamen aliud erat Friderici conſilium: opusque maius mouebat. Pagos nempe aliquot in Valacriâ præcipuâ Zelandiæ Inſulâ flammis abſumere conſtituerat: ſeu potiùs, ut alij tradunt, Inſulam illam populari uniuerſam, ac prorſus deuaſtare. At Hollandi duabus triremibus in Hoſtium Claſſem inuehuntur: alterâ Dordracenâ, quam Nigram appellabant, eamque moderabatur Hornæ, atque Enchuſæ in Hollandiâ Archithalaſſus: alterâ Zelandicâ, cui Cornelius Ioannis Goricomenſis præerat. Tres quòque bellicas naues præſidiarias adiunxerunt ſibi: unàque Solem Orientem versùs obliquato curſu iter intenderunt. Iam dies albeſcebat, cùm Friderici triremes ad eum deuenere maris tractum, quem Nautæ Vielingam nominant, inter Zelandicam Fliſſingam, & Flandricam Sluſam interiectum. Hîc in Hoſtium nauigia inciderunt: quorum tria, quæ velis magis, quàm remis utebantur, quia deſtituerat ventus, ſtabant in anchoris. Eam opportunitatem, velut à fortunâ oblatam, minimè omittendam cenſuit Fridericus, quamquam aliò mente ſpectabat. Quare meliore conditione ſuâ, de more ſapientum Ducum, haud cunctanter uti voluit: quòd & pluribus inſtructus erat triremibus, quæ ventum opperiri opus non habent; & ſurgentis radios Solis non aduerſos oculis patiebatur, ut Hoſtes; ſed auerſus excipiebat.

Di Dordrecht.

Ex lit. Philippi de Vãderſtein ad Phil. Marchionẽ Spinulam 3. Iulij 1649.

Foederati triremium numero longè maiore perculſi; quod neceſſitas temporis monebat, nauigia omnia compulerant in unum: ut ibi quòque coniuncta virtus fortior ad reſiſtendum foret: atque irruentem Hoſtem in anchoris expectabant. Impreſſionem Fridericus fecit & prudentem, & validam. Binis triremibus ſuis ſingulas ferè Hoſtium naues aggreſſus eſt. Ipſe præſertim Prætoriâ in triremem Nigram inuectus. Magnis utrinque viribus certatum. Maioribus, minoribusque tormentis ferri globi diſploſi nauium ingentia fragmenta diſcutiebant, quorum ruina non leuiorem, quàm ipſi globi, cladem importabat. E Nigrâ verò triremi, cuius roſtrum Friderici Prætoriæ roſtro im-

1603. implicitum erat; lapidum quòque vis magnâ bombardarum ore ſpargebatur. Tormentorum is erat fragor, ut alter Militum alterum audire non poſſet: is fumus, ut neque ſe mutuò viderent. E Fliſſingæ mœnibus, quæ aliquot inde leucis diſtabant, bellicus ille ſtrepitus excipiebatur: atque è præcelsâ eiuſdem turri confuſum illum flammarum, ac fumi nimbum cernere erat. Solidas duas horas tenuit conflictus atrox: multum ex utrâque parte ſanguinis fuſum: & nauigia cadaueribus onerata. Iamque Fridericus alteram è triremibus hoſticis ceperat, eius Militibus in bellica nauigia tranſgreſſis: & malaciâ obſecundante, ſuperior futurus certamine videbatur. Hollandi nihilominus incredibili pertinaciâ ſe tuebantur, è Nigrâ potiſſimùm triremi. In quâ cum Hornanus maris Præfectus occubuiſſet, eius Legatus Hartius, graui vulnere ſaucius, tantum animorum præ ſe ferebat; ut ignem pyrio pulueri ſe admoturum minaretur, ac ſponte unâ eâdemque ſe clade cum Hoſtibus inuoluturum antè, quàm in eorum poteſtatem veniret. Hornanus Claſſis Hollandicæ Præfectus occiditur.

Ecce autem ſubitò afflante nauibus vento, atque uti conſueuit, reflante Catholicis belli fortunâ, Fœderati non modò tribus vicinis nauigijs, ad inuadendum iam expeditis, ſed alijs quòque paulò antè ſolùm ſpectantibus, cùm ob malaciam ſe mouere non poſſent; Spinulæ triremes aggrediuntur, & nouum quaſi conflictum integrant: cùmque naues celſiores eſſent, è ſuperiore loco tormenta in eas ictu certiore diſplodunt; quibus ingentem breui tempore ſtragem edunt, & foros, ac tranſtra cæſorum aceruis ſternunt. Iuuabat Hollandicas naues ipſarum agilitas, & Nautarum in eo mari ſumma peritia; ut in omnem partem nullo negotio circumagerentur, & quòcunque vocaret neceſſitas, illico verterentur, vento potiſſimùm ſecundante. Triremes contrà pigriores ad circumflexum erant: quarum non admodum promptus, niſi tranquillo pelago, uſus eſt. Fridericus cum ſuâ Prætoriâ unam ex Hoſtium nauibus urgebat: cuius in eam puppis incubabat. Ex illâ diſploſa minor bombarda (ſagrum vocant) ferreum repentè globum ad Friderici latus illidit: eius impetus dexterum illi brachium auellit: enſis manubrium, quod manu ſtringebat, in faciem impingit, & caput lethaliter ſauciat. Quibus omnibus eodem tempore vulneribus, ac malis obrutus, paucas intra horas edidit animam generoſam. In hunc modum Fridericum Spinulam cæſum plerique Scriptorum literis conſignarunt. At Viri fide digniſſimi duo, qui, dum hæc ſcribo, adhuc inter viuos agunt; quique ambo, dum ea gerebantur, erant in Belgio; nempe Didacus Hernanus, Regius Quæſtor

Fœderati penè victi reſumût vires. Caſpar Ens. Fridericus à multis vulneribus occumbit. Eius mortis narratio certior.

n Exer.

Exercitûs, & Philippus Vanderſteinius datis epiſtolis ad Philippum Spinulam Balbaſorum Marchionem, & dignum Ambroſio Parente Filium, diſertè teſtantur: Fridericum cecidiſſe ab unâ ex eis ictum bombardis, quæ vulgò Petrariæ ab eiaculandis lapidibus appellantur. Addit Hernanus, ex eo tormento vulnera viginti ſeptem Friderico inflicta, quippe lapidibus totidem percuſſo. Vt primi Cæſaris cædem, memoriâ ſæculorum inclytam, quatuor vulneribus Spinulæ nex ſuperauerit. Si quidem militarium Virorum decus eſt acceptorum vulnerum multitudo. Ad hæc ſubijcit Vanderſteinius: petrariam illam bombardam è Nigrâ triremi fuiſſe exoneratam. Seſeque ad extremum perhibet oculatum teſtem; qui conſpexerit eamdem triremem Fliſſingam ex eo nauali prælio redeuntem valde quaſſatam, & ſanguine redundantem. Eodem die, quo Fridericus exceſſit, antequam è Sluſenſi portu ſe mari committeret, animi noxas Confeſſione expiarat; ſeque Diuino alimento præmunierat; quaſi Tutelaris id Angelus, imminentis periculi conſcius, ſuggesſiſſet. Sub ipſum verò exitum vitæ adſtanti conſcientiæ ſuæ Moderatori, quærentique, ecquid nouisſimè dicendum ſuccurreret: reſponſum hoc dedit æternitate memoriæ digniſſimum. *Quæ mea, meique Regis ſunt, ea commendata ſunt Marchioni Fratri: animus autem meus Chriſto Ieſu, cuius pro Fide libens occumbo.* Atque in hæc verba animam verè Chriſtianam efflauit. 1603. Petriere. Eiuſdem pius obitus. Põpeius Iuſtinianus lib. 2. Poſtrema verba.

Vir ille fuit, præter generis claritudinem, opulentiamque Familiæ, omnium conſenſu, maximæ in rebus bellicis expectationis: nec minoris in Hiſpanum Regem, cuius militabat auſpicijs, fidei, atque obſeruantiæ; inque eiuſdem rationibus tuendis, & gloriâ propagandâ, ſtudij, atque ardoris: ideoque in Aulâ Hiſpanicâ, ubi multum ſibi beneuolentiæ & conciliauerat, & confirmabat in dies; magni nominis, atque exiſtimationis. Præ mentis excelſitate, ſpirituumque ingentium impetu, quibus tum difficillima quæque perrumpebat, tum obiecta pericula aſpernabatur; animoſior, quàm vel ipſius priuatim ſaluti, vel publicè Hiſpanis rebus expedijſſet. Ad iram quòque procliuis: quam tamen, ut fortitudinis cotem, in militari Viro non improbant ſapientes. Simulandi prorſus indocilis, diſſimulandi vix patiens; ad bellicas artes magis, quàm ad aulicas factum ſe declarabat. Eius elogium. Auber. Miræus in Elog. Gentis Spinulæ. Iuſtinianus; Carner. l. 15. c. 7.

Extincto tam generoſo Regiæ Claſſis Præfecto, eiusque locum tenente Aurelio Spinulâ nondum ex Hiſpaniâ reuerſo: triremes unius ſummo imperio deſtitutæ, à ſuis quæque moderatoribus regebantur. Vtque diuerſa capita non in eamdem ſententiam ccibant; & quoniam ſine Duce prælium perſequi, erat

in

1603. in apertam ruere perniciem: ſaniore conſilio tutam ſalutem ſperatæ victoriæ præhabentes, in Sluſanum portum ſe receperunt. In eo certamine deſiderati ſunt è Catholicis trecenti; atque inter eos Centuriones primi nominis duo, Polydorus Cataneus, Vincentius de Balneo, & ſupremus Inſtructor Auguſtinus Arconatus. At Fœderati quingentos ferè amiſerunt, eumque præ cæteris, quem diximus, Archithalaſſum. Ita Friderici Spinulæ mors multo ſanguine Hoſtibus ſtetit: atque unius Ducis iactura compenſata Catholicis fuit cæde multorum. Tanti tamen æſtimauere Zelandi, eius ſolius Hoſtis ſe formidine liberatos, qui continenter videbatur ipſorum ceruicibus imminere: ut ad palàm faciendam ingentem lætitiam ſuam ex hoc euentu; eamdemque perenni memoriâ in poſteros tranſmittendam: argentea, æreaque cudi numiſmata curauerint, quorum in parte alterâ binæ Belgicæ triremes erant cum totidem præſidiarijs nauibus expreſſæ, hâc additâ inſcriptione. CEDVNT TRIREMES NAVIBVS: in alterâ triremes Hiſpanicæ viſebantur cum epigraphe: VICTÆ PEREMPTO SPINVLA. Quàm verò ſecundus, ac lætus Fœderatis; tam aduerſus, & luctuoſus Catholicis, ac præſertim Hiſpanis, Friderici interitus fuit. Satis id manifeſtò declararunt frequentes ex Hiſpaniâ literæ paſſim datæ, præcipuèque à primarijs Regni Adminiſtris: Ioanne, & Franciſco Idiaquijs, Petro Franqueſâ, Gaſpare Cordubenſi, qui Regi à Confeſſionibus erat, Mirandæ Comite, atque ipſo in Aulâ potentiſſimo Duce Lermæo. Ab his ingens Friderici deſiderium ſignificabatur, tanquam eximij Bellatoris, ac maritimæ præſertim rei prudentiſſimi Ducis; nec minùs Chriſtianis virtutibus inſtructi, Catholicæque Religionis Defenſoris acerrimi, ac poſtremò regalis obſequij, Regnique Hiſpanici flagrantisſimè ſtudioſi: adeòque in uno Viro querebantur multiplicem factam fuiſſe iacturam. Denique in ipſo Rege, dicebant, haud leuem extitiſſe ex eius obitu dolentis animi ſenſum.

Gaſpar Ens. Medaglie.

Fœderatorum ex ea morte lætitia, & numini excuſi.

Ex eadem Hiſpaniæ luctus.

Ex ipſorum literis.

AT longè acrior hic ſenſus ad Marchionem Fratrem, iam tùm in Italiâ contrahendo Militi inſiſtentem, cum mortis nuncio peruaſit. Igitur extemplo ad Regem literas dedit, quibus Fratris extincti loco ſuam operam in eodem munere Regijs obſequijs offerebat. Nullâque interiectâ morâ, Belgium versùs itineri ſe commiſit: nè Regiarum triremium adminiſtratio, & quem ipſe antea conduxerat, Miles detrimenti quicquam interea paterentur. Celeritate uſus maximâ Bruxellas ubi peruenit; regium reſponſum accepit, quo iubebatur & ea ſubire munera, quæ geſſerat Fridericus, & ſua retinere. Conducendi verò Mili-

Ex lit. Ioãnis Idiaqu. 8. & 9. Iul.

Spinula Marchio redit in Belgium

tis curam cenſuit Rex in annum proximum reſeruandam. Hanc eius mentem Italiæ Centurionibus Marchio per epiſtolas euulgauit: & quos in Belgium deduxerat, remiſit, centenis aureis nummis in ſingulos diſtributis. Dimitti quòque iusſit ab Tribuno Franciſcio contractas aliquot Copias, earum Centuriones, ob factos ſumptus, liberaliter remuneratus. Tantumdem diligentiæ, ac largitatis in Barbanſonij delectum exercuit. At quandò Lucemburgius quamdam Legionem compleuerat, curauit, ut Archiduci militaret, cui ſupplemento Militum opus erat. 1603. *Leuata di Gente.* *Colonnello.*

Inter hæc Seditioſi, qui Hocſtratam ſeceſſerant (uti ſuprà memoratum) ad numerum aucti Peditum bis mille, Equitum mille & quingentorum, in eodem Oppido ſe validè munierant: multumque pecuniæ à finitimis Populis exigentes, aduersùs eos, qui ſoluere recuſarent, cædibus, incendijs, vaſtitatibus barbarè ſæuiebant. Hæc ubi cognouit Archidux, unàque Regijs ex Hiſpaniâ literis impulſus fuit, ut nullo pacto, aut conditione cum Seditioſis conueniret, ſed eos prorſus internecione delere conaretur: haud mediocres ad hanc rem præcipuè vires cogi iusſit, atque inſtrui. Carolo namque Lotharingo Aumalæ Duci mandauit, ut Equites mille contraheret. Viſlerium Tribunum impoſuit conducendæ Germanicæ trium millium Legioni. Vallonicam, aliasque diminutas augeri ſupplementis curauit. Duas quòque expectabat ex Italiâ: Hiſpanorum alteram, Inico Borgiâ Gandiæ Ducis Fratre Ductore: alteram Neapolitanorum, cui præerat Lælius Brancatius Hieroſolymitanus Eques. Copijs uniuerſis, quæ præſtò erant, Peditum nempe ſepties mille, Equitum trium millium, Fridericum Comitem Vandembergium præfecit, iusſitque quamprimùm ad Hocſtratam obſidendam contendere.

Caſpar Ens. Grotius. Haræus. Iuſtinianus. Thuanus l. 130. Carnerus l. 15. c. 10. Bentiuolus.

Archidux Copias mittit contra Seditioſos Hocſtratanos.

Accordare. Tagliar à pezzi. *Reggimẽto. Riempire i Terzi.* *Caualier di Malta.*

Postquam ad Seditioſos eius rei fama peruènit: Pedites quidem ad propugnandum Oppidum reliquerunt; Equitatum verò eduxerunt: Bredamque ipſorum præcipui profecti ſunt, ad auxilia Fœderatorum Ordinum imploranda. Fœdus præterea cum iiſdem paciſci non dubitarunt in eas, quæ maximè utriſque placerent, conditiones. Adeò nihil inauſum relinquit, quæ ſemel è cancellis rectæ rationis erupit, cæca temeritas. Fœderatis verò percommodum viſum eſt hoc ad ſe Copiarum hoſtilium transfugium: tum quòd ipſi eo anno Militum penuriâ laborabant: tum etiam quia magno Peditum, Equitumque numero Exercitus Hoſtium imminuebatur: ac poſtremò quòd hi veterani ferè omnes erant, nec minùs regionum, ac viarum, quàm armorum periti. Igitur oblatam occaſionem auidè arripientes, fœdus

Seditioſi fœdus ineunt cum Fœderatis.

Far lega.

1603. fœdus cum Seditioſis hiſce conditionibus inierunt. *Vt à Mauritio in fidem, ac patrocinium Fœderatorum acciperentur; qui ſeceſſerant ab Archiducis Exercitu Milites. Vt ab eiſdem aduersùs huius arma protegerentur. Ipſi contrà ſub illo Duce per eum ſolidum annum in prælijs omnibus militarent. Quod ſi concordiam cum Archiduce reconciliarent; nè quatuor intra menſes contra Fœderatas Prouincias arma ferrent. Denique cum Hocſtratanum Oppidum, atque Arx non ſatis tutus ijſdem receptus haberetur; validior quiſpiam ipſis addiceretur Fœderatorum locus, atque aliâ quâcumque ratione eorumdem ſecuritati conſuleretur.*

HIS ita conſtitutis, Mauritius Auguſto menſe ineunte Copias ad Gertrudis-Bergam coëgit: exortamque Gallos inter, atque Anglos Milites ſeditionem oppreſſit. Caſtris inde motis, prope Gilſam Oppidum arma cum Seditioſis Archiducis coniunxit; unoque agmine ad Hocſtratam obſidione liberandam perrexit. Iam enim eam Milite cinxerat Fridericus Comes, & munitiorem opinione, ac ſpe deprehenderat. Et quamquam aggeribus, vimineiſque loricis deuenerat ad Oppidi foſſam: eam tamen peruadere magni, lentique negotij res erat. Altis quippe aquis abundabat, nec niſi poſt longum tempus exhauriendis. Oppidi tamen, Arciſque expugnandæ ſpes minimè deſerebat; ſi quæ expectabantur ex Italiâ Copiæ tempori adfuiſſent. Sed hæc expectatio fraudata: & collatum Seditioſis à Mauritio ſubſidium ſperatam victoriam præciderunt. Is aliquot principio leuiora prælia, aut potiùs velitationes cum Obſeſſoribus miſcuit, ſed haud magno profectu. Quare opportunius duxit commeatus eiſdem intercludere, qui Antuerpiâ, Lirâque deportabantur: quandò regionis eius natura, ſituſque viarum eiuſmodi conſilio apprime fauebat. His ergo preſſus anguſtijs Fridericus; cùmque & ſauciorum medicamentis, & ſanorum Militum alimentis Exercitus laboraret: Centuriones, aliosque Copiarum Præfectos in concilium euocauit. Ibi omnium conſenſu decretum, ut in ſequentem diem parata eſſent cum Equitatu, Peditibuſque tormenta: & ſi quidem Hoſtis, vel propius obſidentia Caſtra progrederetur, vel in eodem veſtigio maneret: aduersùs eum totis viribus iretur. Per noctem verò, quæ præibat, duplex Caſtrorum aditus opportuno Moſquetariorum numero cuſtoditus. In altero ducenti erant Itali, totidemque partim Hiſpani, partim Vallones: in altero Itali pariter ducenti, Germani centum. Nihil Hoſtis interea mouit: niſi quod Exploratores identidem ſubmittendo, ſollicitam Obſeſſoribus eam noctem fecit.

Aſſediare.

Ex lit. Lucij Denticis 5. Auguſti.

Hocſtrata obſeſſa à Copiis Archiducis.

Scaramuccie.

Ex lit. Marchionis Bellæ 12. Aug.

CVM

Cvm primùm illuxit, rumor manauit, Fœderatos aduentare. Quamobrem extemplo prodire cœpit Equitatus. Et iam Pedites quòque ſeſe ad iuſtum prælium adornabant: cùm Equites, qui necdum educti fuerant uniuerſi, retulere pedem; ditità per Exercitum famâ, Hoſtem quòque receptui ceciniſſe. Præſenti curâ releuatus Miles procurando vacabat corpori: & quietem, quam nox minax interciderat, ſolidiorem ab die requirebat. Sed repentinus tubarum, ac tympanorum ſtrepitus arma rurſus rapere cogit, atque in Hoſtem irrumpere: quem iam facto agmine ingruere paſſim rumor vulgabat. Igitur Bellæ Marchio Legionis Neapolitanæ Tribunus, & Simon Antunius Hiſpanicæ, ſtatim ad eum conuolarunt ingreſſum, quem Itali cum Hiſpanis cuſtodiebant. Italos aggreditur Hoſtis tredecim Equitum turmis. Quem illi ſtrenuè ſuſtinuerunt, accurrentibus tempeſtiuè in auxilium Hiſpanis, Germanisque. Tùm moſquetis in eum diſploſis retrocedere coëgerunt; cùm præſertim eodem tempore ipſis agglomeraret ſeſe Catholicus Equitatus. In hunc modum Hoſtis eâ die à Caſtris obſidentibus pulſi gloriam fuiſſe præcipuam Italicæ nationis ferunt. 1603. *Giornata. Ritirarſi. Suonar' à raccolta. Rinfreſcarſi.*

Catholicorum, & Fœderatorum conflictus ad Hocſtratam.

At Fridericus Comes, cui ſummum incubabat expeditionis eius imperium, probè intelligens, medium ſe ab Hocſtratanis illinc erumpentibus, & Fœderatis hinc oppugnantibus interceptum; non poſſe ſine nouo ſubſidio utriſque reſiſtere: cùmque tertium iam diem Exercitus commeatuum penuriam pateretur: imò & per ſummum infortunium Equitum ſtatio conflagraſſet: non diutius periculosè cunctandum cenſuit; ſed quamprimùm incolumem ab obſidione Militem reducendum. Ergo in poſterum mane diſceſſionem indixit. Id verò conſilij tam occultum eſſe non potuit, quin eius notitia tum ad Hocſtratanos, tum ad Fœderatos perueniret. Quare primis Ordinibus digreſſis, dum poſtremi, qui ſub Lucio Dentice Tribuno aggeres cuſtodiebant, abitum parant: ecce ab Oppido facta tribus partibus eruptio diſceſſuros adoritur. Illi ex aggeribus egregiè ſe tueri: donec à Friderico iuſſi ſunt, eis deſtitutis, reliquum Exercitum ſequi. Hunc impune abire non patiuntur Fœderati; ſed terga premunt, poſtremosque Ordines acriter inſectantur. Bellæ Marchio, cuius ſtatio proxima Hoſti erat, centum conſtituit Italos, qui unà cum totidem Hiſpanis, totidemque Vallonibus ſub ſuo ſupremo Inſtructore aditum tuerentur, donec uniuerſus Exercitus demigraret. Parte aliâ ſuæ quòque Legionis Centurionem cum centum viginti Moſquetarijs collocauit, ut Hoſtem pariter ab infeſtandis recedentibus Copijs diſtinerent. Vtrique ſuo munere

Luc. Dentic. 11. Auguſt.

Catholicorum receptio.

Dar la carica.

Marchionis Bellæ virtus.

Ex eiſdem literis Marchionis Bellæ.

1603. nere diligenter, ac ſtrenuè perfuncti. Nec minore vel induſtriâ, vel virtute opus erat: cùm Hoſtis ab omni parte immineret. *File.* Accedebant viarum anguſtiæ, quæ Ordines explicari non patiebantur; neque locum dabant Equitibus, ut latera tegerent Peditatûs. Aumalius tamen Dux ab tergo relictus cum Equitatu ſuo hoſtilem impetum pro virili ſuſtinuit: at non ſine ſuo detrimento. Quinquaginta namque ex eo numero partim cæſi, partim ſaucij. E cæſis præcipuus fuit Carolus Sauinius Roſnæ Dominus, Loricatorum Ductor, moſqueto ictus in capite: magnæ Iuuenis expectationis in rebus bellicis; Filiusque non degener eius, de quo alibi multa, Chriſtiani Roſnæi, in Archiducis Exercitu ſupremi Caſtrorum Præfecti, atque in Hulſtanâ obſidione interempti. Ex anguſto viarum expediti, in ordinem ſe Milites reſtituere, eoque continenter obſeruato, reliquum itineris peragrarunt, quamuis aduersâ, incommodâque tempeſtate: atque Herentaliæ demum conſtiterunt.

Capitan di Corazze.

Caroli Roſnæi mors.

MAVRITIVS lætus obſidione ſolutâ, quamquam non ſinè ſuorum aliquot iacturâ; Hocſtratam primò ſe contulit: ibique honorificè, ut Liberator, exceptus. Tùm Oppido ſimul, atque Arce validiore Præſidio firmatis; cum ſuis Copijs, ac parte maximâ Seditioſorum, ad proximam Vrbem Syluam-Ducis aduolauit. Iamdudum ad eam occupandam intenderat animum, viresque; uti ſuprà demonſtratum: & quia confinis erat Bommeliæ, locisque alijs ditionis Fœderatorum; & quòd illâ potitis liberum erat uniuerſam Brabantiam excurſionibus infeſtare. Igitur eò rapidè profectus, quarto decimo Calendas Septembris caſtra bipartitò collocauit. E tribus namque lateribus, in quæ totius Vrbis ambitus formatur: alterum, ubi Pagus eſt nomine Flima, Seditioſis obſidendum commiſit; ſimul monitis, ut Hoſtis vicini motum omnem obſeruarent, eumque ad pabulandum prodeuntem interciperent: in altero, in quo porta eſt Vuchtenſis appellata, ſtationem ipſe cum ſuo Exercitu poſuit. Has verò partes Vrbis præoptauit Mauritius: quòd ibi ad leucam, & ampliùs aquæ ſtagnant; neque alia, quàm una è terrâ prominente offertur adeuntibus via, quam cuſtodiendam ſumpſerant Obſeſſores. Ab utroque verò latere breui tempore munitiones extructæ.

Scorrerie.

Iidem Hiſtorici, & Guill. Baudart.

Mauritius Syluã-Ducis obſidet.

Caruerus.

MAGNAM Archiduci ſollicitudinem, ut aliàs, hoc tentamentum iniecit; non modò quòd incertus erat, an idoneæ ſibi ſuppeterent vires ad Syluaducenſem obſidionem ſoluendam ſimul, atque ad Oſtendanam continuandam: ſed eò magis, quòd pulſum paulò antè Sylua-Ducis Præſidium, eòdem introducere

diffi-

difficillimum foret; Vrbem verò ſinè illo tueri periculoſum. 1603.
Quippe mœnium amplitudo Defenſorum multitudinem requirebat; & eorum, qui magis bellicis, quàm ciuilibus negotijs aſſueuiſſent. Mandat ergo Friderico Vandembergio Comiti, ut cum eis Copijs, quas Hocſtratâ reduxerat, adiectis duabus, quæ iam in Belgium venerant ex Italiâ, Borgiæ, Brancatijque Legionibus, ad Syluam-Ducis propugnandam, quam celerrimè pergat. Mouit extemplo Vandembergius cum duodecim Peditum, tribus Equitum millibus: ac triduo poſtquam Hoſtis acceſſerat, ad Vrbem cùm perueniſſet, tertium eius latus, quod per temporis anguſtias nondum ille tenuerat, prope Pagos Dongam, & Hintumum occupauit. Inde inire cum Ciuibus commercia ſtuduit ad defenſionem neceſſaria. Et maximo quidem opere conatus eſt euincere, ut validum in Vrbem Præſidium acciperetur. At Syluaducenſes in eo recuſando animos obfirmauerant. Quod ubi compertum habuit Mauritius, in ſpem venit, futurum Ciues inter, ac Subſidiarios diſſidium: atque ex eo tumultum in Vrbe facilè obomiturum, & in diuerſa trahentium ſtudia factionum: quæ cuncta ſuis conſilijs admodum obſecundarent. Quare munimenta ſua roborare validiùs, atque aggeribus, foſſis, receptibusque accuratè firmare, tum quâ parte Syluam-Ducis reſpiciebant, tum quâ vergebant in Agrum circumiacentem: ac ſenſim opera Vrbem propius admouere.

Subſidium eò mittit Archidux.

Lanarius.

Lauori.

Ex aduerſo Fridericus, iuſtâ indignatione ob repulſam Præſidij prudenter, atque opportunè diſſimulatâ, nè Ciuium voluntates magis abalienaret: eiſdem animos facere ad ſuſtinendam fortiter obſidionem, quæ minimè diuturna futura eſſet. Nullis interea laboribus parcere, nullam induſtriam ad Vrbem propugnandam, ad obſiſtendum Hoſti, prætermittere. Magno præſertim obſtaculo Obſeſſoribus erat, nè propiùs ad Vrbem accederent, receptus quidam opportuno loco à Marchione Bellæ extructus, & communitus. Quare cùm locum alium Vandembergius proſpexiſſet Hoſti propinquiorem, quo ſi potiretur, aliquam intercludere poſſet importandis eiuſdem commeatibus viam; eum quamprimùm ſtatuit occupare. Eidem igitur Marchioni, cuius militarem prudentiam, ac virtutem adeo recèns exploratam habebat, imperat; ut cum duobus Peditum millibus eum capere locum contendat; ſecumque conuectâ idoneâ ad fabricandum materiâ, validum ibidem excitet munimentum. Quod ſi ad opus impediendum accurriſſet Hoſtis (ut ſapienter exiſtimandum erat) præſtò eſſe iubet in proximo alia duo millia, quæ ipſorum ſubſidio ſtatim aduolent. Faceſſit iuſſa Marchio; unàque cum

Friderici Vandembergii prudentia, & ſedulitas.

Al-

1603. Alphonſo de Lunâ Hiſpano, lectiſque bis mille Italis, Hiſpanis, Vallonibus, ad locum deſignatum per noctis tenebras profectus, eumdem maturè tenuit, ac ſuperimpoſito munire propugnaculo aggreſſus eſt. Verùm id operis ad ſummum perducere, quamuis omni uſus diligentiâ, antè non potuit, quàm ad Mauritium eius rei nuncius perueniret. Qui non ignarus, quanto ſuis Caſtris incommodo moles ea futura eſſet; inſtitutam interrumpere molitionem omni ope connixus eſt.

Ingens conflictus Militũ Archiducis cum Fœderatis, & Seditioſis.

Qvamobrem lectis extemplo ex uniuerſo Exercitu Peditibus quater mille, animo, manuque promptiſſimis, & maioribus Copijs ad ferendam opem paratis; ipſiſque Seditioſis ex altero Vrbis latere in auxilium accerſitis, datæque fidei commonefactis; ad cœptum opus diſturbandum, Catholicoſque, ſi poſſet, loco pellendos properauit. Eos ergo hinc Fœderati, illinc deſertores aggreſſi, utrique magnam intulere cladem: illi inueteratis odijs, iràque recenti ob periculum commeatuum prohibendorum ſtimulati: hi verò tum ut Mauritio pollicitationem, atque operam probarent ſuam; tum quia contentiones, ac ſimultates inter eiuſdem generis homines eſſe ſolent ſæuiores. Friderici Milites contrà illis ob contrarios in religione ſenſus, ac rebellionem aduersùs communem Principem, infenſi: his ob recentius, ac non unum ſcelus, ſeceſſionis ab Exercitu, contumaciæ in Archiducem, transfugij, ac fœderis cum Hoſte, inuaſionis denique Commilitonum, acerbiùs multò indignati, rabie maiore quàm viribus, in utroſque pugnarunt. Duas ampliùs horas atrox hæc dimicatio tenuit. Quia tamen & oppugnantium longè maior numerus erat: & ſubſidio deſtinati ſeriùs, quàm oportebat, acceſſerunt: nec munimentum ad eam abſolutionem perductum, ut propugnari poſſet: Mauritiani tandem loco potiti ſunt: at non ſinè ingenti clade ſuorum: quorum circiter quadringenti, atque ex ijs Centuriones aliquot periere. Ex Archiducis verò Militibus cæſi fuere ducenti: quos inter ipſe Domitius Caracciolus Bellæ Marchio maluit, Hoſti fortiter obſiſtendo glorioſè occumbere, quàm ſeſe recipiendo, cùm poſſet, locum cedere. Dignus hoc etiam nomine, cui magnificum funus in Vrbe Syluaducenſi fieret; Tribunis Militum ad Diui Dominici Templum efferentibus eius cadauer, ab Hoſte remiſſum, atque undeuiginti vulneribus inſignitum: proſequentibus Aumalio Duce, Barlæmontio Comite, ipſoque Copiarum Ductore Vandembergio. Multi quòque è Catholicis fugâ dilapſi, plures ſaucij, ac mutilati: capti ſupra trecentos. In horum aliquot ſtatuit Mauritius par pari referre. Audito namque, Buquoij Co-

Vincunt Fœderati.

Marchionis Bellæ cædes, & funus.

Ex liter. M. Ant. Triſſini ad Marchionẽ. Spinulam 9. Septembris.

mitem ad cæterorum terrorem ſuſpendi iuſſiſſe undecim è Fœderatis, captos dum Oſtendâ profugerent in Hollandiam: ex omni numero captiuorum Hoſtium ſortitò educi totidem voluit, eodemque ſupplicio necari. Quem verò expugnauerat locum, nemine obſiſtente, validiſſimè muniuit, ac tormentis maioribus decem inſtruxit: quibus aſſiduè diſploſis Syluæ-Ducis tecta, viasque tanto impetu infeſtabat, ut vix ulla utrobique ſecuritas eſſet. Nè in ipſis quidem Templis tutum perfugium erat, bombardarum nimirum ictibus Hæreticorum manu directis: niſi quantùm, qui ibi colebatur, ijs, à quibus colebatur, proſpiciebat. Ferunt enim, aliquando ferreum globum in ſacram Ædem immiſſum, ad aram tendere viſum, quo tempore Sacerdos operabatur; auertente tamen Diuinâ prouidentiâ ictum, in proximum parietem ſe conieciſſe. Quaſi reuerentior ſacrarum rerum, ac perſonarum eſſet tum impetus ignis, tum ferri durities; quàm hominum vel ira, vel pertinacia. 1603.

Carner. l. 15. c. 10.

Sacerdos ſacrificans intactus à bombardæ globo.

Per eos dies accidit, ut Theodorus Comes Triuultius, relaxandi animi causâ, digreſſus è Caſtris cum duabus Sclopetariorum centurijs, unâque Loricatorum: ubi leucam ferè proceſſiſſet, in Hoſtium inſidias ex improuiſo incurreret. Structæ illæ fuerant ad intercipiendos Catholici Exercitûs pabulatores: abdiderantque ſeſe Moſquetarij fermè octingenti ſupra mille, Equitesque ſexcenti. Qui cum Archiducis Copias aduersùm ſe venientes proſpexiſſent; rati non id fortuitò contigiſſe, ſed certiores de collocatis inſidijs factos, deditâ operâ illuc properaſſe: neque priùs explorato venientium numero (ut in ſubitis rebus conſilium omne dilabitur) in magnum ſtatim terrorem, ac perturbationem verſi ſunt: non inuſitato inter homines euentu; ut qui alijs inſidiantur, ab omnibus ſibi timeant. Id ubi Triuultius animaduertit, ceu prudens Ductor, occaſionem arripiens, atque Hoſtium formidine animos addens ſuis; in eos trepidantes, & quid agerent, ambigentes impetum facit: & quamuis multò ſuperiores numero, inopinatâ tamen impreſſione perculſos, cædit, fugat, fundit; ac poſt breuem, ſed acrem conflictum, trecentos ex ijs relinquit, quà grauiter ſaucios, ac ſemiuiuos, quà prorſus extinctos. Paucos in Caſtra captiuos adducit; ut ex eis de conſilijs Hoſtium, & conditione rerum cognoſcatur: E Catholicis ſeptem tantùm, aut octo vulnerati. Quod ſi duabus, tribus-ve centurijs auctiores Triuultij Copiæ fuiſſent; haud dubitandum erat, præ magnanimitate Ductoris, virtute Militum, & conſternatione Hoſtium; quin omnis illa in inſidijs poſita multitudo internecione deleretur.

Archibugieri. Corazze. Imboſcata. Foraggieri. Agguatarſi.

Triuultij Comitis Victoria de Copiis aliquot.

Pigliar lingua.

At

1603. At Fridericus Comes animaduertens, Fœderatorum Caſtra optimè ab omni parte munita; nec iam poſſe ſupportandis commeatibus intercludi: ſimulque expertus tentamento multiplici Sylua-ducenſes in recuſando Præſidio pertinaces, ſinè quo tueri Vrbem ab Obſeſſoribus propemodum deſperabat: de his omnibus certiorem fecit Archiducem. Is animo reputans, quanti momenti eſſet Syluæ-Ducis vel poſſeſſio, vel iactura; ad eam Vrbem retinendam nil opportunius duxit, quàm illuc ſeſe conferre; ſuoque conſpectu, atque adhortationibus experiri, num poſſet tantam Ciuium peruicaciam expugnare. Igitur quamuis multi id itineris diſſuaderent, in quo & ab Hoſtium inſidijs, & à Seditioſorum excurſionibus periculum immineret: & Sylua-ducenſes ad accipiendum Præſidium adducendi valde dubia ſpes foret: in viam tamen ſe dedit, Antuerpiâque digreſſus Bruxellas contendit. Hinc Traiectum ad Moſam, poſtea Ruræmundam peruènit. Secum verò deduxit, præter aulicum comitatum, & pleroſque Principum Virorum, Equites mille quingentos, & ſena Peditum millia. Ruræmundâ præmiſit Alexandrum Marchionem Malaſpinam, Equitibus quadraginta ſtipatum, ad Comitem Fridericum; ut ab ipſo de rerum ſtatu edoceretur. Verùm in itinere præter opinionem in Seditioſos circumcurſantes incurrens, ab iiſdem captus fuit, atque ad Mauritiana Caſtra perductus. Neque hîc infenſa præſtanti Viro fortuna ſtetit: ſed aliam poſt paucos dies longè maiorem in eumdem aduoluit calamitatem.

Archidux Sylnam-Ducis ſe confert.

Maſtrich.

Marchio Malaſpina captus ducitur ad Mauritium.

Ex Vrbe Grauiâ, in quam tranſmiſſus à Mauritio Captiuus fuerat; inuitatus ab eodem fuit in Caſtra, ut ſolemni conuiuio cum alijs Fœderatorum Proceribus exciperetur. Datum id Viri nobilitati, ac militari præſtantiæ: ſimulque magnanimæ conſuetudini Ducum etiam in Hoſtes humanorum, ac liberalium. Proficiſcebatur unà cum Oliuerio Tempelio, Corbechij Domino, ac ſupremo apud Fœderatos Caſtrorum Præfecto: qui per annos ſupra quadraginta in Galliâ, Belgioque militando magnum nomen collegerat. Dum ergo ad hilaritatem menſæ vel inter arma, & quidem inimica, Malaſpina contendit: Syluaducenſes è mœnibus conſpicati, atque ambos hoſtes rati, quippe ad hoſtilia caſtra properantes; murale tormentum extemplo in eos dirigunt, ac diſplodunt. Ferrea pila inde emiſſa Tempelium ita perculit, ut ſtatim extingueret: Malaſpinam verò utroque abrepto pede ad terram ſtrauit. Quamobrem in Caſtra Fœderatorum deuectus, ac diligenti medentium curæ commiſſus, ſpem aliquam fecit vitæ prorogandæ.

Dentices ad Spinulam 8. Octobris.

Eiuſdem graue infortunium.

1603.

ALBERTVS Archidux ineunte Octobri ad Comitis Friderici Caſtra peruènit, ſummis ab Exercitu plauſibus exceptus, & communis ſignificatione lætitiæ, feſtoque ſtrepitu tormentorum: Syluam-Ducis verò Richardotum Præſidem miſit, ut de recipiendo Præſidio cum Ciuibus ageret. Sed obſtinatis illorum animis id perſuadere nullâ potuit ratione. Perluſtrauit Archidux cum ſuis Proceribus Caſtra, & munitionem omnem: Hoſtium quòque ſtationes, & propugnacula, quantùm extra periculum licuit, obſeruauit. Imò vicinitas utrorumque Caſtrorum perſuaſit Gaſtoni Spinulæ Comiti de Bruay, uni è Principibus Viris, qui comitabantur Albertum, ut peteret à Mauritio per literas facultatem, Marchionem Malaſpinam, in ipſius Statione detentum, inuiſendi. Quâ benignè, ac liberaliter conceſsâ, cum paucis eò ſe contulit. Antequam ad Caſtra perueniret, obuios habuit honoris causâ miſſos à Mauritio Equites ſeptuaginta è Stationarijs, & poſt paulum eorumdem Præfectum cum rhedâ undique opertâ, & obuelatâ. Inuitauit is Comitem, ut unà cum ſocijs eam conſcenderet; ſpecie quidem itineris accelerandi, ac tempeſtiuè ad prandium accedendi; re autem verâ, nè Caſtrorum ordinem, ac munitiones inſpectaret. Quæ cauſa Virum rerum peritum minimè fugit. Vbi ad Prætorium deuenit, vehiculoque deſcendit, præſtolantem ſe coràm habuit Henricum Fridericum Iuuenem, Mauritij germanum, qui ſtatim ipſum ad Comitem Fratrem honorificè deduxit. Ab hoc humaniter, comiterque more Gentis, ut Hoſpes, non ut Hoſtis, exceptus. Mox ad lautam menſam cum pleriſque Sociorum, & Anhaltino Principe Germano, qui tùm in Caſtris erat, adhibitus.

Comes de Bruay ad March. Spinulam 5. Octobris.

Id. 7. & 8. Octob.

Bruay Comes inuiſit Malaſpinam.

Soldati di guardia. Capitano.

Vti acceptus à Mauritio.

Alloggiamento del Generale.

SVPER menſâ Principes, ac militares Viri varios de bello, de pace, de Principibus, ac principatibus, præcipuèque de rebus præſentibus miſcuere ſermones. Multa in Archiducum laudem, honoremque ultro, citroque iacta. Negare Mauritius, Albertum in Vrbem Syluaducenſem Præſidium inducturum; imò vel eiuſdem mœnia intraturum: nè vel Ciues offenderet, ſi ad illud admittendum cogeret; vel auctoritatem ſuam imminutum iret, ſi rem tentaret minimè ſucceſſuram. Contrà ſentire, ac dicere Bruayus: meliùsque de utroque ſucceſſu ſperare. De Spinulâ quòque Marchione facta hònorifica mentio, deque publicâ ſpe ab Catholicis conceptâ rerum ab eo præclarè gerendarum. Hinc ad Oſtendanam obſidionem ſermo delapſus: ſuper quâ Mauritius: *Mirari ſe*, dixit, *Archiducem adeò prudentem & Principem, & Ducem animum induxiſſe, machinamentis quibuſdam Oſtendâ potiri, quæ magis eſſent ad aues includendas, quàm ad capien-*

Sermones habiti in conuiuio.

De Oſtendæ obſidione Mauritij ſenſa.

1603. *piendas Vrbes, accommodata. Ingreſſum nauibus Fœderatorum pro-*
Canale. *hiberi non poſſe, alueum obſtruendo. Quod etſi per ſummam felicitatem eueniret; alium ſeſe alueum ad Vrbem mediam aperiri iuſſiſſe magnarum nauium capacem, ac ventis ferè omnibus opportunum. Et quamuis Oſtendæ morbi lues multos mortales abſumpſiſſet: adhuc tamen plures è viciná Zelandiâ per eos aditus ſubmiſſum iri. Denique ſe non falſum augurem, ab apparatu rerum vaticinari; obſidionem illam futuram annorum numero Troianæ parem. Quare conſultius videri, ut Albertus, ſi tantâ Oſtendæ cupiditate flagraret, eam abſe iuſto pretio mercaretur; quàm ut armorum diuturnâ vi conſumptam, ac propè nullam vel ſibi, vel Fœderatis relinqueret.* Ad hæc poſtrema, quæ per iocum conuiualem dicta intellexit à Mauritio Bruayus, non minùs iocosè reſpondens, ex eo quæſiuit; *Quanti eam Vrbem venditaret? Num ducentis aureorum millibus? Longè plu-*
Vn Milione e mezo. *ris*; ſubiecit Mauritius. *Millibus nempe quindecies centenis*. Tanti faciebat ſapiens æſtimator non Oppidum, ſed eius poſitum, atque opportunitatem. Cætera, quæ dicta fuerant, vim obſidionis, & machinas eleuando, quâ decebat modeſtiâ refellit Bruayus Comes: *Euentum ipſum*, affirmans, *& conſilium Archiducis, &*
Virg. lib. 9. & 11. *opera probaturum. Neque ad victoriam expectandum eſſe decennium: quandoquidem Ilium non erat, quod oppugnabatur; licèt minimè deeſſent Auſtriacus Agamemnon, Hollandus Hector, atque Italus Achilles.* Hâc hilaritate ſermonum perducto ad exitum epulo, ad Malaſpinam viſendum profectus eſt Bruayus, comitante Mauritij Fratre, Exercitûſque Proceribus uniuerſis. Duas horas cum eo ſeorſum colloquutus, & aliquandiu cum eorum nonnullis, qui ſeceſſionem fecerant; ad Mauritium ſe retulit, ut bonâ eius cum veniâ regrederetur ad ſuos. Honorificè dimiſſus eſt, eâdemque quâ ductus rhedâ per Caſtra reductus: tùm ſuo impoſitus equo, cum ſocijs ad ſtationes Friderici peruènit.

Ex eiſdem literis. PROXIMO die Syluam-Ducis intrauit Archidux magnis Populi acclamationibus exceptus, tanquam ab inſtante diſcrimine, quin & ab ipsâ prorſus obſidione liberaturus. Ad ſui corporis cuſtodiam quadringentos Pedites duxit ex Hiſpanis, Italis, Germanis, Vallonibus delectos: Equites verò quingentos: quorum ducenti erant ex Equitatu Gubernatoris Grobbendonchij. Equeſtris huius comitatûs partem in Vrbe retinuit, ducentos nempe Gubernatoris Equites, & centuriam Haſtatorum: reliquos ducentos extra mœnia remiſit. Cognitis verò tum ex Vrbis Præfecto, tum ex Richardoto, obfirmatis in recuſando Præſidio Ciuium animis; ab iaciendis eâ ſuper re verbis in ventos abituris, ſuperſedendum cenſuit: ac diſſimulandum interea ne- Albertus ingreditur Syluam-Ducis.

go-

gotium, cui nondum à tempore maturitas acceſſiſſet: tùm id ſe feliciùs peracturum ratus, cùm per occaſionem neceſſitas extorqueret à Syluaducenſibus, quod negabant. Igitur eam unam in præſentia ſibi curam incumbere præ ſe tulit, ut rationem aliquam, ac viam indagaret, quâ ſolueretur obſidio. Multa verò verſanti animo, atque in bellicis conuentibus diſquirenti, propoſitum quiddam fuit, quod Hoſti ad receptum compellendo maximè videbatur opportunum. 1603.

Inter Mauritij Caſtra, & Seditioſorum Stationem propugnaculum erat paludibus circumfuſum. Id ſi ab Archiducis Milite teneretur; uterque poſſet Hoſtis re frumentariâ, quæ per viam illi proximam neceſſariò ſubuehebatur, prohiberi. Quo facto cogebatur ab obſidione recedere. Hoc ergo conſilium amplexus Archidux, eius exequendi negotium Buquoio Comiti dedit: qui per eos dies ab Oſtendanâ obſidione euocatus, ad Syluæ-Ducis ſubſidium ſequutus ipſum fuerat. Bis mille delectos Milites ex Hiſpanis, Italis, Vallonibus eum iuſſit ſecum adducere; & ſex, ſeptem-ve tormenta comportare: traiectisque paludibus munimento illo potiri. Paruit Buquoius imperio: & Copijs per mediam Vrbem traductis (ſi quidem Friderici Caſtris, & petendis paludibus ea erat interiecta) hisque ipſis tranſmiſſis, ad locum deſtinatum acceſſit. Tùm diſpoſitis aptè bombardis quatere propugnaculum aggreſſus eſt, ut iuſto hiatu facto, ad oppugnandum irrumperetur. Eodem verò tempore impetum fieri iuſſit Albertus bipartitò in Caſtra Mauritij: ex altero quidem latere ab Inico Borgiâ cum Hiſpanis; ex altero à Lælio Brancatio cum Italis. Vt videlicet hâc duplici oppugnatione ſatis occupatus Hoſtis, ab ope ferendâ periclitanti munimento diſtineretur. Sed artes hæ in callidum Artificem parum valuere. Mauritius quippe non ignarus, quorſum impreſſiones illæ dirigerentur; ac probè conſcius, quàm validè forent ſua Caſtra aduersùs omnem impetum firmata; ſtatim ad munimenti ſubſidium maiorem partem Exercitûs ſecum traxit. Iamque Buquoius oppugnationem inſtruxerat, atque ad murum crebrâ concuſſione diſiectum irruebat: cùm Hoſtium multitudine inopinatò ſuperueniente, ipſorumque tormentis Archiducis tormenta verberantibus; inanem ibi cernens operam ſuam, coactus eſt re infectâ diſcedere. Huius munimenti omnino expugnandi conatus eam præbuit Archiduci, quam opperiebatur, inducendi in Vrbem Præſidij opportunitatem. Namque pòſt paucos dies vulgari iusſit, velle ſe maiores Copias ad iterandam eiuſdem propugnaculi oppugnationem immittere. Quare Syluam-

Hoſtile propugnaculū occupari iubet.

Sed à Mauritio defenditur.

Archiducis ſtratagema ad collocādum in Vrbe Præſidium.

1603. uam-Ducis ingredi voluit millia Peditum quinque: quod & antea, nocturno tamen tempore, factum fuerat. Hi cùm mediam per Vrbem procederent, quaſi ex aduerſâ parte egreſſuri; ubi forum tenuerunt, ibidem fixere gradum, per ſpeciem ad primam lucem tantummodo pernoctandi. Quæ cùm affulſit; Archidux in concilium acciri iuſſit Magiſtratum, ac Primores Ciuitatis: atque ad eos de Vrbe valido Præſidio munienda, pauca, ſed ad perſuadendum efficacia verba ferme huiuſmodi fecit.

Eiuſdem ſuaſio ad Ciues.

Syluam-Ducis Catholicarum in Belgio Vrbium haud poſtremam, quæquè Hoſtis ditioni finitima eum ſibi perpetuò imminentem, atque inhiantem videret: nullâ ratione decere intutam, atque improtectam eiuſdem incurſionibus relinqui. Quòd ad eam diem ab eo capta, ac depopulata minimè fuerit; non tam deberi Ciuium armis, aut Vrbis munitionibus; quàm ſubſidijs extrinſecùs admotis, & Hoſti tum alijs prælijs debilitato, tum in alias partes diſtracto. Sed tamdiu poſſe illum Syluam-Ducis oppugnare, donec ad extremum expugnet. Sic ubi diu tonuerit Cælum, tandem fulminare. Id periculi non alio certiùs munimento propulſatum iri, quàm numero Militum, ac virtute: qui pectora pro mœnibus Obſeſſoribus opponentes, eos ab Vrbe diſtineant. Neque verò ſperandum à Ciuibus hoc beneficium: qui vel per otia urbana molles, vel ciuilibus tantum negotijs aſſueti; & bellici laboris intolerantes ſunt, & ad arma tractanda minus idonei. Contra Hoſtem verò tot iam annos bellantem, tot etiam ſecundis prælijs audaciorem, quantum roboris, animorum, ac militaris peritiæ requiri? Periclitari ſe quidem voluiſſe tot dies (ut Ciuium propenſioni obſecundaret) an poſſet ſine validiore Præſidio introducto Vrbs illa defendi. Sed malo ipſorum, & ſuorum non leui iacturâ Militum didiciſſe; extima Copiarum auxilia fuiſſe obiecta non minùs Hoſti ad cædem, quàm Syluæ-Ducis ad tutelam. Eâ re non pulſum ab obſidione Mauritium, ſed in illâ magis, magiſquè confirmatum. Unum ergo ſupereſſe Vrbi conſeruandæ, Hoſti ſubmouendo remedium, minùs pleriſque gratum ex falſâ opinione, ſed unicè proficiens, atque omnino neceſſarium: ut mœnia præſidiario Milite abunde muniantur. Falſam eorum eſſe opinionem, qui cenſerent, id Præſidij vel graue Ciuitati ab extorquendâ pecuniâ futurum, vel à tumultibus periculoſum. Vtriuſque ſe diſcriminis polliceri ſecuritatem. Omni quippe ſe induſtriâ curaturum, ut & ſolutis rite de ſuo Stipendijs, immunes abirent Ciues; & obſeruatâ rigidè diſciplinâ, continerentur Milites in officio.

HÆC oratione, inſidentibus Vrbem Copijs armatâ, perſuaſit demum; quod contendebat, Syluaducenſibus Archidux, opportunitate ſapienter uſus, aſtu quidem adhibito, ſed Ciuibus ſalutari: & liberæ illorum voluntati ſe debere profeſſus, quod ar-

morum terrore, ſuaſionis dulcedine temperato, fuerat conſe- 1603.
Accipitur à Sylua-ducēſibus Præſidium.
quutus. Illi quòque paratos ſeſe ad omnem ſui Principis nutum exhibentes, ac ſponte dare viſi, quod iam negare non poterant; ſimili prudentia vim neceſſitatis verterunt in laudem obſequij. Albertus igitur præſidio Vrbis impoſuit tria Militum millia, partim è Germanis, partim è Vallonibus. Eamdem ab omni parte munitiorem voluit, & bellico quouis apparatu, reque frumentariâ in longum tempus inſtructam. Munimentum etiam, quod Arcis loco eſſet, prope Syluam-Ducis, quâ Grauiam ſpectat, excitari mandauit: ut in poſterum non magis ab oppugnatione arceret Hoſtes, quàm à contumaciâ Ciues. In hunc modum obſidio, ad expugnandam Vrbem inſtituta, profuit ad eandem præſidio, ac propugnaculo validiùs muniendam: eliciente de more commoda ex damnis Diuinâ prouidentiâ. Quare Mauritius eo comperto, atque inane iam intelligens tentamentum quodlibet ſuum, inſtante præſertim cum frequentibus pluuijs Nouembri, paludoſis ſuarum Stationum locis infeſtiſſimo; Caſtra inde mouit, quæ fuerant cum ipſorum admiratione Hoſtium munitiſſima. Archidux pariter utroque ſuo voto potitus, & Syluæ-Ducis præſidio firmandæ, & ſoluendæ obſidionis; quaſi geminatâ victoriâ lætus, alterâ de Ciuium pertinaciâ, alterâ de Hoſtis incurſu; retulit ſe Bruxellas. Exercitûs verò partem ad Oſtendæ obſidium, partem in hyberna dimiſit. At Seditioſi cum Hocſtratam anguſtiorem viderent, quàm ut commodè omnes caperet: à Fœderatis poſtularunt, ut Grauiam ſibi concederent, eiusque loco Hocſtratam acciperent; eâ tamen conditione, ut ſi quando ſibi cum Archiduce conueniret, eadem loca inter ſe mutuò reſtituerent. Hâc factâ permutatione, tormentiſque, ac rebus alijs, quibus habebant opus, à Fœderatis inſtructi; nullis excurſionibus, rapinis, damnis in Geldriâ præſertim, ac finibus Colonienſis ditionis pepercerunt. Ita peccare in publicum bonum eſt, fouere peccantes.

Mauritius obſidionem ſoluit.

Iuſtinianus.

I A M verò nos ad ſe reuocat Oſtendana obſidio, cuius imperium, ut antè diximus, Ioanni de Riuâ fuerat ab Archiduce demandatum. Is igitur in eam toto pectore curam incumbere: ac præcipuè quadratum, & planum munimentum ab eodem imperatum, ad ſummum perducere. Cùmque tres Hoſtium receptus extra mœnia ſtructos, quos ſuprà memorauimus, exploratum miſiſſet; comperit validos eos quidem eſſe, ſed Milite non ſatis inſtructos. Quamobrem Idibus Aprilis, per noctis ſilentium, illos inuadi iuſſit. Quo facto, & Præſidiarijs omnibus, qui ferè Angli erant, atque Heluetij, peremptis, cum modicâ

Oſtendanæ obſidionis cōtinuatio.

Piatta forma.

Ioannis de Riua in ea induſtriæ.

ſuorum

1603. ſuorum iacturâ, receptuum potitur. Poſtridie verò Obſeſſi, ut amiſſa recuperarent, ingenti multitudine eruperunt: ſed magno ſuo detrimento in Vrbem repulſi ſunt: quadringentis nempe Militibus diminuti. Supra occupata receptacula mandauit Præfectus Caſtrorum Riua bombardas aliquot collocari; eisque munimenta Hoſtium quati. Quin & ab eiſdem ad quadratum propugnaculum corbium ſeriem duxit, in ſpeciem dimidiatæ lunæ, ut libertatem ultro citroque commeandi ab hoſtilibus tormentis protegeret: faſcibusque ramalium, ac terrâ ingeſtâ quoſdam obſtruxit interiectos hiatus. Ipſum verò propugnaculum loricâ circumductâ, & ſubinde in angulos prominente, tormentisque inſtructâ communijt. Ad ſiniſtrum eiuſdem latus, quà ſpectat mare, aggerem ſuprà indicatum in altitudinem, ac longitudinem auxit, pluribusque bombardis onerauit: ut pars Oſtendæ, quam vetus Oppidum diximus appellari, vehementiùs concuteretur.

Gabbioni.

Faſcine.

Nec minori ſedulitate Buquoius Comes, ad Oſtendanam obſidionem reuerſus, viam è paluſtri ſolo exſtantem (diccum vocari ſolitam) ſuoque dictam cognomine, promouebat. Verùm aluei oſtium, aditumque ad Vrbem neutro ſatis obice intercludente; non dubitabant hoſtica nauigia ingredi frequenter, atque egredi: quippe bombardis fulminantibus utrinque petiti Nautæ, vel ictus eis, quas optimè norant, artibus eludebant, vel exiguam iacturam aſpernabantur. Ob eam rem minores naues maioribus præferebant: cùm illæ faciliùs in quamlibet partem actæ globos ferreos declinarent; & quamuis deprimerentur, aut in manus Hoſtium venirent, non admodum graui detrimento forent. Portus quòque minimè altus, & breuibus, ſyrtibusque paſſim impeditus, ingentium nauigiorum haud patiens erat. Quod ſi fortè his vel Miles, vel commeatus, vel inſtrumentum bellicum importaretur; ubi in conſpectum Oſtendæ venerant nauigantes, in lembos ſeſe, atque onera transferebant, quibus & agiliùs inueherentur, & ſecuriùs Oppidum intrarent. Quare Obſeſſi rebus ferè omnibus neceſſarijs inſtructi, conſtanter Obſidionem ſuſtinebant. Quinetiam hoſtilia opera magni laboris, ac ſumptûs, aſſiduâ diſploſione tormentorum peſſundare nitebantur. Atque ut ea è faſcibus plurimùm erant, ligneâque materie coagmentata, quippe aquis, aquoſisque locis impoſita; nihil aptius ad eadem abſumenda iudicarunt, quàm pyrobolos, hoc eſt miſſiles ignes eiaculari. In plano verò munimento, præcipuè bombardarum ictibus petito, cecidit ab eorum uno inter alios plures Didacus Durangus, Hiſpanæ Legio-

Et Comitis Buquoij diligentia.

Hoſtium quòque ſedulitas.

Didaci Dunangi, & eius ſucceſſoris cædes.

nis Tribunus: cuius in locum ſuffectus eſt Antonius Zauallius, 1603.
Legionis alterius ſupremus Inſtructor. Atque is pariter pòſt paucos dies moſqueto diſploſo occubuit.

Carner.l.15. c.8.

His cædibus non exterriti, ſed irritati magis Obſeſſores, noua in dies opera, tam ad ſui tutamentum, quàm in Hoſtis exitium moliri. Balanſonis præſertim Dominus cum Burgundionibus ſibi ſubiectis, & Freſinus Comes, & Nicolaus Catricius cum ſuis Vallonibus, cumque Leodicenſi Legione Tribunus Malaiſa circa hoſtiles munitiones quædam fabricati ſunt receptacula; quibus cuſtodiendis duæ quotidie centuriæ è quâuis Hiſpanorum Legione imponebantur. Cùmque manaſſet per Caſtra rumor, Oſtendanos quoddam extra Oppidum excitaſſe nouum munimentum lunatum ab latere Bredenenſi, eius expugnandi cupiditas, atque ardor inceſſit. Quare medio ferme Iunio ſupremus Hiſpanorum Inſtructor Ferdinandus Olmedus cum quadringentis partim Hiſpanis, partim Italis ad Stationem Buquoij Comitis properauit. Dumque ipſe Comes, & Inſtructor, & omnes ferè Centuriones inuadendam munitionem ſpeculantur, atque explorant: Milites verò ad propugnaculum Sancti Philippi dictum ſubſiſtunt: repentinam Hoſtis eruptionem facit, & Buquoij aggerem occupat: tormentis potitur: Germanos aliquot, & Vallones, qui commiſſum ſibi locum deſeruerant, obtruncat. Quod ubi viderunt Hiſpani, atque Itali, non expectato ſuorum imperio Præfectorum, qui illinc aberant; quandò diſcrimen haud tolerabat moram; in Hoſtem tanto impetu irruerunt, tantâ virtute pugnarunt, ut eum ad retrocedendum compellerent. Ad conflictûs fragorem ipſorum quòque Præfecti conuolarunt: quibus animos, ardoremque ſuggerentibus, Hoſtes denique, trecentis eorum interfectis, profligarunt; aggeremque, ac tormenta recepere. Multum ex hac victoriâ exiſtimationis acceſſit Obſeſſoribus: & quorum ea manu parta, prouexit Archidux ad maiora.

Obſeſſi erumpũt, & acriter utrinq; pugnatur.

Non tamen ex illâ clade ita ceciderunt animis Obſeſſi; quin paulò pòſt iterum ſe portis effunderent, ad Burgundionum receptum incendendum. Ignem itaque arte laboratum circumpoſitis faſcibus iniecerunt; ac frontem eius molis uniuerſam concremarunt. Nec multis interiectis diebus in Freſini, Catricijque receptus illatis ignibus, magnam utrique perniciem inuexere. Omnium verò maximum detrimentum à flammis importatum planæ formæ propugnaculo: in quod primò bombardas tantâ vi exonerarunt Oſtendani, ut aliquot ex tormentis illi impoſitis fuerint ſuis cum machinis diſiecta: tùm artifices flam-

Sortire.

Fuochi artificiali.

Damna operum ab ignibus iactis.

Piattaforma.

Scaualcare.

1603. ſlammas tanto impetu, copiâque contorſerunt, ut frontem eius omnem abſumpſerint. Moles quippe tota erat è ligneâ materie contexta. Vt incendium compeſcerent, multi Militum accurrerunt: ſed exitio maiore, quàm fructu. Nam & plerique vitam ibi reliquerunt: & propugnaculum adeo diffractum, atque conſumptum fuit: ut ad illud reficiendum multum laboris, ac temporis fuerit occupandum. Ei tamen reſtituto bombardæ rurſus impoſitæ, ac vehementior in Oppidum inſtaurata concuſſio.

Ostendani contrà iactus ignium iterare. Verùm damno priore docti Obſeſſores cauerant, ut ubi primùm faſces attigiſſet ignis; Milites, qui brachialia, ferreasque chirothecas induerant, & cum ſcalis parati erant; illicò eis applicatis aſcenderent, ac pyrobolos manu diſcuterent. Hâc induſtriâ cùm artes ſuas deludi animaduerterent Obſeſſi, ut ab eâ Milites abſterrerent, multis maioribus, minoribusque tormentis mœnia complerunt; illisque diſploſis in aſcendentes ita collineabant, ut ferè omnes perimerent. Sed non eo præſentis terrore mortis aſcenſorum coërcita virtus, aut alacritas retardata. Imò pro uno, qui cadebat extinctus, tres, quatuor-ve, ſtimulante cupidine gloriæ, ſuccedebant. Generoſas quippe animas alliciunt vitæ pericula, non deterrent. Ita ſupra trecentos pulcram hanc oppetiere mortem: atque ex ijs plerique Signiferi, Præfecti Militum, ac Nobiles Viri ex Hiſpanâ potiſſimum, atque Italicâ Natione; quibus pro innatâ magnitudine animi, vita poſt gloriam eſt. Et ſanè fortium pectorum opus erat, id ſubire diſcrimen, in quo indubitata mors ob oculos ponebatur. Siquidem quicumque ſcalas aſcendebat, unus propoſitus erat ſcopus triginta, vel quadraginta Moſquetarijs, quorum omnium ictus ut falleret, ſperandum haud erat: neque credendum, unius vitam inter tot intentatas neces abire incolumem poſſe. Aggerem quòque Buquoij ex eâdem ferme materie compactum iactati ex Oppido ignes combuſſerunt: in quo reficiendo multum pecuniæ inſumptum, multi mortales abſumpti. His, alijsque compluribus attriti calamitatibus Obſeſſores, iam propè ſpem omnem felicis exitûs deponebant.

Contra eos remedia.

Obſidentiûm magnanimitas.

Alfieri. Capitani;

Verum obtulit ſeſe illis in tempore, animosque labantes confirmauit ex Italiâ profectus in Belgium, atque Oſtendanæ obſidionis famâ illuc accitus Pompeius Targonus Romanus, Mathematicis artibus præcellens, atque in machinis architectandis apprimè ingenioſus. Hic explorato priùs oculis Oſtendæ ſitu, ſtatuque rerum percepto diligenter; & quid opus facto eſſet, examinato; Archiducem adit: eique magnâ fiduciâ pollicetur, ſtructurum ſe machinamenta, quibus ingreſſus inimicis nauibus,

Pompeius Targonus aduenit Machinator egregius.

uibus, Oppidoque ſubſidium præcluderetur. Igitur, annuente Alberto, excogitauit, & fabricari aggreſſus eſt ligneam molem colligatis inter ſe nauibus impoſitam. Rotundam ea formam præferebat, altitudinis moderatæ, amplitudinis verò tantæ, ut ſex maiora tormenta in ſummo caperet; ſpatiumque relinqueret, tum eiſdem in diſploſione retroceſſuris, tum etiam Militibus aliquot ad opus adminiſtrandum neceſſarijs. Targoni conſilium erat, hanc machinam ad alueum uſque promouere, atque in eo medio ad oſtium collocare: ut venientibus ſubſidiarijs nauigijs aditum prohiberet. Sed Vir in Mathematico, non in bellico puluere verſatus; & ſimilior Archimedi contractum cælum architectanti, quàm ſpeculis incendenti Romanam Claſſem: non planè intelligebat, quantò faciliùs mens moliatur, quàm exequatur manus: & quantò plures incurrant in obices experimenta rerum, quàm commenta. Excogitatum illud opificium laudem quidem conciliauit inuentoris ingenio: at ubi deducendum ad uſum erat; multas, magnasque habebat obuias difficultates: quod ferè ſemper ingentibus accidit machinamentis. Namque ut periti rerum, ac locorum tradidere; ſolum ipſum pertrahendæ moli repugnabat: quippe arenoſum, & graui illius ponderi hauriendo aptius, quàm ſuſtentando. Aquis præterea in æſtu maris intumeſcentibus ea moles obrui facilè potuiſſet. Quod ſi adminiculis alijs ſupra illarum altitudinem attolleretur; cùm haud validis eſſet innixa fundamentis, procellâ quâuis obortâ, nullo negotio fuiſſet euerſa. Cùmque ligneis repagulis obducta foret, quæ ramalium faſces, & funes, aliamque lentam materiem tormentorum ictus innocenter excipientem, coercebant; eadem tormenta repagula perfregiſſent, ac paulatim machinam diſieciſſent uniuerſam. Denique materiam illam omnem aridam, flammiſque concipiendis, atque alendis unicè accommodatam, ignes ex Oppido tam copioſè iacti in cinerem redegiſſent. His omnibus de cauſis ab Targono excogitata moles parum profectura videbatur. Accedebat, quòd non antè pertrahi ad oſtium aluei ea machina poterat, quàm Buquoij agger eò uſque deduceretur. Ad hunc finem alia extudit idem ingenioſus Artifex machinamenta.

Eius machina ad impedienda ſubſidia.

Sed parum utilis credita.

1603. Bentiuolus lib. 7.

Grotius lib. 12. Haræus anno 1603.

Tõpeius Iuſtinian. l. 2. Carnerus l. 15. c. 10. Alta marea.

Chiaui di legname. Faſcine. Cordaggi.

Dicco. Ingegniero.

Ingentes compingebantur è faſcibus, lateritiâ materie refertis oblongæ, rotundæque lignorum ſtrues: quarum ambitus erat pedum triginta, longitudo à quadraginta paſſibus ad octoginta. Ponè aggerem in ſolo maritimis acceſſibus obnoxio tùm fabricabantur, cùm ij ceſſabant. Eis abſolutis circumfodiebatur arena, & complura ad utrumque latus doliola vacua appendeban-

Aliæ machinæ ab eo excogitatæ deſcribuntur.

Flotte. Baſſa marea. Tonelli.

1603. debantur: quorum beneficio affluentibus aquis ſupernatabant. Inde ergatis, ſeu tractorijs inſtrumentis, ad aggerem agebantur; eumque ſubductis doliolis depreſſæ continuabant. Harum machinarum prima feliciſſimum nacta eſt experimentum. Quo animoſior Buquoius optimum factu ducebat eamdem communire, atque aggeri prorſus æquare: intereaque alteram ædificare, ac priori adiungere; atque alias, aliasque deinceps, donec ad oſtium aluei pertingeretur. Huic namque operi aiebat inſiſtere diu, noctuque multitudinem hominum poſſe, breuique ad optatum exitum perducere. At ab eâ ſententiâ Targonus abibat, cùm diceret, laborem illum diuturni temporis eſſe: ſibi verò propoſitum, expugnationem Oppidi accelerare. Commendauit Buquoius Archiduci per literas conſilium ſuum: is tamen eam rem Targoni arbitrio reliquit: ſeu quia de machinis nullius cenſebat æquius, quàm Machinatoris, iudicium: ſeu quòd cœpta felicia de ſimili progreſſu ſpem faciebant; & quidem, uti ſe dabant initia, non temere. Quippe ſex alijs eiuſdem generis molibus aquæ iniectis, paucos intra dies ad alueum peruentum eſt, magno cum eorum gaudio, plauſuque, qui vel muralium tormentorum, vel marinæ tempeſtatis quid poſſet impetus, minimè reputabant.

Argani.

Felix earum ſucceſſus.

ET iam maior illa moles, quam à proceritate, formâve Arcem alij, ſeu Caſtellum appellabant: alij verò per iocum Babylonicam turrim; ad abſolutionem peruenerat: & propè erat, ut ad locum deſtinatum pertraheretur: cùm Oſtendani, quaſi tùm primùm id intelligerent periculi, quod impendebat; directis tormentis undecim aduersùs eas, quæ productæ fuerant ad alueum, lignorum ſtrues, reciprocante maris æſtu vehementer illas concutere aggreſſi ſunt. Et principio quidem parum inde, aut nihil accipi detrimenti videbatur. At continenti bombardarum impreſſione moles illæ quaſſatæ, diffractis earumdem impetu ligneis commiſſuris, quæ faſces complectebantur, quæque lateres intra eos coërcebant; diſijci, diſſoluique cœperunt. Acceſſit à maris æſtu maior pernicies. Augeſcentes quippe aquæ lateres eduxerunt è faſcibus: hi verò eorum pondere leuati, vento vehementiùs flante, in varias partes dilapſi, ac maris ipſius vi diſſipati, multorum dierum, ſumptuumque labores breuiſſimo tempore ad nihilum redegerunt. Igitur ligneæ ſtructuræ tam infeſtæ aquæ, quàm ignes palàm fecere; quàm leues illæ ſpes forent, quæ materie tam fragili niterentur. Aderat id temporis Præfecto Caſtrorum Riuæ Ioannes Mediceus, ſuper ingenij ſagacitatem, ac militarem prudentiam in Hungarico ſpectatam bello

Gaſpar Ens lib. 24.

Batteria.

Moles ligneæ ab ignibus, & aquis deſtruuntur.

Ioannes Mediceus obſidioni allaborat.

bello, cui pòſt Carolum Mansfeldium præfuerat; Mathematicis etiam artibus eruditus. Is plures ſuggerebat rationes, ac vias, quibus Oſtenda poſſet ex latere Albertini munimenti expugnari. Eas ut inſiſteret Riua, magnopere ab Archiduce commendatum fuit. Verùm ubi cogitata deducebantur ad rem, inſuperabiles ſeſe difficultates obiectabant; in Milite præſertim alueum tranſducendo, tantâ tormentorum copiâ, varijs è partibus fulminantium, ab Hoſte cuſtoditum. Scilicet tantæ molis opus, tot undique obſtaculis obſitum, tantique momenti ad exiſtimationem utriuſque partium; uni præ cæteris debebatur, ex omnibus ad id muneris eligendo, cui iamdiu decretum erat è Cælo, ut victoriâ cum primis memorabili militiæ ſuæ tyrocinium nobilitaret.

1603. Thuan. lib. 130.

Nouum Archiducis cõſiliũ de Adminiſtratore obſidionis.

3 IGITVR Albertus hinc tædio tam diuturnæ obſidionis, quæque tantum exhauſerat ſuæ, regiæ, Prouinciarumque pecuniæ; tantum exſorbuerat ſanguinis: hinc deſiderio Oppidi conſequendi, pro quo tam immane pretium perſoluiſſet: nonnullo etiam pudore, quòd ſupra duos annos circa raras domos, & loci ruinas iuſti Exercitus occuparentur: tot quaſi compunctus ſtimulis, conſtituit aliquando tandem, ad ſupremam operi manum imponendam, neruos omnes contendere. Quamobrem eâ cogitatione dies, noctesque ſollicitas habere, ut unum aliquem ex omnibus, qui tunc eſſent militaris Imperij capaces, Oſtendanæ præficeret obſidioni, ad eandem felici exitu abſoluendam. In plures diuidebatur eius animus veteranos militiæ Ductores, ut annis, ita meritis graues, bellicâ prudentiâ nobiles, rebus & fortiter, & feliciter geſtis in magnam exiſtimationem euectos; regijs prætcrea obſequijs per multos annos aut in Belgio, aut alibi continuatis dignos, qui huic adminiſtrationi imponerentur. Verùm antiquis hiſce promeritis, annoſæque militiæ in æquiſſimo Archiducis iudicatu opponebat ſe magnanima indoles, & ſpiritus ad bellum ingentes, quos in Ambroſio Marchione Spinulâ prudens ipſius ſagacitas animaduerterat, & generoſa probitas adamabat. Non tamen deerant, quæ ab hoc uno cæteris omnibus anteferendo Albertum retardarent. Non parum quippe negotij faceſſebat Friderici Fratris ingenium multis in rebus exploratum, & vix unquam ſatis approbatum Archiduci: cui licèt diſſimilis Ambroſius eſſet, & naturâ lenior, & in agendo dexterior, & docilior diſſimulandi; ex eodem tamen utero eoſdem ferè mores proficiſci, nimis naturale mortalibus eſt. Ipſius quòque Marchionis tum ætas, quæ trigeſimum quartum haud ſuperans annum, nequaquam par apparebat

Multi, qui poterãt eligi.

Spinula Marchio in primis.

Rationes ad eum non eligendum.

oneri

1603. oneri tanto: tum rerum bellicarum adeo recens, & breuis exercitatio: ut dici poſſet Ductor antè, quàm Miles; & præter omnem prudentiam militarem, Veteranis eſſet imperaturus Tyro. Quamobrem & magnæ timeri poterant complurium militiæ Præfectorum offenſiones; qui ſuperiores annis, belli peritiâ clariores, adminiſtrationibus alijs ad hanc aptiores facti, eam ſuo ſibi iure depoſcebant.

His tamen omnibus in contrariam ſententiam incitantibus argumentis prior, & potior apud Albertum fuit ſpes ingens de Spinulæ Marchionis virtute, prudentiâ, induſtriâque concepta. Nouerat, hunc (quod plures ſcriptum reliquere Auctores) *Virum eſſe omnibus naturæ donis cumulatum*: adeòque ſupra inuidiam, offenſionemque aliorum futurum, ſi cunctis anteferretur. Opum quòque affluentia, quâ præ reliquis erat inſtructus, Obſidioni promouendæ tunc ut cùm maximè neceſſaria, quemuis alium Competitorem vel cupidiſſimum, ab eius muneris ambitione retardabat. Æui maturitatem, bellique experientiam ſupplebant animi magnitudo, ingenij ſolertia, rerum gerendarum capacitas, aliæque virtutes hæreditariam generoſæ ſtirpis æquantes gloriam, an potiùs ſuperantes? Friderici Fratris memoria, nulla conſequentis æui obliuione delenda; ob mortem in Regis, atque Archiducis obſequijs non minùs glorioſè, quàm fortiter obitam, haud immeritò poſtulabat, ut in Marchione Fratre ad tantum munus adhibito, haberet virtus extincta, vel operis mercedem, vel deſiderij ſolatium: atque in eo quodammodo reuiuiſceret. Simul in memoriam redire poterat Archiduci è maioribus ſuis recentiſſimus, idemque prudentiâ, felicitate, gloriâ facilè primus, Carolus eo nomine Quintus: qui victoriarum ſuarum tot habuerat Italos homines Adminiſtros, ac velut ingentis fortunæ Machinatores: in primis verò Genuenſem Ciuem Andream Auriam; cuius peritia ſingularis naualium præliorum Caroli geminatum, atque immenſum imperium, vel in ipſo inſtabili elemento conſtabiliuit. Hoc igitur exemplum, præter alia momenta rationum, ſequutus Albertus, Genuenſium in re militari præſtantiam nouo ſtatuit experimento habere compertam. Quare Marchioni Spinulæ Oſtendanæ obſidionis imperium deſtinauit.

Caſpar Ens de Obſidione Oſtendana. Beyerlinch ann. 1603. Leonis Belgici Contin. Grotius lib. 12. Thuanus l. 130. Bentiu. l.7. Botereius l. 11.

Argumenta pro illo.

Archidux Obſidioni Marchionē præficere ſtatuit.

Ne tamen à conſuetudine Principum aberraret, qui beneficia parui æſtimari putant, niſi precum empta pretio, carè ſteterint: ne-ve repulſæ periculo exponeret maieſtatem: non ipſemet Ambroſio id munus obtulit; neque antè conferri voluit, quàm per aliorum tentamenta eiuſdem eâ ſuper re animum exploraret.

Eius animum explorari iubet.

ret. Itaque unum, aut alterum è ſuis Adminiſtris iuſſit cum Aloyſio de Laurentijs, Pauloque Franciſcio, Marchionis domeſticis, eiusque rerum Adminiſtratoribus, in colloquium venire, non Principis nomine, ſed ſuo. Hi ſingillatim congreſſi proponebant: *Oſtendanum obſidium iam ultra biennium prorogatum, cum tantâ ex utrâque partium opum, ac ſanguinis profuſione, terminum adhuc nullum inuenire. Rationes multas, ac vias excogitatas; tot genera machinarum inuenta, fabricata, admota multo diſpendio, nullo fructu. Laborare propterea Regis, Archiducis, Catholicorum non tantùm rem, ſed & exiſtimationem. Unum reliquum videri, ad finem aſſequendum tam ardui operis, adminiculum: ſi nouus aliquis ei præficiatur Adminiſtrator belli, ſagax in vijs ad victoriam indagandis, potens in opportunis præſidijs adhibendis, in re ad exitum perducendâ fortunatus. Priores duas laudes in Marchione Spinulâ cum primis elucere: tertium decus ex earum complexione poſſe non temere ſperari. Eius igitur & virtutem, & felicitatem habituras in eo campo tam libero, amploque ad gloriam, quàm concluſo undique anguſtijs ac periculis, ſpatium ingens ſeſe oſtentandi. Depoſceret illam ſibi ab Archiduce Marchio curam, plenam quidem laborum, & ſumptuum, ſed immortalis nominis, atque honoris feraciorem, quam ipſius merita ſuo iure, & iudicij communis adſtipulante ſuffragio poſtulabant. Neque verò denegaturum digniſſimo Ductori tam æquum illius humeris imperium optimum virtutum, ac Virorum æſtimatorem Albertum. Præcepiſſe iamdudum animo ſapientem Principem eximiam quamdam de illius præſtantiâ exiſtimationem. Illum frequenter in priuatis ſermonibus, illum in publicis conuentibus collaudaſſe. Verùm id in eâ re cauendum maximè, quod tam eligenti, quàm electo fraudi eſſe poſſit: Competitorum nempe offenſionem, cæterorum inuidiam. Nonnullos in Exercitu, plures in Belgio eſſe, quorum virtuti, rerum bellicarum, ac Belgicarum peritiæ, multisque annis in obſequio Regis, Archiducisque traductis, id muneris debeatur. His omnibus poſthabitis, ac reiectis, ſi unus præficiatur Marchio, tam recens in bello, ac Belgio, & magn quidem ſpe, ſed nullâ re adhuc geſtâ ſpectabilis: quas in iras exarſuros nobiles Æmulatores? quas obtrectationes in Aulâ cum Belgicâ, tum Hiſpanâ futuras? quos in Militum campo tumultus? quas turbas in Populis? Hos quippe de Popularibus, illos de veteranis Præfectis, ac Ductoribus ſuis, omnes de Viris optimè meritis neglectis, ac tantâ ſpe fraudatis, publicas in Cælum querelas iactaturos. Ad hanc inuidiam, offenſionesque declinandas, nihil accommodatius, quàm ſi non unus Spinula obſidioni Oſtendanæ præponatur: ſed ei non indignandus aſſocietur in tanti ponderis adminiſtratione Collega; quicum conferre conſilia, deliberationes expendere, dubijs in re-*

1603.

Aloyſ. de Laurent. ad March. 31. Aug. & 2. Septembr.

Marchio ad Ioann. Manſicid. 3. Sept.

Agitur de addendo Collega Ioanne Mediceo.

1603. *bus decernere, in difficultatibus dijudicare, curas demum omnes, atque ingens onus partiri, non magis ſecuritati ſuæ, quàm bono publico, poſſit. Morari iamdudum in Exercitu ad Oſtendam præſtantiſſimum Virum Ioannem Mediceum: quem ad id munus, vel ſinè Socio, pro dignitate ſuſtinendum eueherent & generis, familiæque ſplendor toto terrarum Orbe præclarus, & militaris prudentia tot annos in Hungarico bello exercitata; & Mathematica in machinis præſertim ſcientia: & ſi alia deſint omnia, Oſtendanæ obſidionis ab uſu, & commoratione tot menſium abſoluta cognitio. Quamobrem ſinè Archiducis notâ, ſinè Ioannis ipſius, Magnique Ducis Hetruriæ Fratris, ac totius Mediceæ Gentis, affiniumque Principum offenſione, vix eum poſſe ab eo munere prorſus excludi. Quòd ſi cum Spinulæ magnanimitate, ſolertiâ, diligentiâ coniungatur Medicei prudentia, peritia, auctoritas; iam in manu victoriam eſſe, iam expugnatam Oſtendam.*

His Aloyſio expoſitis ab Archiducis Adminiſtris, atque ab eo per literas Marchioni renunciatis; de ipſius mente factus reſponſione certior, ex eiuſdem ſententiâ ſic ille reſpondit. *Ambroſio Marchioni nihil magis in votis eſſe, quàm Archiducis Alberti obſequijs & opes, & vires, & vitam, ſi ſit opus, impendere. Neque quidquam eum ſibi ducere vel iucundius ad labores Militum tolerandos, vel ad conciliandam exiſtimationem illuſtrius, quàm tanti Principis nutibus obtemperare. Oſtendanæ verò obſidionis Imperium, quamquam tam arduum ſit, tantisque difficultatibus obſeptum, ut non modò Marchionis vires, bellandi, nedum adminiſtrandi belli, rudis: ſed veteris, ac peritiſſimi cuiusque Ductoris abſterrere animum poſſit: non tamen ab eodem detrectatum iri, cui prior ſit obſequendi cura, quàm viuendi; quique Regis Hiſpani, Archiducisque tum commodo, tum honori (cuius utriuſque tanti ea expeditio refert) iampridem ſe, ſuaque omnia dedicauerit. Animos etiam illi ad tam graue ſuſcipiendum onus ſufficere paratam in proximo claſſem, quàm paulò antè Rex eius imperio ſubiiciſſet, ex obitu Friderici Fratris. Eam quippe à Sluſenſi portu traductam ad Oſtendanum, quà nauibus Hoſtium eò contendentibus opponi; quà mœnibus Oppidi ad mare ſpectantibus prætexi poſſe: ut idem eſſet uno tempore terrâ, marique circumſeſſum. Atque eiuſmodi prærogatiuam momenti non parum habituram ad eam leniendam inuidiam, quæ in Marchionem, tot veteranis Ductoribus prælatum, accenderetur. Quod verò pertinebat ad Socium glorioſi laboris Marchioni adiungendum; quid illi contingere honorificentius poſſe, quàm in Imperio habere Collegam Magni Ducis Hetruriæ Germanum, & maiorum ſuorum immortalibus factis, & ſuorum acceſſione meritorum in Europa luce clariſſimum! Hoc tamen ipſum, quod Oſtendanæ obſidioni tum efficaciùs urgendæ, tum determinandæ feliciùs maximum*

Marchionis reſponſum.

Munus oblatum accipit, ſed ſine Collega.

q *mum*

mum adiumentum primâ fronte videretur; rem accuratiùs inſpicienti, atque omnis anteactæ memoriæ experimenta ſedulò reputanti, certiſſimum potiùs impedimentum deprehenſum iri. Quid enim in bellicis deliberationibus pernicioſum magis, quàm deliberantium diſcordes, aduerſasque ſententias? Eas verò tales plurimùm futuras, ubi plura ſint capita. Quæ ſi ſuprema fuerint, à quibus omnino pendeat ſumma rerum; nullam ſupereſſe ſpem eas conciliandi, aut ex eis optimam eligendi: quandò nulla ſuperior in Exercitu ſit poteſtas, quæ definiendi ius habeat. Hinc illa tam decantata prudentiæ ſcita pro unius imperio aduersùs parem plurium dominatum. 1603.

Cognoſcit Marchio per ſe, & per alios ſtatum obſidionis.

Haræus an. 1603. Tōpeius Iuſtinianus lib. 2. Thuanus l. 130. Bentiu. l. 7.

His, atque talibus ultro, citroque iactatis inter Archiducis Adminiſtros, & Domeſticos Marchionis: noluit hic antè tam arduam, & plenam aleæ prouinciam ſuſcipere, cum impendio non leui fortunarum, periculoque exiſtimationis; quàm diligenter expenderet ipſe, perque alios ſapientes, ac peritos, ſibique fidiſſimos rerum æſtimatores expendendum curaret: quis demum tunc eſſet obſidionis ſtatus, quæ ſpes Oppidi expugnandi, quæ defenſoribus vires, quæ prompta Subſidia: quod Obſeſſoribus contrà robur aut ad inuadendum Hoſtem, aut ad auxiliares Copias intercludendas; quantum fiduciæ collocandum in Milite, quantum in machinis. Hunc ad finem adijt ipſe non ſemel Caſtra ad Oſtendam poſita, per ſpeciem curioſi, verèque militaris ſpectaculi, de quo tanta undique fama percrebuerat, ſuismet oculis cognoſcendi. Situm loci omnem circumſpexit, eius munitiones perluſtrauit: quâ parte firmior, quâ debilior eſſet, animaduertit: maris etiam, & alueorum opportunitatem, ad importandum militem, commeatum, bellicum inſtrumentum, ad exportandam inutilem turbam, eſt ſedulò contemplatus: ſimulque an ullâ ratione, & quâ præcipuè prohiberi aditus poſſent, animo agitauit. Neque minore diligentiâ obſidentium Caſtrorum poſitum, frequentiam Militum, eorumdem induſtriam, ardoremque animorum obſeruauit. Labores ad eam diem exantlatos, laborumque profectus cognoſcere ſtuduit: opera, machinasque, præſertim Targonianas, inſpexit omnes: multa cum eo, multa cum alijs Militum, Operarumque Præfectis de re totâ diſſeruit. Imò verò quaſi non ſatis haberet ſuis oculis, auribus, conſilijs credere, ac tantæ rei ſuſceptionem iudicio ſuo ſoli committere (ſiquidem in parte magnâ prudentiæ eſt, aliorum quòque prudentiæ magnam partem concedere) duos elegit ex omnibus & rerum earum peritiâ præſtantes, & quorum conſilia ſibi ſalutaria experimentis alijs deprehenderat: ut ad Caſtra Oſtendam circumſidentia profecti, rebusque omnibus diligen-

1603. ter inueſtigatis, atque perſpectis; quid ſpei foret de expugnatione, quid aduersùs eam faceret, ſedulò animaduerterent; deque cunctis ad ſe ſtatim referrent. Quò verò ſinceriorem eliceret ab eorum unoquoque ſententiam, ſeorſim eos miſit adeò, ut ignotum eſſet alteri, quid alter moliretur. Pompeius Iuſtinianus unus ex ijs fuit, Legionis, cui Marchio præerat, ſupremus Inſtructor, & iam olim in Belgico verſatus bello ſub imperio, præfecturâque Parmenſis Ducis: animi vir magni, ſolertis ingenij, maturique iudicij. Alter verò Iacobus Franciſcius Legioni Vallonum à Friderico Spinulâ Tribuni nomine impoſitus (uti ſuprà indicauimus) qui, quas à patriâ Florentiâ nactus fuerat, ſagacitatem conſilij, efficacitatem facundiæ, ad rem militarem nouis inuentis acuendam, dicendi ardore promouendam, opportunè traduxerat. Iuſtinianus Oſtendanâ obſidione in omnem partem oculis, auribus, ac præcipuè ſedulâ cogitatione exploratâ; hæc demum Marchioni renunciauit oratione militariter graui, quæque non minùs ipſius deceret ingenium, quàm Ambroſij genio, rerum, quàm verborum amantiori, arrideret.

Sergente maggiore.

Diſſimulare ſe nec velle, nec poſſe, quod palàm omnibus res ipſa loqueretur. Oppugnationem Oſtendæ unam eſſe ex arduis, laborioſis, ac propè deſperandis expeditionibus; quæ ullo unquam tempore fuerint à temerarijs, nedum magnanimis, Ducibus ſuſceptæ. Satis id exploratum feciſſe nunquam ſatis celebratam Parmenſis Alexandri prudentiam, rerumque bellicarum peritiam: qui ab hac obſidione cohibuerat animum, cæteroqui maximè pronum ad aggreſſionem magnarum rerum, ac difficilium: neque ibi ſpargere voluerat immenſas opes, plurimum ſanguinis, temporis, ac laboris; unde vix ulla ſpes eſſet optatam victoriæ ſegetem colligendi. Oſtendam per ſe tentare nunquam auſum, nè partam tot ſecundis expeditionibus gloriam in diſcrimen obijceret: per ſuos verò permiſiſſe quidem inuadi, ſed tam exiguâ ſuâ ſpe, quàm improſpero euentu. Quippe non cum flumine Scaldi (quem penè habuerat in vinculis) rem ſibi videbat fore: ſed cum mari, quod abſorbere quidem rerum omnium copiam poteſt; expleri verò nunquam poteſt. Alueum verò à mari pertingentem ad Oppidi mœnia, unum antea, iam geminatum, quânam ope, aut molitione intercluſum iri? Aggere-ne maximo ad eum finem excitato: qui tanto antè tempore cœptus, nondum perduci ad exitum potuerat? cuius quantum unâ die, vel nocte extruebatur: tantumdem alterâ, quà hoſtilium tormentorum impetu, quà maris aut reciprocantis appulſu, aut procellâ exagitati, ruinâ deſtrueretur. Magnam ſanè ſpem ingreſsûs hoſtilium nauium, ſubſidijque prohibendi, vulgò poſitam in machinis Targonianis. Sed multum eas laboris, atque operæ ab Opificibus exegiſſe ad fa-

Pompeij Iuſtiniani cōſilium de re ſuſcipienda.

Muneris difficultates.

bricam magnitudinis immenſæ: plus verò è Principum ærarijs exhauſiſſe pecuniæ; debitaque Militibus ſtipendia in ludibria ventorum, ac maris, ipſorumque Hoſtium interuertiſſe. Quinimò ad eadem opera deſtinatis locis collocanda, tutandaque à primo impetu hoſtilium tormentorum, multum quòque impenſum ſanguinis, animarumque militarium. Nec ſuam defuiſſe partem mari, æſtibus, aut tempeſtatibus abſorptam. At quis ſolertium inuentorum, laborum, ſumptuum, periculorum fructus extiterit; ſatis edocuiſſe frequentia menſium aliquot experimenta: breuemque horam multorum dierum operam perdidiſſe. Quare ſubſidij prorſus intercludendi viam omnem eſſe præcluſam. Vnam tamen adhuc videri reliquam ſpem obtinendi Oppidi in acri, validâque oppugnatione. Sed neque hanc ſuis vacuam eſſe difficultatibus. Namque & receptus extrui ab Obſeſſis facilè poſſe interiores, atque interiores: quibus aggredientium impetum defendant: & licèt hi longo proceſſu temporis perrumpantur, idipſum fieri nequire ſine ingenti iacturâ opum, & Copiarum: quibus citiùs integræ Belgarum prouinciæ reciperentur, quàm unus ille, & ſolis cladibus nobilis Piſcatorum receſſus. Hæc ſe pro eâ, quam deberet Moderatori ſuo, ſinceritate, quamque ab naturâ nactus eſſet, ingenuitate animi, diffiteri non auſum: neque eleuare dicendo voluiſſe difficultates, ac diſcrimina, quæ tantò grauiora futura eſſent experienti, quantò minus grauia exhibita prænoſcenti. His tamen ita propoſitis, & patefactis; adeò ſe magnitudine animi, conſtantiâque Militum confidere: adeò rebus Oppidanorum in anguſtias adductis, tum peſte interiùs graſſante, tum Hoſte exteriùs cædibus nunquam parcente, animari: ut ſi Dux Exercitui præficiatur generoſus, induſtrius, accuratus, quem à vijs omnibus tentandis inopia pecuniæ minimè retardet: polliceri ſe nequaquam dubitare, poſt aliquid temporis, & laboris, de tam longâ obſidione victoriam Archiduci, ſupremo verò Ductori gloriam per omnes Europæ partes, & conſecuturas ætates. 1603.

Vt ſuſcipiat, ſuadet.

HAEC ad Spinulam Iuſtinianus, multum antea timoris animo generoſo, ſed & cauto inſinuans: non nihil ad extremum inſtillans bonæ ſpei: quæ ut ſuauior, atque ad res magnas gerendas efficacior, faciliùs multò deſcendit in pectus animæ plenum. Iam olim Marchio cupiditate gloriæ militaris exarſerat: acriores deinde ſubdiderat faces domeſticum Friderici Fratris exemplum: eiuſdem verò mors non abſterruit, ſed acriùs inflammauit. Oſtendana quòque obſidio ſupra biennium continuata, tot utrinque viribus ſuſtentata, tam prompta materies bellicæ oſtentandæ virtutis, gloriæ comparandæ, incredibiles in eiuſdem animo excitarat ardores. Eos tamen innatâ prudentiâ diſſimulabat: nè vel ambitioſus haberetur in eo affectando imperio, vel

Marchionis propenſio ad eam curam.

te-

1603. temerarius in tali expeditione ſibi arrogandâ. Vbi verò compertum habuit, eam diuinitus iniectam Archiduci mentem, ut Oſtendanæ ſummam obſidionis ſibi committeret: tùm ut cùm maximè bellicoſi ſpiritus exarſerunt, non antè ſedati, quàm opere ſuſcepto exercendi ſui materiem nacti ſunt. Adiecit currenti calcar poſtremâ oratione Iuſtinianus. Verùm acrioribus multò eum ſtimulis incitauit Iacobus Franciſcius, ex ijs alter, quos explorandæ rei præmiſerat Marchio. Is, quo erat ardore animi, quâque linguæ facundiâ, ut oblatam prouinciam alacriter amplecteretur, in hunc ferme modum hortatus eſt.

Iacobi Franciſcij oratio, ad curæ ſuſceptionem ſuadendam.

Si cum alio Militum Ductore, quàm tecum, agendum eſſet mihi (Vir & maiorum tuorum gloriâ, & indolis tuæ præſtantiâ generoſe) vel diu, multumque dubitarem, an ei Oſtendanæ obſidionis imperium ſuſcipiendum ſuaderem: vel ut id facilè perſuaderem, difficultatibus, ac periculis eleuatis, prona omnia, atque expedita ad referendam victoriam demonſtrarem. At quandò cum eo mihi res eſt, cui magis ardua maiores animos faciunt, quem diſcrimina alliciunt, quæque inclinata ſunt, ac deſperata in ſpem erigunt: omnino diuersâ reor incedendum viâ ab eâ, quæ vulgò mortalibus ad deliberandum patet, quæque à dicendi Magiſtris paſſim teritur ad perſuadendum. Pugnantia tibi loqui videbor, magnanime Marchio, & in causâ præuaricari; imò meo ipſe me gladio confodere, dum ijs utar ad ſuadendum, quæ diſſuadere ſunt ſolita. Sed ita tua me virtus, & perſpecta generoſitas hortantur, ut eis te argumentis ad propoſitum munus amplectendum impellam, quibus alij retardari ſolent, atque abſterreri. Aio igitur, idcirco te Oſtendani obſidij adminiſtrationem ſuſcipere ſinè cunctatione debere: quòd opus fuerit à Parmenſi Duce fortiſſimo, ac ſapientiſſimo intentatum per ſe, atque inauſum: quòd ab alijs incæptum, ac ſine fructu, non ſine notâ deſtitutum: quòd ultra duos annos nullo emolumento, detrimentis innumeris prorogatum: quòd periculis undique circumuallatum, nihil promittat aliud, niſi cædes, incendia, alluuiones, procellas, iacturam infinitam opum, Militum, laborum, temporis, exiſtimationis: quòd omnium ferè opinione ſit de conſequendâ victoriâ deſperatum: quòd demum ipſius victoriæ (ſi quaſi per miraculum cælitus concederetur) nulla futura ſit utilitas in Oppido, quod & antea nihil fuerit, niſi Piſcatorum rara tuguria; & iam vix quidquam ſit, præter aceruos ruderum, & ruinas. Hæc, inquam, cæteris ſuſcipiendæ prouinciæ efficaciſſima obſtacula, tibi nunc, generoſe Marchio, propono, tanquam incitamenta validiſſima. Vt ubi meta fuit, ſed intacta alienæ virtuti, & gloriæ: ibi militaris curriculi tui carceres ſint.

Et ſanè quod attinet ad Parmenſem; parum nè tibi glorioſum pu-

Farneſij Ducis exemplum non retardat, ſed incitat.

tas id aggredi, quod ille viſus eſt reformidare? Eum æmulari, à quo 1603.
vel ſuperari decorum eſt? Cum eo de magnanimitate contendere, cuius animi magnitudo Europam uniuerſam impleuit? Oſtendam tibi finge campum ingentem, virtuti maximi cuiuſque Ducis explicatum. In eo decurrere Farneſij virtus non audet, audet Spinulæ. Et tamen ille in bello, ac Belgio Veteranus, hic Tyro. Ille victorijs aſſuetus, hic adhuc inſuetus prælijs. Vtrius igitur animus generoſior? At enim generoſitas iſta temeritas eſt; ut illius non formido, ſed prudentia. In militiâ ſi recedendum à medio eſt; præſtat ad eam partem propendere, quæ plus animorum præfert. Laudabilius ducitur Bellatori nimium audere, quàm nihil. In Antuerpiâ obſidendâ quot obiectæ Alexandro difficultates? At omnes animi magnitudine ſuperatæ. Ibi non ſemel fortem ſe magis probare, quàm cautum voluit. Quod Antuerpia Farneſio fuit, id eſto Spinulæ Oſtenda. Iniqua verò comparatio tam amplæ, tam nobilis, tam opulentæ, auguſtæque Vrbis cum Oppido, quod pro exiguitate, ac tenuitate ſuâ nè Vrbis quidem nomen rite ſuſtineat. Sed non ſolâ magnitudine ambitûs, multitudine Ciuium, aut opum, antiquitate originis, ac dignitate æſtimandum eſt, quanti momenti ſint loca. Situs eorum quòque, & iuuandi, nocendi-ve opportunitas eis pretium facit. Vniuerſis plerunque Prouincijs vel tuendis, vel infeſtandis Oppidulum unum commodè poſitum maximi ponderis eſt. Talem Oſtendam eſſe, ſenſere Flandria, Arteſia, cæteræque Belgij partes Catholicæ: quæ toties ab Archiduce, toties ab Regijs Præfectis enixis precibus, oblatis auxilijs, promiſſiſque ingentibus efflagitarunt, ut Oſtendanam infeſtationem, tanquam ſpinam (ſic enim loquebantur) è pede Belgici leonis euellerent. Hoſtes ipſi ſenſere, qui poſt incredibilem opum, hominumque iacturam, Oppidum ſemirutum Obſeſſoribus cedere adhuc abnuunt: & malunt Fœderatas omnes prouincias, quàm unam Oſtendam detrimentum pati. Non igitur Antuerpienſi obſidione minor eſt Oſtendana: non opportunitate ſitûs, non conſequentium pondere, non magnitudine, ac numero difficultatum. Quamobrem quantùm Antuerpia debellata illuſtrauit Alexandrum: tantumdem Ambroſium expugnata Oſtenda nobilitet. Hanc militaris gloriæ partem Italico nomini accumulandam tibi reſeruare Farneſius viſus eſt: ut haberet Genua quòque Alexandrum ſuum.

Aliorum vana tentamenta non obſtant, ſed promouent.

At enim Oſtendam capere, tentatam ſæpiùs, nunquam occupatam, hoc opus, hic labor eſt. Galli eam inuaſere, Alenconio Fœderatas Belgij prouincias moderante: ſed quàm rapidè aggreſſi, tam facilè repulſi. Valentinus Pardiæus Motta Dominus, & Greuelingæ Præfectus, eòdem, conceſſu magis, quàm iuſſu Parmenſis, irrupit; atque ut ex inopinato adortus, vetus Oppidum repentè cepit: ſed quà ſegnitie Centurionum, quà Militum culpâ prædæ magis, quàm pugnæ inſiſten-

Gaſpar Ens Annal. Gallobelg. tom. 2. lib. 3. Fam. Strada de bello Belgico Dec. 2. lib. 6. & 10.

1603. *ſtentium ; & eo, quod ſperabat, deiectus eſt, & quod tenebat, amiſit. Iterum eamdem fortunam tentare auſus; iterum ab eâdem deluſus. Ideo-nè verò abſtinendum tibi ab huius aggreſſione operis, quòd Gallis ſemel, quòd non ſemel Mottæ improſperè ſucceſſit? Num quia non rara ſunt in mari naufragia, ceſſant commercia Generis Humani; aut deſinit Mundus, cum tanto Gentium omnium emolumento, ultro citroque portari? An propterea bello abſiſtunt ſapientes, ac magnanimi Ductores, quòd pluribus aduerſis prælijs dimicarunt? Infeliciter ceſſiſſe alijs hanc oppugnationem, maximo tibi ſit incitamento ad eamdem alacriter ſuſcipiendam. Quippe fortuna belli Domina non diu ſibi ſimilis eſt, & conſtans. Quare, ſi antehac infenſa Oſtendæ Obſeſſoribus fuit: ſperari debet in poſterum amica. Demum, quicumque ſit exitus adminiſtrationem armorum tuam ſequuturus, exiſtimationi bene vertet. Nam ſi (quod Deus abnuat) Oſtendâ non expugnatâ ſoluatur obſidio: neque nouum id erit, quod antè non ſemel accidit; neque mirum & ſitu, & ſubſidijs, & acri defenſione perſpectis; neque Duci criminoſum, aut pudendum, quandò alijs haud aliter ſucceſſit. Sin contrà (quod & à Deo precor, & ſpero) tam inſigni victoriâ potiaris; quam ubique terrarum immenſitatem gloriæ conſequeris? ut immortale nomen in omnem poſterorum memoriam propagabis? quòd tam arduum opus ab alijs fruſtra tentatum; ab alijs egregie cæptum, infeliciter deſtitutum, glorioſiſſimo fine coronaueris.*

Sed fortè præſentium conditio temporum, atque Oſtenda poſt illas obſidiones multis, ac magnis aucta munimentis, & rebus omnibus abunde inſtructa te deterret. Hinc duos iam annos, & ampliùs poſtrema hæc obſidio prorogata. Hinc tot opes, & Copiæ in mare planè proiectæ. Quantum ſanguinis, etiam illuſtris, fuſum? Quantum malorum exhauſtum? Quid non ingenio, induſtria, viribus tentatum? Sed incaſſum omnia. Stat adhuc Oſtenda, & ſub imperio Fœderatorum perſtat. Adhuc ſpina illa altè infixa manet in plantâ leonis Belgici: an veriùs in corde Belgarum Catholicorum? Quis ergo conſequi ſe poſſe confidat, quod toto biennio & ultrà tot Copijs, tot ſumptibus, tot conatibus confectum haud eſt? Scilicet nondum Troianæ obſidionis decennium euoluit ſeſe: nondum vigeſimus annus Numantinæ, non Azotiæ undetrigeſimus. Obſidionis verò diuturnitas animos addit, non adimit ad oppugnandum. Quàm enim debilitati proceſſu temporis Obſeſſi, quàm numero diminuti, quàm redacti paulatim ad rerum omnium penuriam? Et quamuis non defuerint, aut deſint, quæ ſubinde per mare ſufficiantur, ſubſidia Militum, armorum, commeatuum: longè plus tamen eſſe cenſendum eſt, quod intùs peſtis, alijque morbi, foris Hoſtis exhaurit; quàm quod aliquot naues, vix à tormentis noſtris incolumes, ſubminiſtrant. Vt Oppidi editiores partes quaſſatæ,

Longa obſidio animare debet.

Thucydides lib.1. Strabo l.3. Herodot.l.2.

quaſſata, ac diruta? Ut ædificia ferè omnia labefactata? Ut mœnia, 1603.
& propugnacula malè ſubſiſtunt? Unum videri poteſt munimentum Oſtendæ validiſſimum, quod & molliſſimum, & inſtabiliſſimum eſt: aquarum nempe. Quibus ſi pontibus iniectis, inductis aggeribus, impoſitis machinis, alijsque adminiculis imperemus; vix eſt, quod ingreſſum in Oppidum nobis occludat. Verùm eadem producta obſidionis mora non mediocriter Obſeſſores laſſauit, attriuit, propè ad deſperationem adegit. Hoc ipſum eoſdem incitare vehementer debet, ad finem aliquando quærendum tot laborum, diſcriminumque; ad vires, ac neruos omnes contendendos; ad ſupremos adhibendos conatus: ut vel eximiam ab Hoſte tam pertinaci victoriam, vel à morte generoſâ immortale decus reportent.

Pericula fortes Viros alliciunt.

Neque verò aut illos, ſi bellatores Viri, non imbelles animulæ ſunt: aut te, ſi Spinularum Gentis magnanimæ ſanguis es; deterrebunt pericula numero plurima, pondere maxima, quæ Oſtendam circumſtant, & firmâ quâuis munitione potentiùs cuſtodiunt, ac defendunt. Nihil de Militibus dico, qui ſupra duos annos inter ea diſcrimina verſati, eiſque aſſueti, ita continuo uſu obcalluerint oportet, ut familiaria iam habeant, quæcumque cæteris ſolent eſſe terrori. Te verò à periculis adhuc integrum, num æſtuans, aut procelloſum mare perterrefaciat; cuius imperium toties obtinuere Maiores tui? Quod illi tantâ cum poteſtate ſuis Claſſibus ſubiecerunt, ac ſeruire Genuenſi gloriæ iuſſerunt; tu nunc experiare refractarium, ac formidabile?

Spinularum Illuſtrium victoriæ.

Vbertus Folieta in Clar. Ligur. Elog. & Genuenſ. Hiſtor. Aubert. Miræus in Elog. Spinul. Hieron. de Marinis in Genuæ deſcript. Corſù. Nicſia.

Inclyta te corroboret Thomæ Spinulæ fama: qui (ut optimè noſti) ante annos trecentos in Piſano bello ab ſapientiſſimâ ſuâ, tuâque Republicâ quatuor ſupra triginta triremibus, magniſque Copijs inſtructus, Planaſiæ Tyrrheni maris Inſulæ Oppidum cepit, exarmauitque munimentis; atque Hoſtibus deuictis, multas eorum naues, captiuos plurimos, prædamque ingentem in Patriam retulit. Petrus quòque te ad unius Oppidi aggreſſionem inflammet: qui bello Veneto nauibus quatuor & viginti præfectus, Corcyram præruptis ſcopulis, Arcibusque munitam oppugnare non timuit: ſuburbia cepit, atque incendit: Inſulas Ægei maris duas Naxon, & Andron Genuenſium imperio (quamuis non futuro diuturno) ſubiecit. Nec minores ſubdere faces debet Gaſpar ille; qui triginta triremium Claſſe inuectus in Venetos, Iuſtinopolim, & Polam eorum ditionis Urbes præcipuas expugnauit, diripuitque: Tergeſte verò in deditionem redactum Aquileienſi Patriarchæ dono dedit. Præluceat tibi Franciſci Spinulæ virtus in Patriâ tuendâ ab imminente Mediolanenſis Ducis iugo; & liberandâ Caietâ ab Alphonſi Aragoniæ Regis obſidione: Lanfranci in Africanâ Urbe Septa defendenda: Quirici in Corſica Oppido Caluio à Turcis obſidentibus ſeruando. Spem denique, atque animos faciant ad expugnandam Oſtendam

Trieſt.

dam

1603. *dam capta à Vidone Spinulâ Ptolemais in Syriâ : Corſica à Zachariâ Patriæ recuperata : ab Auguſtino Sancti Florentij Oppidum in eâdem Inſulâ ; & in orâ Liguſticâ Sauona recepta : aliaque multæ Spinularum Heroum victoriæ ; quas tibi recenſere non eſt opus. Tu ergo, magnanime Marchio, veſtigijs tam luculentis inſiſtens, perge Stirpem clariſſimam, & nobiliſſimam Patriam nouis augere ſplendoribus, atque ingenti acceſſione gloriæ cumulare. Addatur tot alijs triumphalibus titulis utriuſque Oſtenda, poſt diuturnam obſidionem ; impoſito Exercitui Spinulâ, oppugnata ferè ſimul, atque expugnata.*

Deſperauerint alij, vel ſcientiſſimi militaris rei, de tam arduâ victoriâ: ſuaſerint Archiduci, ut prudenter ab opere deſiſtat, quod proſequi temerarium iudicatur. Aliorum hæc ipſa deſperatio ſpem tibi magnam faciat infinitæ inde gloriæ reportandæ. Quando enim Medentium doctrina, peritiaque apparet illuſtrior: niſi cùm actum eſt de ægrotantis ſalute; & iamiam efferendus, integræ valetudini reſtituitur? Induſtrium verò Gubernatorem quid magis, quàm in extremum diſcrimen adducta nauis, & cuncta prorſus deſperata, commendat? Quis ergo campus aperiri poterat amplior, liberiorque, in quo ſe longè, latèque iactaret, oſtentaretque virtus tua, quàm hic, qui ſpe proficiendi vacuus, propè iam eſt ab omnibus deſtitutus? In deſperato negotio infelix euentus excuſationem habet : fortunatus verò gloriam tantò maiorem quantò minus expectatam. In re deſperata ſperandum.

Denique ad rem tam arduam aggrediendam illa te ſtimulet maximè cogitatio, quæ ſolet alios retardare. Tantum exanilandum eſſe laborum, tot ſubeunda diſcrimina, non ut prouinciâ quapiam potiaris, aut regno: ſed ut breuem Flandriæ laciniam teneas, ut angulum occupes oræ litoralis, atque inſtabiles cumulos ſterilium arenarum. Nam de Oppido, quod dicitur obſideri, vix hoc tempore reliquum nomen eſt: adeò ſunt omnia tormentorum aſſiduâ impreſſione peſſumdata. Iam nunc Oſtendæ quæritur Oſtenda. Quid cùm extremis oppugnationibus, ſi quid ſupererit, ad nihilum redigetur? Vix erit, ubi victoriæ veſtigia relegantur. Hic ergo fructus erit, hoc præmium tot ſumptuum, tot conatuum, tot ærumnarum? Quod principio aſſerebam (generoſe Marchio) idem poſtremâ oratione confirmo. Tecum mihi colloquium eſt; tecum negotium: hoc eſt cum magnanimo Principe, qui emolumentum omne infra pedes habet; qui utilitatis momento non inclinatur. Certandum tibi erit, non pro mœnibus, quæ frequenti concuſſione ſternuntur; non pro Arcibus, quæ vel proditione, vel vi veniunt in Hoſtium poteſtatem; non pro ditione, ac finibus terrarum, qui multis aduerſis caſibus obnoxij ſunt: ſed ad exiſtimationem comparandam, quæ magnanimo pectori unica merces eſt. Mouere etiam debet nulla utilitas.

Ergo age, Ductor egregie, diuinitus deſignate, humanitus electe,

Imperator antè, quàm Miles: aggredere alacribus animis, fortunatis auſpicÿs, opus, magnis quidem Ducibus intentatum; ſed quod tentaſſe, vel ſine ſucceſſu glorioſum erit ab animi magnitudine; ab alÿs inchoatum, ac deſtitutum, ut tibi perficiendum Diuinæ prouidentiæ munere reſeruaretur; prorogatione bienniÿ magis ad felicem exitum preparatum; difficultatibus, ac periculis obſitum, ad victoriæ gloriam amplificandam; complurium opinione deſperatum, ut qualis, & quantus es nouiſſimè Ductor imponatur, palàm omnibus fiat; nullius denique à direptione, ac pradâ utilitatis, ut ſolius gloriæ cupiditas omnem impleat ingentis iſtius animi capacitatem. 1603.

ORATIONIS huius hortatibus, & poſtremis Iuſtiniani verbis, omnium verò maximè ardore bellicæ gloriæ, quo Marchio flagrabat; conſtituit demum Oſtendanæ obſidionis imperium accipere. Quamobrem nullâ interiectâ morâ, Bruxellas ſe contulit ad Archiducem. Exceptus ab eo maximis honoris, ac beneuolentiæ ſignificationibus. Muneris verò ſuſcipiendi conditiones, & conuenta commiſit Albertus pertractanda Ioanni Richardoto, ſanctioris Senatûs ſui Præſidi, & Conrado Schetſio Hobocheni Domino. Illis igitur utrinque propoſitis, & conſtitutis, adeòque in ſcripta relatis; datæ ſunt de re uniuerſâ literæ ab Archiduce ad Regem Hiſpanum: quibus ipſe diſertè profitebatur: niſi eam adminiſtrationem Spinula ſuſcepiſſet; futurum omnino fuiſſe ut obſidionem ſoluere cogeretur, Vnde quanta conſequutura eſſet exiſtimationis tum regiæ, tum ſuæ iactura, quantumque ad bellum Belgicum detrimenti; facilè Regem poſſe prudenti æſtimatione percipere. Hæc ubi Albertus peregit, Bruxellis profectus eſt ad liberandam obſidione Syluam-Ducis: uti ſuprà narrauimus. Comitatus eum eſt Marchio Ruræmundam uſque: quo in loco datis tertio Calendas Octobris publicis literis declarauit eumdem Archidux totius ad Oſtendam Exercitûs moderatorem. Verbiſque ampliſſimis teſtatus eſt; *Partibus eum omnibus inſignitum, quas id muneris poſtularet. Regiÿ, ſuique obſequiÿ plurimùm interfuiſſe talem Ducem eligere; celeremque ab eo, ac felicem obſidionis exitum ſperari. Quare Tribunis Militum omnibus, cæteriſque cuiuſuis ordinis, aut generis Copiarum Præfectis ſeueriſſimè ab ſe iuberi, ut cunctis in rebus vel ad belli, vel ad iuſtitiæ, ciuilem-ve adminiſtrationem ſpectantibus, eius imperiÿs tam voce, quàm ſcripto prolatis, non aliter parèrent, quàm ſi ab ipſomet Archiduce prodirent.*

Archiducis opinio de Marchione.

Ex lit. patētibus Archiducis 29. Septemb.

AD Exercitum Oſtendæ obſeſſorem peruênit Spinula octauo Idus Octobris; eiusque cum publicis acclamationibus initâ præfecturâ; primas eò curas intendit, ut ad opera militaria materies

ries

1603. ries copioſa ſuppeteret. Hanc, & annonam, & bellicum omnem apparatum multò, quàm ante ipſum alij, viliore pretio conſequebatur, quòd præſenti pecuniâ tranſigebat: ſoluebatque minus, quia citiùs. Multa quòque in obſidione præter opportunitatem geſta animaduertit: quæ magnâ diligentiâ correxit. Quà terram ſpectat Oſtenda, ſolum omne non modò arenoſum eſt, ſed frequentibus etiam riuis, canalibusque paſſim irrigatur, præter maiores duos alueos in mare aquas euoluentes: de quibus uniuerſis antea mentio facta non ſemel. Exæſtuans præterea ſtatis temporibus pelagus Agrum illum ita obruebat ubique, ut nullus omninò excitandis aggeribus locus relinqueretur. Quare quò via Militibus aliqua ad oppugnationem, in aquoſo illo ſitu ſterneretur, congerendæ erant lucanicæ, ſuprà etiam memoratæ; & rates illæ, ſeu ſtrues lignorum ingentes adhibendæ, quas Pompeius Targonus excogitauerat.

Marchionis in omnibus diligentia.

Salſiccie. Flotte.

Pompeij Targoni machinæ.

Ex his unam ab eo ædificari iuſſit Marchio quinquaginta passibus longam; eamdemque Buquoij aggeri adiungi. Mari verò reciprocante, Pompeio Iuſtiniano mandauit, ut cum ſuis Militibus eam communiret, erigeret, ac reliquo aggeri adæquaret. Exequutus ille imperium, intra ſex omnino dies opus abſoluit. Extructæ moli tres impoſuit bombardas, ad ingreſſum hoſtilibus nauigijs prohibendum. Neque verò labor ille ab ingentibus tum periculis, tum damnis immunis fuit. Hoſtis quippe ſeptem directis in eam partem tormentis, aduersùs laborantes illa diſplodere non ceſſabat. Et quia Milites generoſi aſsiduis ictibus non abſterrebantur ab opere, quod creſcebat in dies: nouam & huic, & illis perniciem moliti ſunt. Namque igne grauidos globos, ſeu pyrobolos eiſdem tormentis immittebant: qui ſtatim flammas in opportunâ materie ſuſcitabant. Hoſtium quòque conatibus obſecundabat ventus, qui vehementiùs aſpirando amplificabat incendium. Hoc extinguere perarduum erat: tum quia ventilatum, magis, ac magis augeſcebat: tum quòd in eam partem, ubi maximè gliſcebat, ad vetandum acceſſum, ſeptena illa tormenta fulminabant. Ea tamen fuit Iuſtiniani, & Sociorum virtus, atque conſtantia: ut intrepidi aduersùs flammas, mortemque præſentem ierint, atque incendium aliquando tandem extinxerint: in quo priùs extincti fuere Milites quinquaginta. Tam carè ſtabat Obſeſſoribus vel aliquot paſſus propiùs ad obſeſſum Oppidum accedere.

Baſſa marea.

Contra eas Hoſtium induſtria.

Ea dum fortiter in Bredenenſi ſtatione geruntur: nequaquam otioſè torpebant Milites in Albertinâ. Siquidem non minùs exacuit pugnantium induſtriam æmulatio Sociorum, quàm aduerſa vis Hoſtium. Igitur ut ex hac etiam parte progreſſus fieret

ad oppugnationem; Catricium Vallonum Tribunum iuſſerat Spinula ſupra terrenum aggerem procedere, qui ad angulum munimenti, loricæ ultra foſſam poſitæ interiecti, porrigebatur: eâque viâ lunatum propugnaculum aggeri imminentem, Foliamque appellatum, inuaderet. Hiſpanæ verò Legioni mandauit, ut alium aggerem excitaret, deduceretque ad maritimum propugnaculum. His operibus cunctis tantâ ſedulitate Marchio inſtabat: ut Belgici belli Scriptor Hiſpanus affirmare non dubitarit, ſimilem diligentiam nullo tempore viſam: eique parem ſolam illam fuiſſe, quam in Antuerpienſi ponte fabricando Parmenſis adhibuit. De rebus verò ab ſe inſtitutis, atque imperatis certiorem maturè fecit Archiducem (qui iam Syluâ-Ducis Bruxellas redierat) per Aurelium Spinulam, ex Hiſpaniâ reuerſum: rogauitque, ut in Tribunatu Legionis Italicæ pro ſe Iuſtinianum ſubſtitueret, Legionis eiuſdem Inſtructorem, eoque munere dignisſimum, tum ob recentia militiæ promerita, tum ob antiqua ſub Alexandro Duce. Probauit Albertus quæcumque geſſerat Marchio; idemque ipſi per literas ſignificauit: Tribuni munus Iuſtiniano concesſit.

1603. — *Carnerus l. 15. c. 10.* — Pompeius Iuſtinianus Marchioni ſuccedit in Tribunatu.

Locvs hic poſtulat, ut pauca de tanto Viro perſtringantur: qui partem hanc Hiſtoriæ non præclaris modò facinoribus ſuis, ſed editis quòque Commentarijs illuminauit; ſincerè ſcribens, quæ fortiter gesſit, ac pertulit. Patriam Pompeius habuit Genuam, quæ cùm perpetuis non ſeruiat Dominis, ipſa perpetuò dominatur. Ortus ex Iuſtinianâ Familiâ, quæ Inſulâ Chio diu poſſeſsâ, de Cæſarum ſtirpe ſenos protulit Genuenſi Reipublicæ Duces: ternos Romanæ Eccleſiæ Purpuratos: & quod glorioſiſſimum eſt, octodecim ſimul Cælo decennes Pueros Martyrum purpurâ decoros. Parens eius Franciſcus bellicâ virtute præiuit: ſed ut Solem Aurora. Is cum Raphaële Fratre Cyrnum (hodie Corſicam) & Cretenſem Caneam à Turcarum oppugnatione defendit. Pompeius verò annorum quatuordecim Equitum Signifer eamdem Corſicam adiuit. Mox in Belgio quingentorum Peditum Ductor ſub Alexandro Parmenſi militauit. Quique cùm hoc tyrocinium poſuit, Ambroſium Marchionem Spinulam ſequutus eſt veteranus, Legionis ipſius ſupremus Inſtructor; ac deinde in eiuſdem Tribunatu Succeſſor. Eius prudenti conſilio, accuratâque operâ Marchio frequenter eſt uſus. In Oſtendanâ obſidione ictu moſqueti ſauciatus in pede, vetuſtum illud renouare potuit: *Ut quoties gradum faceret, toties virtutis ſuæ recordaretur*. Et paulò pòſt ictu ſimili adeò vulneratus in dextero brachio, ut illud abſcindere oportuerit, ac ferreum reponere: unde celebre Brachiferrei cognomentum ei calamitas fecit. Et qui-

Eius Elogium. — *De bell. Belgico lib. ſex.* — *Mich. Abb. Iuſtin. Epiſt. Memorabil. T. 2.* — *Bened. Mellini Epiſtol. ibid.* — *Cic. lib. 2. de Orat.*

1603. quidem æneo cordi ferreum brachium congruebat. His manûs, ac pedis infortunijs inhiberi non potuit anima magna, quin expugnatis à Spinulâ Oldenſaliæ, Lingæ, Vachtendonchæ, Grollæ, Rhenobergæ, multisque in Friſiâ locis vigore mentis eximio præſtò eſſet. Inducijs verò conſtitutis in Belgio, poſt Friſiam aliquandiu gubernatam, in Italiam regreſſus, à Venetâ Republicâ Cretenſi Regno moderando præficitur. Indè ad Foroiulienſe bellum Venetorum cum Archiduce Ferdinando ab ijſdem miſſus ſupremus Caſtrorum Præfectus, Florianum cepit, Lucininſum, Faræ Arcem, aliaque Hoſtium loca. Dumque cum Exercitûs Principibus regionis ſitum circumſpicit, ad munimentum extruendum; hoſtilis moſqueti globus renes traijciens, generoſam vitam abrumpit. Quo audito, Ferdinandus, contra quem pugnabat, Auſtriacâ ſinceritate pronunciauit: *Id bellum non tanti eſſe: ut tanti Ducis vitâ ſtare debuerit.* Veneta Reſpublica, bene de ſe merentibus gratiſſima, literas dedit eius laudibus refertas: translato Venetias corpori funus duxit honorificentiſſimum, ipſo Senatu cum Principe comitante: equeſtrem ſtatuam poſuit cum magnificâ inſcriptione: Vxori, & Liberis magnâ liberalitate proſpexit: qui honores ex Senatuſconſulto ſapientiſſimè decreti. Ex nobili Coniuge Hieronymâ Nigronâ duos Pompeius ſuſcepit Filios, Franciſcum, & Raphaëlem, præſtantiæ militaris hæredes: uti Belgium, Venetiæ, Creta teſtantur. Raphaëli nupſit Hieronyma, præclara Filia ſapientiſſimi Viri Raphaëlis de Turri, optimè meriti de ſuâ Genuenſi Republicâ, varijs pro eâ legationibus: de Venetâ, Apologiâ pro eius libertate: de Iuris-prudentiâ, doctis de Cambijs libris: de Hiſtoriâ, Neapolitanis tumultibus enarratis: de re Politicâ, Cornelio Tacito tam ſcitè, quàm ingenioſè defenſo. Pompeius erat naturâ ſubtriſtis, taciturnus, & *verborum Vir paucorum*: ac tantùm ſub mortem hilaris fuiſſe fertur, & facundus: in bellicis rebus excogitandis acutus, exequendis velox: magis quàm expediret, animoſus, & periculorum contemptor; in quæ toties uſque ad extremum incurrit: & quia præ gloriâ negligens vitæ, glorioſè viuere dignus in memoriâ hominum ſempiternâ.

Fauſt. Moiſeſſus de bello Foroiul. l. 1. c. 6. Petr. Io. Capriata Hiſt. lib. 4. & 5.

Abb. Iuſtin. Epiſt. P. 1.

Ennius l. 7. Annal. Moiſeſſus c. 34.

IAM verò Targonus noui Ducis diligentiâ, atque ardore inflammatus, alijs, alijsque operibus architectandis inſudabat. Alteram extruendam curauit ratem priore longiorem: paſſuum ſcilicet octoginta. Verùm ubi cœpta eſt ab Iuſtiniano communiri, & iam ad palmos ſexdecim altitudinis, ſexaginta latitudinis adducta; tertiâ operis die atrox in mari tempeſtas conſurrexit, atque in erectam molem impetum fecit: quæ quamuis diu, multùmque obniteretur; ad extremum tamen iteratis undarum

Flotta, ò Trozzo.

im-

Machinæ Targonianæ ruina. impreſſionibus quaſſata, laxatis compagibus, diſiectis lignis, materie omni diuulsâ, ac diſſipatâ, aquarum fuit, ventorumque ludibrium. Ægrè tulit Spinula, non tam ingentem ſumptuum, laborum, temporisque iacturam, quàm ſpem oppugnationis retardatam. Sed ut erat animo infortunijs omnibus maiore; non eo languidior factus, aut lentior ad artes alias bellicas attentandas. Pollicitus illi Targonus fuerat, pontem ſe fabricaturum paſſus ducentos longum, adeòque latum, ut quini homines in ſeriem diſpoſiti eum commodè perambularent. Hunc affirmabat, ſe per noctis umbras, & ſilentium in maris receſſu aluei ripæ admoturum, atque ad Oſtendanum quoddam propugnaculum proiecturum: idque tam celeriter, tam occultè, ut antè iniectum videret Hoſtis, quàm inijci poſſe ſuſpicaretur. Ingentia promiſſa Marchionis animum diu tenuere ſuſpenſum: utpote non ignarum, ingenioſa, ac noua commenta plus habere plerunque ſpecioſi, quàm ſolidi. Frequentatis tamen eiuſdem precibus, ut experiri nè grauaretur, quod ſi minùs ſuccederet, minimum detrimenti afferret; ſin feliciter eueniret, Oſtendam ſine dubio in poteſtatem redigeret: adductus tandem eſt, ut manus operi ſineret admoueri. Igitur ad pontem ſuſtentandum, ac proijciendum, ædificauit principio Targonus immanem currum, cui rotas ſubiecit viginti quinque palmos altas, quatuor craſſas. Ante currum pro temone, triremis malum præfixit, rudentibus aliquot obligatum, qui ad varias currûs partes erant adnexi. Octo deinde pontes è funibus texuit viginti quinque paſſuum longitudine, opere reticulato, quò minus haberent ponderis. Ad latera minoribus antennis ſuſtinebantur, alijs in tranſuerſum ſtipitibus explicati. Vnum ex his experimenti causâ ad temonem alligatum ſuſpendit funibus eidem axi deuinctis. Quibus perfectis rebus, periculum facere Targonus voluit, an facilè promoueri machina ingens poſſet: adeòque ei pertrahendæ frequentem hominum numerum applicuit. At vix loco moueri cœpit; cum ex oneris grauitate multa tum lignea, tum etiam ferrea inſtrumenta perfracta, palàm fecerunt, vaſta machinamenta magis aſpectu admirabilia eſſe, quàm uſu commoda. Imò pons ipſe textilis, penſilisque ita fluitabat, nunc in unam, nunc in aliam vergens partem: ut ſi currus ulteriùs aliquantò proceſſiſſet, pons omnino fuiſſet reſupinandus. Vnde conijcere licuit, quid futurum, ſi ſeptem reliqui pontes adnecterentur. Ad opus uſui meliùs aptandum, multa Targonus ſuperaddidit, multa detraxit: ſed omnia fruſtra; mole (uti fit) laborante magnitudine ſuâ. Currum, & pontem hunc militaris licentia pigrum à tarditate motûs appellabat; ab horrendâ verò vaſtitate Tartareum.

Marginalia (left): Pós ingens à Targono conſtruitur. — Eius deſcriptio. — Eiuſdem exitus infelix.

Marginalia (right): 1603. — *Gaſpar Ens de obſid. Oſtendæ. Pōpeius Iuſtinian. l. 2. Thuan. lib. 130. Baudart anno 1604. Carner. lib. 15. c. 10. Bentiuolus lib. 7. Haræus anno 1603.*

DE

DE BELLO BELGICO LIBRI DECIMI SEXTI

SVMMA.

DE obſidione Spinulæ demandatâ hominum ſenſa. Ipſe ſuæ vitæ negligens: quod Amicis, & Militibus improbatum. Obſidioni Militum ſupplementum. Diſciplina militaris viget. Oppugnatio præparatur. Nouæ machinæ excogitantur. Quid ſint, & quales Blindæ. Cuiuſmodi candelabra bellica. Hiſpanorum, atque Italorum virtus. Ab ignibus damna: & ab aquis utrique parti. Catricius occiditur. Catholici potiuntur propugnaculis Cangrego, & Viridi. Fœderati Oſtendæ valde metuentes magnas Copias cogunt. Mauritius incaſſum tentat Traiectum ad Moſam. Eiuſdem Claſſis ad Sluſam. Iuſtinianus, & Aurelius Spinula prouidi. Catſandam Inſulam, & Sluſenſem alueum Claſſis ingreditur. Iuſtinianus ſolers, & Copijs auctus prohibet Hoſtium deſcenſionem. Marchionis ſedulitas. Sluſæ poſitio, eiusque alueus deſcribuntur. Spinulæ cum Velaſco controuerſia dirimitur ab Archiduce. Seditioſorum excurſiones per Brabantiam. Albertus eos compeſcit. Mauritiani Coxiam Inſulam tenent. Velaſcus extruit Diui Iacobi munimentum. Mauritius Iſendicâ, & vicinis Oppidis potitur. Pugnans cum Fœderatis Velaſcus ſuperatur. Ad alueum iterum pugnat: & ſupplementum

ac-

accipit à Spinulâ. Cum eodem Copias iungit, ſed nullo fructu. Mauritius obſidere Sluſam ſtatuit. Georgianam Arcem capit. Incendij periculum. Spinulæ conſultatio in bellico Senatu. Mittit Subſidium Sluſam. Oſtendæ propugnaculum capitur ab Hiſpanis. Sluſa circumuallatur à Mauritio: nec miſſum Subſidium accipit. Iuſtiniani induſtriæ. Conflictus cum Fœderatis: ordo in receptu. Archiducis conſultatio. Oſtendani extremas adhibent vires. Propugnacula amittunt. Spinulæ, ac Iuſtiniani generoſitas: Sluſa propè eſt ut capiatur: & Spinulæ curæ committitur. Hic eò Copias ducit, modicâ ſpe. Diuæ Catharinæ munimento potitur. Certamen ingens cum Fœderatis, in quo plures inſignes Viri cæſi, vel ſaucij. Sluſæ fames, & deditio. Magna eius iactura. Oſtendæ obſidio periclitatur. Marchionis induſtria, & Militum obſequium. Italorum, atque Hiſpanorum ſtrenuitas. Munimentis captis, nouum obſtaculum obijcitur. Eruptio ultima, & inanis. Tractatur deditio, & conditiones. Demum deditur. Spinulæ erga Victos clementia. Quanta hæc victoria: & quid de ipsâ Scriptores. De eâdem numiſmata, & dicta. Admiranda in illa euenta. Ignes venenati. Literæ per aërem miſſæ. Plura Oppida in uno. Spinulæ gloria. Oſtenda cum Tyro comparata. Archiduces obſidionis veſtigia viſunt. Iſabellæ lacrymæ. Militum remuneratio.

DE

DE BELLO BELGICO LIBER DECIMVS SEXTVS.

1603. IAM per Europam fama vulgauerat, Oſtendani ſummam obſidij Marchioni Spinulæ demandatam: omniumque animos in euentûs expectationem arrexerat. Multi *Ex literis diuerſorũ ad Marchionẽ.* eidem per literas tam excelſa militaris rei primordia gratulari. Alij preces ad Deum, Deique Parentem Virginem pro felici operis exitu aſſiduè fundendas illi ſponte offerre. Plurimi verò, quaſi fatidico quodam inſtinctu ducti, propè indubitatam victoriam polliceri. Archidux Iſabella ex his *Aurel. Spinula ad Marchionem 5. Nouembris.* fuit, quæ aſſeuerare Aurelio Spinulæ non dubitauit, pro certo ſe habere, Marchionis induſtriâ, diligentiâque captum iri Oſtendam. Nec abſimili præſagientis animi ſignificatione Fratrem eius Philippum Regem, velut oraculi voce ferunt pronunciaſſe: aut Marchionem Spinulam, aut mortalium neminem Oſtendâ potiturum. *Nicol. Vernuleus in Troph. Spinulæ Or. 1.* Communis denique tunc erat omnium ſententia (quæ plurimùm falli non ſolet) huius unius Ducis manu, imperioque tam inſignem, tam expectatam relatum iri victoriam. Tanta iam tùm inſederat humanis mentibus de ipſius conſilio, ac virtute exiſtimatio. Eam Hoſtis ipſe, quo nullus certior teſtis, nullusque laudator fide dignior, comprobauit. Mauritio ſiquidem, atque uniuerſo nomini Fœderato nihil accidiſſe dicitur in eâ obſidione triſtius, nihil maiorem incuſſiſſe formidinem Oppidi amittendi, quàm nuncius obſidentis Exercitûs imperij Spinulæ commiſſi. Tunc enim deſpondere cœperunt animos, ac de defenſione propemodum deſperare.

De Obſidione Spinulæ commiſſa fama, & expectatio.

De eadẽ Hoſtium ſenſus.

Simõ Antunez ad Marchionem 23. Nouemb. VNVM tamen in Marchione deſiderabant ferè omnes: ut cautiùs cuſtodiret ſalutem ſuam. Generoſus quippe animus, totusque imminens in res magnas, atque arduas, vix ullo habebat numero, aut loco ſui corporis curam. In laboribus primus, in vigilijs frequens, in periculis intrepidus; exemplo magis, quàm imperio ad opus quodcumque alacriter aggrediendum Milites inflammabat. Quaternas, aut ſenas horas nocturnas æquè, ac diurnas ad opera, quæ fieri iuſſerat, recognoſcenda circumire: quamuis hoſtilia tormenta continenter in ipſum, ac ſocios intonarent. Cadebat antè ipſius oculos, imò pedes modò hic, modò

Suæ vitæ neglectus in Marchione.

Ang. Grillus Abb. in lit. impreſſis ad Alphonſum Comitẽ Beccariam.

ſ ille

ille Militum ictu bombardæ ſtratus: imperterritus ipſe, non ſolùm ab incœpto non deſiſtere, ſed vix ſe loco mouere. Inſomnes ferè noctes agebat, ſtationibus perluſtrandis, aggeribus circumſpiciendis, Excubitoribus obſeruandis: id verò tùm maximè, cùm ingruentibus pluuijs, ad ea peragenda maximè intempeſtiua tempeſtas videbatur. Namque, ut ingenio ſagax, tunc potiſſimùm ab Hoſtium ſubitis eruptionibus metuendum dicebat, cùm obſcurus, atque impeditus aër obtegebat inſidias. Vbi verò debitam, ac neceſſariam laſſo corpori quietem concedere cogebatur; ritu planè militari, vel nudo ſolo incubabat; vel inſtratis paleis; vel ſupra carrum aliquem, aut etiam capite ſupra bombardam inclinato. Hanc animi magnitudinem non modò laborum, ſed periculorum quòque omnium contemptricem, Marchioni quidem glorioſam, at Exercitui, bonoque publico noxiam, coërcere ſunt aggreſſi prudentiſſimi rerum æſtimatores. Infans ipſa Iſabella non potuit, quin eum per literas ſeriò commonefaceret: nè tam promptè vitam ſuam obijceret in diſcrimen, uti ore omnium vulgabatur. Se quippe moleſtiſſimè laturam affirmabat, ſi quid ei grauius accideret. Hæc eadem Aurelio Spinulæ teſtata eſt. Albertus quòque multò antè hunc Marchionis neglectum vitæ præſenſerat, ac Regis ipſius nomine cohibuerat. Idem officium per literas præſtitit Paulus Franciſcius pro eâ, quâ erat illi deuinctus familiaritate, ac fide. Referebat is Marchioni, *Scriptum ſibi ab Inghij Domino*(qui unus erat è Proceribus Aulæ Bruxellenſis, Archiduci carus in primis, & Spinulæ amantiſſimus) *Catholici Belgij communem eſſe querelam: Marchionem nihili omnino facere vitam ſuam, quandò eam tam frequenter obiectabat exitio. Ægerrimè ferre omnes, in uno capite ſalutem cæterorum periclitari.* Quam obrem eum Franciſcius enixè rogat: *Vt in ſe uno publicæ conſulat incolumitati: neu velit, conceptam ab omnibus victoriæ ſpem tam turpiter, quàm infeliciter aboriri.* Duo quòque ſubdit conſilia ad tuendam vitam peropportuna. *Alterum, ut veſtes atque inſignia corporis identidem commutet: cùm uſitatum admodum in bello ſit, contra Ducem, tanquam animam Exercitus uniuerſi, cunctorum Hoſtium tela deſtinari. Alterum, nè temere ſe locet, aut diu maneat, ubi non ſumma neceſſitas præſentiam Ductoris requirat.* Hanc beneuolentiæ plenam monendi libertatem ſuperauit Militum omnium generoſitas in ſalute ſui Ducis à periculo ſummouendâ. Statuerat Marchio locum quemdam inſpicere præſens, ac ſedulò perluſtrare, qui tormentorum hoſtilium ictibus multùm erat obnoxius. Aggreſſi ſunt Præfecti, aggreſſi Milites, quà validis argumentis, quà infimis precibus illum ab

eâ

Marginalia: 1603. — Ab Amicis improbatur. — *Aurelius Spinulæ ad Marchionē 9. Noueb.* — *Paul. Franc ſ. ad Marchionem 10. Nouemb.* — Cautiones ad vitam Ducis tuendam. — Marchio à Militibus amica vi coërcetur. — *Ang. Gallus ubi ſup.*

1603. eâ mente deducere. Verùm ubi vident, parum diſſuaſiones, parum preces proficere: impetu in eum facto, ſed amoris impetu, non irarum; verſiſque contra ipſum haſtis, ad eius tutandam vitam, non perdendam; Marchionem conſiſtere coëgerunt, apertè vociferantes, nolle ſe tanti Ducis iacturam facere. Ita ſuam habet violentiam amor, eâque armatur, ut rem amatam cuſtodiat.

ALBERTVS verò rerum à Spinulâ diligenter, accuratèque geſtarum conſcius, atque ex hiſce initijs meliores progreſſus, ac tandem optatos exitus ſperans: iuſſit Copias omnes, quas ex Italiâ conduxerat Marchio, ad Oſtendanam obſidionem roborandam proficiſci, quæque Herentaliæ, quæque Liræ morabantur, Militibus adiungi ab Lucio Dentice Tribuno deductis. Burgundiones præterea, duasque centurias Italorum Melzio Equiti ſubiectas; & Germanos, quibus Billius Comes præerat, eòdem properare mandauit. Equitum quòque duas illuc deſtinauit Cohortes. Hiſpanorum verò numerum aliquem pollicitus eſt ſe miſſurum, ubi conſtituiſſet, è quibus locis deducendi forent. Quoniam verò Marchionem inter, recèns impoſitum Exercitui, & Aluarum Suarium Pignonem Hiſpanorum Tribunum, tam Belgicæ militiæ, quàm militaris præfecturæ veterem, graues quædam exortæ fuerant de bellicis rebus agendis controuerſiæ: idemque Aluarus quiddam à Marchione imperatum exequi recuſarat: iuſſit Archidux, ut ille omnino ſui Ducis parèret imperio; nè peſſimo exemplo bellica diſciplina detrimenti quidquam acciperet. Quæ Alberti deliberatio eò pluris facienda, quòd non deerant in Aulâ, qui Suarij partes acriter tuerentur, atque apud Principem gratiâ plurimum poſſent. Vicit tamen in animo æſtimatoris optimi fauorem aulicum omnem, & merita diuturnæ militiæ, neceſſaria Moderatori Exercitûs auctoritas, & militaris obedientiæ vis in ſuâ integritate ſeruanda.

Obſidio Copijs augetur.

Aurel. Spinula ad Marchionem 12. Nouemb.

Archidux, & Io. Manſicid. ad Spinulam 13. Nouemb.

Diſciplinæ militaris obſeruãtia.

OSTENDA interea tranſuecti ſunt in Zelandiam trecenti ferè partim ægri, partim ſaucij. Ex his compertum fuit, obſeſſo in Oppido Militum numerum admodum imminutum quotidianâ vel cæde ab Hoſtium ictibus, vel morte ab incommodis, & peſte graſſante: vix ut mille ſexcenti ſuperſtites recenſerentur: ijque parum ad pugnam, ac defenſionem idonei. Deſtinauerant quidem illuc Ordines Fœderati ſeptem bellicas naues, eiſque impoſitos Pedites octingentos. Sed hoc maximæ neceſſitati exile Subſidium exiſtimauit, qui præſens aderat rebus, præeratque Oſtendæ. Quare è Centurionibus unum Hagam Comitis legauit ad Ordines, Comitemque Mauritium: ut ab his ſum-

Oſtendæ ſtatum Spinula cognoſcit.

Haia.

mis precibus extorqueret haud pauciores quater mille Militibus, & quà poterat maximâ celeritate mittendos. Eorum quippe copiâ, roboreque validam fieri poſſe eruptionem in aliquam è Stationibus Hoſtium: quas numero Militum valde debilitatas in procliui foret ſuperare. Commeatuum quòque, & bellici apparatûs vim tantam importari quamprimum, quanta in anni dimidium ſatis eſſet, Gubernatoris nomine poſtulauit: ſiquidem quidquid congeſtum antea fuerat, vel abſumptum iam erat, vel corruptum. Ex eodem Centurione cognitum fuit, licèt peſtifera lues in Oppido latè ſæuiret, multosque mortales in dies extingueret: non tamen animis cadere Defenſores, ſpe ſuſtentatos vicini, properique Subſidij. 1603.

Quartiero. *Vettouaglia* *Munitione.*

Præparatio ad oppugnandum.

HAEC è Zelandiâ per internuncias literas Marchioni patefacta; ad celerandam oppugnationem, quæque ad eam faciebant, præparationes efficaciùs imperandas eumdem incitarunt. Itaque ad Albertinam munitionem ipſe ſe contulit, ut præſentiâ ſuâ inchoatum à Catricio urgeret opus: tantumque animorum conſpectu, verbis, exemplo Militibus addidit, ut pòſt paucos dies propoſito ſibi ad occupandum lunato propugnaculo potirentur. Inde nouis conatibus, ut fieri ſolet, aditus patuit. Proceſſum quippe ad propugnaculum aliud inuadendum, quod Viride nominabatur, proximumque Hoſtibus foſſæ labrum cuſtodiebat. Hiſpani contrà ſuum & ipſi aggerem producentes, tot offendère obiectas difficultates; ut conſultius Spinula iudicarit id operis miſſum facere. Quamobrem iuſſit, ut aggerem alium extruere aggrederentur in editiore loco, atque Italorum Stationi viciniore, eumque deducerent ad aliud eiuſdem lateris foſſæ munimentum, cui ab Erinaceo nomen. Nè verò minùs de Italiâ ſuâ, quàm de Vallonicâ, Hiſpanâque virtute ſibi polliceri videretur; tertium quòque aggerem Italis imperauit, deducendum ad tertium propugnaculum, quod Cangregum appellabant. Ita tripartito trium fortiſſimarum Nationum progreſſu, tribusque propugnaculis occupandis, viam ſibi ad oppugnationem Oppidi aperiebat: duplici conſilio prudenter utens: & multis uno tempore partibus Hoſtem laceſſendi, ut viribus diuiſis minor eſſet ad ſingulas propugnandas; & inter præſtantes illas diuerſarum Gentium Legiones, æmulas ferme ſemper virtutis, & gloriæ, contentionem fouendi; atque ita ſtudium, ardoremque militarem magis ac magis inflammandi.

Aſſalto. *Mezaluna.* *Riuellino.* *Contraſcarpa.* *Dicco.* *Poſto.* *Porcoſpino.*

VERUM haud ſegnior erat in his operibus diſturbandis, & infringendis conatibus Oſtendanorum induſtria. Impoſita namque mœnium propugnaculis, loricæ, lateribusque tormenta,

Baloardi. *Cortina.* *Fianchi.*

fer-

1603. *Dadi di ferro.* *Palline.* *Sparare.* *Far gabbionate.* *Coprirſi da i colpi.* *Imboccare.* *Iuſtinianus.* *Camerus.* *Alta marea.* *Baſſa marea.* *Garde.*

ferreis talis, minutisque globis referta, diſplodebant, nocturno præſertim tempore, aduersùs Milites laborantes. Eorum plerosque aut perimebant, aut grauiter ſauciabant. Neç poterat vel bombardis contrà exoneratis ea pernicies coërceri. Quare conſtituerunt Obſeſſores per noctem quidem corbium ſeriem diſponere pro loricâ: interdiu verò, ab eâ protecti contra ictus moſquetorum, in opus incumbere. A maioribus autem tormentis eò tutior erat diurnus labor, quòd eorumdem ora directis è regione tormentis obſtruebantur. Alia quòque noua machinamenta in hac Oſtendanâ obſidione neceſſitas extudit; quæ ad rerum inuentionem acriter exacuere ſolet humana ingenia. Arenoſum quippe maximâ ex parte, uti ſæpè diximus, ſolum; & duodecimâ quâque horâ æſtuante mari, ſuperfuſis aquis occupatum; effodiendis è terrâ, atque erigendis aggeribus ineptum erat. Igitur horum loco opus quoddam excogitatum fuit, quod vulgus Blindas appellabat: atque in hunc ferè modum extruebatur. Reciprocante mari, longiores pali altè defigebantur in arenam. His alij tranſuerſi adnectebantur. Tùm virgas craſſiores, exutas frondibus, quindecim ferme palmorum longitudine, conſtipabant in faſces: easque rectas, & funibus conſtrictas palis illis alligabant, ac moſquetorum ictibus opponebant.

In hac obſidione nouæ machinæ inuentæ.

Blindatum ſtructura.

Incrociati. *Salſiccie.* *Reſiſtere à i colpi.* *Tonelli.* *Dicchi.*

ALIVD quòque tunc uſurpatum ferunt inuentum, cui candelabri nomen inditum à ſimilitudine formæ. Perticæ erant duæ (ſiuè longurij) quindecim pedes longæ, duos verò palmos inter ſe diſtantes, tranſuerſisque affixis lignis coniunctæ. Ad eas rectè ſuſtinendas, quaſi pes addebatur in imo è duobus lignis decuſſatis. Ita verò diſponebantur, ut alteræ decem pedibus abeſſent ab alteris. Mox onerabantur ligneis illis lucanicis, quæ fuerunt à nobis ſuprà deſcriptæ. Hæc verò candelabra congerebantur pro magnitudine operis, quod neceſſarium erat ad moſquetorum ictus defendendos. Atque ut huiuſmodi machinamenta in opportuna loca traducerentur; ſuppoſitis trabibus infigebantur. Cumque in æſtu maritimo aquæ inundarent, ſubijciebant trabibus doliola, quorum beneficio machinas fluitantes, funibus, ac rudentibus in quamcunque vellent partem, facilè pertrahebant; atque ubi eas ſiſtere decreuiſſent, pendentibus ab extremo funium anchoris iactis, ſubductisque doliolis ſtatuebant. Quoniam verò etiam refluente mari, aquæ ſolo ſuperfuſæ ſtagnabant: ut ex uno in alium locum commeare licèret; lucanicis iniectis via ſternebatur: ac ſuper eiſdem aggeres plerunque ſurgebant. In operibus hiſce fabricandis magna laborantium pars, vel aquarum periculis, vel tormentis hoſtilibus ex-

Candelabrorum militarium forma, & uſus.

Pericula in his machinis adhibendis.

extinguebatur: ut vix eorum dimidium incolume ſupereſſet. 1603.
Quare venales animæ quærebantur, quæ pro tam certo vitæ diſcrimine grande pretium paciſcerentur. Hi homines frequenter in medio labore intercidebant, auiditatem pecuniæ nimium graui ſupplicio luentes: eisque ſubſtituendi erant alij, ut affectum opus ad exitum perueniret. Ab his tamen auaritiæ ſordibus integri præ cæteris erant Hiſpani, atque Itali: qui non aliâ mercede quàm exiſtimationis, & gloriæ ad ſuprema pericula trahebantur. Vbi enim in locis ſuæ Legioni commiſſis deficerent, qui laborarent, ſtatim alij ſuccedebant operibus, ſpontaneâ ducti magnanimitate, non pretio ullo conducti. Quamquam ipſorum Tribuni moderantes prudentiâ ſuâ Militum alacritatem profuſam; eò parciores erant tam generoſi ſanguinis, quò illi largiores.

Hiſpanorum, Italorumque magnanimitas. *Iuſtinianus.* *Poſti.*

QVONIAM verò artificioſis præſertim ignibus utebantur Obſeſſi, ad opera obſidentium, ipſosque ſæpè Operarios abſumendos: Marchio quòque decreuit eadem arma in eos adhibere: quaſi non iam bellicis inſtrumentis, aut machinis, ſed totis elementis pugnaretur. Has igitur artifices flammas tam aſſiduè, ſcienterque tormentis vibrari iuſſit in Hoſtium munitiones, ut in parte loricæ, quæ labrum exterius foſſæ tutabatur, ac Bredenenſem Stationem ſpectabat, magnum excitatum fuerit incendium. Cui reſtinguendo cùm ingens factus fuiſſet Oſtendanorum concurſus; multùm, ac diu laboratum, & graue detrimentum acceptum, eorum plerisque hauſtis incendio, qui ſedare illud ipſum moliebantur.

Ignium miſſilium damna. *Contraſcarpa.*

NEC minor ab aquis, quàm ab igne pernicies, ſub ingreſſum Anni milleſimi ſexcenteſimi quarti. Maris namque tempeſtas, ingenti ventorum impetu commota, Obſidentium opera magnam partem euertit, diſiecitque; præſertim, quæ moliti fuerant Hiſpani, marinis fluctibus magis obnoxia. Eadem Buquoij aggerem medium abrupit, ac partem eius paſſuum ferè quinquaginta ſubtraxit; qui eum cuſtodiebant, Militibus in loco à continente auulſo relictis. Oſtendanis verò longè infeſtior procella, eam penè totam quaſſauit munitionem, quæ ſpectabat Orientem Solem. Hanc Hoſtium ruinam Spinula duxit opportunitatem ſuam. Iamque oppugnationem adornans, Militem recenſebat. Verùm in eo cenſu minorem deprehendens numerum, quàm qui operi tanto par eſſet; id conſilij dimiſit. Tutiusque cenſuit moles diffractas, diſiectasque reconcinnare: & paulatim potiùs ad aggrediendum Hoſtem procedere, quàm uno impetu ſuas Copias in diſcrimen adducere. Igitur refici iuſſis aggeribus,

Anno 1604. *Ab aquis etiam utrique parti detrimenta.*

1604. *Attaccare.* bus, primi omnium Burgundiones, & Vallones hoſtile propugnaculum, cui Viridi nomen, inuaſerunt. Suum quippe aggerem expeditiſſimè inſtruxerant; tum quòd breuior alijs erat, utpote in anguſtiore aluei parte: tum etiam quia maris æſtuantis minores impetus patiebatur, eòque minùs validè firmandus fuerat.

In oppugnando munimento multum impendendum roboris fuit, Oſtendanis egregiè locum tuentibus; multumque nobilioris ſanguinis antè, quàm caperetur, profundendum. Lamentabilis præ cæteris facta ibidem eſt iactura Nicolai Catricij Vallonum Tribuni, Viri virtutis, atque experientiæ præclari; neque minoris apud Principes usûs, quàm apud Milites exiſtimationis. Spinula præcipuè ſagax in obſeruandâ, & prudens in exercendâ eius præſtantiâ, tanti Bellatoris tum conſilio, tum operâ frequenter utebatur. Eiuſdem Tribuni conſtans fuiſſe fertur ſententia; expugnatum iri Oſtendam, ſi ab Albertino latere triplex inſtitueretur oppugnatio; uti factum fuit. In eius locum, ac munus ſubſtituit Archidux Reinerum Cabilonum, nobilem Belgam. *Catricii Tribuni cædes.* *Eius conſilium de Oſtêdæ expugnatione.*

PRIMVM illum oppugnandi ardorem æmulâ contentione proſequuti ſunt Itali, qui ſub Tribuno Melzio militabant. Hi patriæ virtuti ſtimulos adijciente ſupremo Ductore Nationis eiuſdem, tantum adhibuere laboris, atque induſtriæ, ut breui propoſitum ſibi munimentum, Cangregum appellatum, attigerint. At Hiſpani, quorum virtus, & ſtudium aliarum Gentium nulli decedere ſolebat; duplicem hìc offenderunt ad progrediendum moram: alteram ab aggere validiùs, atque operoſiùs muniendo, ob maiorem impetum maris æſtuantis: alteram ab ingenti amplitudine aluei, atque altitudine, eodem ſuperiecto aggere implenda. Has ob cauſas ad munitionem deſtinatam difficiliùs, ac ſeriùs acceſſerunt. Qui verò iam acceſſerant Burgundiones, Vallones, Itali tot in eis propugnaculis receſſus ab Hoſte præſtructos inuenere, multùm ut fuerit quà ligone, quà irruptionibus deſudandum antè, quàm illa occuparent. Neque eis ſolùm potiti, ſed parte quòque foſſæ aduerſâ mœnibus, utrique munimento interiectâ. Hìc tormenta diſponi pluribus locis Marchio iuſſit; ut munimentorum frontes, ac latera infeſtarent, vetarentque ingreſſum foſſæ ab tormentis hoſtilibus intercludi. *Itali potiuntur Cangrego propugnaculo.* *Burgundiones, & Vallones Viridi.* *Ritirate.* *Contraſcarpa.* *Piātar batterie.*

IAM ſibi multùm Catholici de victoriâ pollicebantur, partemque multò maximam videbantur ſuſcepti operis, ac laboris exantlaſſe; aluei tantâ parte tranſmiſſâ, captisque propugnaculis validiſſimis. Neque exigua ſpes erat, cum reliquas aliquot ſuperandi difficultates, tum præcipuè foſſam traijciendi, quæ intra

tra occupatas munitiones non erat ampliſſima, & pelago reciprocante penè arida relinquenda. At Spinula; qui diligentiùs expendebat, an pares operi perficiendo ſuppeterent vires; valde diminutum Exercitum animaduertens, extinctis alijs, alijs grauiter ſauciatis; neceſſarium Militum ſupplementum ab Archiduce poſtulauit. Targoni verò laboribus ad Bredenenſem Stationem intermitti iuſſis, ad Albertinum propugnaculum omnem belli molem traduxit. Paucos antè dies euocauerat Sluſâ Ioannis Meneſij Copias, ut opem ferrent Hiſpanis: Turrio deinde mandauit, ut cum quinque centurijs ſeſe Vallonibus adiungeret: Dentici autem, & Iuſtiniano, ut Italorum ſubſidio geminas quiſque centurias è ſuâ Legione tranſmitteret. 1604.

Fœderatorum timor de Oſtendæ iactura.

HAEC Spinulæ Marchionis ſedulitas, & cœpta felicia cùm ignota non eſſent Ordinibus Fœderatis, magnum ijſdem incuſſere metum, nè tandem Oſtenda caperetur. Et quamquam pariter norant, Obſeſſos nulli ad ſe tuendos induſtriæ pepercisse: receſſus adornaſſe tutiſſimos, validiſſima interiùs munimenta, lunata exteriùs propugnacula, foſſasque prouidè præſtruxiſſe: hunc tamen apparatum uniuerſum ſuſpicabantur noui Ducis ſolertiæ, diligentiæque ceſſurum. Quare ad eum locum, in eoque non modò multiplex emolumentum, ſed ſummam quòque exiſtimationem conſeruandam, neruos omnes contendere decreuerunt. Compertum id Spinulæ fuit, atque à Spinulâ per Nuncios Archiduci ſignificatum; ſimul rogando, ut idoneas contra Hoſtem vires ſuppeditaret. Igitur ingentem Exercitum Hollandi contraxere, qui cùm ignoraretur quò demum vergeret, vehementem varias in partes terrorem diſtulit. Hermannus quidem Comes Theſerembergius Geldriæ prouinciæ ſibi commiſſæ ab eâ procellâ impendente metuebat. Grobbendonchius contrà Syluæ-Ducis Gubernator huic potiùs Vrbi eam minari rebatur. Ex Hollandiâ perlatus Antuerpiam nuncius erat, in hanc tanti momenti Vrbem tantum belli apparatum adornari. Neque minor inuaſerat, aut vanior formido Hulſti, Saſſiæque Arcis Præfectos, nè in eam regionem tanta calamitas deuolueretur. Ita dum anceps in medio pendet malum; quiſque ſibi timet, ac rebus ſuis. De his periculis uniuerſis factus certior Archidux, ſuas quòque ſubſidiarias vires cenſuit ſuſpendendas, ac paratas in Præſidijs ſeruandas: nè ſi quam in partem immitteret, ab eâ, ubi futuræ eſſent magis opportunæ, diſtraheret. Neque incuſtoditæ relinqui prouinciæ poterant, ob excurſiones frequentes Seditioſorum.

Ridotti. Baloardi reali. Mezelune.

Magnus ab eis conflatur Exercitus.

Archiducis quòque, & Marchionis præparatio.

Guarnigioni.

PAR prouidentia Marchionis fuit, tum in hoſtilibus conſilijs

per

1604. per certos Exploratores indagandis; tum in rebus omnibus maturè præparandis aduersùs imminentem Hoſtis incurſum. Quare Sluſenſi Præfecto, eiſque, qui Georgianæ Arci, quique Blancobergæ præerant, mandata dedit, ut perpetuos turribus Custodes imponerent; qui longè proſpicientes, ubi primùm magnum nauium numerum ingruentem conſpicarentur, ſibi extemplo ſignificarent. Iuſtinianum quòque in Bredenenſi Statione diligentes adhibere iuſſit excubias: promptumque eſſe cum lectis Peditibus mille, & quadringentis eiuſdem Stationis Equitibus: ut ſtatim atque ab ijſdem Præfectis renunciaretur, hoſtilem aduentare Claſſem; Blancobergam cum eo Milite properaret: ibique conſiſtens, Hoſtem ab appulſu diſtineret, donec ipſe ſubſidio maiores Copias immitteret. Paruit Iuſtinianus imperijs; atque ut certiùs de illo aduentu doceretur, eorum Equitum Præfecto Botbergio mandauit, ut ad Arcem Georgianam, & Blancobergam Vigiles deſtinaret, qui ad primum aſpectum nauium, commonefacerent.

Spie.
Dell' Eſcluſa.
Forte di San Giorgio.
Guardie.
Blãcbenberghe.
Sentinelle.

At Mauritius velut Hoſtium prouidentiam omnem eluderet, locis iis, quibus maximè timebatur, omiſſis; Traiectum ad Moſam, ubi nulla hoſtilis incurſionis ſuſpicio tùm erat, per noctis tenebras, opportunum inſidijs tempus, occupare tentauit. Ductis igitur ſecum quatuor Peditum, duobus Equitum millibus, magno ſilentio ad Vrbem propiùs acceſſit. Non tamen hic, quantumuis veterani Ducis, aſtus Traiectenſis Gubernatoris vigilantiam fefellit. Erat is Antonius Grenetus Verpæ Dominus, è præcipuis unus, qui tunc in Belgio armorum experientiâ, gloriâque florerent. Cùm itaque ad huiuſmodi caſus imparatus haud eſſet; cùm primùm de Hoſtis aduentu cognouit, ad arma Ciuitatem exciuit, Militem inſtruxit, ad defenſionem idonea comparauit. Neque urbanas modò Copias ad eam opportunitatem coëgit: verùm etiam ut finitimos Populos ad ſubſidium euocaret, aliquot diſplodi tormenta iuſſit, quod inter eos ſignum accurrendi conuenerat. Quo ſtrepitu Mauritius intelligens ſuas inſidias patefactas, incœpto deſtitit. Cùmque iam eſſet in procinctu Fœderatorum Exercitus, Peditum nempe quatuordecim millium, Equitum trium millium; eum ſupra naues impoſuit maiores, minores-ve ſexcentas, ac Flandriam versùs deduxit.

Maſtrich.

Mauritius intercipere molitur Traiectū ad Moſam, ſed fruſtra.

Septimo Calendas Maias Fliſſingenſe fretum Claſſis intrauit. Quàm ut Georgiani Vigiles proſpexere; Iuſtiniano ſtatim enunciarunt. Is certiore facto Spinulà, deſignatis Militibus collectis, magnoque inſtrumento bellico carris impoſito, Blanco-

bergam properauit. In itinere comperit, inimicam Claſſem ad oſtium Sluſenſis aluei conſiſtere: ſupra quadringentas naues è Flilingæ portu egreſſas, & adhuc plures egredi. Quod & Blancobergæ Præfectus confirmauit, cùm primùm eò Iuſtinianus peruènit. Opportunius itaque is cenſuit ad Arcem Diui Georgij tranſmigrare. Namque inde faciliùs poſſet Hoſtes à Sluſenſi litore arcere, ſiquidem illuc appellere voluiſſent: ſin pergerent Blancobergam, haud ſegniùs ipſe, quàm illi eòdem accurrere potuiſſet. De his omnibus conſulto Marchione, ad munitionem Georgianam aduolauit. Aurelium Spinulam ibi cum triremibus reperit, qui eâdem die non ſinè magno conatu ad oſtium Sluſenſis aluei proceſſerat; & cum Hoſte vicino aliquot inuicem tormenta diſploſerat. 1604. *Fœderatorũ Claſſis prope Sluſam.* *Bocca del Canale.* *Iuſtiniani, & Aurelii Spinulæ diligentia.*

IAM hic Claſſem appulerat ad Inſulam Catſandam, quæ propemodum eſt è regione Sluſæ, inter varios amnes in mare decurrentes. Duarum leucarum ambitu concluſa, Oppidum eiuſdem nominis habet. Duo quòque munimenta in eâdem Catholici ſeruabant: quæ poſt aliquot ictus hoſtilium bombardarum, cùm aduersùs tantam vim defendi minimè poſſe, in aperto eſſet; deditionem æquis conditionibus fecerant. Compertum præterea fuit ex eodem Aurelio, & Georgianæ Arcis Præfecto: quæ ad oſtium aluei ſtarent Hoſtium nauigia, vacua Militibus eſſe: unde licebat conijcere, poſtero die, intumeſcente mari, eos alueum ingreſſuros, ac per eum traijcientes, allaturos ſubſidium Oſtendanis. Eum traiectum nullâ ratione intercludere ſe poſſe profitebatur Aurelius: adeòque ſibi opportunius videri Sluſam ſe recipere cum triremibus, antequam Fœderati, iam Catſandâ potiti, diſpoſitis tormentis certo quodam loco, quem præteruehi neceſſe erat, eas ingreſſu portûs prohiberent. Hæc uniuerſa perſcripſit ad Marchionem Iuſtinianus; ſibique conſtitutum adiecit, ibidem perſiſtere, & conatum omnem adhibere, ut appellere Hoſtem vetaret. Qui cum iam Catſandam teneret; verendum erat, nè Blancobergam, aut aliam eius oræ partem inuadere cogitaret. Tum Troſi Dominum, Vallonum Centurionem, cum ducentis Peditibus ad receptum quemdam tranſmiſit, Diuæ Annæ appellatum, & Georgianæ Arci, Sluſæque interiectum, Catſandæque Oppido aduerſum. *Fœderati Catſandam Inſulam tenent.* *L'Eſcluſa.*

POSTRIDIE mane, feruente æſtu pelago, naues Fœderatorum ingredi alueum cœpere: atque antè Oppidum modò memoratum ſtare. Mauritius ad litus cum Exercitu contendit: & ſtatim atque nauigium aliquod adlabebatur, inſcendere Milites iubebat. Non ceſſabat interea fulminare tormentis Georgiana, *Sluſenſem alueum intrant.* *Imbarcarſi.*

quam-

1604. quamquam ob amplitudinem aluei, perleui Hoſtium detrimento. Quatuordecim bellicæ naues inuectæ ſunt, bombardis obarmatæ, planâ carinâ, ut aquâ vel minimè altâ ferrentur: triremes duæ: pontones ingentes viginti, quadringentorum ferè hominum ſinguli patientes: aliaque trecenta tum oneraria, tum diuerſi generis nauigia. Dum illa prætervehuntur, inſtruit ſe, ſuosque Iuſtinianus ad deſcenſionem prohibendam. *Sbarco.* Locum eligit è regione Hoſtium: aggerem extruit, quo protegatur: foſſas quaſdam inter eum locum, & aluei ripam interiacentes compleri iubet, ut expeditum ſit iter Militibus ad impediendum egreſſum irrupturis. *Iuſtiniani prouidentia.* Receptus præterea duos exiguos ad dexteram, ac ſiniſtram munitionis Diuæ Annæ, Militibus inſtruxit. *Ridotti.* Troſioque, cui munitionem eam dederat (uti diximus) cuſtodiendam; *Metter di guardia.* mandauit, ut Hoſti venienti, atque appellere conanti vehementer obſiſteret, mox maioribus Copijs roborandus. At Mauritius reliquum Exercitûs tùm non impoſuit in naues: fortè quòd antequam illæ omnes præſtò eſſent, mare iam recedebat: imò remigrare in Inſulam iuſſit, qui iam conſcenderant. Iuſtinianus in Diuæ Annæ receptu, loricâ, quæ ſemiruta erat, refectâ, tectâque viâ inſtructâ; *Parapetto. Mezo rouinato.* de omnibus certiorem Ambroſium fecit: ab eo enixè poſtulans & maiorem Militum numerum, & bina ſaltem tormenta; ſinè quibus ſe poſſe negabat intercludere Hoſti deſcenſionem. His accuratè peractis, relictâque in eo receptu opportunâ cuſtodiâ, & perennibus in Statione ignibus; cum Militibus per ſolidum illum diem ieiunis, reſidentibus aquis, *Baſſa marea.* ad procuranda corpora ſe recepit in proximas quaſdam ædes, ad quas conuehi iuſſerat alimenta. *Rinfreſco.*

Non tamen eam capere potuit, quâ tantùm opus habebat, quietem impiger Tribunus cum Commilitonibus. Quippe vicinus, atque imminens Hoſtis peruigiles in armis eſſe cogebat: cùm præſertim occurſaret animo haud vana ſuſpicio, eum per nocturnas tenebras, æſtu accedente, tentaturum appulſum. *Sbarco.* Quare Iuſtinianus exilium ſuarum virium conſcius, eas aſtu ſupplere in hunc modum inſtituit. *Stratagema ad cxlandam Militum paucitatē.* Tympaniſtas aliquot procul ab *Tamburini.* ſocijs ſilentio dimiſit: iuſſitque, dum ad eos regrederentur, tympana, caſtra mouentium ritu, pulſare. *Suonar la marchiata.* Tum cuique Militum, ſiue haſtato, *Picche.* ſeu ſclopetario edixit, ut quatuor, vel quinque funes è fomite ſuccenſos præferret. *Micci.* Eos omnes ad ſtationem, in quâ perpetuos ignes reliquerat, procedere iuſſit; & quidem ſuper aggere, *Argine.* quò conſpectiores Hoſtibus forent. Hac ſpecie rerum imponere Fœderatis voluit, atque opinionem inijcere, nouas Iuſtiniano Copias ſubſidiarias aduenniſſe. *Gēte di ſoccorſo.*

At Marchio literis eiuſdem, & poſtulatis perſpectis, de his omnibus retulit ad bellicum concilium. In eo communis ferme omnium ſententia hæc fuit: ut decem centuriæ Militum ad illum ſubmitterentur, quarum ope poſſet, Hoſte nauibus deſcendente, recedere Blancobergam. Bombardas verò tranſuehendas negabant, certi de illarum iacturâ. Neque enim poſſe, aiebant, à bis mille Militibus tantum Exercitum deſcenſione prohiberi. Sluſenſem verò alueum tam eſſe anguſtum, ut tranſmitti nullo negotio poſſit. Vtrique tamen petitioni annuendum Spinula cenſuit, & curauit: cùm diceret, in re tanti momenti paruo æſtimandum unius, alterius-ve tormenti periculum. Igitur nullâ morâ interpoſitâ, ſupremùm Inſtructorem Olmedum cum Peditibus mille ad Iuſtinianum tranſmiſit. Eodemque tempore Lucio Marchioni Pallauicino mandauit, ut ex Bredenenſi Statione bombardas duas ad eumdem conueheret. Vtrique celeritatem ſubſidij magnopere commendauit. Iuſtiniano verò vehementiùs iniunxit, ut viribus, neruiſque omnibus Hoſti appulſum intercludere conaretur. Quod ſi omnino fieri non poſſe animaduerteret; ſecederet Blancobergam, eamque tutaretur; quingentis priùs Militibus ſubſidio Sluſam immiſſis. Vbi ad Iuſtinianum peruenere Olmedus, ac Pallauicinus; tormenta ſtatim illa diſpoſuit in aggere paulò antè memorato, ut Milites ponè ſtantes defenderent. 1604. *Conſiglio di guerra.* Subſidium Iuſtiniano mittitur.

Mavritivs contrà, aquis æſtu creſcentibus, iterum naues conſcendere Militem iuſſit: & pontones quidem quinos ſimul coniunxit, ut uno tempore appellentes, maiorem Militum numerum, atque Hoſti obſiſtenti faciliùs repugnaturum, in terram exponerent. Quippe ijs quinque pontonibus homines ſupra mille quingentos vehebantur. Cumque nocte proximè ſuperiori ſenas maiores bombardas ex aduerſo receptaculi Diuæ Annæ collocaſſet; in idem magno impetu fulminabat: non ſinè graui detrimento, quòd ad tantam vim tormentorum minus validum erat. Interea bellicæ naues propius terram acceſſerant, ingenti lemborum copiâ Militibus refertâ ſubſequente. Hinc etiam, atque è triremibus prorâ in litore poſitâ contra eum receptum tormenta diſplodebantur. Alueum verò medium pontones, cæteraque nauigia tenebant, parata ſtatim appellere, ſimul ac locum Catholici desererent. Animum namque induxerat Mauritius, munitionem illam, quam imbecillam ſciret, tam aſſiduos ictus bombardarum diu ſuſtinere non poſſe. Troſius quòque Centurio teſtabatur Iuſtiniano, tantam ab eiſdem inferri hominibus ſtragem, muris ruinam, ut iam eam defendere vanum foret.

Pezzi groſſi. Ridotto. Battere. Eſſer' à proua di cannone. Vaſcelli da guerra. Fregate. Abbãdonare il poſto.

1604. foret. At Iuſtinianus, & Marchionis mandatorum obſeruans, & virtutis Italicæ non oblitus; Regiæ rei, atque exiſtimationis referre magni reſpondit, facere vitæ priùs, quàm eius loci iacturam. Simulque cum reſponſo, ſubſidio miſit Moſquetarios ducentos, ijsque præfectos Angelum Melgaram, & Octauium de Mari. Eoſdem in digreſſu monitos voluit, *Vt pars ipſorum maxima tectam viam occuparet, cæteri extra receptum degerent: ut prono in terram corpore ſe ab infeſtis ictibus tuerentur: ut bellando feſſis integri, recentesque ſuccederent: ut denique infixum animo haberent, aut receptum tueri, aut vitam amittere.* Ad eos verò, quos præceptis animabat, inflammandos exemplo: cœpit ipſe Iuſtinianus opportuno loco diſpoſitâ bombardâ naues Hoſtium quaſſare tam felici ſucceſſu, ut ob earum multitudinem ictus nullus incaſſum effunderetur. Acriter utrinque pugnatum per quinas horas: adeòque neque receptum deſeruere Catholici, neque terram attigere Fœderati. Quippe, ubi animus abundat, non deficiunt vires quantumuis exiguum numerum Bellatorum. Sed neque Aurelius Spinula ab huius ſocietate conflictûs abeſſe voluit. Namque triremibus ad aluei quemdam angulum eductis, direxit etiam ipſe tormenta in Hoſtem, eique magnam perniciem intulit. Quibus perſpectis, & præter ingruentia è varijs partibus damna, mare quòque iamiam receſſurum animaduertens Mauritius, reduci nauigia iuſſit ex alueo, & Milites Caſſandam in Inſulam reportari. Deſiderati ſunt in eâ pugnâ è Catholicis ferè centum: atque in primis Troſius Centurio, qui in eo, quem defendebat, receptu ictu tormenti proſtratus eſt. At longè plures è Fœderatis: quorum etiam bellica nauis ita labefactata, ut nulli fuerit in poſterum uſui. Quod ipſum penè acciderat receptaculo, globorum impetu, copiâque ad extrema redacto: niſi Iuſtiniani prouidentia ſubueniſſet; hiatus, ac ruinas opportunè reſarciendo. Aggerem quòque ſuper aluei ripâ moliri cœpit: ut ſi traiectum denuò tentaret Hoſtis, ab eo protegerentur qui prohiberent. Certior de his omnibus ab eodem factus Marchio; ad ipſum locum ſibi accurrendum cenſuit: tum ut ſuis oculis periculum metiretur, quidque foret opus, cognoſceret: tum ut præſentia Ducis fiduciam adderet Militi. Indè cunctis partibus perluſtratis, rebusque rite diſpoſitis, opportunisque mandatis relictis, Sluſam migrauit: ut aduersùs imminentem Hoſtem ab omni eam aditu præmuniret. Qui verò ſint eò ferentes aditus, & quâ ratione præſtructi, ut magis in aperto ſit; præſtat locorum ſitum, & circumiectam Sluſæ regionem paucis exponere.

Iuſtiniani magnanimitas, & prudẽtia.

Andar' il colpo in vano.

Idem Hoſtium appulſum impedit.

IN

Sluſæ ſitus, & deſcriptio.

In eodem Flandrico litore, ubi cum alijs maritimis Vrbibus, ſiue Oppidis iacet Oſtenda, Sluſa quòque ſpectatur; ſed longiùs aliquantò, quàm illa, recedit à mari. Verùm ab hoc tam latè patens alueus ad eam porrigitur: ut cum ſeſe pelagus in eumdem inſinuet, velut in æſtuarium, magnarum nauium faciat patientem. Is ubi ad angulum Oppidi, in quo Arx eſt, propiùs accedit, in duo diſpertitur aquarum diuortia: quorum alterum ad maris partem aliam flectitur, prope litorale Oppidum, nomine Iſendicam: alterum Sluſæ mœnia præterlabitur; atque inde ad paſſus ferè quadringentos biſariam rurſus diuiditur: & pars altera Damum, deinde Brugas influit; altera in plures adhuc diſcerpta riuos, flexuoſis meatibus Sluſenſem omnem regionem interſecat. E priore quòque diuortio multa aquarum diuerticula ſparguntur: quæ mille, & quadringentis ab Oppido paſſibus nouo atque ampliori excipiuntur alueo, Ardemburgum uſque, & ulteriùs pertinente. Hic alueus, & quem modò diximus ad Iſendicam influere, cum alijs minoribus mediam Inſulam complectuntur, cùi Coxiæ nomen. Ingens illa percurrentium regionem, ac terram omnem intercidentium aquarum vis opportuna quidem, ad ſe tutandos, Sluſenſibus erat; cum eis facilè poſſent Agrum ſuum uniuerſum inundare, atque imperuium Hoſti reddere: verùm quòd eadem vis, æſtuante præſertim pelago, cumulata in ipſum Oppidum irrumpere, ac multa inferre damna conſueuerat: aggerem excitarant inter Ardemburgum, ac Damum ad earumdem impetus coërcendos. Super eodem aggere dimidiâ leucâ procul Damo, aquarum emiſſarium, ſiue ingentem aquæductum extruxerant, cuius beneficio circumfluens humor relaberetur in mare. Vt verò Ardemburgo Damum pateret iter, æſtuario pontem impoſuerant.

1604. Canale. Rami. Diramarſi. Brugge.

IGITVR Marchio, ut ab eâ parte, quæ magis Hoſti erat obnoxia, protegere Sluſam aggrederetur; Coxiam Inſulam petere, ac præmunire conſtituit; quem unum è locis omnibus nouerat minùs inſtructum. Namque ad Iſendicam duo ſurgebant fabricata ab Hiſpanis munimenta; Diui Philippi alterum, alterum Diuæ Catharinæ nomine inſignita. Ad utrumque maiore Militum numero tuendum, miſſi iam ab Archiduce fuerant Auguſtinus Herrera, Gandauenſis Arcis Præfectus cum Copijs ex illâ ditione contractis: Theodorus Comes Triuultius cum Equitibus mille: Læliusque Brancatius cum ſuâ Neapolitanorum Legione. Verùm dum in Coxiam Spinula cogitat, iubetque Iuſtinianum tres cogere centurias ad eam cuſtodiendam; nouum accidit, reique, ac tempori minimè opportunum ab Aloyſio Velaſco impedimentum. Caſtellano.

FVE-

1604. *Iuſtinianus l.b.3. Camerus l. 15.c.11.*

Spinulæ cum Velaſco cõtrouerſia.

FVERAT is ab Alberto delegatus, ut curam ſuſciperet intercludendi Hoſtibus deſcenſionem; ſimulque imperatum Spinulæ, ut idoneas ad hunc finem Copias eidem ſuppeditaret. Eas Marchio deſignauit, quas Iuſtiniano attribuerat, quæque nuperrimè fortiter appulſum vetuerant Fœderatis. Maiorem numerum poſtulabat Velaſcus; cùm diceret: *Potuiſſe illas tùm obſtare Mauritio, quando conatus ultimos non adhibuerat. Iam verò & ſuperioris repulſæ pudore, & indignatione, quod tantus Exercitus perrumpere adhuc nequiret, magis incitatum, vires omnes in unum redactas ad occupandam ripam adiecturum. Quare vi quòque maiore aduersùs eum obnitendum*. Contrà Spinula aſſeuerare: *Nullis Hoſtem conatibus pepercìſſe: nihil ad appellendum reliquiſſe intentatum. Sed eius propulſatis deberi laudem virtuti Militum, vigilantiæ, diligentiæque Tribuni Iuſtiniani; ſimulque conſtantiæ Troſij Centurionis, qui vitam antè, quàm commiſſum locum deſeruit. Faciliorem exinde ripæ defenſionem futuram: quòd in eâ Iuſtinianus aggerem excitabat; atque alia bina tormenta Sluſá deuecta contra Hoſtem collocarat. Cæterùm maiores ſibi, quas traderet, Copias non ſuppetere. Neque enim ullas poſſe ab Oſtendanâ obſidione ſubduci: cùm vix in eâ ſatis Militum foret. Quòd ſi quid inde ſubtraheretur; valde metuendum, nè re compertâ, Mauritius per maris æſtum ſeptem, octo-ve Militum millia Oſtendam tranſmitteret: qui Stationes obſidentium ex inopinata inuaderent, ac profligarent.*

HIS tamen rationum ponderibus haud acquieuit animus Aloyſij: ut ferme raró conuenit inter animas magnas, ſeu dignitate pares, ſiue æmulas gloriæ. Eam itaque ultro amplexus occaſionem Velaſcus, fortè quòd parum bene de ſucceſſu ſperaret; munus impoſitum recuſauit, Damumque conceſſit. Marchio, nè quid in abſentem ſe apud aures Principis, viciniori magis paratas, aut præſens calumnia ſtrueret inuidiâ ſuggerente, aut varians ex longinquo fingeret fama; Brugas ipſe ſe contulit ad Archiducem: eique ſincerè quæcunque ſibi cum Velaſco interceſſerant, enarrauit. Ex quibus intellexit Albertus, nè breue illud quidem Hoſtem appulſu prohibendi negotium duobus ſummis Adminiſtratoribus rectè mandari. Quare Spinulam ad Oſtendanam obſidionem eius præcipuè curæ commiſſam, quæque præſentiam Ducis requirebat, remiſit. Velaſco verò creditam paulò antè contra hoſtilem Claſſem adminiſtrationem confirmauit: nè ulla leuitatis labes aſpergeretur, vel Principi, qui elegiſſet, vel Adminiſtro, qui abdicaſſet. Simul etiam Iuſtiniano per literas egit gratias, ob rem bene geſtam, Hoſtemque fortiter repulſum: ut eumdem eis finibus conſtanter arceret, ma-

Archidux rem componit.

gnopere

gnopere commendauit: iniunxitque, ut Velaſci eòdem venien- 1604.
tis parèret imperijs. Alias accepit à Marchione literas Iuſtinianus, quibus iubebatur, ut quem inſederat locum, diligenter tueretur; neque tamen incuſtoditam linqueret Coxiam, ſed ad eam propugnandam numerum Militum mitteret, quem Matthæus Serranus Sluſæ Gubernator poſtularet. Iuſtinianus verò loci neceſſitate, atque Hoſtium multitudine perpensâ, plures quàm poſcerentur conceſſit. Petitis quippe ducentis Militibus, trecentos miſit.

Quanti fuerit deſcenſionem Hoſti prohibere.

MAXIMI fuiſſe momenti ad expugnationem Oſtendæ, ſapientes rerum æſtimatores duxere, diſtinuiſſe id temporis à deſcenſione Fœderatos. Nullo namque negotio, ubi deſcendiſſent, ſubſidium ingens Oſtendam importaſſent. Siquidem in Spinulæ Caſtris octo dumtaxat Peditum millia recenſebantur, Equitesque quingenti, Copijs etiam, quæ apud Iuſtinianum erant, adnumeratis. Hi verò Milites in duas erant diuiſi Stationes, horarum quinque itinere diſtantes: quarum alteri opem ferre non licebat, niſi alterâ deſtitutâ. Neque Blancobergæ Arx interiecta morari vadentem Hoſtem potuiſſet: quæ vix bidui ſpatio ab eo ſe tueretur. Neque aliæ deerant ad Oſtendam viæ; per alueum præſertim Brugas tendentem, alicubi vix quinquaginta paſſus amplum, & pontium patientem; alibi vado tranſiri facilem: eoque tranſmiſſo, nihil obſtabat, quin Oſtendam perueniretur. Quòd ſi Fœderatis obſiſtere, cumque ijs manus conſerere Spinula voluiſſet; ut ſumma eſſet tum eius diligentia, tum Militum virtus; maiore tamen multò Hoſtium numero obrui facilè poterant, ac ſuperari. Neque demum intra Stationes tenere ſe diutius licuiſſet: quandoquidem à Mauritianis circumuenti Catholici commeatibus fuiſſent intercluſi; quibus illi, ut potentes maris, abundaſſent.

Seditioſi Brabantiam infeſtant.

PER eos dies, quibus Mauritius in Flandriam nauigauit; Seditioſi, qui Grauiæ (uti ſuprà memoratum eſt) hybernabant, quietis impatientes, aut victum ſibi excurſionibus, ac depopulationibus paraturi, acceptis à Mauritio in ſocietatem facinorum Sclopetarijs mille, Equitumque ſexdecim turmis, tribusque ſecum aduectis bombardis, Brabantiam longè, latèque percurſabant: è Vicis, Pagis, villis pecuniam extorquentes, agentes prædas, rapinis, incendijs, vaſtitatibus regionem omnem infeſtantes. Thenas quòque (ſeu Tillæmontem) inuadere, atque in ſuam redigere poteſtatem tentarunt. Sed à Friderico Bergenſi Comite, qui ibi præerat cum aliquot Copijs, ad defenſionem Brabantiæ conſtitutis, propulſati fuere, non ſinè graui ſuorum

iacturâ.

1604. iacturâ. Cuius ultione, vel irâ rei infeliciter geſtæ, ſacrarum Deo Virginum Cœnobium in Thenenſi ſuburbio concremarunt. Inde Bruxellis propiores facti, in conſpectum uſque mœnium venerunt, tantâ Ciuium trepidatione, ac tumultu: ut plerique iam eos Vrbem tenere ſuſpicati, clauſas domos munirent, obicibusque ſæpirent vias. Illi tamen quod ſuccedere proſperè nequibat, non audentes; Vrbem prætervecti, quod fieri potuit, non omiſere: obuium quemque expilare, agreſtes domos diripere, atque incendere. Montes denique, in Vrbem Hannoniæ principem, procurrunt, nulli flagitio parcentes. Diditus quòque rumor; eos per Flandriam graſſantes, quæ Oſtendam obſidebant, Caſtra oppugnatum ituros. Quibus tam multis difficillimo tempore damnis, periculisque circumuentus Archidux eò demum adductus eſt, ut cum ijs venire ad conditiones, & ſancire concordiam optimum duxerit; in quos, ob tot, ac tanta ſcelera perpetrata, grauiſſimis animaduertere pœnis debuiſſet. Quippe haud facile erat tales geminos Hoſtes uno tempore ſuſtinere: quorum alter extimus, bellandi ſimul, ac vincendi vetus, maximâ inſtructâ claſſe, vel ſolutæ obſidionis dedecus, vel non leuem aliquam iacturam minaretur: alter inteſtinus, tumultuarius, contumax, eòque infenſior, quòd è ſubiecto rebellis; & quia rerum omnium conſcius, magis timendus. Vt igitur hunc ſaltem à communi pernicie ſummoueret Albertus, Ruræmundanum Epiſcopum, atque Hermannum Bergenſem Comitem ad Seditioſos miſit: ut eos ad ſaniora conſilia reuocarent. Atque in has tandem conditiones conuentum eſt: ut rerum præteritarum perpetua eſſet obliuio: utque ſtipendia omnia ternâ ſolutione penderentur: ipſi verò Hocſtratam, & Carpiam Archiduci reſtituerent: eorum bis mille Sluſenſium ſubſidio contra Fœderatos irent: dum hæc omnia perducerentur ad exitum, pignoris loco Ruræmundam tenerent. Obſides ijſdem dati tres Principes Viri: Petrus Gironus Oſſunæ Dux, Comes Fontanoius Marchionis Hauræi Filius, & Alphonſus Aualus Vaſti Marchio. Eò uſque procedit interdum improborum audacia, ut exigere non pudeat, quod pudor eſt memorare: &, quæ rerum humanarum conditio eſt, qui dominantur Prouincijs, ac Regnis, parère coguntur tempori, & ſeruire neceſſitati.

Bruxellis inſultant.

Archidux eos cum conditionibus ſedat.

MAVRITIVS interea, cùm in ſinu Sluſenſi deſcenſionem facere non liceret; in Inſulam Iſendicam, & Diui Philippi munimentum, quâ vado tranſiri poterant aquæ, maris æſtu ſubſidente, migrare cum Equitatu decreuerat. At ubi promptum ad obſiſtendum cum ſuis Equitibus Triuultium animaduertit, nouum

conſilium cepit. Coxiam namque procul perluſtratam, parumque inſtructam Milite deprehenſam, inuadere ſtatuit potiùs, atque occupare. Sluſenſis enim Præfectus, quas ab Iuſtiniano acceperat, tres centurias, non ad cuſtodiendam eam Inſulam miſit, ut imperatum à Marchione fuerat; ſed tuendæ Sluſæ retinuit: eâ ſemper neceſſitate acriùs urgente, quæ propiùs attingit. Quare Mauritius opportunitatem nactus, nocturno tempore pontones aliquot, ac nauigia cum Peditibus quadringentis in eum ſinum immiſit. Qui ſexto Nonas Maij ſub auroram appellentes, quadraginta ſolos Pedites in Inſulâ offenderunt. Hi tantò maiore Hoſtium conſpecto numero, locum eis ſinè morâ ceſſere. Quamobrem eò deſcendere iuſſi Pedites quater mille: qui ſtatim in ripâ aluei regionem interſecantis, & Coxiam à Sluſâ dirimentis, munitiones excitarunt. Alteri quòque alueo Coxiæ, Catſandæque interiecto pons impoſitus: ut facilis, ac properus Militibus daretur ultro citroque tranſcurſus. Pars alia Militum aggerem inuaſit, ad Diuæ Catharinæ munimentum ducentem. Hîc Herrera, Triuultius, Brancatius, paulò antè memorati, loricam ingentem extruxerant; in quam nouem tormenta diem totum Fœderati exonerarunt. At obortâ nocte, inconcuſſam Catholicorum conſtantiam conſpicati, eadem retraxerunt. Per eam noctem ijdem Præfecti Militum cum alijs conuenerunt, ut ſuper re præſenti deliberarent. Cùmque magnam ſe die tranſacto feciſſe iacturam agnoſcerent: & Copias apud ſe admodum exiguas animaduerterent: ſiquidem regionis Incolæ partim fugâ dilapſi; partim animis omnino deſtituti: locum illum deſerere, atque Iſendicam ſe recipere ſtatuerunt: Vnus in contrariâ erat ſententiâ Brancatius, & perſiſtendum ibidem aliquandiu cenſebat, ut quò vergeret Hoſtis, obſeruaretur. Sed, in quo cæteri conſentiebant, id actum eſt. Poſterâ luce deſertum locum videntes Fœderati, proſperam ſibi ſortem gratantes, eum raptim occuparunt. Tùm duabus iam captis Inſulis Catſandâ, & Coxiâ, ſatisque inſtructis militari cuſtodiâ, ad Iſendicam pariter expugnandam animum adiecerunt. In itinere Diuorum Philippi, & Catharinæ nomine appellatis receptaculis parui momenti, adeòque parum munitis, promptâ deditione potiti ſunt.

1604.

Mauritius Coxia inſula potitur.

Velascvs inter hæc miſſus ab Archiduce Sluſam, ſupplementum acceperat Peditum mille, & quingentorum ex Legione Germanicâ, cuius Tribunus erat Egloffus Lucemburgenſis. Nec temerè ſuſpicabatur, Mauritium, ubi tenuiſſet Iſendicam, iterum omni ope conaturum Sluſenſem alueum traijcere: vel Damum per Ardemburgum inuadere: vel ex Diuæ Annæ receptu

adi-

1604. aditum intercludere Subſidio Sluſam immittendo. Quamobrem, ut his omnibus maturè proſpiceret; eius aluei ſitum muniuit, cœptam ab Iuſtiniano loricam perficiendo, eamque uno receptu, ac duobus lunatis munimentis ad latera roborando. Tùm Ardemburgum proficiſci Lucemburgenſem cum ſuâ Legione iuſſit, ligonibus, palis, cæteroque apparatu bellico inſtructum: ut Oppidum illud accuratè muniret. Nouum præterea munimentum unà cum ponte impoſuit fluuio, qui Damo Sluſam prolabitur: cui munimento Diui Iobi indidit nomen. At Mauritius minoribus aliquot propugnaculis, uti diximus, occupatis; Iſendicam quòque in ſuam poteſtatem redigere moliebatur. Sed quòd Oppidum erat & naturâ, & manu ſatis validum, caſtra in proximo collocauit, ea diligenter munijt, ac tormenta diſpoſuit.

A Velaſco Diui Iobi munimentum extruitur.

Ad Oppidanos in fide retinendos, ſcripſerat Albertus, ut primos Hoſtium impetus conſtanter, ac ſtrenuè ſuſtinerent. Futurum enim ut intra quatriduum opportuno ſubſidio iuuarentur. Verùm hæ literæ à Mauritianis interceptæ, non Obſeſſis ſolatio, ſed Obſeſſoribus incitamento fuere, ut eos vehementiùs multò premerent, atque impetu magis aſſiduo quaſſarent. Neque tamen lenibus tormentis abſtinere Mauritius voluit; non minùs clementiæ famâ, quàm bellicâ virtute ſubijcere ſibi Populosq; amans. Tranſmiſſo namque Tubicine deditionem poſtulauit. At dum is propiùs accedit ad mœnia; è Præſidiarijs unus diſploſo illum ſclopeto tranſuerberat, ac proſternit. Exarſit ad eius rei nuncium Mauritius: & Obſeſſis extrema quæque denunciari iuſſit, niſi quamprimùm dederetur temerarius Miles. Decimam iam diem Iſendica tormentorum perpetuis ictibus quatiebatur. *Camerus l. 14 c. 13.* Et quamquam qui præerat loco Fordinus, cæterique Præſidiarij egregiè ſuas agerent partes: comperto tamen, Subſidium nullum ſubmitti poſſe, ac Defenſorum numerum in dies magis imminui, deditionem facere decreuerunt. Conditionum eius prima illa fuit, ut occiſor Tubicinis, tanquam violator iuris Gentium, ſeuerè puniendus traderetur: tùm ut cum ſolis armis Præſidiarij migrarent: ſigna, & omnem bellicum apparatum in Oppido relinquerent: quatuor menſium ſpatio aduersùs Fœderatos nè militarent. Digreſſis illis, & Sluſam profectis; Mauritius Oppidi ruinas reſarſit, ac nouis id munitionibus firmauit. Indè Ardemburgum mouit, quod ut inualidum ad defenſionem, ideoque à Lucemburgenſi deſtitutum, extemplo tenuit. Nec maioris negotij fuit Middelburgo potiri.

Mauritius Iſendicam, & vicina Oppida capit.

Lvcembvrgensis cum ſuis Damum ſe recepit; quò mox

etiam Velaſcus conceſſit, ut eum locum retinendum curaret, 1604.
atque ad defenſionem præmuniret. Eòdem illâ ipsâ die conuenerunt cum Equitatu Triuultius, cum ſuis Legionibus Brancatius, Achicurtius, Barlæmontius: & Pedites mille quingenti à Spinulá ex Oſtendanis Caſtris immiſſi. Hi ſimul omnes cum ijs, qui Diuæ Annæ receptum ſeruabant, numero cenſebantur quinque millia Peditum, Equitum duo. Cùmque probè noſſet Velaſcus, Mauritianis, ut Damum accederent, tranſmittendum eſſe pontem, quem ſuprà diximus impoſitum aggeri, Ardemburgo Damum deducenti; ad eum inſpectandum profectus, à Bleileueno, Legionis Achicurtij ſupremo Inſtructore cum octingentis Militibus adſtrui munimentum iuſſit, ac ſedulò cuſtodiri. Hæc ubi perlata ſunt ad Mauritium; nè ſpatium daret Hoſti perficiendi operis, maioresque ſibi obices interponendi, poſtero die cum primis Ordinibus ad pontem properauit, reliquum ibi Exercitum præſtolaturus. De cuius aduentu factus certior Velaſcus, rapuit extemplo ſecum mille quingentos Pedites à Marchione miſſos, qui præ cæteris erant ad iter expediti: erant autem ex Legione Borgiæ, ſub Inſtructore ſummo Ferdinando Olmedo: unàque duxit Sclopetarios Equites Nicolao Bliuio ſubiectos; quos ad cuſtodiam ſui corporis adhibebat: cumque his ad pontem accurrit. Triuultio verò Comiti, qui cum reliquo Equitatu, in circumiectis Pagis morante, duabus Damo aberat leucis; imperauit, ut eas Copias ad pontem perduceret. Quò poſtquam deuenit Velaſcus, animaduertit, munimentum ab ſe deſignatum vix ad palmorum quatuor altitudinem extructum. Quare magnam Militum partem illinc eductam ſuper aggere aduerſam Hoſti collocauit: partimque in medio, partim ab lateribus diſpoſuit. Tùm duas præmittens Moſquetariorum alas, Bliuij turmâ ſtipatus, velitari cum Fœderatis cœpit. Hi quadrato, inſtructoque agmine contrà moueri; & fiduciâ, quam dabat numerus maior, audacter manus conferre. Non deerat Catholicis Militibus virtus, non Ductori prudentia belli: ſed copia deerat Bellatorum, quâ poſſent multitudini Hoſtium obſiſtere; cùm penè illorum ſingulis horum deni reſponderent. Quippe nondum cum Triuultio maior Equitatus aduenerat: nec ſinè huius præſidio Peditatum uniuerſum in diſcrimen, imò in cladem certam obijcere, ſapientis eſſe Ducis Velaſcus rite cenſuerat. Egit ipſe quidem egregiè omnes non Præfecti modò, ſed etiam Militis partes: tantumque Hoſtium, ultra unius horæ ſpatium, tam ſuâ, quàm ſuorum virtute ſuſtinuit. Sed ad extremum in Equites impetum ab latere faciente Equitatu Mauritij; facilè illi diſiecti,

Velaſcus cũ Mauritianis pugnat, & vincitur.

ie&ti,

1604. iecti, fuſique ſunt. Quorum tutelâ nudati Pedites, defendere ſe diutius nequierunt. Quà cæſi, quà ſaucij ferè quadringenti: capti trecenti; quos inter Centuriones aliquot, & ſupremus Inſtructor Olmedus. Saluti plerisque fuere vicinæ paludes, in quas ſe coniecere; atque inde Damum versùs enatarunt.

Damvm quòque repetijt Velaſcus cum ijs, qui ſuperſtites erant, ſtipatoribus ſuis. Extra mœnia tamen quartâ ferè leucæ parte Sluſam versùs cum eiſdem ſubſtitit; alueo inter ipſum, atque Hoſtem interiacente. Alteri verò, qui ad tergum erat, alueo pontem iniecit: ut ſi qua vocaret ad Oſtendana Caſtra opportunitas, uſui foret. Iuſtiniano verò per literas mandauit, ut duas ad ſe mitteret bombardas: utque cum reliquis Copijs ad ſe migraret. Fecit hic ſtatim imperata: dumque Sluſam prætergrederetur, ab eius Gubernatore rogatus fuit aliquem Militum numerum, ad obſidionem ſuſtinendam, quam à Fœderatis metuebat. Enixis precibus, & ſimul imminenti periculo deeſſe Iuſtinianus non potuit: adeòque tres centurias reliquit, præter alteras totidem, quas antea miſerat. Poſtquam verò Velaſcum conuènit; ab eo iuſſus eſt illam ripæ partem cuſtodire, ad quam alueus vado tranſiri poterat. Locum is cum ſuis extemplo occupauit: utque ab Hoſtium ictibus tecti eſſent, aggerem ibidem excitandum curauit. Et opportunum utrumque conſilium fuit. Etenim Fœdetati paulò pòſt, mari prorſus ſubſidente, duo Peditum agmina in vadoſam illam partem immiſerunt. Qui ſtatim atque ripam aluei tenuere, paratos in alterâ ad obſiſtendum Catholicos proſpexerunt. Igitur diſploſis utrinque ſclopetis, atque moſquetis aliquandiu dimicatum eſt. Neque tentandum cenſuit Mauritius vadum, quod tam prouidè præmunitum fuiſſet, ac tam ſtrenuè defenderetur. At alijs locis poſſe alueum vado tranſiri, ſuccurrit perito regionis Velaſco: præſertim verò, quem Sluſæ ſciſſuram appellant. Non tamen, quibus tutanda illa committeret, Milites ſuppetebant: quinetiam ita ſparſim diuiſi, facilè opprimi ab Hoſte potuiſſent.

Noua pugna ad alueum Sluſenſem.

Cortadura.

Inter has animi anguſtias Aloyſio conſtituto lux aliqua opportuniſſimè affulſit à Spinulæ prouidentiâ. Is quippe cautè proſpiciens: ſi traijcere Sluſenſem alueum Mauritianis permitteretur; in ſua Caſtra perniciem illam omnem, atque ruinam deuolutum iri, atque idcirco de Oſtendanâ expugnatione actum fore: ſua quòque referre plurimùm intellexit, eam traiectionem penitùs intercludi. Quamobrem ad Velaſcum (condonatis publico bono priuatis cum eo, recentibusque diſſenſionibus) octingentos Pedites miſit: ipſumque vehementer orauit: *Ut omni ope,*

Velaſcò mittitur à Spinula ſupplementum.

atque

atque induſtriâ conaretur ab aluei tranſitu Hoſtem arcere. Maiores etiam Copias ſe tranſmiſſurum, adiecit, *ſi poſtularet. Imò ipſum ſe cum maximo quem cogere poſſet Militum numero, ſi opus eſſet, adfuturum auxilio, & pro communi re militaturum. Eâ gratiâ, quò illi vicinior foret, atque ad eius accitum promptior, Oldemburgum ſe migraſſe cum centurijs decem. Interea dum illic moraretur, eum ſe locum ad defenſionem inſtruere.* 1604.

Oppidum eſt Oldemburgum in viâ ſitum, quæ Brugis Oſtendam fert: euntibusque tam in Albertinam Stationem, quàm in Bredenenſem neceſſariò peruium. Exiguum inibi munimentum erectum Spinula validiùs muniuit: & magnum aggerem, Exercitûsque capacem ante ipſum duxit. Quippe ſi Brugenſi viâ moturus eſſet Caſtra Mauritius, ad inferendum Oſtendanis ſubſidium: illic eum opperiri ſtatuerat; ac tranſitu quantum poſſet, prohibere. At Velaſcus, eo ſupplemento Militum roboratus, Iuſtiniano mandauit, ut cum ſuis ad ſciſſuræ vadum pergeret, atque ab eo traijciendo Fœderatum Militem diſtineret. Ad exequenda iuſſa promptus ille iam erat: cùm superueniens idem Velaſcus imperauit Inſtructori Centurionis Melgaræ, ut adiuncto ſibi ſocio alueum tranſmitteret; exploratoque, quid Hoſtis agitaret, ad ſeſe ſtatim referret. Paruit is, & Mauritianis excubijs penetratis, cuncta perluſtrauit; compertisque Hoſtis conſilijs, Velaſco renunciauit: eum cum ingentibus Copijs, tormentisque Sluſam contendere. Tùm Aloyſius Iuſtinianum iuſſit, maiore Militum numero ſubſequente, per alteram ripam aluei progredi: Equitatum verò per alteram; ut demum ad ſciſſuram conuenirent. Pompeius morem gerens, vix quartam leucæ partem proceſſerat: cum hoſtilium Equitum turmam venientem obuiàm videt: qui tamen ubi Catholicorum agmen obſeruarunt, maiore, quàm venerant, celeritate retrocedunt. Tantumdem verò progreſſo Iuſtiniano, Velaſcus adfuit, dixitque: *Vadum tranſiſſe iam Hoſtem, ac locum occupaſſe. Induſtriam ſuam omnem in irritum recidiſſe. Iam ſibi conſilium eſſe, Oldemburgum contendere, ubi tùm Spinula moraretur: nè fortè præcurrens Mauritius, intercluderet iter, impediretque quominus arma coniungerent: ut ab Archiduce imperatum. Præiturum ſe, ut primi Ordines ſe in viam darent. Cum extremis ipſe ſubſequeretur: caueretque, nè Hoſtis nouiſſimum agmen carperet. Accurſurum ſe ſubſidio, ſi foret opus. Pontem ubi tranſmiſiſſet, interrumpendum curaret, & Brugas deducenda nauigia.* Peregit Iuſtinianus omnia; ſecutusque eſt Aloyſium, qui eodem die peruènit Oldemburgum; & cum Spinulâ Copias ſociauit.

Mauritius Sluſam inuadere cogitat.

Dar'alla coda.

Velaſcus Copias cum Spinula cõiungit.

His

1604. *Tōpeius Iuſtinian. l. 3. Camer. lib. 15.* His ita geſtis; nonnullorum opinio fuit, elabi ſibi de manibus ſiuiſſe Catholicos præclaram lædendi grauiter Hoſtis occaſionem. Namque dum is alueum traijcere aggreſſus eſſet, maris æſtus redundauit: ideoque pontem ſtruere coactus eſt, quo reliquus Exercitus traduceretur. Verùm hic, ut feſtinato, ac tumultuario factus opere, ſtatim ſub pondere tantæ multitudinis perfractus eſt. Quare ad eum reficiendum tres neceſſe fuit horas inſumere. Quo interuallo cùm pars altera hoſtilium Copiarum totâ amplitudine aluei ſeiuncta eſſet ab alterâ; ſi tùm eam Velaſcus cum ſuis fuiſſet adortus, facilè illam fundere, ac profligare potuiſſet. Sed multa in bellis accidunt, quæ uti prænoſci, ita diſponi rectè non poſſunt. Ac tùm præſertim patuit, quanti momenti ſint Exploratores, qui res Hoſtium & ſolerter indagent, & maturè renuncient. Albertus de improſpero ſucceſſu rerum ſuarum, tranſituque Mauritij certior factus, Velaſcum ad ſe Gandauum reuocauit: & utramque prouinciam tam Oſtendanæ obſidionis continuandæ, quàm Fœderatorum Exercitûs coërcendi Spinulæ unius curæ, ac diligentiæ commendauit: eumque per literas monuit, ut in omni adminiſtratione deliberationes eas caperet, quas è regiâ, ac ſuâ re magis eſſe iudicaret. *Vincendi occaſio elapſa Catholicis.*

Mavritivs ponte reſtituto, reliquas Copias tranſduxit: & Diuæ Annæ receptum aggreſſus, quem quadraginta Milites ab Iuſtiniano relicti tuebantur, nullo negotio tenuit. Biduum ibi tranſegit, donec impedimenta omnia tranſueherentur. Georgianam exinde Arcem oppugnaturus, quia maioris id opus molis cognoſcebat; haud procul illinc Caſtra poſuit, ac muniuit inter captum receptaculum, alueumque; opportunitate aggeris uſus, qui Sluſam indidem ducit. Dum hîc ageret Mauritius, eiusque naues per portum Sluſenſem receptui proximum ultro, citroque commearent, nequicquam fulminantibus undique hoſtilibus tormentis; bellicum euocauit concilium, conſuluitque: Vtrum aggredi opus præſtaret: vicinam nè Sluſam obſidione cingere, atque expugnandam curare; an Caſtra Hoſtium ad Oſtendam inuadere, ac tam diuturnâ illam obſidione, ſi daretur, liberare? Multæ, magnæque difficultates in hac poſteriore expeditione ſuperandæ: contrà verò Sluſæ vicinitas, atque aditus ad eam penè cuncti tot captis propugnaculis patefacti; & Oppidi huius non minor, quàm illius, ad Flandrici maris oram infeſtandam, opportunitas, perſuaſere demum Fœderatis, ut Sluſenſem obſidionem præhaberent. Quamobrem ad eam inſtituendam ſe accinxere: ac primùm Georgianæ Arci expugnandæ inſiſtendum putarunt; quòd ea nauigijs alueum intrantibus *Bellica Mauritij conſultatio.* *Sluſæ obſidio decernitur.*

ma-

magnum bombardis afferre poterat detrimentum. Præerat ibi cum Præſidiarijs centum ac triginta, ſeu quinquaginta Corduanus. Qui deditionem poſtulantibus principio magnanimè denegarunt. At ubi tormenta ad quatiendum expediri viderunt; eiſdem, quibus Iſendica, conditionibus in Hoſtium venere poteſtatem. Quæ properata deditio non impune fuit Corduano: ſed Præſidiarijs Blancobergam commigrantibus, captus eſt, & morte damnatus. Ingreſſo Arcem cum ſuis Mauritio, eiuſque partem omnem, ac munitionem perluſtranti renunciat Militum unus, ſe fortè nitrati pulueris apothecam intrantem, deprehendiſſe in eâ ſuccenſum fomitem ita diſpoſitum, ut parum abeſſet, quin puluerem ignis comprehenderet, atque ingentem extemplo Militum ſtragem daret. Se verò ſubducto fomite remouiſſe periculum. Ad eum nuncium commoti vehementer omnes, qui Mauritium circumſtabant, ac deteſtantes indignitatem rei, clamare, adoriendos illico tanti facinoris auctores Præſidiarios, atque ad unum trucidandos. At Mauritius, cui non conſtabat, doloſâ magis operâ, quàm fortuito caſu id eueniſſe: atque ut dolo malo factum fuiſſet; æquum non videbatur unius, aut alterius fortaſſe noxam omnibus imputare, ac luendam imponere; datamque in paciſcendo fidem violare: incitatos Sociorum animos auctoritate ſedauit: neque ullam pro tam incerto crimine ſumpſit pœnam. Indè ſe totum contulit ad obſidionem adornandam, & Caſtra munienda.

1604.

Gaſpar Ens. Thuanus. Haræus. Carnerus.

Arx Georgiana capitur à Fœderatis.

In ea periculum incendij.

Interea Marchio non minùs de Sluſæ defenſione, quàm de Oſtendæ victoriâ ſollicitus erat: quandoquidem ſibi utrumque onus impoſitum ab Archiduce videbat; atque ab utroque vehementer exigi ſedulitatem, ac prudentiam ſuam. Itaque non ignarus, à multis clariùs, certiùsque, quàm ab uno dijudicari, quid optimum factu foret; bellicum Senatum coëgit. In eo paucis expoſito præſenti rerum ſtatu, rogatæ ſingulorum ſententiæ mirum in modum variabant. Erant, qui *perſiſtendum Oldemburgi*, cenſerent, *Oppido tamen undique probè munito: atque inde velut è ſpeculâ, quò ſe conuerteret Hoſtis, obſeruandum; & quò vocaret neceſſitas, accurrendum. Idipſum alij præſtandum* exiſtimabant *Blancobergæ: cùm præſertim illac iter Hoſti futurum appareret, Oſtendam inferenti ſubſidium.* Opportunius alijs videbatur *Caſtra mouere ad Annæ receptaculum: atque ibi tergo Exercitus Damo, Brugiſque; fronte verò in Hoſtem conuerſâ, munitiſque Stationibus, eum diutius tenere ſuſpenſum, ancipitemque conſilij: ſi autem is inde recederet, nouiſſimum agmen carpere, & quàm maximo liceret, afficere detrimento. Sin verò ad hoc audendum non ſatis eſſent Copiæ, quas*

Spinula Cōcilium bellicum conſulit.

Variantes in eo ſententiæ.

præ-

1604. *praſtò haberent; eas omnes euocari poſſe, quæ Bredenenſem ſeruabant Stationem. Cùm enim Buquoij aggerem ulterius non producere decretum foret: cùmque Hoſtis prohiberi non poſſet mari ferre ſubſidium; fruſtra ibi Militem detineri.*

HAC ſententiarum varietate nequaquam confuſus Marchio animi perplexitate nutauit: ſed potiùs quam optimam duceret, eligendi, aut commodiorem aliam inſinuandi datam ſibi occaſionem amplexus eſt. Igitur ſingulis ſententijs, dum dicerentur, ponderatis; eam primò reiecit, quæ ad hoſtilem Exercitum propiùs accedendum ſuadebat. *Quippe ad aciem audendam contra tantum Exercitum*, oſtendebat, *idoneas ſibi Copias non ſuppetere. Sed neque recedentem Hoſtem graue poſſe damnum accipere: neque prohiberi obſidione Sluſenſi. Omnes quippe ad Oppidum aditus ab eodem iam occupatos: atque unius diei ſpatio poſſe ab Exercitu communiri, defendique à paucis. Quinetiam cùm alueum idem haberet in poteſtate, ac propterea liberum commeatibus iter; ubi Caſtra Catholica videret ferè uniuerſa contra ſe collocata; facilè Copiarum partem Oſtendam eum immiſſurum, ut paucos Obſeſſores in Stationibus relictos opprimeret: idque multò facilius factu fore, ſi Obſeſſi quòque ijs adiungerentur. Neque Oldemburgi conſiſtere, ac ſe munire videri opportunum. Vereri namque ſe non fruſtra, nè Mauritius opem laturus Oſtendæ, Blancobergâ iter faceret, eamque priùs occuparet, quàm ipſe ad eam propugnandam accederet: cùm illi & breuior eò pateret, & expedita obſtaculis omnibus via. Denique Blancobergam ipſam cum omnibus Copijs inſidere, ſe parum utile arbitrari, quòd longiùs Oſtendâ diſtineretur.* Ob hæc momenta rationum alijs reiectis conſilijs; Triuultium Comitem cum Equitatûs parte, & Peditibus mille Blancobergam deſtinauit: eumdemque iuſſit Oppidum munire, & Equitibus circumductis Hoſtis deliberationes explorare. Ipſe autem cum reliquis Copijs ad Bredenenſem ſe retulit Stationem: inde facilè accurſurus auxilio, ſiue Blancobergam, ſiue Oldemburgum Fœderati aggrederentur.

Quæ refelluntur à Spinula.

IBI moranti Spinulæ redditæ ſunt à Sluſenſi Præfecto literæ, quibus nunciabat: *Mauritium Claſſe in alueum inductâ, pontem ſupra illum moliri, ad Catſandam Inſulam ferentem: ſub Arce Georgianâ extruere aggerem: ad Dami ſciſſuram, ad Diui Iobi, aliaque propugnacula Stationes communire: adeòque videri Sluſam circumſidere, & claudere undique decreuiſſe.* Quare ad eam defendendam opportunas ſuppetias Militum poſtulabat. Miſit extemplo Marchio lectos Pedites trecentos; qui per obtectam paludibus viam incolumes ad Oppidum peruenerunt.

Cortadura.

Sluſam Subſidium mittitur.

ARCHIDVX interea Brugas conceſſerat, Vrbem medio ferè

ſpatio poſitam Oſtendam inter, & Sluſam: ut nempe magis ex propinquo conſuleret utriuſque opportunitati. Et quamquam optimè intelligebat, haud ſibi tantum ſuppetere Copiarum, ut ad alteram obſidionem prorogandam, ad alteram ſummouendam ſatis eſſet: omni tamen ope contendit, quàm maximum potuit Militum numerum ad utrumque finem conflare. Cùmque ad eum Marchio veniſſet, quò rerum geſtarum faceret certiorem; eidem iuſſit, ut alias centurias decem Sluſenſi Præfecto, illas enixè poſtulanti, tranſmitteret. Eas miſit illico Spinula, Iuſtiniano Ductore: cui etiam denas addidit ad iter explorandum, cum quingentis Equitibus. Profectus is per eaſdem paludes tutò ad Oppidum perduxit omnes: mille in illud Milites intromiſit; cum cæteris reuertit ad Caſtra. Magno quòque opere commendauit Albertus Marchioni: *Cunctis ut viribus conniteretur ad Oſtendam celeriter expugnandam: curæ ſibi interim fore, ut Geldriâ, & Syluâ-Ducis Præſidia deducerentur: collectus è prouinciâ Equitatus commigraret: Ruræmundæ collocati qui ſeceſſionem fecerant, maximo numero conuenirent: conducti ex Leodicenſi Agro ab Iacobo Franciſcio Pedites mille quingenti ſe cæteris adiungerent: undique omnes Sluſam ingenti ſubſidio roborarent.* 1604.

His ita conſtitutis, ad Oſtendana Caſtra Spinula rediјt, & obſidionem feliciùs aliquantò progredi deprehendit. Iam enim Hiſpani munimentum tenebant, cui ab Erinaceo nomen. Validiſſimum id erat, & quà terrâ farciebatur, altiſſimum; aggere præterea ſatis amplo, editoque protectum: quin & Hoſtium ictibus, & marinis æſtibus, ut quod maximè obiectum. Quæ cauſa extitit, ut (quemadmodum antea diximus) ſeriùs fuerit occupatum. Tandem verò duobus ſubter effoſſis cuniculis, ſuccenſique pulueris impetu eiuſdem Defenſoribus diſſipatis, eo potita eſt Hiſpana virtus, atque conſtantia quinto Calendas Iunias. Præter multos extinctos captus Centurio, eiusque Locumtenens: & via tecta Obſeſſoribus facta obnoxia.

Ad Oſtendam Hiſpani propugnaculo Erinacei potiuntur.

Porcoſpino.

His feliciter geſtis ab Hiſpanis, iuſſit eos Marchio foſſam traijcere Helmontis propugnaculo omnium maximo circumductam. Idem imperauit Italis, & Vallonibus: qui foſſas antea tranare nequiuerant, propterea quòd Erinacei munimentum eis auerſum erat, unde tormentis peti eorum terga potuiſſent. Illo verò iam à Catholicis occupato; trans foſſam progreſſi Vallones, ſub propugnaculo ſibi deſignato, quod Templo proximum erat, cuniculum ſuffoderunt. Qui ubi flammam in pyrio puluere concepit, impoſitumque murum ſuccutiendo diſiecit; idoneum ad oppugnationem hiatum aperuit. Irruperunt illico *Breccia.*

Val-

1604. Vallones; ſed ubi propugnaculum aſcenderunt, medium offendère nouo receptu obſtructum. Itaque in parte, quam ceperant, inſiſtentes, receptui propiores fieri, effoſſâ ſe tuentes humo, eumque bombardis quatere aggreſſi ſunt. At inter hæc Oſtendani nouâ munitione perfectâ clam Obſeſſoribus, decem ei tormenta impoſuere, & contra maius planæ formæ munimentum directa, tanto in id impetu diſplodere cœperunt, ut ſuas inde ſubducere bombardas cogerentur Obſeſſores: quamquam eas poſtmodum repoſuere.

Piattaforma.

Munimentũ aliud penè capiunt Itali, & Vallones.

Dvm ad Oſtendam obſidionem promouent Catholici; non otiantur ad Sluſam Fœderati: quaſi par pari referrent, ac damnis damna rependerent. Iam propugnaculis ferè omnibus circumiectis potitus Mauritius; cunctos ad Oppidum aditus, quibus inferri ſubſidium poterat, intercludere inſtituit. Non paruæ id molis, ac laboris fuit: quando leucas quatuor, & ampliùs in ambitum oportuit occupare. Sed paludes tamen, & aluei aquarum in eo ſitu frequentes interpoſitu ſuo multum operis, atque impendij minuerunt. Hunc igitur apparatum proſpectans Sluſenſis Gubernator, Oppidoque vehementer metuens; nullam ſibi tantam immitti Militum copiam videbat, quin maiorem adhuc, & maiorem in dies poſtularet. Quippe neceſſitas modum in exigendo, pudorem in petendo non habet. Quare rurſus per literas Archiducem obteſtatur: ut alios mille minimùm Pedites Sluſam adduci iubeat, unàque bellicum apparatum conuehi, atque inſtrumenta Foſſorum: cùm ſibi ſit opus multa munimenta exſtruere ſuburbana; neque ſuppetat ſatis, quo perficiat. Imperauit hoc quòque ſubſidium Spinulæ Albertus, Spinula Iuſtiniano. Is Equitibus mille, totidemque Peditibus ad explorandum iter acceptis; mille alios Milites deduxit, quorum quiſque ſacculum nitrati pulueris, & ligonem, & palam geſtabat: eamdemque, quam antea non ſemel, inſtitit viam. Obuias in eâ turmas aliquot Hoſtium habuit, exploratum præmiſſas: ſed quia quadrato, & rite diſpoſito agmine incedebat, illæ ab eo laceſſendo abſtinuerunt.

Iuſtinianus lib.3. Carner. lib. 15. Bentiu. l.7. Thuanus l. 130.

Mauritius Sluſam obſidens aditus omnes occupat.

Guaſtatori.

Nouum eò ſubſidium mittitur.

Andar' in ordinanza.

His auctus ſubſidijs Gubernator Serranus, propè certam accepit ſecuritatem Oppidi oppugnatione minimè capiendi. Namque & ſitu validiſſimum erat, & ſatis munitum, & ſupra quater mille Militibus inſtructum. Verùm poſt paucos dies animaduertit, creſcente numero Defenſorum copiam decreuiſſe alimentorum: eaque vix in Iunium menſem totum ſuppeditare. Iterum ergo ſcribit ad Archiducem: commeatus ut ſubmittantur, ſummis precibus rogat; ſimulque bellicum inſtrumentum,

cuius nempe vis ingens abſumatur in dies. Vtrique neceſſitati maturatè ſubueniendum curauit Albertus: Præfectoque reſcripſit: ut poſt biduum, quo tempore maris æſtus reciprocaret, duo Peditum millia, & triremium Remiges, & quicquid in Oppido degeret imbellis turbæ, mitteret ad locum alueo imminentem, qui vulgò Teruerda dicebatur. Ibi eos, quæ poſcerent, inuenturos. Tum bis mille ſacculos pyrio puluere, totidemque farinâ oppleri iuſſit: ad quos comportandos duo Peditum millia, Equitesque mille quingentos à Spinulâ poſtulauit. Is eum numerum extemplò tranſmiſit eiuſdem ductu Iuſtiniani. Cui Archidux imperauit, ut cum eis Copijs farinam, & puluerem perferendum ad Teruerdam curaret: ibique res eas expectantibus Sluſæ Militibus diſtribueret: imbellem verò multitudinem, quam ibidem reperiret, omnem Brugas perduceret: nè Sluſæ inutiliter morando, alimenta conſumeret eiuſdem Defenſoribus deſtinata. 1604.

Iuſtiniani ſolertia in ſubſidio ferendo.

In viam ſtatim ſe dedit Iuſtinianus, ſacculis ſupra carros impoſitis: nè Militum manus ijs impedirentur, ſi fortè dimicandi ſe in itinere offerret occaſio. Cùmque deueniſſet ad pontem, ubi Velaſcus inijt cum Hoſte certamen, paulò antè memoratum, miſit Ardenburgum, qui cognoſcerent, an ibi conſueto maius Præſidium eſſet. Cùmque hi non eſſe renunciaſſent: Equitatum ibi reliquit, præfecto Guillelmo Verdugo; Peditesque trecentos, quos Ioanni Antonio Rellæ Legionis ſuæ Centurioni commiſit: eumque ſubeſſe voluit Verdugo. Huic verò iuſſit: *Ut cum eis Copijs ibidem conſiſteret, atque accuratè, quid Hoſtis ageret, obſeruaret. Quòd ſi eum videret cum turmis, quibus ipſe poſſet obſiſtere, contra ſe venientem; locum illum conſtanter ad ſuum uſque reditum tueretur: ſin eumdem longè ſuperiorem viribus, inſtructumque bombardis animaduerteret; omiſſo certamine, Damum versùs ſe reciperet, flumen cum Equitatu traijceret, atque in alterâ ripâ ad pontem, qui Ardenburgo ducit Brugas, ſeſe præſtolaretur. Id namque itineris facere in regreſſu ſe cogitare. Quodcumque conſilium caperet, id ſibi maturè per certum hominem aperiret, & accurrendo promptum, & cuncta renunciandi callidum*. Non cenſuit Iuſtinianus Equitatum omnem ſecum deducendum. Quippe ſi diſcrimini expoſitus profligaretur; ingens profectò acceptura erant Caſtra Catholica detrimentum, quibus paulò plus Equitum ſupereſſet. Neque via inter eum pontem, ac Teruerdam interiecta erat admodum commoda Equitatui. Valde autem credibile videbatur, Mauritium Caſtris ab omni parte adeo communitis, ut vel leui Præſidio defendi poſſent; ubi de aduentu Iuſtiniani cognouiſſet, cum duplò maiore Militum numero aduersùs eum iturum ad ipſius Copias de-

Eiuſdem prudentia monita.

lendas.

1604. lendas. Harum verò numerum nequaquàm incompertum eidem fore: ſiquidem eis permeandus agger erat in conſpectu hoſtilium Excubiarum. Maluit ergo in diſcrimen venire cum Peditibus mille ac ſeptingentis, & Equitibus Sclopetarijs, ad cuſtodiam corporis Archiducis, ſupremique Exercitûs Commiſſarij deſtinatis; quàm uniuerſa, quæ deducebat, agmina periculis obiectare. Quòd ſi cum viribus longè maioribus aduentare Hoſtem comperiſſet; aliam, quam optimè nouerat, inſiſtens viam, eum vitaſſet.

VBI Teruerdam Iuſtinianus aduênit; Sluſenſem multitudinem minimè reperit. At in aluei vado, quod tranſmiſſurus erat, duas deprehendit Hoſtium naues, æſtu recedente, in ſicco deſtitutas. Extemplo Sluſam miſit, qui venturos urgerent. Dumque Milites expedit, ut naues illas aggrediantur; ecce à Verdugo Nuncius, qui docet Hoſtem cum pluribus Equitum turmis aduentare. Nec multò pòſt alius refert, Peditatum quòque deduci, & carros, ut credere erat, tormentis onuſtos. Hoc audito Iuſtinianus, Sluſenſibus monitis, ut venire ſuperſederent; celeritate maximâ retroceſſit ad pontem, ut eum antè quàm Hoſtis, teneret. Verdugus interea tantam Hoſtium multitudinem conſpicatus; ex præſcripto Iuſtiniani, ſe cum Equitatu recepit. At Peditum Ductor, vel audaci conſilio, vel potiùs neceſſitate adactus ad pugnam, quòd recedendi ſpatium non haberet, manum cum Hoſte conſeruit: & aliquandiu fortiter dimicando virtutis ſuæ clarum ſpecimen dedit: ſed mox tantò ſuperiore numero obrutus, oppreſſusque, cum quinquaginta ſuorum in poteſtatem Hoſtium venit, alijs quinquaginta peremptis, cæteris per paludes Damum uſque dilapſis.

Pedites aliquot Caſi hoſtes à Fœderatis victi.

PRAEMISERAT ad pontem Iuſtinianus, qui ſe mox adfuturum nunciarent: ſed ab ijſdem extemplo regreſſis accepit, multa conſpecta Hoſtium ſigna, multas Equitum turmas, & frequentem Peditatum contra ſe contento curſu ingruentem. Vbi Iuſtinianus id comperit, rectè opinatus, in tutum ſe recepiſſe Verdugum; ipſe quòque cum Copijs retroceſſit; iuſſitque Bleileueno ſupremo Inſtructori: *Vt primum agmen duceret ad exiguum pontem Liuiæ fluminis, Damo Gandauum decurrentis, eumque occuparet. Quòd ſi reliquum Exercitum conſiſtere, & confligere audiret; non tamen ipſe à ſuſcepto curſu deſiſteret. Neque iuſſis parêret ſuo nomine perlatis, niſi ab altero perferrentur è duobus Equitibus, quos prope ſe habebat*. Eidem peritos præbuit viæ duces. Poſt eum Germanos, qui medium tenebant agmen, immiſit, iſque carros adiunxit. Ipſe demum cum Hiſpanis, atque Italis nouiſſimum cepit locum.

Vanguardia. *Far'alto.* *Battaglia.* *Retroguardia.*

Iuſtiniani prudentia in receptu.

cum. Hoc ordine recedens, habuit in conſpectu repentè hoſtilem Equitatum ſeſe gradario, atque effuſo curſu conſectantem: ſimulque ad læuam tympanorum audiuit ſonitum alijs Militibus præeuntium. Erant hi Pedites mille Ardenburgo profecti, quibus pridie Mauritius (uti poſtea cognitum) de miſſo Subſidio certior ab Exploratoribus factus, imperauerat, ut cùm primùm viderent hoſtiles Copias Teruerdâ recedere, prodirent, ac Middelburgenſem viam inſiſtentes, eis ad pontem occurrerent. Se namque alio itinere eòdem aduersùs illas irrupturum. Exiſtimauerat quippe illac eas regreſſuras, ubi ipſum viderent Sluſenſi viâ venientem. 1604. *Di galoppo*

IVSTINIANVS Hoſtium Equitatu conſpecto, qui nouiſſimum agmen carpebat, non abrupit ſuſceptum iter: ſed iuſſit ut Sclopetarij Angelo Melgaræ ſubiecti, & Moſquetariorum Cohors, cui præerant Centuriones Franciſcus Rodericius Hiſpanus, & Pantaleo Spinula, ambo Legionis ſuæ, fronte in Hoſtem conuersâ, ſimul ei dimicando obſiſterent, ſimul ſe paulatim reciperent. Et ſcitè quidem uſus eſt in rem ſuam locorum ſitu. Cùm enim via eſſet anguſta, atque eius utramque partem, quà paludes concluderent, quà ſyluæ; non niſi pauci premi ab inſequentibus poterant: neque ſpatium dabatur Equitibus in latera inuehendi. Mauritij quòque conſilium non erat, ut Equitatus confligeret: ſed ut velitando Catholicos moraretur, uſque dum ipſe perueniret ad pontem. *Scaramucciare.* Verùm eò maturiùs acceſſit Bleileuenus, & mox cum reliquis Copijs Iuſtinianus. Qui vix locum tenuerant, cùm ex alterâ parte Mauritium, eiusque Peditatum conſpicantur: ex alterâ eos, qui mouerant Ardenburgo. Quamobrem Iuſtinianus extemplo iuſſit Italos, Hiſpanosque in Hoſtem arma conuertere: ſimulque Bleileueno mandauit, ut cum primis Ordinibus pontem tranſgreſſus Damum versùs procederet: & Moſquetariorum Cohortem collocaret ad quaſdam lignorum ſtrues, quas in ripâ fluminis Coloni erexerant, aliò cymbis tranſuehendas. Quippe cum ponè ſtantes Milites pectore tenus obtegerentur; poterant inde tutò moſquetis Hoſtem petere in aperto degentem.

Eiuſdem cum Hoſte velitatio.

VBI Mauritius vidit Catholicos pontem diligentiùs occupaſſe, iamque in aciem eos diſpoſitos: ſui verò Exercitûs primos Ordines incompoſitos, ob acceleratum iter ad Hoſtem præuertendum, atque ob anguſtam viam quadrati agminis minimè patientem: qui verò Ardenburgo venerant, eiſdem de cauſis minùs ad prælium ineundum idoneos: conſultius duxit tunc abſtinere conflictu, & reliquas Copias opperiri. Quam temporis opportunitatem *Squadronati. Văguardia. Sbandati. In fila.*

1604 tem amplexus Iuſtinianus, Milites trans pontem duxit, cuius anguſtiæ ſingulos tantum capiebant. Sclopetarios igitur, & Moſquetarios tranſgreſſos iuſſit pòſt memoratas ſtrues conſiſtere, atque illinc Hoſtem ferire: Haſtatos verò vado tranſire fluuium, *Picche.* cuius aquæ pertingebant ad pectus. Mauritius Hoſtem impunè recedere animaduertens, ac dolens, tunc demum eum premere aggreſſus eſt, cùm Haſtatorum poſtremus Ordo flumen intrabat. Quare ad eumdem lædendum ſeriùs, quàm par erat, arma ſe mouiſſe intellexit. Tùm verò plures ille vias ad eum finem, ſed paruo cum profectu tentauit. Alios namque trans fluuium properare iuſſit: alios è citeriore ripâ moſquetis Catholicos petere: duo quòque tormenta tùm primùm eò peruecta in eoſdem diſplodi: Equitatum verò propter fluuium gradario curſu pergere Damum versùs, ut iter Hoſti intercideret, receptumque præcluderet. At Iuſtinianus ad illas lignorum ſtrues Lucium Marchionem Pallauicinum, ſupremum ſuæ Legionis Inſtructorem reliquit cum Gohorte alterâ è Sclopetarijs, è Moſquetarijs alterâ; mandauitque ut Mauritianos moraretur, locumque defenderet, donec ipſe quadringentis paſſibus proceſſiſſet: tùm verò ſe quòque reciperet. Fœderatorum Milites flumen traijcere contenderunt; ſed fruſtra, continenter eos infeſtante Pallauicino. Equites verò ad intercludendum iter præmiſſi, ubi Damo erumpentes Copias viderunt Catholicorum auxilio, ſubſtiterunt: adeòque ſpatium habuit Iuſtinianus in tutum perducendi ſuos: quamuis eum inſectari non deſineret ex alterâ ripâ triginta paſſus diſtante Mauritius, perpetuò velitando ad conſpectum uſque Dami; unde tormentis petitus, tandem abſtitit. In hoc receſſu Catholicorum ferme quadraginta quà cæſi, quà ſaucij: Fœderatorum longè plures, magnâ illatâ pernicie à Moſquetarijs lignorum ope protectis. Carri duo ſic paludibus inhæſerunt, ut extrahi nequierint; equis tamen abductis, & farinâ in aquas diſperſâ, nè Hoſtibus uſui foret.

Mauritij iactura maior, quàm Iuſtiniani.

VIX Damum Iuſtinianus peruenerat, cùm ab Archiduce iuſſus eſt Brugas ipſum adire. Vbi venit in conſpectum, voluit Albertus omnia, quæ nuperrimè geſta fuerant, ab eo ſingillatim edoceri. Quod ut planiùs, ac diligentiùs fieret, acceptâ Geographicâ tabulâ, in quâ erat eius regionis adumbrata deſcriptio; ſuper eâ quærere cœpit: quæ loca, dum ſe reciperet, peragraſſet: quibus-ve de cauſis aliam potiùs, quàm aliam inijſſet viam. Rogauit præterea, cur Equitatum, ac Pedites trecentos reliquiſſet ad pontem: cur mandata cætera dediſſet. Quorum ille omnium cùm rationem ſapienter, ac plenè reddidiſſet; ob rem bene ge-

Archidux à Iuſtiniano cognoſcit, quæ geſta erant.

geſtam, laudibus, gratijsque cumulatus ab Archiduce fuit. 1604.

Postridie conuenire coram ſe iuſſit Albertus Buquoij Comitem, & Gaſtonem Spinulam Comitem Bruay, ipſumque Iuſtinianum: eâdemque propoſitâ regionis deſcriptione; ſciſcitatus ex eis eſt: *An opportunum cenſerent, ad pontem ubi relictus fuerat Verdugus, aliquod excitare munimentum, ut immittendis Sluſam ſubſidijs aditus ille pateret*. Commendarunt eiuſmodi conſilium primi duo, adijcientes: *Communiturum ſibi Hoſtem eum locum, ni prior ipſe muniret*. At Iuſtinianus, qui toties deducendo Sluſam Militem, accuratè loca omnia circumſpectarat: *Eum, de quo agebatur, haud magni eſſe momenti*, affirmauit, *vel ad Catholicorum, vel ad Hoſtium utilitatem. Quippe ad inferendum per aquoſa loca ſubſidium, alios multos aditus patere; eumque præſertim, quem ipſemet inierat in regreſſu. Teruerdam potiùs videri ſibi occupandam, ac muniendam antequam ipsâ Fœderati potirentur. Idque eos moliri, ſatis apertè ſignificaſſe bellica illa duo nauigia iuxta eum locum ab ſe reperta*. Quæ cuncta in eâdem tabulâ Chorographicâ clarè, diſtinctèque monſtrabat.

Conſilium ab eo datum Archiduci.

His probè perſpectis, Archidux Iuſtinianum ad Oſtendana Caſtra remiſit, uti Spinulæ muniendam Teruerdam ſuo nomine demandaret. Cùmque ad id operis ſenis Peditum millibus opus eſſe Marchio cognouiſſet; iuſſit Balthaſſarem Lopezium, Caſtrorum Præfecti Locum-tenentem, omnium qui erant in Caſtris numerum ſupputare, atque ad ſe referre. Quo facto, exploratum habuit, eas abduci Copias non poſſe, quin obſidio ſolueretur. Quare ſtatim ad Archiducem conuolauit: eique ita præſentem rerum ſtatum ob oculos poſuit; ut ille omnino ſtatueret, de Exercitu obſeſſore nihil detrahere: ſed eos, qui iam, ut diximus, cogebantur, Milites expectare.

Oſtendanorũ conatus.

Postquam ſe retulit ad Caſtra Marchio; Oſtendani, qui Vallones viderant iam ad receptum foſſionibus progreſſos; & parata ſimul ad quatiendum tormenta: iaculari continenter in Hoſtem aggreſſi ſunt ferreos globos, pyrobolos, & ſaxa. Neque his contenti, ſpargere frequenter incendia in obliquos aggeres, quibus tecti Obſeſſores ad foſſam accedebant. Hi cum è lucanicis, ac faſcibus ramalium, maximis æſtiuis caloribus, compacti fuiſſent, penitùs ab Sole arefacti, ignem ſubitò concipiebant. Vallonum in primis agger incenſus, tam latè flammam effudit, ut quidquid in fodiendo elaboratum fuerat uſque ad foſſæ aquam, breuiſſimo tempore diſperierit. Illas quoque machinas, quibus tormenta fulciuntur, incendium ita comprehendit, ut magnam earum partem abſumpſerit. Non parum ea res negotij Spinulæ faceſſiuit,

Bombe.
Approcci.
Salſiccie.
Faſcine.

Obſidentiũ damna ab Hoſtiũ ignibus.

qui

1604. qui periculi ſui contemptor, ut communi ſubueniret, eò ſtatim accurrit; conſtanterque adſiſtens, nè malum ſerperet latiùs, impediuit. Biduo pòſt iactatus ab Oſtendanis ignis corripuit aggerem Italorum. Verùm Iuſtinianus, cui per eam hebdomadam commendata illius cuſtodia erat; Vallonum periculo, damnoque factus cautior; eum ſtatim excuti, ac ſummoueri iuſſit à ſuis: & felici quidem euentu; niſi quòd in eo diſcrimine quindecim è gregarijs extincti, & ipſe ictu moſqueti in pede ſaucius, ad curationem ſe inde recipere neceſſe habuit.

Riſare l'approccio. Alloggiare nel poſto. Aſſalto. Far mine. Dar loro fuoco. Al primo aſſalto. VALLONVM aggerem denuo excitari Marchio iuſſit: quo perfecto, eumdem, quem antea, locum ipſi tenuerunt. Itali verò, atque Hiſpani, foſsâ traiectâ, in propugnacula ſibi deſignata oppugnationem adornarunt. Acti interea cuniculi ad eadem fuerant: primusque ſuccenſus Italorum, eos ad oppugnandum Brancatio ducente incitauit. Primo ſtatim impetu propugnaculum captum, inſeſſumque. Nec minore vel virtute, vel gloriâ ſuum Hiſpani paulò pòſt occuparunt, altero cuniculorum incenſo. *Ritirate.* Erant hæc propugnacula receptibus interciſa: ut qui eis iam ſe totis expugnatis potitos rebantur; ubi conſcenderant, vix dimidium ſe laboris exantlaſſe cognoſcerent. Quippe receptus *Fiāchi à prova di cannone. Coſmi di tavoloni.* ſuâ erant foſsâ muniti, ſuis ad latera cornibus contra impetum tormentorum protecti, ligneis etiam receptibus obſepti ad moſquetorum ictus retardandos. Ita prioribus, patentibusque munimentis captis, noua intra ea repentè conſurgere munimenta videbantur, non ſinè ingenti Oppugnantium tædio, ac deſperatione: quaſi labor ex labore naſceretur, ac belli moles incumberet infinita. Non eâ tamen inuictus Marchionis animus vel fractus, vel delaſſatus. Imò creſcente per oppoſitas difficultates ſtudio rem ad exitum aliquando perducendi, nullam omittebat *Cauar mine.* induſtriam, nihil diſcriminis refugiebat. Nunc effoſſis cuniculis terram ſubducebat Hoſti: nunc inſtructis impreſſionibus *Cortina:* eumdem à propugnaculis, & loricâ murorum deturbabat. Et quamquam non id ſinè ſuorum periculo, iacturâque moliretur, multis ab hoſtilibus cuniculis abſumptis, alijs tormentorum ictu proſtratis; non idcirco ceſſauit ab laboribus, ſapienter animaduertens: inter mutuas illas clades gradum à ſuis maiore ſemper acceſſu promoueri, ab Hoſte nouis in dies receptibus reuocari.

Propugnacula capiuntur ab Obſeſſoribus.

Ars in eis conſtruendis.

Spinulæ magnanimitas.

IVSTINIANVS poſtquam à vulnere conualuit, ad aggerem Italorum reuertit, cuius eidem cura rurſus incumbebat. Ibi dum cuniculis duobus effodiendis inſiſtit; alium ab Hoſtibus inſtrui cognoſcit. Miſit ergo, qui, quam ageretur in partem, inueſti- *Iuſtiniani ſaucii ſtrenuitas.*

garent; ut ei maturè poſſet obſtare. Sed cùm ab ijs in explorandâ re ſibi non cenſeret factum ſatis; utque oculis magis fideret, quàm auribus; ipſe per ſe voluit eam indagare. Quod dum animosè magis exequitur, quàm cautè; moſqueto repentè ictus in dextero brachio fuit, ac tam grauiter læſus, ut id abſcindere, quâ humero coniungitur: oportuerit. Tam paruo habet in pretio ſalutem ſuam, qui ſui Principis res habet in magno: ut curæ corporis deeſſe malit, quàm muneri commiſſo. Vbi tribus propugnaculis, muroque eis interiecto Spinula potitus eſt; ex eo editiore loco vertens in Oppidum oculos; nouam in eo munitionem inſtructam conſpexit, amplâ foſsâ, & aquis abundante cuſtoditam, exteriore foſſæ labro, lunatiſque munimentis roboratam, adeoque ab omni parte validam, ut peritorum iudicio cum eâ, quæ fuerat occupata, de firmitate contenderet. Mandauit ergo Thomæ Vinguartio, rei tormentariæ Præfecti Vicario, ut in propugnaculis, muroque iam captis quinquaginta bombardas collocaret, ad eam munitionem quatiendam. 1604.

Contraſcarpa.
Meze lune.

MAVRITIVS quòque interea Sluſam obſidione urgebat: iamque Teruerdam, & cuncta circumiacentia loca, per quæ traduci Subſidium poterat, ita ſuis Copijs intercluſerat, ut ultro, citroque commeare ſinè difficultate maximâ non licèret. Vix enim per unum, aut alterum Nuncium liberum fuit Serrano Gubernatori de ſtatu rerum Archiducem edocere. Præ cæteris verò ſignificauit, tantâ Oppidum alimentorum penuriâ laborare; ut niſi quarto Idus Auguſti ſubmiſſi commeatus fuiſſent, deditionem facere cogeretur. Iam è Præſidijs deductæ Copiæ, aliæque utcumque contractæ conuenerant. Soli deſiderabantur Milites, qui tumultuati fuerant. Hi quippe clandeſtinâ ſe ſponſione obſtrinxerant Fœderatis, ad certum, & condictum tempus nequaquam ſe contra eos arma moturos: & quamuis eis Obſides vehementer inſtarent, aliâ tamen, aliâque excuſatione proficiſci morabantur, donec præſtitutum tempus efflueret. Hoc animaduerſo Albertus, qui magnum in morâ periculum proſpiciebat; experiri ſtatuit, an ſinè illorum auxilio poſſet periclitanti Sluſæ ſubuenire.

Iidē Hiſtorici, qui de Oſtenda.

Sluſæ dedēdæ periculum.

IGITVR ad conſuetum ex aliquo tempore tam conſiliorum, quàm neceſſitatum belli perfugium ſe conuertit. Acciri è Caſtris ad ſe Spinulam iubet: *Sluſenſis rei anguſtias repræſentat: alium ab ipſo negat eſſe opportuniorem, qui tam præſenti malo poſſit occurrere: Regia rei, ſuaque plurimùm ait intereſſe, ut eam ipſe prouinciam capeſſat: militaris prudentia, virtutis, diligentia tam præclarum dediſſe ſpecimen in Oſtendan: obſidione, quam prope ad finem perduxerit;*

Sluſæ defēſionem Archidux demandat Spinulæ.

ut

1604. *ut maxima quæque, ac difficillima expeditio eius imponi humeris tutò poſſit.* Marchio contrà non his in altum prouectus laudibus, quæ vel timidis ingentes animos faciunt, Principum præſertim Virorum ab ore profuſæ; neque alterius ſupremi muneris ambitione in arrogantiam geminandæ gloriæ ſublatus: ſed utriuſque oneris vix uni tolerandâ mole perpensâ; ſuperadditum hoc detrectare conatus eſt. *Quippe complures non deeſſe*, dicebat, *in Caſtris, in Aulâ, in Belgio longè ſe peritiores rerum bellicarum, atque adeò tanto munere digniores. Satis magnum incubare pondus viribus ſuis, Oſtendanam obſidionem. Quid aliud haud minùs leue ſuperimponere, Sluſenſem defenſionem? Videret etiam atque etiam pro ſuâ ſapientiâ, magnâque rerum peritiâ, Princeps optimus; nè utrumque ſummum, arduumque negotium uno tempore, unâ operâ, uno adminiſtratore complectendo, neutrum ad votum conficeret. Nè ſuas Copias, quæ ſanè non abundarent, in duo ſimul Oppida diuidendo, alterum hoſtile è manibus, in quibus iam propemodum erat, elabi ſineret: alterum ſuum in manus Hoſtium, quorum Exercitu erat ab omni parte concluſum, dimittere cogeretur. Nè denique dum ſe iuberet Oſtendam penè captam deſtituere, ut Sluſa capi periclitanti ſubueniret; & Oſtendâ non potiretur, & Sluſam amitteret.* Eam Marchio primò recuſat.

NIHILO tamen minùs in ſuâ deliberatione perſtitit Archidux: vel quòd ex rebus recentiſſimè geſtis tantam de Marchionis prudentiâ, & felicitate animo ceperat exiſtimationem, ut eum utrique expeditioni proſperè perficiendæ parem iudicaret: vel quòd non magis optaret Oſtendam conſequi, quàm perdere Sluſam doleret: uti grauius videtur ſuorum iacturam facere, quàm gratum alienis potiri: aut etiam de illâ victoriâ propè ſecurus, de hac præſertim eſſet iactura ſollicitus; atque à fortunatis euentibus Oſtendanis animos ſumeret ad bene de Sluſenſi obſidione ſperandum. Igitur inſtare Spinulæ vehementiùs, ut eam curam omnino ſuſciperet: quam ſi recuſaret, inſimulari poſſet in Aulâ Hiſpanicâ, per ipſum indefenſam, ac proinde amiſſam fuiſſe Sluſam. Ad hæc Marchio, quamuis cunctis rite perpenſis optimè prouideret, in re planè deſperatâ irritum fore conatum omnem; improſperique euentûs culpam, non in Principem, qui iuberet, ſed in ſe Adminiſtrum, qui exequeretur, reiectum iri: cùm ferè ſemper in debiliorem partem hoc etiam pondus recumbat: ut ſuam tamen promptiſſimam præſeferret & Regi, & Archiduci obſequendi voluntatem; *Paratum ſe eſſe*, reſpondit, *ad onus quodcunque, vel cum vita, atque exiſtimationis diſpendio ſubeundum, quod è regiâ, ipſiuſque re foret. Unum illud orare, ut in tam arduo, ancipitique negotio ſocios ſibi non tam laborum, quàm con-* Deinde inuitus ſuſcipit.

ſiliorum adiungeret peritiſſimos aliquot rerum bellicarum è Belgico Senatu: quibus-cum de capiendis in eâ expeditione deliberationibus rite conſultaret. Sapienter id quidem Marchio: ſiue ut munerum omnium uni ſibi, recentisſimo in bellis, impoſitorum eâ ſocietate declinaret inuidiam: ſiue ut quorum prudentiam in re gerendâ, vel ducem haberet, vel comitem; eorundem conſilijs adhibitis, re (ut iure metuebat) infeliciter geſtâ, exiſtimationem ſuam tueretur. Itaque Socios expeditionis ei addidit Archidux Buquoij Comitem rei tormentariæ Præfectum, Riuam, Texedam, Gironum Legionum Tribunos, aliosque apud ſe morantes Conſiliarios. 1604.

His ita conſtitutis, ad Oſtendana Caſtra migrauit Spinula: ex quibus quàm licuit maximum Militum numerum contraxit; ijs tantùm ibidem relictis, qui ad occupata loca tutanda ſatis eſſent. Eiſdem verò vehementer iniunxit, ut aggeres nunquam deſererent: eorumque Tribunis, ut quidquid tenuerant, retinere conarentur; & ſi quà etiam poſſent, promouerent. Decem verò tormenta ſecum euexit Sluſam versùs, bellicum apparatum, commeatuum copiam, pontes ad fluuiorum traiectum, cæterumque militare inſtrumentum, quo ſibi futurum opus proſpiciebat. Indè luſtrato Brugis uniuerſo, quem deducebat, Exercitu; ſex millia Peditum, Equites bis mille & quingentos numerauit. Cum his ad eum amnem perrexit, quem Iuſtinianus tranſmiſerat, cùm ſeſe ab Hoste inſequente reciperet: impoſitoque raptim eidem ponte, tranſduxit Militem, & rectà Teruerdam versùs progreſſus eſt. Middelburgum ex itinere nullo negotio cepit, tum quòd parum munitum Oppidum erat, tum quòd inopinatò adortus. Cùm verò per nocturnas tenebras, anguſtamque viam incederent Copiæ, atque idcirco quadratum agmen ſeruare non poſſent: ſubſtitit Marchio, diligenter cuncta diſponens, nè quid nouiſſimum agmen detrimenti pateretur. Quippe non temere metuebat, nè impetùm in illud faceret Hoſtis erumpens Ardenburgo, quod non longiùs quartâ leucæ parte diſtabat, & valido tenebatur Præſidio Fœderatorum.

Sluſam Marchio Copias ducit.

Primvm agmen Aluaro Suario Hiſpanorum Tribuno commiſſum, ubi Teruerdam propius acceſſit, in veſtigio ſtetit, expectauitque reliquum Exercitum: quem paulò pòſt eòdem Spinula perduxit; & Caſtra poſuit. Nullâque interiectâ morâ, locum illum omnem perluſtrauit; in quo Mauritius iam erexerat munimentum, & frequenti Pedite, ingentibusque bombardis probè inſtruxerat. Sub illo eâdem nocte Marchio excitari aggerem iuſſit, atque à bis mille Militibus cuſtodiri; quibus præfecit Ferdinan-

Vãguardia. Far alto.

Accãparſi. Riconoſcere. Forte. Pezzi groſſi. Aprir trinciera.

1604. *Fortificare vn poſto.* dinandum Gironum Hiſpanorum Tribunum. Id muneris ut uni ex Inſtructoribus ſupremis demandaretur antè, quàm locus firmaretur validiùs; conſilium Suarius dederat, nè Tribuni exiſtimatio illic expoſita periculum ſubiret. At ubi Tribunorum alteri, ſe poſthabito, commiſſum animaduertit (ut inter pares maximè gliſcit æmulatio) cogente ambitione mutare ſententiam, indignari ſupra modum omnem: aciem repentè deſerere: Archiducem adire. Apud hunc palmarem (ut aiebat) iniuriam acerbè lamentatus, abruptè ſe Tribunatu abdicauit. Ambitionis impetum, & plus quàm militarem iram iuſſit Albertus Antuerpiano carcere caſtigari.

At Spinula poſtridie quàm Teruerdam peruenerat, primâ luce clariùs internoſcens hoſtilibus munimentis ſua Caſtra nimiùm propinqua, ac proinde tormentis eorumdem obnoxia; ſubmoueri iuſſit in longinquiorem ſitum, ubi minùs ab ictibus læderetur. Cùmque Mauritianas undique proſpexiſſet munitiones validè firmatas, & paludoſis locis ita vias ſuperductas, ut ad illas inferri ſubſidia expeditisſimè poſſent; de Sluſâ obſidione liberandâ ſpem propè omnem abiecit. *Sluſæ defenſio penè deſperata.* Mauritius contrà de ſuâ Caſtrorum diſpoſitione ſecurus, tantique Hoſtis acceſſione ferocior, collocatis in quâcunque parte tormentis, non modò ſuas diligenter tueri, ſed hoſticas ſimul vehementer concutere Stationes, vix unquam intermittentibus ictibus bombardarum. Non parum ab his accepere Caſtra Catholica detrimenti. Neque poterant hæc inde longiùs amoueri: quandoquidem fuiſſent pariter à ſuis aggeribus remotiora; quos ſi magnis viribus Hoſtis aggrederetur, accurri ſubſidio tempeſtiuè non poſſet. Sed neque ſperandum erat, aggeribus iiſdem promotis expugnatum iri priùs tam validè firmata munimenta, quàm deditionem faceret Sluſa, ob ſummam alimentorum penuriam iam ad extremum redacta. Vna itaque ſpes, unumque conſilium Spinulæ ſuperabat: ut cùm primùm adeſſent, qui ſeditionem antea fecerant, cum ijs, atque Exercitu reliquo ad Diui Philippi propugnaculum iter conuerteret: Catſandam intraret Inſulam, quâ parte tranſiri vado alueus poterat: eâque ſubſidium importaret Obſeſſis. Namque à præmiſſis Exploratoribus cognorat: plura quidem illic Fœderatos habere munimenta, ſed Milite haud ſatis inſtructa: ſiue quòd ex eo latere ſibi minimùm timerent: ſeu quia Copias uniuerſas in unum aduersùs Caſtra Catholica redegerant. Verùm noui conſilij capiendi inexpectata ſeſe præbuit occaſio.

Ex hoſtilibus Caſtris Milites aliquot ſponte ſe dediderunt in

manus

Noua ſpes à tranſfugis, quæ mox euanuit.

manus Catholicorum: quos inter agnoſcebantur Itali duo, qui cum eis aliàs militauerant. Hi Triuultium Comitem conuenientes, ultro ſpoponderunt, eum ſe deducturos iuxta Diuæ Annæ munimentum, quà Hoſtium aggeres & humiliores erant, & paucis defenſi; intraque illos eumdem, eiusque Copias inducturos. Rem ad Spinulam Triuultius detulit: qui cum eo, quid optimum factu foret, ſedulò conſultauit. Decreuit ad extremum Marchio, ut ipſe Triuultius cum duobus Peditum millibus, atque Equitibus mille tentatum iret, quæ ſe offerebat, fortunam: cùm præſertim in re tam deſperatâ nihil non videretur tentandum. Profectus eſt cum his Copijs, illisque itineris ducibus Triuultius. Verùm ubi ad locum deſtinatum peruènit (quâcunque id ex causâ contigerit) paratiſſimum ad aggerum defenſionem Hoſtem reperit: eosque editiores, quàm fuerat renunciatum. Quare ſinè ullo fructu retroceſſit. 1604.

Marchio Caſsãda Inſula potiri ſtudet.

Interea qui tumultuati fuerant, ſubiunxere ſe Spinulæ: quod ab eo ſolum expectabatur, ut Catſandam immigraret. Igitur nocturnis ſeſe intendentibus tenebris, Caſtra mouit, deſtitutis aggeribus ad Teruerdam nuper excitatis. Quò tamen ea diſceſsio clam eſſet Hoſte, accenſos pasſim ignes reliquit. Et celeritate quidem ſummâ procedebat Exercitus ad Diuorum Philippi, & Catharinæ munimenta: ſed quia per anni tempus, æſtiuum nempe, breuisſimæ noctes erant, nocturnæque umbræ parum deducendis agminibus opportunæ; & quas inſiſtebant, viæ difficiles, atque anguſtæ; non potuit ad aluei traiectum maturè peruenire, hoc eſt maris æſtu reciprocante, cùm vado tranſitus datur; quemadmodum & ſpes fuerat, & oportebat. Imò iam aquæ recurrentes intumeſcebant: & clarior dies clandeſtina conſilia euulgabat. Non idcirco tamen aut mutauit ſententiam, aut animum deſpondit Ambroſius. Quin paucis, ſed efficacibus verbis ad inſtitutum iter, atque opus Milites inflammauit: *Ibi plus gloriæ*, oſtendens, *ubi plus eſſet difficultatis: nec defutura laboribus, ac virtuti opum, atque honorum præmia tam ab Archiduce, quàm ab Hiſpano Rege, ſe precatore, & cuiusque meritorum narratore.* Tùm oppugnationem contra Diuæ Catharinæ propugnaculum adornauit. Cuius Præſidiarij, ſuæ imbecillitatis conſcij, ad primum tormentorum aſpectum deditionem fecerunt. Indè in Catſandam Inſulam cum parte maximâ Copiarum mouit: ac primo impetu erectum ab Hoſte aggerem cepit. Ad alteram munitionem progreſſo, quæ aditum Inſulæ tuebatur; non antè peruenire licuit, quàm ea hoſtili Subſidio communiretur.

Occupat propugnaculum Diuæ Catharinæ.

Mavritivs namque factus certior de Spinulæ digreſſu, atque

1604. que inſtituto ad Diuæ Catharinæ munimentum itinere, conſilium eiuſdem probè conijciens; ad inſtruendam Milite Caſlandam, præmiſit Guillelmum Comitem Naſſauium, magnamque manum Gallorum, Anglorum, Friſiorum. Neque his contentus auxilijs, ipſemet eòdem ſe contulit cum ingentibus Copijs. Tanti eſſe ducebat, Inſulam illam in poteſtatem Hoſtium venire. Conatum adhibuit omnem Marchio, ut, quod diximus, munimentum expugnaret. Verùm ubi primam oppugnationem admouit; iam hoſtile Subſidium introducebatur. Et impetum quidem facere nonniſi à fronte licebat: cùm à tergo auxiliaris Fœderatorum Miles adeſſet. Biduum tamen ibi Marchio perſtitit, ut quid contra Hoſtem poſſet experiretur. Acriter à Catholicis pugnatum: haud ſegniùs repugnatum à Mauritianis. Multum utrinque cladis acceptum, ac datum; multum ſanguinis fuſum. Verùm ubi Spinula irritum laborem ſuum, ac ſuorum animaduertit: iacturamque Militum certam ſinè ullâ ſpe potiundi apertè cognouit: animum inde, atque arma ad Sancti Philippi propugnaculum conuertit. Id nullo negotio in deditionem accepit; ac dedititios cum armis, & duobus vexillis dimiſit incolumes. In oppugnatione modò dictâ deſiderati ſunt è Catholicis quadringenti: atque in ijs Centuriones aliquot, ac præſtantes re bellicâ Viri. Præcipuè verò Renteij Marchio, magnâ indole, ac ſpe Iuuenis, atque ex nobilitate Belgij primariâ. Philippus quòque Taxius tam ſuâ, quàm ſuæ Gentis laude conſpicuus. Nec pauciores numero ſaucij: quos inter Inicus Borgia Hiſpanorum Tribunus, moſqueto ictus in utroque brachio. Multi etiam è Fœderatis extincti, multi grauiter vulnerati. Comes ipſe Guillelmus in diſcrimen incurrit: ſed à Dortho Tribuno tempeſtiuè protectus fuit. Mauritius verò tot bellis exercitatus, tot victorijs nobilis, aſſeueraſſe tunc fertur: nunquam ſe tantum in Hoſte pugnandi ardorem expertum: nuſquam contra ſe tam fortiter, ſciteque bellatum; adeòque vehementer loci iacturam timuiſſe. Ab eo ſucceſſu ſpes prorſus omnis adempta Sluſenſibus. Cùmque iam nè ad unum quidem diem alimenta ſuppeterent; neceſſitate ultimâ compulſi fecere deditionem. In conditionibus fuit, ut cum armis, ſignis, impedimentis, ſuccenſis fomitibus, tympaniſque ſtrepentibus, Milites, qui penè quater mille numerabantur, emigrarent. Quod tertio decimo Calendas Septembris peractum eſt.

Ingens conflictus.

Mors, & vulnera utrinque Virorum inſignium.

Renty.

Catholicorũ fortitudo à Mauritio laudata.

Sluſa deditur Fœderatis.

Hoc audito Spinula Diuorum Philippi, & Catharinæ munimenta, nè uſui forent Hoſti, diruit, atque incendit: Damumque cum Exercitu perrexit. Ibi magnam ſibi præberi materiem

vidit

Spinulæ Charitas, & benignitas.

vidit Christianam exercendi beneficentiam, & Charitatem. Eò- 1604.
dem namque profecti Milites, qui Mauritio Sluſam reliquerant; rebus omnibus, quarum ſummâ penuriâ laborabant, liberali eius benignitate ſunt adiuti. Fames præſertim eos adeò attriuerat, atque extenuarat; ut ſpirantia cadauera, non homines, viderentur. Atque in ipſo Sluſâ Damum versùs itinere (quod tamen duarum ſpatium horarum non ſuperabat) ſupra ſexaginta exanimes cecidere. Alij Dami perierunt in dies, quòd eorum imbecillitas ſumma nullâ potuit ope ſuſtentari. Tantam quippe alimentorum inopiam Obſeſſi tolerauerant, quantam unquam fuiſſe in celebri quâuis obſidione memoriæ proditum ſit. Neque ab humanis carnibus eos abhorruiſſe, inde orta ſuſpicio; quòd obſeruatum eſt, pueros aliquot obſidionis tempore deſideratos.

Sluſæ obſeſſæ fames.

Quanta eius loci iactura.

Magni momenti ad res Hiſpani Regis, Archiducisque exiſtimata fuit Sluſæ iactura: tum quòd portu commoda erat, & poſitione, manuque validiſſima: tum etiam quia cum eâ triremes decem penitùs inſtructæ, ac tormenta quà maiora, quà minora centum amiſſa ſunt. Fœderatis verò ad Flandriæ ingreſſum Sluſa opportunior, quàm ipſamet Oſtenda. Lætior tantâ fortunâ Mauritius, gloriatus eſt: *Trimeſtri tantùm ſpatio, nec magnâ ſanguinis, pecuniaque iacturâ, alterâ ſe Oſtendâ potitum: cùm alteram Hoſtis nè triennij quidem ſpatio, tot millibus animarum impenſis, tamque immani auri profuſione, cepiſſet.*

Archiducis de illa ſenſus.

Periculum de Oſtendana obſidione.

Ægerrime contrà tulit Archidux amiſſam Sluſam: & ſtatim ab Oſtendanâ obſidione ſe retulit Gandauum; eâ prorſus, ac penitùs Spinulæ imperio, ac moderationi relictâ. Expugnationi, quæ iamiam ſucceſſura credebatur, non parum officere viſa eſt Sluſæ iactura. Quippe nemo ſibi perſuadere poterat, Mauritianum Exercitum, à victoriâ tam recentem, ac de more ſecundis rebus ferociorem, nouis quòque Gallorum, Germanorum, Anglorumque ſupplementis roboratum; non rapidè Oſtendam verſùs aduolaturum: eoque ardore Catholicos Obſeſſores valde numero diminutos, tam longâ, & laborioſâ obſidione iam feſſos, ac nouiſſimâ ſuorum clade fractos, inuaſurum. Periculum etiam ab inteſtino tumultu imminebat: cuius aliqua erat in Equitatu ſuſpicio, non vanis indicijs confirmata. Quique tumultuati pridem fuerant, à Caſtris Ruræmundam repetere voluerant: concordiam iterum abrumpere, aliaque damna interminati, niſi extemplo, quidquid debebatur ſtipendij perſolueretur. Accedebat poſtremò, quæ ſolet expeditionis cuiusque neruos incidere; pecuniæ ingens penuria: cùm quæ tranſmittebatur ex Hiſpaniâ, non ſatis eſſet magnis impendijs. His adeò cauſis adducti, qui

magis

1604. magis bellandi veteres erant, rerumque peritiores, in eam veniebant ſententiam, ut obſidio ſolueretur.

AT Marchio non ita ſentiebat: neque eis, alijs-ve difficultatibus obiectis conſternari paſſus eſt animum ſuum. Imò maiorem exinde ardorem, impetumque concipiens; tam vultu ſerenus, quàm corde intrepidus, ad omnia, quæcunque opus erant, inſtruenda, atque adminiſtranda totus incubabat: & laborioſis diebus peruigiles etiam noctes in militares curas adiungebat. Pecuniam feſtinanter ſuis nominibus conquiſiuit: & Seditioſis debita ſtipendia diſſoluit. Quamquam hi, nè ab alijs facinoribus ſuis diſcreparent, vel eâ, quam poſtulabant, conditione acceptâ, manere noluerunt in Caſtris. Adeò qui longiùs aliquando aberrauit, ægrè redigi poteſt in rectam viam. Bina quòque ſtipendia Equitibus numerauit: totidemque Peditibus promiſit, parte aliquâ in anteceſſum erogatâ. Nouas Copias ad Oſtendana Caſtra ſubmiſit: mandauitque Tribunis, ut ad Oppidum quamprimùm expugnandum, diligentiam, ac vires omnes adhiberent. Equitatûs partem Blancobergam migrare iuſſit, Ductore Triuultio: cui vehementer iniunxit; ut eum locum probè communiret: ut Hoſtium conſilia indagaret: ut ad ſe frequens regrederetur, ad renuncianda quæ fierent; deliberanda, quæ forent opus. Reliquum, quem apud ſe habebat, Exercitum ad Damum perſiſtere voluit, cumque aggeribus, ac munimentis validè circumſepſit: Comitiſque Buquoij ſpectatæ ſatis prudentiæ bellicæ commendauit. Illud etiam edixit: ut Milites cuncti, præterquam Oſtendæ Obſeſſores, in euentum omnem parati eſſent: & ſiquidem Mauritiani Damum, aut Blancobergam inuaderent, utrumque locum conſtanter defenderent: ſin aliam inirent viam, coactis in unum Copijs eos aggrederentur, atque ad pugnam laceſſerent. Cùmque aliqui ſuggererent; optimum factu videri, ſi ad Mauritium viribus omnibus opprimendum, Miles ab ipsâ Oſtendanâ obſidione euocaretur; non ſinè graui indignatione reſpondit: *Id conſilij qui darent, habendos eſſe ſui Principis proditores. Oſtendanum obſidium ſua cura, cui demandatum eſſet, reſeruandum. Spem ſibi eſſe, breui felicem exitum habiturum: ſimulque repugnare ſe poſſe Hoſti, ſi contrà ingrueret.*

Carnerus. Haræus.

In ea Marchio conſtans.

Eiuſdem induſtriæ ad rem conficiendam.

Tõpeius Iuſtinian. l. 3. Et ex literis Archid. ad Regem.

NEQVE verò his aut præparationibus, aut mandatis Marchio conquieuit: ſed optimè gnarus, quid poſſit præſentia Moderatoris; modò Damum, modò Blancobergam, nec infrequentiùs ad Oſtendana Caſtra ſe transferebat: ut (quod de hoc ipſo Hiſtoricus ille ſcripſit) *Tres homines in uno corpore habitare crederentur*: ubique cuncta cognoſcens, & circumſpectans, ubique

Thuan. lib. 130.

quid opus facto foret, aut ſecum ipſe, aut cum belli Conſiliarijs deliberans. Vt humanus animus & in corpore uniuerſo, & in quâlibet eius parte totus eſt: ſic ille, quaſi mens Exercitûs, & eum uniuerſum regebat imperio, & ſingulas eius partes frequenter, atque aſſiduè perluſtrabat. Acies verò circumiens, ex ijs, quos inueniebat militaribus operibus maximè intentos, huic minorem, illi maiorem pecuniæ ſummam, pro cuiusque labore, ac meritis, erogabat. Quinetiam ſaucijs ſtipendium unum in anteceſſum ſolui iubebat. Hinc amor in eum Militum incredibilis, & obſequendi ſtudium adeo promptum, ut non labori, non periculis, non ſanguini, ac vitæ parcerent, ad eius imperata celeriter, ac ſedulò facienda. Atque his incitati ſtimulis Obſeſſores, ab omni parte magis ac magis promouebant in dies. Iamque duo lunata munimenta in conſpectu poſita Vallones: totidem Itali occuparant. Sed è poſterioribus unum, inter muniendum, ab Hoſte receptum eſt, ex inopinato adoriente Signiferum ei Cuſtodem impoſitum. Ad idem recuperandum impetrauit is quidem à Melzio Tribuno centuriam: verùm ut maximè conaretur, acerrimèque pugnaret, nihil conſecutus eſt aliud, niſi ut inde recederet vulneratus. Proximâ verò nocte ingenti factâ eruptione, Italos aggreſſi ſunt Oſtendani, atque ad tormentorum locum uſque progreſſi. Sed eos contra tam fortis, ac ſtrenua ſtetit Italica virtus; ut Hoſtem magnâ attritum ſtrage repelleret. Nec multò pòſt cuniculo ſuccenſo, qui ſubter munimentum erat modò memoratum; illud in ſuam rurſus Itali redegere poteſtatem. Id verò dum communirent; ictu moſqueti percuſſus in tibiâ Melzius, illinc ſe recipere coactus eſt. In eius locum ſuffecit Spinula Iuſtinianum, qui iam ab accepto vulnere conualuerat.

1604. *Hæræus. Carnerus. Iuſtinianus.*

Militare obſequiũ erga Spinulam. *Lunatæ munitiones à Catholicis captæ.* *Italorum virtus.*

HAVD minor Hiſpanorum erat tam fortitudo, quàm gloria. E lunatis namque munimentis ipſi quòque alterum ceperunt, alterum capere conabantur. Animaduertit interea Marchio; ab alio, quod Hiſpani priùs occupauerant, propugnaculo ad maritimum quoddam munimentum breuem eſſe traiectum, nec valde tormentorum ictibus obnoxium. Quod ſi caperetur, in procliui futurum & vetere Oppido potiri, & portum Hoſti adimere, & Subſidio aditum intercludere. His emolumentis ſtimulatus, eius expugnandi curam Germanis demandauit. Tentarunt illi quidem eò ſibi viam facere ſuffoſſo cuniculo: ſed quia ſabuloſum erat ſolum, ac minimè ſuſtinens ruinam cameræ impendentis; iter ingreſſuris aperire non potuit. Quare Spinula oppugnationem inſtituit: ad quam Bellatores adhibuit ex omni Natione

Et Hiſpanorum. *Magni momenti propugnaculũ oppugnatione capitur.*

1604. tione lectiſſimos. Hi tam acriter, ſtrenuèque rem geſſerunt, ut breui tempore cum ingenti Hoſtium cæde, ac Tribuni præſertim, locum ceperint. Aliud adhuc ſupererat ante foſſam munimentum. Quò ijſdem irrumpere nitentibus obſtitere Germani, cùm dicerent, *Eum ſuæ curæ deſignatum locum, ad quem occupandum aliarum auxilio Nationum ſibi opus non eſſe*. Quamobrem Marchionis imperio, recedentibus alijs, ipſi primò ſuffodère Cuniculum: tùm eo ſuccenſo ingentem edidere ruinam, per quam impreſſione factâ, propugnaculum tandem cum inſigni Oſtendanorum ſtrage tenuerunt.

Fornello.

HIS ergo fortiter æquè, ac feliciter geſtis; Itali primi omnium foſſam traiecere: & nouæ munitionis propugnaculum ſibi aduerſum aggreſſi ſunt. Duos ſub illo cuniculos in magnam altitudinem effoderunt; eorumque beneficio ad illius faſtigium euadentes, Hoſtem inde propulſarunt. Verùm dum eo ſe prorſus, ac penitùs potitos arbitrantur, hoſtiles artes, aliàs deprehenſas, animaduerterunt. Interciſum videlicet in medio propugnaculum, cum alio receptu, aliâ foſſâ, lateribus, & muniţiunculis alijs. Quæ tamen omnia eodem impetu, atque alacritate recentis expugnationis, iræ quòque maioris incitatione, ob improuiſum obſtaculum victoriæ repentè oppoſitum; perruperunt, ac ſuperarunt. Cæteras quòque partes recentis munitionis, è regione ſibi obiectas, pari ſtudio, nec diſpari fortunâ Hiſpani, & Vallones occuparunt. Quare iam Oppidum in poteſtate ſe habere ſibi Catholici perſuadebant: cùm præter omnem opinionem noua ipſorum conſpectui ſeſe obiecit munitio: quæ ſpem victoriæ ſi minùs abſtulit, diſtulit quidem certè, haud leuiore cum moleſtiâ: quandò æquè ferme diſcruciat animum dilata ſpes, atque ablata. Ingens erat Oppido ex eâ parte circumductus agger aduersùm ictus hoſtilium tormentorum: cui ſua non deerant obiecta latera, non præiacens foſſa, non lunata exteriùs munimenta. Repentinum hunc obicem victoriæ, quæ propè erat in manu, Spinula conſpicatus, nihil ab re improuisâ deterritus; iubet extemplo Legiones omnes, ad impreſſionem in aggerem faciendam, è ſuo quamque latere, paratas eſſe: locisque iam occupatis diſponi bombardas.

Fianchi.

Nouum obſtaculum expugnationi.

Trincierone.
Mezelune.

INTER hæc fama percrebuit: Mauritium validè munitâ Sluſâ, ſemel, atque iterum colligi ſarcinas, & moueri caſtra iuſſiſſe, ad inferendum Oſtendam ſubſidium, ſi quà poſſet. Non tamen id efficere auſum, probè conſcium, quàm rectè omnia præmunita fuiſſent à Spinulâ; quâque ille animi alacritate promptus eſſet ad pugnam. Eius virtutem, eiusque Militum robur expertus nuper-

Mauritius non audet ferre ſubſidiū.

nuperrimè fuerat ad Caſſandam : ſuique tot annos futuri in glorioſis belli laboribus, æmulatoris potiùs, quàm Hoſtis, in illâ arenâ prima fecerat tentamenta. Ibi periculo ſuo, ſuorumque didicerat, quantùm poſſet ille conſilio, quantùm Socij manu valerent: optimèque conuenire cum Ductoris ſolertiâ conſtantiam Bellatorum. Quare conſultius duxit Sluſenſi expugnatione gaudere: nec partam ex eâ gloriam in diſcrimen nouum obijcere. 1604.

At Catholici ad Oſtendanam toto pectore incumbentes, proficiebant in horas: perinde quaſi armorum quòque motus prope finem incitatior foret. Viribus namque omnibus, ex Marchionis imperio, conuerſis in nouum aggerem nuperrimè detectum; Antunius, ac Meneſius cum Hiſpanis lunatum ante eum munimentum iam penè totum occupauerant: totum alterum tenebat cum Italis Iuſtinianus, eiuſdemque aggeris foſſæ incubabat. Nec longè ab eodem aberant cum Vallonibus Turrius, Thoricurtius, Cabilonus. Iamque etiam Billius Comes, & cum ſuis Germanis Lucemburgenſis dimidio veteris Oppidi potiti erant: quod ita reliquæ parti ſuperimpendebat, ut eius quòque capiendæ, & portum, & ingreſſum ſubſidij intercludendi ſpes eſſet haud dubia. In hac propinquitate victoriæ nouam, eamdemque nouiſſimam eruptionem Oſtendani fecerunt: in quâ neruos ſuos omnes, & conatus extremos adhibuere. Germanos præ cæteris adorti ſunt. Eos tamen adeò promptos animis, paratos armis, virtute, conſtantiâque ſtrenuos offenderunt; ut breui tempore, ingenti acceptâ clade, retrocedere fuerint coacti. Nec minus paſſi ſunt paulò pòſt à marino æſtu, præter ſolitum aſſurgente, detrimenti. Quare partim ab inſtante inde periculo, nè quod modicum terræ ſupererat, inundantibus aquis obrueretur: partim ab Hoſtium virtute, qui magnâ iam parte Oppidi potiti, reliquæ animoſiùs imminebant; conſtantiâque tam indefeſſâ, ut neque dies, neque noctes ab operibus, armiſque ceſſaretur: ad extremas & ſpei, & animorum, & ipſius loci, quo ſe tuerentur, adducti anguſtias Oſtendani, aliquando tandem de faciendâ deditione cogitarunt.

Oſtendanorum poſtrema eruptio vana.

Igitur Daniel Hertranius Marqueti Dominus, Oppidi Gubernator, militiæ Præfectis in conſilium euocatis, rebusque omnibus diligenter expenſis, de illorum conſenſu, datâque à Mauritio, Fœderatiſque Ordinibus facultate, poteſtati Hoſtium antè ſe permittere decreuit, quàm vel maris diſcrimen, vel eorum victoria plenior peiores ſibi relinqueret in paciſcendo conditiones. Eiſque dimiſſis, quos deditioni refragaturos cenſebat; duodecimo Calendas Octobris proclamari iuſſit ex eo latere, quod cum Hiſpanis Antunius oppugnabat, ut de deditione ageretur.

Agitur de faciendâ deditione.

Farchiamata.

Ac-

1604. Accepta ea vox à Catholicis, quâ par erat, animorum alacritate, plauſuque poſt tot, ac tanta pluſquam triennalis obſidionis mala, continentesque labores. Vtrinque Obſides miſſi, quique de conditionibus colloquerentur: ab Obſeſſoribus Thoricurtius Vallonum Tribunus, & Matthæus Ottannius ſupremus Inſtructor Antunianæ Legionis: ab Obſeſſis totidem Tribuni Achthouius, & Gueldrius. Res illico ad Marchionem perlata, qui tùm Brugis erat. Is è veſtigio ad Caſtra reuerſus, ut cum Tribunis, alijsque Præfectis Militum de conditionibus deliberaret. Poſtulabant Oſtendani principio dierum aliquot inducias. Verùm illas omnino Catholici pernegarunt: aliàs in eo ſibi fraude malâ impoſitum, exprobrantes. Tormenta quòque ut auehere ſecum liceret, rogantibus, duo tantum, vel ut alij tradunt, quatuor conceſſa. In hæc tandem conuentum eſt: ut Præfectus, & Milites emigrarent cum omni commeatu, ac ſupellectile, ſignis explicatis, tympanis ſonantibus, incenſis fomitibus, alijsque dari ſolitis Hoſti à victore in argumentum rei fortiter geſtæ. *Eius conditiones.*

Decimo Calendas Octobris profecti ſunt Milites quater mille ac trecenti, ijque validi, vigentesque: ut inimico Exercitui proſpectanti admirationem pariter, maioremque ex victoriâ lætitiam crearint: quòd pauciores ipſi numero ſuperaſſent plures. Marchio verò, ut quos virtute deuicerat, humanitate quòque ſubiugaret; ubi Sluſam versùs egredientibus tranſeundum per Obſidentium ſtationes fuit: Marquetum Gubernatorem, ac Primores Hoſtium lauto, ſplendidoque conuiuio accepit: magnâ omnes comitate affatus eſt: equos eiſdem abunde ſuppeditauit: carros ad impedimenta ſupportanda commodauit. Quam eius, Principe dignam viro, magnanimoque Duce, benignitatem, ac munificentiam appoſitio contrarij conſpectiorem fecit. Namque Seditioſi ſubſidio Sluſæ ab Archiduce miſſi, in inſidijs ſe perfidè collocarant, ut Oſtendâ digreſſos adorirentur: & magnam his perniciem attuliſſent, niſi Buquoius Comes tam inſanum, atque iniurioſum impetum cohibuiſſet. Oſtendani Sluſam ingreſſi à Mauritio liberaliter habiti ſunt: actisque pro re fortiter geſtâ gratijs, in varia Oppida, reficiendis à graui, diuturnoque labore corporibus, diſtributi. Hic demum Oſtendanæ obſidionis exitus fuit: hoc Ambroſio Marchioni Spinulæ primum operum bellicorum, nouem ferè menſium ſpatio glorioſum ad finem perductum.

Deditur tandem Oſtenda. *Iuſtinianus. Carnerus.* *Marchionis benignitas erga Victos.* *Gaſpar Ens. Thuanus. Continuator Aitſing. in Leone Belg. Botereius l. 11.* *Seditioſorum inhumanitas.*

Hvivs tam inſperatæ fama victoriæ, quæque tamdiu mortales tenuerat expectatione ſuſpenſos; tum per omnes Europæ partes cum admiratione celebrata, tum etiam Scriptorum ferè cunctorum,

Talis victoriæ magnitudo. *Rodolph. Botereius l. 8. Beyerlinch ann. 1604.*

ctorum, qui varijs linguis eius æui memoriam poſteris prodiderunt, monumentis perennibus illuſtrata. Eorum unus affirmare non dubitauit: *Nullam unquam obſidionem contumaciorem fuiſſe: nullam Vrbem maiore vi oppugnatam, nullam fortiùs propugnatam: nuſquam plus ſanguinis hauſtum: nuſquam plus artis, & induſtriæ adhibitum: nuſquam plus molitionum, munitionum, inſidiarum*. Alius in eamdem ferme ſententiam. *Nullam unquam antiquiorum Seculorum obſidionem, quantumuis tempore longiorem, huic poſſe comparari: ſi continua diuerſi generis certamina, nouæ inuentionis munitiones, & machinas, innumeras tormentorum diſploſiones (quas unico menſe quinquagies mille fuiſſe volunt) & immenſum cæſorum utrinque numerum (qui ad centum quinquaginta ferè millia aſcendiſſe perhibetur) quis conſideret*. Nec defuere qui ſcriberent: *Hanc toto terrarum Orbe famoſam obſidionem veterum factis tenebras obduxiſſe: in quâ non de paruâ areâ, neque de tumulis, aut ſterili tantum puluere (ut poëticè dictum fuit) ſed de ſupremo dominatu, & gloriâ certatum eſt*. Eam plerique cum Carthaginienſi, cum Tyriâ, cum Troianâ obſidione contenderunt: adeòque Ambroſium Spinulam, qui eamdem tam fortunato exitu coronauit, palmaribus illis nominibus; Scipioni, Alexandro, Agamemnoni adæquare non timuerunt. Cuſa quòque in Belgio eâ de re, utpote maximè præclarâ, & memorabili, diuerſa numiſmata. Iactata dicta, quæ incœptæ, ac terminatæ obſidionis annos incluſis maioribus literis numeros ſignificantibus deſignarent. Aliud eiuſmodi fuit. *OſtenDe nobIs paCeM*. Vnde milleſimus ſexcenteſimus primus Annus, quo cœptum obſidium, ſupputatur. Aliud in hæc verba reddentia milleſimum ſexcenteſimum quartum, quo feliciter abſolutum. *OſtenDaM InItIa paCIs*. Neque inficetus verſiculus eodem artificio compactus per hominum ora vulgatus fuit, ad iocum reſpiciens aliàs à nobis memoratum, de ſpinâ pedi Belgici leonis infixâ.

OſtenDæ erasIt fataLIs SpInoLa ſpInaM.

Ex quibus ingenij luſibus luculenter apparet, quantos ea victoria motus in humanis mentibus, quantos clamores, & plauſus in Belgicis potiſſimùm Populis excitarit.

Et multa ſanè fuere, quæ tam obſidionem, quàm victoriam inſignem facerent, atque in omnem futuram ætatem commemorabilem. In obſidione quidem accidiſſe non pauca feruntur, quæ morem uſitatum prætergreſſa & quamdam habent admirabilitatem, & nouitate ſuâ curioſas paſcere poſſunt legentium mentes. Tale id fuit, quod Militi contigit Oſtendano. Panem is Obſeſſoribus oſtentabat, ut Oppidum penuriâ minimè laborare

Marginal notes (left): Scriptorum de illa iudicium. — Vulgata de eadem numiſmata, & dicta. — Quæ in hac obſidione côtigerunt admiranda.

Marginal notes (right): 1604. — *Iulius Cæſar Bulengerus Hiſt. ſui temp. lib. 11.* — *Henric. Spôdanus in côtinuat. Annal. Baron. ann. 1604.* — *Auber. Miræus in vita Archid. Alberti. Et in Chron. Belgic. anno 1601. Carnerus. Iuſtinianus. Nic. Vernuleus in Trophæis Spinulæ Or. 1. Aitſingeri Continuat.* — Anno MDCI. — MDCIIII. — *Beyerlinck in Chron.* — MDLLIIII. — *Gaſpar Ens lib. 22.*

rare

1604. rare teſtaretur. Ecce autem excuſſus tormento globus in panem irruit, eiusque dimidium abſumpſit. Ita militaris iactantia non ſinè moderatione multata. Alium Oſtendæ Ciuem bombardæ ictus ita perculit, ut ſtatim exanimaret. Dum verò ut ad tumulum efferretur, pheretro imponebatur, alia tormenti pila cadauer ſimul, & pheretrum tanto impetu perfregit, ut in minuta fruſta redigeret, ac diſſiparet: quaſi cui vitam bombarda dempſerat, adimeret etiam ſepulturam. Diſploſo pariter è caſtris obſidentibus tormento globus emiſſus Oſtendanæ bombardæ os inuaſit. Hæc onerata iam erat, & mox exoneranda. Succenditur ab hoſtili globo puluis: bombarda diſploditur: eiusque pila una cum eâ, quæ miſſa fuerat è Caſtris, in Caſtra retruditur. Adeoque pernicies geminata recidit in auctores. Scilicet terreſtre quòque fulmen, ad exemplum aërei, ludere plerunque ſolet, ſed ludum crudelem. Et illud ſingulare in hac fuit Obſidione, memoriâque dignum: Oſtendanos quotannis, dum obſiderentur, Obſidionis initæ anniuerſarium celebraſſe diem feſtâ diſploſione tormentorum: quaſi ſe inſuperabiles oppugnando, ingenti ſuæ gloriæ ducerent, oppugnari iamdudum cœpiſſe, expugnari nondum poſſe. Notabilis præterea fuit immanitas ſumptuum, qui (ut ſuprà indicatum) ex parte quidem Fœderatorum ſuperaſſe dicuntur aureorum millia quadragies centena: a Catholicis verò longè maiores factos exiſtimandum eſt in tot millia Militum, & eorum paſſim intereuntium ſupplementa; in opera tam multa, tam varia, tam frequenter vel incendijs, vel alluuione corrupta; in machinamenta, quæ tum fieri potuiſſe credebantur, cùm facta cernerentur. Vt appoſitè nonnemo Belgicis exercitatus bellis ſcriptum reliquerit, *In eâ obſidione Hiſpanum Regem palàm omnibus feciſſe magnitudinem opum, ac virium ſuarum, potentiæque, cui parem vix amplectitur Orbis terrarum. Id verò conatum eſſe non ad imperij, vel ditionis acceſſionem, quæ nulla futura erat, ſed in ſpem gloriæ amplificandæ: utque ſuorum Hoſtium retunderet vim, qui tot, ac tam potentes, quà apertè, quà tectè è varijs, ac præcipuis Europæ regnis cum Batauis conſpirauerant, ad Hiſpanam potentiam coërcendam.* Quàm verò ſupremi Principes, atque ipſi belli Moderatores in erogandâ pecuniâ largi, ſplendidique fuere: tam ſe Milites prodigos exhibuere ſanguinis, animæque profundendæ; adeò inuſitato vitæ contemptu, ut (quemadmodum conſignatum literis eſt) *de capite ſuo luderent: ſcientes, prudentesque ruerent in pericula: mortem ultro laceſſerent: atque humanum ingenium exuiſſe, & naturam eiuraſſe viderentur.*

Idem in huius obſidionis compendio. Haræus anno 1603. Petr. Matth. Hiſtor. Gall. l. 7. Narr. 3. Initio libri 14. Quattro milioni. Gaſpar Ens.

Flaminius de Cruce in Theatro militari Diſſertatione Prima, cap. 27.

Bulengerus Hiſtor. l. 11.

Eius anniuerſaria celebritas apud Obſeſſos.

Ingẽtes in ea ſumptus utrinque.

QVOD autem ſpectat ad militaria opera, tum à Defenſoribus, tum

Inuſitatæ machinæ in ea inuentæ.

tum ab Obſeſſoribus excogitata : ignes diuerſis inſtrumentis emiſſi, atque artificijs attemperati, ultro citroque continenter volitantes, & hominum, rerumque ſtragem ſecum latè ſpargentes, eam aſpectantibus faciem obiectabant, quam è Vulcanijs Inſulis aliqua, cum maiora eructat incendia. Imòquaſi parum naturâ ſuâ noceret ignis confector, & conſumptor omnium; addidere voracitati flammarum veneni malignitatem : ut non ſolùm attactu corrumperent, ſed afflatu quòque, ac fumo vertiginem, aut morbum comitialem crearent: adeòque omnes eâ peſte correpti, viribus ad ſe tuendum deſtituti conciderent. Neque magis pugnatum eſt ignibus ſub aperto Cælo per aërem palantibus, quàm eiſdem clandeſtinis, & ſub terrâ ſerpentibus per effoſſos cuniculos, atque ab utrâque partium in alteram directos: quorum ea fuit frequentia, ut propè miraculum viſum ſit; tantum ſubfoſſionum fieri potuiſſe in tantâ terræ penuriâ, quæ vix Obſeſſis, atque Obſeſſoribus ſatis foret ad conſiſtendum, quæque ſabuloſa eſſet plurimùm, atque arenoſa : tantumque locorum ignibus fuiſſe in medijs aquis non modò ab omni parte alluentibus, ſed etiam ſuperfuſis identidem, atque interfuſis. Iam illa machinamenta, quorum vel nomina recentiori militiæ, nedum ſæculis peruetuſtis, ignota erant: Blindæ, Candelabra, minora, & maiora farcimina, lignei receptus, doliola, rates, pontes penſiles, ac truſatiles, Caſtella mobilia in hac obſidione vel nata, vel celebrata, uſuram ſui ad omnem venturam ætatem tranſmiſerunt. Neque illud in arctis obſidionibus ſolemne defuit: ut literæ, quia terrâ, mari-ve non poterant citra periculum, libero cælo tranſmitterentur, ſagittis ſcilicet alligatæ.

1604.

Ignes venenati.

Libert. Fromond. Meteor. l.4. cap. ult.
Merc. Gallobelg. Tom. 4. l.4.
Gaſpar Ens lib.24.

Salſiccie. Salſiccioni. Coſani. Tonelli. Flotte. Idē lib. 22. Botereius l. 8.

Literæ per aërem miſſæ.

Ex huius obſidionis atrocitate, pertinaciâ, arduitate, in procliui eſt intelligere, quanta fuerit amplitudo victoriæ. Archiducem Albertum ferunt, cùm primùm Oſtendam obſidere aggreſſus eſt, in bellico Senatu quæſiuiſſe : quamdiu Parmenſis Dux in Antuerpienſi obſidione perſtitiſſet. Reſponſum à Conſiliarijs : menſes decem & octo. *Ego verò* (adiecit Albertus) *paratus ſum totidem annos impendere in Oſtendanâ*. Tantæ molis ducebat prudentiſſimus Princeps, reique bellicæ peritiſſimus, Oppidum hoc expugnare. Nec ſanè falsò. Quippe cùm tam opportunum haberet mare, tot circumfluentes alueos, eosque & profundos, & amplos; fieri vix unquam poſſe videbatur, ut ei ſubſidium intercluderetur. Effatum verò ſatis celebre illorum eſt, qui de munitionibus locorum præcipiunt: *Urbes, Oppidaque maritima ægerrimè ob eam rem expugnari. Nam ſi terreſtribus Copijs inuadantur; mari ſubſidium accipient: ſin Claſſe obſideantur; idem terrâ inducetur.*

Pet. Matth.

Archiducis de hac obſidione dictum.

Matthias Dogen Archit. Mil. l. 2. cap. 8.

Ioan. Fràciſcus Flammellus Principis defenſ l.6. c.8.

At

1604. *At latus utrumque claudere militari coronâ, nonniſi ingentis eſt, raraque in humanis potentiæ.* Quod cùm Scriptorum eiuſmodi quidam doceret, Oſtendam attulit in exemplum, quæ dum ſcriberet, adhuc obſidebatur; aitque: *Tamdiu eam ſuſtinuiſſe, & tam tùm ſuſtinere obſidionem, quòd opportunitas ſubſidij omnino prohiberi non poſſet.* Neque verò penuriâ rerum adacta ad deditionem fuit: cùm toto ferè obſidionis tempore, ac præſertim ad finem, rebus omnibus tam ad victum, quàm ad bellicum apparatum, Oppidique defenſionem facientibus, tam copioſè fuiſſet à Fœderatis Ordinibus inſtructa, ut alimenta præcipuè viliore pretio vænirent Oſtendæ, quàm in Hollandiâ, Zelandiâque vicinis, unde illò comportabantur.

Idem ibidē.

Gaſpar Ens.

PRAETEREA munimenta multa erant, ac tam facilè ſtruebantur, ut uno euerſo, vel capto, ſtatim ſuboriri alterum videretur. Et quemadmodum in theatris unâ ſubductâ ſcenâ, repentè apparet altera: ſic unâ munitione expugnatâ, aliam ſibi inopinatò obuerſari Catholici agnoſcebant, & vicinam retardare victoriam. Nec munimentis ſolùm de integro in dies excitatis obſidentium extremam operam Oſtendani eludebant. Sed paucis ante deditionem menſibus alterum quòque Oppidum, quò ſe reciperent, condiderant (quod vel audere miraculo fuit in tantis locorum anguſtijs, ut ſpatium cadauerum ſepulturæ vix eſſet) inque illud nondum perfectum, Hoſte iam imminente, conceſſerunt. Imò verò (quod ut credatur à poſteris, laborabit annalium fides, quamuis plurium Scriptorum auctoritate firmata) tertium adhuc Oppidum deſignarunt: cui nouæ, & paruæ Troiæ nomen fecerunt. Quare vel ipſo nomine, quàm longa, & ardua futura eſſet obſidio, Catholicis indicabant. Qui poſt triennij laborum, ac diſcriminum tolerantiam, cùm Oppido, quod unum ſibi propoſuerant expugnandum, iam ſe potitos exiſtimarent; à principio ſibi redordiendam videbant obſidionem alterius; quin & tertij Oppidi; circa quæ ſex alios minimùm annos inſudandum, ac penè intabeſcendum eſſet: adeòque nouem & ampliùs exactis annis, ad ipſum Troiam belli terminum veniendum.

Plura Oppida in uno.

Noua Troia.

Continuator Aitſingeri. Gaſpar Ens. Haræus. Baudart. Thuanus. Grotius. Beyerlinch.

HIS, alijsque multis, ac magnis difficultatibus nihil retardatus cum ſuis generoſis Copijs Spinula, Oſtendam toto impetu preſſit, oppreſſitque. Tantum habent virium animæ magnæ: quæ quod ſemel aggreſſæ fortiter fuerint, conſtanter ad finem uſque perſequuntur. Ob tam inſignem, inſperatamque victoriam immane quantum Marchioni exiſtimationis, & gloriæ apud omnes acceſſit. Milites primi Ducem ſuum tam fortunatum, quàm

Vemuleus.

Spinulæ apud omnes exiſtimatio ex hac victoria.

fortem circumſiſtere: venerari virtutem eximiam: lætis eam plauſibus, & clamoribus in Cælum ferre. Illum Hoſtium peruicaciæ tres annos prætergreſſæ domitorem: illum extremorum conatuum, quos adhibuere Fœderati, magnanimum contemptorem: Flandriæ illum, Arteſiæ, Hannoniæ, ac penè totius Catholici Belgij Liberatorem acclamare. Plerique parem eum facere Alexandro Parmenſi Duci Antuerpiæ debellatori. Hæc Milites pro ſuo quiſque ſenſu vulgò iactabant. At Proceres Exercitûs non minore vultûs hilaritate Marchionem conuenire: exoſculari manum, quæ ut cauſam publicam tueretur, non recuſarat toties in diſcrimen offerre vitam ſuam: laudibus extollere prudentiam, conſtantiam, diligentiam in rebus omnibus adminiſtrandis: gratulari reſpondentem tantis virtutibus felicitatem. Illi ipſi, qui priùs æmulationis ardore, parum beneuolo in eum animo ferebantur: quique eum & minorem ætate, & in bellis, ac Belgio longè recentiorem, ſibi tamen in Oſtendanæ obſidionis imperio antelatum, impoſitumque ferre vix poterant: iam ab excellentiâ virtutis, & gloriæ quouis inuidiæ ſenſu penitùs eraſo, vel cautiſſimè diſſimulato; in publicas eius laudes, & acclamationes palàm omnibus effundi. 1604.

I. Lipſ. Epiſtol. Belgic. Cēt. 2. e. 95. & Cent. 3. e. 85.

Comparatio cum Tyro ab Alexandro Magno expugnata.

Qvi verò rerum in omni ætate geſtarum periti videbantur, Ambroſium Spinulam non modò cum Parmenſi Alexandro, cuius adhuc feruebat glorioſa memoria; ſed etiam cum Macedone Tyrum obſidente componebant. Quippe haud longè diſpares annis, pares animis, opus propè deſperatum auſi ambo: non diuturnæ obſidionis tædio victi, cum mari magis, quàm cum Milite præliati: ingentium operum vel igne hoſtili, vel aquarum inſultu conſumptorum non ſemel paſſi ludibria. Vtriuſque Militum ſimilis in re tam arduâ deſperatio: nec diſſimilis Hoſtium confidentia, & pertinacia, cùm Tyrijs facerent animos Carthaginienſium affinium Legati; Oſtendanis frequenter immiſſa Fœderatorum Subſidia. Vtque illi victoriæ quodam omine ſpe tantùm, ac fallaci opinione præſumpto; epulis, ac vino, nauibuſque flore coronatis lætitiam publicam euulgarunt: ſic hi quotannis (uti antè diximus) obſidionis, quam inanem fore ſperabant, admotæ diem ſolemni gratulatione celebrabant. Vtrique (nobilis Hiſtorici verbis utor) *Quaſſatos muros raptim reficiebant: interiorem quòque murum orſi; ut ſi prior fefelliſſet, illo ſe tuerentur.* In eo etiam comparandi Ductores Macedo, & Ligur: quòd ille Tyrum oppugnauit, quæ Vrbs una ſupererat ad Phœniciam totam ſubiugandam: hic Oſtendam, quæ cum ab eo cœpit oppugnari, una prohibebat, Archiducum eſſe Flandriam uniuerſam. Quòd

Vernuleus. Miræus in Chron. anno 1601.

Q. Curtius l. 4.

ſi

1604. ſi Alexander, ut in rebus ab eo geſtis memoratur, in altiſſimam turrim aſcendit ingenti animo, periculo maiore: quippe regio inſigni, & armis fulgentibus conſpicuus, unus præcipuè telis petebatur: Ambroſius generoſum tanti Ducis ſequutus exemplum, in perluſtrandis quotidie per quaternas, aut ſenas horas aggeribus, obiectare ſe bombardis ex Oppido fulminantibus nil metuebat. Exitus demum utriuſque obſidionis in pleriſque ſimilis, & utrique Obſeſſori maximè glorioſus: niſi quòd in Tyriâ; *Vel victoribus triſte ſpectaculum, duo millia, in quibus occidendi defecerat rabies, crucibus affixi, per ingens litoris ſpatium pependerunt*: ut facilè agnoſci poſſet & Rex in iram procliuior, & in occiſis eiuſdem Legatis ius Gentium violatum: in Oſtendanâ contrà quater mille liberi, nec inanes dimiſſi: ut propria Chriſtiani nominis clementia, & Marchionis moderatus animus, vel erga Hoſtes, eluceret.

Angel. Grillus in Epiſt.

Q. Curt.

Vix exprimi verbis poteſt, quantum ex huius victoriæ nuncio concepere lætitiæ ſenſum Archiduces: qui ſtatim ad Spinulam literas dedere humanitatis, & gratiarum pleniſſimas. Neque hâc ſignificatione contenti, conſpectu ipſi ſuo voluere tam felicem rerum exitum cohoneſtare, & Militum gaudium reddere cumulatius. Igitur ſeptimo ab digreſſu Hoſtium die Albertus, & Iſabella Gandauo profecti, ad Oſtendana Caſtra properarunt. Illic regali ritu à Spinulâ excepti, & centum ferè bombardarum lætiſſimo ſtrepitu conſalutati. In ipſo litore explicatus in acies apparebat uniuerſus Exercitus: quem medium pertranſeuntes Archiduces, quâ par erat veneratione, plauſu, acclamatione Militum omnium colebantur. Illi mutuò Præfectis Copiarum agere humaniſſimè gratias, ob rem in ſuum obſequium ſtrenuè geſtam; reliquis verò, compoſito in omnem hilaritatem, & clementiam vultu, tam inſignem victoriam gratulari. Oppidum propius accedentes, non tam Oſtendam vident, quàm locum ubi fuerat Oſtenda. Imò ipſe tam diſſimilis erat ſui; itàque deformata iacebant omnia; vix ut affirmatè pronunciari poſſet. Hic Oſtenda fuit. Neque enim quidquam aliud agnoſcebatur, præter confuſam rerum congeriem, & miſerabiles excidij magni reliquias. Foſſas animaduertunt ſolo æquatas, loricas dirutas, propugnacula euerſa, receptus, aliaſque munitiones, ita ſuis indiſcretas ruinis, ut internoſci ægrè poſſent. In eâ tamen confuſione rerum, ac locorum norat, qui Archiducum lateri adequitabat Spinula, ita ſitus omnes, ac regiones pro ſuâ experientiâ diſtinguere, ut eos diſertè doceret. *Hæ Stationes Hiſpanorum erant: hìc*

Archiducũ de hac victoria gaudium.

Eorũ profectio ad viſendas Oſtẽdæ, & belli reliquias.

Iuſtinianus. Haræus. Carnerus.

Omnia eis monſtrat Marchio.

Bentiuolus.

tetenderant Itali : partem illam Vallones : aliam aliæ Nationes obtinebant. Tùm verò poſtremæ oppugnationis rationem, formam, ſeriem totam ipſis propè oculis ſubiecit. Quâ parte vehementiùs inſtitiſſent Obſeſſores; quâ pertinaciùs Obſeſſi reſtitiſſent. Vbi receptibus occupatis, noui repentè pullulaſſent. Vbi variarum Gentium Catholici Milites non magis de victoriâ cum Hoſte, quàm inter ſe de bellicâ virtute contendiſſent. Neque illam deſignare partem omiſit, ex quâ potiſſimùm patuit faciendæ deditionis occaſio. In eâ deſcriptione locorum, geſtarumque ubique rerum, non ſubticuit Marchio ſingulorum aut Præfectorum, aut Militum præclara facinora. Indignum quippe rebatur animo generoſo, non tribuere cuique ſuam partem laudis, ut reportatæ victoriæ gloriam omnem uni reſeruet ſibi. Siquidem quantumcumque Miles præſtiterit fortiter, ac prudenter, id totum demum redundat in moderantem Ducem. Vt verò ſpecimen aliquod rerum geſtarum vel ſuis caperent oculis Archiduces; eorumque voluptati ſeruiret, quod fuerat paulò antè terrori: parari iuſſerat Spinula cuniculum nitrato puluere oppletum. Is propinquantibus Oppido Principibus, igne concepto, innocentium vim flammarum effudit. Iactatæ quòque ignem ſpargentes pilæ: & diſploſa tormenta, quæ pro ferreis globis ingentem lapidum copiam diſſeminarent. Vbi tandem non muros Oſtendæ, ſed eorum vix extantia veſtigia intrarunt; miſerabile ut quod maximè ſpectaculum patuit. Neque enim ſpeciem Oppidi ullam agnoſcere potuere: non domos, non vias, aut templa, aut fora. Sed immanes proſpectarunt ubique ruinas, & lapidum informes aceruos, terræque congeſtæ cumulos aditum penè omnem obſtruentes. Vident, haud maiore admirationis, quàm commiſerationis ſenſu, ſolum uſquequaque ſuffoſſum, ac ſubrutum, quà cuniculis agendis, quà excitandis aggeribus, quà cadaueribus tumulandis. Lutum ipſum apparebat ſanguine maceratum: & quàcumque ferebatur gradus, nihil ſeſe aliud oculis obiectabat, quàm inſepulta & hominum, & Oppidi ſepultura. Ad eum Iſabella proſpectum à lacrymis temperare vix potuit: ſiue animo reputaret, quanti ſanguinis, & quot animarum pretio inanis illa ruinarum congeries Catholico nomini ſtetiſſet: ſeu luctuoſum æquè Obſeſſoribus, atque Obſeſſis tam diuturnæ obſidionis exitum miſeraretur, cuius etiamtum lacrymabiles reliquias cernebat, ac funeſtiſſimam cladem hominum pariter, & locorum. Quippe toto illo Oſtendæ obſeſſæ triennio, & ampliùs, abſumpta dicuntur ad centum quadraginta hominum millia. Imò & apud quem-

[Right margin: 1604]

[Left margin: Eiſdem nominat, qui rē optimé geſſerunt.]

[Right margin: *Iuſtinianus. Camerus.*]

[Right margin: *Pietrere.*]

[Right margin: *Pet. Matth. Iuſtinianus. Bentiuolus. Alij.*]

[Left margin: Ad miſerabilem Oppidi aſpectum Iſabella lacrymatur.]

[Right margin: *Iuſtinianus. Thuanus. Haræus. Bentiuolus.*]

[Right margin: *Iuſtinianus.*]

1604. *Gaſpar Ens. Petr. Montanus. Guillelmus Blaeu Atl. Noui T. 2.* quemdam Hiſpanorum Commiſſarium (ut appellant) poſt obitum repertos tradunt pugillares, in quibus ex parte Catholicorum extincti numerabantur Tribuni Militum nouem, Chiliarchæ quindecim, Caſtrorum Præfecti undetriginta: Centuriones quingenti ſexaginta quinque: Ordinum Ductores ad ſex millia: ut hi demum cum alijs in Exercitu Catholico deſideratis ſeptuaginta millia ſuperauerint. Longè verò plures ex Hoſtibus cecidiſſe dicuntur: ac præcipuè ſeptem Oppidi Gubernatores. *Canerus.* — *Infinita extinctorum multitudo.*

OSTENDA captâ, non alia videbatur expeditio tentanda: tum ut feſſo triennij obſidione, ac tot laboribus Militi ſpatium quieſcendi daretur: tum quia prouecto iam Autumno, in pluuiam tempeſtatem vergebat annus. Vterque tamen Exercitus intra ſua ſe Caſtra tenebat, quid Hoſtis cogitaret, opperiens, eique facilè concedens migrandi prærogatiuam. Verùm ubi Mauritius in gradu perſtare Spinulam animaduertit; prior ipſe mouere caſtra conſtituit. Itaque Sluſâ ab omni parte munitâ, in Stationes coëgit Exercitum uniuerſum: & mox inde profectus eſt, locis ab ſe per æſtatem occupatis, ſatis ad defenſionem inſtructis. — *Exercitus uterque ad hyberna recedit.*

DE Hoſtis diſceſſu certior factus Marchio, eum Archiduci patefecit, ſimul rogans ut quàm fieri poſſet, commodiſſima Copijs hyberna concederet: in quibus graues ærumnas tamdiu toleratas merito laxamento compenſarent. Magno quòque opere contendit: ut compluribus, qui in eâ expeditione præ cæteris egregium virtutis ſuæ ſpecimen præbuiſſent, digna laboribus præmia redderentur. Tam æquo petitori, tamque bene de ſe, de Rege, deque Catholico nomine merenti; quique non ſibi, ſed Commilitonibus ſuis poſtularet; denegare nil potuit Albertus. Literas extemplo dedit ad opportuniſſima quæque locorum; ut in eis Milites perquam commodè hybernarent. Ad Regem præterea ſcripſit, optimi cuiusque vel Præfecti, vel Militis res præclarè geſtas ſignificans, debitamque remunerationem enixè depoſcens. Oſtendæ præfecturam Euſtachio de Oignies Griſonis Domino Vallonum Tribuno demandauit. Nec modicam pecuniæ vim Iuſtiniano, Antunio, Melzio, alijsque Tribunis eſt dilargitus, ut eam inter ſtrenuiſſimos quoſque ſuos Milites diſpenſarent. At Spinula Oſtendæ ſitum, quantum licuit, muniuit: Damum rebus omnibus ad tutandum idoneis inſtruxit: partem Exercitûs per circumiecta loca diſtribuit: Archiducis conſenſu Brugis Buquoij Comitem reliquit Flandriæ Præſidijs moderandis: cæteras Copias ad deſignata præſidia dimiſit; Pedi- — *Canerus. Iuſtinianus. Ex lit. Marchion. ad Io. Idiaquium 17. Nouembris 1604.* — *Spinola impetrat ab Archiduce optimis Militibus premia.*

ditatui binis ſtipendijs, ut antea opportunè promiſſis, ita tùm fideliter perſolutis. Quibus omnibus rite peractis, Gandauum ad Archiduces ſe contulit. Hi verò ad agendas Deo, eiusque Parenti pro tantâ victoriâ grates, ad huius Sacellum miraculis celebre, cui ab Aſpero Colle nomen, peregrinationem ſuſcepere. 1604.

DE BELLO BELGICO LIBRI DECIMI SEPTIMI

SVMMA.

SPinulæ Marchionis in Hiſpaniam profectio. In itinere quàm honorificè exceptus ab Rege Galliæ. Quibus honoribus affectus in Aulâ Hiſpanicâ ab Regijs, atque ab ipſo Rege. Archiducum pro eo literæ. Eius de bello Belgico conſilia. Ducis munus alteri obnoxium renuit, fruſtra ſuadente Duce Lermæ. Marchio cum Archiduce queritur per literas. Dux eligitur alter. Archiduces reclamant. Redit in Belgium Spinula cum armorum imperio ſoli Archiduci ſubiecto. Regium de eo diploma. Regia inſtructio. Dignitatis gradus in Marchionem collati. Nouus Exercitus pro Belgio conflatur. Ex Hiſpaniæ Principis ortu publica gaudia. Munimenta circa Scaldim erecta. Fœderatorum tentamenta in Antuerpiam. Contra ea Marchionis induſtriæ. Inici Borgiæ præſtantia. Iacobus Rex Angliæ pacem cum Archiduce ſancit. Fœderati Claſſem dirigunt aduersùs Antuerpiam. Borgia obſiſtit, Spectatoribus Antuerpienſibus. Eius, & Marchionis ex eâ re gloria. Arx Saſſia defenditur à Spinulâ contra Mauritium. Claſſis Hiſpanæ cum Hollandicâ conflictus. Buquoius Exercitum ducit ad Rhenum: Spinula ad Rurortam: Mauritius etiam ad Rhenum. Marchio Lingam inuadere

ſtatuit.

ſtatuit. Eiuſdem in militari diſciplina rigor. Ordo mouendi Exercitûs. Populorum, ac Principum erga eum amor. Oldenſaliam oppugnat,& capit. Lingæ ſitus, & munitio deſcribitur. Obſidetur à Spinulâ. Opera militaria, quæ adhibentur. Lingæ deditio. Mauritij de illâ ſenſus. Quæ opiniones de Spinulâ in Aulâ Hiſpanicâ. Archiducis iuſſu Terralius Bergam ad Zomam bis tentat intercipere, ſed incaſſum. Bergenſium Fœminarum virtus. Grobbendonchij quòque vani conatus in Grauiam. Munimenta à Spinula excitata. Eidem obiecta refelluntur. De expeditione conſultat. A Mauritio laudatur.

DE BELLO BELGICO
LIBER DECIMVS SEPTIMVS.

1604. OPPORTVNITATEM Spinula nactus & temporis ad bellandum intempeſtiui ob pluuias Autumnales; & recentis adhuc tam illuſtris victoriæ, quæ ſatis amplum ad regiam gratiam aditum aperiret: ut rebus in Belgio ſuis meliùs ipſe per ſe, quàm per alios conſuleret; in Hiſpaniam, quam nondum viderat, ſe conferre decreuit. Hanc deliberationem patefecit Alberto, & facultatem eundi poſtulauit. Abnuit ille principio, vel paulum temporis tam prudente, ac felici rei militaris Adminiſtratore, ſe, Belgiumque ſuum priuare. Quamobrem vehementer obteſtari: *Nè ſe tam properè, ſuasque prouincias tantò Defenſore lætas, ac propè ſecuras deſtitueret. Quicquid expetiiſſet ab Rege, ſe, Infantemque Iſabellam per efficaces literas flagitaturos: ac nullo negotio ſe à tam propinquo, ac beneuolo Principe, illam ab germano Fratre impetraturos.* Euicit tamen apud humaniſſimum Archiducis ingenium ardens Marchionis voluntas, quæque ad id ſuſcipiendum itineris, momenta rationum grauiſſima ſtimulabant. Vtque meliore cum veniâ Archiducum proficiſceretur; maturum ſpopondit reditum, ſi Regi placuiſſet ſuam operam in bello Belgico prorogari. Igitur ampliſſimis verbis, magnâque honorificentiâ, & literis ad Regem commendationis pleniſſimis comitatus, ſub exitum Nouembris dimiſſus ab Archiducibus eſt.

Pōpeius Iuſtinian. l. 3. Carnerus in fine lib. 15. Haræus anno 1604.

Spinula in Hiſpaniam cogitat.

Archidux diſceſſum ægrè permittit.

GALLIAM ex itinere perluſtranti, cùm interuallo unius diei Lutetiâ Pariſiorum abeſſet, Tribunus Militum Corſus obuiàm veniens, ad ſuam domum inuitauit. Sed tam officioſam humanitatem cum gratiarum actione remiſit Marchio, cùm diceret: *Oratoris apud Gallicum Regem Hiſpani hoſpitio, longè priùs oblato, acceptoque, ſe citra iniuriam abſtinere non poſſe.* Poſtridie quàm Lutetiam intraſſet, explorari mentem Regis voluit, an ex eius obſequio foret, ut ipſum veneraturus adiret. Gratiſſimum id ſibi futurum reſpondit Rex. Adeòque non multò pòſt ad eum in Oratoris domum tranſmiſit Nemurſij Ducem, & Niuernij, & Sueſſionum Comitem, aliosque ſex principes Viros, Aulæ Regalis primarios: qui Marchionem ad conſpectum, colloquiumque

Ex lit. Pariſiéſib. manuſcript. 29. Nouembris 1604.

In Gallia Marchio amanter, atque honorificè ab Rege excipitur.

ſuum deducerent. In eo palatio, quod Lotharingicum nominatur, copiam ſui Spinulæ fecit Rex, eumque non ſemel complexus, uſitatâ benignitate, animique magnitudine verò regiâ excepit: cùmque ille ſeſe ad manus oſculum inclinaret, tegere caput iuſſit. Quod honorificæ beneuolentiæ genus eidem fuit exhibitum ab Reginâ; ubi eam paulò pòſt venerabundus inuiſit. Solidam horam, & ampliùs varijs cum Rege ſermonibus traduxit. In digreſſu verò conuerſus ad ſuos Henricus: *Magno* (dixit) *in pretio habendus Hiſpano Regi tam ſtrenuus Dux: qui felicem ad exitum perduxit expeditionem tam arduam, ut eam ipſe vel aggredi reformidaſſem*. His, alijsque ampliſſimis in laudem, humanisſimis ad beneuolentiam verbis & id amoris argumentum adiecit Rex, ut à Spinulâ flagitaret quatuor, aut quinque dierum apud ſe moram. Gratum namque ſibi admodum fore, ſi ab ſe nuper inceptas Fontis Bellaquei ſtructuras perluſtraret. Orauit contrà Marchio, eam nè ſibi legem imponeret. Vrgeri ſe quippe vehementer ad Hiſpaniam quamprimùm attingendam. Inſtitit Rex, ut eum ſaltem diem totum apud ſe exigeret. Quam ſignificationem honoris Spinula ſubterfugere non potuit. Itaque ab Rege dimiſſus, cum eorumdem Principum comitatu rei Diuinæ interfuit: tùm Vrbis magnificentiam, quantùm per tempus licuit, contemplatus, ac demiratus eſt. Prandij verò appetente horâ, deductus ab ijſdem ad Regiam fuit: eâdemque cum Rege menſâ, unà cum Oratore Catholici Regis, exceptus. Thracio etiam equo, militari nempe munere, mille aureis æſtimato, donatus ab Rege: eumque, qui obtulit, aureo ipſe torque donauit. Diſcedentem plerique Principum comitati fuiſſent, niſi citatisſimo curſu, hoc eſt equis identidem mutatis, profectus eſſet.

[Margin, right: 1604. — Fõtanableò. — Caual Turco. — Andar per le poſte.]

[Margin, left: Regia menſa, & muneribus honoratur.]

CVM primùm Valliſoletum Marchio peruènit, ubi tùm regia erat Aula; peruènit autem quinto Idus Decembris: Franciſcum Sandouallium, Lermæ Ducem ſalutatum iuit. A quo iteratis complexibus, magnisque honoris argumentis exceptus eſt. Domum reuerſus, quam ſibi magnifico paratu iam antè inſtrui iuſſerat; ingentem eò confluxiſſe numerum Hiſpanorum, Italorumque deprehendit, ut felicem ipſi gratularentur aduentum. Eumdem poſtero mane inuiſerunt, qui Regi à Secretis erant in primis, Petrus Franqueſa, & Ioannes Idiaquius, alijque multi variarum Nationum principes Viri; quibus affirmauit in diſceſſu Franqueſa: *Deberi Marchionis meritis eum Salutatorum concurſum, Regique gratiſſimum futurum tantum officiorum*. Inter eos, qui domum eius honoris cauſâ frequentarunt, copioſa fuit Militum multitudo è Belgio profectorum, qui porticus, aulasque implebant. Horum ſin-

[Margin, right: Vagliadolid. — Ex literis ab Aula Hiſp. ſcript. 2. Aprilis 1605.]

[Margin, left: Ingẽtes honores, quibus idem afficitur in Hiſpania. — Spinulæ liberalitas in Milites.]

1604. ſingulis aureum diſpenſari nummum iuſſit. Quâ Chriſtianâ liberalitate conſequutus id eſt, ut ſub primum in Vrbem ingreſſum, Marchionis Spinulæ nomen, eiusque ſingularis benificentia per vias omnes, ac fora reſonaret. Communisque vox erat: non magis noſſe illum captiuos facere fortitudine Hoſtes, quàm largitate amicos. Tertio ab aduentu die longè maiori honorificentiâ cumulatus. Namque ante meridiem ſeptem Hiſpaniæ Magnates eum conuenere ſalutaturi: Lermæi Ducis Filius Ceæ Dux, Mirandæ Comes, Comes Stabuli, Dux Albanus, Dux Sueſſanus, Albæ alterius Comes, Aſturicæ Marchio. A meridie verò quatuor magnorum dominatuum Oratores, apud Regem agere ſoliti, ipſius domum honeſtarunt; Cæſareus, Gallicus, Venetus, Hetruſcus. Horum ſingulis Marchio per dies aliquot inuiſendi officium rependit.

Grandi di Spagna. *Dì Seſſa.* *Aſtorga.*

Magnatum, Principũ, Legatorum ad eum cõcurſus.

Interea Rex è venatione reuertit. Eum ſtatim adire, ac genu oſculo de more venerari ſtatuit Spinula. Quare Diui Thomæ Apoſtoli ſacrâ luce cum ingenti Aſſeclarum pompâ, & honorifico Italorum præſertim comitatu, aſſidentibus Didaco Pimentello, & Stephano Ibarra, regijs magni nominis Adminiſtris, ad Regiam opulentâ bigâ inuectus eſt. In veſtibulo regalis Cuſtodiæ Milites omnes inuènit, in ſeriem utrinque diſpoſitos. Quo ritu Magni Principes aduenæ honorari ſolent. In primâ Regiæ aulâ Lermæ Ducem cum alijs Primatibus obuium habuit: qui venerabundum Marchionem manu prehenſum in aliam deduxit aulam, ubi Rex menſulæ incumbens ſtabat. Tum altâ voce Lermæus: *Sacra*, inquit, *Maieſtas, en Marchio Ambroſius Spinula, qui ſingulari obſequio regalem beneuolentiam tuam adeo meretur*. Statimque progreſſus Marchio, propius Regem acceſſit, genuque flexo regium genu oſculatus eſt. Erigi eum extemplo iubet Rex, manuque humerum fouens, laudauit eius in regijs obſequijs diligentiam: gratulatus eſt rei bene ad Oſtendam geſtæ ſelicitatem: ad maiora pro Deo, pro ſe tantâ virtute conficienda animauit: patrocinium denique ſuum, & gratiam benignè ſpopondit. Grates ille quàm potuit maximas pro tantâ beneuolentiâ reddidit: famulatum ſuum tot ei nominibus obligatum aſſeruit: ſua omnia, opes, operam, ſanguinem, vitam regalibus dedicata obſequijs profeſſus eſt. His, alijsque talibus ultro citroque prolatis, iteratoque venerationis officio, ab Regiâ honorificè dimiſſus.

Soldati di Guardia.

Quàm beneuolè, atq; honorificè exceptus ab Rege.

Reddidit quòque Regi ab Archiducibus, ac præſertim ab Iſabellâ Sorore literas: quibus Marchionis in re promouendâ regiâ ſtudium ſignificabatur. *In Oſtendanâ præcipuè obſidione, eiusque*

Literæ Archiducũ ad Regẽ pro Marchione.

1604. Ex lit. Iſabellæ ad Regẽ 10. Nouẽbr. 1604.

fortunato exitu unà cum virtute, atque ſolertiâ, ardentem continenter eluxiſſe voluntatem in exiſtimationem, & commoda Regiæ Maieſtatis. Eâ neminem omnium, quos in tam amplâ regnorum ditione ſubiectos Rex haberet, Spinulam cedere. Quamobrem regalem gratiam, & omnia, quæ tales Viros deceant, amoris, honoriſque argumenta eximiè meritum eſſe. Nec minorem ei deberi remunerationem, ob ingentes in obſidione labores exantlatos, & magnis, aſſiduiſque periculis expoſitam vitam, innumeraſque profuſas opes ad alendum Exercitum, ac militares tumultus, qui de more gliſcebant, opprimendos. Orare ſe propterea regiam potentiſſimi Fratris clementiam: ut tantam in re militari virtutem, in obſequio Principum diligentiam, in ſe ſuiſque rebus impendendis animi magnitudinem gratæ mercedis immunes eſſe nè pateretur. Ita namque futurum, ut alacrior Marchio reuerteretur in Belgium, quemadmodum pollicitus erat: ac maiora in regium obſequium aggrederetur. Hæc ad germanum Regem Iſabella.

Eiuſdem meritorum teſtimonium.

Anno 1605.

NATALITIIS Chriſti Domini ferijs exactis, poſt initium Ianuarij, Annique milleſimi ſexcenteſimi quinti, Lermæ Dux Marchioni ſuaſit: ut quidquid de Belgico Bello ſentiret, ſcripto traderet. Ad regium quippe Senatum ſuper Imperio haberi ſolitum, eâ de re quamprimùm relatum iri. Morem geſſit illico Spinula: & quæ ſibi cumque ad id negotij magis opportuna videbantur, accuratè perſcripſit. *Illud principio ad partes in Belgio regias ſuperiores reddendas optimum factu cenſebat: ut bellum in hoſticam ditionem transportaretur. Duplex inde emolumentum in Catholicos redundaturum. Alterum, quòd Archiducibus ſubiectæ prouinciæ, tum ſui alendi Exercitûs onere, tum hoſtilis infeſtatione, ac frequenti vaſtatione leuarentur: cùm præſertim belli tam diuturni ſumptibus, & damnis attritæ iam admodum eſſent, atque exhauſtæ. Alterum, quòd in Hoſtium regionem unà cum armis inueherentur ſequacia belli diſpendia, direptiones Oppidorum, atque Urbium, Agrorum deſolationes, prædationes, incendia, aliaque militaris furoris luctuoſa veſtigia. Tritum eſſe in re bellicâ: utiliùs in alieno pugnari, quàm in ſuo: & Hoſtem quantò longiùs poſſit ab domo ſubmouendum. Eum quippe, qui pugnet in hoſtili ditione, vel ex eâdem præripere alimenta Militibus ſuis: vel eis uti Hoſtem prohibere: quippe quæ ſuâ manu corrumpere cogatur, nè veniant in Hoſtium manus. Multos quòque ſiue odio in moderatores ſuos, ſiuè imminentis Hoſtis terrore, ad exterum Exercitum transfugere. Quicunque demum pugnæ ſit exitus: ſi vincas, maius eſſe lucrum, hominum nempe ſimul, & locorum: ſi vincaris, minorem eſſe iacturam, quòd Militem amittas, non ditionem. Quoniam verò inuadentem aliena, præſtare oportet vel virtute, vel numero, vel opportunitate: ad Fœderatos in ſuâ regione op-*

Cõſiglio di Stato.

Iuſtinianus. Bentiu. l. 7. Carner. lib. 16.

Spinulæ cõſilia de Bello Belgico in ſcriptis data.

pu-

1605. *pugnandos; duos ſaltem Exercitus eſſe in armis debere, tum ad ſuas*
Grotius lib. 14. *tuendas prouincias, tum ad infeſtandas alienas. Nec minoris fore adiumenti paratam in Hollandico freto Claſſem. Cum Hoſte namque rem eſſe, qui penè in aquis natus, atque adultus, naualiſque rei ſcientiſſimus; non ampliorem terrâ, quàm mari bellandi campum aperit. Porrò inter omnes Fœderatas prouincias Friſiam videri ad inuadendum maximè opportunam. Per eam ſiquidem faciliorem patère in Hollandiam traiectionem: atque ex eâ ingentem pecuniæ vim in uſum belli Hollandos corrogare. In eo quòque magnum rei gerendæ momentum, & præcipuam victoriæ ſpem poſitam: ut prompta perpetuò ſit ingens pecuniæ ſumma; unde tempeſtiua Militibus ſtipendia perſoluantur, & maturè ſumptus fiant in bellicos apparatus. Nihil quippe ab aliquot annis in Belgico bello frequentius, quàm ex eius defectu perniciosiſſimos Militum tumultus, ac diuturnas ab Exercitu ſeceſſiones. Quæ non eo ſolum graue inferunt detrimentum, quòd Copias vehementer imminuunt, atque ad Hoſtem ſuperandum inualidas reddunt: verùm etiam quia Milites è Caſtris effugientes, quaſi diſciplin ſolutos, ac prorſus exleges in omnem licentiam, audaciamque proijciant: ut ad quærendum rapinis victum, domos expilent, rura deuaſtent, Oppida populentur, Gentem denique ſociam, atque amicam crudeliùs plerunque, quàm Hoſtes ipſi, funditus perdant. Sed neque rarò euenire, ut ineant cum Hoſte fœdus: & quaſi parum foret, conculcato militari ſacramento, non pugnare cum ſuis; pugnare etiam audeant contra ſuos. Denique vel cùm ad concordiam, atque obſequium poſt multum laboris, & precum, & promiſſorum reuocantur; eò progredi audaciæ, atque inſolentiæ, ut conditiones dare velint, non accipere; atque ipſi ſibi rationem*
Far' i conti. *ſtipendiorum deducant, cum immani emolumento ſuo, regij verò ærarij detrimento. Quòd ſi hæc cum alijs illatis per ſeditiones damnis ad calculos vocarentur; prudentiſſimi cuiuſque conſtare iudicio: triplo, vel quadruplo maiorem eſſe pecuniam, quæ in eiuſmodi tumultibus diſſipatur, quàm quæ in tempeſtiua ſtipendia, ſi ſuppeteret, impenderetur.*

HAEC à Marchione in ſcriptis data conſilia, atque ad Regem à Lermæo perlata Rex vehementer probauit. Quod extemplo Dux idem ad Spinulam ſcripſit, monuitque, ut quamprimùm ea regijs Adminiſtris proponeret: ſiquidem ſuper eis habendus erat Senatus. Paruit Ambroſius, ac per aliquot dies, dum hæc agitarentur, frequens ad arcana cum Rege colloquia, frequens ad Senatores regios acceſſit. Inter eiuſmodi tractationes animaduertit Marchio, mentem Regis, & Regiorum eſſe: ut ad Belgicum Bellum reuerteretur ipſe quidem, non tamen cum ſupremâ Caſtrorum præfecturâ, quàm antea obtinuerat, ſed alteri Præfecto ſubiectus. Simul etiam rei ad eum diem bene geſtæ, re- — Eadē ab Rege approbata, atque in Senatu propoſita.

por-

Res Marchionis feliciter non procedunt, ob inuidiam.

portatæque victoriæ remunerationem,non eam futuram proſpexit, quàm ipſe ſibi, eique optimus quiſque rerum æſtimator pollicebatur: ut nempe inter Magnates Hiſpaniæ (quibus coram Rege caput tegere moris eſt)numeraretur: ſed aliam quampiam longè inferiorem. Hunc ipſe euentum ab opinione ſuâ valde remotum, non ad aliam reuocare poterat cauſam, quàm ad inuidiam tam ſubitò natæ, ac tam breui adultæ felicitatis ſuæ. Quod malum, ut in Aulis magnorum Principum non ultimum habet locum; ita gliſcere conſueuit inter homines diuerſæ Nationis. Igitur diu, multùmque Marchio ſecum antè ſcrutatus, quid in tam inexpectato ſucceſſu conſilij caperet: nihil ad opus perducendum putauit inconſulto Lermæo Duce, cuius & potentiam in Regiâ nouerat, & beneuolam erga ſe voluntatem experiebatur. Itaque cùm eum aliquando conueniſſet: animi ſui ſenſa eidem ſolito liberiùs patefecit. 1605.

Nihil ſibi magis fuiſſe in votis (aiebat) *quàm regiæ Maieſtatis obſequijs in Bello Belgico, uti iam inſtituerat, militare. Verùm recenti ſe plurium menſium experimento didiciſſe: id cum fructu præſtari non poſſe, niſi liberum ſibi armorum imperium, ut paulò antè in Oſtendanâ factum obſidione, permitteretur. Alterius quippe quàm Regis, Regij Senatûs, Archiducumque ſe ſubijcere poteſtati, atque ſententiæ; nihil eſſe aliud, quàm perpetuam quærere controuerſiarum, diſſenſionum, uno verbo, domeſtici belli materiem. Atqui pluribus ſe argumentis comperiſſe, Regi, ac Senatoribus conſtitutum, ad bellum ſe ſub alterius Ducis imperio remittere: quod præter allatam modò cauſam; quàm decorum vel ſibi, vel Regi ſit, neminem non videre. Ut nempe qui paulò antè victoriam tam arduam, tam optatam imperans reportarit: id ex eâ præmij conſequatur, ut in poſterum pareat. Quare cum eâ conditione militare ſibi non liceat; decreuiſſe, cum bonâ Regis, ac Procerum veniâ, ab externis armorum tumultibus ad patriæ quietem ſe recipere. Ibi tamen Regis obſequijs, ut cum maximè addictum, ad omnem eius nutum ſe paratiſſimum fore. Quod verò ad præteritorum laborum remunerationem attineret: eam ſibi futuram ſatis ſuperque, quam regia benignitas, & Senatorum prudentia rationi conſentaneam iudicarent. Neque enim ſeſe ignorare: tam exilia, exiguaque ſua eſſe promerita, ut à quouis vel leuiſſimo præmio ſuperentur. Animo quidem ſuo nullum obuerſari maius: quàm caput coram Rege tegendi poteſtatem. Eam ſummam eſſe votorum ſuorum metam. Id ſi conſequi dignus haberetur; bene collocatum ſe cenſere quidquid pro regiâ re vel feciſſet, vel toleraſſet in Belgio. Eius beneficij ſe memorem tamdiu futurum, quamdiu futurus eſſet memor ſui.*

Ex eiſdem lit. ab Aula Hiſpanica.

Recuſat armorũ imperium alteri præter Archiducem ſubiectum.

STETIT ad hæc Lermæus, ob inexpectatam Spinulæ deliberationem

1605. rationem admirabundus: eumque ab eâdem reuocare his rationum momentis aggreſſus eſt. *Nequaquam decere ſpectatam omnibus, & celebratam, ac verbis, rebusque confirmatam Marchionis prudentiam; regijs obſequijs ſe, ſuamque operam dedicaſſe; atque ab eiſdem extemplo, nullâ palàm apparente causâ, recedere. Indignam eſſe Regis in ipſum beneuolentiam tali gratiarum vice: ut regiarum defenſio rerum nuperrimè ſuſcepta, tam ſubitò deſtituatur. Quid dicturos Archiduces: quibus ad reſumendam procurationem belli, fidem ſuam obligauerit? Quid Commilitones, optatiſſimum eius reditum expectantes? Quid Belgium, quod ipſius virtute ſperet ſeſe è rebellium manibus ad legitimorum Principum poteſtatem redactum iri? Quid Italiam tam inſigni Alumni ſui victoriâ glorioſam, & iam tùm ab eo alios aliosque ſibi triumphos pollicentem? Quid Europam uniuerſam, Oſtendæ tandem expugnatæ famâ, admiratione, acclamatione reſonantem? Hoſtem contrà magno timore, ac ſollicitudine releuatum, quibus inceſſurum lætitijs, plauſibusque? Quos etiam facturum ludos talem bellicæ virtutis æmulatorem, qui vix in puluerem, Solemque prodierit, cùm ſtatim ad umbram paterni tecti ſe receperit. Iniquum eſſe tantam militiæ laudem, & gloriam tam ſubitò exareſcere. Neque mereri inclytum Ducis nomen, qui ſemel tantùm viderit faciem belli. Iturum in omnem poſteritatis memoriam; Marchionem Spinulam victorem quidem Hoſtis fuiſſe, ſed paulùm ultra annum militaſſe: nec modò uti neſciſſe victoriâ, quod vitio Ductoribus verti ſolet; ſed fortunam etiam ſequentem, atque obſecundantem ultro deſtituiſſe. Quòd ſi Oſtenda expugnata non foret, atque obſidio turpiter diſſoluta, vel Exercitus omnis ab Hoſte profligatus: quod in tantâ deſperatione rerum ſuſcipi conſilium abiectius ab Duce potuiſſe, quàm remittere armis nuncium, ac velut ad occulendam ignominiam, in ſinum Patriæ inglorium ſe referre? Quod igitur à victo fieri vix pateretur militare nomen, atque innata nobilitati magnanimitas: id à victore ſinè notâ dedecoris, ſinè reprehenſione prudentum, ſinè querelâ omnium, factum iri? Deponeret excelſi vir animi tam vile propoſitum. Dignos natalibus ſuis, & priſtinæ virtuti pares reſumeret ſpiritus. Maiorum ſuorum expoſitam in lumine literarum ſeriem haberet ob oculos: qui non unâ expeditione contenti, ut gloriâ ſempiternâ Familiam, Patriamque cumularent, non antè deſierunt militare, quàm viuere. Sin eo recedendi ab armis induerat mentem, quòd munus bellicum alteri ſubiectum, ſibi deſignatum cognoſceret: in animum quòque induceret, eorum Procerum neminem, qui vel in Belgio, vel in alijs Hiſpaniæ Regnis regijs eſſent obſequijs addicti, eam adminiſtrationem, ut ſe minùs dignam, recuſaturum. Eamdem ad maiorem (uti gradatim ius, & mos eſt tam ciuilia, quàm militaria munera conferri) gradum fore,* Vt accipiat, magnopere ſuadetur ab Duce Lermæ.

ſinè

ſinè æmulorum inuidentiâ, ſinè querimonijs cæterorum. Quos bonæ originis degeneres effectus, vel ipſum experimento percipere potuiſſe:cùm in Oſtendanâ obſidione ſupremum geſſit imperium. Neque verò tegendi coram Rege capitis facultatem, qui ſummus honorum ſit in Hiſpanico dominatu, poſſe illi tam præmaturè concedi. Quippe ſi concedatur, nullam in poſterum reliquam fore pluribus eiuſdem promeritis perſoluendam mercedem. Atque adeò quidquid in Regis obſequium, & quantumcumque præſtaret, aut ſinè remuneratione futurum; quod regiâ munificentiâ indignum erat: aut minore præmio maiora merita compenſatum iri; quod iniquum. Non idcirco tamen inanem ipſum ab regio conſpectu, Aulâque receſſurum. Namque inter aurei Velleris Equites cooptatum iri: reditus haud exiguos, ac titulum aliquem principatûs, ſi poſtularet, nullo negotio conſequuturum. Per hos gradus, ubi conſtanter in Belgicis Caſtris, ac regijs obſequijs militaret; ad ſumma quæque honorum faſtigia Italicum nomen, & Spinularum Familiæ ſplendorem auctum præ cæteris euecturum. 1605.

His Lermæi Ducis hortatibus,& promiſſis recreatus quidem nonnihil Marchio fuit:non tamen quidquam de ſuâ ſententiâ dimotus. Interea verò Tabellarium ad Archiducem Albertum cum literis tranſmiſit. Querebatur in eis: *Æmulorum ſuæ gloriæ inuidentium artibus,viam ſibi obſtrui ad maxima quæque munera ab regiâ benignitate conſequenda. Eorumdem aſtu Belgicam armorum adminiſtrationem ſibi deſtinatam vehementer imminui. Poſt tot exhauſtos in obſidione labores, & reportatam Diuino munere victoriam, imperium ſibi multò quàm antè humilius, nempe alteri, præter Archiducem, ſubiectum demandari. Quo verò ſe ore poſſe coram uniuerſo Exercitu, imò Belgio toto, id ſuſtinere? à quibus paulò antè viſus ſupremus, atque à Principe ſecundus Militum Moderator, iam ab alterius pendère nutu, eiusque ſequi iuſſa videatur? Atqui non eam ſpem inter ſudores bellicos conceptam: non ea ſibi promiſſa ab humaniſſimis Archiducibus data. Quin ab eiſdem non ſemel ſanctiſſimè promiſſum; ſuâ operâ, ſtudioque quidquid ab Rege poſtularet, ipſum facillimè impetraturum. Iam verò pollicitationibus euenta minimè reſpondere, non quidem Archiducum ſedulâ curâ ſubductâ, non regiâ in eos beneuolentiâ langueſcente: ſed inuidorum malis artibus obicem incrementis fortunæ ſuæ opponentibus. Earum interiectu non leuem offuſam umbram felicitati ſuæ iam tùm orienti. Quare ſi reuerſionem in Belgium amaret ſuam, ſi continuatam in bello operam gratam haberet; obteſtari ſe, ut ad Regem quamprimùm ſcriberet, ac negotia ſua de meliore notâ commendaret. Rei quippe bene geſtæ optatos exitus magno eſſe incitamento ad rem denuo bene gerendam.*

Marchionis ad Archiducẽ querelæ per literas.

Dum hæc Archiduci per literas aperit Marchio: Lermæus

ægrè

1605. ægrè ferens, eum adhuc in ſuſceptâ deliberatione perſiſtere; iterum ei ſcripto perſuadere conatur, ut deſtinatum munus accipiat. *Beneuolentiæ in ipſum ſuæ tribuat: quòd repudiatum ſemel ab eo conſilium, rurſus offerre non abnuat. Ipſo recuſante, non defuturum magni nominis, ac meritorum Virum, qui ſibi id ultro depoſcat, ac ſubitò conſequatur.* Ad eum Spinula in hæc ferme verba reſcripſit. *Quàm multum ſingulari eius humanitati deberet, intelligere ſe magis, ac magis in dies. Id verò ſe maximum agnoſcere profuſæ beneuolentiæ argumentum: quòd de Bellico munere ſibi oblato nihil decernere voluerit, aut id alteri, vel optimè merenti committendum curare; niſi priùs mentem ſuper eo ſuſcipiendo ſuam iterum exploraſſet. Grates quàm poſſet maximas ob tam benignam voluntatem habere, atque agere: neque unquam eam ex animo receſſuram. Cæterùm quod ad rem propoſitam attineret, in eâdem ſe perſtare ſententiâ; Paratum tamen eſſe ad regium nutum quâcumque conditione, vel gregarij Militis, bellatum redire in Belgium. Si verò id integrum in ſuâ poteſtate relinquatur: prorſus indecorum ſibi eâ, quæ proponebatur, ratione militare. Quamobrem ſe ultro cedente, alteri demandaretur id muneris: quem ſanè, quiſquis futurus eſſet, longè ſe in omnibus præſtantiorem fateri, præterquam in regalis obſequij ſtudio, atque ardore.*

Lermæ Dux urget Spinulam, ſed fruſtra.

NON tamen aut repetitis adhortationibus feſſus, aut geminam repulſam indignatus, Lermæ Dux eumdem voluere lapidem ceſſauit. Optimè quippe intelligebat prudentiſſimus Princeps, quanti ad res in Belgio regias promouendas momenti eſſet Spinulæ Marchionis reditus ad Belgicum bellum. Igitur ut extremos ad id conficiendum adhibeat conatus; Stephanum Ibarram arctiſſimâ familiaritate, ut olim Friderico Fratri, ita nunc Ambroſio coniunctum, ad hunc delegat, ut neruis contendat omnibus rem propoſitam perſuadere. Verùm neque amicitiæ vis, neque argumentorum pondus conſtituti tenacem animum, & decori ſeruantem in contrarium deflectere potuerunt. Quare deſtinatum ei bellicum munus Auguſtino Mexiæ, magnæ virtutis, atque experientiæ in rebus militaribus Viro, quique iam fuerat Antuerpienſis Arcis Præfectus, collatum fuit. Quod Marchionis æmulatoribus pergratum accidit: eâ ratione à regijs obſequijs penitùs eumdem ſubmotum ratis. Is namque propoſitus inuido ſcopus eſt, non ut conſequatur ipſe, quod inuidet bonum, ſed ut alter amittat. Spinula contrà, (quod magnanimi proprium eſt) gaudere ſibi, quòd refugiſſet munus ſibi parum eâ conditione decorum: gratulari alteri, quòd idem optimè meritus accepiſſet.

Munus oblatum Spinulæ, alteri datur.

INTER hæc frequentes literæ venerunt è Belgio, quibus di-

ſertè ſignificabatur, quàm ingratum, ac triſte ſubiectis Regi prouincijs contigiſſet, quod nunciatum fuerat, Marchionem Spinulam ad bellum Belgicum minimè reuerſurum. Relatum eâ de re ad Archiducum Senatum. Et quamuis omnium in votis eſſet Marchionis reuerſio: quia tamen iam declaratus Mexia fuerat, nihil immutandum cenſuere. Non defuit inter Conſiliarios, qui conſilium proponeret, quo & Belgarum deſiderijs, & electi exiſtimationi conſuleretur. Vt nempe Mexia cum ſupremâ Caſtrorum præfecturâ mitteretur in Belgium: Spinula verò ſeorſim ſummum haberet imperium Exercitûs in Friſiam deducendi. Verùm quòd hunc cogere non erat eo tempore decretum; non potuit id conſilij ſuſcipi. Reuertit interea Tabellarius è Belgio literas ab Alberto, atque Iſabellâ referens ad Lermæum Ducem, ipſumque Regem, pro Marchionis reditu efficaciſſimè perorantes: ad Marchionem alias conſolationis plenas, optimæque de rebus ipſius ſpei. Ponebant priores ob oculos: *Non opportunam modò, ac ſalutarem, ſed & neceſſariam eſſe Marchionis in Belgium reuerſionem. Vt Oſtendana obſidio pro Catholicis feliciter, ad finem perducta ſinè illo non fuerat: ita nec bellum contra rebelles continuari poſſe cum aliquâ ſpe victoriæ, niſi ſub eodem armorum moderatore. Vnam eſſe Populorum in fide manentium vocem: Spinulam cælitus datum eſſe ad Catholicæ rei defenſionem in Belgio; ad Hoſtium terrorem, exitiumque: Spinulam præ cæteris reſtituendum Copiarum imperio, quod tantâ prudentiâ, ſollicitudine, felicitate nuperrimè geſſiſſet. Vt eò lubens, atque alacer reuerteretur, nullam petitionem ab Rege, nullam ab Regio Senatu conditionem denegandam.* 1605.

Archiducum literæ ad Regem, aliosque

Hæc, atque talia cùm literæ illæ vehementer inculcarent, tantum habuere ponderis apud Regem, ut quocumque pacto ſtatuerit ad Caſtra Belgica Marchionem remittere. Igitur cum Ventoſillæ tùm degeret, Lermæum, & Spinulam ad ſeſe acciuit. Ibi ſolidos octo dies inter ſe res eas agitarunt. Ad extremum decretum, ut ſupremam Caſtrorum in Belgio præfecturam gereret Marchio, nulli, præter Archiducem, ſubiectam, & quingentis in ſingulos menſes aureis dotatam. Mexiæ verò id muneris compenſatum aureorum octo millium penſione annuâ. Pecuniæ quòque regiæ ſupremam in Belgio adminiſtrationem accepit Spinula, ab ipſius Archiducis poteſtate abſolutam: menſtruis pariter aureis quingentis ob eam curam attributis. Vtrumque munus regio diplomate, verbiſque ampliſſimis declaratum.

Marchio remittitur in Belgium cũ armorũ ſupremo poſt Archiducem imperio.

Testabatvr in eo Rex: *Ad ſupremum Caſtrorum imperium virum requiri bellicâ virtute, integritate, ac diligentiâ cæteris præcellentem: quique militaris rei peritiâ polleret in paucis. Ea cuncta,* *aliaque*

Regium diploma ſuper eo.

Regis patẽtes literæ 3. Martij anno 1605.

1605. *aliaque decora in Ambroſium Spinulam Venafri Marchionem optimè conuenire. Eumdem de Hiſpanico Regno benemeritum, cùm octo Italorum Peditum millia ſuis ſtipendijs conduxit in Belgium; quorum virtute Hoſtis depulſus eſt totâ Brabantiâ, quam ingentibus copijs inuaſerat: multaque præterea ſubducta detrimenta, quæ paſſuri erant Catholici, niſi ſubſidium illud tam opportunè adfuiſſet. Id verò totum eximiæ Marchionis induſtriæ deberi. Poſt obitum quòque Friderici Fratris, eumdem ad Bellum Belgicum celeritate maximâ ſe retuliſſe. Ibi ſapienter ab Archiduce Alberto prælatum omnibus in ſupremâ Oſtendani obſidij adminiſtratione. Quam ab eo tantâ prudentiâ, bellicâque arte geſtam: ut Deo fortes conatus bene iuuante, tandem expugnata Oſtenda fuerit eo maximè tempore, quo facillimè in illam poterat hoſtile Subſidium introduci. In alimenta quòque Militis, ac ſtipendia cùm pecuniam de ſuo ſuppeditaſſet; multa eum auertiſſe damna, & diſcrimina, quæ prorſus impendebant. Promeritis eis omnibus regiam gratiam, ac beneuolentiam optimo iure ſibi comparaſſe. Quare præteritis rebus bene geſtis ſpem futurarum haud dubiam facientibus; ut regia in Belgio arma non minùs proſperos in poſterum ſucceſſus haberent, eligi ab ſe, ac nominari, patentiumque omnibus literarum teſtimonio declarari Marchionem Spinulam ſupremum in Exercitu Belgico Caſtrorum Præfectum cum uniuerſâ, quâ quis unquam id muneris geſſerit, auctoritate, ac poteſtate. Adeòque in omnes militiæ Præfectos, atque Vrbium, Arciumque Præſidijs impoſitos cuiuſcumque auctoritatis, & gradus, cunctoſque regalis ærarij Curatores ſummum ei ius, atque imperium eſſe: ipſiuſque iuſſa, ſeu voce data, ſeu ſcripto, pro legibus habenda. Quod ut integrè, ſanctèque ſeruetur, eidem Archiduci magnopere commendatum.*

QVO verò magis ex mente regiâ præfecturam illam Marchio exerceret; data quòque ab Rege in ſcriptis huiuſmodi mandata.

3. Martij. *Primùm ut quàm poſſet maximâ celeritate iter haberet in Belgium, quandò iam in Campum prodeundi tempus inſtabat; ſaluâ tamen in ea feſtinatione curâ ſalutis, quam ei vehementer iniunctam volebat. Regiæ pecuniæ in rem uniuerſam militarem inſumendæ procurationem ſupremam, quâ ſe Archidux exonerari popoſcerat, ipſe ſuſciperet cum abſolutâ in omnes Regij ærarij Adminiſtros auctoritate: eamque pro ſuâ prudentiâ, induſtriâque, ubicumque foret opus, impenderet. Opportunitatibus Exercitûs maturè conſuleret: nè ſtipendiorum defectu tumultus, ac ſeceſſiones Militum, aliaque conſueta belli damna conſurgerent. Arces etiam, ac præſertim Antuerpianam, Gandauenſem, Cameracenſem ab omni parte munitas, atque alimentis, omnique apparatu bellico ſatis inſtructas perpetuò haberet. Equitatum expeditum ſemper eſſe, & quòcunque neceſſitas accerſeret, celerrimè traducendum curaret.* Regia inſtructio in ſcriptis.

Annuo bellandi tempore exacto, cùm ad hyberna Copiæ dimittuntur; Milites circumiectarum regionum incolas redire domum iuberet: ut ſumptu in ijs alendis ingenti, tam regium ærarium, quàm fideles Regi prouinciæ leuarentur. Decretum in Regio Senatu, Archiducique præſcriptum (quod & ab ipſo Marchione præmonſtratum) ut duo Exercitus eſſent in procinctu: quorum alterum Peditum vigeſies mille, Equitum bis mille quingentorum in hoſticam ditionem Transrhenanam Marchio deduceret, eam quippe futuram maioris momenti expeditionem: alter ex decem millibus Peditum, Equitibus mille quingentis ad Flandriæ defenſionem, è regione Sluſæ collocaretur, eique Archiducis aſſenſu à Spinulâ præficeretur, qui cæteris belli peritiâ, fide, ac ſedulitate præſtaret: oppugnare tamen eam vetaretur, donec opportunitas temporis id ſuaderet. Cùm verò nihil eſſet optabilius, nihilque ſibi euenire iucundius poſſet, quàm ut rebelles Populi ad ſui Principis obſequium ſinè ſanguinis effuſione redirent: id præ omnibus Marchioni curæ, cordique eſſet, ut ſi quis fortè pateſieret aditus ad honeſtam concordiam, vel certè inducias cum Hoſte paciſcendas; eam occaſionem nullâ ratione prætergredi pateretur: imò ad eamdem urgendam, & rem conficiendam, vires, induſtriamque omnem adhiberet. Et ſiquidem qui ſuperior armis eſt, faciliùs pacem Hoſti perſuadet: eâ potiſſimùm viâ bello tam pertinaci finem, aut modum aliquem imponere conaretur. Cætera, quæ præſcribi, ac mandari poſſent, ad tantæ molis negotium ex ſententiâ peragendum; ſpectata ſatis Marchionis prudentiæ, ſolertiæque reſeruari: ab eoque ſperari poſſe proſperum omnem euentum. De cunctis verò, quæ ſeſe offerrent, maioris momenti rebus accuratè, maturè, ac ſingillatim ſe faceret certiorem. 1605.

His acceptis mandatis, ad reditum ſeſe Spinula parauit. Interim verò magnis ab Rege honoris ſignificationibus cumulatus. Deſtinati ad cuſtodiam corporis Milites, ſtipendijs ex ærario regio perſolutis. Alij complures ex Vrbis nobilitate ad eius Familiam attributi, regijs pariter ſumptibus alendi. Inter aurei Velleris Equites Marchio deſignatus: quo tamen honore inſigniendus erat Archiducis manu. Marchionis quòque titulum iam tùm uſurpandum impetrauit maximo natu Filio Philippo, qui magnam in ſpem educabatur, atque in amplam ſucceſſit paternæ non tam rei, quàm virtutis, & gloriæ hæreditatem. Eidem, & minori Fratri Auguſtino, qui poſtea Romanam purpuram, & Compoſtellanam, atque Hiſpalenſem tiaras virtutibus, ac benefactis illuſtrauit; id conceſſit muneris Rex, ut ad Hiſpanicam Aulam euocati, in obſequium Reginæ præſtò eſſent honorarij Ephebi, Meninos vulgò appellant. His, alijſque publicis honorificentiæ argumentis palàm fecit omnibus Rex, quantam cepiſſet

Quibus honoribus affectus Marchio ab Rege, ac Regijs.

Soldati di guardia.

Caualieri del Toſone.

ſet

1605. ſet animo de Marchionis virtutibus, & meritis exiſtimationem. Quòd ſi maieſtas illa, quæ raram admodum inuenit in terris parem, tanto eum in pretio habuit: quid Aulæ Proceres ab regio ſemper nutu pendentes, quid Hiſpaniæ Principes, ac Magnates egerint, pronum cuique eſt aſſequi coniectura. Id certè miſſis ex Hiſpaniâ literis conſignatum: Marchionem Spinulam animi modeſtiâ, ſuauitate morum, agendi dexteritate, ſplendore munificentiæ omnium ſibi Procerum beneuolentiam demeruiſſe. Nullus adeò locus eſt, ubi vera virtus non agnoſcatur; & gemellos non educet partus ſuos, beneuolentiam, & venerationem. Imò ſi qui principio alieno erant in eum animo, inuidentiâ tantæ, ac tam repentinæ felicitatis; ad extremum tamen viri integritate, cæteriſque perſpectis laudibus, priſtinos ſenſus in amorem, & obſequium commutarunt. Quod ſanè miraculo fuit in extero homine, parumque aulicis artibus aſſueto. Diſceſſit in Belgium Spinula nono Calendas Aprilis: eòque priùs quàm accederet, ad opus perducta cognouit, quæ cum Rege, regioque Senatu deliberauerat.

Iuſtinianus lib.3.& 4. Carnerus l. 16.c.1.

Nouæ Copiæ cogũtur pro Belgio.

IAM enim è Neapolitano Regno duæ Legiones, una ex Inſubriâ conſcribebantur ad Bellum Belgicum adducendæ. In Hiſpaniâ Militum duo millia cogebantur, eòdem maritimo itinere deportanda. Ingens pecuniæ ſumma conflata, tam ad alendum in eum annum Exercitum, quàm ad ſtipendia ijs perſoluenda, qui tumultuantes Ruræmundam ſeceſſerant. Archidux verò Comitibus Balthaſſari Billio, & Chriſtophoro Embdenſi, Claudioque Barbanſonis Domino imperauerat, ut ſuam quiſque contraheret è Germaniâ Legionem: ſimulque Erardo Leodicenſi Maleſæ Domino, ut unam è ſuâ Natione conſcriberet. Quæ iam erant in acie, tum è Germanis, tum è Vallonibus, ſed admodum imminutæ, ſuppleri ad iuſtum numerum iuſſit: quod etiam de turmis equeſtribus mandauit. Scripſit & ad Hiſpanicum, & ad ſuum apud Angliæ Regem Oratores, ut ab eo poteſtatem peterent tres conflandi Legiones, Anglorum, Scotorum, Hibernorum. Eodem verò tempore, quo Marchio morabatur in Hiſpaniâ; migrauit è Belgio Ferdinandus Gironus: cui ſubiectam Legionem Albertus Alphonſo de Lunâ Liræ Gubernatori regendam dedit. Quam verò moderabatur Oignius, poſtquam Oſtendæ præfectus fuit, Maximiliano Boſſuti Comiti ab eodem eſt demandata. Belgicâ quòque legatione defunctus egregiè, receſſit in Hiſpaniam Balthaſſar de Zunigâ: eiusque in locum Lacunæ Marchio ſuffectus. Nec defuere principes Europæ Viri, qui vel Oſtendanæ victoriæ famâ prouocati, & militaris gloriæ cupidine pellecti,

Truppe.

vel

vel ut in Belgicâ illâ belli palæſtrâ generoſam virtutem exercerent, eò certatim confluerent; quorum præcipui recenſentur: Andreas Matthæus Aquauiua Aragonius Caſertæ Dominus, Franciſcus Columna Præneſtinus Princeps, Ludouicus Moneſterius Terraliæ Dominus: quos magna Militum vis comitabatur. Cùmque tantus ex parte Catholicâ ſtrueretur armorum apparatus, non ſibi ceſſandum duxere Fœderati: ſed ingentem ipſi pariter Exercitum è Germaniâ contraxerunt, Ioanne Philippo Fuxio Ductore. Hunc nauibus impoſitum in promptu habebant, quòcumque vocaret opportunitas, facilè tranſportandum: magnæque confidentiæ facinori, quod paulò pòſt memorabimus, admouerunt. 1605.

Redux in Belgium Marchio quã lætè acceptus.

Aurei Velleris inſigni ornatur ab Archiduce.

Expeditionem in Friſiâ diſſimulat.

Iuſtinianus lib.4.

PERVENIT interea Spinula Bruxellas quinto Idus Aprilis, qui dies tùm erat ſanctioris hebdomadæ poſtremus. Opinione maius eſt, quantâ exceptus fuerit ſignificatione lætitiæ, ab Archiducibus primùm, qui eius reuerſione magnâ ſe videbant belli curâ, & ſollicitudine leuari: tùm à Belgicis populis in Regis fide manentibus, quorum ſalus, & ſecuritas in Ambroſij manu, conſilioque poſita videbatur: ab Exercitu demum, qui cùm eum experimento multiplici probè noſſet, amore tantæ virtutis inflammatus, tot menſibus eius reditum ſuſpirauerat. In communium cumulum gaudiorum, poſt paucos ab aduentu dies, cum Archidux aurei Velleris Equitem ſolemni ritu cum omnium plauſu declarauit. Hunc ipſe gradum honoris, in Hiſpanicâ ditione præcipuum, non præteritorum operum, ac laborum remunerationem cenſuit, ſed incitamentum, & calcar futurorum. Quare ſtatim ad bellicas curas, magnique molem imperij mentem omnem adiecit. De regiâ deliberatione, bellum ſcilicet in Friſiam tranſportandi, cum Alberto in conſilium venit. Vtque res clam Hoſtibus eſſet, atque in partes alias ab eâ, quàm aggredi deſtinabant, illorum animus, & propugnandi cura auerteretur; viciniora aliquot loca ſe inuaſuros ſimularunt. Igitur Alphonſum de Lunâ Bredam versùs Legionem ſuam deducere iuſſerunt: Pompeium Iuſtinianum Bergam ad Zomam, Inicum Borgiam Grauiam tranſmiſerunt. Ipſemet Marchio ſe contulit, ad Iſendicam, Ardenburgum, Sluſam, loca Fœderatis non ita pridem adiuncta recognoſcenda. Et quia prudentis eſt Ducis, quod occultum eſſe Hoſti velit, celare priùs Militem ſuum; ut confictâ expeditione veram obtegeret; in bellico Senatu Spinula à Præfectis Exercitûs, & belli Conſiliarijs frequens rogare ſententiam de Sluſâ, de Grauiâ, de Bergâ oppugnandis, expugnandiſque. Denique aliud omne palàm agitare conſilium, quàm quod animo volutabat. IN-

1605. INTER hos belli apparatus, velut ad eorum aſperitatem leniendam, interiecta ſunt, tam in Belgio, quàm in Hiſpaniâ iucundiora ſpectacula ob felicem ortum Hiſpaniarum Principis, Philippi eo nomine Quarti. Militares utrobique acies explicatæ: ſed ad pompam magis, & ſcenam factæ, quàm Marti addictæ: ſimulacra belli acta, ſed planè ſimulacra: diſploſa ſinè numero, aut ceſſatione tormenta, quæ commune gaudium euulgarent. At Fœderati, quibus nouus, ac tantus Hoſtis naſcebatur; nihil minùs, quàm feſtos ignes, aut militares pompas cogitare; & formidoloſa, non ſpecioſa certamina machinari. Eodem quippe tempore, quo Belgium Catholicis Principibus ſubiectum in omnem effuſum lætitiam, à triſtibus belli curis aliquantùm reſpirat: opus architectantur, quod inopinatam eidem afferat, immanemque perniciem.

Publica lætitia ob natum Hiſpaniæ Principem.

La Schelda. Iuſtinianus.

Varia propugnacula iu Scaldis ripis.

QVA Scaldis Antuerpiam præterlabitur, Brabantiamque, cuius in finibus Vrbs ea eſt, diſterminat à Flandriâ; ad eruptiones tanti fluminis coërcendas, ubi præſertim æſtuans vicinum mare ipſum ingeminat, continentes in utrâque ripâ aggeres eriguntur. Tribus verò ab Vrbe leucis diſſitum ingens propugnaculum eſt Zelandiam versùs, ac mare, cui Lilloo fecere nomen: alterum minus è regione in aduersâ ripâ, quod Liechfenſucum appellant. Ambo tunc erant in poteſtate Fœderatorum. Nec longè inde tertium à Cruce nominatum. Propius Vrbem alia tria munimenta, velut in trigònum inter ſe diſpoſita, conſurgunt haud procul Calloo Pago: quorum unum Diui Philippi vocabulo in Brabanticâ ripâ eſt: alterum Diuæ Mariæ, ac tertium Perlæ dictum, in Flandricâ. Hinc magis accedentibus ad Vrbem agger conſpicitur aggeri fluminis tranſuerſus, quem Bloccherium vocant. At ex alterâ Antuerpienſis Agri parte, quæ ſpectat Teneræmundam, & Mechliniam; propugnaculum aliud eſt, Borctum vulgò proximi Pagi nomine vocitatum, atque Alexandri Parmenſis Ducis iuſſu tunc erectum, cùm eâ Vrbe, immenſâque ſimul gloriâ potitus eſt. Conſilium itaque Fœderatorum fuit, inopinatâ irruptione ſubitariam Claſſem in Scaldim immittere, quâ parte fluuius is Zelandiam alluit: tùm in Flandricam ripam repentè deſilire, aggeribusque non uno loco perruptis, ad Borctum præſertim, & Bloccherium, viam flumini amplam aperire, quâ ſeſe tunc effuſiùs euolueret, cùm vicino mari æſtuante tumentes undæ per illud vel decem leucas Antuerpiam ultra, Mechliniam, ac Teneræmundam uſque prouehuntur. Eâ ratione Flandriæ latere Antuerpiam reſpiciente, aquis latè ſtagnantibus ſuperfuſo, eòque Claſſe inuectâ, circùmque munitâ; ad ferendum ei Vrbi ſubſidium

Dicco, ò Argine.

Tenremõda. Malines.

Camer. lib. 16.c.1.

dium

dium, iter Catholicorum Copijs obſtruebatur. In aduerſam pariter Brabanticam ripam irrumpere decreuerant, ſciſſiſque exſtantibus ex eâ quòque parte aggeribus, Antuerpianum Agrum aquis obruere. Quæ verò loca præ celſiore ſitu inundari non poterant; occupare animus erat, ſtructiſque munitionibus obuallare: nè quis pateret aditus ſubſidiarijs nauibus Catholicorum. Ita præter opinionem omnium circumſeſſam Antuerpiam in ſuam poteſtatem eò faciliùs venturam ſperabant, quòd in ea non deeſſe nouerant aliquot Huguenotos, aliosque ſuarum Partium ſtudioſos. Sed magnæ molitiones, quia multis opus habent, in arcanò eſſe non poſſunt. Non fefellit ea machinatio Spinulam, in omnem ſui muneris partem continenter intentum, ac vigilantem. 1605.

Fœderati moliuntur Antuerpia potiri.

SCRIPSERAT iam antea Saſſiæ Arcis Præfectus ad Archiducem: *Ad ſe perlatum, Fœderatis animum eſſe in Flandriæ fines nauibus deſcenſionem facere, aggeremque Calloum ducentem interſcindere: idque quamprimùm.* Eâ de re commoneri ſtatim Spinulam Albertus iuſſit: ut, ſi opportunum videretur, eò Copias aliquot immitteret ex eis, quas Buquoius Comes regebat in Flandriâ. His Marchio acceptis, Præfectum ipſum Saſſiæ conuènit: deque re collocutus, non ob auctorem nuncij, qui magnæ fidei non erat; ſed quòd pronum euentu id foret, occurrendum maturè periculo ratus, partem illam maiore Militum robore firmandam cenſuit. Itaque Simonis Antunij, vel Alphonſi de Lunâ Copias eò deſtinauit. Poſtridie verò ad aggerem ipſum Calloi perluſtrandum ſe contulit. Neque ita multò pòſt Inicum Borgiam ſuam deducere Legionem iuſſit in Vaſiæ terræ Agrum, qui in finibus Flandriæ contra Zelandiam eſt, ſignis, atque impedimentis relictis, ad maiorem itineris celeritatem: ibique ad Sancti Gilij, quod appellant, Oppidum Caſtra ponere. Ad proximum verò Diui Nicolai Pagum Burgundiones quadringentos eodem tempore tranſmiſit, qui pariter Borgiæ parèrent. Duo quòque tormenta eòdem pertrahi mandauit. Eidemque Tribuno magnopere iniunxit, ut ſi Hoſtis ex eâ parte deſcenſionem facere tentaret; viribus omnibus obniteretur. Quibus Borgia imperatis diligenter obſequens, poſtridie deſignatum tenuit locum: Stationes autem Militi quinque in totidem Vicis, ex præſcripto Marchionis diſtribuit. Atque in eo præſertim, quem Molſem dicunt; propterea quòd Calloi aggeris eſt in fronte, quadringentos Milites collocauit. Eumdem aggerem ipſe Spinula ſedulò circumſpexit, & quâ oportuit ope muniuit. Hulſtano verò Gubernatori imperauit, ut ſingulis noctibus, æſtu creſcente, triginta Equites ad Calloi

Ex lit. Ioan. Manſicidor. Archiduci à Secretis ad March. Spinulā 26. April.

Marchionis induſtriè aduersùs Hoſtes.

Ex literis Marchionis ad Manſic. 27. April.

Ex lit. eiuſdem ad Borgiā 7. Maij.

Sbarcare.

Ad eumdem 9. Maij.

11. Maij.

1605. loi aggerem mitteret, Borgiæ illic imperata facturos. Ipſi etiam Borgiæ ſcripſit: ut per idem temporis aggerem illum à trecentis minimùm Militibus cuſtodiendum curaret. Et Antuerpianæ Arcis Præfecti Vicario mandauit, ut quâuis nocte ad locum, quem Flandriæ Caput appellant, eas Copias tranſmitteret, quas ſatis fore cenſeret ad eius tutamentum. Quoniam verò de Borgiæ virtute, prudentiâque belli multum ſibi tum Archidux, tum Spinula pollicebantur, eiuſdem imperio in eâ defenſione ſubiecere Alphonſum de Lunâ, & Balanſonis Dominum cum ipſorum Legionibus. Quibus adiuncti Equites quingenti Antuerpiam ituri. Eius autem Arcis Præfecti Locum-tenenti imperatum, ut tantum ei ſuppeditaret Militum, quantum educi poſſet ſinè illius Præſidij detrimento. His Borgia Copijs inſtructus iubetur Diui Philippi, & Crucis munimenta recognoſcere, eademque, quanto ſit opus, Milite roborare. Antunius cum ſuis mittitur in Vaſium Agrum: Pompeius Iuſtinianus Antuerpiam adeò feſtinanter, ut ſigna, atque impedimenta omittere iubeatur. Equitibus Ludouico Melzio, Lælioque Brancatio per literas mandatur, ut ſarcinis pariter, & vexillis relictis, Bilbrucum celeritate ſummâ cum ſuis Legionibus immigrent, atque antequam eò perueniant, certum hominem ad Marchionem mittant, qui ex eodem cognoſcat, quid agendum. Lunæ verò præſertim iniunctum fuit, ut cum ſuo Milite ad Hulſtum, Arcemque Saſſiam aduersùs incurſiones Hoſtium excubaret.

13. Maij.

Marchio ad Lutiū Marchionē Pallauicin. 16. Maij. Ad eos 15. Maij. Bilbruch.

Initi Borgiæ exiſtimatio.

Dvm his, alijsque opportunis belli apparatibus prouidenter in omnem partem diſpoſitis obuiàm itur hoſtilibus tentamentis; quæ tamen nondum erant penitùs explorata: accepit Archidux appuliſſe Dunchercham Angliæ Regis Legatum Eduardum Seimerum Herfordiæ Comitem, unàque Thomam Edmundum moraturum apud Archiduces Regium Oratorem. Miſſus ille fuerat ab Rege ad ſanciendas in Aulâ Bruxellenſi conditiones pacis nuper initæ inter Anglicum Regem Iacobum, Regemque Hiſpaniarum, atque Archiduces Belgij Principes. Igitur ad eos quâ par erat honorificentiâ excipiendos, obuiàm Albertus, atque Iſabella miſère Aulæ ſuæ Proceres, & florem Nobilitatis. Mox in Palatio accepti regifico ſplendore. Ibidem pacis conuenta utrinque iureiurando firmata.

Gaſpar Ens lib. 25. Thuan. lib. 133.

Angliæ legatio ad Archiduces.

Mavritivs interea centuriatis ſeptem Peditum millibus, Equitibus mille quingentis, nouemque tormentis bellicis aduectis, Bergâ ad Zomam digreſſus decimo ſeptimo Calendas Iunias, Antuerpiam versùs Caſtra mouit. Vnoque tempore Erneſtum Comitem Naſſauium, impoſitis ſupra naues quingentas

Iuſtinianus. Carnerus. Haræus anno 1605. Bentiu. l. 7. Thuanus. Grotius lib. 14.

Fœderatorū Exercitus, & Claſſis cōtra Antuerpiam.

tas (alij quadringentas, pauciores alij numerant) octo Peditum millibus, per fluuium Scaldim eòdem prouehi iuſſit. Obſeruauit has è longinquo naues Hulſtanus Gubernator: cùmque eas minimè aduersùs ſe ferri animaduerteret, Hulſti inuadendi ab Hoſtibus metum depoſuit. Quare Ioannem Ceſatem monuit, ut cum Equitum turmâ ſibi ſubiectâ illico prodiret: rem ad Borgiam deferret: eidemque ſe adiungeret. Eo comperto Borgia Balanſonium cum ſuis Burgundionibus ad Bloccherium aggerem immiſit: ipſe cum Hiſpanis ad aggerem Calloi properauit. Erneſtus ubi Lilloum tenuit, ſtare in anchoris naues iuſſit. Cùm verò æſtu ſurgente aquæ intumeſcerent, ſub noctis ferè dimidium, curſum proſequutus eſt Antuerpiam versùs. Vix autem ad Crucis propugnaculum peruenerat, cùm diſploſa inde tormenta fulminare in Claſſem cœpere. Quo fragore admonitus Borgia greſſus cum ſuis accelerauit. Iamque nocte abeunte in diem deprehenſæ ſunt naues inter Diui Philippi, & Perlæ munimenta. Multæ utrinque bombardæ exoneratæ non leuem Fœderatis perniciem intulerunt. At Borgia veritus, nè illi obices perſringere molirentur inter Calloum, & Bloccherium aggerem conſtitutos, trecentos Pedites impulit, & cum ſuâ turmâ Ioannem Ceſatem: qui naues inſequerentur, aggeris obtentu tecti, nè ab Hoſte dignoſci poſſent. Progreſſus tamen Ceſates eſt cum Equitibus triginta: & naues animaduertens eò contendere, ubi olim Farneſius in Antuerpiæ obſidione illâ memorabili aggerem interrupit; acceptos à Balanſonio, qui Bloccherium ſeruabat, Burgundiones ducentos eodem loci collocauit. Tùm ad Borgiam regrediens, eumdem paulò pòſt obuium habuit. Trecentos Pedites ſecum is deducebat, & celeritatem neceſſariam ratus, reliquam Legionem cum duobus tormentis ponè ſubſequi iuſſerat: atque Alphonſum de Lunâ Calloi aggerem cuſtodire. 1605.

Vbi Farneſianam ſciſſuram (ſic enim appellatur) Claſſis Batauа tenuit, ſubſiſtere iuſſa eſt: eodemque ferè tempore Mauritius cum Exercitu, terreſtri itinere, ad Brabantiæ latus aduerſum peruaſit: atque Eccheram Pagum inſedit, paſſibus mille ſeiunctum Antuerpiâ. Ex ijs, qui nauibus vehebantur, octingenti, præter arma, ligonibus, aut palis inſtructi deſcenderunt in lembos, eosque in Flandricam ripam contra ſciſſuram, quam diximus, adegerunt. Vix eorum quadringenti terram attigerant: cùm Borgia, Socijque, qui non procul in inſidijs latebant, eos nil tale opinantes adorti ſunt, adeòque fregerunt, ut ipſorum multi cæſi, alij aquis demerſi, plerique capti fuerint. At bellicæ naues, quique ad Borcti aggerem interrumpendum fuerant deſtinati, poſtquam

Tagliata, ò Cortadura. Ex lit. Antuerp. Pauli Turrij, 20. Maij 1605. Gaſpar Ens.

Borgia prope Antuerpiã Mauritianos profligat.

Star' in agguato.

1605. *Vn tiro di bombarda.*

quam tam propè aberant Antuerpiâ, quàm longè bombardæ ictus eiaculatur: de infelici ſuorum ad Bloccherium euentu edocti, ſubſtiterunt in anchoris, neque deſcenſionem auſi ſunt, Sociorum periculo facti cautiores. Borgiana interim Legio ad aggerem Bloccherium deuènit, tormentumque unum peruexit, altero viarum difficultate retardato. Illo tamen uno in Hoſtium naues tantum intulit detrimenti, ut ab incœpto deſiſtere coacti ſint.

Antuerpienſes pugnæ ſpectatores.

HAEC dum antè Vrbis mœnia gererentur, Antuerpiani velut ad ſpectaculum aliquod confluentes (ſed cuius, ob impendens periculum, ipſi magna pars erant) inſolito concurſu muros, ac turres ex eo latere omnes occuparunt: atque inde ingentem nauium numerum, & certamen, incertum, terreſtrem-ne dicendum, an nauale; ſpem inter, metùmque poſiti, proſpectabant. Iam Ruſtici ex agris greges in Vrbem compulerant: iam pretia rerum ex obſidionis formidine augebantur. Nec leuiter ab vniuerſâ Ciuitate trepidatum eſt. Sed Archiducis prouidentia, & Spinulæ diligentia, ad publicam ſalutem coniunctæ, Antuerpiam timore omni, ac periculo liberarunt.

Eorumdem trepidatio.

Naues aliquot Holládicæ perditæ.

MAVRITIVS magnâ ſpe deturbatus, Militem in terram è nauibus eduxit, nè maiorem perniciem in regreſſu ab hoſtilibus tormentis acciperet. Eam naues omnes declinare non potuerunt. Septem namque, bombardis è propugnaculis, inter quæ reducebantur, quaſſatæ, hauſtæque fluuio ſunt. Mauritius verò cum Exercitu Bergam, Bredamque versùs iter arripuit. Cæſi dicuntur è Fœderatis centum, præter illos, qui aquis abſorpti: captiui ab Hiſpanis in Antuerpienſem Arcem perducti ſupra octoginta, atque inter eos duo Centuriones, unus Signifer: à Burgundionibus verò ad ea, quæ memorauimus, munimenta centum quinquaginta. In ſummâ qui deſiderati ſunt ab Hollandis, in Marchionis ad Regem literis quingenti, ſexcenti-ve numerantur. E captiuis quidam narrauit, in eo quo ipſe vehebatur nauigio, uno ictu tormenti duodecim periiſſe. Hunc rei euentum Marchio ad Regem, regiosque Proceres perſcripſit: eiusque gloriam ab ſe in Borgiam reiecit: raro Ducum, ac militarium Virorum exemplo; qui tam auari ſunt laudis, quàm ſanguinis liberales. Contemptus is gloriæ, modeſtique animi ſenſus vehementer illi apud Hiſpanos Magnates beneuolentiam auxit, cùm palàm profiterentur: *Marchionem Spinulam veritatis amicum eſſe, nihilque magis, quàm regium obſequium ſpectare*. Multum quòque gratulationum ob rem bene, ac feliciter geſtam, ex Hiſpaniâ præſertim, Italiâque ad eumdem miſſum. Rex ipſe quàm grato acceperit

Catholicorum victoria de Fœderatis.

22. May.

Marchionis modeſtia, & gloria.

Ex lit. Sinibaldi Auriæ ex Hiſp. ad March. 17. Iun.

Gratulationes eidem exhibitæ.

animo Ambroſij ſedulam operam, ipſi per literas humanitatis plenas ſignificauit. *1605. 24. Iul.*

At Mauritius cùm ſe recepiſſet, nè fruſtra mouiſſe arma videretur, è ſuis Copijs aliquot miſit ad Arcem Voudæ oppugnandam, quæ mille paſſibus ab eo Pago, duabus Bergâ leucis diſtabat. Neque magni momenti locus hic erat, neque ſatis munitus; quem ſeptuaginta, aut octoginta Milites ſeruabant: vel ut de Hoſtium rebus certiorem Archiducem facerent, vel ut Fœderatorum Mercatoribus, alijsque ex eis ultro citroque commeantibus incommodarent. Ad eum propugnandum, Militem, laborem, tempus impendere, non duxit operæ-pretium Marchio; cùm probè ſciret, eiuſmodi munimenta, tormentis deſtituta, diu retineri non poſſe, utpote Copijs illac prætereuntibus ſemper expoſita. Quare nullo negotio Mauritius Arce illâ potitus eſt. Quia tamen promptiùs facta deditio, quàm vel diſciplina militaris, vel fides erga Principem pateretur; Spinula tres è Defenſoribus, præ cæteris eius culpæ reos, morte multauit.

Marchio ad Franc. Pallauicinû 14. Iun.

Mauritius Arcem Voudæ capit.

Ad Manſic. 29. Maij. Grotius.

Exinde Mauritius ad Arcem Saſſiam, non ultimam inter Flandricas, & maximi præ ſitu momenti, inuadendam, animum, iterque conuertit. Igitur Milite in naues rurſus impoſito, Iſendicam versùs perrexit: eòdem ſe antè peruenturum ratus, quàm id conſilij ad Spinulam perueniret. Sed cum eo res ipſi erat, qui non minùs excubabat ad eius machinamenta exploranda, quàm ipſe vigilaret ad machinandum. Secundis uſus ventis Mauritius intra ſex horas attigit Iſendicam. Iamque ad Saſſiam cogitabat, eam ſe facilè occupaturum credens, ſi Caſtra ponere in proximo licèret: cùm partem Arcis alteram obuallaret mare, in quod ipſe dominabatur; alteram aggeres, & obrutus aquis Ager: adeòque per eas anguſtias vix ullus patuiſſet aditus Catholicis ad immittenda Subſidia. Vt primùm id comperit Marchio; cum uniuerſo Exercitu Saſſiam versùs properauit. Dumque ibi caſtra locare aggreditur, ab Exploratoribus cognoſcit, Hoſtem aduentare celeritate ſummâ; iamque munimentum cepiſſe propè Bochoutum. Id per ſe quidem nullius erat ponderis: ſed eo capto, prohiberi non poterat, quin alia duo propugnacula caperentur, quorum alteri Patientiæ, alteri Philippinæ nomen inditum. Procliue quòque Fœderatis hoc emolumento erat adiacentem Agrum inundare. Statuit ergo Spinula extemplo Scaldim interiectum traijcere; quod tum vado factum eſt, tum ponte tumultuariâ operâ ſuperinducto. Deinde Hoſtem versùs cùm Copijs conuolauit. Quod ubi ille audiuit, caſtra loco mouit, ac ſe cum ſuis Vaterfletam recepit. Eâdem die Marchio ad Bochouti munitionem recu-

Spinula Saſſiã Arcẽ omni ope tuetur contra Mauritium.

1605. cuperandam, Aloyſium Velaſcum, & cum eo turmas aliquot, ac Peditum manum miſit. In eos munimenti Defenſores moſquetis diſploſis acriter dimicabant: ſed comminante Velaſco, ni deditionem ſubitò facerent, eos ſeſe internecione prorſus deleturum; loco ceſſerunt, numero quinquaginta. Eòdem poſtridie Spinula cum Copijs omnibus migrauit, & caſtra poſuit.

IAMQVE ad Arcem Saſſiam tutandam Alphonſum de Lunâ miſerat cum ipſius, & Balanſonij Legione, Equitibusque quingentis; atque in aliam Flandriæ partem Borgiam cum ſuis ire iuſſerat: Billiumque cum Legione, cui præerat, ad Calloi aggeris cuſtodiam collocarat. Vt vix ulla regionis eius pars eſſet, in quam arma conuertere Mauritius poſſet, quam ipſe Militum robore probè non munijſſet. Ipſemet Arcem Saſſiam accuratè recognouit: Aſſenedæ mille penè paſſibus diſtante in Pago ſtationem diſpoſuit: omnia Hoſtium tentamenta explorauit, atque anteuertit. Cùmque illum conſediſſe Vaterfletæ, accepiſſet: eumdem locum, & Caſtra inimica perluſtrare non timuit. Quippe ipſe ex altero latere cum Equitibus mille, atque Antunij, Lunæque Legionibus ad Hoſtem acceſſit: ex altero Buquoium cum Iuſtiniani, Brancatijque Copijs eòdem pergere iuſſit. Propior verò Caſtris factus, ubi parumper velitatus eſt cum Cuſtodijs ante primos Ordines poſitis, easque ad vallum ſe recipere coëgit; quidquid viſum eſt, circumſpectauit; mox ad ſua Caſtra ſe retulit. Leucâ minus altera Caſtra diſtabant ab alteris: utraque ſatis munita: utraque placidâ fruebantur ſecuritate; niſi quantùm exploratores Equites inter ſe identidem velitabantur. Quod tamen, quia nihil utilitatis afferebat, Marchio interdixit: vetuitque principes præſertim Viros in campum prodire, nè quid eis improſperum eueniret. Hanc ad Hoſtem propinquitatem Marchioni Senatus eius bellicus perſuaſit, tres potiſſimùm ob cauſas. Primùm ob exiſtimationem, quæ longè maior ex acceſſu ad hoſtilia Caſtra colligebatur, quàm ſub Antuerpiæ mœnibus quieſcendo. Deinde in quamcumque Mauritius partem iter intenderet, commodiſſimum foret in proximo degentibus ſubſequi: quod ſi ſuos ille nauibus deduceret, Catholicis quòque ad Calloi aggerem paratæ naues erant: itaque & facilis in Flandriam traiectus eſſet, & opportuna in Brabantiâ commoratio. Poſtremò quòd Equitatus in varios eius regionis Pagos diſtributus, eiſdem præſidio foret contra vicini Hoſtis incurſiones. Ad Militem verò in utramque prouinciam ultro, citroque breui tranſducendum, commodè pontem intra triduum fabricandum ad Antuerpiæ portam Valburgianam Archiducis iuſſu Spinula curauit.

Spinula hoſtilia Caſtra circumſpicit.

Scaramucciare.

Marchio ad Manſic. 26. Maij.

Eiſdē cur propiùs admouerit ſua.

Miræus in Chron. anno 1605.

VTRVM-

VTRVMQVE ſanè conſilium peropportunum fuit. Quippe Mauritius haud illo ſegnior in re ſuâ promouendâ, ingentem nauium numerum contrahebat, earumque rerum omnium copiam apparabat, quæ facerent ad hoſtilem ditionem oppugnandam. Iuſtam præterea Claſſem in æſtuario, quod Flandriam à Zelandiâ diuidit, iam paratam habebat. Et quamquam eam ſe ibi diſpoſuiſſe iactabat, ut venienti ex Hiſpaniâ Claſſi opponeret, aditumque in Belgium intercluderet: prudentiores tamen, & rei bellicæ periti iudicabant, eam obtendi cauſam veriori conſilio Flandriam inuadendi. At Marchio, ut in omnem lædendi Hoſtis occaſionem imminebat: quæ ſe prima omnium obtulit, ſtatim arripuit. 1605. *Manſicidor, ad Marchionē 29. Maij.*

NVNCIARVNT Exploratores: *Haud arduum fore quaſdam Fœderatorum naues incendere, quæ minorem alueum tenebant, à maiori ad aggerem uſque porrectum. Eſſe autem ferè omnes onerarias, venalibus rebus in alimentum Copiarum refertas. Ad eas verò facilem patere acceſſum per paludem, quà Oceanum versùs utrique peruia erat Exercitui. Neque Cuſtodias Militum pares ad obſiſtendum futuras. Quippe quingentos ſolùm Pedites eſſe: qui necdum ſe munitionibus circumſepſerant. Eos itaque profligare facillimum fore, & locum obtinere, unde tormentis quati poſſent Mauritianæ Stationes, ac non leue accipere detrimentum.* His auditis, præcepit Spinula Iuſtiniano, uti locum de viſu recognoſceret, ac rem omnem exploraret. Profectus eſt ille cum Centurionibus quatuor, & cuncta diligenter obſeruauit. Mox ad eumdem retulit: *Naues quidem poſſe facili negotio concremari: Hoſtium verò locum quàm pronum eſſet occupare, non licuiſſe ſibi dignoſcere. Verùm unum opus aggredientibus minimè importunum fore alterum attentare. Non tamen defuturas euntibus obuias difficultates. Nam & paludem eſſe limo tenaci obſitam, & plura aquarum diuortia traijcienda, quorum unum, vel ſubſidente maris æſtu, poplitum tenus inſurgeret. Etſi verò tentamentum ſucceſſu careret; tutam inde tamen receptionem fore.* Haud abſterritus difficultatibus Marchio, rem aggrediendam cenſuit, in quâ parum eſſet quod in diſcrimen obijceretur, multum quod prouenire poſſet vel Hoſtibus damni, vel ſuis emolumenti. Quare iuſſit extemplo miſſilis ignis globos fabricari, aliaque ad deſtinatum finem idonea inſtrui: tùm caſtra moueri, & dimidiam ferè leucam propius Hoſtem accedi. *Iuſtinianus. Carnerus c. 2.* *Guadagnare il poſto.* *Ritirata.*

A D opus verò tentandum eumdem Iuſtinianum miſit cum Peditibus mille: eique ſubſidiarium Cabilonum cum quingentis adiunxit. Vbi Pompeius ad maiorem alueum deuènit, trecentis circiter paſſibus ab eo diſſitum, quem exurendæ naues occupa- *Catholici naues Hoſtium incendere fruſtra tentant.*

1605. pabant: priùs quàm illum traijceret, miſit qui ſtatum Hoſtium explorarent. *Eſſer' in ordine.* Hi retulerunt, in procinctu eos eſſe ingenti numero, paratos ad obſiſtendum. Ipſemet, ut ſuis oculis rem cognoſceret, aliquantùm proceſſit. Eâdemque veritate compertâ, nil attentandum aduersùs præparatos cenſuit: ac regreſſus ad ſuos eſt. Quippe Mauritius Marchionis conſilij pridie factus certior, promptos in armis ſtare Milites voluit: & mane ſubſequente aggerem propter alueum contra Catholicos erexit; *Lungo il canale.* Sluſæque munitionem abſoluit: ut iam ex eo latere tutiſſimus eſſet.

NEQVE verò animoſior erat Spinula in rebus hoſticis inuadendis, quàm cautus in defendendis ſuis. Cùm enim munimento, quod Patientiæ diximus appellatum, à Mauritio timeret; circumiectos ſitus recognoſcendo, id roborandum cenſuit: non quòd ullius momenti locus eſſet; *Luogo di cõſeguenza.* ſed quòd illum præſenti, ac videnti Exercitui eripi armatâ manu, contra exiſtimationem eſſet; quam ſemper magni faciunt magni Copiarum Ductores. Quamobrem cum turmis aliquot progreſſus, *Auanzarſi.* obuiam habuit hoſtilium Excubitorum cohortem: *Compagnia della Guardia.* quam impetu facto ad munimenta repulit, Centurione capto, & lethaliter ſaucio. Cùmque omnia probè perſpexiſſet; poſtridie munimentum extrui iuſſit, quantùm iacere moſquetum poteſt, *Vn tiro di moſchetto.* procul minori aggere, qui maiori iunctus protenditur ad Patientiæ propugnaculum. *Noua munimenta excitantur utrinque.* Quod ubi Mauritius vidit, proximâ nocte munimentum aliud ante paruum aggerem modò dictum moliri cœpit. Eo comperto Spinula, poſtquam dimidium noctis effluxit, munimentum adortus, Hoſtem inde propulſauit. Animus eidem erat occupatum locum ſibi communire: ſed plerisque Conſiliarijs dehortantibus, laboremque inutilem aſſerentibus, quamuis inuitus morem geſſit. At quantò ſentiret ipſe rectiùs, ſtatim patuit. Mauritius namque id quamprimùm recuperauit, ſcitèque muniuit: ne-ve Catholici terrâ poſſent inferre ſuppetias Patientiæ munimento, receptaculum ſuis in palude conſtruxit. Id Marchio cum centum quinquaginta Peditibus aggreſſus, fuſo, ac fugato Hoſte, funditus demolitus eſt. Vt verò à munimento, quod ipſe excitarat, ad Patientiæ propugnaculum facilior, tutiorque tranſitus eſſet, ingentem aggerem paſſuum ſexcentorum longitudine, ab uno ad alterum duxit ſupra paludem, unâque nocte perfecit. Ponte præterea alueo, qui tranſmittendus erat, impoſito, expugnandi Patientiæ munimenti ſpem omnem Hoſti præcidit.

Lisbona. Almirante. INTEREA Claſſis Hiſpana Vlyſſippone digreſſa, ſub Archithalaſſo Petro Zubiauro, Tribunoque Petro Sarmento, Milites mille ac ducentos nauibus octo deportabat in Belgium. *Hiſpana Claſſis Belgium petẽs cum Hollãdica pugnat.* Eorum aduen-

aduentûs conſcij Fœderati ſeptem ſupra triginta nauigijs inſtru-ctis, eoſdem in Anglico freto præſtolabantur. Vt primùm eò deue-nerunt Hiſpani, qui Duncherckam inuehi cogitabant; Hoſtium Claſſem obuiam habuerunt. Hæc in illam impetum facit: tam-que acriter utrinque dimicatur, ut diu internoſci non poſſit, utra ſuperior pugnâ pars eſſet. Ad extremum verò cedere coacti ſunt Hiſpani, tum numero longè inferiores, tum tribus diminu-ti nauibus, alterâ incensâ ab Hoſtibus, alterâ depreſsâ, tertiâ de-ficientibus aquis, in ſicco deſtitutâ: cuius Nautæ, Militesque Hollandorum poteſtati ſe permiſerunt. Cæteræ curſum Angliam versùs celerarunt, ac Doueram tandem appulſæ ſunt. Eò uſque non ceſſarunt illas inſequi Fœderati, donec inde recedere com-pulerunt diſploſa eius loci tormenta; quingentis in eo receſſu ſuorum amisſis. Quare conceptam iram in miſeros captiuos ef-fuderunt, eos omnes in mare deturbantes. Vt omnino ſupra ſex-centos, pluſquam dimidium Copiarum, in eo diſcrimine perie-rint ex Hiſpanis.

1605. *Gaſpar Ens lib.25. Bentiuolus. Camerus c. 3. Iuſtinianus. Thuanus. Grotius lib. 14.*

Mox in Angliam ſe recipit.

FORTVNATIOR fuit Italicorum Militum ad Belgium ac-ceſſus. Tres eò Legiones peruenerunt: Neapolitanorum duæ; quarum alteri Tribunus præerat Camillus Caracciolus Auellini Princeps, alteri Alexander de Montibus: tertia ex Inſubriâ con-tracta, quam Vido Aldobrandinus Sancti Georgij Comes mo-derabatur.

Tres Italorũ Legiones Belgiũ intrant.

QVOD conſtitutum in Hiſpaniâ fuerat cum Rege, regioque Senatu, & cum Archiduce confirmatum in Belgio, uti Spinula tandem ad opus perduceret; Buquoium cum Equitibus mille præmiſit Thenas versùs, quas paſſim Tillæmontem vocari aliàs diximus. Eidem Albertus præſcribi ſingillatim à Marchione vo-luit, quæcumque forent in eâ expeditione gerenda: quam ini-turus viam: quem locum ultra, citra-ve Rhenum occupaturus: num ad Orſoyam ei cum Copijs conſiſtendum: num eadem, ſi tranſitum prohiberet, oppugnanda: quid etiam tranſmiſſo Rhe-no tentandum. Tantam de Ambroſij prudentiâ prudentisſimus ipſe Princeps animo ceperat exiſtimationem: ut veteranum il-lum Copiarum Ductorem, ac tot annos in Belgico bello exer-citatum, ab eo iuberet militaria præcepta ſumere, qui tantùm alterum iam annum in Belgio, ac bello verſaretur. Nec fefellit Archiducis opinionem Marchio. Ea quippe mandata in ſcriptis dedit, quæ non unam exinde victoriam Catholicis armis pepe-rere. Illud tamen ſapienter præmonuit: *Pro varietate rerum, quas vel Hoſtis gereret, vel euentus rerum opponeret, ea quòque, quæ ipſe præſcriberet, commutanda. Igitur videri ſibi*, aiebat, *deducendum*

Manſicid. ad Spinulã 15. Iunij.

Archiducis opinio de Spinula.

Marchionis mandata bellica.

Spinula ad Manſicidor. 17. & 21. Iun.

Exer-

1605. *Exercitum ad Rhenum: inque eius ripâ locum aliquem occupandum, ac validè muniendum. Nec procul ab opulentâ Urbe Monaſterio caſtra locanda, ut illinc abunde ſuppeterent commeatus. Tùm iuxta fluuium Copias Lingam uſque perducendas. Eam, ſi fieri poſſet, capiendam. Longius iter ab ſe proponi, ſed tutius, atque alimentis Exercitûs opportunius. Vel Orſoyam petendam, vel potiùs Cæſariſuertam, quæ Coloniæ propior, & Monaſterium ituris commodior. Quod ſi Orſoyam proficiſcantur, eaque Copijs obſiſtat; probè videndum, an eidem facere vim expediat. Quippe Rheno vix traiecto, loca infeſtare ſacro Imperio ſubiecta, rem eſſe, quæ prauam creet de Catholicis armis opinionem: adeòque non modò auxilium ab eis ſperare nullum queant, ſed eadem potiùs experiantur in ſuam perniciem cum Hoſte coniuncta. Conſultius itaque videri pacatis artibus Cæſariſuertam tenere: ſin id nequeat, circa illam aptiſſimo loco Caſtra munire. Cauendum denique à Populis eius regionis lædendis, aut ullâ ratione vexandis. Quippe fugatis terrore Populis, alimentis deſtitueretur Exercitus.* Hæc à Marchione præſcripta, ab Archiduce probata, à Buquoio, quantùm licuit, peracta.

Munſter. Lingben. Orſoy. Ceyſerſuert.

Maſtrich. Buquoius Copias deducit ad Rhenũ.

TRAIECTVM itaque, quod eſt ad Moſam, ductus Exercitus: quem paulò pòſt conſectatus cum ſuâ Legione Turrius, cumque ſuis Copijs Barlæmontius, Sanciusque. Eidem prope Traiectum adiunxit Legionem Inſubrum Aldobrandinus, & Neapolitanam Præneſtinus Princeps, qui eam, pro Caracciolo in Italiam regrediente, regebat. Indè Coloniam Milites traduxit Buquoius: atque ad Rhenum progreſſus, eum traiecit nauibus quatuor, totidemque pontonibus ad hunc finem ſecum deuectis. Cùmque ad cuſtodiam fluminis nauigia quædam Fœderatorum reperiſſet, eiſdem profligatis, tenuit Cæſariſuertam. Ibi ex Marchionis præſcripto, caſtra poſuit, & munitione firmauit. Nec multò pòſt eòdem Iuſtinianus cum ſuâ Legione peruenit: cui ſe ad Traiectum addiderant Equites quingenti, octingentique Pedites è Geldriæ Præſidijs educti. In alterâ quòque Rheni ripâ Coloniæ propinquâ moliri Buquoius propugnaculum cœpit. At Mauritius ab hoc armorum apparatu Rhenobergæ metuens, Erneſtum Naſſauium eò cum quatuor Peditum, duobus Equitum millibus maturè præmiſit. Is ibidem caſtra metatus, eadem validiſſimis firmauit munimentis; quibus ingentem campi planitiem amplexus, quid rerum agitaret Buquoius, diligenter obſeruabat. Accidit per id temporis, ut Henrici Thſerembergij Comitis Vexillarius cum Equitibus quinquaginta Rhenobergam versùs incitato curſu contendens; Thomam Fillerium, unum ex Tribunis Militum Fœderatorum, obuium cum ipſius Copijs haberet. Ab

Fortificatio. ni reali.

eo adactus ad prælium, ſuperatus, & cum aliquot è ſuis captus eſt. Quod idem infortunium ſubijt Robertinus annonæ Structor, cum Coloniam peteret. 1605. *Commiſſario de' viveri.*

Spinula cum aliis Copiis Rurortam petit.

INTEREA Spinula Borgiam, atque Embdanum Comitem cum ſubiectis Copijs Rhenum versùs præmiſit; ipſemet proficiſci paratus, ubi primùm Fridericus Comes adeſſet, ut Exercitum, qui perſiſtebat in Flandriâ, moderaretur. Sed neque Mauritius Militem omnem ex eiſdem finibus deducebat. Simulatam quippe ſuſpicabatur eam Hoſtis ſeceſſionem, ut Fœderatis etiam Militibus digreſſis, liberius, atque expeditius Catholicis foret Sluſam obſidere. Poſtquam Fridericus aduènit; mouere cœpit Marchio, & magnis quidem itineribus in Rhenanam regionem: Erant in eius comitatu Aloyſius Velaſcus, Oſſunæ Dux, Caſertæ Princeps, alijque ex bellico Senatu: cumque Legionibus ſuis Antunius, & Melzius, Equitesque quingenti: ac nouem tormenta bellica ſubuehebantur. Prope Traiectum ad Moſam adiunxere ſe illi cum ſuis Embdanus, & Borgia. Ac tandem undecimo Calendas Auguſti tenuere Cæſariſuertam. Indè tranſmiſſo Rheno, in alterâ fluuij ripâ propugnaculum quinque turribus inſtructum fabricari aggreſſi. Quod opus dum procedit; Marchio cum bis mille Peditibus, Equitibus mille quingentis, & bombardis duabus, ad interiorem oram progreſſus eſt, ut Rurortæ ſitum circumſpiceret. Erat autem id Oppidulum ad Ruræ fluminis ripam, neutri bellantium Partium addictum, aut infenſum. Theodorum Comitem Triuultium eò cum Equitatu præmiſerat: qui Hoſtium manum in ripâ deprehendit, è bellicis nauigijs non ita pridem egreſſam. Eam inuadens Triuultius partim cæcidit, partim cepit, plerosque fugauit. At Spinula ubi eòdem peruènit, in eaſdem naues tormenta dirigi, atque ingentem moſquetorum vim exonerari iuſſit. Quo terrore nautæ coacti ſunt ſublatis anchoris naues ſecundo fluuio Rhenobergam ſubducere. *Roerort, Roer.* *Sarpare, Salpare.*

MAVRITIVS, poſtquam accepit, Catholicorum Peditum quindecim millia, Equites bis mille quingentos Rhenum traieciſſe: iam non per ſpeciem, ſed re verâ aliam à Flandricâ regionem inuadi, compertum habuit: quam tamen in partem ſe, Militemque conuerteret, ignarus quò tenderet Hoſtis, diu, multùmque anceps animi dubitauit. Illud certò cognouit, nequaquam ſibi manendum in eâ, quam antea ceperat, Statione. Quare ad Iſendicam, relicto cum tribus Peditum millibus Gaſpare Colignio Caſtellionis Domino (alij Vandernotium tradunt) cæteras ipſe Copias Rhenum versùs deduxit. In utrâque fluminis huius ripâ dum prævalidæ munitiones à Catholicis erigun- *Gaſpar Ens lib. 26.*

Mauritius quoque cum ſuis ad Rhenum contendit.

tur,

1605. tur, adhuc ſuſpenſas ſuorum, nedum Hoſtium, mentes Marchio detinebat, ignaraſque, quam in partem inferendum bellum. Quamquam enim oppugnandam Friſiam, didita per Exercitum fama vulgaſſet; ægrè tamen id ſibi Milites, præſertim veterani, perſuadebant. Lapſis quippe retrò temporibus id conſilij reiectum, ut vanum, fuerat (etſi capta à Mendozzâ Rhenoberga admodum eis eſſet conatibus opportuna) propterea quòd commeatuum inſtructio per alienas terras ardua videretur. Quantò verò tùm id laborioſius futurum, cùm Rhenoberga foret in Hoſtium poteſtate? Neque tam prudentem Ductorem credi poſſe, contra imperatorias artes, hoſtilem illam Vrbem, Præſidio valde roboratam, ad terga ſuarum Copiarum velle relinquere. Sed non ſemper à rebus geſtis exempla ad res gerendas petere opportunum eſt: cùm præſertim vel leuiſſima conditionis cuiuſpiam immutatio magnam negotijs inferat diuerſitatem. Quod ergo cum Rege, atque Archiduce conſtituerat, nè militiæ quidem Præfectis aperiendum cenſuit Marchio: nè ſuſceptæ deliberationis vel tenuis ad Hoſtem aura perlaberetur. Et eum ſanè fructum conſequutus eſt, quem taciturnitate magnorum Ducum propriâ, contendebat. Hoſtis namque conſilij eius neſcius, firmare tempeſtiuè non potuit idoneis munitionibus ea loca; quæ facili negotio fuere paulò pòſt à Catholicis expugnata.

Vbi verò præparata ſunt omnia, quæ ad eam expeditionem requirebantur; & iam accingere ſe ad iter debebat Miles; Senatum bellicum Spinula conuocauit, eique tandem palàm fecit: *Regis, Archiducisque mentem eſſe, ut in Friſiam arma conuerterentur, atque incommoda belli hoſtica, non ſua ipſorum ditio ſentiret. Ad eum finem florentes Copias eò uſque deductas, pecuniæ quantum ſatis ſit ſuperque conflatum; Rheni tranſitum non unâ munitione cuſtodiri. Præ ceteris verò locis ab Hoſte occupatis, Lingam expugnare neruis omnibus conandum. Magnum enimuero id opus, & arduum: cùm ad eam inuadendam multum alienæ, multum hoſticæ ditionis peragrandum ſit; longèque ab regijs terris, auxilioque fidelium Populorum abeundum. Neque ex arte bellicâ videri, Oppidum illud priùs aggredi, quàm alia, quæ eò perducunt, loca in poteſtatem veniant Catholicorum, atque ab ijs valido præſidio firmentur, ut liber pateat aditus reuerſuris, ac Subſidijs, ſi fuerit opus, Lingam ſubmittendis. Non propterea tamen ab eorum præſcripto Principum aberrandum: remque aggrediendam, quæ procliuior experientibus futura ſit, quàm primâ fronte videatur, quæque maximum allatura Catholicis armis emolumentum. Lingam id temporis parum validè munitam, neque ad obſidionem diu ſuſtinendam ſatis inſtructam; nihil tùm minùs ſuſpi-*

Iuſtinianus lib. 4. Carnerus c. 3. Bentiu. l. 7. Grotius lib. 14.

Spinula in Senatu bellico ſuſceptum cõſiliũ aperit Lingæ inuadendæ.

cantibus Fœderatis, quàm id Oppidum inuadi, quod ab Regiâ ditio- 1605.
ne, Catholicisque Copijs eſſet remotiſſimum. Ad illud iam ſibi per Rhenum aditum patefactum, ſuiſque Militibus conſeruatum iri. Regionem peragrandam eorum eſſe Principum, aut Populorum, qui in Regem, Archiducemque amico eſſent animo, certè non infenſo. Atque ubi nihil eis aut damni, aut moleſtiæ per Milites importetur (quod vigilantiſſimè proſpiciendum, ac ſeueriſſimè puniendum à militaribus Præfectis) non eſſe quòd uſquam tranſitus intercludatur. Alimenta præſenti, numerataque pecuniæ non defutura: idque à ſe datâ operâ prouiſum, & paratum. Quod ſi, Deo fauente, Catholici Lingam ceperint; dubitandum non eſſe, quin eam quòque ab Hoſte repetituro tueantur. Neque enim promptiorem illum ad Oppidum obſidendum fore, quàm Archiducem ad ſuppetias immittendas. Magni verò momenti ad maiora tentanda, aliasque ab Hoſte victorias referendas illud eſſe, quod Friſia velut oſtium ſit, Germaniæque confine, & ex quo prona, ac libera ſit in alias partes excurſio. Cæterùm ad tam opportunam expeditionem nihil interijciendum moræ: neque ad oppugnationes alias ſeu Grollæ, ſeu Rhencbergæ (quæ in itinere ſe obijciunt) arma interuertenda. Spatium quippe Fœderatis daretur Lingæ validiùs muniendæ: adeòque in multos menſes protraheretur obſidio, quæ tunc paucis diebus ad finem perduci poſſet; cùm quingenti dumtaxat adforent Præſidiarij, iique minimè veterani. Neque tùm à Mauritij ſubſidio timendum eſſe: cùm eius conſilij prorſus ignarus, adhuc animi ſuſpenſus detinebatur in Flandriâ. Cùmque nauales eo anno magis, quàm terreſtres meditaretur pugnas; minùs tunc ab ijs eſſe paratum, quæ deducendo terrâ Militi neceſſaria forent: Quòd verò Linga in amplâ, explicatâque planitie ſita eſſet; ſibi perquam commodum euenire, ut in aperto campo manum cùm Hoſte conſereret: id namque & ſibi unicè in votis eſſe, & Regi, Archiducique pergratum. Nullam denique ad Oppidum aggrediendum expectari debere, aut exoptari poſſe maiorem temporis opportunitatem: quando maturæ iam fruges eſſent, necdum ſub tecta comportatæ: ut nunquam timendum ſit minùs, alimenta Copijs defutura.

HIS à Marchione argumentis in medium prolatis, Procerum, ac Præfectorum omnium mentes in eam ſententiam ſunt adductæ; ut pronum, ac facile, rationique maximè conſentaneum ducerent; quod paulò antè perarduum, atque ab omni militari prudentiâ alienum exiſtimabant. Tùm verò de cœptis munitionibus relatum in eodem bellico Senatu. Rogati ſententiam, in magnâ erant opinionum varietate. Optimum factu alijs videbatur, nonniſi eis perfectis, ac Militum cuſtodiæ commendatis, Caſtra inde mouere. Alij contrà diruenda, quæ ſtruebantur, munimenta cenſebant: nè vel in Hoſtium uſum cederent, vel ad

Deliberatio de munimentis inchoatis.

eorum

1605. eorum cuſtodiam minueretur Exercitus. Neque defuturas, aiebant, in regreſſu naues, quibus Rhenus traijceretur. Solertius à nonnullis conſilium offerebatur: ut nempe quod ſpectabat ad Friſiam propugnaculum ampliori munitione roboraretur: atque ibi pars relinqueretur Exercitûs, pars altera Lingam immigraret. Magnum eâ ratione momentum, ac vim, affirmabant, propugnaculis aduersùs hoſtilem impetum acceſſuram. Hoſtem ipſum facilè deceptum iri, animum inducentem, nequaquam Catholicos Friſiam inuaſuros: verùm ſimulationem eam eſſe, quâ Erneſtum, eiusque Copias Rhenobergâ procul auocarent, alióque pertraherent; inde verò Milite in circumiectis locis relicto, Rhenobergam ipſam maiore nudatam præſidio aggrederentur. Sed neque uniuerſum Exercitum Lingam perducere tutum eſſe: cum in eo plerique tyrones forent, necdum belli laboribus obdurati: qui tam longo itinere contrahere morbos poſſent, aut facilè dilabi. Paucorum tamen hæc erat ſententia: cùm plerique omnes minimè diuidendas Copias cenſerent; ſed viribus uniuerſis hoſtilem locum adoriendum.

Iuſtinianus. Camerus. Thuanus. Haræus. Grotius.

His Marchio auditis, commendatoque cunctis patefactæ rei ſilentio, ſeque ad iter parare iuſſis, Senatum dimiſit. Edici quòque mandauit per Exercitum, pœnâ capitis intentatâ, ut à ſuis nemo Stationibus quâcumque de causâ digrederetur, aut in itinere Ordinem, locum-ve deſereret. Circumire præterea Caſtra iuſſit rerum capitalium Præfectum cum ſuis Satellitibus, & Carnifice: atque ubi quis edicta violaſſet, ſtatim extremo ſupplicio punire: ut paucorum pœna cunctos in officio contineret. Quâ militaris diſciplinæ famâ peruagatâ: cùmque nullum ſibi damnum, aut incommodum à Catholicis armis inferri, circumiectarum Incolæ regionum viderent, imò lucri multum inde ſperarent; affatim ad ipſa Caſtra alimenta venalia comportabant. Illud etiam ſapienter fuerat ab Archiduce proſpectum, atque imperatum: ut ſe Spinulæ comitem adiungeret Philippus Croyus Solræ Comes, atque aurei Velleris Eques; qui Alberti nomine cum finitimis Principibus, locorumque Magiſtratibus colloqueretur: eiusque mentem eſſe affirmaret, ut nulli Gentium ſuus Miles fraudi, aut incommodo eſſet; ſed ſuæ tantùm ditionis loca ab Hollandis uſurpata recuperaret. Alimenta Copijs, nonniſi numeratâ pecuniâ, poſtulare. Eaſdem non in Oppidis muro ſeptis, ſed in patentibus Pagis hoſpitium, ſinè Popularium detrimento, habituros. Ea humanitatis officia ſi ſuis à benignis Principibus, ac Populis minimè negarentur, Archiducis beneuolentiam, patrocinium, ſubſidium eiſdem nullo tempore defutura.

Spinulæ rigor in militari diſciplina.

Spi-

SPINVLA cùm eam commeatuum copiam, quæ in ſolidum menſem ſatis eſſet, deportandam Coloniâ curaſſet; imponi carris iuſſit; ſimulque duas molas, totidem celoces, & quinque pontones (hoc eſt naues pro ponte futuras) conuectari. Quæ verò munimenta tam diligenter extructa, tamque opportuna erant ſuis Copijs ultro, citroque tranſducendis, minùs inſtructa Milite relinquenda non cenſuit: nè ſi ea Hoſtis, ut valde credibile erat, oppugnaret, cogeretur ipſe, ad ea ſubſidio iuuanda, Linganam deſerere obſidionem. Igitur eiſdem cuſtodiendis Buquoium cum ſenis ferè Peditum millibus, Equitibusque quingentis reliquit; ei magnopere commendans, ut ſeſe undique aggeribus probè muniret. Et quamquam tantam ibi Militum partem collocaret: ſufficientem tamen operi deſtinato ſuppetere ſibi numerum exiſtimauit. Neque à Mauritio obuiàm veniente metuendum: cuius admodum imminutus erat Exercitus; eiusque pars magna in Flandriâ relinquenda, tum ad defenſionem Sluſæ, tum aduersùs alia Friderici Comitis tentamenta. Militem verò Rhenobergæ ſubſidio miſſum euocari non poſſe, nè Catholici à circumiectis propugnaculis excurrentes Oppidum illud aggrederentur.

1605. *Fregate.* *Marchio ad Regē 4. Augusti.*

IGITVR itineri ſe Marchio commiſit, ſecum deducens nouem Peditum millia, Equitum circiter duo, cum undecim tormentis. Ordo verò agminum hic ferme fuit. Peditatum omnem tres æquas in partes tribuit, Equitatum in duas. Harum unam in fronte Exercitûs collocauit, Ductore Velaſco. Illius ſequi veſtigia iuſſit unam Peditum partem, & quatuor tormenta. In medio cum impedimentis, & carris alia quinque tormenta trahebantur: & pars altera Peditatûs unà procedebat; cuius acies geminæ carros utrinque ſtipabant, nè in arctioribus vijs ab reliquo Exercitu diſiuncti, Hoſtium incurſionibus paterent. Poſtremi erant cæteri Pedites cum duobus tormentis: totumque agmen claudebat pars altera Equitatûs. Vbi verò ſitus amplior ſeſe explicabat, carri geminati agebantur, & Peditatûs pars intermedia ſiniſtrum latus obibat. Statim atque primum agmen ad Stationes peruenerat, in acies directum conſiſtebat: Equites utrumque latus tutabantur, tormentis quatuor in fronte diſpoſitis. Succedebant reliquæ partes Exercitûs eodem ferè ordine diſtributæ. In principijs ipſe Spinula obequitabat: plerunque verò antecedebat, ut regionum ſitus proſpectaret, ac rebus omnibus maturè prouideret. Hoc ordine Ruram fluuium primâ die traiecerunt: alterâ tenuere Dorſtenam, ac Luppiam amnem ponte tranſmiſere. Eum pontem igne abſumere conatus eſt Thomas Fillerius Fœderatorum Tribunus: verùm eòdem perueniens cum pri-

Ordo Exercitus à Spinula ducti. *Vāguardia.* *Battaglia.* *Maniche.* *Retroguardia.* *Quartiero. Metter' in iſquadrone.* *Vāguardia.* *Roer.* *Lippa.*

1605.
Vãguardia.

primis Ordinibus Velaſcus, Hoſtem inde reiecit, ac fudit.

Bentiuolus. Ex lit. Stephani Rombi ad Polyxenã Marchionis Matrem è Caſtris 12. Aug.

Principum, ac Populorum beneuolẽtia in Marchionem.

DVM in hunc modum per variorum Principum ditionem progrederetur Exercitus, & quidem ſeuerè obſeruatâ militari diſciplinâ, neque ullo regionibus illato detrimento: maximis beneuolentiæ, honoriſque ſignificationibus Marchio excipiebatur, uti ſapiens Ductor innocentis Exercitûs. Equi præſertim & ad iter, & ad bellum opportuni ab ijs Principibus identidem illi dono mittebantur: ſed ipſe generoſè recuſabat, gratias pro munere oblato remittens. Quo illi magis in eius amorem, ac venerationem incenſi, quæcumque Copijs neceſſaria pretio petebantur, largè, ac benignè ſuppeditabant. Cliuiæ, Veſtphaliæque regionibus peragratis, intrauit Exercitus eam, quæ trans Iſalam fluuium eſt, atque inde Tranſiſalana vocitata. Ea Fœderatis prouincijs adnumeratur, proximèque Friſiam attingit. Molas per eam omnes pertringi Mauritius iuſſerat, ut hoſtiles Copiæ victûs penuriâ laborarent. Verùm haud minore prouidentiâ Spinula & magnam farinæ copiam ſecum vehebat, & molas ipſas, aliaque ad molendum inſtrumenta.

Iſel.
Ouerijſel.

Marchio ad Manſic. 19. Aug. & ad Regem 28. Gaſpar Ens. Bentiuolus. Iuſtinianus. Carnerus c. 4. Thuanus. Haræus. Continuator Aitſingeri. Guillelmus Baudart. Franc. Lanarius. Bulengerus lib. 12. Grotius lib. 14.

Oldenſaliam Spinula inuadit.

QVINTO Idus Auguſti Catholicorum Exercitus Oldenſaliam peruènit (quam nonnulli veterem autumant Saliorum Sedem: Oldenſilum alij vocant) Oppidum ſanè ambitu magnum, ſed munitionibus, ac præſidio minùs, quàm oportebat, inſtructum. Eo ſi potiretur, magno futurum commodo ad Linganam expeditionem ratus eſt Marchio: tum quòd illac bellicum inſtrumentum tranſuehi Lingam poſſet: tum quia Hoſti tranſitus intercluderetur Obſeſſis ſubſidium inferenti: ibidemque receptum Catholici tutum nanciſcerentur. His de cauſis Oppidum capere cùm decreuiſſet; Theodorum Comitem Triuultium cum Equitatûs parte præmiſit, ut ad illud obſidendum loca occuparet. Vix eò Triuultius acceſſerat, cùm ex aduerſo Equitum turma portis erupit. Illam tamen tam acriter Theodorus Comes cum ſuis inuaſit, tantoque impetu repulit, ut eam ſtatim in Oppidum retrocedere coëgerit.

Triuultius Comes erumpẽtes repellit.

Faſcine. Gabbioni. Aſſaltare.

Oldenſaliæ oppugnatio.

EADEM die in conſtruendis ramalium faſcibus, & corbibus, alijſque bellicis machinis præparandis laboratum eſt. Tùm è tribus lateribus impreſſionem fieri Spinula iuſſit. Ex uno à Borgiâ, Antunioque cum Hiſpanis: ex altero à Melzio, ac Iuſtiniano cum Italis: à Turrio, ac Balanſonio cum Vallonibus, & Burgundionibus è tertio. In hos omnes Oppidani erumpentes, loco cedere compulerunt: verùm denuo preſſi ſe recepere in Oppidum. Inde moſquetis, minoribuſque bombardis haud leuis pernicies inuecta Catholicis: qui tamen haud propterea ab retinendo, quem

Sagri.

ce-

ceperant, loco abſterriti. Solidam noctem in erigendis à quatuor partibus Oppidum versùs aggeribus, deſudatum: ac primâ tandem luce omnes perſpecti ſunt ad foſſam perducti. Duo præterea tormentorum ſuggeſtus excitati: alter ab latere Hiſpanorum, bombardas quaternas ſuſtinens: alter prope Italos, ſenas. Eâdem nocte Linganus quidam captus eſt à Catholicis Equitibus, qui Lingam versùs miſſi fuerant ad eius ſtatum propiùs explorandum. Ad Marchionem perductus, ea confirmauit, quæ iam ille compererat. Oppidum eſſe Militibus admodum deſtitutum: tormenta magnam partem ſine fulcris, atque adminiculis. Validum tamen ſubſidium in dies expectari: quandoquidem nuper de Catholicorum conſilio factus certior fuerat Mauritius.

1605. Trincierę. Batterie. Pigliar lingua. Artiglierie ſcaualcate. Rinforzo di gente.

Id ubi Spinula audiuit; Triuultium Comitem cum mille quingentis Equitibus immiſit: qui aditus omnes circa Lingam antecaperet; nè Hoſti Subſidium introducere licèret. Vbi verò primùm illuxit, concuti utrinque tormentis Oldenſalia cœpit: tantoque impetu continuata concuſſio, ut vehementer fuerit in Oppido trepidatum. Quamobrem Obſeſſi colloquio ab Obſeſſoribus poſtulato, deditionem æquis conditionibus fecerunt. Eâdemque die quarto Idus Auguſti, emigrauere Pedites ferè quadringenti & quinquaginta, Equites octoginta unà cum armis, ac ſignis, ſtrepentibus tympanis, fomitibusque ſuccenſis. Manus Militum maxima fuerat ante dies quatuor ad Oppidum tuendum à Mauritio miſſa. Multi ex eis extincti, plerique ſaucij. E Catholicis ad quinquaginta cæſi; quorum præcipui Ludouicus de Maximis Centurio, & Malateſta Comes Bandinus: totidem vulnerati. Quinque in Oppido reperta tormenta, & bellici inſtrumenti vis aliqua. Ad eius præſidium reliquit Marchio Henricum Comitem Thſerembergium cum Peditibus mille Germanis, atque eâ Equitum turmâ, cui præerat. Ipſe verò Lingam versùs Exercitum deduxit, magnis utens itineribus, quinque nimirum, aut ſex quotidie Brabantiæ leucarum: ſapienterque victoriæ ſpem in Hoſte præueniendo reponens. In mediâ viâ duas è tribus Copiarum partibus interſiſtere cum impedimentis iuſſit, ac pernoctare in Oppido ad Vechtam amnem ſito, cui nomen Horthorno. Primum verò agmen duas continens Hiſpanorum Legiones Lingam præmiſit. Quò cùm poſtridie perueniſſet uniuerſus Exercitus; caſtra circa eam locauit, ſtationesque diſpoſuit. Hoſtes interea concrematis circumiacentium hortorum ſæpibus, quæ camporum proſpectum adimebant, opem omnem, ac vires ad defenſionem parabant.

Oldenſel. Oldenſalia Spinulæ deditur. Toccar la chiamata. Renderſi à patti. Tãburi battenti. Corde acceſe. Marchio ad Regem 19. Auguſti. Idẽ Hiſtorici.

Lingæ ſitus deſcriptio.

Inter Occiduam Friſiam, quæ in ſeptemdecim Belgij Pro-

uincijs

1605. uincijs recenſetur; eamque, quæ ad Orientem Solem, & Germaniam ſpectat, pari ferè interuallo interiacet Linga. Propior mille paſſibus eſt Amiſio fluuio: & Comitatûs titulo cohoneſtatur. Agrum habet rebus omnibus ad humanam vitam neceſſarijs copioſum. Quare tum quòd ad Exercitum alendum erat percommoda; tum quia Germaniæ, Rhenique traiectum habet in poteſtate, magno emolumento ducebatur eam ſibi vendicare. Senſerat hoc ante aliquot annos Mauritius: qui ad patentem Rheni aditum, & liberos commeatus Fœderatorum Copijs conſeruandos, id Oppidum cepit. Quod ſtatim cum ditione poſſidendum ei conceſſere Fœderati (ut antè diximus) tanquam præmium impenſorum publicæ utilitati laborum. Quamobrem ipſe, ceu rem ſuam, nouis munitionibus roborauit. Mœnia undique loricâ, aggeſta humo ſuffarctâ concluſit: ſex adſtruxit ingentia propugnacula; quorum bina tam Oppidum, quàm eius Arcem tutarentur. Eorum ſingulis fabricandis ſingulas Fœderatas Prouincias erogaſſe pecuniam ferunt: adeòque certatim unamquamque ſuum ab omni parte perficiendum curaſſe: ut hoc etiam honore cumularent Imperatorem ſuum. Neque minùs validam Lingam reddebat circumducta foſſa octoginta paſſibus lata, quatuor alta, perpetuiſque abundans aquis: quas aliò deriuare perarduum erat; & quòd amnis quamuis exiguus in eam continenter influit; & quia ſitus in circuitu editior eſt. Vnum animaduertit Spinula tam ſcitè ſtructis munitionibus deeſſe: exterius nempe aliquod foſſæ propugnaculum: quod tamen celeritate aduentûs ſui interuerſum fuiſſe, probè intellexit.

Lingben. Ems. — *lib. 10.* — Eiuſdem munitio. — *Ricinto terrapienato. Baloardi reali. Cittadella. Ex lit. Marchionis ad Regem 28. Auguſti.*

OPINIONE validior apparuit Linga cominus proſpectantibus Exercitûs Catholici Præfectis. Neque enim ſemper fama tollit in maius: & qui ſperant, atque audent, cuncta faciliora ſibi fingunt. Quamobrem ex ijs non defuere, qui Marchionem ab oppugnatione dehortarentur, cùm dicerent: *Multum laboris, ac temporis in Oppido tam bene munito inſumendum: magnamque partem Exercitûs ante illa mœnia profundendam*. Alij contrà meliorem ingerebant animo ſpem; & breui, facilique negotio captum iri Lingam aſſerebant. *Quippe ut ſitu, manuque munitiſſima foret: quo tamen tenebatur, adeo tenue Præſidium eſſe, ut nulli bellorum perito dubium relinqueret, quin opportunâ adhibitâ diligentiâ, maturè expugnaretur. Neque enim in ſaxis, aut aquis; ſed in Virorum pectoribus, animiſque poſitam eſſe veram, ac firmam locorum defenſionem*. In hanc ſententiam, quæ generoſæ menti congruentior erat, ſine morâ incubuit Spinula: qui rerum deliberationes magis ex alieno conſilio, quàm ex ſuo vel iudicio, vel imperio naſci volebat.

Lingana obſidio. IGITVR eâ ipsâ, quâ peruènit Exercitus, die ſub noctem, Caſtris poſitis, erigi à quatuor partibus obliquos aggeres mandauit: hunc ab Hiſpanis, illum ab Italis, tertium à Burgundionibus unà cum Vallonibus, quartum ab Germanis. Id laboris ſecundarunt exigui quidam arenarum tumuli interiecti, quos Dunas appellari diximus aliàs; & circumductæ ſuburbanis hortis foſſæ, per quas tutis, ac tectis licebat commeare Militibus. Et quamquam muralibus ex Oppido tormentis nonnulli aut perempti forent, aut vulnerati; non idcirco tamen cæterorum ardor elanguit. Imò ingens inter Nationes gliſcebat de laborando, ac progrediendo certamen. Directis in mœnia tormentis Defenſores arcebantur. Ac tertiâ demum die Itali, & Vallones foſſæ labrum tenuerunt. 1605. *Approcci.*

INTEREA Solræus Comes Rhenam, qui Pagus eſt Veſtphaliæ, ad principem quemdam Virum proficiſcens, Ciaccij Domino cum Equitibus centum comitante; tribus ferè leucis Lingâ procul in hoſtilem incidit Equitatum. Erant namque in inſidijs diſpoſiti Equites centum quadraginta ſub Thomâ Fillerio. Hi ſtatim atque Catholicos conſpexere; eos inopinatò adorti ſuperarunt: Ductorem, aliosque multos peremerunt; captiuos abduxere triginta. Solræus ægrè, nec niſi ſaucius, euaſit. Id ubi Marchio comperit, Velaſcum, Equitesque trecentos ad perſequenda Fillerij veſtigia raptim immiſit. Sed iam is tam longè receſſerat, ut aſſequi non licèret. Solræ Comes cum aliquot è ſuis Rhenam peruènit: at eum Oppidani excipere recuſarunt. Quare Stencurtium ſe tranſtulit. Inde à Spinulâ Lingam reuocatus, magnâ Equitatûs parte ad eum in itinere tutandum tranſmiſsâ. *Agguatati.* Solræi Comitis Equites profligantur. *Aſſalir' all'improuiſo. Condur prigioni. Saluarſi. Andar' alla traccia.*

LINGAE obſidio procedebat in dies, magnoque Milites ardore allaborabant. Eòque feliciùs opera promouebantur, quòd Oppidi Defenſores minùs crebris, uti fit, eruptionibus interpellabant: neque ita frequentibus tormentorum ictibus Operas proſternebant. Ipſi namque numero vix erant ſexcenti: & bombardæ undecim. Pyrij præterea pulueris magna penuria parcere diſploſionibus cogebat. Iamque ad foſſam Hiſpani deuenerant: aquarumque altitudinem dimenſi, tantam eam deprehendere, ut tranſiri vado non poſſet. Quamobrem illas diuertere cogitarunt excauato canali, qui à foſsâ ad veterem fluminis alueum pertineret. Quoniam verò longi temporis hic erat labor; eius moræ impatientes Itali, ac Burgundiones eamdem foſſam opplere ingeſtâ materie ſunt aggreſſi. Turrius itaque cum ſuis, virgultorum faſcibus, & cumulatis terrâ farciminibus magnam eius partem ante ſuam Stationem peruiam fecit: quod verò reliquum erat foſſæ ponte obtectum fuit ex aſſeribus innexis coagmentato; *Auanzarſi co i lauori. Sortite,* Opera militaria in obſidione. *Salſiccie.*

to;

c

1605. *Tonelli.* *Gabbioni.* to; quos ſubiecta doliola ſuſtinebant, ex ingenio Targoni. Machinamentum aliud architectatus eſt Iuſtinianus, ad Militem trans foſſam ducendum. Maiorum corbium copiam è validis, viridibusque viminibus contexi iuſſit, ut ſupermeantes homines ſuſtentarent. Tùm è ſuis aliquot miſit, qui armis veſtibusque depoſitis, foſſam ingreſſi, eas corbes in ſeriem diſponerent, iungerentque, faſces quòque ramalium, & crates inſternerent ad inambulandum accommodatas. Id operis, quod per noctis tenebras tutiùs procedebat, dimidiam fermè foſſam occupauit.

NOCTE ſubſequutâ Melzius Tribunus laborem continuauit, non ſinè magno diſcrimine, ac detrimento. Hoſtis quippe continenter bombardis ferreos talos ſpargentibus, & moſquetis multos in foſsâ extinguebat, aut vulnerabat. Conſtanti tamen animo ita eſt ad lucem uſque deſudatum, ut oriente Sole ſex tantùm paſſus ab altero foſſæ labro, & parum ab imminente propugnaculo Itali diſtarent. Germani dimidium foſſæ tenebant. Hiſpani eamdem exhaurire neruis omnibus conabantur. Cunctorum verò acerrimi Burgundiones, & Vallones iam ponte ad propugnaculum peruenerant, idque ſuffodere, atque acto, in- *Far volare vna mina.* cenſoque cuniculo ſubruere moliebantur: cùm omnium expectatione celeriùs colloquium poſtulant Lingani, quâ parte premebant Itali. Audici ſunt perlibenter à Spinulâ, gaudente, tanti *Linga Spinulæ deditur.* momenti locum tam breui, ſine multâ ſanguinis effuſione, ſubactum. Eiſdem, quibus Oldenſalia dedita, conditionibus inter eos conuènit.

IGITVR quarto decimo Calendas Septembris Lingam deſeruere Pedites ſupra quingentos, quorum ſaucij quinquaginta: *Bagaglio.* eisque Marchio carros commodari iuſſit, ad impedimenta tranſuehenda. E Catholicis ibidem relicti quà extincti, quà vulnerati ferè ducenti: quos inter præcipui Centuriones duo, Ianitellus occiſus, Melgara ſauciatus. Tormenta undecim in Oppido re- *Poluere d' archibugio.* perta, militaris inſtrumenti (excepto nitrato puluere) non parum, & commeatuum copia; quâ ſuſtineri diutius obſidio po- *Marchio ad Manſic. 19. Aug. & ad Regem 28.* tuiſſet. Eius initio quamuis alimenta non deeſſent in Caſtris, cariùs tamen ſtabant; vel nondum ſecuris Agreſtibus de militari licentiâ, ideoque non ita frequentibus ad res venales importandas: vel quòd obſidio longè futura diuturnior crederetur. At poſt- *Vettouaglia.* modum tantùm abundauit annona: ut Stationes omnes circumfluerent ruſticis plauſtris omni ciborum genere onuſtis; & minore pretio in alieno ſolo cibaria vænirent, quàm vel Antuerpiæ, vel Bruxellis. Opportuna ad hanc rem Marchionis illa cautio fuit: nè Miles initio ad alimenta ſibi affatim comparanda, certatim,

ac promiſcuè effunderetur: ſed aliquis intercederet rigor, & moderatio; ut iuſtè diſtributa ſatis omnibus eſſe poſſent. 1605.

Vbi primùm de Lingâ obſeſsâ Mauritius cognouiſſet; è Flandriâ Rhenum versùs deceſſerat, ut Spinulæ obſiſteret, Oppidoque laboranti ſubſidio foret. Cùmque Dauentriam perueniſſet, *Deuenter.* ibique de rationibus propugnandæ Lingæ deliberaret: eam iam Hoſti deditam accepit. Ingenti ex eo nuncio indignatione, ac dolore perculſus; hunc tamen alto corde preſſit, vultuque ſpem, atque alacritatem præferens, publicè profeſſus eſt: *Sibi tùm quidem præcucurriſſe Spinulam, atque impoſuiſſe: verùm ſe breui eumdem ad incitatiſſimum ponè ſe curſum adacturum*. Itaque ut eum ulteriùs progredi prohiberet; cum ſeptem Peditum millibus, Equitibusque bis mille quingentis Couordam versùs contendit.

De Lingæ iactura Mauritij ſenſus, & dolor.

Iuſtinianus.

Interea de recentibus Belgici belli ſucceſſibus, ac præſertim de Catholicis armis in Friſiam, hoſticamque ditionem traductis magna erat in Aulâ Hiſpanicâ expectatio, animorumque ſuſpenſio; ut è pleriſque Magnatum, ac principum Aulicorum datis ad Marchionem literis apparebat. Nec deerant, qui aut virtutem eius æmulantes, aut magnis repentè progreſſibus inuidentes (ut aſſolet) conceptam de illo ſpem ingentem eleuarent. Ipſe autem Marchio ſuarum laudum naturâ parciſſimus, & accuratiùs ſtudens ab alijs narranda gerere, quàm ab ſe geſta narrare; non antè ſcripſit ad Regem, regiosque Adminiſtros, quàm Oldenſaliam, Lingamque haberet in poteſtate; ab eo maximè alienus (quod militare vitium eſſe ſolet) ut caneret triumphum ante victoriam. At poſtquam & ipſius, & aliorum epiſtolis utriuſque loci expugnatio, & quidem unius ferè ſpatio hebdomadis peracta, perlata fuit ad Regiam; vix credibile dictu eſt, quantam Regi, quantam Proceribus, uniuerſæque Aulæ, ac Regno lætitiam procrearit. Et ſanè non tanti videbatur momenti unius, aut alterius Oppidi, vel Vrbis, neque admodum inſignis, conſecutio: quanti per ea greſſum intuliſſe in Friſiam, veſtigiumque, non ita facilè ſubmouendum, in Hoſtium ditione fixiſſe: atque Hoſtem ipſum plurium annorum victorijs exultantem, & Catholicis finibus inſultare ſolitum; in eas redigere anguſtias cœpiſſe, ut ſe, ac ſua tueri opus haberet, non aliena inuadere cogitaret. Imò his rerum primordijs ingentem ſibi aditum patefactum ad longè maiora; atque ad ea ſpe præſumenda, quæ nemo unquam ſibi in animum induxiſſet; modò Miles, & pecunia ex Hiſpaniâ ſufficerentur in tempore; Marchio ipſe pluribus ad Regem, Regiosque literis teſtatus eſt. 28. Aug.

Aulæ Hiſpanicæ opiniones de Spinula.

Vt verò, quid Hoſtis interea moliretur, compertum haberet;

1605. ret; Triuultium Comitem ad explorandum miſit cum quingentis Equitibus. Is maturè profectus, in nemore ſubſiſtit, duarum horarum itinere Couordâ diſſito: atque inde Lucam Cairum, & cum eo centum Equites pergere iuſſit. Qui vix horæ ſpatio proceſſerant, cùm in Hoſtium Exploratores Equites inciderunt. Hos retrocedentes inſectatus eſt Cairus ad primam uſque aciem hoſtilis Exercitûs, quæ ſtabat in veſtigio, dum Caſtra diſponerentur. Vbi verò ad arma conclamari per Exercitum audiuit; pedem referens, & aliquot ex Hoſtibus captiuos abducens, properauit ad ſuos, tribus Fœderatorum turmis nequicquam dorſa prementibus: quæ poſtquam ad locum inſeſſum à Triuultio ventum eſt, ignaræ multitudinis Hoſtium, metuque perculſæ, terga extemplo verterunt. Triuultius, explorato, Mauritium Couordam petere, ut Catholicis armis progreſſum in Friſiam interiorem præcluderet, vel timore nè Oppidum illud obſideretur: eius rei certiorem Spinulam fecit. Iam hic ad Lingam validiùs roborandam, ſex extrui iuſſerat lunata munimenta extra foſſam iuxta mœnium longitudinem (quæ defuiſſe ad propugnandum diutius Oppidum cognouerat, uti diximus) ac præterea foſſæ labrum exterius.

Corridori. Prender la carica. Teſta della Vãguardia. Far'alto. Far'i Quartieri. Dar' all'arma. Dar la carica. Coeuorden. Contraſcarpa.

Spinula Lingã validiùs munit.

Dvm in hæc toto pectore Marchio inſiſtit: ad eum defertur, Equitum turmam, cui præerat Henricus Comes Thſerembergius, quæque relicta fuerat Oldenſaliæ, aggreſſam fuiſſe Hoſtium Pedites centum, qui Dauentriâ migrabant Couordam, ut reliquo ſe adiungerent Exercitui. Eos à Catholicis profligatos: captiuos ductos Centurionem, Signiferum, duos hæreſum Magiſtros, aliosque complures: cæſos non paucos: ſignum ereptum, & quod ferebant menſtruum militare ſtipendium.

Predicanti. Paga.

His proſperè ſuccedentibus in Friſiâ, nè in alijs Belgij Prouincijs ab armorum uſu, profectûque ceſſaretur; mandauit Archidux Ludouico Moneſterio Gallo, Terraliæ Dynaſtæ, ut cum Antonio Breuchio Thoricurtij Domino, & Peditibus mille quingentis, quà Belgis, quà Anglis, Equitibusque trecentis, Ductore Ceſare, Bergam ad Zomam adoriretur. Profecti ſunt illi per tenebras, magnoque ſilentio, ac prorſus inobſeruati, Bergenſibusque nil minùs cogitantibus. Vbi ad primam acceſſere portam; & pyloclaſtrum applicuerunt (machinam recèns inuentam foribus perfringendis) eius vi ſtatim patuit ingreſſus. At ad alteram progreſſis portam, quia humectatum id inſtrumentum erat, ſucceſſu caruit. Cùm aliud non ſuppeteret (nam quæ plura conuexerant, aluei, quem tranſmiſerant, adhæſerant luto) cùmque iam ad propugnandum Ciues, ac Milites confluxiſſent; coacti

Laurent. Beyerlinch in Chron. Grotius, & alij, qui de Oldenſalia. Attaccar' il petardo.

Archidux mittit Terralium ad intercipiẽdam Bergam ad Zomam.

ſunt

Res non ſuccedit. ſunt ſe recipere non modò nullo cum fructu, ſed magnâ quòque cum clade ſuorum. Lecherius quippe Centurio, alijque triginta cæſi; ſaucij quinque ſupra quadraginta. 1605.

QVONIAM verò res inſtrumentorum defectu infelicem exitum nacta, ſpem dabat victoriæ, ſi illa ſuppeditarent: eam iterum tentandam cenſuit Archidux, ſed maiore belli apparatu. *Idem rurſus tentatur ſine fructu.* Quare Terralium eòdem redire iuſſit: adiunxit Cabilonum Tribunum, Hulſti Gubernatorem, & Ceſatem. Ducebantur ab his trecenti Equites, Pedites ter mille, & quingenti. Tribus è lateribus faciendus in Vrbem impetus erat: hinc à Cabilono, illinc ab Hulſtano Præfecto, è parte tertiâ à Terralio cum Ceſate. Priores duo, quia breuiores, quàm opus erat, pontes ad aquas traijciendas inuexerant, deſtinatos tenere locos tempori nequierunt. Terralius, & Ceſates opportuniùs iter emenſi, ad portam deuenere, quæ Stembergam ducit: ac ligneis cancellis admoto pyloclaſtro, eos illico diſiecere. *Bariera.* Mox altero portæ applicito, quæ pontis aditum occludebat, eamdem patefecere. Tùm extentum è telâ pontem iniecerunt, quo ſuper Tormentarius proceſſit: ac verſatili Bergæ ponti machinamentum idem admouit, eodem proſpero ſucceſſu: parique fortunâ duas alias portas recluſere. *Petardiero. Ponte leuatoio.* In hoc omni conatu Bergenſes non parcebant moſquetis, varijſque bombardis vehementer lædere ſubeuntes. Sed illi defendentibus tenebris animoſi, portas iam omnes prætergreſſi, uno palorum vallo ab ingreſſu arcebantur. *Palizzata.* Ad illud tutandum Incolæ ſeſe omnes effuderunt. *Ingens conflictus.* Quamobrem inter eos atque Oppugnatores tam vehemens ortum eſt, obſtinatumque certamen, ut ſolidam horam tenuerit. Alia pyloclaſtra, quibus vallum perfringeretur, validis clamoribus Catholici poſtulabant: atque ea ſanè non deerant; ſed qui ſcitè applicarent, Tormentarij iam omnes erant vel interfecti, vel ſaucij. Quare ab hac etiam ſecundâ oppugnatione recedere coacti ſunt re infectâ, multisque ſuorum deſideratis, ac duobus præſertim Centurionibus. Centum quinquaginta numerati ſunt ex eis, partim cæſi, partim vulnerati. Mirus in ſupremâ illâ neceſſitate narratur Bergenſium ad defenſionem ardor, atque induſtria: adeò ut imbecillior quòque ſexus virilem indueret animum, accurreretque ad commune periculum propulſandum. *Fœminarum Bergenſium virtus.* Imò multæ Matrum depoſitis è cunis Infantibus, atque in tuto collocatis, eas lapidibus onuſtas ad munimenta portabant: aliæ ſtramen cubilibus ſubtractum Defenſoribus in uſum bellicum ſuggerebant. *Gaſpar Ens lib.26.* Ita ſenſum alium omnem ſupergredi ſolet una tuendæ libertatis, aut vitæ ſollicitudo.

NIHILO feliciorem exitum nactus eſt Syluæ-Ducis Gubernator

1605. nator Grobbendonchius, Archiducis iuſſu contendens Grauiam inopinatò capere. Cùm enim eam modico defendi Præſidio compertum eſſet: idoneâ is inſtructus Militum manu, & ſcalis, & pyloclaſtris, prope illam ſe in inſidijs collocauit: ex alterâ verò parte, quam alluit Moſa, Maleſium iuſſit naues admouere. Sed has diſploſa è mœnibus moſqueta, atque bombardæ profligarunt: ipſum cum ſuis recedere compulit conſilium ſuum Hoſtibus patefactum. De utroque conatu irrito ubi nuncius peruènit ad Aulam Hiſpaniarum; publicæ ex Friſiæ victorijs voluptati nonnihil triſtitiæ aſperſit. Et alijs quidem parum probari conſilium occultę expeditioni Gallum hominem pręficiendi: ſed felices Roſnęi ſucceſſus eam electionem defendebant ſatis. Alij paſſim prædicare: eò ſolum inclinare fortunam, ubi Marchio Spinula bellicæ rei præeſſet.

Grauiæ quòq; intercepſio vana.

Carol. Strata ad Marchionem 29. Octob. Valliſoleti.

Eivs imperio iam duo ad Cæſariſuertam ultra, citraque Rhenum propugnacula perducta ad ſummum erant: cùm Cliuienſis Dux, in cuius ea finibus erecta, alijque Imperij Principes, quorum ditio finitima, conqueſti apud Archiducem ſunt, eis quaſi repagulis libertatem itineris ſuis Populis interclusam. Quare Buquoio, qui eis præerat, mandauit per literas Albertus: ut alia duo munimenta prope Doëſburgum, in Comitatu Meurſenſi, qui tunc Hoſtium erat, excitaret; ac poſtmodum priora dirueret. At Marchio, quia parum aptum eis accipiendis locorum ſitum animaduertit; ac metuebat, nè hyemales pluuiæ iam imminentes alterum eorum antequam idoneâ loricâ muniretur, euerterent; ab alijs deſtruendis ſuperſedendum cenſuit, donec recentiora prorſus firmarentur. Quippe ſi hæc ingruentibus aquis immota perſiſterent, tùm ſine damno poſſe Principum poſtulatis ſatisfieri, Cæſariſuertæ munitiones demoliendo: ſin verò imbrium impetu ſubruerentur; iuſtam fore apud eoſdem excuſationem eas integras reſeruandi.

Ceiſerſuerd.

Spinula pluribus locis extruit munimenta.

Duisburg. Di Murs.

Igitvr Buquoius relictis ad munimentorum cuſtodiam Peditibus ſeptingentis, eiſque præfecto Boniforte Follâ; & minoribus quibuſdam alijs propugnaculis ſolo ęquatis, cum reliquis Copijs Rurortam contendit. Quo cognito Erneſtus Naſſauius, eum pergere ratus ad propugnaculum muniendum, quod deſtitutum, ac ſemirutum ſupererat ad Orſoyam: eò cum trecentis hominibus, ligonibus, ac palis inſtructis accurrere occupauit, ut id antea funditus euerteret. Perlatum hoc ad Buquoium: qui extemplo ſexcentos Pedites, atque Equitatum omnem eòdem impulit: ſuoſque Exploratores ad locum perluſtrandum præmiſit. Ijs conſpectis, numero ſuperioribus, ſtatim Erneſti Miles ſe recepit.

Spianare. Roerort.

Buquoii Milites repellunt Naſſauianos.

Corridori. Riconoſcere.

ceпit. Buquoius autem eò progreſſus, atque ad Rhenobergæ munitiones propiùs accedens, cum Fœderatorum Copijs parumper velitatus, Rurortam deuènit. 1603. *Scaramucciare.*

At Marchio Lingæ adhuc immorans, eiusque munimentis perficiendis inſiſtens; quid ſibi deinceps agendum, animo volutabat. Neque enim ulteriùs in Friſiâ progredi ſe poſſe videbat: tum ob anguſtias viarum, tum quia hoſtilis Exercitus in conſpectu erat. Quod verò aliqui Partium aduerſarum ſtudioſi ſcripſere: & quæ nonnemo in Aulâ Bruxellenſi Spinulæ ingenti gloriæ carpendæ intentus dictitabat: potuiſſe illum, Lingâ expugnatâ, Couordam, Burtangam, Grollam, Embdam & improuisò adoriri, & nullo negotio capere: ſpecioſa magis erant pronunciata res eminus in quiete ſpectantium, quàm ijs opportuna conſilia, qui cominus, atque in locis ipſis arma tractabant. Proſpiciebat quidem has, quæ referri poterant, victorias, aliasque maiores Marchio: idque frequenter datis in Hiſpaniam literis Regi, Regijsque faciebat palàm: ſed ijſdem magno cum ſenſu teſtabatur: non eam ſibi ſuppetere Militum, non pecuniæ vim, quæ ſatis ad res tantas aggrediendas foret. Quod ſi hæc duo in ſubſequentem annum tempeſtiuè ſuppeditarentur; maximos quosque progreſſus, ac feliciſſimos ſeſe iam tùm prænoſcere, & polliceri.

Grotius lib. 14. Baudart. Ex eiſdem lit. trata.

Marchioni obiecta diluuntur.

Ad capiendum interim de re præſenti conſilium, coëgit Spinula bellicum Senatum. In eo, quid anni reliquo agendum, conſultatio fuit. Alij perſiſtendum ibidem arbitrabantur, Mauritijque obſeruanda conſilia. Nam ſi longiùs ab Oppidis captis receſſiſſent; haud ex vano metuendum, nè imminens Hoſtis illa, atque Oldenſaliam præſertim (quod erat facilius) recuperaret. Migrandum alij, ſed inde haud procul, aiebant, in ditionem nempe neutri Partium ſubiectam, ac præcipuè propter Luppiam fluuium, ubi plures erant Pagi, ad quos diuertere poſſet Exercitus, & in primis, cui maximè neceſſarium, Equitatus. Neque ſerum inde futurum ob vicinitatem, laborantibus ijs locis inferendum ſubſidium. Aliorum conſilium erat, propius Rhenum accedere, ac iuxta Veſaliam duo erigere propugnacula, quibus facilior, breuiorque aperiretur in Friſiam interiorem ingreſſus. Neque enim aut Ruram, aut Luppiam traijcere oportere: atque inde citiùs veniri ſuppetias poſſe. Alijs demum maximè omnium placebat, Rhenobergam, Meurſam, aut Vachtendoncham oppugnatum ire. *Anni tempus adhuc opportunum pugnando, imbelli otio corrumpendum non eſſe*, dicebant. *Si Rhenoberga caperetur, quamuis receptâ à Fœderatis Oldenſaliâ, maius ſibi lucrum fore iacturâ. De Lingâ verò minimè tunc verendum, cùm Hoſtis ab Catholicis*

Idem de expeditione conſultat in Concilio bellico.

Iuſtinianus lib. 4. Camerus l. 16. c. 5.

Variæ in eo ſententiæ.

Lippa. *Roer.* *Murs.* *Rinsberga.*

tholicis

1605. *tholicis tam vicinis defendere terga non poſſet. Bellicum quòque apparatum longè maiorem ad eam obſidionem requiri, quæ in explicatâ planitie ad ternas produci leucas opus haberet, Exercitumque poſtularet ingentem. Neque credendum, moram ibi facturum Mauritium, ubi moueri videret Caſtra Catholica; haud temere metuentem, nè Rhenoberga, quàm plurimi faciebat, obſideretur.* In tantâ ſententiarum varietate, ad poſtremam hanc maximè Spinula propendebat: cui nimirum recèns reportatæ victoriæ ſpem aliarum dabant:

IGITVR dimiſſo Senatu, Buquoium accerſit: mandat, ut, Rhenobergæ, Meurſæque ſitum omnem circumſpiciat, notetque diligenter, num eas obſidere ſit operæ-pretium. Ille omnibus perluſtratis, non videri ſibi reſpondit; adiecitque, Meurſam eſſe opinione firmiorem. Non ceſſit huic primo tentamento Spinula: neque ſatis habuit prudentiſſimi Ductoris, rerumque bellicarum, & Belgicarum peritiſſimi ſententiam accepiſſe. Vnde apertè reuincebantur, quicumque eum neglectæ occaſionis optimæ redarguebant. Quamobrem ad eumdem Buquoium miſit duos è diuerſis Nationibus Militum Tribunos Iuſtinianum, & Meneſium: qui cauſas ab eo requirerent, ob quas minimè obſidenda ea loca cenſebat. Idque ut accuratiùs fieret, in ſcriptis etiam illis dedit ſingula, quæ vellet inquiri. Hanc tantam Marchionis diligentiam vel ab ipſo Hoſte, ac bellicæ gloriæ Competitore Mauritio celebratam ferunt, cum diceret: *In eo uniuerſo bello nihil ſe magis timere, quàm Spinulæ in rebus rectè adminiſtrandis, ac militari diſciplinâ ſeruandâ ſedulitatem.* Miſſis itaque duobus ad Buquoium Tribunis, Marchio literas quòque ad Archiducem dedit, quibus rogabat, ut in Flandriâ relictis Copijs ſi minùs id temporis uti vellet; earum partem ad ſe tranſduci iuberet, in Rhenobergæ obſidione, quam animo verſabat, adhibendam.

Ex Inſtruct. March. 17. Septemb.

Spinulæ laus ab Hoſte Mauritio.

Mezelmne.

ET iam perductis ad faſtigium ſex lunatis circa Lingam munimentis: ei rebus cunctis ad defenſionem idoneis abundè inſtructæ Turrium Præfectum reliquit cum bis mille ducentis Peditibus, Equitibus centum, tormentis quatuordecim. Ipſe verò cum cæteris decimo octauo Calendas Octobris Oldenſaliam migrauit. Ibi etiam rebus omnibus perluſtratis, Guillelmum Verdugum præeſſe iuſſit Peditibus mille quingentis, Equitumque turmæ ipſi antea commiſſæ, ad cuſtodiam loci collocatis cum duabus bombardis: eique vehementer iniunxit, ut quàm citiſſimè poſſet cœpta munimenta perficeret. Inde Dorſthenam profectus, ad eam cum Exercitu ſubſtitit, ex condicto Iuſtinianum, & Meneſium expectans. Qui cum conuenientes, diſertè pronunciarunt, ſe in eadem eſſe cum Buquoio ſententiâ: *Rhenobergam*

Rhenobergæ obſidendę difficultates.

per id temporis nequaquam obſidendam: Erneſtum quippe millibus quinque Militum eam tueri: quorum mille Moſquetarij pridie intraſſent Oppidum. Eumdem erectis extrinſecùs munimentis immane ſpatium occupaſſe. Quare ad obſidionem inſtituendam, tres minimùm Stationes inter ſe valde diſſitas collocari per circuitum oportere. Id verò ſine ingentibus Copijs fieri non poſſe. Quas Marchio ducebat, ſatis haud eſſe: quas Buquoius retinuerat, ad abſoluendam munitionum ſtructuram neceſſarias: easque ipſas cædibus, morbis, fugâ, ſupra quàm credi poſſet, imminutas. His cognitis Spinula eam obſidionem in tempus opportunius reſeruauit. 1605.

Tvm verò ad loca illa inſpectanda ſe contulit, in quibus noua extrui poterant munimenta. Cùmque iuxta Veſaliam perueniſſet, bellicum Hoſtium nauigium ad cuſtodiam Luppiæ fluminis relictum deprehendit, factoque impetu tormentis nouem, cepit. Poſtridie Mauritium cum Exercitu Rheſam tenuiſſe comperit. Quamobrem de ſententiâ bellici Senatûs, Bislichium Pagum petere ſtatuit, inter ſuas, & hoſtiles Copias interiectum. Namque conſilium erat; ſi Caſtris Hoſtis erumperet, obuiàm alacriter ire; ſin minùs, ibidem eius deliberationes opperiri. Igitur eò cum Equitatu conceſſit, Peditibus relictis. Ad memoratum locum prouectus, cùm Hoſtis lædendi nullam opportunitatem proſpiceret, ad Caſtra ſe retulit. Poſtero mane ponte ſupra Luppiam iniecto, tranſduxit Exercitum: ac Rhenobergam prætergreſſus, duabus prope Rurortam leucis Stationes locauit. Equitatum ad Mullhemium Pagum morari iuſſit, atque octingentis Peditibus defendi. Inter duo propugnacula, quæ ad Rurortam erigebantur, pontem Rheno perquam opportunum impoſuit. Alium contrà pontem eidem fluuio Mauritius adiecit prope Veſaliam: iuxta quam Caſtra poſuit, & communiuit.

Veſel. *Rees.* *Roerort.* *Mullem.*

DE

DE BELLO BELGICO LIBRI DECIMI OCTAVI

SVMMA.

VAchtendonchæ poſitus, & munitio. Eius oppugnatio diſſuadetur, & ſuadetur. Obſidetur à Spinulâ. Italorum, & Oppidanorum ſtrenuitas. Mullhemij Pagi deſcriptio. Prope illum Mauritiani Equitatum Triuultij aggrediuntur. Accurrit cum Fratre Mauritius, cum Velaſco Spinula. Santomangus cæditur: Nicolaus de Auriâ capitur. Huius Elogium. Ingens conflictus à Spinulâ ſtratagemate dirimitur. Triuultij Comitis cædes. Elogium eius, præſertim à Familiâ Ducibus, & Cardinalibus inclytâ. Mauritij Frater periclitatur. Vrbem Geldriam intercipere fruſtra tentat Mauritius. Vachtendonchæ deditio. Cracoui quòque Oppido, & Arce Spinula potitur. Eiuſdem conuentiones cum Meurſenſibus, & Colonienſibus. Ipſius victoriæ celebres per Europam. In Hiſpaniâ de eo ſiniſtra opinio falſa cognoſcitur. Eius modeſtia, & prudentia. Res ab eo geſtæ hiſtoriâ dignæ cenſentur. Nouæ Hiſpanorum Copiæ in Belgio. Studium Religionis in Archiduce, & Spinula. Hic Aulam Hiſpanicam rurſus petit. In Concilium ſtatûs cooptatur. Eidem Genuæ plauſus eam reuiſenti. Spinulæ Gentis gloria ab affinitatibus Principum. Aegrotat Marchio in reditu ad Belgium. Terralius Bre-

fortium intercipit,& paulò pòſt amittit. Brabantia, & Flandria vexantur à Fœderatis. Terralius Sluſam recuperare ſtudet, proſpero initio, exitu vano. Sacerdotis captiui ſapiens dictum. Ingens apparatus ad expeditionem Rhenanam. Archiducis, & Spinulæ conſultationes. Fœderatorum quòque præparatio. Ventorum, atque imbrium violentia: Tiberis inundatio. Omnis Europæ damna à tempeſtate. Spinula proficiſcitur ad Rhenum. Incommoda in itinere. Inicus Borgia Lochemium obſidet: ac triduo capit. Vahalim, atque Iſalam traijcere Milites nequeunt.

DE BELLO BELGICO LIBER DECIMVS OCTAVVS.

1605.

IAM conducti ex Angliâ Milites, numero ferme mille quingenti ſub Tribuno Thomâ Comite Arundeliæ, tenuerant Belgium: & poſtulatu Spinulæ Marchionis, Archiducisque iuſſu cum Italorum Legione, cui præerat Lelius Brancatius Eques, Venlonam peruenerant. Quod ubi compertum Marchioni; Concilium bellicum vocat. Quærit, an è re ſit, Exercitûs eis Copijs aucti partem Vachtendoncham oppugnatum immittere. Morante quippe ad Veſaliam Mauritio, parum, aiebat, Lingæ, vel Oldenſaliæ timeri poſſe. Sed neque venturum eum ſubſidio Vachtendonchæ: nè ſcilicet ab hoſtico Exercitu, qui eam obſideret, atque ab eo, qui Rurortæ perſiſteret, medius concluderetur. Maior Concilij pars minimè tentandam eam expeditionem cenſuit: tum quòd validè munitum id Oppidum eſſet: tum quia ob tempus anni pluuijs obnoxium, loci ſitus imperuius. Aliqui tantùm, ut munimenta præſtruerentur ad intercludendum ſubſidium, aſſentiebantur. Pauci demum in oppugnationem conſentiebant. At Spinula, qui (uti Sapientes in conſultationibus ſolent) expendebat ſententias, non ſuffragia numerabat; dimiſſo Concilio Buquoium acciri iubet: aperit ei de inuadendâ Vachtendonchâ conſilium ſuum: id operis eius curæ, diligentiæque committit: mandat, ut expeditionem extemplo aggrediatur: Iuſtiniani, Brancatij, Arundelij Legiones, aliasque Copias ad Peditum duo millia, Equites mille, ſecum deducat.

Anglicæ copiæ Italicis adiunguntur.

Venelò.

Spinula Vachtendoncha potiri ſtatuit.

BVQVOIVS ergo cum eis profectus, tertio Idus Octobris prope Vachtendoncham peruènit, eamque perluſtrauit. Geldriæ Prouinciæ id Oppidum eſt, ad Nerium flumen, duabus ferè leucis Vrbe Geldriâ diſtans. In humili, patentique planitie iacet, magnamque partem paludibus occupatâ. Septem ingentibus propugnaculis, circumiecto Agro imminentibus, bombardisque ſatis inſtructis munitum erat. Quare tum ob hæc, tum ob aquas acceſſum remorantes, inter validiſſima Geldriæ totius Oppida cenſebatur. Aderant Præſidiarij mille trecenti: quorum quin-

Vachtendōchæ ſitus, & munitio.

Niers.

Ghelder.

quingenti, nocte antecedente Catholicorum aduentum, fuerant 1605.
Eius oppugnatione Buquoius diſſuadet. introducti. His omnibus rite perſpectis, Buquoius ad Spinulam ſcripſit: rem, quam aggrederetur, ſummi laboris eſſe; ſummi diſcriminis, nec niſi infelicem exitum polliceri. Marchio rurſus refert ad Concilium: cuius una ſententia eſt, ut Exercitus reuocetur; præſertim quòd nondum cœptâ oppugnatione, nil detrimenti capiat militaris exiſtimatio. Quamobrem Spinula præhabens conſenſum omnium opinioni, ac voluntati ſuæ, reduci Militem iubet. *Marchio ad Comitē Solræ 11. Oct.* Quo accepto iuſſu, Buquoius Iuſtinianum acceſſit, profectionem in craſtinum indicit. Sed antè mittendum eumdem cenſet ad Marchionem: ut quo cuncta ſint loco, quæque ab eis obſeruata fuerint, exponat. Morem geſſit Iuſtinianus: *Iuſtinianus ſuadet.* Spinulam conuènit: momenta rationum, quæ proſequendam obſidionem ſuadebant, tam perſpicuè produxit, ut priorem deliberationem apud eum redintegrarit. Quo tamen ea firmior eſſet, atque in nullius reprehenſionem incurreret, eadem proferri à Pompeio voluit coram Militari Senatu. Cui pòſt multa pollicitus eſt is confidenter, intra menſem id Oppidum captum iri. Ad hæc Proceres illi ſubiecere: *Iuſtinianum bellicâ experientiâ præclarum, dignum eſſe, cui fides haberetur in re, quam ita conſtanter, atque indubitatè ſponderet. Unum illud eius animaduerſioni offerebant: annum ad finem vergere, atque hyemem, pluuiasque perpetuas impendère, quæ circumiectam planitiem obruentes, oppugnandi copiam negarent. Nihil id negocij faceſſere*; Iuſtinianus reſpondit. *Nam quâ parte oppugnandum Oppidum erat, ſolum eminere; adeòque ab inundationibus non timendum. Quod ſi finem rei tam properum, quàm fortunatum optarent, alijs mille Militibus roborarent Exercitum.* Mandauit itaque Spinula omnino oppugnationem iniri: & redeunti ad Exercitum Iuſtiniano Sangeorgium cum quingentis adiecit.

Vachtendonchæ obſidio. His acceptis, Buquoius militares acceſſus inſtituit ab unâ Oppidi parte, ſeptingentos ferè paſſus mœnibus procul. Obſecundabat ſitus loci, duabus vallibus interſecti; quibus tecti, tutique Milites in aciem diſpoſiti ſtabant. Ab unâ verò ad alteram quadringentorum paſſuum aggerem duxit. In eo tam continenter, atque acriter laboratum, ut poſtero mane trecentos tantùm paſſus à foſſâ diſtarent. Bis mille ibidem Pedites collocati ſub imperio Iuſtiniani: cui diebus alternis modò Brancatius, modò Sangeorgius ſuccedebant. *Approcci. Iuſtinianus. Bentiuolus. Carnerus. Thuanus. Baudart. Gaſpar Ens. Grotius.* *Italorum in ea virtus.* Cùm igitur labor omnis, & conatus in Italorum Militum, Ductorumque virtute ſitus eſſet: ingens inter eos (ut fieri inter æquales ſolet) procedendi gliſcebat æmulatio, quæ tanta erat, ut noctes quòque quieti deſtinatas in opus impenderent.

Ni-

1605. Nihilo ſegnior erat in Oppido Defenſorum alacritas. Ad opera diſturbanda, Operariosque ſternendos, nunquam ceſſabant moſqueta, bombardasque diſplodere, ac magnam Obſeſſoribus perniciem importare. Vt impreſſionem adeò noxiam cohiberet; ſua quòque tormenta Buquoius duobus locis diſpoſuit: illinc terna, hinc quaterna. Intermedius agger erat, qui noctu procedebat, interdiu verò muniebatur, ac latiùs patefiebat, ut per eum carris, atque bombardis agendis amplior eſſet via. Pari curâ, ac diligentiâ ſtudebant Obſeſſores ab Hoſte facilè ingruente terga Exercitûs tueri; omnesque illi aditus ad inferendum ſubſidium præcludere.

Dvm in hunc modum ad Vachtendoncham ardent utrinque militares animi, quà ad oppugnandum Hoſtem, quà ad ſeſe propugnandum: nouus in aliâ parte conflictus, & quidem atrox, quaſi fortuitò, Catholicis certè inopinatus, exarſit. Horum Copiæ diuiſæ trifariam erant: uti rei gerendæ opportunitas poſtulabat. Aliæ prope Rurortam munimentis tum extruendis, tum cuſtodiendis occupabantur. Quibus vim, ardoremque ſufficiebant præſentiâ ſuâ Velaſcus, & ipſe Spinula. Vachtendonchæ oppugnandæ, ut modò narrabam, aliæ inſiſtebant. Aliæ demum, hoc eſt cum paucis Peditibus magna pars Equitatûs, ad Mullhemium Pagum morabantur: quod etiam indicauimus. Surgit hic Pagus in alterâ Ruræ fluminis ripâ, quod niſi creſcentibus aquis intumuerit, vado tranſiri commodè poteſt. In alterâ ripâ, ſenſim aſſurgente campi planitie, Caſtrum, Brocha nomine, ſpectatur. Propius amnem, quà traiectus Mullhemium versùs eſt, Molentrina fuerat extructa. Nec procul eâ Statio Equitatûs erat, cui præerat Theodorus Comes Triuultius ſupremi Equitum Magiſtri Velaſci Locum-tenens. Ex alterâ Caſtri parte quaſdam ædes ſuburbanas Franciſcus Irazauallius Hiſpanus cum ſubiectâ ſibi centuriâ inhabitabat. Sæpibus eæ, foſſisque circumductis muniebantur: & Burgundiones ad portæ cuſtodiam excubabant. Quorum Centurio cum alijs ingreſſum viæ per quadringentos ferè paſſus eò deducentis cuſtodiebat. Alterius viæ, quæ Mullhemium ferebat, aditum cancellatæ fores obſtruebant. Milites eis tutandis addictos, & partem Equitatûs haud procul inde Stationes habentem, recipi iuſſerat paulò antè Triuultius ad reliquum Equitatum: quòd illa à toto corpore diſiuncta, incurſionibus Hoſtium patèret. Nè tamen incuſtoditum relinqueret viæ caput; Decurioni mandauit: ut noctu quidem viam illam cum Equitibus vigintiquinque perequitaret; die verò illuceſcente, conſuetis excubijs cancellos muniret. Poſterius hoc mandatum (quæcumque

Iidem Hiſtorici.

Roerort.

Mullem.

Roer.

Bruch.

Batter la ſtrada.

Pugna memorabilis ad Brocham.

Loci deſcriptio.

Theodorus Triuultius Equitum Magiſtri Locum-tenens.

que fuerit cauſa) violauit Decurio. Cùmque propterea in magnum diſcrimen Equitatum adduxiſſet, poſt dimicationem, quæ iam referetur, eſt morte damnatus. 1605.

Mauritii copiæ Triuultii Equitatum aggreditur.

Igitur Mauritius, comperto, Triuultium cum Equitatûs parte diuulſum à cæteris, prope Mullhemium, non longè à Brochâ, pabulandi gratiâ conſtitiſſe: eam occaſionem ſui profectûs ratus; illò raptim contendit cum ter mille Peditibus, quos ad maiorem celeritatem in currus impoſuit, atque omni ferè Equitatu, ſenisque tormentis. Primum agmen agebat Henricus Fridericus Mauritij Frater, ſupremus Equitum Magiſter: eique, ut Iuueni annorum viginti, comes additus Marcellus Baxius. Ita verò fuerat inter eos conſtitutum: ut Baxius cum maximâ Equitatûs parte vias percurrens, aditum ad Caſtra Catholicorum Equitibus intercluderet; Henricus verò cum turmis aliquot, & Peditatu Pagum occuparet. Poſt hos cum reliquo Exercitu Mauritius ſequebatur.

Earum diſpoſitio.

Septimo Idus Octobris, unâ horâ poſt Solis exortum, memoratum viæ caput Mullhemium ferentis, patens, ac ſinè Cuſtodijs Fœderati tenuerunt. Cùm verò pulſari in proximo tympana exaudirent, ac tubas canere (quo ſigno aliquot turmæ ad conquirenda pabula cogebantur) ſteterunt in veſtigio, vel inſidias ſuſpicati, vel Peditatum reliquum præſtolantes. Quæ mora fuit Catholicis maximè ſalutaris, cùm ſeſe inſtruendi, maioribusque ſubſidijs confirmandi ſpatium daret. Mox Henricum Fratrem Mauritius immiſit, ut locum quemdam nomine Spiram, octingentis ferè paſſibus Brochâ diſtantem, adiret. Illac namque commodum eſſe norat traiectum fluminis. Quo tranſmiſſo, ut Brocham inuaderet, mandauit, eòque ſe recipere Catholicos prohiberet. Inopinata Henrici, ac Sociorum irruptio Burgundionum Cuſtodiam, ac Irazauallij centuriam pòſt breue certamen facilè profligauit. Hinc Iuuenis animoſior factus, fluuium traijcere, ac maiorem aggredi Mullhemij Stationem Equitum tentauit. Sed iam ad pugnæ ſtrepitum conſcenſo equo Triuultius cum plerisque ſuorum obuiàm progreſſus Henrico; tanto eidem reſtitit impetu, ut omnino alteram fluminis ripam attingere vetaret. Magnis utrinque viribus, extremoque conatu in medijs aquis, velut in nouo belli campo, certatum eſt: nec pauci ex utrâque parte tum à ferro, tum à flumine periere. Ter conatus Henricus traijcere: ter à Triuultianis virtute inſigni repulſus. Quare coactus retrocedere, Spiram redijt; inde Mullhemium petiturus. Triuultius ſecundis initijs, atque Hoſte propulſato lætus, Brocham Cruſadorum properare cum pedeſtribus ſuis Co-

Guardie. *Foraggiare.* *Far alto.* *Flaminius à Cruce Theat. Milit. Diſſert. 4. c. 6.*

Henricus Fridericus Catholicas Cuſtodias fundit.

Rompere.

Triuultius eidem obſiſtit, eumque repellit.

pijs

1605. pijs iuſſit. Is Peditibus aliquot Fœderatorum fugatis, qui locorum anguſtias occuparant, Caſtri potitus eſt. Eum ſequutus cum Equitatu Triuultius, in patenti planitie ante ipſum Caſtrum turmas explicuit, & ſæpes aliquot circumfuſas Moſquetarijs inſtruxit.

Mauritius contra Triuultiū pergit.

MVLLHEMIVM interea peruenerat cum Exercitûs corpore Mauritius: ibique magnâ Peditatûs parte, tormentisque relictis, fluuium prope Spiram tranſmiſit. Cùmque ad ſe Fratrem, nè quid ſubiret periculi, reuocaſſet; eam intrare planitiem contendit, quam Triuultius tenuerat. Anguſti ad illam aditus ferebant. Quare Moſquetariorum alas præmiſit, qui continuatis ictibus Catholicos loco pellerent, ſuoque viam Equitatui aperirent. Tùm fortè Spinula cum Velaſco ad perluſtrandam Equitum Stationem veniebat: cùm in itinere Nuncium obuium habuere à Triuultio miſſum, ut ſubſidium rogaret. Retorſit illico habenas, atque iter Spinula, ut Copias accurrere iuberet. Velaſcus verò gradum ad Stationem Equitum celerauit. Cùmque in medio curſu Fabritium Santomangum Neapolitanum offendiſſet, qui ſuam, tresque alias turmas Rurortam ad munitionum cuſtodiam deducebat; ſecum unà regredi Mullhemium iuſſit. Et iam eò deuenerant, ubi Triuultij Equitatus occupatam planitiem contra hoſtilem incurſum ſtrenuè tutabatur. Hic omnia circumſpiciens Velaſcus, animaduertit, aliquot Fœderatorum turmas in eam planitiem irrumpere conari. Ergo extemplo aduerſùs illos Santomangum, & Nicolaum Auriam immiſit. Hi cum ſuis Copijs tam acriter in Hoſtem decertarunt: ut eum prorſus aditu prohibuerint. Verùm (uti rara victoria eſt, quæ non ſtet pretio ſanguinis, alterius-ve iacturæ) dum Equitatui ſecuritatem comparant, Santomangus vitam, Auria libertatem amittit.

Maniche.

Spinula, & Velaſcus eòdem accurrunt.

Fabritius Santomāgus occiditur. Nicolaus Auria capitur.

Nicolai Elogium.

ET quandò Nicolaus Ambroſio Marchioni, uti ſanguine proximè iunctus, ita ſanguinis in bello fundendi ſocius fuit ferè perpetuus: dignus videtur, cuius in hac hiſtoriæ parte memoria non facilè moritura venturis ætatibus committatur. Non eſt huius loci vel numerando percenſere tot eius Maiores factis, & famâ inclytos: Auctorem Generis Arduinum ab anno partæ ſalutis nongenteſimo quadrageſimo primo: Anſaldos, Vbertos, Lambas, Cæſares, Opicinos, Brancaleones, cæterosque; & alios plurimos ex celeberrimâ Gente de Auriâ Heroes, qui rebus à ſe præclarè geſtis impleuerunt Hiſtorias. Nec tamen inuoluere ſilentio poſſum, aut debeo Proauum Nicolai Hieronymum: qui Cremolini Monferratenſis Dominus cum Poſteris fuit. Is ad reſtaurandam Genuenſem Rempublicam ex duodecim Viris unus

Eius Maiores.

Vbertus Folieta In Elogijs.

hh in-

incubuit. Vxore orbatus Aloyſiâ, Filiâ Baptiſtæ Spinulæ Belfortis Domini, ac Genuenſis Ducis; Romanam Purpuram in Auriam Familiam primus inuexit: à Septimo Clemente ſine ſocio promotus, Andreâ maris imperio nobili, rogante; cui unicè dilectus, ac bene de illo meritus, ob impetratam ei à ſuâ Republicâ ſupremam triremium Præfecturam. Eidem Pontifici cum Hippolyto Cardinali Mediceo adſtitit, dum Carolum Quintum Cæſarem Bononiæ Coronâ Ferreâ biduo antè quàm Aureâ inaugurarer: conſuetis coronandi locis per diploma mutatis. Pluribus deinceps Eccleſijs præſedit Antiſtes. Nec præterire licet Auum Nicolaum duarum triremium Dominum: qui ſibi, ac poſteritati ab Rege Philippo Secundo impetrauit, ut Neapolitani Ciues perpetuò dicerentur. Coniugem habuit Camillam è Lauaniæ Comitibus, & Stirpe de Ruuere. Eadem cognatione propinqua fuit Aloyſio Gonzagæ inter Beatos Cælites numerato. Nicolaus verò Paulo, Genuenſis Societatis Ieſu Collegij Fundatori. At Parens iunioris Nicolai Sinibaldus tam fortunatus in pace, quàm fortes in bello Filij; Diui Iacobi Eques fuit Commendator, ut appellant. Vxorem duxit Helianettam, Nicolai Grimaldi Filiam, plurium locorum Comitis, Marchionis, Principis, Ducis: cui titulorum, & diuitiarum copia vulgò Monarchæ cognomentum impoſuit. Helianetta Sororem habuit Polyxenam Marchionis Ambroſij feliciſſimam Genitricem.

1605. *Petramel. in Paulo IV. Ferd. Vghellus in addit. ad Ciaccon. Franc. Zazzera in Nobil. Ital. Clem. VII. Conſtit. 28. T. 1. Bullar. Andr. Victorell. add. ad Ciaccon. in Clement. VII. Cornel. Agrippa de dupl. coron. Carol. V.*

Eiuſdem facta.

His proximis Maioribus ortus Nicolaus acceptam ab eis gloriam reddidit ingenti cum fœnore. Marchionem Ambroſium Conſobrinum ſuum comitatus in Belgium, & laborum fuit particeps, & palmarum. Quot in hac hiſtoriâ fortiter, ac feliciter à Spinulâ patrata narrantur: tot quodammodo recenſentur Auriæ præclara facinora. Italorum Peditatui principio præfuit: poſtea verò Equitibus Haſtatis. In Oſtendanâ Obſidione ſaucius, futuræ victoriæ ſuum ſanguinem oppignerauit. In celebri ad Brocham pugnâ modò narratâ, ferreâ pilâ per os in ceruicem adactâ vulneratus, & captiuus deductus, ita cepit Hoſtium animos, ut Fœderatorum ſupremus Dux Mauritius illum iuſſerit in ſuo tentorio collocari. Quod & eius virtuti datum, & arctæ cum Spinulâ cognationi. Libertati ſtatim redditus fuit: ut videretur fortuna belli oſtendere tantùm Hollandis eius aſpectum Viri voluiſſe, cuius fortitudinem experimentis norant. Et permutatus cum captiuo apud Regios Bethunio, Equitum pariter Præfecto: quaſi eos Mauritius ad ſui iudicij trutinam ponderaſſet. In Italiam reuerſus, ab Inſubriæ Gubernatore Fontano Comite (cuius virtutes, & prælia, & victoriæ tantam operis huius partem occupa-

Lancie à cauallo.

Gaſpar Ens lib. 26. Guillelmus Baudart an. 1605. Stato di Milano.

runt)

1605. runt) electus fuit ad Vallonum Peditum Legionem conducendam; cum poteſtate militiæ Præfectos ad ſuum arbitrium creandi: ſed executionem induciæ vetuere. Ab Rege Catholico aureos ferè mille annuos accepit, regale teſtimonium fidelis obſequij. Quique cum Ambroſio Marchione ſtrenuè militarat, etiam cum Philippo, eius non degeneri Filio, in omni propè expeditione pugnauit: inſigni teſtificatione præſtantiæ à tam laudato Viro laudatus. Ab alio poſtmodum Præſide Inſubriæ Conſaluo Fernandio de Cordubâ Italicæ Peditum Legionis Tribunus creatus, in obſidione Niciæ, & Caſalis egregiam nauauit operam. Denique anno milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo eidem Militum Præfecturæ impoſitus, dum in Subalpinâ regione cum eodem Marchione Philippo rem de more fortiter gerit; ad Carinianum lethaliter ſauciatus occubuit; ſuo quòque confirmans exemplo, quàm glorioſum ſit in bello mori. In magnâ fuit exiſtimatione Militum, & Ducum, præſertim quòd puras ab alienâ re ſemper haberet manus: atque ab ijs iuberetur accipere, quibus alij reddere cogerentur. Comparem ſibi Coniugem elegit nomine Benedictam, æquè ſpectabilem claritate generis, & ſplendore virtutum: cuius integritas vitæ, morum ſuauitas, & prudentia rerum agendarum eluxerunt in ſobole. Fratrem habuit Nicolaus ſibi non diſſimilem Ioannem Baptiſtam: qui Marchionem Ambroſium itidem comitatus in extremâ profectione Belgicâ, Grollæ, & Rhenobergæ obſidioni, alijsque expeditionibus interfuit: ac poſt inducias, cum eodem Palatini ditionem ingreſſus, in partem gloriæ venit ex plerisque victorijs. Italorum Peditum primò, deinde Equitum Ductor, ac poſtremò Legionis Tribunus; ubique fortitudinis, ac militaris ſolertiæ ſpecimen dedit. Demum Veſaliam versùs cum Henrico Bergenſi Comite profectus, dum inter Exercitûs Principes ab hoſtili turmâ repentè inuaditur; atque alijs ad pugnam imparatis animos verbis, atque exemplo facit; tribus ab Hoſte vulneribus letho datur. Vt cadauer incolume ſeruarent, recepere ſe ſocij: & Henricus aromatibus conditum magnifico funere Veſaliæ cohoneſtauit, conuocatis Nobilibus, & viginti quatuor mendicis lugubri veſte indutis. Quare veriſſimum apparet Philippi Marchionis effatum: *Multum debere Belgium, multum Hiſpaniam huic Auriæ Familiæ; quæ in utriusque obſequium tam prodiga ſui ſanguinis fuit.*

Ex lit. Philippi March. ad Nicolai Filium 18. Apr. 1654.

Nizza.

Piemonte.

Laus Io. Baptiſtæ Fratris.

Ex eiſdem literis.

QVATERNAS ſolidas horas ſæuus conflictus arſerat: cùm inopinatò tympanorum fragor auditur: quo ambarum partium animi præ repentinâ nouitate commoti: Fœderatorum tamen vehementiùs, qui ſuſpicati, Catholicorum ſubſidium iam ingruere;

Certamen ingens Spinulæ ſtratagemate diremptum.

gruere; prælium in ſummo ardore diremere. Spinulæ militaris aſtus is fuit, Ducibus magnis & peruetuſtâ, & recentiore memoriâ uſitatus. Tympaniſtæ aliquot in equis præire iuſſi, & ſignum caſtra mouentium ſimulare; quaſi totus Exercitus propè ſubſequeretur. Quâ deluſus opinione Mauritius (nam plerunque artium callidiſſimi quique artibus capiuntur) veritusque Rurortâ, non multùm inde remotâ, digreſſum cum Copijs omnibus Spinulam iamiam ſuis ceruicibus imminere: reuocare paulatim gradum cœpit, ac receptui canere. Id quod futurum Marchio ſapienter proſpexerat, eoque commento ſtuduerat Hoſtem ab incœpto deterrere. Non tamen ipſe diutius multò diſtulit acceſſum ſuum cum ſexcentis Peditibus Hiſpanis; quem haud longo interuallo alij bis mille cum duobus tormentis ſequebantur. Tandem verò adiuncto ſibi Velaſco in flumen Marchio deſcendit: ibique ducentos ferè Mauritianos Pedites reperit, qui iam tùm vadum traijciebant, ut in alteram ripam euaderent. Quare Lucam Cairum in eos facere impetum iuſſit: qui unà cum ſuis egregiè dimicans, omnes prorſus internecione deleuit.

1605. *Stratagemma.* *Marchiare.* *Suonar' à raccolta.*

Spinulæ acceſſus, & Hoſtium cædes.

INGENTEM Hoſte propulſato lætitiam Catholici reportabant: cùm fortuna tantum gaudij non minore triſtitiâ intermiſcere, uti ſolet, aggreſſa eſt. Inter pugnantes multum ſibi gloriæ cumulauerat Theodorus Comes Triuultius, non ſolùm imperio, quo ſuos Equites ad coërcendum Hoſtem acriter, ac diligenter impulerat: ſed etiam manu, quâ multos in medio flumine confoderat. Verùm repentino bombardæ ictu in pectore percuſſus, ac ſubitò extinctus, Catholicorum victoriam funeſtauit. Progreſſus tamen Spinula cum Velaſco trans fluuium, Mauritij recedentis nouiſſimum agmen carpere cœpit, ac diſſipare. Maioremque perniciem inſequendo attuliſſet, niſi ſauciusequus bellicum eius impetum retardaſſet. Igitur Hoſtium occiſorum perfuſus ſanguine, cæteriſque ad receptionem compulſis, ab inſectando deſtitit: ſuoſque recollectos, & pro virtute laudatos, ad quietem dimiſit. In hâc ſubitariâ, & quaſi fortuitâ dimicatione Mauritiani quà cæſi, quà ſaucij fuere quadringenti quinquaginta: atque inter eos cum aliquot Centurionibus unus etiam Tribunus. E Catholicis verò centum quinquaginta, quorum præcipui Triuultius, & Santomangus extincti, ſimulque Centuriones Foſſatus, & Carolus Gambaloita: Captiuorum autem Nicolaus Auria potiſſimus. Magnæ fuit exiſtimationis hæc pugna parti Catholicorum. Ex his quippe octingenti tantùm Equites, totidemque Pedites erant; & quidem in varias partes diſperſi, atque ex improuiſo oppugnati. Præ cæteris verò Triuultius ſummâ virtute

Triuultius ab ictu bõbardæ occumbit.

Dar'alla coda.

Ex lit. Marchionis ad Zunigã 20. Octobr.

1605. virtute æternam ſibi laudem comparauit: qui Principem Henricum à fluminis traiectu antè ſummouit, quàm reliquæ ſociæ turmæ conuenirent; atque horis illis, quæ ſupremæ ipſi erant futuræ, partes omnes expleuit tum prudentiſſimi Ducis, tum fortiſſimi Bellatoris. Vt meritò dictus ab Hiſtoricis fuerit: *Vir heroici ſpiritûs: atque armis inclytus Heros.*

Botereius, Beyerlinch.

Triuultii Comitis Elogium.

Eius Familiæ Viri armis inſignes.

Et ſanè Vir ille fuit, non minùs ſuis, quàm ſuorum eximijs laudibus in omnem poſterorum memoriam celebrandus. Numerabat quippe in clariſſimâ ſuâ ſtirpe quà bellicâ, quà ciuili gloriâ ſpectabiles penè quot homines, tot Heroes. Eraſmum in primis ante quingentos annos Philippi Mediolanenſis Ducis Exercitûs Imperatorem: Georgium Ludouici Duodecimi Galliæ Regis Magiſtrum Equitum: Alexandrum Franciſci Primi ſupremum Ducem: cognominem ſuum Theodorum nunc Gallici, nunc Neapolitani Regis, nunc Venetæ Reipublicæ Imperatorem: Ioannem Iacobum appellatione Magnum, hiſtoriarum celebritate maiorem, meritis, & virtutibus ſummum: qui ſapienter, ac iuſtè gubernauit Inſubriam, ac Mediolanum aduerſùs Cæſareas vires tutatus eſt. Horum, aliorumque Theodorus ut bellico impreſſa pulueri veſtigia premeret; in ipſo ætatis vere; in præclari felicitate coniugij cum Principe Catharinâ Gonzagâ, Vincentij Tertij Mantuani Ducis Conſobrina; in magnâ ſpe prolis ad Auorum gloriam euehendæ; relicto unico Filio, quamuis numerum præſtantiâ compenſante, nominis, & virtutum hærede: nexus omnes abrupit, properans ad Belgicum bellum, è quo reuerſurus non erat; Spinulæ Marchionis vel inflammatus exemplo, vel æmulatione gloriæ ſtimulatus. In eo fortitudinis campo nihilò planè minora Theodorus geſſiſſet Maioribus ſuis: niſi mors importuna ſpes ingentes de more præcidiſſet. Atque ut ipſe militarem Heroum, quos recenſuimus, virtutem compendio tam temporis, quàm factorum complexus eſt: ita Nato cognomini ad ſacram Purpuram euecto reſeruauit, ut Purpuratorum ex eâdem Familiâ Patrum laudes æmularetur. Quamobrem Antonij prudentiam, iuſtitiamque Theodorus Cardinalis in regendâ pro Rege Sardiniâ, Siciliâque repræſentauit. Scaramutiæ in tuendo Gallici Regni patrocinio fidem, ac magnanimitatem expreſſit, in Oratoris munere pro Rege Hiſpano (duas quippe ſummas Coronas Stirps una coluit) apud Pontificem Maximum Innocentium Decimum nauiter obeundo. Auguſtini diligentiam in conquirendis, deſcribendisque Pontificum, & Cardinalium rebus geſtis; literarum, & Literatorum amore adæquauit. Iunioris demum Antonij mentis capacitatem varijs legationibus

Franc. Sanſouin. de Illuſtr. Italiæ Famil. Frãc. Guicciard. in Ital. Hiſtor. Paulus Iouius in Hiſtor. ſui tẽp. & in Elog.

Onuphr. Pãuin. in Pontif. Alphonſus Ciaccon. in Pontif. cum Addition. Paul. Manut. Præfat. in Saluſt.

Triuultii Cardinales, ac præcipuè Theodorus eius Filius.

bus exercitam; ipſe præ ſe etiam tulit magnarum tractationem rerum,& ſummorum negotia Principum feliciter peragendo. Vt igitur Theodori Comitis decora omnia contrahantur in unum; hoc ſit illius quâcumque glorioſius laude præconium: Theodori Cardinalis Triuulrij Patrem fuiſſe. 1605.

Marchio ad Buquoium quo die res geſta,& 11. ad Solraũ: Gaſpar Ens lib.26. Grotius lib. 14.

Ex enarrato conflictu præter Hoſtis repulſi gloriam, retulere Catholici duo ſigna Fœderatorum, & carros totidem onuſtos bellico inſtrumento. Propè etiam fuit, ut manubias inde longè opinione maiores reportarent:captiuum nempe Principem Henricum. Is in ſummo prælij tumultu deſtitutus à ſuis, Baxio ſe coniunxerat. Cùmque Centurionem inuaſiſſet, ſclopetum in eius latus direxit: ſed pyrius puluis ignem non concepit. Mutuò illum diſplodere conatum pari ſorte fefellit euentus. Quare Centurio ad eum propiùs accedens, tranſuerſamque pectori faſciam arripiens, equo deuoluere Iuuenem contendit. Adeſt auxilio vicinus Baxius: ſclopeto caput Centurionis petit: ſed præ feſtinatione,in loricam ictus deſcendit. Accurrentibus verò undique Mauritianis, uterque ex Hoſtium manibus eripitur. His æquè fortiter, ac feliciter geſtis, Spinula, & Velaſcus Rurortam ad Caſtra reuerterunt.

Henrici Friderici pericula.

Vachtendonchæ obſidio urgetur.

Piãtar batterie.

Interea Vachtendonchæ obſidio promouebatur:licèt nonnihil identidem ſubſidij per paludem ſubmitteretur.Tres aduersùs eam Buquoius tormentorum ſuggeſtus diſpoſuit, præter ſuprà memoratos:ad dexteram unum cum quatuor bombardis, ut munitiones à fronte ſubduceret:alios duos coniunctos cum tormentis ſeptem ad læuam, ut ab lateribus Hoſtium vim inhiberet, ac liberum redderet foſſæ traiectum. Duo tamen ad defenſionem prompta ex eâdem parte tormenta, nunquam ita diſiici, lædique potuerunt, quin altera ſtatim duo reponerentur. Verùm etſi continenter inde Obſeſſores peti, atque eorum plerique extincti; nihil ideo repreſſus, aut retardatus eſt ardor: quò minùs paucis diebus ad fluuium, qui obſtabat unus ante foſſam, peruenirent. Adfuit id temporis Spinula, obſidionis progreſſus ſuiſmet oculis inſpecturus. Ibi conſilium ei ſuum aperuit Buquoius, inſequente nocte ſtrato ex aſſeribus ponte flumen tranſmittendi: ac ſupra foſſæ ripam excitandi lunatum munimentum. Vtrumque Marchio probauit: ac res ſapienter adminiſtrari compertum habens, Rurortam redijt.

Bvqvoivs, cuſtodiam agente Iuſtiniano,trans flumen proceſſit:ac lunatam munitionem cœpit extruere;quam mox Brancatius, ac Sangeorgius ad culmen perduxere. Inde ut foſſam tranſmittere licèret; eam inſtitit opplere materie Iuſtinianus: ſimulque

1605. mulque ab dextro latere aggerem è virgarum faſcibus colligatis erexit, quò tutior ab Hoſtium tormentis tranſmiſſio foret. Partem alteram foſſæ iniectu quoque materiæ peruiam fecit Brancatius: tertiam, poſtremamque Sangeorgius. Quibus peractis, ac Milite ad propugnaculum Oppidi tranſducto; ſubter illo cuniculum effodere Iuſtinianus aggreſſus eſt.

MAVRITIVS, Vachtendonchæ ſubſidio deſperato; pro eius Oppidi iam impendente iacturâ, maiorem Catholicis reponere moliebatur. Ab eius militari Statione haud longiùs quatuor leucis Vrbs Geldria erat. Illam inopinatò adoriri, & ſi liceret, capere animus fuit. Quare cum quinque Peditum millibus, Equitibusque bis mille profectione feſtinatâ, ad Pagum Iſſen in medio ſitum itinere Caſtra poſuit. Eâdem nocte, poſtquam eò perueniſſet, Philippum Mornæum Pleſſium Gallum Geldriam præmiſit: cui bis mille Pedites, Equites mille ſubiunxit. Vbi ad Vrbem hi acceſſere, extemplo pylocláſtra portis admouent. At eorum Inſtructor ab excubantibus Cuſtodijs antè occiſus fuit, quàm ignem applicaret. Igitur detectis inſidijs, ac Defenſoribus magno numero agglomeratis; refugere inde coacti ſunt Mauritiani cum iacturâ tam Militum, quàm inſtrumentorum. Venerat ad aures Spinulæ, mota Mauritij caſtra: adeòque non temerè ſuſpicatus, eum auxilio Vachtendonchæ accurrere, ut medium interciperet; ſimul cum ſuis Copijs è Stationibus proceſſit, ſimul paratum eſſe Buquoium iuſſit ad obſiſtendum. Verùm cùm ad eius indagandum iter Exploratores miſiſſet, certior ab ijs eſt factus de Geldriâ incaſſum tentatâ. Quaré Rurortam, ad munimenta perficienda, ſe recepit.

Mauritius Geldriam Vrbem intercipere conatur incaſſum.

Pettardiero.

IAM verò ad Vachtendoncham tempus erat, ut cuniculus perfectus ſuccenderetur: ac per deductam ab eo ruinam impetum in propugnaculum facerent Oppugnatores. Iamque hi à Buquoio diſpoſiti in hunc modum erant. Inſtructores Militum duo præibant: & quinque ſupra viginti quiſque ducebat Pedites pyrobolos manibus præferentes: quos à ſimilitudine mala Punica vocant. Ponè ſequebatur è Sangeorgij Legione Centurio cum alijs quinquaginta. His proximi erant Centuriones duo; alter Iuſtiniani, alter Brancatij, cum ſuâ quiſque centuriâ. Tùm alij duo cum ducentis. Poſtremum agmen Sangeorgius agebat è reliquis Copijs. Munitiones, & Caſtra mille Militibus cuſtodita. Ita verò fuerat inter eos conſtitutum: ut ſi quis foret in propugnaculo receptus; ante illum primus Centurio ſubſiſteret, ac ſe, ſuosque communiret: ſin autem nullus, oppugnatio promoueretur. Igitur admotus cuniculo ignis tantum muri perrupit, ut per eum

Sergenti.

Granate.

Catholicorum Militum diſpoſitio ad oppugnationem Vachtendonchæ.

hiatum

hiatum commodè poſſet magna Militum vis irrumpere. Quod conſpicati Defenſores ſtatim in fugam auerſi ſunt. At à ſuis Præfectis exprobrationibus, & minis compulſi, ad murum omni ope tuendum rediere. Quibus acriter obſiſtentibus, Catholicorum impetus aliquantùm elanguit. Adeòque primus Centurio retrocedere cœperat: cùm duo, qui proximè ſequebantur, non ſeruato præſcripto, atque ordine in oppugnatione procedendi, illum ſubitò præuerterunt, ac Defenſores ad receptum uſque propulſarunt. Sed vel violatæ legis, vel nimiæ confidentiæ pœnas illico ambo dederunt: alter in ipſo conflictu cadens, alter ex eo ſaucius, & paulò pòſt extinctus. Animos Oppidani reſumpſerant, iterumque Catholicos ad receptionem adigebant: niſi hos imperio, exemploque Sangeorgius ad fortiter faciendum inflammaſſet. Namque animosè prætergreſſus, in ſummo propugnaculo locum cepit, eumque communiuit.

1605.

Breccia.

Propugnaculum à Sangeorgio capitur.

NOCTE deinde ſubſequutâ Iuſtinianus alterum effodere cuniculum inſtituit. Buquoius verò tormenta duo aduerſùs factum hiatum direxit, ut hoſtilem receptum quaſſarent. Verùm ortâ luce Oppidani ad colloquium Obſeſſores euocarunt, certiſque conditionibus deditionem fecerunt. Egreſſi ſunt ſexto Calendas Nouembris cum armis, ſignis, atque impedimentis nongenti quidem incolumes, ſaucij verò centum quinquaginta, ducentis cæſis relictis. E Catholicis vulnerati ducenti quinquaginta: totidem extincti. Horum fuere præcipui: ſupremus Exercitûs Inſtructor Chiappanus; Centuriones Barbutus, Pantaleo Spinula, Marcellus Caſtramedianus, Aſcanius Minutulus, Vincentius Maria Bergonzius, Rouerus Comes. Tormenta duodecim in Oppido reperta.

Oppidum deditur.

Farchiamata.

Arrenderſi.

DVM Buquoius ad Vachtendoncham rem bene, ac feliciter gerit; Fridericus Comes Vandenbergius, qui diu Buchouti, mox per aliquot dies Axenæ ſtationem Exercitûs collocarat; cum eodem Oppidulum Middelburgum aggreſſus eſt. Id verò poſt diſploſa ſemel, iterumque tormenta, cum conditionibus venit in poteſtatem. Illo ſtatim, eiuſque ſuburbio communito, ad aggerem Damenſem ſe contulit Fridericus. Ibi duo excitauit prope Sluſam munimenta, bombardis inde continenter fulminantibus minimè ab opere retardatus.

AT Spinula, ubi de Vachtendonchâ deditâ cognouit, ad Buquoium mandata literis dedit; ut eâ idoneo Præſidio firmatâ, dejectiſque circumcirca ductis aggeribus, ad Cracouum expugnandum pergeret. In Agro Meurſenſi Caſtrum hoc erat, à Fœderatis occupatum, ac terrenâ munitione, foſsâque circumſeptum;

Spinula Cracouũ inuadi iubet.

Cracone; ò Cracaù.

Cùmque

1605. Cùmque ſuum illi Præſidium ibidem collocaſſent;circumiectam
regionem identidem infeſtabant. Huic ut occurreret malo, Bu- *Eius obſidio.*
quoium eò miſit Marchio cum victricibus Copijs. Vbi peruene-
re;tribus Caſtrum ab lateribus obſederunt:unum cum ſuis Bran-
catius tenuit, alterum Iuſtinianus, Sangeorgius tertium. Ipſâ
Approcci. nocte aggeres obliquè accedentes duxerunt: ac ſena tormenta
opportuno ad muros quatiendos ſitu collocarunt. Primâ verò
Marchio ad Petrum de Zuniga 11. Nouembr. luce miſit Buquoius, qui deditionem poſtularent. *Eam ſi abnue-
rent*, addebant, *de conditionibus actum fore*. *Pracocem eam eſſe*: re-
ſponderunt Oppidani. Quâ reſponſione commotus, iuſſit Bu-
quoius tormenta continenter exonerari. Solidam diem ingens
concuſſio tenuit: noctu verò obſidionales acceſſus adeo promo-
ti; ut altero mane in conſpectum ſe Iuſtinianus dederit ſupra
Faſcine. Salſiccie. foſſam. Eam traijcere iamiam moliebatur ramalium faſcibus
colligatis, atque in fàrcimina congeſtis: cùm Oppidani, defen-
ſione deſperatâ, colloquium, & conditiones ab Hoſte popoſce-
Iuſtinianus in fine lib.4. runt. At Iuſtinianus verba verbis reponens; *Serotinas eas eſſe*, re-
ſpondit. Simulque incœptum opus peregit. Iamque perruptis
bombardarum impetu muris; oppugnatio adornabatur. Obſeſſi
Ponte leuatoio. deſertis mœnibus, in Arcem confugère; quæ foſsâ, ac verſatili
ponte munita erat. Quamobrem ſuccenſi maiore irâ Obſeſſores,
pontem reuellere, ac deturbare aggrediuntur: & quæ relicta
fuerant ad muros tormenta Defenſorum, in ipſos vertunt, quan-
tumuis deditionem proclamantes. Verùm Buquoius illos miſe-
Renderſi à diſcretione. ratus, conceſſit, ut incolumes ſe victoris arbitrio permitterent.
Ex lit. Marchionis ad Archid. & Buquoium 6. Nouemb. Igitur intra Templum eâ nocte concluſos, poſtridie ſinè armis,
ſolis Centurionibus enſe relicto, trecentos numero liberos dimi- *Oppido, atq; Arce Catholici potiuntur.*
ſit. Ea quippe in clementiam prona Marchionis ſententia fuit,
Archiduci quòque probata;quamquam Militibus parum iucun-
da, vel in ſæuitiam ſemper ferè procliuibus, vel ob detrectatam
deditionem iratis. Cùm verò accepiſſet Spinula, quoſdam inter il- *Parcitur Obſeſſis. Transfugæ morte multantur.*
los eſſe Sancti Andreæ Arcis deſertores, alioſque transfugas Ita-
los; eos omnes ad ſuſpendium deſtinauit. Ita uno, eodemque
mandato & parcere ſubiectis voluit, & plectere deſectores. Qua-
tuor inde reportata ſigna, ad eumdem tranſmiſſa. E Catholicis
octoginta quà cæſi, quà ſaucij: eorumque è Legione Iuſtiniani
pars maxima. Vt eorum iactura copioſior fuerit (ceu fieri ſolet)
quorum virtus ardentior.

SECVNDORVM euentuum felicitas, & Meurſæ propinquitas
Marchio ad Manſic. 10. Nouembr. expugnato Gracouo, Archiducem hortabantur, ut proſperam
proſequendo Marchionis fortunam, Meurſam ipſam oppugnari
iuberet. Quare illum eâ de re commonefactum voluit. At is:

ii Eiuſmodi

Meurſæ oppugnatio Archiduci diſſuadetur à Spinula.

Eiuſmodi expeditionem ſibi maximè in votis eſſe: reſpondit: *multoſque ſe dies id animo volutaſſe. Verùm ad extremum ſibi conſtare, ſinè manifeſto Copiarum diſcrimine, ac ruinâ id operis tentari non poſſe. Anni tempus iam ad hyemem vergere, obſidionibus potiſſimùm importunam. Frigidâ, pluuiâque tempeſtate longè peiorem eſſe Obſidentium, quàm Obſeſſorum conditionem. Hos quippe ſub ſuis tectis ad imbres, rigoremque defendendum pluribus adminiculis iuuari. At Obſeſſores vel ſub aperto Cælo, vel ſub anguſtis tentorijs degere, aëris iniurijs ferè ſemper obnoxios. Milites porrò ſuos recentium laſſos laborum, ſeminudos, ægrotos, quo laturos animo, ſibi pugnas indies ex pugnis ſeri; ac pro ſuſpiratâ, commeritâque quiete nouis ſe laboribus, ac periculis obiectari? Oppidum illud eſſe, uti magni momenti, ita validiùs ab Hoſte communitum, quàm ut paucis diebus expugnari queat. Quare opportunius multò ſibi videri, conſequentem in annum eam obſidionem differre. Interea bellicos apparatus inſtrui poſſe copiâ longè maiore: quandò etiam Hoſtis validiores ſit vires contracturus. Ideoque curandum ſedulò, ut ex Hiſpaniâ quantum fuerit ſatis pecuniæ, Copiarumque tempeſtiuè mittatur. Eo ſubſidio ſperare ſe, longè maiora Regis, Archiducisque rebus emolumenta proximo anno euentura.* Suaſit hæc Alberto Marchio per literas ad Manſicidorium datas: & iure perſuaſit. At Meurſæ Gubernator, ſeu de illâ mente Archiducis factus certior; ſiue confinium locorum expugnatione commonitus, agi rem ſuam, dum proximæ periclitantur; optimum factu duxit, cum Marchione pacatè tranſigere. Itaque ad eum ſcripſit: *Meurſam Oppidum eſſe medium inter utramque Partium, neutrique addictum: ac propterea par etiam eſſe, ut eius Agrum, & circumiecta loca ipſe à ſubiectis ſibi Militibus infeſtari vetaret.* Ad hæc Spinula: *Nequaquam ſibi videri medium*, reſpondit, *quod Fœderatorum Præſidio teneretur. Quòd ſi eius conditionis teſtificationem aliquam ab Archiduce impetraſſet; eam in medium produceret: ſeque ſtatim ſuos ab hoſtilibus faciendis cohibiturum.* Multi poſtmodum dies interfluxere: cùm Meurſenſes quamdam ad Spinulam tranſmiſerunt Alberti ſyngrapham ante complures annos exaratam. Quæ cum vim eo tempore nullam; commutatis rerum conditionibus, haberet: ipſos ſuo ſe telo conficere, Marchio aſſeruit. Cum eâ viâ nihil proficerent: aliam iniere. Referri ad Spinulam iubent: *Si ab Archiduce de nouo concedatur, ut medij inter utramque Partem conquieſcant: ſe ſtatim ex Oppido Præſidium dimiſſuros.* Reſponſum ab Spinulâ: *Pronum illis eſſe ſuper eâ re Archiducem rogare. Satiùs tamen videri, ſi ſuum ipſi Oppidum cum eodem Præſidio: Catholici verò loca recèns expugnata, neutris alteros infeſtantibus, obtinerent.* Atque huic ſanè conſilio utrique paruerunt.

1605.

Ex literis Marchionis ad Manſic. 26. Nou.

Marchionis tractatio cum Meurſenſibus.

Neutrales.

FER-

1605. FERDINANDVS quòque Colonienſis Archiepiſcopi, Cæſareique Septem-Viri Adiutor, & Fratris Filius ad Spinulam legauit Zollerenium Comitem, Præſulemque cum literis; quibus non leuiter querebatur: *Accepiſſe ſe Populorum Patruo, ſibique ſubiectorum querimonias: quòd Regius Miles ipſorum fines inſederit, non ſine graui detrimento, ac pernicie. Quamobrem rogare ſe per priſtinam beneuolentiam, operamque ab ipſo toties humaniter oblatam; ut è ſuâ quamprimùm ditione Copias omnes deducat. Id namque tum æquitati, tum mutuæ inter ſe neceſſitudini maximè conſentaneum fore.* Tanti Principis iuſtæ petitioni non ita multò pòſt Marchio fecit ſatis. Adeò in bellicis rebus difficile eſt, unius commodo ſine alterius incommodo ſubſeruire.

Menſe Nouembri.

A ditione Colonienſis Antiſtitis Milites remouentur.

AD Vachtendoncham interea reſarciendis oppugnationis damnis inſudabatur. Hermannus Comes Vandenbergius perficiendis operibus inſiſtebat. Propugnaculum, ſub quo cuniculus effoſſus fuerat, ac ſuccenſus, inſtaurabatur. Alterum quòque refici cœptum: & mœnia, quâ parte diſiecta, reſtitui. Ponti quòque fabricando Sangeorgius diligenter inſtabat. Nec minore Operarum induſtriâ, ac Præfectorum ſedulitate munitiones prope Rurortam perducebantur ad ſummum. Ioannes Mediceus his accurandis impoſitus. In Arce, cui Diuæ Eliſabethæ fecere nomen, exhauriendam, purgandamque foſſam Germani ſuſceperant. Id tridui ſpatio, dies noctesque laborando, peractum. Burgundiones inferiorem loricam, congeſtitiâ terrâ farctam erexere. Superiorem verò diſtinxere propugnaculis, exceptâ parte, quæ Rhenum ſpectabat. Vnicuique propugnaculo ſuum munimentum medium adiectum; eique tormentum impoſitum. Labrum exterius foſſæ præfixa palorum ſerie roboratum. Agger quòque ad pontem tuendum excitatus. Simili ferè opere, atque arte Arcem alteram à Diuo Alberto denominatam muniere. In eâ tamen id minùs commodè factum, quòd tabernacula Militum è paleis erant, ceſpitibusque constructa. Id verò quàm obnoxium periculis eſſet, ipſe docuit euentus. Germanorum quippe Statio, fortè excitato per noctem incendio, magnam partem igne conſumpta. Quòd ſi pyrij pulueris receptacula flamma eadem afflaſſet; longè grauius accepiſſet Arx uniuerſa detrimentum.

Sangeorg. ad Marchionē, 9. Decembr.

Varia munimenta à Catholicis roborantur.

Ioan. Mediceus ad Marchionem, 2. Decembris.

Parapetto terrapienato.
Baſtioni.
Caualiero.
Contraſcarpa.
Palizzata.
Trinciera.
Baracche.

NEQVE verò labores in tot conflictibus fortiter à Militibus exantlatos Marchio paſſus eſt remunerationis expertes. Namque & pecuniæ vim ab Archiduce impetrauit, quam Melzij, Balanzonij, Antunijque Legionibus miſit, inter eos diſpenſandam, qui ad Brocham omnium ſtrenuiſſimè pugnaſſent: & Lucam Cairum, qui præclarum ſui ſpecimen in eodem prælio præbuiſ-

Spinula Milites remunerādos curat.

Marchio ad eoſdem Tribunos, 10. Nouembr. Bruch.

 ſet,

ſer, datis pro eo ſingillatim literis Alberto commendauit: ut meritis eumdem honoribus, ac præmijs cumulando, tum debita redderetur virtuti merces, tum cæterorum ardor ad paria facienda inflammaretur. 1605. 8. Nouemb.

HAE circa Rhenum victoriæ alia ſuper aliam haud longo tempore reportatæ, cohibere famam ſui unius Belgij finibus non potuere. Sed primò vicinam Galliam earum celebritas compleuit: quam ex eius regiâ Vrbe ſcriptis ad Marchionem gratulantibus literis teſtatus eſt Balthaſſar Zuniga, Hiſpani Regis apud Gallum Orator. Mox uniuerſam Italiam, ac natale præcipuè Spinulæ ſolum, Genuam, rerum fortiter, ac fortunatè geſtarum peruagatus rumor maximos ubique lætitiæ ſenſus, publicosque plauſus exciuit. At in Hiſpaniâ (cuius potiſſimùm ea ſeries victoriarum intererat, & cui præ cæteris Marchionis virtus, & fortuna militabant) quò dulcior accideret optimorum euentuum ſonus; non incommodè viſus eſt triſti aliquo, ſed mendaci nuncio præuerti. Sic enim ſolet poſt nubilum Cælum lætior affulgere ſerenitas.

De ipſius victoriis fama per Europã.

8. Nouemb.

ANGLICVS ergo in Aulâ Hiſpanicâ Orator ad ſe perſcriptum vulgauit: ingentem cladem Spinulam accepiſſe; eiusque Pedites ter mille, & quingentos ab Hoſte trucidatos. Mœroris, & trepidationis impleuit Aulam hic nuncius. Fidem dicto faciebat, Regisque, ac regiorum Procerum magis angebat animos: quòd præter morem nullus aderat è Belgio Tabellarius. Infauſta quippe, ac non placitura ſeriùs, ægriùsque nunciantur. Mali ſuſpicionem, atque omnium ſollicitudinem cumulauit: quòd Genuenſis Ciuis, magnæ in Hiſpaniâ negotiationi addictus, miſſum à Fratre in Belgio morante famulum cum literis diem integrum domi occuluit, rei pecuniariæ rationes priuatim ſubducturus: cùm tamen eum aduenſſe aliqui certò ſcirent. Quod ita interpretabantur, quaſi Patritium hominem pigeret, tam ingratum Regi, atque alijs nuncium, ac ſuo præſertim Ciui parum honorificum, ab ſe, ſuisque palàm fieri. Sed non diu mœror hic hominum animos occupauit. Poſtero namque die per famulum eumdem vulgata eſt Spinulæ ad Brocham de propulſato Hoſte victoria. Quæ fama tantò maioribus cunctorum excepta plauſibus, quantò amplior paulò antè fuerat metus, atque triſtitia. Magnum opus, & arduum omnibus videbatur; Mauritium non magis bellandi veterem, quàm vincendi, cum Equitatu ipſius uniuerſo, & magnâ Peditum parte, Catholicorum Equites paucos improuiſò adortum repuliſſe. Verùm non hîc voluptas publica ſtetit. Poſtridie quàm hoc per Aulam, Vrbemque totam in ore,

In Hiſpania ſiniſtra opinio.

Carol. Strata ad Marchionē Valliſoleti, 17. Nouembr.

Mox falſa deprehenditur.

præ-

1605. præconioque omnium fuit; Bruxellenſis tandem Tabellarius aduênit. Expectantibus cunctis, an is læti nuncij confirmationem, an quid aliud afferret noui; literas alteras ab Archiduce, à Marchione alteras reddit. Ambæ unâ, eâdemque narratione duas alias victorias recenſebant: Vachtendoncham breui tempore oppugnatam, & captam: Mauritianos ab Geldriæ mœnibus, quibus inopinatò per nocturnas inſidias imminebant, proturbatos. Quando Tabellarius ad Aulam peruênit, intempeſta nox erat, ac planè intempeſtiua nuncijs ultro, citroque mittendis, præter hunc unum adeo cunctis exoptatum. Igitur Petrus Franqueſa Villæ-Longæ Comes, atque ex ijs unus, qui Regi erant à Secretis; licèt ſe iam ad quietem compoſuiſſet, aperire literas voluit, ac rem totam cognoſcere. Præ ingenti verò, quâ geſtiebat, ex tam proſperis ſucceſſibus lætitiâ; continere ſe non potuit, quin illâ ipsâ concubiæ noctis horâ mitteret ad Carolum Stratam, Marchionis negotijs in Aulâ Hiſpanicâ impoſitum, qui ſchedam ad eum ſtatim perferret geminas victorias indicantem. At ubi diluxit, Regia uniuerſa ingenti gaudio, mutuis gratulationibus, fauſtis acclamationibus completur. In priuatis domibus, in publicis congreſſibus una colloquendi materies, Spinulæ Marchionis victoriæ. Cuius in literis ad Archiducem datis, atque ab eo in Hiſpaniam tranſmiſſis, illud præcipuè animaduerſum ab Hiſpanis Proceribus, iiſdemque iucundiſſimum fuit; quòd bellicæ laudis, atque præſtantiæ partem tribuebat maximam Aloyſio Velaſco. Bis verò ſapienter in uno hoc facto agebat Marchio: & quòd ſuas laudes modeſtè reijciebat in Hiſpanos: & quòd non ad ipſos, ſed ad Germanum Principem ſcribebat. Nec minoris prudentiæ fuit, conſilium illud totum arma in Friſiam transferendi, quamuis ab ſe excogitatum, atque in Hiſpanicâ profectione Regi, Regioque Senatui etiam in ſcriptis propoſitum (uti ſuprà narratum) atque ex eo natos tam proſperos, lætosque ſucceſſus, non ſibi vendicare, ſed quà Regi, quà regio Adminiſtro præ omnibus gratioſo, Lermæ Duci tribuere; ut ex eius ad illos literis apertiſſimè conſtat. Ideoque frequenter in principum Virorum coronâ Lermæus commemoratis Spinulæ victorijs gaudebat, tanquam ſuis: ſeque in ſcopum collineaſſe iactabat, & diuinitus afflatum, neruis omnibus contendiſſe, ut ad bellum Belgicum Marchio regrederetur. Neque inanis, aut falſa ea gloriatio erat: quandò (ut etiam memorauimus) omnes quæ Spinulam auertebant à Belgio, difficultates ipſe ſuperauit.

Hiſpanorum lætitia ob res proſperas Marchionis.

Simon Saulius ad Marchionē Valliſoleti, 22. Nouemb.

Spinulæ modeſtia & prudentia.

Tam celebris hæc fuit multiplicis fama victoriæ, paucorum ſpatio menſium reportatæ: ut iam tùm ſapientes, ac magni Viri

Ioannes Idiaquez ad March. 19. Nouembr.

Eiuſdem res geſtæ dignæ iudicantur hiſtoria.

ri digna facta cenſerent, quæ publicis conſignata monumentis literarum, in exemplum poſteritatis irent. Neque defuit in Hiſpaniâ Hiſtoricus Regius magni nominis, & multis voluminibus rerum in uniuerſitate ſuo tempore geſtarum in lucem editis nobilitatus: qui præclara Marchionis facinora, bellicoſque ſucceſſus & diſtinctè cognoſcere peroptaret, & conſequentium ætatum memoriæ prodere. Quamobrem ex ipsâmet Aulâ Spinula rogabatur, ut quæcumque in ſingulos acciderent dies, adnotari diligenter iuberet, atque in Hiſpaniam perferri. Quinetiam hanc ſcribendam Hiſtoriam fuiſſe Magno Lipſio demandatam, diligens eius Auditor, & ſtilo velut alter Lipſius, in Epiſtolâ typis editâ ipſi Marchioni ſignificat his verbis: *Nouum latioris Martis Auſpicem te Belgica ſenſit, & iam Scriptorem poſcit, qui munus LipsI poſthumum ſubeat, Hiſtoriamque ordiatur. Ego ordiar: ſic me benignitas tua reſpiciat, ut quantum pro Maximo Rege moliris, celebrari ſuſtineas.*

1605. *Anton. de Herrera. Andreas de Prada ad March. 19. Nouembris.*

Erycius Puteanus Epiſt. 22. Cent. 3.

INTER tot Catholicorum victorias, non paſſa eſt fortuna belli, de more varians, militaris prouentûs prorſus expertes eſſe Fœderatos. Itaque ſub exitum anni, quaſi ſerò eos reſpiciens, tot iacturis nonnihil emolumenti aſperſit. Antonius Schetſius Grobbendonchi Dominus, & Syluæ-Ducis Præfectus Bruxellas cum ſuâ centum Equitum turmâ ſe contulerat. Dum illa, eo relicto, Syluam-Ducis reuertitur; incidit fortè in ſexcentos Fœderatorum Equites à Marcello Baxio deductos. Extemplo ab his aduersùs illos fit impetus. Pauciores à tanto maiore numero circumuenti, non fundi, ac profligari non poterant. Igitur ex eis cæſi, ac vulnerati octoginta cum Signifero, ac Præfecti Locum-tenente, non leui prædâ equorum abactâ.

Equites aliquot Catholici ſuperantur à Fœderatis.

IAM verò Fridericus Comes Vandenbergius duo prope Sluſam munimenta perduxerat ad faſtigium. Iam aliud ad Flandriæ caput (quod appellant) Archiducis iuſſu fuerat excitatum: quò tutius id latus eſſet, minùſque peruium Hoſti; ſi quandò illac ad Antuerpiam infeſtandam rurſus incurrere tentaret. Contrà verò ex conuentu cum Fœderatis iusſit idem Albertus æquari ſolo Patientiæ propugnaculum, easque, quas ad Hocſtratam Seditioſi erexerant munitiones: diruentibus pariter Hoſtibus, quas ad Voudam extruxerant; duoque Caſtra, ſuo quodque Domino, reſtituentibus. Ad Rurortam quòque Arces ambæ perfectæ, communitæque. Cùmque ea, quæ à Diuâ Eliſabethâ nomen accepit, non æquè ſitu valida foret, atque Albertina: munitionem foſſæ exteriorem erexit Spinula, tribus lunatis propugnaculis roboratam.

IN-

1605. INCLINABAT annus in finem; & pluuiæ quotidie magis ingruentes Militem in aperto camporum commorari diutius prohibebant. Igitur Marchio relicto ad Arcium præfecturam Malæſæ Domino cum bis mille Peditibus, Equitibus centum; cæteras Legiones in hyberna dimiſit: quod feciſſe paulò antè Hoſtem inaudierat. Locum-tenentis munus in Equitatu, quod egregiè Triuultius geſſerat, Equiti Ludouico Melzio ab Archiduce, ac Marchione collatum. Legio verò, cuius ipſe Tribunus erat, Sangeorgio Comiti commiſſa. Per idem ferè tempus Petrus Sarmentus, qui cum Hiſpanicâ Legione ſibi ſubiectâ ab Hollandicarum nauium inſectatione in Angliam ſe receperat (ut antea dictum) obſeruato tempore nauigantibus opportuno, nocturnas inter tenebras Hoſtem fallens, ſine damno, non ſine periculo appulit Dunchercham. Neque multò pòſt eòdem Hibernici Milites Hugone Moſthenio Ductore peruenere. Quod Exercitûs ſupplementum quò magis tunc inexpectatum, ob inſeſſum hoſtili Claſſe Oceanum: eò lætius Archiduci, Marchioni, Belgisque omnibus Catholicis aduènit.

Ex literis Sarmenti ad March. Dùnchercha 9. & 16. Dec.

Sarmentus cum Copiis in Belgiú appellit.

ARCHIDVX verò huius anni felicitatem in rebus bellicis, ut acceptam Deo retulit, prò ſingulari ſuâ pietate: ita Diuinâ causâ promouendâ, hoc eſt Catholicâ Religione propagandâ, eidem ſe gratum reddere contendit. Quare mittere decreuit in Friſiam Archiepiſcopum Philippenſem: ut in Vrbe, Oppidisque recèns à Spinulâ ſubactis verum Dei cultum, ritusque Catholicos inſtauraret. Id quò faciliùs, pleniùsque perficeretur; Tarentinus Archiepiſcopus, qui Pontificius erat apud Archiducem Nuncius, eâ ſuper re literas ad Marchionem dedit: *Rogans ut eum ſe conuenturum quâ par erat, & quâ utebatur in omnes, atque in Eccleſiaſticos præſertim viros, benignitate exciperet: utque tam Lingenſi Gubernatori, quàm aliorum locorum Præfectis maximo eumdem ſtudio commendaret: iuberetque opem omnem, ac robur ſuppeditari ad Catholicam Religionem, & morum integritatem in eiſdem locis reſtituendam.* Peregit id Spinula pro ſuo more, ac pietate diligenter.

Albertus, & Spinula Religioni propagandæ ſtudent.

12. Nouemb.

IAM tempus inſtabat, quo armorum ceſſatio ſpatium illi præbebat, non, ut Militibus, quieſcendi (neque enim quieſcere admodum animæ magnæ ſolent) ſed nouis itinerum laboribus Hiſpaniam versùs ſe committendi. Igitur factâ ab Rege, atque ab Archiduce poteſtate, ad profectionem ſe accinxit. Ante diſceſſum tamen Bruxellis, de expeditionibus anno veniente ſuſcipiendis, frequens atque prolixum cum Alberto conſilium habuit. Poſt multas conſultationes, ea demum certiſſima omnium deliberatio ſedit: ut duplex adornaretur, atque in procinctu ſtaret

Marchio diſceſſurus in Hiſpaniam, cum Archiduce conſultat.

ret Exercitus. Altero feliciter inchoatum in Tranſrhenanis regionibus bellum continuaretur. Quod ſuadebat locorum opulentia Copijs alendis, ſinè ſummis impendijs, annonam abunde ſuffectura. Idque Hoſtis ipſe docuerat, anteacto tempore magnam inde pecuniam corrogando. Quinetiam trans Iſalam fluuium arma importanda: ut interiùs, viuidiùsque ſe peti Fœderati ſentirent, ac dolerent. Alter Exercitus per idem tempus motus Vahalim tranſduceretur: atque in Inſulâ, quam Betauiam appellant, locus magni momenti quiſpiam occuparetur. Ita futurum, ut duabus uno tempore pugnis inſtantibus hinc, atque illinc Hollandia premeretur: quæ anno ſe iam euoluente ſingulis dimicationibus obſiſtere nequierat. Maius profectò, quàm ad eam diem ſuſceptum, ſe mouere opus, Archidux, atque Spinula intelligebant: ac maioribus adeò viribus non è Belgio Catholico ſolùm, ſed ex Hiſpanicis quòque regnis, ærarijsque inſtruendum. Quamobrem maturanda Marchioni fuit, quamuis incommodâ præ imbribus, niuibusque tempeſtate, tam neceſſaria in Hiſpaniam profectio: ut ipſemet coram Rege, regijsque Proceribus, & magni nominis, atque auctoritatis Senatu, res deliberatas proponeret: regiumque non modò aſſenſum, ſed ſubſidium etiam tam Militis, quàm pecuniæ poſtularet. Igitur ipſo Chriſti Natalis Peruigilio Bruxellis in Hiſpaniam diſceſſit. 1605.

In hac ſecundâ Marchionis profectione id contigiſſe narratur, quod & miram eius ſolertiam comprobauit: & excuſare Fœderatos potuit, ſi minùs in Friſiâ paratos adorta ſunt arma Catholica. Namque cum iter ille per Galliam faciens, huius Regem antea erga ſe humaniſſimum expertus (uti ſuprà diximus) venerari voluiſſet; ad Regiam menſam denuo exceptus eſt. Pòſt hilaritatem conuiuij ex eo quæſiſſe fertur Henricus: quam expeditionem in proximè ſequentem æſtatem meditaretur. Spinula probè intelligens, ſapientiſſimum Regem, & bellicarum artium peritiſſimum, perſuaſum habere, prudentem Ducem Hoſtium amico dicturum, quod non eſſet facturus, ut quod facturus erat, obtegeret: reſpondit quod re verâ decreuerat: in animo eſſe Rhenum traijcere, ac bellum in Friſiam tranſportare. Obiecit Rex mirabundus: quî confideret id exequi; cùm neque ultra, neque citra Rhenum locum haberet, qui tranſitum daret facilem, aut reditum tutum. Perſtitit tamen in dicto Marchio: & Rex in opinione fallaciæ. Quamobrem is Fœderatos Belgij ſecum etiam fœderatos per literas monuit, ut contra reuerſurum Spinulam, eosque aggreſſurum, de Friſiâ ſecuri, loca quælibet alia communirent. Vbi verò cognouit Rex, Marchionem peregiſſe,

Io. Boterus Dictor. memorab. Par. 2. lib. 1. Io. Rhò in Varijs Virt. Hiſt. lib. 5. cap. 6.

Spinulæ ſolers ad Galliæ Regem reſponſio.

quæ

1605. quæ dixerat: ipſumque candorem eius fuiſſe ſubdolum; urbanitate Gallicâ dictitabat: *Decipiunt alij falſum affirmando: Genuenſis ille me decepit vera dicendo*. Adeò iam ſimulatio dominatur, ut ei veritas ipſa ſubſeruiat: dicendumque ſit id quod eſt, ut quod non eſt dici credatur.

Dicterium Regis de ipſo.

Anno 1606. ANNVS inibat milleſimus ſexcenteſimus ſextus, Belgici belli tam diuturni, tam exitialis utrique Partium poſtremus, ante duodecim annorum inducias; quibus tractandis, ac decernendis duo conſequentes anni, tertijque tres menſes ſaluberrimè impenſi ſunt: cùm Catholici Belgæ, eorumque Principes optimi, locorum quatuor adeptione gaudebant, eiusque auctorem Spinulam ſummis in Cælum laudibus ferentes, in ſpem veniebant, maiores hoc anno factum iri progreſſus. Neque id temere: tum quòd victorijs patefactâ iam viâ, & animus Militibus, & ſcientia Ducibus ipſis experimentis augeretur: tum quia validiora expectabantur ab Hiſpano Rege, Senatuque adiumenta, poſtquam re didiciſſent, quàm prona, & fructuoſa ea foret expeditio. At contrà Fœderati, nè Populi deſponderent animos, atque in poſterum opem conferre ad bellum recuſarent; eam iacturam verbis eleuabant. *Archiducem, atque Hiſpanos*, aiebant, *in tenui multùm laboraſſe: ac poſt ſuas vires exhauſtas, vix Oppidula quædam ignobilia cepiſſe, quæ nullo negotio recuperari poſſent. Se verò digniora multò ſuis laboribus, ſumptibus, periculis emolumenta proponere: nec niſi ad primi nominis Vrbes, magnique momenti Arces adſpirare. Geldrias ſe, Antuerpiasque, capita Prouinciarum, non Oldenſalias, aut Vachtendonchas neſcio quas bello tentare. Quamobrem tantis conatibus pares pecuniæ, Militumque apparatus inſtruendos: ut ingentibus auſis euenta non inferiora reſponderent.*

Grotius initio lib. 15.

De rebus geſtis ſenſus Catholicorum, & Fœderatorum.

QVONIAM verò maritimæ Gentes, ac pro interfuſarum Vrbibus, Oppidisque aquarum copiâ penè marinæ, naualibus magis, quàm terreſtribus bellis & pollent, & gaudent; validam, ſi unquam aliàs, Claſſem adornarunt è quatuor & viginti nauibus; eisque tum Belgas, tum Anglos Milites impoſuerunt: ut Hiſpaniæ maritimam omnem oram infeſtarent; ac præcipuè ut redeuntes ex Indiâ naues auro, argentoque onuſtas, vel interciperent, vel peſſumdarent, vel appellere prohiberent; magno apponentes lucro, neruum illum Belgico bello tam neceſſarium præcidere. E Zelandiâ cùm Claſſis hæc ſoluiſſet, vento deſtituta, nonniſi pòſt longum tempus Gallæciam attigit: cuius litoralia maximè loca depopulata eſt. Cæteris Hiſpaniæ partibus multum terroris attulit, parum damni. Cùmque de Claſſis Indicæ aduentu iam deſperaret, & commeatuum inopiâ premeretur; ſe in Belgium retulit.

Hollandi Claſſem parant contra Hiſpanos.

Gaſpar Ens lib. 26.

Galitia.

kk AT

1606.

Marchio in Aula Hiſpanica excipitur honorificè.

At Spinula ubi ad Aulam Hiſpanicam peruênit; quibus ab Rege amoris, à Magnatibus, Proceribusque honoris argumentis, ab alijs omnibus acclamationibus, plauſibusque fuerit exceptus; procliuius erit, quæ recentiſſimè geſſerat, recordanti, cogitatione complecti, quàm cuipiam literarum monumentis mandare. Collata verò cum Archiduce de bello proſequendo conſilia poſtquam Regi, regioque Senatui patuere, mirum in modum probata cunctis, & collaudata ſunt. Quod tamen maximum rei negotium faceſſebat, ingens erat ſumma pecuniæ ad tantum aggrediendum opus, ac duos alendos Exercitus neceſſaria. Etenim, præter id, quod ex conſueto Catholicum Belgium contribuebat, opus erat ex Hiſpaniâ aureorum millia trecenta in ſingulos menſes ſuppeditari. Sed tanta in Marchione fuit ad perſuadendum efficacitas, ac tantam ad vim pecuniæ corrogandam induſtria; ut rem tandem in Aulâ confecerit: atque ad Belgium repetendum, quamquam nonniſi poſt menſes aliquot, ſe dederit in viam. Nè verò Rex ab ſe indonatum eum in hâc etiam ſecundâ reuerſione dimitteret; ſub diſceſſum, in ſupremum Hiſpanici Imperij Senatum, quem Statûs Concilium vocant, cooptauit. Quippe ut ſeſe maior rerum geſtarum gloriâ Marchio quotannis intrabat Aulam Hiſpanicam: ita quotannis indidem rerum geſtarum præmijs ſeſe maior egrediebatur.

Eiuſdem conſilia accipiuntur.

In Côcilium Status adſcribitur.

Dum ibi Spinula moraretur, pro ſuo more, atque innatâ munificentiâ, Magnatibus, & Regijs Adminiſtris conuiuia penè regalia frequenter inſtruxit. Qui ſplendor animi Reges maximos adeò delectauit: ut quum poſtremò Hiſpaniam petijt, Philippo Quarto regnante; ac deſignatus ab eo fuit Inſubriæ Gubernator; non dedignata ſit tanta Maieſtas ſponte ſuâ Marchionis domum adire, ac paratam ab ipſo menſam accubatione regiâ cohoneſtare. Hoc benignitatis oſtentum diſertè narrauit magnæ Vir auctoritatis, & exiſtimationis Gaſpar de Bracamonte & Guzmane, Pegnarandæ Comes, dum Neapolitano Regno pro Rege præeſſet; ſummis quòque muneribus egregiè perfunctus, magnique Hiſpaniarum Imperij Adminiſter cum paucis electus. Id verò recenſuit inter multa præconia, quibus tres Spinulas Marchiones; Ambroſium Parentem, Philippum Filium, Paulum Nepotem, meritò, ac ſapienter ornauit in frequenti colloquio cum ſimili virtutibus Antiſtite Iulio Spinulâ, Laodiceno Archiepiſcopo, Pontificium Neapoli Nuncium tunc agente: qui poſtea Pontificis etiam Nuncius in Aulâ Cæſareâ, deque Apoſtolicâ Sede optimè meritus, ab Alexandro Septimo Pontifice Maximo, & ſapientiſſimo Virorum, ac virtutum æſtimatore, digniſſimè promotus ad ſacram Purpuram fuit.

Philippus Quartus eius menſam honorat.

Pegnarandæ Comes Marchiones Spinulas laudat.

Ex lit. Spinulæ Nuncij ad Aloyſium Spinulam Germanici Romæ Collegij Rectorem, 30. Apr. 1659.

Iulius Spinula bis Pontificius Nuncius, poſtea Cardinalis.

R E-

1606.

Marchio in Belgium rediens Genuam reuiſit.

Revertens in Belgium Marchio per Italiam, reuiſere Genuam Patriam voluit ab ipſo glorioſiorem; eique conſpectum ſuum optatiſſimum dare. Verbis autem exponi non poteſt, quantam uniuerſæ Ciuitati lætitiam aduentus eius attulerit. Gloriabantur omnes tali, ac tanto Ciue, qui militiæ ſuæ primos annos non menſibus, ſed victorijs metiretur. Laudibus efferebant Spinulæ Marchionis magnanimitatem, prudentiam, ſedulitatem. Vt iure optimo Parmenſis alter fuerit in Hiſtorijs appellatus. Gratulabantur eidem conſtantem præter ſolitum felicitatem: de quâ poſtmodum Genuenſis Patritius, præſtanti Vir ingenio, ſummoque iudicio Hieronymus de Marinis typorum perennitati hoc mandauit Elogium. *Ambroſius Spinula multas Vrbes munitiſſimas expugnauit, integras Prouincias in poteſtatem redegit; ſemper victor, certè nunquam victus; triginta ferme annis in illo Duce eximia virtuti ancillante fortunâ.* Qui verò memores erant Hiſtoriarum, recentiſſima hæc decora cum antiquiore Spinulæ Gentis gloriâ componebant. In mentem quippe redibat Opicius, ſiue Opicinus Spinula, *Vir magni nominis, & opibus, & armis haud impotens* (ut quidam Hiſtoricorum ſcriptum reliquit) cuius Filiam Argentinam ex omnibus Italicis Fœminis elegit in Coniugem Theodorus Palæologus, Andronici ſenioris Græcorum Imperatoris Filius: eiuſdemque Soceri ope Montis-ferrati ditionem faciliùs tenuit. Ex hoc nata connubio Iolanta, ſeu Violantis (temporum namque vetuſtas, Scriptorumque varietas corrumpit etiam nomina, vel confundit) iuncta matrimonio fuit Sabaudiæ Comiti Aymoni, vel (ut alij nominant) Amedæo Quinto: qui præter alias Principum laudes, de Chriſtianæ pietatis operibus cum Vxore certabat. Animis quòque obuerſabatur Vberti Spinulæ gloria, qui Catharinam Filiam nuptum dedit Luchino Vicecomiti, cuius imperio non Inſubria tantùm, ſed Ciſalpina Gallia penè paruit uniuerſa. Quinetiam ab eiſdem genita altera Catharina honeſtata coniugio fuit Franciſci ſecundi Eſtenſis Bertoldo nati, Principis Mutinenſis. Neque obliuioni dederant Opicium alterum, qui Vxorem duxit Beatricem Filiam Friderici Antiochiæ Principis (Regem aliqui appellant) qui Friderici Secundi Imperatoris Filius fuit. Ob tot, ac tantos principatus, quos affinitatibus complexa eſt una Spinularum progenies: ob ſuum ſanguinem miſtum ſanguini Cæſarum tam Orientis, quàm Occidentis Solis: ob inſignium Hetruriæ, Inſubriæque Vrbium per annos plures dominatum: ob Claſſium, & Maris Præfecturam non ſemel ab eâdem poſſeſſam: ob alias prærogatiuas, quibus refertæ ſunt, non Genuenſes modò, ſed aliarum quòque Nationum Hiſto-

Magnis ibi laudibus, & plauſibus excipitur.

Rodolphus Botereius l. 13.

Præclarum eius Elogium ab Hieronymo de Marinis.

In Genuæ Deſcriptione cap. 4. ſect. 10.

Spinulæ illuſtres affinitatibus Principum.

Opicius.

Argentina.

Iolanta.

Vbertus.

Catharina.

Altera Catharina.

Opicius alter.

Ioan. Cuſpinianus de Cæſarib. in Andronico. Aubert. Miræus in Elogijs Gentis Spinulæ, c. 12. & 13. Philibertus Pingon. in Genealogia Ducum Sabaudiæ. Io. Boterus de Principibus Sabaudiæ. Io. Baptiſta Pigna de Principibus Eſtenſib. l. 4. Philadelph. Mugnos in Theatro Familiar. Siciliæ. Blōdus Flauius Dec. 2. lib. 9. Ioan. Villanius lib. 10. cap. 145. Miræus cap. 15.

 ſto-

Spinularum Familia è potentioribus Italiæ.

ſtoriæ; à pleriſque Scriptorum meritò recenſetur inter potentiores totius Italiæ Stirpes. Hæc igitur vetera honeſtamenta Spinularum Familiæ recentibus ab Ambroſio Marchione honoribus cumulata immane quantùm Genuenſis Vrbis gaudium, acclamationes, & plauſus multiplicarunt. Atqui neminem tetigit propiùs hæc gloria, neminem perfudit uberiùs hæc voluptas, quàm Genuenſium Matronarum fortunatiſſimas, Marchionis Matrem Polyxenam, & Ioannam Vxorem: quum in conſpectu, complexuque habuerunt illa Natum, hæc Coniugem; qui unius, aut alterius anni ſpatio famâ ſui nominis, & rerum geſtarum gloriâ impleraț Europam. Sed hæc mutua, domeſticaque ſolatia, & communem Propinquorum, Familiarium, Ciuium lætitiam exuberantem temperare placuit Diuinæ Maieſtati. Poſtquam enim è Liguriæ, Inſubriæque finibus exceſſit Marchio; incommodâ valetudine uti cœpit, ac tertio quoque die febre tentari. Qui morbus toto eum itinere Bruxellas uſque inſectatus, alios quidem omnes de tanti Viri ſalute ſollicitos habuit: at generoſum ipſius animum abſterrere, aut ab inſtituto curſu reuocare non potuit. Quinetiam *eius vulgatâ morte ſecuritas Batauis creuerat, & gaudium*; ut quidam eorum ſcripſit.

1606.
S. Antonin. Tom. 3. tit. 21. cap. 4. Ioan. Villanius lib. 9. cap. 85.

Matris, & Vxoris Ambroſii gaudiū.

Belgium repetēs, ægrotat in itinere.

Grotius l. 15.

ANTE verò quàm in Belgium Marchio perueniret; ſtatuit Archidux iterum Terralij vel induſtriam, vel fortunam experiri. Quamobrem eum Rhenum versùs immiſit: ut locum aliquem flumini circumiectum occuparet: qui nempe futuris expeditionibus viam faceret. At is nihilò benigniore, quàm aliàs, forte uſus, dum Tungros prætergreditur, Vrbem Leodicenſis Agri, Fœderatorum Equites aliquot obuios habuit: qui eum, ac Socios aggreſſi, partim cædunt, partim capiunt: cæteros in fugam vertunt. Ipſe cum alio ſaucius ægrè Traiectum ad Moſam ſe recepit. Poſtquam à vulnere conualuit, Venlonam inde migrauit: ubi Copias nonnullas adiunxit ſibi, Rhenoque tranſmiſſo Oldenſaliam deuènit. Factus de re certior Mauritius vicinorum locorum Præfectos commonefecit, ut ſibi præcauentes, defenſionem pararent. Sed nunquam ſatis cautum eſſe mortalibus ſolet. Cùm explorari finitima Oppida Terralius iuſſiſſet, Brefortium in Comitatu Zutphanienſi minùs validè munitum comperit: adeòque quamprimùm inuadere conſtituit. Igitur Turrio Lingenſi Gubernatori conſilium aperit, atque auxiliares ab eo Copias petit. Ille coactis mille, ac trecentis Peditibus, Equitibus quingentis, eò ſe celerrimè confert. Et quoniam, quæ illuc ducebat militaris via prope Grollam erat, à Fœderatis infeſſam, ab eâ cautè declinauit: ac præter anfractus longioris itineris, nocturnum quòque tempus

Hæreus. Iuſtinianus initio lib. 5. Thuanus l. 136. Lanarius. Carnerus l. 16. c. 8. Tongeren.

Terralij Copię fūduntur à Fœderatis.

Di Zutfen.

Idem Brefortium intercipere molitur.

Hoſti

1606. Hoſti fallendo captauit. Profecti cum illo erant Guillelmus Verdugus Oldenſaliæ Præfectus, & ipſe Terralius: ac duabus ante Solis ortum horis ad Brefortium ſteterunt. Præiuit cæteris Terralius, mirus pyloclaſtrorum machinator, cum ijs, qui Oppidi portæ eiuſmodi machinam applicarent,

Cvm primùm peruenere, ab Excubitore rogati: quinam gentium, atque unde adeſſent: è Grollano Præſidio ſe veniſſe, reſponderunt, Hiſpanorum incurſum fugitantes: ideoque obteſtari, ut quamprimùm admitterentur: eos quippe à tergo inſtare. Dumque inuicem colloquuntur, pyloclaſtrum valuis admouetur: & repentè porta diſijcitur. Ex eo impetu Vigil intelligens, non eos eſſe, quos ſe ſimulabant, extemplo ad arma conclamat. Interim eiuſdem generis machina portæ interiori aptatur: eaque pari modo diffracta, quamquam ſimul uno Tormentariorum occiſo, altero ſaucio. Fragore illo excitati iam aderant Præſidiarij triginta: ſed ab Hoſtium maiore numero oppreſſi, ferè omnes perempti. Alij vicinum propugnaculum ingreſſi, inde bombardis, & ſclopetis infeſtare Catholicos. Hi tamen intrepidi pergere: pontem ex aſſeribus compactum, quem ad eum finem aduexerant, inſternere: per eum ad verſatilem Oppidi pontem iam eleuatum accedere. Eumdem pyloclaſtro, & vicinam portam euertunt: atque Oppidum tandem intrant. Quadraginta ſe Defenſores ingredientibus opponunt. Verùm ab his ſtrenuè repulſi coguntur in Arcem ſe recipere, quò priùs ferme omnes confugerant, tam Præſidiarij, quàm Oppidani cum ſuo Gubernatore Goſuino Lauico. Narrant aliqui, minùs eos promptos ad ſui, Oppidique propugnationem fuiſſe, quia cum Bacchanalium tunc agerentur dies; licentiæ, inſaniæque diurnæ laboribus feſſos, commeſſationibus graues, & ſaltationibus delaſſatos altior, quàm oportebat, ſomnus exceperat. Itaque facilè fuit, vino, ſomnoque propè ſepultos opprimere, ac debellare. Sic de voluptate, quæ ſoporem induxit, militaris induſtria peruigil triumphauit.

Tandem Oppidũ capit, non Arcem.

Gaſpar Ens lib. 26. Baudart. Grotius lib. 15.

Compvlsis in Arcem Hoſtibus, Catholici totius Oppidi potiti, aggerem aduersùs eam citra eiuſdem foſſam erexerunt: ut ſeſe ab eorum, qui obſeſſi erant, infeſtatione tuerentur. Cùmque tormenta quatuor in Oppido reperiſſent; eaque è regione Arcis ad illam quatiendam collocaſſent: eis uti ſe non poſſe doluerunt, quia nihil nitrati pulueris inuentùm eſt. Prouidè quippe Gubernator totum in Arcem deportari iuſſerat: ut eum Hoſti contra ſe ſubtraheret, & ſibi contra Hoſtem reſeruaret. Quare illo inſtructis quatuor bombardis continenter in Oppidum fulminabant. E Catholicis verò Turrius relicto ibidem cum mille

Pe-

Peditibus Verdugo, ad Lingenſem ſuam præfecturam, nè quid interea detrimenti caperet, reuerſus eſt. Verdugus adiecit animum ad munimenta quædam occupanda, quæ circum Arcem erant, nè ſubſidijs inferendis aditus ab eo latere pateret. Miſit præterea, qui Velaſcum Rurortæ munitionibus præfectum, de rebus ad Brefortium bene geſtis, ac de præſenti ſulphurati pulueris neceſſitate penitùs edoceret. Quibus compertis, Velaſcus confeſtim ſuppetias adornauit. Germanum Centurionem cum Peditibus quadringentis Brefortium iuſſit accurrere: quorum ſinguli anguſtis concluſas ſacculis denas pyrij pulueris libras deferrent. 1606.

Ad Arcem expugnandam ſubſidiũ mittitur.

Subſidium aliud Obſeſſis.

Dum hoc Obſeſſoribus auxilium feſtinatur, longè maius, celeriusque infertur Obſeſſis. Batemburgius enim in Fœderatorum Exercitu Equitum Magiſter, cùm ad primum Oppidi capti nuncium Lauico ſcripſiſſet, ſe propediem ſubſidio adfuturum; poſt unum, aut alterum diem peruènit: unàque Zelandiæ Præfectus, alijque cum pluribus Equitum turmis, ac Peditum ſignis, Copijsque ex Grollano, Zutphanienſi, Doësburgenſi, Doëtecomenſi Præſidijs eductis. Vtque priùs de rerum ſtatu cognoſcerent, præmiſit Batemburgius in Oppidum Militem Ruſtici habitu: qui mox renunciauit, magnâ ibidem laborari tum pulueris nitrati, tum annonæ penuriâ. Hoc audito alacriores, Equitatum in vias omnes diſtribuunt, ut venienti ſubſidio iter intercludant: Catholicos lunatum propugnaculum ad Arcis aditum obſtruendum molientes, inopinatò adorti fundunt, ac fugant: Moſquetarios ducentos in Arcem immittunt. Horum ictibus, ac tormentorum frequenti diſploſione vehementer infeſtati ſunt, qui Oppidum tenebant: adeòque ex eis ferè centum interfecti: reliqui ad vitam tuendam, in ſubterraneas cellas, foueasque retruſi. Qui verò fuerant à Velaſco cum puluere ſubſidio miſſi, iam unâ leucâ procul Oppido aberant; cùm in vicinum Hoſtem incidere metuentes, pedem retulere. Sed quâ viâ malum declinare ſtudebant, eâdem (uti plerunque fit) malum incurrerunt. Octoginta namque Hoſtium Equites ab Thomâ Fillerio ductos habuerunt obuiàm: à quibus quadraginta occiſi: totidem capti: cùm cæteris ipſe Centurio fugâ Rurortam versùs elapſus eſt. Alij quòque Oldenſaliam profecti ſunt, eumdem puluerem importantes. Verùm pauci euaſerunt in Oppidum: plures in manus Hoſtium deuenerunt. Acceſſit poſtmodum Henricus Fridericus cum turmis Equitum ſex & viginti, ac Peditatu penè iuſtum Exercitum conficiente. Oppidumque cum reliquis Fœderatorum Copijs ita circumuènit; ut Catholici iam fierent ex Obſeſſoribus Obſeſſi.

Succurrit etiam Henricus Fridericus.

Fac-

1606. Factvs intereà de re totâ certior Archidux, iuſſerat ad ſubſidium properare Melzium cum Equitatu, cumque ſuis Legionibus Borgiam, Iuſtinianum, Sarmentum. Quæ omnes Copiæ, quamuis Rhenum versùs magnâ celeritate deductæ, non tamen ante Hoſtis aduentum præſtò eſſe potuerunt. Quare qui Brefortium tenebant; inſtrumenti bellici, Militum, & iam propè commeatuum inopiâ laborantes, ac ſpe depoſitâ, poſſe per infeſſas Hoſtibus vias ullum ſubſidium induci: continentibus prætereà maiorum, ac minorum ictibus tormentorum diuexati, atque in dies numero diminuti, ad Oppidum deſerendum mentem vertere runt. Igitur cum Hoſte circumſidente veniunt in colloquium; deditionem facere paciſcuntur cum his conditionibus: ut liberis egredi liceat cum armis: carrique ad extinctos, ac ſaucios conuehendos commodentur. In unâ conditione variant, imò ſibi maximè aduerſantur Auctores. Aliqui namque tradunt, uniuerſam eos prædam ex Oppido collectam, quæ quinquaginta millium aureorum pretium ſuperaret, unà cum tribus ſignis, & captiuis non paucis reſtituere coactos; & Verdugum ipſum relinquere Obſidem, donec omnia præſtarentur. Alij contrà, in conuentis fuiſſe, ut prædam omnem licèret auehere. Quod ſi verius fuit; maximum ſupra omnem memoriam dici poſſet in Hoſte victoro liberalitatis exemplum: niſi tamen id facere compuliſſet imminentium à tergo Catholicarum Copiarum metus, qui ad ſoluendam ocyùs obſidionem adigeret.

Parlamentare.

Gaſpar Ens. Thuanus. Baudart.

Iuſtinianus. Camerus. Alexãd. Ziliolus Hiſt. lib. 6.

Brefortium à Fœderatis recuperatur.

Brefortio liberato, cùm ingens in procinctu eſſet Fœderatorum Exercitus ad eum finem collectus, ac Mauritij iuſſu ad Embricam Caſtra-metatus; ſuſpicionem iniecit Velaſco, nè ad Rurortæ munitiones non ita longè diſſitas inuadendas traduceretur. Quare ingenti ſollicitudine, ac diligentiâ occurrens periculo, locum uniuerſum pluribus lunatis propugnaculis communiuit. Aliud munimentum iuxta Rhenum erexit, cui nomen à molâ factum; & quidem editiore ſitu, ut ſi unquam Eliſabethæ, Alberti-ve Arces Hoſtis occuparet, inde tormentis eas quatere commodum eſſet. Pontem quòque Rheno impoſuit, quandò dirutus erat, qui fuerat anno ſuperiore extructus. Omnes prætereà Copias Brefortium versùs immiſſas, circum eas Arces ſecum paratas habuit: tres nempe Legiones Hiſpanorum ſub Tribunis Borgia, Antunio, Sarmento: Italorum duas Iuſtiniano, & Sangeorgio ſubiectas: Anglorum etiam unam, Burgundionum alteram. Hoc Milite in omnem Hoſtis machinationem inſtructus, expectauit, dum Mauritius ſuum in Stationes reduceret. Quod ubi factum, ſuum & ipſe dimiſit: Anglicam tamen, & Borgiæ,

Emerich.

Velaſcus Rurortæ munimẽta corroborat.

giæ, Sarmentique Legiones retinuit: quòd ipſorum hyberna nimis longè diſtarent. 1606.

Fœderati Brabantiam & Flandriam infeſtant.

Qvo tempore Catholici Friſiam inuadebant; Fœderati quaſi par pari rependerent, Brabantiam infeſtabant. Namque Bredanus, & Bergæ ad Zomam Præfectus quingentos circiter Equites, Peditesque trecentos emiſere: qui Mechliniam versùs excurſione factâ, Pagum incenderunt, Diuæ Mariæ ad Varam appellatum. Haud tutior Flandria fuit à Sluſenſium incurſionibus. Neque maius ab Hoſte, quàm à Militum tumultu periculum. Siquidem Vachtendonchæ deprehenſi fuere Præſidiarij, qui non inter ſe modò, ſed in alijs quòque Præſidijs ſeditionis ſemina iacerent, poſtmodum eruptura. Verùm qui tum ibi aderat Sangeorgius, re diligenter inueſtigatâ, cum Decurionem quemdam præcipuum machinationis auctorem comperiſſet; ad ſe clam accerſitum, pugione transfòdit: aliosque duos eiuſdem ſceleris reos ſtrangulari iuſſit. Ita paucorum pœna, correctio cunctorum fuit.

Terralius Sluſam potui tentat.

Terralivs in Vrbibus, Oppidis-ve inuadendis animoſior, quàm felicior, à Brefortio penè ſimul capto, & amiſſo non retardari ſe ſenſit, ſed incitari (quæ ingenia ſunt hominum confidentium) ad nouum aliquid audendum. Vt enim in ludo, quo maiorem quiſque iacturam facit, eò magis ad ludendum irritatur, ſpe recuperandi quod perdidit: ſic in bello non minor eſt victis impetus ad arma retentanda, ut damna reſarciant, quàm Victoribus, ut lucra continuent. Igitur vicina Sluſa cupiditatem Terralio iniecit adoriendi. Cùmque eam exploraſſet, atque intercipi facilè poſſe cognouiſſet: id Archiduci ſignificauit, operam ſuam promittens, ut Milites in Vrbem inducerentur. Placuit conatus Alberto: utque optatum exitum nanciſceretur, Friderico Comiti Vandenbergio, qui Flandriæ Copijs præfectus Brugis degebat, ſcripſit: iuſſitque opportuna Terralio auxilia ſuppeditari. Statim is mille, ac ducentos Pedites, quà Vallones, quà Hibernos eidem tribuit. Quibus cum ille Brugis digreſſus, intendentibus ſe tenebris, quòd eo tempore mare ſubſidebat, regionem uniuerſam æſtu creſcente obrui ſolitam, obiectasque paludes, & alueos aquarum, nullâ interpoſitâ morâ tranſmiſit.

Iuſtin. lib. 5. Haræus. Gaſpar Ens lib. 26. Grotius lib. 15. Thuanus l. 136. Carnerus l. 16. c. 9. Lanarius.

Copiarum diſpoſitio.

Iam intempeſta nox erat, cùm in conſpectum Oppidi venerunt. Antè verò quàm propiùs accederent; agmen totum in hanc formam diſpoſuere. Primam aciem, & frontem Exercitûs obtinebat cum quinquaginta Peditibus Formentus Centurio: ſingulique ſclopetum gerebant rotâ inſtructum, nè fomitis accenſi luce proderentur. Proximè ſequebantur Haſtati ducenti; quibus præerant Centuriones dùo Helingerus, & Granchenburgius, &

Vãguardia.

Si-

1606. Signifer Hibernicæ Legionis. Poſt hos ducebat quingentos partim Lancearios, partim Sclopetarios Claudius Rezorius Legionis Boſſuti Comiti ſubiectæ ſupremus Inſtructor. Nouiſſimum agmen è reliquo Peditatu Tribunus Cabilonus regebat. Hoc ordine diſtributus Miles iam Oppidi portam attigerat, quæ cùm vix ullo calle eſſet peruia, ideoque ab incurſione Hoſtium ſecura, negligenti cuſtodiâ ſeruabatur. Eam portam malè cuſtoditam docuiſſe dicuntur Transfugæ duo Catholici, qui Fœderatis militantes, aliquandiu Sluſæ morati; atque ad ſuos poſtea regreſſi, eius Oppidi recuperandi rationem aperuere. Fortè accidit, ut qui paſcebatur in proximo equus, ad conſpectum inuſitatæ multitudinis, hinniret. Quo ſtrepitu commotus qui agebat excubias, prodiuit domo; ut ſi quid eſſet noui, cognoſceret: atque eo tantùm equo præ veſtigandi celeritate conſpecto, domum ſe retulit.

Retroguardia.

Extemplo ex primo agmine viginti quinque tum Galli, tum Hiberni, atque inter eos nonnulli pyloclaſtris inſtructi, foſſam natando traijciunt: pontemque verſatilem eleuatum aggrediuntur: catenas, quibus ſuſtinebatur, ferramentis ad eum uſum allatis diſrumpunt: pontemque ingenti ſtrepitu demittunt. Eo fragore exciti Præſidiarij magno numero aduolarunt: atque ad arma, Oppido toto conclamatum, accurſumque eſt. Interea e Catholicis Tormentarijs unus primæ obiectę portæ pyloclaſtrum admouet, quo incenſo eam ad terram affligit. Tùm ſecundam aggreſſus, tantum in ea foraminis patefecit, ut duo Milites unà ingredi poſſent. Per hunc aditum qui erant in primo agmine irrupere: & Formentus, atque Helingerus ante alios. Verùm ubi ad primam Cuſtodiam peruenere; ab eius Militibus acriter obſiſtentibus reiecti ſunt vi tantâ, ut Formentus, atque Helingerus illico perierint. Quorum occaſu adeò perterriti cæteri, ut ſine cunctatione terga dederint Hoſti. In eo receſſu cùm alter urgeret alterum, ſupra quadraginta in foſſam è ponte delapſi, merſique ſunt.

Felix rei principium.

Eius terroris aggredientibus, ac magna molientibus inſoliti, cauſam duplicem nonnulli tradunt. Alteram quòd cùm communis Horologij ferramentum, quod æris campani pulſu ſignificare horas ſolet, fortuitò ſuſpenſum, eas indicare deſijſſet: ſuſpicati Catholici deditâ operâ id factum, acceſſumque ſuum Sluſenſibus proditum: ſegniùs multo, timidiùſque, quàm res poſtularet, cuncta geſſerunt. Alteram quòd ijdem Oppidum intrantes, non moſquetis, aut ſclopetis, quibus opus erat ad occurrentes Hoſtes propulſandos; ſed haſtis tantùm, & gladijs inſtructi

Infelicis exitus cauſæ.

Gaſpar Ens. Grotius.

ſtructi proceſſerunt, vel ad maiorem celeritatem, vel quia nantibus arma illa grauiora impedimento fuiſſent. Quod ſi felicitatem ingreſsûs pari ardore, ac diligentiâ Catholici promouiſſent; eos nullo negotio potituros Oppido fuiſſe, ipſi poſtmodum Oppidani profeſſi ſunt. Sed qui ſtruxerant inſidias alijs, ab eorumdem inſidijs (uti frequens eſt) ſibi maximè metuebant. Et quamuis in hâc improuisâ aggreſſione cuncta ferè prudenter adminiſtrata dicantur: ſperatum tamen ſucceſſum defuiſſe nonnemo credidit, quia Ductor nullus aderat magni nominis, atque exiſtimationis; qui animos trepidantibus adderet, virtutemque languentem vel ſolâ præſentiâ confirmaret. 1606.

Societatis Ieſu Sacerdos ſaucius, & captiuus.

Gaſpar Ens.

Capti è Catholicis aliquot; inter quos unus è Societate Ieſu Sacerdos, quatuordecim vulneribus ſaucius. *Catholicæ Religionis ſtudio ſe Militibus adiunxiſſe* fatebatur: *ac ſperaſſe in Oppido recuperato, Romanæque Fidei reddito, primum ſe ſacrum facturum. Arbitrari verò ſe*, aiebat, *idcirco Deum Oppugnatoribus non conceſſiſſe victoriam, quòd illis conſtitutum fuiſſet, nemini parcendo, Hoſtes omnes internecione delere*. Tanto ſuo periculo docti Sluſenſes, tum Oppidum uniuerſum communiere; tum eam præſertim portam, quâ Hoſtis intrarat, lunato propugnaculo præſtituto. At Cabilonus cum Exercitu reliquo citra foſſam exitum tentamenti præſtolatus; ubi eum infelicem cognouit, nullamque ſpem ſupereſſe quidquam proficiendi, ſe cum ſuis inde recepit, non ſine aliquorum iacturâ, qui in circumiectis alueis traijciendis, æſtu marino reſurgente abſorpti ſunt. Comes verò Fridericus, qui cum bis mille Peditibus Damenſem aggerem inſiſtebat, ut Oppido capto, Arcem aggrederetur: poſtquam multâ iam die nihil actum comperit, ipſe quòque migrauit. Ægerrimè tulit Archidux tam dextram opportunitatem Sluſæ recuperandæ è manibus elapſam: cùmque exploratum habuiſſet, id Ductorum aliquot vitio factum; in eos ad aliorum exemplum, ac terrorem animaduertendum cenſuit. Quare ab Iudicibus causâ cognitâ, ſententiâque prolatâ, in Bruxellenſi foro Rezorius Inſtructor, & Crauchenburgius Centurio capite plexi.

Copiæ contractæ ad Rheni expeditiones.

Iamque ad Rhenanas Catholicorum expeditiones, quas Archidux, & Spinula meditati antea fuerant, & Rex, Regiusque Senatus magnopere probauerant; ingentes undique Copiæ cogebantur. Tria Germanorum Peditum millia, Equitesque quingentos contraxerat paulò antè Dux Brunſuicenſis, ut Populos ditionis ſuæ tumultuantes compeſceret. Sedatis verò tumultibus, eas in procinctu Copias Albertus ad ſtipendia Regis Catholici traduxit. Præerant illis Ioannes Comes Embdanus, Georgius Loc-

co-

1606. comanus Friſius, qui aliàs eidem Regi militauerat; & Ioannes Erneſtus Vslerus. Magnum quòque ſupplementum Exercitûs, duo nempe Hiſpanorum millia duxerat ex Italiâ Ioannes Brauus de Lacunâ Tribunus. Nec minus exiſtimationis Catholicis armis attulerunt acceſſu ſuo Alphonſus Pimentellus Beneuentani Comitis Hiſpani Filius: & Marchiones duo, Sigiſmundus Eſtenſis, ac Ferdinandus Bentiuolus: & Marius Frangipanius ex antiquâ nobilitate Romanus.

Archiducis, & Spinulæ de bello conſilia.

CONSTITVTVM verò à Spinulâ cum Archiduce fuerat (quod paulò antè ſignificauimus) ut ipſe cum altero duorum Exercituum rectà in Friſiam properaret: atque Iſalam tranſmittere conatus, in Velauiam irrumperet: quæ regio patens eſt, atque Vltraiecto finitima, Vrbi Hollandicæ magni quidem ambitûs, ſed non ſatis munitæ. Quam ſi caperet, ſibique firmaret; maxima poſſet inde Fœderatis inferre continenter incommoda. Eodem verò tempore Buquoio cum altero Exercitu tranſmittendus Vahalis erat: atque arma in Betauiam, quæ Geldriæ Prouinciæ pars eſt, inuehenda: in eâque magni momenti Vrbs aliqua occupanda. Nouiomagum præ cæteris animo obuerſabatur; Vrbs eiuſdem Prouinciæ præcipua ad Vahalim ſita; cuius expugnationem emolumenta maxima ſequebantur. Neque plura deerant eiuſdem Betauiæ Oppida, uti munitionibus inualida, ſic interceptu facilia. Quod ſi trans ambos fluuios Exercitus uterque deportaretur; pronum erat Copias omnes ad Arenacum (quod iam Arnhemium vocant) in unum cogere, Hoſtemque propiùs petendo compellere, vel ad prælium haud æquis conditionibus ineundum, vel ad Vrbes, atque Oppida regionis eius deſerenda: quibus parum munitis potiri paruo negotio licèret. Toti denique illi terrarum tractui impoſita tributa quantùm arma Catholica ſubleuarent, tantùmdem res Fœderatorum attererent. His ita ſapienter proſpectis, uterque deducendus erat Exercitus.

Velua. *Vtrecht.* *Betua.* *Nimega.* *Arnhem.*

RECENSEBAT in ſuo Buquoius Peditum decem millia, Equites mille ac ducentos: rerumque omnium ad bellum faciendum abunde erat. In Exercitu verò, quem Spinula deducebat, Peditum duodecim millia, duo millia Equitum numerabantur; carrorum ſupra tria millia cum ingenti commeatuum, bellicique omnis inſtrumenti copiâ, cum curulibus molis, & clibanis, alijſque machinis ad ſuſceptum conſilium opportunis. Militaris hic apparatus conſueto maior, ac varietate operum inſtructior, magnas primò ſuſpiciones Hoſti, mox etiam timorem inuſitatum iniecerat: cum eâ præſertim tempeſtate non tantum ſibi ſuppetere virium probè ſciret, ut in aperto campo Catholi-

Fœderati ſua loca muniunt.

cis poſſet obſiſtere. Quare in eam potiùs incumbendùm ſibi curam exiſtimauit, ut fluminum ripas omnes, quàcumque traijciendum Hoſtibus erat, Vrbesque, atque Oppida oppugnationi magis obnoxia, munimentis validioribus firmaret. Igitur ad ripam Vahalis, quà Betauiam præterlabitur (quòd in eam partem vis maxima Catholicorum incubitura videbatur) propugnacula plurima ſuper aggeribus ibidem ſurgentibus excitata. Vnicuique propugnaculo Militum manus impoſita, & Vigiles in ipſis aggeribus excubantes. Ita verò alterum alteri vicinum erat, ut ubi primùm neceſſitas urgeret, ſinè ullâ morâ ſibi inuicem opem ferrent. Plura quòque nauigia Militibus, ac tormentis inſtructa, fluuios ultro, citroque iuſſa percurrere, ut ubique Hoſtibus traiectionem audentibus obſtarent. Circumiectis præterea Pagis, Oppidisque imperatum, ut ſummâ vigilantiâ, omnique ope conniterentur tranſitum Catholicis Copijs intercludere. Hæc longo tractu Cuſtodia ſupra Vahalim, longiore ſupra Iſalam collocata. Demum nè quid ex parte Fœderatorum deſiderari poſſet induſtriæ militaris: tantum etiam Militum contraxit Mauritius; ut reliquis obſtaculis ſuperadditi, & quò vocaret opportunitas, deducti, nullâ ſinerent ratione Catholicos pedem ultra fluuios inferre. 1606.

NEQVE ſolùm hi humanæ artis obices uſitati Spinulæ præclaris conatibus oppoſiti: ſed (quod mirum videri poſſit) præter morem, ac tempus, ipſa elementa, temporumque conditio repugnarunt. Anni quippe tempeſtas ea fuit, ut tam infeſta imbribus, tam ſæua procellis à multis retro annis nulla memoraretur. Iam tùm ab ipſo anni primordio ventorum, pluuiarum, ac fulminum, ad eam diem inaudita, vis ingruit. Romæ Vaticana Baſilica, & Capitolinum Franciſcanæ Familiæ Cœnobium, tacta de cælo, cum ingenti Mortalium terrore. Continuatis quotidie imbribus in eam Tiberis altitudinem excreuit, ut ſupergreſſus ripas, vias Vrbis, ac fora ſe ſuperfunderet. Cùmque impetu rapidiſſimo irrumperet, ad quinque paſſuum millia obuia quæque corripuit, ac peſſumdedit: ut quæ intulit damna, nonniſi decies centenis aureorum millibus reſarcienda cenſerentur. In Belgio verò, Germaniâ, Galliâ, Angliâ, ineunte Vere, horribilis turbo excitatus innumeras penè arbores extirpauit, plurimas turres, aliasque cuiuſuis generis ædes euertit; atque in oris maritimis ingentem nauium, ac Nautarum ſtragem dedit. Grando imbri commiſta ſupra Antuerpiam cadens, non modò turres aliquot deiecit, ſed tantam vel uni maximo Templo perniciem inuexit; ut ad compenſanda diſpendia ſupra duodecim aureorum millia

Hyems vétis, atq; imbribus horrida.

Tiberis eluuio.

Vn milione.

1606. millia exigerentur. Catſanda Inſula, quam ſuprà memorauimus, parum abfuit, quin irruentibus magno impetu fluctibus abſorberetur. Cùmque iam Ver in Æſtatem vergeret; Hyems tamen ut cùm maximè ſæuire. Quotidianis pluuijs, & plerunque à primo mane ad noctem, Cælum affluere, terræ tractus inundari; viæ omnes, & campi ſtagnantibus aquis obruti, vix iter agentibus locum dare. Tres integros menſes intempeſtiuam hanc tempeſtatem tenuiſſe ferunt. Vt mirandum admodum fuerit, tam aduerſo tempore tot Fœderatorum obſtaculis obſecundante, tantum in alieno, quantum mox enarrabimus, arma Catholica promouiſſe.

IGITVR quarto Calendas Iulias Bruxellis diſceſſit Spinula, magnâ Principum, ac nobilium Virorum cateruâ comitante: eâdemque die Tillæmontem peruènit. Inde Traiectum ad Moſam à trecentis Equitibus, totidemque Peditibus deductus eſt. Traiectò digreſſus tertio nonas Iulias Rurortam tenuit: ubi Tribunum Melzium expectauit, qui cum Equitibus mille, carrisque quingentis ponè ſequebatur. Is tormentis octo Venlonâ deuectis, ac ſexaginta lembis ad contexendos pontes uſui futuris, octauo Idus Iulias ad Rhenum acceſſit. Ibi coactas in unum Copias Spinula recenſuit: atque eſſe numernm comperit Peditum octo millium, Equitumque bis mille. Simul Edictum promulgari per Exercitum iuſſit: ut quidquid ibi Fœminarum eſſet, ad ea remitteretur Præſidia, unde fuerant eductæ; duabus tantum in ſingulas Cohortes relictis, linteis eluendis, victuique parando. Atque ut hoc veteris diſciplinæ militaris fuit: ita illud Chriſtianæ charitatis, ac prouidentiæ; cùm ſingulis impartiri Fœminis mandauit, quæ quidem ſpectarent ad Pedites, unum quotidie cibarium panem (municionis vulgò vocant) quæ verò ad Equites, nummum aureum in ſingulos menſes.

Spinulæ ad Rhenum profectio.

Eius diſciplina militaris.

HIS ita conſtitutis, biduo pòſt Rhenum Copias tranſduxit. Poſt alterum verò biduum, aſſiduis, ac vehementibus pluuijs iter interpellantibus, Dorſthenam ægrè peruènit, ac vicinum fluuium Luppiam traiecit. Ad quartum inde diem Enſchedam tenuit. Hìc ſeſe illi adiunxere Turrius Tribunus, atque Embdanus Comes cum Peditibus bis mille, & quingentis è Lingano Præſidio eductis, & quadringentis ex Oldenſaliâ Hibernis. Iam continentes multorum dierum imbres foſſas omnes impleuerant, vias altè obruerant, campos inundarant: neque tamen è Cælo perpetuò ruere ceſſabant: ut miſeri Milites aquis utrinque inſectantibus imperatum iter ægerrimè molirentur. Spinulæ iuſſu, ductuque, cuius animus omni difficultatum obiectu maior erat;

Militum labor, & incommoda.

erat; Enſchedâ digreſſi, vix poſt diem unum, noctemque, & partem diei alterius Ghoram attigere: cùm tamen Oppida hæc duo vix octo paſſuum millibus inter ſe diſtent. Accedebat ad incommoda Militum inſolens in ſummâ æſtate vis frigoris, & vehementia ventorum. Quod ſi vel frigori depellendo, vel humori, quo perfuſi penitùs erant, exſiccando ſuccendendus eſſet ignis, nulla ſuppetebat idonea materies, niſi ceſpes terræ cuiuſdam ſpongioſæ, quam turbam Indigenæ appellant, alendis ignibus, inſtar lignorum, in eis regionibus uſitatæ: quæ cum id temporis aquam penitùs combibiſſet, plus fumi, quàm flammæ, ſuccendentium vultibus offundebat. Vbi verò tam laborioſo ex itinere feſſi, exhauſtique viribus ad Stationem, quieti capeſſendæ, ſe conferebant; in ſolum non omnino aridum ſeſe abijcere cogebantur, & ſtramentis adhuc humentibus incumbere. Neque minor equorum, quàm hominum pernicies erat: qui ſimul humore ab imbribus, aquiſque, quas vado traijciebant; ſimul ſudore, ab inſolitis laboribus, perpetuâque in eluctando ab luto contentione, madefacti, in languorem, ac morbum procliues erant. 1606. *Ghoer.*

Spinulæ ſollicitudines. Hic rerum euentus magnæ ſpei tam aduerſus, optimiſque conatibus, cunctiſque prouidè præparatis oppoſitus; Marchionis animum licèt à propoſito, incœptoque minimè reuocaret, ſollicitum tamen, anxiumque non habere non poterat. Obuerſabatur quippe ſuperimpendens periculum, tam florentis Exercitûs grauibus ærumnis, ac malis, quæ patiebatur, atterendi, ac morbis inficiendi: itineris ſuſcepti mora ob viarum difficultates propè inſuperabiles; cuius tamen terminus felix à celeritate præcipuè ſperabatur: Hoſti contrà ſpatium oblatum ad loca omnia munienda, ſeque dimicationibus inſtruendum: Iſala denique tantis aquarum acceſſionibus auctus, ut tranſiri vado nequiret. His anxius curis, inſtitutum nihilò minùs iter Iſalam versùs perrexit, in eam præcipuè partem, quæ Dauentriam, Zutphaniamque ſpectabat. Inter has Vrbes in aduerſâ fluminis ripâ Mauritius caſtra poſuerat, ut quòcumque res vocaret, ſtatim accurreret. Hìc eum detinere ſtuduit Marchio, donec Solræus Comes ad locum quemdam infra Suollam pertingeret, ubi iuſſus erat Iſalam tranſmittere. *Deuenter. Zutfen.*

Lochemio potiri cogitat. Interea nè tempus infructuosè tereret, ſtatuit Spinula Lochemium expugnare; exiguum quidem Oppidum, inualidumque Zutphanienſis Comitatûs, ſed opportunitate ſitûs non parum ſuis conſilijs accommodatum. Cùmque in id Copias omnes impendere, contra exiſtimationem duceret; decimo tertio Calendas Auguſti Inicum Borgiam eò delegauit, qui non ita pridem *Carnerus. Iuſtinianus. Thuanus. Haræus. Bentiuolus. Marchio ad Archid. 26. Iul.*

1606. dem ex Hiſpaniâ redierat, Arcique Antuerpianæ præfectus fuerat; unà cum Legione cui præerat, Sangeorgioque, Turrioque cum ſuis: qui omnes erant ad Peditum tria millia: Equites verò quingentos adiunxit ſub Ferdinando Gueuarâ. Ipſe autem cum cætero Exercitu Borcheloum contendit: Ghoræque reliquit Ioannem Mediceum, & Lucam Cairum cum ſubiectis Equitum turmis, & Peditibus mille quingentis; ut id Oppidum tuerentur, quod cuſtodiendis deſignauerat commeatibus; adeòque molas, clibanos, aliaque impedimenta ibidem collocauerat.

Borgia Lochemium obſidet.

Approcci. Vt primùm Lochemium peruènit Borgia, caſtra poſuit; ipsâque nocte obſidionales vias obliquas ducere ad unum Oppidi latus aggreſſus eſt. Cùmque poſtridie renunciatum Spinulæ fuiſſet, conari Mauritium Lochemium versùs immittere Subſidium; eòdem Embdanum Comitem cum ipſius Legione præmiſit, quinque tormentis, & commeatibus inſtructum, iubens eas Copias in Stationibus muniri. At Borgia propiùs imminere Oppido contendens, ab altero latere aggerem duxit; illinc Hiſpanis, hinc Italis certatim allaborantibus. Dum verò tormenta diſponuntur, Pompeius Targonus è Tormentariorum Præfectis unus, antea ſæpè memoratus, vulneratur ab eis, quæ diſplodebantur ex Oppido. Collis erat Lochemio proximus, eique ſuperimpendens. In eius vertice Catholici munimentum excitarunt, nè forte ab Hoſte ſubſidiario inſideretur. Et quamuis aſſiduis bombardarum ictibus Obſeſſores peterentur ab Oppidanis: Hiſpani tamen obſidionalibus vijs iam ad lunatum portæ munimentum acceſſerant, quod erat ab Defenſoribus deſtitutum: Italique aggere ſuo ad foſſam peruenerant. Tùm ad tormenta diſplodenda proceſſum eſt: quibus & aliquot interempti Defenſorum; & eorumdem tormenti fulcra perfracta. Igitur poſt ictus quadraginta, de ſuâ defenſione deſperantes, colloquium poſtularunt: & conditionibus utrinque ſancitis, Oppidum cum quinque tormentis dediderunt. Egreſſi ſunt ferè trecenti cum armis, ſignis, atque impedimentis; ad quæ deuehenda carros etiam Borgia commodauit. Qui ſanè Vir militari virtute inſignis, cùm tertio obſidionis die potitus Oppido foret; magnopere fuit à Spinulâ tum Archiduci, tum Regi per literas commendatus. Quibus officijs & ſuâ mercede virtus, & publicâ beneuolentiâ Marchio cumulabatur. E Catholicis extincti non ſupra decem, ad quadraginta ſaucij: quorum præcipui Mellinus, & Ricciardus Centuriones.

Scaualcare.

Marchio ad Archid. 26. Iul. ad Reg. 25. Aug.

Eoque tertia die potitur.

Iſel. Haec inter Solræ Comiti mandauerat Spinula, ut Iſalæ traiectum tentaret, cùm primùm detumeſcentes aquas videret. At

is

is ad fluuium progreſſus, & cum adhuc inſuperabilem reperit, & Hoſtem in alterâ ripâ ad obſiſtendum paratum. Dum hæc ad Rhenum Spinula moliretur: ſuum quòque Buquoius trans Moſam deportarat Exercitum Peditum, uti diximus, decem millium, Equitumque mille ac ducentorum, quos Equites Bartholomæus Sancius Præfecti Locum-tenens ducebat: duodecim etiam tormenta, & quadraginta cymbas in uſum pontium ſecum aduexerat. Cùmque iuxta Pagum Mocham inter Grauiam, & Nouiomagum, perueniſſet; ibidem ſubſtitit, ex eâ parte Vahalim traijcere conaturus. Quà Rhenus in Hollandiam influit, bipartitum facit aquarum diuortium: & læuum quidem flumen, quod Betauiam alluit, Vahalis nomen induit: dexterum, quod Iſalam dicunt, Velauiam amplectitur. Huius ripam ad eamdem Inſulam pertinentem pluribus (uti dictum) munimentis Fœderati cuſtodiebant leucarum tredecim ſpatio, ab Arnhemio ad Hattemium: atque ita condictum fuerat, ut ſi quid ab Hoſte diſcriminis impendèret, alterum alteri noctu igne, interdiu fumo ſignificarent. Vahalis verò ripam per leucas octo Tilam uſque munierant. Hunc ergo cum tranſmittere Buquoius cogitaret inter Schenchianam Arcem, Vrbemque Nouiomagum, hanc rationem iniuit.

1606.

Buquoius cum Exercitu Vahalim traijcere magna arte conatur.

Moch. *Betua.* *Velua.* *Tieli.* *Forte di Schinçb.*

QVATVOR Peditum millia ex omni Natione delegit, & quingentos Equites Ceſari ſubiectos: eoſque duobus tormentis, ac triginta cymbis inſtruxit: cunctiſque Iuſtinianum præfecit. Is noctis initio iter ingreſſus eſt. Spardorpium verſùs, quà traijciendus erat Vahalis. In hoc horarum quatuor itinere ſolidam noctem, & conſequentis diei partem inſumpſit, ob denſiſſimum nemus, aggeremque, cui fuit inſiſtendum, quà lutulentum, quà interruptum: quare tres cymbæ nullâ ratione deuehi potuere. Vbi ad flumen Iuſtinianus deuènit; agnouit in aduersâ ripâ diſpoſita tria ſigna Peditum, ac tres Equitum turmas Fœderatorum. Non idcirco tamen abſterritus, cymbas in fluuium demitti iuſſit; eisque quingentos Pedites partim Hiſpanos, partim Italos impoſuit, ſeque unà cum illis. Poſtquam medium fluminis tenuit; Nautarum Præfecto iniunxit, ut ſtatim atque ſublato in altum pileo ſignum daret, cum cymbis omnibus magno impetu proueheretur: atque in alteram ripam, quà commodiſſimus foret deſcenſus, eniteretur. Simul Alphonſo Latroni Hiſpanorum Tribuno, qui cum primis nauibus traijciebat, imperauit, ut poſtquam appuliſſet, in ipsâ ripâ conſiſtens, eos congregaret, qui ſubinde allabebantur; contractoque Militum numero in Hoſtem ſe conuerteret, eumque velitando detineret, donec reliquus

Iuſtinianus cũ traiectum bis tentat ſed fruſtra.

Spaerdorp.

Exer-

1606. Exercitus, & ipſe Ductor appelleret. A diuturnis, & continentibus pluuijs præter ſolitum erat & tumidum, & rapidum flumen. Siue igitur quòd eius impetum ſecum in pronum rapientem cymbæ ſuſtinere non poſſent: ſeu quòd nimio pondere graues agi ſe, regique pro opportunitate non ſinerent: ſiue potiùs Nautarum vitio, qui perpetuos Hoſtium ictus reformidarent; nè medium quidem fluuium illæ tenuerant: cùm à profluente correptæ, delatæque ſunt in partem longè inferiorem eâ, ubi facienda erat deſcenſio. Neque enim huic ubique datur locus ab altioribus ripis. Quamobrem retrocedere coactæ ſunt. Tentauit denuo traiectum Iuſtinianus, reductis in ſuperiorem locum nauibus: ſed dum in eo laboratur, tantum temporis effluxit; ut interim alia tria Peditum ſigna cum quatuor bombardis fuerint à Fœderatis ad ripam cuſtodiendam immiſſa. Quatuor item bellica nauigia ab Arce Schenchianâ properarunt: ſed ea tormentis Catholicorum petita, Nouiomagum versùs relapſa ſunt. Quòd verò pariter ex aduersâ ripâ, nunquam ceſſando, fulminabatur in cymbas, easque cum maximo detrimento ictus tranſuerberabant: optimum factu duxit Iuſtinianus ab incœpto parum fortunato deſiſtere: cymbasque iuſſit ab aquis remoueri. Nautarum Præfectus metuens ob naues fluuio correptas pœnas dare, cymbâ quâdam ad Fœderatos transfugit.

De rerum improſpero ſucceſſu certiorem Buquoium fecit Iuſtinianus. Ille ſuiſmet oculis cognoſcere locum voluit: cumque traiectui iudicans importunum, ad Stationem remigrare Milites iuſſit. Catholicorum triginta partim cæſi, partim ſaucij: pauciores è Fœderatis. Buquoius ad Archiducem miſit Iuſtinianum, ut rem totam euolueret: ſimulque de eâ per literas docuit

Iſel. Marchionem. Is quòque interea Iſalæ traiectum tentauit. Quare *Spinula quòque tranſmittere Iſalam ſtudet.*
Almeloe. Solræum Comitem Almeloâ acciuit: eumque cum Turrio, atque Embdano, & quater mille Peditibus, Equitibus octingentis Lucæ Cairo ſubiectis, quatuorque tormentis in Maſterbruchgenſem Inſulam immiſit, ut iuxta illam tranſmittere Iſalam
Masbruch. niteretur: aut ſi minùs id poſſet, ad Suollam obſidendam caſtris lo-
Suol. cum optaret. Ipſe verò pridie Calendas Auguſti cum reliquis Copijs Borcheloo mouit, alijsque ſibi Lochemij adiunctis, eâdem die cum Peditibus mille quingentis, atque Equitibus mille Zut-
Zutſen. phaniam contendit eo conſilio, ut Mauritium, de Vrbis huius oppugnatione ſollicitum futurum, auerteret ab intercludendo Iſalæ traiectu Solræo. Vbi prope Zutphaniam deuenit: alios eiuſdem fluminis eo loci altitudinem metiri iuſſit: alios miſit ad Hoſtis caſtra circumſpicienda: ſtatimque Lochemium regreſſus

eſt. Mox verò Alphonſo Diazio eidem Oppido præfecto, & quadringentis Militibus ad præſidium relictis; Calendis Auguſti cum Exercitu Peditum ſeptem millium, Equitumque mille octingentorum Zutphaniam versùs mouit, perpetuis adhuc pluuijs inſectantibus. Berchelæ fluuio, qui ad eam Vrbem Iſalæ ſe immiſcet, eamdemque interſecat, pontem impoſuit, ad bombardas, atque impedimenta tranſuehenda, utque per illum traijceret Equitatus. Peditum verò commodo, ubi aqua ſtagnabat, aggerem è ramalium faſcibus exſtrui mandauit. Dies, noctesque hæc profectio tenuit. Dauentriam præſertim obambulabant: ut in eâ quòque propugnandâ Mauritium occupatum detinerent. Tertio demum die Dortham inſederunt, horarum trium itinere Lochemio diſſitam. Atque initio quidem ob impeditas aſſiduis imbribus vias, nonnihil alimentorum penuriâ laboratum, non ſinè Spinulæ ſollicitudine, ac dolore. At poſt paulum ſereniore tempeſtate liberior patuit aditus commeatibus tranſuehendis. 1606. *Berchel.* *Faſcine.* *Deuenter.* *Dorth.*

INTEREA digreſſus Almeloâ ex Marchionis præſcripto Solræus, iam Ordelam peruenerat, ut inde Haſſeletum, & vicinam Inſulam Maſterbruchgenſem adiret. Verùm ipſi pariter infeſta conditio temporum, viarumque difficultates tamdiu remoratæ ſunt iter, ut id conſilium Mauritio patuerit. Miſit is extemplo Militum manum cum tribus tormentis ad fluuium Vechtam, quem tranſmiſſurus erat Solræus. Cùmque hic, ut traijceret, pontones, ac cymbas in aquam demitti iuſſiſſet: hoſtiles duas naues animaduertit tranſitum prohibentes. Ad eas arcendas, expediri mandat, inſtruique bombardas. Verùm qui in eas conijciendi erant globi, Lingâ, Oldenſaliâque deuecti, maiores comperti ſunt, quàm ut capi poſſent à tubis bombardarum. Hoc erratum à fluminis traiectu, totâque expeditione Solræum reuocauit. Adeo leuis error plerunque, in bellicis præſertim rebus, negotium omne peſſumdat. Igitur cùm neque Vahalim, neque Iſalam tranſmitti à ſuis Copijs poſſe videret Marchio; mentem aliò, conatusque conuertit: neque ex eis regionibus antè recedere decreuit, quàm præcipuam aliquam earum Vrbem, aut Oppidum expugnaret. Duæ præ cæteris obiectabantur animo Vrbes ad Iſalam ſitæ: Zutphania, & Dauentria. Verùm ambas adeo munitas nouerat, quà flumine alluente pro foſsâ; quà operum ſtructurâ, Militumque Præſidio: ut ad eas capiendas & longum tempus, & vires longè maiores, quàm quæ promptæ tùm eſſent, requirerentur. Mauritius præterea inter utramque ſua Caſtra locauerat: ideoque paratiſſimus erat ad alterutram præſenti ſubſidio roborandam. Ab eis ergo tentandis abduxit animum Spinula, alioque *Ordel.* *Haſſelt.*

Fluminum traiectu non ſuccedente, obſidionē aliquā Marchio molitur.

que

1606. que traduxit. Haud inde procul Grolla eſt, earum neutri amplitudine, ac dignitate comparanda: non parui tamen momenti tum in ſe ipſa, tnm quòd opportuna foret Lingæ, Oldenſaliæque tutandis. Eius itaque obſidionem in bellico Senatu propoſitam, probatamque, Auguſto ineunte Marchio aggreſſus eſt.

DE
BELLO BELGICO
LIBRI DECIMI NONI
SVMMA.

GRollæ ſitûs, & munitionis deſcriptio. Ea obſidetur à Spinulâ. Oppidani erumpunt, & cum ſuâ pernicie propulſantur. Marchionis diligentia: Hiſpanorum virtus. A Targono pons è telâ conficitur. Italorum, & Burgundionum vigor. Captis munimentis, Grolla nonâ die deditur. Inſidiæ Fœderatorum vanæ. Rhenobergæ obſidio decernitur à Spinulâ in bellico Senatu. Loci poſitus, ac munimenta deſcribuntur. Mauritius de Rhenobergâ valde ſollicitus. Marchio ipſe obſidionem ponit. Hoſte verò erumpente periclitatur cum Velaſco. Altera eruptio repulſa. Tertia quòque, quæ Magna dicta. Spinula lunatum munimentum capit: & maius propugnaculum, cæſo Præfecto. Germanorum diſcrimini Buquoius, & Meneſius ſubueniunt. Mauritianos aliquot Melzius vincit. Iuſtinianus, & Brancatius in hac obſidione præſtantes. Hiſpanorum mira conſtantia. Italorum præparatio ad vallum capiendum. Noſocomium ſaucijs deſtinat Marchio. Idem Subſidium impedit à Mauritio ductum. Noua Melzij victoria. Obſeſſores vallum capiunt. Rhenobergæ deditio. Marchionis lepidum dictum, & factum. Quot, & quales Viri utrinque ceciderint. Quàm inſignis victoria. Quàm damnoſa Fœde-

ratis,

ratis, de Mauritio conquerentibus. Ab ijſdem, Venlona incaſſum tentatur. Catholici Milites tumultuantur. Eos compeſcere ſtudent Archidux, & Spinula. Lochemium recuperatur à Mauritio. Ab eodem Grolla obſidetur. De eâ tuendâ conſultat Spinula. Rationes in utramque partem. Tuendam decernit. Eò Subſidium celerrimè ducit. Pugnare cum Hoſte ſtatuit. Verùm ab hoc obſidio ſoluitur. Qui tumultuati fuerant, ſedantur. Spinulæ cum Meurſenſibus Induciæ. Noua ſeditio Militum ab Archiduce punitur. Herculanum in Geldriâ intercipit Henricus Fridericus Mauritij Frater. Militaris impietas dum diripitur. Noua ſcelera ſeditioſorum: qui tamen à Spinulâ componuntur. Contra eiuſmodi homines Archiducis Edictum. Eorumdem miſerię. Linganæ Arcis incendium.

DE

DE BELLO BELGICO LIBER DECIMVS NONVS.

Grollæ ſitus, & munitio.

IN explicatâ planitie Zutphanienſis Comitatûs Grolla iacet, ut alibi ſcripſimus: hinc amnis Berchelæ non ingenti alueo, ſed ſitûs opportunitate defenſa: illinc altâ foſsâ communita, Slingæ fluminis aquis abundante. Latis, excelſisque mœnibus cingitur, & quinque cuneatis propugnaculis, ita inter ſe diſpoſitis, ut ab omni parte Oppugnatores pateant ictibus tormentorum. Percommodum id Oppidum erat Fœderatis, ut in proximas regiones, neutri Partium ſubiectas, Exercitum ad hyemandum tranſmitterent: Quamobrem idem, ut ſibi cuſtodirent, exterioribus lunatis munimentis, & foſſis, foſſarumque loricis probè firmarant. Præmiſit illuc Spinula cum Equitibus mille ducentis Velaſcum, ut loca ad obſidionem occuparet. Ipſe poſtridie, Nonis nempe Auguſti, cum Exercitu, & commeatibus eòdem peruènit. Duas ibi Militum Stationes diſpoſuit. In alterâ Borgiam, Antunium, Sarmentum cum Hiſpanis, & quadringentis Hibernis collocauit. Alteram Sangeorgio, & Balanſonio addixit, cum Italis, Burgundionibus, Anglisque quingentis. Harum ſingulis obliquos viarum acceſſus ad aliquod è lunatis munimentis, & è quinque propugnaculis imperauit. Neque ullâ interiectâ morâ, eâdem nocte manus operi admotæ: ac Sangeorgij Milites in primis id operis ad quingentos paſſus promouere.

1606. *Lib.6.*

Spinula Grollam obſidet.

Gaſpar Ens lib.25. Haræus. Iuſtinianus lib.5. Carnerus l. 16.c.11. Thuanus l. 136. Bentiuolus lib.7. Grotius lib. 15. Botereius l. 13. Beyerlinck. Approcci.

At nihilò ſegniores Oppidani continenter fulminare bombardis, & moſquetis: multosque Mortales aut extinguere, aut vulnerare. Cùmque hoc terrore ſe nihil proficere ad acceſſus interrumpendos viderent; facto repentè agmine, ſexcenti ſimul è portis eruperunt: atque in Hiſpanos impetum facientes, eos propulſare conati ſunt. Verùm hi conſuetâ virtute non modò conſtanter, ac fortiter reſtitere: ſed etiam quadraginta ex illis vel cæſis, vel ſaucijs, eoſdem in Oppidum referre pedem coëgerunt. Sexto Idus acceſſit ad Caſtra cum ſuis Copijs Solræus: cui Marchio tertiam Stationem attribuit. Ex eâ ſtatim Turrius, atque Embdani Comites Fratres Ioannes, & Chriſtophorus, cæterique Milites obſidionales vias cœperunt educere: tarditatem aduentûs com-

Oppidanorũ eruptio repulſa cum cæde.

1606. compenſare ardore operis contendentes. Quo in labore Chriſtophorus Comes hoſtili tormento ictus, ac vulneratus. Inter hæc Spinula ingenti ſollicitudine, ac vigilantiâ locis omnibus præſens eſſe, commendare magnanimos, animare languentes, feſſos, aut ſaucios conſolari: nullum Ducis optimi munus prætermittere. Nè qua verò eſſet in Caſtris alimentorum penuria; ex Monaſterienſi ditione finitimâ carros plurimos commeatibus onuſtos adduci iubebat. Velaſcus quòque ſuis Hiſpanis aderat aggeres exſtruentibus: exemplo, conſilio, iuſſis, hortatibus eoſdem propellens, ad militarem eius obſidionis gloriam præ cæteris Nationibus reportandam. Neque Italicarum, aut aliarum Præfecti Copiarum ſuis partibus deerant: & Nationes ipſæ magno inter ſe certamine virtutis, & laudis in opus incumbebant. Chriſtophorus Comes Embdanus ſaucius. Marchionis ſedulitas.

Et iam ad oppugnationem nihil expectari aliud videbatur, niſi uti tormenta eſſent ad viam aperiendam diſpoſita. Hæc verò diſpoſitio ſerior aliquantò fuit, tum ob imbrem aſſiduum, ac vehementem; tum quòd Thomas Vinguartius, è Tormentarijs Magiſtris unus, erat grauiter ſaucius. Poſt alteram tamen noctem parata concuſſio: & , quæ proximè conſecuta eſt, quartâ obſidionis die Hiſpani ad deſignatum ſibi lunatum propugnaculum acceſſerunt. Cùmque pyrobolos oppugnationi præuios adornarent, ex eorum Signiferis unus idem propugnaculum audacter aſcendit. Quo Defenſores conſpecto, & cæteros ſubſequi facilè ſuſpicati; repentè in fugam auerſi, locum deſeruere. Succeſſere ſtatim Hiſpani, imprudenti Hoſtium terrore prudenter uſi; & bellici ardoris prærogatiuam, de more, ſecundante fortunâ; Italos, & Burgundiones, quò minùs deſtinatum ſibi munimentum attingerent, altior interiectæ foſſæ aqua prohibebat. Verùm hìc etiam Targoni Machinatoris ingenium opportunè uſui fuit. Is namque è telâ pontem intexuit, trabibus, doliolisque ſubiectis; ut aquis innataret, ac Militibus penſilem viam ſterneret. Itaque per eum foſſæ iniectum, ad munimentum oppugnandum alacriter itum eſt. Iacti pyroboli non minorem intulere metum Præſidiarijs, quàm Signifer modò feciſſet. Quare hoc etiam propugnaculum deſtituere: quamuis in eo medio receptus extructus eſſet. Hiſpani lunatum munimentum capiunt. Pons è tela, Targoni opus. Itali, & Burgundiones alio propugnaculo potiũtur.

Parte aliâ cùm ad foſſam ſe promouiſſent Hiſpani, eam opplere moliebantur. At id nè fieret, Defenſores omni ope contendebant. E quatuor bombardis ad latera munimentorum diſpoſitis, ſacculos emittebant globis, taliſque ferreis refertos. Artifices quòque ignes paſſim iaculabantur è mœnibus, ut locus appareret, ubi laborabant Hiſpani. Eorumque complures, qui lucani-

canicis, faſcibus, cratibus foſſam obſtruebant; moſquetis, alijsque tormentis medium inter opus occidebant, aut vulnerabant. Paribus armis ſummouere Defenſores nitebantur Catholici: ſed impare ſucceſſu. Quippe aſſiduis ingruentibus ex Oppido ictibus, cùm quadraginta cecidiſſent Hiſpanorum, ac plerique ſauciarentur, coacti ſunt, opere nondum perfecto, retrocedere. Contrà verò Turrius, atque Embdanus ſinè magno certamine progrediebantur; quandò defenſionis vis omnis in alias partes, ubi maius erat periculum, incumbebat. 1606. *Salſiccie. Faſcine. Gabbioni.*

At Sangeorgius exteriore lunato munimento potitus, in eoque tormentis aliquot collocatis; viribus omnibus ad foſſam peruenire conatus eſt. Cui ſuccedens Balanſonius ponte è telâ, utì modò dictum, foſſam tranſmiſit, ac propugnaculum tenuit. Id cum aliqui conſcendiſſent; medium ingenti aggere interſectum offenderunt. Hiſpani, quò ſuo potirentur, Germanos aduocarunt, qui foſſam opplerent. Turrius, atque Embdani Comites lunatum aliud munimentum aggreſſi, paulò pòſt occuparunt. Quibus Hoſtium progreſſibus Grollani perterriti, deditionem facere decreuerunt. Inito colloquio conuènit, ut cum armis, ſignis, impedimentis migraretur. Carri ad res tranſuehendas centeni commodati. Nono ab inſtitutâ obſidione die, mille ac ducenti Pedites egreſſi, tormentis undecim in Oppido relictis. Ex Obſeſſis ad centum quinquaginta vel extincti, vel ſaucij. Ex Obſeſſoribus cecidere ducenti, atque inter eos Centuriones duo, alijque inſignes Viri. Vulnerati verò trecenti quinquaginta: in quibus aliquot etiam Centuriones. Adeo ubi plus animorum eſt, ibi plus plerunque diſcriminis. *Camerus l. 16. c. 11.* *Alia munimenta capiuntur.* *Nona obſidionis die Grolla deditur.*

Bvqvoivs interea ab Iuſtiniano Mocham reuerſo accepit, Archiducis mentem eſſe, ut Nouiomagum obſideretur; niſi contraria foret Spinulæ ſententia. Huic verò conſilium idem placebat, utì Buquoio per literas ſignificauit. At is rem nimis arduam cenſebat. *Quamquam enim non omnino valida ea Urbs eſſet: ingenti tàmen ſubſidio, quod intercludi non poterat, illam à Fœderatis,* aiebat, *inſtructum iri. Neque ſe traijciendi Vahalis ſpem omnem abieciſſe. Quippe à locorum peritis facilem ſibi tranſitum, commodumque promitti. Quem ubi nanciſceretur, tunc nullo negotio ſe poſſe Nouiomagum prohibere ſubſidio.* Accidit per id temporis, ut cum Buquoius pabulatum mitteret, modò Nouiomagum verſùs, modò Gennapium; animum Hoſtes induxerint, aliquod ei detrimentum inferre. Quare tum Nouiomago eductis, tum è Betauiæ Præſidio euocatis mille quingentis Peditibus; & quatuor Equitum Cohortibus, has Copias trans Vahalim miſerunt, quà Iuſtinianus *Nimega.* *3. Auguſti.* *Ghineppe.*

eumdem

1606. Foraggiare. Porſi in aguato. cumdem traijcere tentarat. Illæ Gennapium versùs progreſſæ, ubi Catholici pabulari conſueuerant, ſe in inſidijs collocarunt. Verùm cùm ibidem diutius perſtitiſſent, neque eo die Catholici profecti eſſent, interceptione deſperatâ, Nouiomagum iter arripuerunt; eam Vahalis partem tranſmiſſuri, iuxta quam erant Hoſtium Caſtra. Quod ubi renunciatum Buquoio fuit; extemplo cum Equitatu, & bis mille Peditibus, ad eos intercipiendos, opprimendosque contendit. Pontem idcirco adiuit, quo tranſeundum Hoſtibus erat. Sed ubi peruènit, iam illi traiecerant. Dar'alla coda. Carpens tamen agmen nouiſſimum, captiuos aliquot fecit, qui præ laſſitudine perſequi nequiuerant curſum cæterorum. Inſidiæ à Fœderatis fruſtra poſitæ.

INTEREA pluuijs, quæ dies paucos ceſſarant, rurſus ingruentibus, ac vias omnes inundantibus, ad conuehendos in Caſtra commeatus iter obſtruebatur. Quod Spinula verſans animo, ægrèque ferens incommoda, quibus affligabatur Exercitus: atque Iſalam nullâ ratione traijci poſſe intelligens; tum quòd à Mauritio continenti cuſtodiâ Militum, alijsque ſuper alias munitionibus defendebatur; tum etiam quia maioribus in dies aquarum acceſſionibus tumeſcebat: ad aliam expeditionem appulit animum. Hæc ut præeunte conſultatione maturior ſuſciperetur; Senatum bellicum conuocauit. In eo præſentem rerum, ac temporum conditionem paucis expoſuit: Iſalæ traiectum deſperatum: penuriæ periculum: Exercitûs detrimenta. *Vnam ſibi*, dixit, *videri deliberationem in eis anguſtijs opportunam: ſi Rhenobergam non ita longè poſitam aggrederentur. Ad annonæ copiam eam eſſe in primis inſtructam. Commodam quòque ad commeatus per Rhenum Embricam uſque deuehendos. Patentem ſemper illac in Friſiam tranſitum. Rurortæ munitionibus magnum inde aduersùs pericula tutamentum. Quid quòd Rhenobergâ captâ multis, ac non leuibus commodis ſpoliandus eſſet Hoſtis? Non inde vectigalia poſtmodum contracturum. Non per eam aditum ad Colonienſem, ac Geldrienſem ditionem alendis Militibus, ut ferè quotannis factum, apertum iri. Denique multum inde Catholicis emolumenti, multum Fœderatis incommodi (quod nemini ignotum eſſet) euenturum.* Spinula in Senatu bellico Rhenobergæ obſidionē proponit, & perſuadet. Rinsberga, ò Renbergh. Emerich.

HIS, alijsque rationum momentis ſuadebat Marchio Rhenobergæ obſidionem. Et facilè Senatui bellico perſuaſit. Quare ad eam ſtrenuè aggrediendam toto pectore incubuit. Cùmque quas apud ſe Copias habebat, nequaquam operi tanto pares exiſtimaret (firmandis quippe præſidio captis ab ſeſe Friſiæ locis valde imminutum intuebatur Exercitum) Buquoij Militem ſibi adiungendum duxit, quem tranſmittere Vahalim poſſe iam propè deſperabat. Igitur Buquoio ſuſceptam deliberationem per literas

aperit: mandat ut quamprimum cum lectiſſimis ex uniuerſo Exercitu Rhenobergam contendat, & loca occupet obſidioni commoda, quâ parte Geldriam ſpectat. Ipſe Solræum præficit Grollæ, præſidioque relinquit Pedites mille quingentos, & cum Equitum cohorte Henricum Comitem Vandenbergium. Tùm decimo tertio Calendas Septembris cum Exercitu cætero Grollâ diſceſſit: & Caſtra prope Brefortium poſuit. Sub noctem verò digreſſus pariter eſt Simon Antunius cum bis mille, & quingentis Peditibus ex omni Natione delectis, Equitibusque ſeptingentis, ac duabus bombardis, totidemque pontonibus: habuitque in mandatis à Spinulâ, ut latus Rhenobergæ alterum, quod Friſiam reſpicit, inſideret. 1606.

Bvqvoivs, quò magis profectionem maturaret, commiſſâ Exercitûs reliqui deducendi curâ Ioanni Meneſio Tribuno; ſecum duxit quatuor Peditum millia, Equitesque quingentos, bombardis quatuor, & ſenis cymbis aduectis. Iamque in conſpectu Rheſæ erat, cùm Hoſtium bellicam nauem, aliasque quatuor conſpexit, quæ Pedites octingentos, Rhenobergam à Mauritio ſubſidio miſſos vehebant. Ergo directis in eas tormentis, iuſſit aſſiduis ictibus tranſuerberari. Bellicæ Præfectus ſecundum ventum, ac fluuium nactus, ad Schenchianam Arcem eas deducere aggreſſus eſt. Verùm bombardæ ictu clauo ſibi ſubrepto, atque à Sclopetarijs acriter infeſtatus; ſex præterea hoſtilibus cymbis inſectantibus; optimum factu duxit in aduerſam Hoſti ripam Milites exponere. Non idcirco tamen effugit, quin Catholicorum veniret in poteſtatem. Alia quatuor nauigia, dilapſo Milite, concremata. Buquoius iter ſuſceptum perſequutus, undecimo Calendas Septembris Rhenobergam peruènit, quam poſtridie attigit Antunius.

Buquoius aliquot Hoſtiû naues capit.

Rees.

In ditione Colonienſis Archiepiſcopi, Septem-Virique Cæſarum Electoris, Rhenoberga eſt, ad læuam Rheni ripam ſita (quæ Geldriam ſpectat) unde & nomen inuènit. Annis hiſce Belgici belli poſtremis, alternis inſeſſa fuit modò Catholicorum armis, modò Fœderatorum: uti ſuis locis narrauimus. Quippe utrique Partium percommoda ob opportunitatem fluminis, facilisque in Friſiam traiectûs. Æqua circum eam planicies panditur; niſi quà colles aliqui clementer aſſurgunt, è quibus peti tormentis Oppidum poteſt. Ad ictum bombardæ vicina ſunt nemora denſis arboribus impedita, anguſtisque ſemitis in aperta camporum deducentibus. Neque deſunt frequentes circà paludes, quæ difficiliorem illuc acceſſum reddunt. E regione verò Inſula medium inſidet flumen, à nobis aliàs memorata: in quâ munimentum

Rhenobergę poſitura, & validę munitiones deſcribûtur.

Iidem Hiſtorici, qui de Grolla.

Lib. 9. 11. 13.

1606. mentum antea Parmenſis Alexander erexerat; Mauritius poſtmodum validiùs roborauit. Oppidum quòque hic ipſe ab omni parte muniendum curauit: ubi anno ſuperiore animaduertit, *Piatte forme.* Catholicas vires in eam regionem traduci. Quatuor olim planæ formæ munimentis inſtructa erat Rhenoberga, quorum ſingula ſuis foſſis præcincta. Nouas prӕterea munitiones, tam Catholici adiecerant, quàm Fœderati: magnum præſertim aggerem nouorum inſtar mœnium circumductum, cuneatis ſubinde lateribus, ac mutuò ſibi obuerſis, prominentibus: & foſſam alteram aquis abundantem. Sed neque hoc tutamine contentus Mauri- *Mezelune.* tius, nouiſſimè quindecim undique lunata propugnacula excitarat, & ſuam cuique foſſam addiderat. Exteriorem loricam extru- *Strada coperta.* xerat, quam viam tectam vocant: quatuor magnos aggeres ere- *Trinceroni. Ritirate.* xerat: receptus quinque diuerſis partibus fabricarat. His munitionibus, quaſi triplici circumdata muro, Rhenoberga tantum agri circumiacentis iam occupabat: ut multum impendendum temporis Obſeſſoribus eſſet, plus multò laboris exantlandum antè, quàm ad oppugnanda mœnia poſſet accedi. Quinetiam Inſula ipſa, quam diximus ex aduerſo ſurgere; tot firmata munimentis erat, ut pro Arce ſatis validâ Rhenobergæ foret. Nam præter antiquam ſtructuram ampliore foſsâ circumſeptam, Rheni aquis influentibus, ad Stationem tutam nauibus exhibendam: ingens *Tenaglia incrociata.* vallum, forcipis inſtar decuſſatim diſpoſitum excitarunt; eique minus alterum ſimilis formæ adiecere: lateribus in quatuor partes exſtantibus, atque alluentibus foſſis. Tres quòque receptus in circuitu ædificarunt. Vtque ex Inſulâ ad ripam alteram Oppido aduerſam prompta Militi migratio foret, è nauibus, pontonibusque compactum Rheno pontem impoſuere. In ipsâ verò ripâ munitionem erexerant quatuor propugnaculis ad latera roboratam cum foſsâ, tectâ viâ, tribusque extrinſecùs lunatis munimentis, inter quæ magnum aggerem duxerant, millium aliquot hominum capacem. Denique quartâ ferè leucæ parte mœnibus procul, Rhenum inter, aliumque exiguum amnem, receptaculum excitarant. Vt non immeritò tam multis circumſepta *Iuſtinianus, & apud Haræum.* munitionibus Rhenoberga, noua quædam Oſtenda diceretur: cuius nempe expugnatio pariter Spinulæ Marchioni reſeruabatur.

AT Mauritius ad Iſalæ, ac Vahalis tranſitum intercludendum totâ mente, ac viribus intentus; ubi de Rhenobergæ obſidione cognouit, Exercitûs ſui Præfectis, Ordinibusque Fœderatis diſertè profeſſus eſt: *Sibi conſtitutum, aut Rhenobergâ Spinulam ſummouere, aut facere ſuæ vitæ iacturam.* Tanti æſtimabat Oppidum *Mauritii ſollicitudo pro Rhenoberga.* *Carnerus c. 12.*

nn 2 illud

illud amittere. Quare ſtatim quàm potuit maximas undique Copias contraxit, pleriſque Præſidijs penè vacuis relictis. Tùm ad Schenchianam Arcem Henricum Fratrem præmiſit cum bis mille Peditibus, ac ferme pari Equitatu. Multùm in eo Gallicæ Nobilitatis erat, illuc profectæ, ut in tam celebri ſe palæſtrâ exerceret, ac militarem gloriam compararet. Id ubi perlatum eſt ad Buquoium, renunciari Spinulæ iuſſit, qui iam cum Exercitu iuxta Veſaliam erat. Mandauit hic extemplo Antunio, ut cum Peditibus mille Buquoio ſe adiunctum iret. Cùmque ille ſexcentos Italos, & quadringentos Germanos ſecum duceret: adeſſe propiùs Hoſtem, increbuit rumor. Quamobrem opportunius viſum cum Copijs omnibus pergere. 1606.

Spinula Rhenobergam petit, atq; obſidet.

Retroguardia. Vãguardia.

Spinula, poſtremis Ordinibus Velaſci curæ commiſſis; ipſe cum primis Rhenobergam contendit: eòque decimo Calendas deuènit. Ibi primùm contra munitionem extimam, quam imminentem diximus ripæ citeriori, Stationes locat. Tùm Franciſco de Fonte mandat, ut cum Equitibus quingentis tranſmiſſo prope Rurortæ propugnacula Rheno, ſuppetias Buquoio ferat: qui diſpoſito in aciem Milite Naſſauium Iuuenem ſubſidiarias Oppido Copias deducentem præſtolabatur. At is opacæ noctis tenebris defenſus, & quòd locorum peritus, per ſyluarum ambages longo circuitu, procul Catholicis Caſtris profectus eſt; duo Peditum millia, Equiteſque ducentos, in quibus flos Gallici ſanguinis, in Oppidum induxit. Cùm tamen poſtremi Ordines intrarent, adortus eos inopinatò Fontius aliquos interemit, alios captiuos abduxit. Henricus verò cum reliquo Equitatu ad Mauritium Fratrem ſe retulit. Hic Rheſam inter, ac Veſaliam poſitis caſtris, Rheno pontem iniecit: & ſeſe neruis omnibus, viribuſque ad ſoluendam obſidionem parabat.

Ab eruptione Hoſtium periclitatur cum Velaſco.

Postridie quàm peruenerat Marchio, unà cum Velaſco ſe contulit ad eum receptum, quem inter Rhenum, ac minorem fluuium fabricatum memorauimus: ut illac ad Buquoij Stationes migrarent. Cùmque ibi conſiſterent; accidit præter omnem opinionem, ut Equites ferè centum quinquaginta eruptionem Rhenobergâ facerent. Hi ſecum ductis aliquot Moſquetarijs, in id receptaculum irruerunt. Namque ubi primùm Catholicus Exercitus ad Rhenobergam Caſtra ſtatuerat; deſtitutum id fuerat à Fœderatis (quandò pauci, qui aderant, Præſidiarij tueri non poterant) atque à Catholicis occupatum. Præerat illi cum quadraginta ſolum Equitibus Franciſcus Irazauallius. Nec longè aberant Ioannes Pantoia ſupremi Caſtrorum Præfecti Locumtenens, & Sangeorgius Comes. Qui periculo ſuorum audito,

pe-

1606. pedeſtres aliquot Copias aduerſùs Hoſtem promouerunt. At his nihil impreſſionem remorantibus, parum abfuit, quin Spinula, & Velaſcus in manus Hoſtium venirent. Quippe ſtatim atque armorum illi ſonitum ex eâ parte ſenſere; aduolarunt, ut quid rei eſſet, cognoſcerent. Eos verò ubi Hoſtis animaduertit, tam glorioſâ prædâ pellectus, ad receptum uſque inſectatus eſt. Quò poſtquam peruenere; Moſquetarios viginti eduxit indidem Marchio, atque Hoſti obiecit. Hi Ductoris ſui non modò animati conſpectu, ſed multò magis periculo inflammati, eiusque defenſi gloriæ ambitioſi, tam ſtrenuè ſe geſſerunt: ut duobus maximè imminentibus, ex equo ad terram ſtratis, Marchionem, & Velaſcum diſcrimini exemerint: Equitibus aliquot leuioris armaturæ auxiliantibus, retrocedere Hoſtem coëgerint: nonnullos occiderint, alios ceperint: tres, quatuor-ve tantùm è ſuis deſiderarint.

Iterum erumpentes repelluntur.

Hoc minùs proſpero ſucceſſu magis irritati animi tum Hollandorum Rhenobergæ iacturam metuentium, tum Gallorum ad militarem gloriam anhelantium, nouam in diem poſterum eruptionem pararunt. Igitur Equites pares numero pridianis, aliquâ Peditum vi terga tegente, Buquoij Caſtra poſtridie ſunt aggreſſi. Quibus Equites Catholici, qui in excubijs erant, alacriter occurrerunt. Nec longa dimicatio fuit. Catholicorum virtute repulſi Fœderati, in Vrbem ſe recipere adacti ſunt, aliquot ſuorum extinctis, captoque Fleſſenſi Comite Gallo, cuius equus perfoſſus ceciderat.

Marchio diligenter omnia diſponit.

Per id temporis Ioannes Meneſius Tribunus cum reliquis Buquoij Copijs ad Caſtra peruènit. Ei Spinula pòſt viciniorem Oppido collem Stationem deſignauit. Tùm Buquoio præcepit, ut ductis aggeribus progredi conaretur ad maius vallum, & lunata propugnacula; utque Caſtra validè ab omni parte muniret. Quà verò Rhenobergâ Meurſam iter eſt, atque ubi turris quædam ſemiruta ſpectabatur, Iuſtinianum cum ſubiectâ Legione collocauit; adiunxitque Billij Legionem, tres Hibernorum centurias, Italorum duas è Legione Brancatij, Equiteſque trecentos ſub imperio Ceſatis. Eidem mandauit, ut principio in receptum quemdam impetum faceret: eo capto, magnum aggerem, ac poſtremò vicinum propugnaculum aggrederetur. Hoc latus omni ope tueri Fœderati propterea ſtudebant, quòd propugnaculi foſſa deſtituta erat aquis. Atque ut in omnem partem proſpiceret Marchio, ad Luppiam fluuium, quà tranſiri vado poterat, receptaculum excitari iuſſit: impoſitumque Rheno pontem prope Rurortam tranſuehi ſecundo flumine voluit eiſdem nauigijs, quibus innitebatur; & iuxta Rhenobergam collocari. Mandauit

Terzo, ò Reggimento.

Lippa.

præ-

præterea, ut geminâ viâ munimentum, quod erat è regione Inſulæ, inuaderetur. Aggerem quippe præſtructum iam Defenſores deſeruerant. Hinc igitur Hiſpani progredi cœperunt aggeribus ſub Antunio Tribuno: illinc Itali, Burgundiones, & Vallones: quos omnes idem ille deſtitutus Hoſtibus agger ab eorumdem ictibus defendebat. Ita militaris induſtria vel ipſos labores Hoſtium in ſuum uſum conuertit. Parte aliâ Iuſtinianus locum valde opportunum, Oppido ſcilicet imminentem, inter duas paludes occuparat; aggeremque ab alterâ duxerat ad alteram: cuius extrema receptibus firmabat, ut eis bombardas aliquot imponeret. 1606.

Eruptio magna dicta, à Catholicis propulſata.

NECDVM perducta ad ſummum opera erant, cùm ut ea diſturbarent, Obſeſſi uniuerſum Equitatum in quatuor diuiſum turmas effuderunt. Octingenti ſimul Pedites agmine bipartito eruperunt: unàque omnes impetum in eum, qui extruebatur, aggerem fecerunt. Magnam eruptionem hanc appellare ſoliti Fœderati, quòd maximis, ut nunquam in totâ obſidione, viribus irruerunt. Aggredientibus primis obiecit Iuſtinianus Ceſarem, Alexandrumque Brancatium cum Equitibus triginta, qui tùm agebant excubias. Mox Peditatûs partem extra aggerem eduxit. Dumque hi omnes egregiè ſe, ac locum tuentur; magna vis Equitum, Peditumque ſubſidio accurrit è Caſtris. Atrox hìc prælium exarſit, utrâque partium acerrimè dimicante. Tandem verò Catholici pugnâ ſuperiores ad loricam uſque mœnibus præſtitutam Hoſtes pepulerunt, multis eorum cæſis, aut vulneratis. Neque ulteriùs inſequi deſtiterunt, donec ab lunato quodam munimento frequentibus tormentorum ictibus infeſtati, ſeſe recipere coacti ſunt. Deſiderarunt hi in eo conflictu Renginum Sclopetariorum Equitum Præfectum, aliosque complures. Duo verò Centuriones è Iuſtiniani Legione cum Equitibus quindecim ſaucij reuertère.

INTEREA neruis omnibus Antunius, ac Sangeorgius enitebantur, ut munitionem Inſulæ præſtructam occuparent. Iamque propiùs lunatum propugnaculum acceſſerant: ac bipertitò diſpoſitis bombardis Hoſtem petebant. Hic verò aliam auſus eruptionem, triplici agmine Catholicos inuadit. Atque ubi prima frons, centum quinquaginta Pedites habens, apparuit; plerique, qui operibus inſiſtebant inermes, dedere ſe in fugam. At Turrius Tribunus cum Vallonibus aliquot, Italis, & Burgundionibus ex aggere aduolans, magno animo, maiore conſtantiâ ſeſe Hoſtium primis, ac ſequentibus agminibus interiecit. Quo factum eſt, ut hoſtilis acies repreſſa, progredi non auderet. E primis

1606. mis verò illis alij cæſi, alij capti, alij ſaucij; pauciſſimi incolumes cum reliquis remigrarunt.

CATHOLICI verò tam proſpero euentu alacriores, inſtare vehementiùs operi: cùm præſertim Spinula præſens urgeret, atque ad integram accelerandam victoriam omnes animaret. Itaque quartâ die lunati munimenti foſſam ab geminis lateribus attigerunt, Hoſte ipſo tantam celeritatem demirante. Marchio militarem ardorem nil remittendum ratus, ad oppugnationem iri iuſſit. Hæc tanto impetu ſuſcepta, ut Defenſores obſiſtere cùm nequirent, in fugam ſe coniecerint. Propugnaculo deſerto Catholici extemplo potiti, idem validiùs munierunt. Quoniam verò â Sclopetarijs quibuſdam ante maiorem munitionem collocatis aſſiduè impetebantur, tres Militum centurias aduersùs eos Balanſonius immiſit, qui eoſdem loco cedere coëgerunt: ſimulque propugnacula extra maius munimentum omnia occuparunt, non tamen ſine cæde ſuorum, & ſanguine; Centurione Vallone extincto, alijs quadraginta quà interfectis, quà ſaucijs. Iamque Catholici cunctas adhibebant vires, ut foſſæ maiori munimento obductæ citerius labrum tenerent. Id conſequuti, qui proximi excubabant, Antunius, & Sangeorgius. Statimque foſſam aquis carentem tranſmiſerunt: ductisque, quibus ſe tuerentur, aggeribus, propiùs ad munitionis propugnaculum quoddam acceſſerunt. In ipſum Spinula decem dirigi tormenta iuſſit, ut eorum impetu diſijceretur. Cùmque id crebrâ concuſſione tantum aperuiſſet hiatûs, ut per eum fieri poſſet impreſſio, hanc parari mandauit.

Spinula lunato munimento potitur.

Contraſcarpa.

VERVM ut impreſſioni parceretur, Hoſtium effecit præpropera deſperatio, ex repentinâ cæde Præfecti Edmundi Scoti, multorum ſtipendiorum Militis, & obſcuris quidem orti natalibus, ſed virtute, ac fide altos militiæ gradus emeriti. Is tertio Nonas Septembris cum pro ſuo munere Hoſtium caſtra ſpectaret; emiſſo è bombardâ globo ictus in capite, vitam amiſit. Quo caſu, & aliorum nece, qui locum tuebantur, exterriti, antè ſe inde in tutum recipere decreuerunt, quàm ab Hoſte introgreſſo opprimerentur. Ergo munitionem deſeruere, quam tamen varijs receptibus, ac ſeptis ad defenſionem interciderant. Summo quippe timori, ac deſperationi nullum videtur validum ſepimentum, nullus receptus tutus. In ipſo verò diſceſſu militaribus caſis è ligneâ materie ignem ſubiecere. Cuius exſurgentes flammæ indicium rei Obſeſſoribus fecere. Quare munitionem varijs è partibus ingreſſi, propugnacula, & muri loricam offendère tribulis, ac muricibus ferreis reſperſa. Non tamen eo lucro contenti, Hoſtes

Maiore deinde propugnaculo, ob cædem Præfecti.

Gaſpar Ens.

ſtes inſecuti ſunt,ut eis traiectum fluminis intercluderent. Gùmque aliqui ad receptaculum quoddam confugiſſent, malè ſe ibi tutos arbitrati; locum, & quinque in eo tormenta deſeruere: ac raptim, ſparſimque ſe ad pontem citatiſſimâ fugâ effuderunt. Inſtare tergo Catholici, & premere tantâ vi fugientes, ut plerique ſe in fluuium præcipitarent. Cæteri Rheno tranſmiſſo pontem interruperunt; eiusque diſiectas partes in aquas iactarunt, ab ſe aliò deferendas. At, qui munitionem Inſulæ tuebantur, Præſidiarij continentibus bombardarum ictibus Catholicos in citeriore ripâ poſitos infeſtabant. Eorum aliquot occiderunt: alios, ac duos præſertim Centuriones, vulnerarunt. Quippe in loco recèns occupato nondum ullo ſe aggere vallauerant. Sed & ipſi Catholici fulminabant in Inſulam ex eo, quod paulò antè ceperant, munimento. 1606.

Mauritii dolor ex properis Spinulæ progreſſibus.

Vbi ad aures Mauritij peruènit, ſolo quatriduo capta propugnacula cuncta, quæ citra Rhenum erant, ſtetit attonito ſimilis, nec magis dolore, quàm admiratione defixus: quia nimirum in animum induxerat, vix illa viginti dierum ſpatio poſſe expugnari. Nec minor ex eo ægrimoniæ ſenſus acceſſit, quòd is factus fuerat tam ſubitò ab Hoſte progreſſus, ipſo in proximo, nempe ad Veſaliam degente, & quaſi ſpectatore, cum tredecim Peditum, & tribus Equitum millibus ex omnibus penè Fœderatorum Præſidijs euocatis.

Dvm hæc ex uno Rhenobergæ latere fortiter à Catholicis, feliciterque geruntur, ex altero, quod Buquoius urgebat, minimè ceſſatum eſt. Namque nocturno tempore receptaculum quoddam nullo negotio captum: eiusque faſtigio impoſita tormenta Oppidum quatere, ac Defenſores reprimere cœpere. Agger quòque ad lunatum munimentum deducebatur: cùm Rhenobergâ noua ex improuiſo fit eruptio Equitum centum & quinquaginta, Peditum quadringentorum. Hi ſtatim in Germanorum centuriam, quæ ad opus armis depoſitis incumbebat, impreſſionem faciunt. Germani cùm, quo ſalutem defenderent, nihil præter fugam haberent, ei ſe committunt. Progreditur Hoſtis, eorum receſſu factus audacior, ad receptaculum uſque modò memoratum. Ibi verò ſtare coactus eſt, & cum Præſidiarijs eius acriter dimicare. Dumque ſtrenuè utrinque res geritur, armorum fragore audito, Buquoius extemplo, ac Meneſius cum parte Copiarum accurrunt; atque Oppidum versùs iter accelerant eo conſilio, ut medium intercipiant Hoſtem. Is autem nihilò in periculo proſpiciendo hebetior, præuertendo ſegnior; effuſiſſimo curſu, ac penè fugâ retrò ferre gradum in Oppidum. Inſectati Catholici,

Germanis periclitantibus Buquoius, & Meneſius ſuccurrunt.

non

1606. non paucos peremerunt, aut vulnerarunt, Centurionem unum cepere. Vnum contrà eiuſdem Ordinis deſiderarunt è ſuis, alijs quibuſdam cæſis, alijs ſaucijs ad triginta.

His euentibus ad Marchionem perlatis, iuſſit Antunium, Turriumque cum ſuis Copijs ad Buquoij Stationes trans Rhenum pergere: pontem vero iam eidem fluuio (uti diximus) impoſitum ſecundo flumine deuehi, ac Rhenobergam propius admoueri. Eiuſdem cuſtodiæ addixit quinque Germanorum centurias ſub Velaſci præfecturâ. Tùm ipſe quòque ad Buquoij Caſtra ſe contulit, & quo res eſſent loco, probè perſpecto; aggeri, qui ducebatur, inſiſtere iuſſit Meneſium cum Scotorum, atque Hibernorum Legionibus. Iuſtiniani verò, & Brancatij Copijs imperauit, ut alternis quæque noctibus aggerem tuerentur. Turrium denique, Boſſutium, & Achicurtium ad receptum quemdam Berico proximum occupandum miſit.

Mavritivs inter hæc Luppiæ fluminis tranſitum prope Veſaliam tentauit. Quamobrem Pedites mille, Equitumque turmas aliquot illò præmiſit: unàque bellicam nauem Rheno deferri voluit cum paucis cymbis: quibus centum ferè Milites tranſportati, ubi primùm ripam alteram tenuerunt, receptui exſtruendo dederunt operam, haud procul receptu Catholicorum. Quo comperto Velaſcus Melzium eòdem impulit cum aliquibus Equitum turmis. Hic impetu in Hoſtem facto, tantâ vi, ac virtute pugnauit, ut eum fuderit, ac fugarit; multos occiderit, atque ipſum eorumdem Centurionem; multos adegerit dare ſe in flumen præcipites. Ipſe verò cum ſuis mox inde retulit gradum, nè quid à diſploſis è bellicâ naue bombardis detrimenti pateretur. Nocte autem ſubſequutâ Velaſcus cum Equitibus mille ripam eamdem perluſtrauit: nec fruſtra. Eumdem quippe offendit Hoſtem iterum appulſum. Verùm ad eius conſpectum ille receſſit: ipſe ad Caſtra reuerſus eſt. Maiores adhuc immiſit Mauritius Copias, in ſuo conſilio perſtans, ut eum locum occuparent. Et potitus tandem eſt voto. Ripam tenuit: ingentem in eâ aggerem erexit: alterum minorem excitauit in diuersâ parte cum receptaculo, Peditibusque inſtruxit. Catholicorum verò receptum expugnare cum decreuiſſet; præmiſit qui ſuo nomine Præſidiarijs denunciaret: niſi deditionem illico facerent, ad unum omnes internecione cæſum iri. Vtque facto vim dictis adderet, duo in eorum aſpectum produci tormenta iuſſit. Quorum impetum ſuſtineri non poſſe, cùm pro certo haberet, qui loco præerat, honeſtis conditionibus eum dedidit.

Mauritii Milites à Melzio victi.

Alii plures receptu Catholicorũ potiuntur.

Mavritivs impoſito Luppiæ ponte, eumque frequenter ul-

Spinula Oppidum capere feſtinat.

tro, citroque tranſmittens, magnam inijciebat Catholicis ſuſpicionem, conniti ſe quâuis viâ ſubſidium immittere Rhenobergam. Quare Spinula expugnationem eius accelerandam cenſuit, ac Stationes validiùs muniendas. Mandauit ergo Militibus, ut obliquis acceſſibus promouendis, vehementiùs undique inſiſterent. Velaſco verò, ut Stationem ſuam contraheret, atque intra Rhenum, & aggerem prope pontem locaret; ipſoque aggere cuneis aliquot additis eamdem muniret. At ex eo latere Oppidi, quod reſpicit Boricum, quia nullâ Militum illud Statione claudebatur; vallum deduci voluit ab ripâ fluminis ad paludem: & præ illo foſſam: ac varios in longitudinem receptus, æquis inter ſe ſpatijs diſtantes. Vallum alterum ab Rheno prætendi iuſſit ad eamdem paludem, quò Militem ab Vrbis tormentis tueretur. Tantum verò inter ea reliquit interualli, ad iactum nempe tormentarij globi, ut illac turmatim poſſet Equitatus à palude ad ſyluam procurrere. Alium quòque aggerem cuneatim fabricatum, receptibusque diſtinctum duxit in eam partem, quâ ſylua deſinit in planitiem Oppido ſubiectam. Iuſtiniani præterea Stationem vallis, ac receptaculis pro opportunitate firmauit. Neque ullum Ducis optimi munus in ſe paſſus deſiderari; Equites in omnem partem Exploratores miſit, qui Mauritij greſſus indagarent, conſilia ſcrutarentur: ut quibuſlibet eius tentamentis maturè poſſet occurrere.

1606.

Ad vn tiro di bõbarda.

Corritori.

INTEREA Hiſpani deductis ab ſe aggeribus ad maius Oppidi vallum peruenerant: pluresque bombardas diſpoſuerant ad idem quatiendum. Itali verò ab receptu Hoſtium ducentis ferè paſſibus remoti, quatuor eum tormentis acriter verberabant. Noctu verò Iuſtinianus Oppugnatores immiſit: qui eumdem aggreſſi, fugatis Præſidiarijs, ceperunt. Tùm aggerem ad eum uſque deduci iuſſit. Qui dum extrueretur, non ſemel Hoſtis erupit ad opus interturbandum: ſed quia paruo numero, facilè propulſatus. At poſtero mane ducenti receptum eumdem, qui Oppidum versùs patebat, aggeremque nondum perfectum, & communitum adorti, diruere cœpere. Iuſtinianus verò diſploſis contra eos tormentis, immisſiſque duabus centurijs, ad mœnia ſe recipere coëgit; aliquot utrinque tum ſaucijs, tum extinctis. Brancatius, ad quem eius noctis cuſtodia ſpectabat, aggerem redintegrauit: locum communiuit: impresſionem trium bombardarum inſtituit. Cùm verò tam ipſe, quàm Iuſtinianus animaduertiſſent, ab receptu quodam Hoſtium, qui ſupererat ad læuam, è tranſuerſo ſuos Milites peti; certiorem eâ de re Marchionem fecere. Qui ſtatim in mandatis dedit, ut nocte proximâ inuaderetur. Igitur

Metter' in fuga.

Iuſtiniani, & Brãcatii virtus in obſidione.

Batteria.

ad

1606. ad eum occupandum, bini Centuriones Iuſtiniani, totidemque Brancatij cum ſubiectis ſibi centurijs diuerſâ viâ contenderunt. *Imboſcata.* At in itinere offendère diſpoſitas Hoſtium inſidias. Quamobrem hos Catholici extemplo aggresſi, ad maius uſque vallum ingenti armorum ſtrepitu perſequuntur. Quo ſtrepitu cæteri Iuſtiniani Milites acciti, vallum idem intrarunt. Cùmque Iuſtinianus non eum eſſe, quem petebant, locum agnouiſſet: ac nemo per noctis tenebras ad deſtinatum perducere auderet; ſuſpenſis omnes animis hærebant. Tùm Ioſephus Gamurinus, Iuſtiniani Miles, qui commodùm ad receptum peruenerat, eumque obſeruarat à Defenſoribus deſtitutum, ad eumdem ſe præbuit Copijs omnibus ducem. Vbi locum tenuere, quòd is, quà reſpiciebat Oppidum, patens erat, munitionibus occluſerunt.

HAEC inter Turrius Tribunus, cæterique Præfecti Vallonum ad aliud receptaculum aggere ducto, binâ impresſione factâ, idem ceperant. Verùm quòd illac aditus non patebat ad Oppidum, deſerendum putarunt. Et quia Iuſtinianus, & Brancatius Marchioni renunciandum etiam curarunt, Italorum Copias ab læuâ parte maioris Hoſtium valli vehementer lædi: nec poſſe propterea propiùs accesſibus promoueri: locum illum is Turrio attribuit cum receptu nuper occupato: cui bombardis aliquot impoſitis cœpit hic vallo ſenſim propinquare. E maximis hoc *Ritirate.* erat, quæ Hoſtes erexiſſent, duobusque receptibus firmatum, quorum exteriorem foſsâ præcinxerant. Hanc iam tenebat Meneſius, adeòque iuſſus fuit à Spinulâ ſtatim oppugnatum ire. Compertum Hiſpani habebant, duos ſub eo vallo cuniculos effoſſos. Idcirco non rectâ, ſed à tergo id inuaſerunt. Tùm Hoſtes igne cuniculis admoto, in ea, quæ diximus, receptacula raptim ſe ſubduxere. Hiſpani potiti quidem ſunt vallo, ſed non ſine graui iacturâ, octoginta ipſorum partim occiſis, partim ſaucijs. Se verò in ingreſſu munientes, paulatim progrediebantur: donec tandem è receptu citeriore Hoſtem depulerunt. Non erat hic probè communitus: ac propterea veriti, nè à Fœderatis repeterentur, duplo maiorem ei cuſtodiam impoſuerunt. Cùmque iam ſibi nihil à cuniculis metuerent; ſub exortum Auroræ ſuccenſus eorum unus terram repentè diſrumpit: atque ipſorum plerosque proripit in ſublime, tantâ ſtrage, ut ſupra ſeptuaginta aut extincti reciderint, aut vulnerati. Hîc verò, ut ubi maximè, eluxit Hiſpana conſtantia. Quippe nec Sociorum clade, nec ſuo periculo exterriti reliqui & locum tenuerunt, & ſe ibidem muniendo firmarunt. *Hiſpanorum conſtantia in magno diſcrimine.*

NEQVE minore animi magnitudine Italis opus fuit, vehe-

mentur à maiore vallo infeſtatis, ad quod aggerem ducebant. 1606. Cùm enim id non admodum excelſum foret, moſquetorum inde ictus non incaſſum feriebant: ſed ad viri ſtaturam ſupra terram delati, aut hunc, aut illum petebant. Cui malo conatus occurrere Iuſtinianus, tentandum cenſuit, an poſſet priùs vallo potiri, quàm eòdem agger pertingeret. Id verò ſucceſſurum ſperabat, ſi munimentum aliud hoſtile occupaſſet, cuius ruderibus, ac ruinis foſſam oppleret. Duobus dimidiatis propugnaculis ea munitio conſtabat, cum ſexaginta paſſuum loricâ: nec deerat receptus interior: & Milites quingentos in aciem diſpoſitos capiebat. Igitur eo conſilio Marchioni propoſito, probatoque, Milites ad id operis in hunc modum deſignauit. Signiferos duos cum quinquaginta Socijs præire iuſſit; qui bipartitò in latera Hoſtem inuaderent, ipſumque loco pellere niterentur: eo pulſo, extra munimentum conſiſterent, illo ſe tuentes. Duos quòque Centuriones cum duabus centurijs deſtinauit, qui à fronte aggrederentur, moſquetorum ictus ad receptum, ac tectam viam perpetuò dirigentes, nè illinc numerus Hoſtium maior erumperet. Centuriones totidem elegit, qui cum alijs ducentis interea ſolo foſſam æquarent. Binas item centurias præſtò eſſe voluit, ac paratas ad ferendum ſubſidium, Vnam denique magnis corbibus inſtructam, ut ex eis ſeptum contextum inter aggerem, & vallum interijceret. His prouidè conſtitutis, præceſſere Signiferi, atque Hoſtibus propulſatis, locum tenuere. Centuriones etiam ſuo munere ſtrenuè perfuncti. Iamque dirui munimentum cœperat, ac foſſa impleri: cùm ijdem Signiferi generoſis animis ſuis magis obſequuti, quàm imperijs Iuſtiniani, intectos ſeſe Hoſtibus præbuere: à quibus grauiſſimè percuſſi ceciderunt, alter extinctus, alter ſaucius. Eorum Milites Moderatoribus deſtituti, reliquis, qui à fronte valli ſtabant, ſe adiunxerunt. Rhenobergenſes à Catholicis minimè retardati, quòd horum ſitus humilior erat, quàm ut moſquetis eos arcere poſſent; eruptionem fecerunt. Et quandò latus valli dextrum vacuum inuenerunt, magnam inde perniciem Obſeſſoribus inferebant. Quod animaduertens Iuſtinianus, & foſſam adeò latam intuens, ac profundam, ut breui tempore impleri non poſſet; receptui cecinit, ſexaginta ferè Militibus amiſſis, binisque Centurionibus cæſis, totidem vulneratis. Brancatius operi nauiter inſiſtens, aggerem deduxit quinquaginta ferme paſſibus prope vallum.

Iuſtinianus diſponit Italos ad vallum hoſtile capiendum.

Appianare il foſſo.

Gabbionata.

At quâ parte laborabant Hiſpani, iam aggere peruentum erat ad munitionem, quæ una reliqua erat ante paludem Oppido viciniorem. Eam Fœderati reliquerant, duos ſubter cuniculos,

1606. los, ſeu furnulos incendentes. Succeſſerunt Hiſpani; eamque ſibi validiùs roborarunt. Cùmque paludem traijcere contenderent, à propugnaculo, quod ad læuam ſuperabat, magnopere infeſtabantur. Quod ubi Spinula comperit; diſpoſitis tormentis id concuti, oppugnarique iuſſit: paludem verò iniectis ramalium faſcibus, & ligneis farciminibus tranſmitti. Iuſtinianus erigi cœptum à Brancatio aggerem ad latus dextrum valli perduxit: alterumque molitus eſt uſque ad ſiniſtrum. Hinc foſsâ potitus, oppugnare iterum vallum aggreſſus eſt. Sed tunc etiam tam infeſtos habuit aſſiduis ictibus Hoſtes, ut triginta ſuorum vel occiſis, vel ſaucijs, incœpto deſiſtere neceſſe habuerit. Tentauit eamdem belli fortunam Brancatius, ſed non diſpare ſucceſſu. Hoſtes quippe ſuccenſo cuniculo, & crebris ictibus magnum ei damnum crearunt. Vt propterea, factâ triginta Militum iacturâ, in tutiorem locum ſe receperit. Vbi perlatum ad Marchionem fuit, creſcere in dies numerum ſauciorum; quâ erat Chriſtianâ charitate, Noſocomium inſtituit in Oppido Alpâ, dimidiâ ferè leucâ Stationibus remoto, & neutri Partium ſubiecto. Adiecit ad tutamentum Peditum aliquot, Equitumque cuſtodiam, præfecto Northurio.

Faſcine. Salſiccie.

Marchio Noſocomium aperit pro ſaucijs.

TVRRIVS interea cum Vallonibus aggerem deduxit ad quamdam munitionis partem ab lateribus minimè defenſam, atque ab Hoſtibus deſtitutam. Illâ igitur potitus, tormenta impoſuit; vallumque maius ad dexteram prætergreſſus, in excelſiorem quemdam locum inter vallum, & paludem obliquis acceſsibus peruènit: quem valde ſibi opportunum exiſtimauit, cùm læuum latus ab Hiſpanis tegeretur. Iuſtinianus verò valli quod erat reliquum occupauit, haud magnâ Militum iacturâ, quamuis alio cuniculo ab Hoſte ſuccenſo.

Approcci.

CVM tantos progreſſus à Catholicis factos Mauritius comperiſſet, ac propè iam eſſe ut Oppidum expugnaretur: nihil morandum diutius cenſuit, quin illud valido, præſentique ſubſidio confirmaret. Quare ſuas extemplo Copias in ſex minores, quatuor maiores acies diſtribuit: earumque latera turmis Equitum communiuit. Per noctem verò cum eis ad campos Alpæ finitimos deuènit. Inde Meurſam, horarum trium itinere diſtantem, mille, & quingentos Pedites immiſit: qui eò per nemorum anfractus conceſſerunt. Ipſe retroceſsit, hoc, uti fama fuit, ſuſcepto conſilio. Spinulæ Stationes Boricum verſùs inuadere decreuerat: eodemque tempore in Velaſcum impresſionem ſimulare. Meurſam profecti Milites Italos à tergo adoriri iuſſi: ſimulque ex Oppido duplex, & copioſa eruptio facienda, in eoſdem Italos à fron-

Mauritius ducit Subſidium Rhenobergam.

te

te alterâ, alterâ in Marchionem, contra quem occurrenti Mauritio ſe coniungerent. Verùm ſcitè inſtitutis rebus ſucceſſus defuit; melioribus conſilijs Spinulâ præuertente. Is namque Mauritij mente compertâ, ad ſuam Stationem accerſiuit cum Equitatu, & Peditatûs parte Velaſcum, cumque Legione ſubiectâ Iuſtinianum. His Copijs auctus, Hoſtem in horas ad prælium expectabat. At poſtero mane per Exploratores cognito, eum in campis Alpæ morari, Velaſcum illuc miſit cum Equitatu, Peditibusque quater mille. Qui paulùm progreſſus audiuit, receſſiſſe Mauritium: ideoque etiam ipſe regreſſus. 1606.

Sed impeditur à Spinula.

Contigit inter hæc, ut Melzius circa Meurſam pabulatum iret. Cùmque Oppido circumiectus Ager obſitus nemoribus ſit; & loca, unde pabula petebantur, ſparſim diſiuncta: Meurſenſibus Præſidiarijs, uti commodum, ita frequens erat erumpere ad Prædatores deprædandos. Idem ergo & contra Melzium auſi centum quinquaginta Pedites prodiere. At eorum quinquaginta vel cupiditate, vel confidentiâ cæteros antegreſſi, à Melzianis trucidati ſunt. Reliqui ſe recipere tutius duxerunt. *Foraggiare.*

Melzius manum Hoſtium cædit.

Iam Hiſpani ſupra paludem Rhenobergæ proximam, corbium ſeriem, & penſilem quodammodo viam conſtruxerant. Quod Obſeſſi conſpicati, atque imminentem Oppidi iacturam veriti, magno numero, maioribus animis eruperunt. Tùm delatis ad ignem ſubijciendum adminiculis, molem illam ſuccenderunt. Ad cohibendum incendium, Hoſteſque profligandos, Catholici frequentes aduolarunt. Adfuerunt Exercitûs Principes, & Buquoius, & ipſe Spinula: breuique Fœderatos recedere coëgerunt. Verùm in eo, quamuis tumultuario, conflictu eorum aliquot moſquetis, ac pyrobolis percuſſi: Vrſaonis Dux (Oſſunam hodie vocant) & Beueronis Marchio teſtulis in vertice, Meneſius moſqueti globo ſub oculo vulnerati: Ambliſæ verò Dominus Gallus, & Loricatorum Præfectus extinctus. Sed nulla maior id temporis facta, quàm Turrij Tribuni iactura. Relicto is, uti diximus, ad dextram vallo maiore, ad propugnaculum quoddam occupandum progrediebatur: & iam ab illo parum aberat: cùm eum incumbentem aggeri, ac ſolo vertice ſupereminentem, Oppidumque versùs reſpectantem, moſqueti globus perculit in latus: qui, quòd à tergo inuectus erat, à Catholicis profectus per ſummum infortunium credebatur. Vehementer omnium animos infelix hic exitus Turrij commouit. Vir quippe fuit ingentis animi, ſummi iudicij, multæque experientiæ: atque ob has, aliaſque virtutes & Archiduci, & Spinulæ charus in primis. Eum, quem inuaſerat, locum ſubire Marchio iuſ-

In eruptione repellenda Catholici quidam Principes ſaucii.

Turrius fortuitò interemptus.

ſit

1606. ſit Achicurtium, & Boſſutium: Legioni verò Vallonum, quam regebat, Claudium Lanoium, Motteriæ Dominum, præfecit.

At Iuſtinianus vallum, quod erat ad læuam, inuaſit, & cepit. Dumque in eo Milites conſiſtunt, cuniculus ab Hoſtibus recedentibus ſuccenſus terram diſiecit, eorumque aliquot vulnerauit. Subſequutus Brancatius, è receptu quodam ad dexteram Obſeſſos fugauit, & citeriore foſſæ labro potitus eſt. Cùmque id totum tenere nequijſſet; accurrit auxilio Iuſtinianus, & reliquum occupauit. Ripæ verò bombardas impoſuit, quibus ligneas domunculas militares in aridâ foſsâ occultas quaſſauit, atque ex eis Hoſtem exegit. Tùm corbium in eâdem ex tranſuerſo diſpoſitâ ſerie, propugnaculum oppugnatum iuit. Cuniculum quòque ſubter eodem effodi iuſſit: ac tormenta ſupra vallum collocauit, quibus hiatum peteret à perrumpente cuniculo ducendum.

Catholici vallo potiuntur.

Contraſcarpa.

Caſe matte.

Gabbionata.

Ab latere Hiſpanorum, ſaucij Meneſij locum Spinula demandauit Didaco Herreræ, ſupremo Legionis eius Inſtrůctori. Et iam Hiſpani peruenerant ad munimenti foſſam, quam aquis inſtructam iniecto ponte traijcere conabantur. Neque illos Obſeſſi tribus bombardis in cornu quodam diſpoſitis, & frequentibus pyrobolis vehementer infeſtantes, ab incœpto retardabant. Imò in eius exteriore angulo conſiſtentes, ſuffodère cuniculum: quo ſuccutiente, diſiecti propugnaculi ruinæ ſupra pontem relapſæ, hunc ad latus fregerunt. Per alterius tamen lateris anguſtias, quantumuis ægrè, perrexerunt Hiſpani: atque in hiatu facto ſeſe munire aggreſſi. Rhenobergenſes ad extrema ſe redactos conſpicati, extremum quòque virium adhibere contenderunt. Namque è receptu, qui erat in propugnaculo, ſummâ vi erumpentes, pyrobolis in Hiſpanos acriter inuecti ſunt. Cùmque aditus eſſet anguſtus, irrumpere nequierunt Obſeſſores, ſed ipſorum quadraginta quà cæſis, quà ſaucijs, in priorem ſe recipere locum neceſſe fuit. Achicurtius parte aliâ cum Vallonibus traiectâ foſsâ, cuniculum agebat ſub propugnaculo. Tormentis triginta duobus Rhenoberga quatiebatur: ab Hiſpanis viginti, à Vallonibus quinque, ſeptem ab Italis: qui cuniculum etiam inſtruxerant.

Rhenobergæ ſupremum diſcrimen.

At Obſeſſi Mauritiano Subſidio diu ſperato, ſæpiùſque promiſſo, ſe tandem deſtitutos videntes, neque ſuſtineri ampliùs oppugnationem poſſe, deficiente præſertim nitrato puluere (cuius penuriâ, ipſi poſtea profeſſi ſunt, deditionem diebus octo præfeſtinatam) Calendis Octobribus colloquium ab Hoſte poſtularunt. In eo conuènit, ut egrederentur Præſidiarij cum armis, ſignis, atque impedimentis, ad tympanòrum pulſum, ſomitibuſque ſuccenſis: duo quòque minora tormenta ſecum auherent:

Ex lit. Marchionis ad Regem, 9. Octobr.

tre-

trecentos carros, ac naues duas Spinula commodaret. His con- 1606.
Rhenoberga tandem deditur.
ditionibus poſtridie migrauere Pedites ter mille, ac trecenti, in quinquaginta tria ſigna diſtributi: nongenti præterea ſaucij: Equites centum quinquaginta: totidem Nautæ. De Gallorum Equitum diſceſſu lepidum quiddam narratur. In eruptionibus, *Ex eiſdem literis.*
Spinulæ lepidum dictum, & factum.
quæ non modò creberrimæ, ſed & numero Militum frequentiſſimæ fuerunt: ita ut aliquando mille, & quingenti ſimul, interdum duo millia prodierint; Equites etiam Galli in pedes deiecti cum cæteris excurrebant. Quo animaduerſo, Marchio partim admiratione, partim indignatione commotus; quòd ad ſua Caſtra inuadenda illi ipſi, quorum equeſtre ingenium eſt, pedites aduenirent; ſpopondiſſe dicterio fertur: *Si Rhenobergam caperet, eos ſeſe pedeſtres* (haud leui Gallis pœnâ) *ex Oppido dimiſſurum.* Rhenobergâ expugnatâ, quod ioco promiſerat, ſeriò præſtitit. Equites Gallos iuſſit pedites migrare: *Ut quandò contra ſe Nationem, ac naturam eiurauerant; diſcerent in poſterum pugnando manibus magis fidere, quàm pedibus vel alienis, vel ſuis.* E Fœderatis periſſe
Cæſorum utrinq; numerus, & conditio.
dicuntur ſupra quadringentos: Catholicorum verò ferme quingenti: atque inter hos, Centuriones Prada, Bruſatorus, Blancus, Magius, Lanarius, Mediceus, Monfortius, Caſtromedianus, Agrellus, Merodius, Durchius, Serguinius. Vulnerati ſeptingenti: in quibus fuere præcipui: ſupremi Inſtructores duo, Pallauicinus, & Mormilla: Centuriones Gentilis, Miraballus, Airolus, Ceretolus, Vicecomes, Sanpetrus, Meneſius, Eſcleregius, Cardenas, Francus, & præpoſitus Italorum acceſſibus Gamurinus. Relicta in Oppido tormenta quatuordecim, bellicæ naues duæ, cymbæ quadraginta, pontones ingentes tredecim, bellici apparatûs haud multum; quia multum abſumptum in obſidione.

Nimium quantum exiſtimationis, & gloriæ Marchioni peperit hæc, multis nominibus inſignis, victoria: tum quòd poſt *Iuſtinianus. Camer.c.13.*
Huius victoriæ magnitudo, & gloria.
quinque tantùm hebdomadas reportata: tum quòd ab Hoſte non ſolùm Belgâ fœderato, ad Oppidum retinendum neruis omnibus connixo; ſed Gallo quòque auxiliari, qui eò pugnabat ardentiùs, quia pro gloriâ; & aduersùs Hiſpanos: tum etiam quòd maximi momenti locus, aditusque ad hoſtiles, aliasque Prouincias, validiſſimè ab omni parte munitus captus eſt: tum denique quia cum gemino Exercitu gerenda res fuit, altero à fronte Oppidum propugnante, altero à tergo imminente, atque in horas prouocante. Tanti aduersùs hæc omnia ponderis fuit in Spinulâ magnanimitati adiuncta diligentia. Hanc eamdem victoriam, quæ ante duodecim annorum Inducias poſtrema tempore, non di-

1606. dignitate fuit; magnum intuliſſe Prouincijs Fœderatis non mœ-
Gaſpar Ens lib. 17. Grotius. Haræus. rorem modò, ſed etiam metum tradidere Scriptores. Siquidem vicinorum calamitas noſtris incubare ceruicibus videtur:& Rhenoberga capta ſpem ſe tuendi Hollandiæ, Zelandiæque Vrbibus infringebat. Nec leuis Fœderatorum Ordinum querela fuit: Mauritium non attuliſſe Oppido laboranti, & pro virtute, quam præ ſe tulit, meritò depoſcenti ſubſidium, quod potuiſſet, ſi omnem adhibuiſſet induſtriam. Vt igitur tam exiſtimationi ſuæ, quàm Ordinibus aliquâ ratione ſatisfaceret; loci unius iacturam, alterius adeptione compenſare decreuit. Quare dè Grollâ obſidendâ ventum eſt in conſilium: ſed eâ potiri non ita pronum; ſi *Venlò.* præſertim Spinula victor eò ſe conferret. Ad Venlonam potiùs conuertit Mauritius animum, quam breui intercipi poſſe ſpes maior erat. Miſit ergo illuc Gaſparem Colignium Caſtilioneum cum duobus Peditum millibus, Equitibus mille. Is ubi peruènit, *Raſtello.* ad ſeptum portæ, quæ Moſam ſpectat, pyloclaſtrum applicuit: cuius impetu ſtatim diſiectum eſt. Alterum portæ admotum:eodemque tempore propugnaculum, quod ſinè foſsâ ripæ fluminis imminet, ſcalis appoſitis conſcenſum. Verùm qui eius cuſtodiæ præerat, Hieronymus Aluarus è Sangeorgij Legione Centurio, ſtrenuè Aſcenſoribus obſiſtens, eorum primum impetum ſuſtinuit. Interea Vandenbergius Comes Hermannus, Geldriæ Prouinciæ Gubernator, qui Venlonæ ſedem habebat; factâ Militum, atque Oppidanorum manu, ad defenſionem accurrit, Hoſtemque ſemel, atque iterum propulſauit. Quare receptui cecinit Colignius viginti è ſuorum numero deſideratis.

Hoſtiū damna, & querelæ de Mauritio.

Venlona fruſtra tentatur à Fœderatis.

SPINVLA ſolo æquatis circa Rhenobergam aggeribus, partes Oppidi labefactatas reſtituit. Cùmque ſtipendia Militibus perſoluere conaretur; pecunia defecit ex Hiſpaniâ. Hinc arreptâ occaſione, Militum aliquot in audaciam proiectiores, ab reliquo Exercitu ſeceſſionem fecerunt, per circumiecta loca palantes. De quo periculo præmonuerat Marchio Regios in Aulâ Hiſpani- *Lib. 17.* câ; ut antea dictum. Miſit extemplo Spinula, qui promiſsâ criminis veniâ reuocarent. Sed uti ſemper meticuloſum eſt ſcelus, *Mol.* neque ulli facilè fidit: non illi redierunt ad Caſtra, ſed Molam commigrarunt; ibique conſpirantes, Electum, cæteroſque Ma- *Ham.* giſtratus, pro more, nominarunt, eodemque die Hamam contenderunt. Hoc incommodo euentu, ſuper alia plura obſtacula, à nouis belli laboribus attentandis retardatus eſt Marchio. Exercitum autem quiete, & commodis refouere opportunius duxit. Quamobrem Antunium cum ſubiectâ Legione Ruræmundam, *Herclans.* & Herculanum ad hyemandum miſit: Sangeorgium verò Ven-

Militum Catholicorum tumultus.

Spinula Copias in hiberna dimittit.

lonam, & Vachtendoncham. Ipſe, Buquoio cum iuſtis Copijs Rhenobergæ relicto, cæterum Exercitum Coloniam verſùs deduxit, ac per Villas circumiacentes diſtribuit. 1606.

Ad compeſcendos Seditioſos, hinc Spinula Velaſcum immiſit cum bis mille Peditibus, Equitibus ſeptingentis, ac duabus bombardis: illinc Archidux Alphonſum de Lunâ Tribunum cum Militum manu è Præſidijs euocatâ. Grobbendonchio verò Syluæ-Ducis Præfecto Albertus idem mandauit, ut cum Præſidiarijs paratus eſſet eos medios intercipere, ſi fortè Hamâ diſcederent. Quo cognito Seditioſi tutius ſibi putarunt Bredam tranſfugere. Verùm eo in itinere obuium habuere Northurium cum Syluæducenſi Præſidio. Is amicis hortatibus conatus eſt eos ad obedientiam reuocare. Sed illi probis conſilijs improbâ ſimulatione reſpondentes, dum verba dant, & ſpem faciunt in ordinem redeundi: repentè nemus quoddam, & paludoſum occupant locum, ubi contra Northurij vires muniti, eius tam credulitatem, quàm impetum eludunt. Inde Hocſtratam quingenti Equites ferè omnes, deuenerunt. Illuc feſtinauit Luna cum ſuis Copijs, & ſexcentis Equitibus, duobusque tormentis à Velaſco acceptis. Præire autem iuſſit cum Equitatu Gueuaram. At Seditioſi Bredam verſùs fugam arripiunt, carpentibus extremum agmen Gueuaræ Equitibus. Decem ex illis cæſi, alij vulnerati: reliqui Terheidam, Bredanum in Pagum, ſe coniecerunt. Luna temerarium exiſtimauit ulteriùs perſequi in hoſtili ditione ſecuros.

Seditioſi, Northurio deluſo, ad Fœderatos cōfugiūt.

Ordines Fœderati gemino emolumento alacriores, & Catholicorum Exercitu diminuto, & ſuo Rhenobergæ Defenſoribus aucto, ut iam Peditum millia quindecim, Equitum tria recenſerent: non omittendam opportunitatem rati, Grollæ feſtinam oppugnationem Mauritio demandarunt. Is extemplo, abrupto quem ſtruxerat ponte, ſuiſque munitionibus dirutis, Grollam verſùs Caſtra mouet. Ex itinere ad Lochemium recuperandum quatuor Peditum millia, Equiteſque ſexcentos mittit. Qui diſpoſitis ſupra collem duodecim tormentis, intra quatriduum loco non ſatis valido potiti ſunt. Diazius Pręfectus cum Catholicis Rhenobergam migrauit. Grollam ubi peruènit Mauritius, eam obſidione cinxit. Præerat ei per id temporis cum ſuâ Equitum turmâ, & ſexcentis tantùm Peditibus Henricus Comes Vandenbergius. Cæteræ namque Copiæ Oppidi præſidio relictæ partim peſte perierant, partim Hoſtium metu diffugerant. Angore animi magno cruciabatur Henricus, quòd tam imparatus in tanto diſcrimine deprehenſus foret; ingentemque inimicum Exercitum haberet in conſpectu, ſpem verò ſubſidij longinquam. Virtuti

Iidem Scriptores.

Mauritius Lochemium recipit.

Grollam obſidet.

1606. tuti tamen, atque exiſtimationi non deeſſe ſtatuens, quâcumque poſſet viâ locum tueri contendit. Igitur in lunatis munimentis, quæ prima obiecta Hoſtibus erant, maximam Militum partem collocauit: tùm bombardarum, ac moſquetorum copiam exonerari iuſſit in Obſeſſores. Hi contrà in acceſſibus ad Oppidum promouendis, muniendoque aduersùs Hoſtem venturum Caſtrorum tergo toti erant. Henricus Vãdenbergius eam munit.

INTEREA Spinula certior, Mauritium ab Rheno digreſſum; Embdanum Comitem cum ſexcentis Peditibus Lingam tranſmiſerat: Buquoio, ut quadringentos Grollam mitteret, imperarat: ipſe quò Mauritius arma conuerteret, ſedulò circumſpectabat. Poſtquam verò Lochemij capti, Grollæque obſeſſæ ad eum fama peruènit; de Lochemio quidem nulla ſollicitudo, Oppido parum munito, paruique momenti, quodque nullo negotio recuperari poſſet: at ad Grollam retinendam, Oppidum multis nominibus ſibi commodum, vehementer incitari ſe ſentiebat. Verùm uti res erat aleæ plena, & ſi minùs ſuccederet, criminationibus obnoxia; nonniſi de bellici Senatûs conſilio eam aggredi voluit. Dehortabantur ab ope Grollæ ferendâ plerique, cùm dicerent: *Longè validiores numero Fœderatorum Milites eſſe, quàm Catholicorum. Horum partem in tumultum iam erupiſſe, ob ſtipendia non prorſus perſoluta: nec procul eſſe, quin alij ob eamdem cauſam erumperent. Ei malo præ penuriâ occurri non poſſe. Exercitum paulatim alimentis deſtitui. Tempeſtatem anni quietem poſcere Militi, non continuatos labores. Æſtatem fuiſſe præter morem effuſis imbribus bello intractabilem: quid Autumni finem futurum naturæ ſponte nimboſum? Ad Grollam obſeſſam vix dari ſubſidio viam inter regiones quà hoſtiles, quà Hoſtibus intercluſas. Inuadendos Obſeſſores iam validis munitionibus circumſeptos. Grollam demum obſidione liberare, vel lentum eſſe negotium, vel deſperatum.* Spinula de Grolla tuenda conſultat. Quæ diſſuadeant.

ALIORVM contrà ſententia erat: *Rem non adeò deſperatam, aut arduam videri. Non tam facilè, aut breuì potuiſſe Mauritium ab omni parte Caſtra communire. Tempus obſtitiſſe pluuijs importunum: ſolum repugnaſſe in humili planitie aquis latè ſtagnantibus reſperſum, aggeribusque tam educendis, quàm ſuſtinendis ineptum. Qui ſi circumiectis collibus imponerentur; tam propinquos Oppido fore, ut facilè tormentis inde diſturbari poſſent. Grollam cùm plures circumcirca ducerent viæ, non omnes potuiſſe tam validè à Fœderatis obſtrui, quin irrumpentibus Copijs aliqua earum patèret. Magis alienâ tempeſtate arma moueri ſolita, ubi par, imò minor neceſſitas urgeret. Militem ab recentibus victorijs alacrem, ſpe aduentantis ſtipendij ſuſtentatum, haud ægrè ad parta tuenda perductum iri. Ad extremum tanti ponde-* Quæ ſuadeant.

ris id opus eſſe: ut nullæ difficultates obijci poſſent, quæ ſuperari non deberent. Grollæ namque iacturæ Oldenſaliæ, Lingaque amiſſionem neceſſariò ſubiungi. Vtramque ab eâ protegi: cum ea utramque in poteſtatem Hoſtis venturam. Sic Transrhenana loca omnia, quæ Catholicis tot ſumptibus, ac tanto ſanguine ſteterint; eiſdem uno ferè tempore ademptum iri: eiuſque anni gloriam tot laboribus partam, repentè in nihilum abituram. 1606.

Marchio ſuadentibus aſſentitur.

HAEC momenta rationum maiorem in Marchionis animo, ſemper ad audendum propenſiore, vim habuere: Archiducisque acceſſit approbatio. Igitur per Colonienſem Agrum effuſum Militem in unum redegit, Rhenumque tranſmittere iuſſit ad Noueſium. Tum Ruræmundâ Velaſcum, Antunijque, ac Sangeorgij Legiones è Præſidijs reuocauit. Vniuerſo Exercitui cogendo, recenſendoque planitiem deſignauit Dorſthenæ adiacentem, quam Luppiæ flumen alluit. Inde Rhenobergam proceſſit, Rhenumque traiecit tertio Nonas Nouembris. Erant in Exercitu millia Peditum ſeptem, Equites mille, tormenta decem, carri quadringenti tam commeatu, quàm inſtrumento bellico onuſti. Sub ingreſſum itineris, bombardis tribus diſploſis ſuum Obſeſſis aduentum ſignificauit. In progreſſu verò, ſingulis noctibus unâ exoneratâ, magis magisque propinquum ſe declarabat: ut ad obſidionem fortiter ſuſtinendam faceret animos. Et ſanè non incaſſum. Namque tam vicino ſubſidio confirmatus Henricus, quamuis acceſſibus Hoſtis adeò promouiſſet, ut quinquaginta paſſibus à foſsâ lunatarum munitionum diſtaret, & iam tormenta diſponeret ad quatiendum: intrepidus ipſe tamen maioribus, minoribusque bombardis, & generoſis eruptionibus egregiè ſeſe, Oppidumque tutabatur. Cum eo verò infeliciter actum, quòd quatuor centuriæ, ſubſidio miſſæ à Buquoio, in Hoſtium Stationes inciderunt: à quibus Milites partim trucidati, partim cum Centurionibus capti. *Nuis.*

Grollam Subſidiũ ducit.

E pluribus, quæ Grollam ducebant, vijs, eam elegerat Spinula, quæ breuiſſima: tum ut Oppido ſuppetias eò ferret opportuniùs, quò celeriùs, tum nè Obſeſſoribus ſeſe validiùs muniendi ſpatium daret. Hæc iuxta Pagum erat Beſſelitum appellatum. Cui propior factus, à præmiſſis Exploratoribus comperit, ex eâ parte ita roboratum Hoſtem, ut neque perrumpi, neque depelli ullâ ratione poſſet. Cùmque viam aliam longiorem per Oppidum Vredenſe ingreſſus eſſet: id quòque latus probè ab Hollandis obſtructum deprehendit. Quare longiſſimum capeſſere iter coactus eſt, quâ parte colles aſſurgunt. Eos inſediſſe Hoſtem cognouit; ſimplicibus excitatis, necdum perfectis aggeribus. Ne-

que

1606. que enim ſibi perſuadere Mauritius potuerat, tam ſubitò Spinulam Grollæ ſubſidio accurſurum, tot, ac tantis obuijs difficultatibus ſuperatis. Illud etiam commodi, ex eâ parte Catholicis accedebat, quòd cùm Oldenſalia eſſet à tergo, liberum erat Solræo cum Milite è Friſiæ Præſidijs educto cæteris Copijs adiungi. Cùm ergo ſexto Idus Nouembris ad Pagum Rechumum nomine, leucæ ſpatio Grollâ diſtantem, Marchio perueniſſet, ac Stationem in nemore locaſſet: Solræus eum conuènit cum Peditibus ferè mille, Equitibus ducentis, & aliquo commeatu. Hìc iterum habito militari Senatu de ratione pugnæ: num aggrediendus Hoſtis in munitionibus eſſet, an occurſandum in campum prodeunti: quæ optima factu forent, eò prudentiùs, quòd multorum iudicio, deliberata. Poſtero verò mane paulò ante lucem, relictis in Statione cum iuſtâ cuſtodiâ impedimentis, Copias in aciem Spinula eduxit eo conſilio, ut interceptum Hoſtem ſimul ipſe ab tergo, ſimul Henricus Grollâ erumpens à fronte inuaderet.

Subueniendi celeritas.

Spinula Hoſtē intercipere aggreditur.

Coglier' in mezo.

DISPOSITVS in hanc formam eius erat Exercitus. Primum agmen mille ac ducenti Pedites obtinebant, ex omni Natione lecti, atque ad imperium Ducis ſemper parati: quod vulgò Agmen volans appellatur, atque in principijs collocari ſolet. Duobus hi tormentis inſtructi, ab Antunio veterano, ſtrenuoque Tribuno ducebantur. Proxima illis erant agmina bina pariter procedentia: Hiſpanorum alterum Meneſio moderante: alterum Italorum, cui præerant Iuſtinianus, & Brancatius: ac bina cuique attributa tormenta. Poſtremum locum Vallones, ac Germani maiore numero tenebant, duas & ipſi bombardas ad terga ſitas ſecum trahentes: quibus præfectus fuerat Achicurtius. His Solræi Copiæ acceſſere, Embdani Comitis ductu, in Oppidum, ſi quis pateret aditus, irrupturæ. Exercitûs uniuerſi utrumque latus Equitatus tegebat, in plures turmas diſtributus: quarum duas, & maximas omnium, & magnis opportunitatibus reſeruatas, atque ex hoc nomen habentes, hinc Bentiuolus Eques, hinc Lucas Cairus regebant. Toti verò Equitatui præerat Velaſcus, in eius fronte ad dexteram equitans: eiusque vicem obibat, qui gradiebatur ad læuam, Melzius. Equites ipſos utrinque ſtipabant carri ordine longo diſpoſiti, ac bombardâ in medio, & Moſquetariorum alis ad latera muniti. Cuſtoditus hac induſtriâ Equitatus fuit, quia cùm hoſtilis eſſet numero longè ſuperior, periculum erat, nè ille victus diſſiparetur, aut in latus inuaderetur ab Hollandis. Cogebatur etiam unà cum Peditatu pugnare, mutuòque addere vires, & accipere. Nullum ſibi certum locum Marchio deſignauit, quò liberior in omnem, ubi opus foret, partem accur-

Squadron volante.

Copiarum diſpoſitio.

curſ

Marchionis, ac Militum alacritas. currerer. Hilari ergo vultu acies obequitans, alacritatem omnibus impartiebat: recentes victorias iactabat: nouas pollicebatur. Hi contrà lætis acclamationibus reſpondere: certâ ſpe implere animum Ductoris: videri non ad pugnam ire, ſed ad triumphum. 1606.

Iam ad iactum bombardæ prope Caſtra Mauritiana Catholicus Exercitus venerat: cùm animaduertens Mauritius opinionem ſuam à Spinulæ tum ſolertiâ, tum diligentiâ deluſam (venturo quippe alijs duabus vijs ut obſtaret, egregiè ſeſe inſtruxerat: tertiam nunquam induxerat animum initum iri) cogitare de receptu cœpit. Ad eum plura incitabant: munimenta, quà premebat Hoſtis, nondum perfecta: locus ad acies explicandas incommodus, quia bombardarum ictibus, quæ ab Oppido fulminabant, obnoxius: tum quòd temerarium videbatur Copias non ordinatas Exercitui tam benè diſpoſito obiectare: tum etiam quia conſtitutum ei iampridem erat, nequaquam in aperto campo vires ſuas, quamuis maiores, periclitari. His adeò cauſis adductus, munitiones omnes deſtituit, & Berchelâ amne tranſmiſſo in Stationem ſe recepit iam antea munitam. Promouit Spinula, & vacuas munitiones occupauit. Indè cum expedito agmine, Equitibusque quadringentis aduersùs Mauritij Caſtra progreſſus eſt. Velaſcus verò ad ipſam Hoſtium Stationem peruènit: unde prodeunte Equitatu, leuis inter utroſque velitatio exarſit. In eâ Fœderatorum Signifer captus, alij periere. Marchio Grollam versùs regrediens, erectos circa eam aggeres deturbari iuſſit: ac mille Peditibus auxit Oppidi Præſidium. Tùm ad Exercitum reuerſus, Militibus, ob animorum promptam alacritatem, gratias humanisſimis verbis egit. Deinde certior factus, Hoſtem recedere, migrauit Rhenobergam. Quantum verò ex Grollâ obſidione tam ſubitò liberatâ ipſe reportauit exiſtimationis, & gloriæ apud omnes; gratiæ autem apud Regem, Archiducemque, quibus ea liberatio maximè cordi fuit: tantumdem Mauritius apud ſuos, apud Hoſtes opinione decreuit. Nec falſo prudentum præconio iactatum: *Rhenobergam captam, & Grollam paulò pòſt conſeruatam, recenſeri meritò poſſe inter clariſſima facinora per tot annos in Belgico bello patrata*. Rhenobergæ præfectus ab Archiduce fuit Antonius Auila: Grollæ à Spinulâ, Henrici Comitis poſtulatu, donec alius deſtinaretur, Paulus Franciſcius. Interea Seditioſi, qui iam ad bis mille ducentos excreuerant, Terheidâ digreſſi, Endouiam occupauerant, munierantque. Quo cognito Archidux, de ſententiâ Marchionis, conueniendum cum eis cenſuit. Miſſi qui rem tractarent: ſed ab illis reiecti. Marcellus tandem de Iudicibus

Mauritius obſidionem ſoluit.

Spinulæ gloria ex Grolla recenta.

Bentiuol. in fine lib. 7.

Seditioſi componuntur.

1606. bus agendi dexteritate eoſdem ad concordiam perduxit. Statio deſignata Dieſthemij. Intrarunt Equites mille, Pedites mille ac ducenti. Lucius Dentices Obſes datus.

Dvm adhuc ad captam Rhenobergam conſiſteret Catholicorum Exercitus; contigit, ut cum turmis aliquot Ceſates iuxta Meurſam pabulatum iret. Propior verò factus Oppido, cum eius Gubernatore in colloquium venit. Negabat is, infeſtari Meurſam poſſe, quippe neutri Partium addictam, quamuis in Comitatu eſſet, quem ſibi Mauritius teſtamentario iure vendicabat. Si per Marchionem licèret, ipſum conuenire ſibi eſſe in votis dicebat. Renunciauit hæc Ceſates Spinulæ: qui paucis antè diebus ad inuadendum Oppidum Exercitûs partem tranſmittere ſtatuerat. Sed Copiæ diminutæ, ac pecunia exhauſta prohibuere. Facta Gubernatori conueniendi poteſtas. Quare ſæpiùs hinc cum Spinulâ, illinc cum Mauritio tam ſcitè tranſegit, ut inter Meurſenſes, & Catholicos Induciæ bimeſtres fierent, his conditionibus adiectis. *Nè Meurſæ Præſidiarij ſubiecta Catholicis loca ullâ ratione vexarent: nè-ve quidquam hoſtile aduersùs ea molirentur. Nè Catholici contrà detrimenti quid Meurſenſibus inferrent. Nè-ve Fœderati moleſtiam exhiberent ulli locorum in eo Comitatu, qui ſub Archiducis poteſtate forent: uti Cracouum, & Rhenana munimenta.* His inducijs obuiàm iuit Spinula Hoſtium tentamentis: nè fortè Friſiæ partem aliquam à ſe occupatam inuaderent: cui ut ſuppetiæ ferrentur, minuendum eſſet Præſidium Rhenobergæ, nondum ab omni parte poſt oppugnationem munitæ. Grollâ reuerſus cum Copijs Marchio in Agrum Colonienſem, eas in Præſidia diuerſa diſtribuit: & rebus cæteris Velaſco commiſſis, Bruxellas ſe contulit. Exceptus ibi ab Archiducibus, Aulâque uniuersâ, & Belgico Senatu eis beneuolentiæ, honoriſque argumentis, quæ tot merebantur ab eo res tam breui tempore præclarè geſtæ. Caſertæ verò Princeps virtutis ergo aurei Velleris inſigni ab Alberto, Regis Hiſpani iuſſu, donatus, in Italiam conceſſit. Quò pariter ſe retulere Prænestinus Princeps, atque Alexander de Monte à Pontifice Maximo reuocatus.

Marchionis cum Meurſenſibus Induciæ.

Idem Bruxellas reuertitur.

Anno 1607. Svb ingreſſum anni milleſimi ſexcenteſimi ſeptimi nouus exſiluit inter Catholicos Milites tumultus. E Friſiæ namque Præſidijs, in quibus ad tutiorem locorum cuſtodiam frequentes erant Milites, ideoque anguſtè degebant, quadringenti quà Vallones, quà Germani, quò commodiùs viuerent, transfugère ad Fœderatos. Itaque Bredanum in Agrum profecti, Terheidæ ſe munierunt, ac ſuos de more Magiſtratus crearunt. Quaſi nè illi quidem, qui legitimis imperijs refragantur, vitam agere niſi ſub imperio

Nouus Militum tumultus.

Ab Archiduce pu- n.tur.

perio poſſint. Vbi ad Archiducem perlata res eſt, Edictum promulgari iuſſit, quo eos rebelles, atque hoſtes declarauit, propterea quòd ad Fœderatos, eorumque patrocinium confugerant: certam pecuniæ ſummam ijs promittens, qui eorum quempiam aut viuum, aut occiſum tribunalibus traderet. Spinulæ verò magnopere commendauit, ut illorum augeri numerum vigilantiâ ſuâ prohiberet; induſtriâque curaret, eoſdem internecione deleri. Hunc ad finem iuſſi Grobbendonchius Syluâ-Ducis, Melzius Herentaliâ, cum mille ferme Peditibus, Equitibusque ſexcentis, è ſuis Præſidijs eductis, aduersùs Seditioſos prodire, eosque ſimul omnes per noctis tenebras aggredi ex improuiſo. Succeſſit res ex ſententiâ. Inopinantes adoriuntur, occupant munimenta, opprimunt eos, ac profligant. Septuaginta cæſis, quadraginta captis, reliqui in cymbas effuſi per proximum amnem Bredam ſe recepere, fouentibus, ac protegentibus Fœderatis. Captiui inſerto in laqueum collo, exemplum, ac terror cæteris, ex arboribus pependerunt. 1607.

Metter taglia.

MEVRSENSIBVS Inducijs prorogatis, Claſſem Hollandi eduxere ad Hiſpanica maria infeſtanda. Eodemque tempore contraxerunt Equitum duo millia, & mille Moſquetarios equis impoſuere: cunctosque Henrici Friderici ductu immiſerunt ad intercipiendum Herculanum, exiguum, inualidumque Geldriæ Oppidum. Conſueuerant Oppidani pecuniam quotannis contribuere Fœderatis, ut ab eorum incurſionibus eximerent ſeſe. Verùm biennio iam id omiſerant, Henrici Comitis Vandenbergij iuſſu, qui Oppido cum ſuâ turmâ præſidio erat. Cuius Frater Hermannus Geldriæ Præſes audito, ab Hoſte Militem cogi; commonefecit extemplo Vrbes, atque Oppida tum ſuæ, tum Limburgenſis prouinciæ, tum aliarum, quibus impendère periculum poterat, ut ab eo cauerent, ſeque validè communirent. Cùmque præſertim Herculano metueret Henricus, quod erat præſidio Peditum deſtitutum: Iuſtinianum per literas rogauit (præerat is Ruræmundæ Præſidiarijs, leucis quinque procul Herculano) ut duas ad ſe tranſmitteret centurias. Haud ſupra ducentos quinquaginta habebat is apud ſe, cùm ingentem Militum numerum miſiſſet pridie Traiectum ad Moſam, qui venientes in Friſiam belli Præfectos aliquot ſtiparent. Neque minùs timendum erat ab Hoſtium impreſſione Ruræmundæ, cuius portæ ſine verſatili ponte, foſſa ſine aquis, mœnia ſine lateribus proiectis. Compertum prætereà fuerat, Hoſtem ad Pagum Valbecam æquè Ruræmundâ, atque Herculano diſtantem perueniſſe. Quare nè ſibi obeſſet, dum alteri prodeſſet; non plures centum viginti quinque

Herclens, ò Erchelens.

Hẽricus Vandenbergius tueri parat Herculanũ in Geldria.

1607. que mittendos cenſuit: eisque Franciſcum Filium præfecit. Vbi Herculanum attigere, quatuor in partes ab Henrico diſtributi, atque ad tres Oppidi portas, & in foro collocati; iuſſique locum tueri, nec niſi ipſius conceſſu deſerere. Franciſcus, qui fori cuſtodiam elegerat, ut inde promptior accurreret, quòcunque neceſſitas vocaret; inſtrumenti bellici copiam ab Henrico petijt, cuius non ſatis eſſe dicebat ſuis. Penuriam ille cauſatus, daturum ſe ſpopondit in tempore. Neque enim improuisò ſe oppreſſum iri: quandoquidem tres emiſerat Exploratorum turmas, quæ aduentum Hoſtium maturè nunciarent.

HENRICVS Fridericus interea memorato in Pago procuratis ſuorum corporibus, Herculanum versùs properè mouit. Quò ubi peruènit, ad aperiendam ſibi per inſidias viam, hoc aſtu uſus eſt. Ad Oppidi portam è ſuis duos præmiſit, qui ſeſe Hermanni Comitis Nuncios ſimulabant, cum literis ad Henricum Fratrem. Is ibi tùm fortè aderat, auditosque Nuncios iuſſit portam alteram adire, quam patefactum iri pollicebatur. Adueniunt eodem tempore Ruſtici, aſſerentes, viam Hollandos inſiſtere, horæ itinere ab Oppido remotam. Sed neutra ſimulatio Hoſti profuit. Vigiles quippe, vicinis Copijs conſpectis, ad arma conclamarunt. Ad clamorem Comes aduolauit: cunctosque ſuum locum ſeruare iuſſit. Hollandi Oppido imminentes, licèt ipſorum aliquot moſquetorum ictibus caderent; portam primam pyloclaſtro admoto perfregerunt: indè ſecundam, tertiam, quartam, cùm ſub earum fornice tuti à tormentis eſſent. Vrgebat Henricus Moſquetarios, ut Hoſtem propulſarent: ſed quia muri lateribus deſtituti, parum proficiebant. Franciſcus Iuſtinianus pyloclaſtrorum audito fragore, quamuis ab Henrico non euocatus, cum paruâ ſuorum manu accurrit: Hoſtibus obuiàm venit, qui iam quartam portam intrauerant: ſemel, atque iterum eos repulit: monuitque Oppidanos, ut carris, alijsque obicibus aditum intercluderent. At illi ſaluti ſuæ potiùs conſulere ſtatuerunt, armis depoſitis miſericordiam ab Hoſte ſperantes, cùm pecuniæ contributionem in poſterum promitterent, ob inopiam intermiſſam: Hollandi ad pugnam inſtructi, centum præeuntibus loricâ, ſclopetis, haſtatisque bipennibus obarmatis, quadringentis moſquetarijs ſubſequentibus, impetum in Catholicos fecerunt. Hi numero pauciſſimi longè pluribus cedere coguntur, quindecim ſuorum cæſis, totidem ſaucijs, Franciſco Iuſtiniano tribus acceptis vulneribus ad terram afflicto. Itaque Oppido potitus Hoſtis vitam ijs condonauit, qui commiſſum locum tenuerant: & Comiti Henrico, qui cum paucis in Templum ſe receperat.

Henricus Fridericus id intercipere aggreditur.

Fœderati Herculanum capiunt.

Militum in direptione impietas.

MORATVS ibidem Henricus Fridericus eâ die, ac nocte ſubſequutâ: Milite Oppidum depopulante, muliebrem, ac virginalem pudicitiam violante, profana, ac ſancta nullo diſcrimine diripiente. Sacris calicibus impij mutuò ſibi propinarunt: & quod memoratu horrificum eſt, ſacroſanctum Euchariſticum panem pedibus conculcare non reformidarunt. Ignem quòque domibus iniecere: earumque viginti concrematis, Oppidum uniuerſum incendio conſumpſiſſent, niſi ut hoc extingui poſſet ab Oppidanis, Sorores Henrici Comitis à Principe precibus impetraſſent. Migrauit is Nouiomagum cum onuſtis ingenti prædâ Militibus; Oppidumque, quia tueri non poterat, deſtituit. Iuſtiniani quos ceperat, dimiſit; Comite, ac tribus Signiferis, redemptionis pretium pro cæteris etiam pollicentibus, ſecum abductis. Tot flagitia, ac ſacrilegia ab Hollandico Milite perpetrata, eſt qui tribuat iuuentuti Ductoris: ſed veriùs, aptiùſque Magiſtræ talium operum Hæreſi tribuiſſet. 1607.

Thuanus l. 138.

INTEREA Seditioſi, qui Bredanum in Agrum transfugerant, à Fœderatis in Betauiam mari traducti, prope Schenchianam Arcem ſe munimentis obuallarunt. Vbi cùm aliquandiu manſiſſent; ob armorum ceſſationem ſubſequutam, armis à Fœderatis exuti, quibus ab eiſdem inſtructi fuerant, iuſſi ſunt extra fines migrare, ni vellent occidione deleri. Quamobrem alij aliò dilapſi. Qui verò Dieſthemij morabantur, ſpecie pabulandi multas auertebant prædas, multam perniciem inferebant, non finitimis modò Populis, ſed remotioribus quòque, neutrique Partium obnoxijs. Leodicenſem præſertim Agrum infeſtarunt: imò ſub ipſa Vrbis mœnia confidenter progreſſi, ad eliciendam inde pecuniam, grauiora Ciuibus damna intentarunt. Iamque Suburbijs ignem aggrediebantur inijcere: cùm erumpentes Vrbe Leodicenſes eoſdem inuaſerunt, propulſarunt, pleroſque interfecerunt. Non idcirco tamen eorum compreſſa licentia. Quin magis in dies contra ipſum Archiducem, & Marchionem inſolenter inſurgere: ſtipendia procaciter poſtulare: minari ſe alios plurimos ſibi aggregaturos. Dentices Internuncius ultro, citroque diſcurrere: ad Albertum, ad Spinulam frequens adire, ut viam aliquam rebus componendis indagaret: ſed nullam inuenire. Pollicitus tandem eſt Archidux, intra tres menſes, hoc eſt Octobri dimidio eis perſolutum iri ſtipendia. Ad tantam pecuniæ ſummam cogendam, quanta debebatur, nempe quadringentorum millium aureorum, deſudandum admodum fuit Marchionis induſtriæ. Verùm aſſiduitate eius, ac diligentiâ, quà Negotiatoribus in anteceſſum ſoluentibus, quà mutuò acceptâ pecuniâ, effectum

Seditioſorum noua flagitia.

eſt,

1607. eſt, ut dicto tempore ſtipendia Seditioſis Militibus numerarentur. Hi verò diſcerpto, quo uſi fuerant in ſeceſſione, vexillo, ſub varijs fuere ſignis per Exercitum diuiſi.

At Archidux non omnes implere ſe partes prudentiæ cenſuit, præteritis, aut præſentibus malis medendo: niſi etiam futuris occurreret. Animo quippe obuerſabatur, quàm frequens ea tumultuum peſtis gliſceret in Exercitu, quàmque latè contagio ſerperet, vix ullâ Natione labis eius experte. Quot prætcrea, & quàm grauia damna ſemper inueheret ærario regio, quod eis ſedandis exhauriebatur: ſuſceptis expeditionibus, quibus in ſummâ neceſſitate deficiebat Miles: finitimis Populis vexatis, Oppidis direptis, regionibus deuaſtatis. Hæc & experimentis ipſe compererat, & cum alijs pluribus fuerânt à Spinulâ commemorata. Quamobrem eodem ſuaſore, nouum Edictum vulgari iuſſit: quo mandabat, *Ut quicumque Dieſthemij fuerant Seditioſi, intra horas viginti quatuor ditione ſuâ Belgicâ demigrarent; nè-ve in eam referre pedem auderent, auſum capite luituri.* Cunctis etiam, qui parebant Archiduci, edicebatur, *Ut euoluto tempore diſceſſui præfinito, in eorum quemque intra fines obuium, tanquam in Hoſtem agerent, certâ mercede propoſitâ eoſdem iudicio ſiſtentibus. Hiſpaniarum quòque Regis omni ditione interdicebatur. Eam namque Regis ipſius mentem eſſe.* Hoc Edicto non aliter, quàm decretoriâ mortis ſententiâ pronunciatâ, miſerando cunctis fuere ſpectaculo, quicumque antea vel terrorem primo tumultu incuſſerant, vel odium meruerant publicum peruicaciâ. Humani quippe ingenij eſt in magnis calamitatibus vel meritò poſitos miſerari. Archiducis Edictũ contra Seditioſos.

Ad vocem horrendi Edicti hæſere principio Seditioſi, inopinato nuncio, ac dolore defixi. Tùm lacrymis ubertim effuſis deplorare ſupremam perniciem ſuam; eòque vehementiùs, quòd eam ipſi ſibi ſuâ peruerſitate creauerant. *Lamentari iacturam uno tempore factam ætatis in Belgico bello contritæ; tot laborum pro Rege, atque Archiduce toleratorum; exiſtimationis tam frequentibus vitæ periculis partæ. Toto ſibi ferè terrarum Orbe Catholico intercluſo, vix ullum patère perfugium, niſi ad Hoſtes & Regis, & Archiducis, & communis religionis, & paulò antè etiam ſuos. Quam verò ſe inuenturos fidem apud eos, qui auitam, & ſanam fidem abnegaſſent! aut quam ſecuritatem apud ſui Principis rebelles!* Quòd ſi quem habuiſſent obuium amicum, propinquum, commilitonem; non eum contrà intueri, ſed defixis in terram oculis verecundè, ac flebiliter ſalutare. Tam ſubitò calamitas inclinauerat animos illos, adeò pridem contra ſuos Principes erectos, ac refractarios. Nonnulli, qui Edicto intra ſpatium temporis præſtitutum minimè paruerunt; Eorumdem miſeriæ.

qq 2 capti

capti ſtatim, & ad laqueum damnati. Alij cùm ad Populos Partium immunes confugiſſent, quos priùs excurſionibus, ac deprædationibus vexauerant, eâdem ab eis morte multati. Hæc extrema remedia tam crebris, tamque pernicioſis tumultibus admota, adeò fuere Catholicis armis ſalutaria: ut nullus eorum in poſterum erupiſſe tradatur, quamuis non ſemel Exercitus, uti varias ob cauſas contingit, penuriâ laborarit. 1607.

Arx Lingana incenſa.

SVPREMVM hoc anno exitium paſſa eſt Arx Lingana. Excitatum namque fortuitò in eâ incendium ſerpendo deuènit ad receptaculum pulueris tormentarij. Quo ſuccenſo, impetus flammæ uſquequaque erumpentis ædificium omne diſiecit, atque Arcem funditus dirutam æquauit ſolo. Maius Linga periculum incurriſſet; nè videlicet in eâ trepidatione interciperetur ab Hoſte vicino. Sed armorum ceſſatio, tractatioque Induciarum id temporis inſtitutæ, ut alia pleraque, ita hoc etiam damnum ingens auertère.

DE BELLO BELGICO LIBRI VIGESIMI

SVMMA.

INſtituitur tractatio Pacis, vel Induciarum inter Catholicos, & Fœderatos. Quæ ſuper his mandaſſet Rex Hiſpaniæ Spinulæ Marchioni: A quibus inita tractatio. Eorum oratio ad Fœderatos. Archiducum literæ ad Ordines. Horum reſponſum. Illorum benignitas. Ioannes Neyus Franciſcanus, præcipuus tractationis Adminiſter laudatur. Eius profectio ad Ordines Fœderatorum: Colloquium cum Mauritio, & Barneueltio. Difficultates tractationis. In Ordinum conuentu profert Neyus Archiducum Chirographum. Ordinum de illo ſenſus. Neyus Bruxellas reuerſus aliud inde Chirographum ad Ordines refert. His ſuſpecta varietas. Fœderatorum ſcriptum, in quo Regis Hiſpani conſenſus exigitur ad tractationem. Neyus Hollandiâ digreſſus, & clam reuerſus orationem habet in Ordinum conuentu. Horum reſponſio. Ceſſatio armorum ſancitur cum plauſu. Rex Galliæ Legatos mittit ad Fœderatos. Eorum oratio ad Ordines. Ordinum reſponſum. Horum, & Angliæ Regis mutuæ legationes. Spinulæ ad Regem Hiſpanum literæ. Regis reſponſio. De armorum ceſſatione querelæ in Hiſpaniâ. Spinulæ indignatio, & per literas querimoniæ, præſertim de Ibarrâ miſſo in Belgium. Tres

ad Marchionem Epiſtolæ regiæ. Neyus à Spinulâ mittitur ad Aulam Hiſpanicam. Regis in eum benignitas. Verreychius fert ad Ordines regiam confirmationem. Quæ in eâ non placerent. Hiſpani Regis clementia. Eius, & Marchionis mutuæ literæ. Alia confirmatio ab Rege mittitur. Neyus, & Verreychius orant in Ordinum conuentu. Neque ſecunda confirmatio placet. Quinam præcipuè Paci aduerſarentur. Queritur Rodulphus Cæſar, ſe non conſcium tractationis. Fœderatorum excuſatio. Multi Principes Legatos mittunt in Belgium. Galliæ, & Angliæ Regum de Pace ſenſa. Delegati Prouinciarum conueniunt. Tractationem decernunt de Pace, vel Inducijs. Delegati Catholicorum eliguntur: quorum primus Spinula, ſed inuitus. Ioannis Manſicidorij laus. In Hollandiâ humaniter, atque honorificè excipiuntur. Spinulæ, ac Mauritij congreſſus notabilis. Delegati Fœderatorum. Manſicidorij, & Spinulæ infortunia. Quid actum in primis congreſſibus Delegatorum. Mutuæ Catholicorum, ac Fœderatorum querelæ. De Indicâ nauigatione Mercatorum ſuaſio. Rurſus ad Regem mittitur Neyus. Multa capita tractanda à Fœderatis propoſita: à Catholicis pauca. Neyi cum Rege colloquium. Eius morę in Hiſpaniâ cauſę. Petrus Toletanus in Galliam legatus. Caput de libertate religionis in tractatione laborat. Nouum fędus Galliæ, & Anglię Regum cum Fœderatis. Hiſpani Regis literę ad Archiducem. Quid egerit in Galliâ Toletanus. Longę Inducię Paci pręferuntur. Earum tractatio ſuſcipitur ab Oratoribus Regum.

gum. Ab Ianino pręſertim oratione perſuadetur Fœderatis. Mox etiam Delegatis Archiducum ! Denique duodecim annorum Inducię cum certis conditionibus ſanciuntur, Europâ plaudente.

DE
BELLO BELGICO
LIBER VIGESIMVS.

Pacis, aut Induciarum tractatio inſtituta.

VT poſt bellicos tot annorum labores, ad Induciarum pacata negotia, tanquam ad quietum aliquem, amœnumque receſſum, in extremo huius Hiſtoriæ Libro veniamus: pretium operæ me facturum exiſtimo, ſi rem totam fusè, ac diligenter exponam. Namque & tam laborioſi curriculi, belli nimirum annos quadraginta prætergreſſi, meta opportuna fuit duodecim annorum quies; & huic meritò præiuit biennij præparatio, quo tum arma ceſſarunt, tum frequentes inſtituti ſunt Partis utriuſque congreſſus, in quibus de re tanti momenti à prudentiſſimis Viris accuratiſſimè diſceptatum. Imò in hanc tractationem non ij tantum incubuere, quorum præſertim intererat, eorum-ve lectiſſimi Delegati; ſed maximorum etiam Regum, ac Principum conuenere Oratores: quaſi non de unius Belgij, ſed de totius Europæ tranquillitate ageretur. Tot quòque ſuperandæ obuenere difficultates, ut miraculo propè fuerit, rem tam arduam potuiſſe ad optatum finem perduci. Verùm eorum, qui rem tractarunt, tanta fuit in agendo dexteritas, in conſilijs ſolertia, ubique prudentia, conſtantia, patientia; ut quem propoſitum habebant, ſcopum tandem attigerint. Europa videbatur uniuerſa harum Induciarum expectatione ſuſpenſa: neque ſermonum, aut euntium ultro, citroque literarum frequentior, uberiorque materies. Hinc etiam factum, ut eis vix conſtitutis, non illi modò, qui Belgicum bellum, aut alias eius temporis res geſtas poſteritati mandabant, hanc, ut memoratu dignam in primis, tractationem ſuis inſeruerint monumentis: ſed ſingulares plerique libellos de Belgicis Inducijs euulgarint. Horum ego ita ſequar veſtigia, ut magis tamen eis literis, & ſcriptis inſiſtam, quæ à præcipuis tractationis huius Auctoribus, atque Adminiſtris identidem tranſmiſſa, meas ad manus venerunt. 1607.

Eius Scriptores.

Card. Bentiuolus, Ioan. Meurſius, Dominicus Baudius.

IGITVR quò rem ingrediar, cùm poſtremùm ex Hiſpaniâ Spinula diſceſſit; in regijs mandatis non ultimum illud habuit, ut Belgicum inter Bellum adminiſtrandum, ſi qua tractandæ Pacis,

Regis Hiſpani data Marchioni mandata.

Iuſtin. lib. 6. Carnerus l. 16. c. 15. 16. Thuanus l. 138.

1607. *Gaſpar Ens lib.28. Haræus anno 1606. & ſequent. Grotius lib. 15. 16. 17. Bentiuolus lib.8. Botereius l. 16. Beyerlinch anno 1607. 1608. Miræus eiſdem ann. Bulengerus lib.12. Lanar. eiſd. ann.*

cis, aut prolixiorum Induciarum oboriretur occaſio; eam libens amplecteretur: ac pro ſuâ diligentiâ rem conficiendam curaret. Quod verò aliàs, & non ſemel ab Archiduce Alberto, quod ab alijs Belgij Gubernatoribus, ab Regibus, ab ipſo Cæſare tentatum cum Fœderatis, ſed fruſtra, fuit: id tandem exequi, & quidem feliciter Spinulæ Marchioni datum eſt. Tempus quippe captauerat ad tractandum valdè opportunum: cùm bello ſuperior, ac tot recentibus victorijs Hoſti formidandus; non indecorum ſibi ducebat offerre Inducias, qui recuſare oblatas potuiſſet. Siquidem ſpecioſa victori Pax ea eſt, quæ victis neceſſaria. Neque verendum, ab Hoſte reiectum iri, ceu toties antea; quando vires eius attritæ, Copiæ diminutæ, pecunia in dies deficiens, & arma iam iam ceruicibus imminentia validè perſuadebant, ut commodam pacem tam pernicioſo bello præhaberet. Re itaque cum Archiduce diu, multùmque perpensâ; ad explorandum, quæ foret id temporis mens Fœderatorum, ire in Hollandiam, iuſſerunt Valrauium Vittenhorſtium, Horſtij, & Cheſſelienſis in Geldriâ ditionis Dominum. Is ex Hungariâ paulò antè reuerſus, ubi Equitibus mille, Præfecti locum tenens, præfuerat; Hagam Comitis profectus eſt, ſpecie Conſanguinei ſui cuiuſdam inuiſendi. Ibi de re demandatâ verba clam iaciendo, deprehendit, non adeò tùm alienos à tractatione concordiæ Fœderatorum animos, uti anteacto tempore fuerant. Pœnâ quippe indictâ vetuerant ullum de pace, vel inducijs ſermonem ſeri. Hæc ubi lux affulſit non deſperato negotio; ad id Archiduci, ac Spinulæ commonſtrandum, Bruxellas redijt Vittenhorſtius. Nec longo tempore interiecto, anno ſcilicet ſuperiori exeunte, remiſſus idem eſt Hagam, ad ampliorem aditum tractationi aperiendum: eidemque comes additus Ioannes Geuartius, Iuriſprudentiæ admodum peritus, qui magis ex arte poſſet datam ſibi Prouinciam adminiſtrare. Hi primarios Viros, ac magnæ auctoritatis conuenientes, diſertioribus verbis Pacem propoſuere: atque Archiducum præſertim propenſionem in eam, & ſtudioſam boni publici mentem in hanc ferè ſententiam declararunt.

Ex literis Marchionis ad Villæ-Longæ Comitem, 8. Ian. 1607.

Primi tractationis Adminiſtri in Hollãdiam miſſi: Vittenhorſtius, & Geuartius.

Quòd elapſis retrò annis, quæ ſua erant, armis repetenda curauerint; id ſuo iure feciſſe, inficiari neminem poſſe. Iam verò communes calamitates miſeratos, & Belgium non modò diſſectum, & laceratum, ſed ad extremum exitium penè redactum, non ſinè lacrymis proſpectantes, luctuoſiſſimo bello, tantorum cauſa malorum, finem, aut modum aliquem exoptare. Pacem, vel Inducias primos offerre, quas vix oblatas accepturi videbantur. Nullas eos æquas, atque honeſtas conditiones recuſaturos: neque quidquam poſtulaturos, quod Fœderati abnuere

Eorum concio ad Fœderatos.

re meritò poſſent. Si tam diuturno bello feſſi, tot laborum, ac ſumptuum pertæſi, tot cladibus, & damnis attriti, perpetuam Pacem, aut multorum annorum Inducias ad quieſcendum, & reſpirandum expeterent; integrum eis eſſe, locum, ac tempus deſignare, quibus vtriuſque Partis Delegati conuenirent, ad rem tanti momenti bono publico diſcutiendam. Quòd ſi iuſtis de cauſis non palàm omnibus eam habendam tractationem cenſerent, ſed in arcano cum paucis: id quòque per Archiduces probatum iri: eisque nihil antiquius, quàm cum Belgis belgicè, hoc eſt ingenuè, ſincerèque tranſigere. 1607.

NON ingrata prorſus hæc fuit Archiducum animi declaratio Primatibus illis Fœderatorum. Quia tamen verba præteruolant, ſcripta diutiùs manent: ad tantum negotium tutiùs promouendum, camdem Archiducum voluntatem ſcriptis expreſſam Hollandi poſtularunt. Cùm verò nullum eiuſmodi Chirographum promptum eſſet, ad id expoſcendum reuerſus eſt Bruxellas Geuartius. Neque poſt multos dies Hagam ſe retulit cum literis, quæ mentem Archiducum diſertè, ac publicè teſtabantur. Has ut palàm proponerent, datus eſt eis paulò pòſt Ordinum ſolemnis conuentus.

Archiducum literæ ad Ordines Fœderatorum.

IN eo præfati multa de clementi Archiducum ingenio, ſemperque propenſo ad quietem, & communem Belgij tranquillitatem animo: multis quòque interiectis de belli calamitatibus, quas à tot annis perpetuò tolerarent, deque Pacis commodis, atque emolumentis; ex allato Chirographo iterum aſſeuerarunt: *Quamquam iuſtiſſima cauſa, ad res ſuas repetendas, bellum Alberto, atque Iſabellæ ſuaderent; malle ipſos tamen publicæ Belgarum utilitati multum de ſuo iure concedere, quàm ſpe recuperandi quod amiſerant, arma proſequi, utrique Partium adeò luctuoſa. Induerent ipſi quòque Fœderati tam mitem animum: amplecterentur, quæ ultro ijs occurrebat, quietem, ac felicitatem: proſpicerent Coniugibus, ac Natis ſuis, eam Pacem tamdiu ſuſpirantibus: redderent demum Belgio Belgium, hactenus ab ſeſe miſerè diſtractum; & Patriam illam induſtriæ, literarum, Artium, in priſtinùm florem, & gloriam reuocarent. Eligerent verò ipſi utrum mallent: aut Pacem perpetuam, quâ ſibi, rebuſque ſuis in ætatem omnem conſulerent: aut certè plurium annorum Inducias, quarum beneficio, labefactata Vrbes, atque Oppida reficerentur, agri deſolati redirent ad priſtinum cultum, vaſtata regiones in integrum reſtituerentur. Conditiones demum quas vellent, peterent: nihil Archiduces, niſi quod æquo, honeſto-ve repugnaret, denegaturos.*

HIS tàm liberaliter, benignèque propoſitis, gauiſi quidem in ſinu Fœderati: verùm ius illud Archiducum in ſuas Prouincias obtruſum, atque inculcatum pupugit non leuiter animos. Vt tamen

1607. men cautum, ſibique commodum ad eoſdem darent in re tantâ reſponſum, dies aliquot ad conſultandum inter ſe ſumpſerunt. Quibus elapſis, duobus Archiducum Internuncijs, rurſus ad ſuum concilium euocatis, in hæc ferme verba reſponderunt. *Paruam, aut nullam ſpem ineundæ Pacis, aut etiam Induciarum affulgere: dum Archiduces quidquam ſibi iuris in Fœderatas Prouincias vendicarent. Iam ante annos quinque ſupra viginti eas ſeſe, iugo quouis excuſſo, in libertatem decreto promulgato aſſeruiſſe. Pro eâdem libertate tuendâ tot annos atrociſſimum bellum tolerâſſe, tot ſubijſſe calamitates, tantum pecuniarum, tantum ſanguinis profudiſſe. Eamdem aſſenſu Principum Europæ ferè omnium confirmatam: qui cum Fœderatis Belgis egerint ſemper, tanquam cum liberis Populis, & nullius Mortalis imperio ſubiectis. Eiuſdem in omne futurum tempus prorogandæ causâ, non ſumptibus, non laboribus, non periculis ipſius vitæ parcere ſe firmiſſimè ſtatuiſſe. Quare ad ea, quæ Archiducum nomine propoſita eſſent, nullum aliud à Fœderatorum Ordinibus reſponſum dari, quàm quod Maieſtatis Cæſareæ, multorumque Principum Legatis redditum antea fuiſſet: cum ijs, qui nullo venalem pretio libertatem adimere quoquo modo ſibi tentarent; ullam Pacis, vel Induciarum inſtituere tractationem nec velle ſe, nec debere, nec poſſe.* Horum reſponſio.

CVM hâc adeò grandiloquâ reſponſione Fœderatorum ad Auſtriacum Principem, Hiſpanique Regis Sororem, reuertère Bruxellas Vittenhorſtius, & Geuartius. Ea tamen fuit mitiſſimorum Principum clementia, ea tranquillitatis, bonique publici cupiditas: ut non parum de maieſtate, nedum de ſuo iure remittentes, ſcribere Vittenhorſtium iuſſerint ad Fœderatos. *Non eſſe mentem Archiducum eâ, quam obtulerant, tractatione quidquam de ipſorum iure detractum ire, non decreta reſcindere, non libertatem ullâ ex parte violare: ſed ſolum commune bonum ob oculos habentes, Pacem, aut Inducias proponere. Si ad eas Fœderati propenderent, Archiduces quòque libentiſſimis animis incubituros.* Hâc facilitate Principum in rem præſentem valde opportunâ, mitiora quòque viſa ſunt reddi pectora Fœderatorum: ac mollior tractationi aditus patefactus. Ad eam neminem omnium aptiorem religioſo quodam Viro, Franciſcanæ Familiæ generali, ut appellant, Commiſſario apud Belgas, Albertus, & Spinula cenſuere. Quippe ut arma militares animos: ita Pacis tractatio Deo ſacros homines decet: quique ſequeſtres plerunque ſunt inter Mortales, ac Diuinum Numen iratum; interpretes quòque agere debent reconciliationis humanæ. Archiducum lenitas in Fœderatos.

MORABATVR eâ tempeſtate Bruxellis Ioannes Neyûs, Antuerpienſis patriâ, Martini Arauſionis Principi Guillelmo famiIoannis Neyi Frãciſcani deſcriptio, & laus.

 liaris

liaris Filius: ideoque puer ipſe cum puero Mauritio Guillelmi Filio ſæpè verſatus. Poſt vigeſimum ætatis annum à Sectarijs ad Catholicos ſe recepit: ac paulò pòſt Diui Franciſci Ordinem, cui ab Obſeruantiâ nomen, amplexus eſt. In eo per varios gradus tum ſapientiâ, tum virtute progreſſus, ad munus tandem generalis per Belgium Commiſſarij aſcendit. Diutius in Hiſpaniâ fuerat; ibique grauioribus literarum ſtudijs operam dederat: quo tempore magnam regalis Aulæ notitiam hauſerat. Quinetiam anno proximè ſuperiore eamdem frequentauerat Aulam: unde regreſſus in Belgium, à Villæ-Longæ Comite literas in ſui commendationem ad Marchionem tulerat. Vir erat eximiæ, Belgicâ præſertim linguâ, facundiæ: ad Nationis illius ingenium unicè factus; ſuauitate morum in conſuetudine gratiſſimus: politicarum rerum peritus, quantùm ad rem, quæ agebatur, ſatis eſſet. Addunt alij perſuadendi vim efficacem, atque flexanimam, variarum ſcientiam linguarum, aulicarum artium cognitionem; ac naturam demum in omnem partem ita verſatilem, ut varios induere noſſet vultus, prout res, ac neceſſitas poſtularet. Non ideo tamen à natiuo Belgarum candore, animique ſinceritate recedebat: Cæleſti magiſterio probè doctus in unum iungere prudentiam Serpentis exuuias identidem commutantis, atque ingenuam Columbæ ſimplicitatem. Is igitur & quia tractandis Fœderatorum animis accommodatus: & quia Nationis eiuſdem, & eorum pleriſque vel amicitiâ, vel ſanguinis propinquitate coniunctus, & Mauritio præſertim ab ineunte ætate familiaris; aptiſſimus omnium Archiduci, & Marchioni viſus eſt, ut ad Pacis negotium inſtituendum in Hollandiam mitteretur. Quid verò aliquandiu ibidem egerit, non aliunde veriùs, ſinceriùsque deriuare me poſſe exiſtimaui; quàm ex eiuſdem Neyi commentario in ſcriptis relicto, atque Archiducibus tùm oblato; ut quidquid ab ſe actum fuerat, perſpectum haberent. Narrationem quippe rerum nemo pleniùs exequetur, quàm qui eas geſſit; nemo veraciùs, quàm qui integritatem vitæ profitetur.

1607. *Baudius lib. 1. de Induc.* *Bentiuolus.* *Ex lit. Marchion. ad Regem, 18. April.* *Baudius. Thuanus.* *Hic tractationi præficitur.* *Eiuſdem de ea commentarius.*

IGITVR Hollandiam intrandi facultate à Fœderatis acceptâ, religioſiſque veſtibus in profanas commutatis, cum Hollando Mercatore Varnartio Cruello Bruxellis diſceſſit quarto Calendas Martias anni milleſimi ſexcenteſimi ſeptimi, & ſexto Nonas Riſuicum peruènit: qui Pagus eſt Hagâ Comitis leucæ dimidio diſtans. Hìc iuſſus erat à Mauritio, & Ioanne Barneueltio Hollandiæ Patrono ſubſiſtere, donec ei fieret progrediendi poteſtas. Eius namque ingreſſum occultum eſſe voluerant, antequam de inſtitutâ tractatione ad Fœderatas Prouincias retuliſſent. Ex eo

Ex eiſdem literis Marchionis.

Pago

1607. Pago literas Neyus dedit ad Cornelium Arſenium Fœderatorum Ordinum Actuarium (vulgò Graphiarium vocant) quibus ſignificabat aduentum ſuum; utque de eo Mauritium, ac Barneueltium certiores faceret, rogabat. Morem ille geſſit: atque ab eis reſpondit: ipſum ſub noctem Hagam rhedâ deuectum iri. Ergo nocturno tempore Hagâ tranſmiſſam rhedam ingreſſus, eò contendit. Accidit in itinere, ut per obſcurum Equites duos conſpicaretur rhedam utrinque ſtipantes, ſclopetis, alijsque armis inſtructos. Atque ut in hoſtili regione, per noctem, ac penè ſolus erat; facilè Neyum formido vehemens inceſſit, nè in homines incidiſſet malæ mentis, ac fidei, à quibus rebus omnibus, ac præſertim literis, quas ferebat ab Archiduce; ad eius indaganda conſilia, ſpoliaretur. Sed exitus deinde contrarium patefecit. Ad eius nempe cuſtodiam, ac tutelam immiſſos à Mauritio: nè quiſquam ei negotium faceſſeret in itinere. Hagam perductus, iuſſu Comitis ab Arſenio exceptus hoſpitio. Inde paulò pòſt per certum hominem clam quòque deductus in Palatium. Iuſſerat verò Mauritius, ab aulis, cæteriſque partibus ædium, per quas ingrediendum erat, Aulicorum turbam omnem ſecedere. Tùm ad interiora domûs manu ignoti hominis ductus, Arſenio tacitè fores aperiente, Mauritium, ac Barneueltium conſidentes offendit. Aſſurrexere ſtatim in occurſum venientis; hilarique vultu conſuetis eum honoris, ac beneuolentiæ argumentis exceperunt. Ac prior Mauritius: *Nam quî auſus es* (inquit) *Hagam intrare, ſolo Gheuſij verbo confiſus?* Eo quippe vocabulo, mendicum ſignificante, Catholici per contemptum Fœderatos iam inde ab initijs Belgicorum tumultuum appellarant, ipſique ſibi per iocum id aſſeruerant. Tùm Neyus & ipſe arridens: *Quis verò*(reſpondit) *non confideret verbis tam excelſi, tam ſpectabilis Gheuſij, qualis tu es, Princeps Excellentiſſime?* His verbis, alijsque officij causâ prolatis; ubi ad rem ventum eſt, eadem, quæ non ſemel antea fuerant Archiducum nomine propoſita; ſcriptis conſignata, eorumque ſigno obfirmata tradidit perlegenda; ſubiecitque: *In eis elucere ipſorum animos verè regios, qui nullius utilitatis habitâ ratione, ſed ſolâ contemplatione lacrymarum, quæ à tot millibus hominum effunderentur, tam diuturno, & calamitoſo bello ad extrema miſeriarum redactis; quamuis tam excelſi Principes eſſent, neque conſulerent admodum exiſtimationi ſuæ, neque ea præcauerent, quæ de nimiâ ipſorum indulgentiâ oblocuturi eſſent Europæ Reges, ac Principes uniuerſi. Quæ verò eſt iſta, quam prædicas, indulgentia?* Mauritius ſubdidit. Cui Neyus. *Parum-nè vobis videtur de eo iure cedere in iſtas Prouincias, quod à Maioribus traditum per manus, tam facilè elabi è manibus patiuntur:*

Neyi ſuſpicio vana.

Deducitur ad Mauritium.

Cum eo, & Barneueltio colloquiũ.

Fam. Strada Decad. 1. l. 5. de Bell. Belgico.

tiuntur: eoſque liberos Populos declarare, in quos ut ſibi debitos, ac iugum detrectantes, arma tot annos mouerunt? Non ipſi (reſpondit Mauritius) *ſed noſtræ manus hanc nobis peperere libertatem. Noſtris ærarijs toties exhauſtis ea redempta: noſtri ſanguinis pretio, totque millibus animarum profuſis, heu quàm carè nobis ſtetit! Chriſtiani Reges, ac Principes uniuerſi, præter unum Hiſpanum, eique adiunctos Archiduces, hoc eſt præter Hoſtes, hanc nobis palàm aſſentiuntur libertatem. Neque id in tractatione poſcimus, ut eâ donemur ab Archiducibus: ſed ut, quales ſumus, liberi ab eiſdem habeamur. Quod ſi tales habere nolunt; ſubijciant, ſi poſſint, imperio ſuo. Nos enim, uti fecimus uſque adhuc, acriùs pro libertate, quàm pro vitâ pugnabimus.* His dictis, feſſum non magis ab itinere, quàm à contentione plura dicendi Neyum ad quietem dimiſerunt: Arciſque Palatio coniunctæ Præfecto eum magnopere commendarunt; ut in ſuis exceptum ædibus non minùs lautè, atque honorificè, quàm ipſos ſeſe, tractaret. 1607.

Difficultates initio tractationis.

DIES aliquot Neyus cum Mauritio, Barneueltio, Arſenioque, hi verò cum alijs primoribus Viris, ſibique fidiſſimis rem egerunt. Fœderati ſe nimiæ facilitatis accuſabant, quòd copiam conueniendi, & colloquendi Hoſtium Internuncio feciſſent: negotiumque adeò deſperatum ducebant, ut ſomnio ſimile dicerent. Neyus etiam quemdam veluti labyrinthum ingreſſus ſibi videbatur, unde cum felici ſucceſſu referre veſtigium ægrè ſperaret. Quippe cum genere hominum rem eſſe videbat admodum ſuſpicioſo, & ſibi ſemper ab inſidijs, ac fraudibus metuente: quodque ita liberè, & confidenter pronunciaret, ac ſi non modò ſub nullius eſſet iure, ſed neque ullius ope indigeret. Quare multum Neyo adhibendum artis, atque induſtriæ fuit, ut hinc nullum paterentur detrimentum Principum ſuorum rationes: illinc Fœderatorum animos, in omnem occaſionem imminentes, ab ſe, atque à tractatione minimè redderet alienos. Tandem ad maximum Ordinum Conuentum (quem Generalem appellant) eâ de re viſum eſt referre. Ex eo ad Neyum Internuncius miſſus Arſenius, qui Chirographum poſtularet demandatæ ipſi de Inducijs agendi poteſtatis: ut Archiducum ſubſcriptio, & ſignum in Conuentu recognoſcerentur. Negauit id Neyus tradere, ex Archiducis interdicto. Quod ubi Ordinibus renunciatum fuit; poſtularunt ut ipſemet id in Concilium deferret. Detulit Neyus, exceptusque in eo valde honorificè fuit, aſſurgentibus cunctis, atque in ſede è regione Senatûs Principis collocatus. Barneueltius paucis, cur eum acceſſiſſent, expoſuit. Tùm Neyus: *Quod mittere Chirographum recuſaſſet, Archiducis interdicto, non ſibi ut inurbano, tribuendum. Albertum verò interdixiſſe, quòd exiſtimaret,*

In Ordinum Cōuētum Neyus admittitur.

cum

1607. *cum tribus tantùm Viris, non cum Ordinum Conuentu agendum*. Oblatum à Neyo Chirographum ſibi per manus tradidere Senatores: inſpectisque ſingillatim ſubſcriptione, ac ſigno, reddidere. Tùm à Barneueltio rogatus, *Ecquid haberet, quod palàm omnibus eloqueretur: Nihil ſe habere*, reſpondit, *niſi perſanctè teſtari Archiducum in Belgicos Ordines apprimè ingenuam, ac ſinceram mentem, & commune bonum unicè ſpectantem*. Quo dicto dimiſſus eſt.

Archiducum Chirographū tradit.

Post unum, atque alterum diem Barneueltius, Arſeniusque cum alijs tribus Neyum conuenere, atque ab Ordinum Senatu hæc retulere. *Perſpectum ab ſe, ac diligenter expenſum Archiducis Chirographum. Plurima in eo notata, quorum causâ illud probari nullo modo poſſet. Tractationem omnem Induciarum, aut Pacis ad nihilum redituram, niſi aliud melioribus inſtructum conditionibus Bruxellis mitteretur. Eius, quod exigerent, formam quamdam omnium ſententiâ comprobatam, ſcriptisque mandatam, ſe ad ipſum tranſmittere, ad Archiduces deferendam*. Quam ubi Neyus accepit, rogatus fuit: *An ea tractatio Hiſpani Regis conſenſu fuiſſet inſtituta? Negauit Neyus hac de re quidquam ſibi ab Archiduce pronunciatum. Credibile tamen id eſſe: quando Fœderatis liberum in Hiſpaniâ commercium Albertus pollicebatur*. His tranſactis, abeundi ex Hollandiâ veniam ab Ordinibus impetrauit; ſimulque redeundi facultatem, ſi tamen quod ferebat Chirographum Archiduces ab omni parte confirmarent.

Ordinum de illo ſenſus.

Brvxellas reuerſus Neyus de cunctis, quæ cum Fœderatis egerat, certiores fecit Archiduces. Nec diu moratus, Hollandiam repetijt cum tribus aliquantùm inter ſe diuerſis Chirographis, eoque Alberti præſcripto: ut primo loco primum offerret. Quod ſi minùs placeret Fœderatis, alterum exhiberet: ſin & hoc reijceretur, tertium proderet. Poſtquam Neyus Hagam peruènit, in Conuentum Ordinum deductus, primum obtulit Chirographum. Quod ſimul perlectum, & reiectum eſt. Tùm Neyus ſecundum produxit in medium. Idque pari conſenſu repudiatum. Quâ geminâ non tam ſuâ, quàm Archiducum repulsâ velut offenſus ille, veniam diſcedendi petijt, ſubiecitque in diſceſſu. *Quæ tam benignè ſcripta fuerant, attentiùs conſideranda ſe relinquere*. Illi tantò vehementiùs, quantò veriùs indignati; *Conuentum diſſoluendum, & quàm primùm in ſuam cuique Prouinciam redeundum* pronunciarunt: *ipſique Neyo diſceſſionem in diem poſterum indicendam. Quid enim* (exclamabant) *apparere ſinceritatis in eâ diſſimilium Chirographorum ſcriptione? Cur non in primo mentem ſuam omnem Archiduces aperuiſſent? An non id eſſe paulatim eſcam inſinuare, quâ belluarum inſtar ingenui Belgæ caperentur? At non ita ab ſeſe cum Ar-*

Neyus Bruxellas reuerſus, repetit Hollandiam.

De variis Chirographis Ordines ſtomachantur.

chi-

chiducibus actum. Quæcumque vellent, omnia primâ fronte, primo, ac poſtremo futuro ſcripto candidè ſe, ſincerèque poſtulaſſe. Qui viam aliam inſiſterent, in tractationem ſecum nunquam venturos. 1607.

Haec ſub noctem, & clandeſtinò ut accepit Neyus, rem omnem euerſam, ac peſſumdatam ægerrimè ferens; aliquod in ſupremâ deſperatione remedium adhibere conatus, primo mane libellum ſupplicem porrigendum Ordinibus curauit, quo dicendi copiam in Conuentu flagitabat. Remiſerunt illi ad eum Barneueltium, Arſeniumque acriter querentes de Archiducum agendi ratione parum ſincerâ. Cùmque ipſe multa contrà de ſinceriſſimâ eorum mente prolocutus fuiſſet: magnopere ad extremum rogauit, uti ſpatium daretur ad Albertum ſcribendi, aliudque ab eo Chirographum expectandi, Ordinum voluntati prorſus facturum ſatis. Quamquam enim tertium adhuc ſupererat, quod proferret: quia tamen recenti experimento cognouerat, quantum indignationis, & ſtomachi ex prolato poſt primum ſecundo Ordines concepiſſent, nè multò plus furoris, ac tragœdiarum excitaretur ex tertio; apud ſe id eſſe, cautè diſſimulauit, atque expoſcendum dixit ab Archiduce. Cùmque id intra dies octo tranſmiſſum iri omnino confirmaret: conceſſerunt ei Ordines tamdiu immorari: atque ad ſuas quique Prouincias rediere. Ex hac unius, alteriusque Chirographi prolatione, tam ſuſpicioſa de Neyo, alijsque Archiducum Adminiſtris opinio inuaſit animos Fœderatorum: ut ægrè illis in poſterum fidem haberent, atque in omni tractatione ſibi metuerent ab ijſdem imponi.

Armorum omnis ceſſatio cur Mauritio diſpliceret.

Scripsit ad Marchionem Spinulam eodem tempore Neyus: Monuiſſe Mauritium, nè in conditionibus Induciarum illa acciperetur, ut hoſtilis omnis actio ceſſaret. Periculum quippe aiebat fore, nè nimia familiaritas inter utriusque Partis Milites contraheretur: ex quâ deinde, ſi præcipua Pacis tractatio ſucceſſu careret, proditiones, aliaque multa detrimenta naſcerentur. Illud etiam conſecuturum inde militiæ pernicioſum: quòd eâ deſuetudine vigor militaris torpeſceret, ac paulatim eneruaretur. Se verò reſpondiſſe. Eam familiaritatem vitari poſſe, ſi ſuos intra limites cuiuſque Partis Miles contineretur; pœnâ capitis indictâ, ſi quis eos tranſiliret. Mauritium denique ſubieciſſe. Vt in Galliâ tùm ſancita Pax, cùm maximè bellum feruebat; ita tranſigi rem in Belgio poſſe: neque proniorem eſſe ad concordiam viam, quam pugnantibus tritam.

Septimo die palàm fecit Fœderatis Neyus, expetitum ſe Chirographum accepiſſe: atque adeò ſolitum Hagæ haberi Senatum poſtulauit. In eum euocatus, rurſus optimam Archiducum

mentem

1607. mentem commendauit: qui vix habitâ ratione dignitatis, atque auctoritatis ſuæ; ut publico bono conſulerent, quæcunque Fœderati popoſciſſent, benignè concederent. Quare cum illis & ipſi agerent pari facilitate, nè nimiùm tendendo rigoris neruos, negotium frangerent. Atque ut hoc tertium Archiducum ſcriptum Fœderatis obtulit Neyus in Conuentu: ſic aliud Fœderatorum porrexit eidem Barneueltius, ut domi id recognoſcens, animaduerteret, an aliquid contineret, quod interpretari opus eſſet, dum ipſe Hagæ moraretur. In eo poſtulabant Ordines omnino, ut trimeſtri ſpatio Regis Hiſpani conſenſus, atque ut ipſi loquebantur, aggregatio haberetur. Quæ conditio ut ante diſceſſum confirmaretur à Neyo, vehementer exigebant. Hic autem id ſe poſſe Archiducis iniuſſu negabat. Imò verò eiuſdem auctoritatem, atque exiſtimationem lædi non leuiter, aſſerebat: ſi Belgij ſupremus Princeps eam rem decernere nequire ſinè alterius conſenſu diceretur. At Barneueltius fuſiori oratione conficere conatus eſt; prorſus neceſſariam eſſe eiuſmodi conditionem, ad tantum, ac tale negotium validiùs, ſtabiliùsque firmandum. *Palàm quippe omnibus eſſe*, aiebat, *Exercitus, qui Alberto militarent, Hiſpano Regi ſubiectos: & Militem Regium, non Archiducis vocitari*. Adiecit Mauritius: *Frequenti exploratum id ſibi experimento; cùm captiui apud ſe Hoſtes, non Archiducis, aut Spinulæ, ſed Regis, & communis Domini Milites appellarentur*. Illud etiam Barneueltius addidit: *Regia in arma Belgica, atque in ipſum Belgium, quâ parte parebat Archiduci, poteſtatis maximo eſſe argumento; quòd Militum Tribuni, & primarum Arcium Præfecti, ac præcipuè Antuerpianus, Gandauenſis, Cameracenſis, ab Rege, non ab Archiduce crearentur. Imò & ipſas Arces Regis eſſe, cùm regijs eſſent Præſidijs communitæ. Neque verò inſcio, aut inuito Hiſpano poſſe Archiducem liberos declarare Belgij Populos: quandò Philippus Rex hoc nomine Secundus cum eâ lege ipſi dotale Belgium tradidiſſet, ut nullam eius partem alieni faceret iuris: quod ſi faceret, uniuerſo principatu deuolueretur. Cùm ergo in hac Induciarum tractatione tot Belgicas Prouincias habere pro liberis deberet; nonniſi de Hiſpani Regis conſenſu præſtare ſinè ſuo periculo id poſſe*. Ad hæc Neyus reſpondit. *Quia Rex Hiſpaniarum Archiduci largè ſuppeditabat & Militem, & pecuniam ad bellandum; officij leges expoſcere, ut præcipua Belgici principatûs, atque Exercitûs munera in eos conferret Viros, quos ipſi Rex idem arctiſſimâ affinitate coniunctus proponeret ijs honorum gradibus exornandos. Non tamen illorum quemquam, aut Militem ullum, aut militiæ Præfectum, ac nè ipſum quidem Marchionem Spinulam exemptum ab Archiducis imperio. Verùm omnes cuiuſcumque generis, conditionis, auctoritatis ab illius*

Fœderatorũ ſcriptum Neyo traditur.

Hiſpani Regis cõſenſum ad tractationem cur Fœderati requirerent.

Neyi reſponſio.

illius nutu pendère. Neque auxiliares vel Copias, vel opes quidquam dominatûs rite depoſcere in regna, quæ iuuentur auxilijs. Quod ante non multos annos apertiſſimè patuerat in ſuppetijs ab eodem Rege transmiſſis ad Galliæ Fœderatos. Quod verò ſpectaret ad conditionem ab Secundo Philippo dotali principatui adiectam; id ſibi minùs notum, ut in eâ negotiatione recenti: ſed libenter eius donationis Chirographum ſe inſpecturum. Cæterùm quæ maioris eſſent momenti, in pleniore congreſſu tractanda, cùm accuratiùs multò de Pace, vel Inducijs longioribus diſceptaretur. Tunc autem, quando de armorum per octo tantum menſes ceſſatione agebatur; non tot rerum rationem habendam. Quippe iubere Militem cum Hoste manus conſerere, vel in ſuis Caſtris, aut Urbibus ſe continere; in ſolâ poſitum eſſe Archiducis poteſtate, neque ullius alterius terrarum Principis expectari conſenſum. His dictis, ab Senatu cum bonâ veniâ Neyus diſceſſit. Vtque eum ad regium aſſenſum tractationi interijciendum Fœderati adducerent; Philippi Secundi Chirographum, de Belgico principatu Alberto dotis nomine conceſſo, Ordines eidem miſerunt. Non tamen idcirco perſuaſere illi, quod volebant. Cùmque is præſertim cauſaretur, eâ de re nihil ſibi ab Archiduce præſcriptum; neque ſe noſſe, quænam ſuper eâ re mens eius foret; per Arſenium Internuncium eidem ſignificarunt, ut cum clauſulâ hâc (ſi placeret Archiduci) conditionem illam exigendi ab Hiſpano conſensûs adijceret. Tùm demum Neyus aſſenſus eſt, cùm rem videret ad arbitrium Alberti redactam eſſe. 1607.

Neyi Bruxellas reuerſio, & congreſſus cum Verduſio.

His ita conſtitutis, Bruxellas redijt, & cum Archiducibus de geſtis, ac gerendis rebus colloquutus, ad Hollandicas naues miſſus eſt, quæ ante Lilloum propugnaculum conſiſtebant. In eis reperit Didericum Verduſium (quem alij nominant Theodorum Douſam) Commiſſarij titulo ab Ordinibus eò legatum: ut Chirographum Archiducis de aggregatione acciperet à Neyo: cum formulâ Fœderatorum id componeret: ac ſi plenè congruerent, Hagam referret: eâ tamen impoſitâ lege, nè in hâc negotiatione terram attingeret. Obtulit ſcriptum Neyus: cum ſuo contulit Verduſius. Et quia nonnulla deprehendit, quæ non legebat in ſuo, confeſtim id reiecit. Remiſſum Bruxellas fuit; aliudque reportatum omnino formulæ conſentaneum. Dum id Neyus Diderico porrexit, dono ſimul dedit aureum torquem admodum pretioſum, quod à Spinulâ in eum finem acceperat. Optimè quippe norant; negotium nullum eſſe tam arduum, quod auri ope non conficiatur.

Cum verò tentaret Neyus ulteriùs progredi Hagam versùs, ut cum Fœderatis ageret de ceſſatione armorum in mari quòque,

à

1607. à Marchione vehementer inculcatâ: vetuit id Verduſius ex Ordinum interdicto. Inſtitit ille rogando, ut ad Ordines ſcriberet: rem ſe maximi momenti habere, quam coram eis proponeret: ac tamdiu ſecum moram traheret ad Lilloum, donec reſcriberetur. Morem ille humaniter geſſit. Reſponſum inde ab Ordinibus fuit. *Quòd ſupremi Ordines in ſuas quique Prouincias remigraſſent, non ante ſex hebdomadas Hagam repetituri; optimum factu videri, ut Neyus Bruxellas ſeſe referret. Sibi curæ interim fore, ut redeantibus ad Conuentum ijs Ordinibus, tempori acciretur.* Iniquiſſimo id animo Neyus tulit; tum quòd obſiſti videbat conſilio ſuo; tum quia malè ſecum agi exiſtimabat, ad Fœderatos redire prohibito, quando tam exoptatum ab eiſdem Chirographum, & quale omnino requirebant, ab Archiduce impetrarat. Iterum ergo ad preces verſus, nouam petere moram à Diderico (patientiâ namque, ac tempore maxima quæque difficultas perrumpitur) donec ipſemet literas daret ad Ordines, ac reſponſum acciperet. Negare id ille neſciuit, diutiusque commoratus eſt, quàm ei Hagæ præſcriptum: quaſi valde tenaciter aureâ illâ catena Neyo deuinctus. Ordines Neyi reditum in Hollandiam morantur.

Delfr. DVM reſponſum præſtolantur, decreuit Neyus progredi cum Diderico Delphos uſque; atque illinc eum Hagam dimittere, ut in Senatu renunciaret: *Fœderatorum referre plurimùm Neyum rurſus audire, ſi promoueri vellent Induciarum negotium.* Non adducebatur Verduſius, ut id concederet. Verùm tot ille promiſſis eum pellexit, tam efficacibus verbis impulit, ut manus ad extremum daret. Itaque Roterodamum profecti, leucæ dimidio prope Delphos obuiàm habuere Tabellarium, reſponſum ab Ordinibus ferentem. Idem ac ſuperius hoc erat, ut Bruxellas Neyus reuerteretur. Is verò tùm incredibili dolore affectus, in quam ſe partem conuerteret, ignorabat. Si Bruxellas verſùs, metuebat non temere, nè tractatio uniuerſa prorſus euaneſceret. Sin Hagam pergere contra geminatum Ordinum interdictum auderet; in procliui erat, ut captiuus ab ipſis factus, non modò tractatione omni prohiberetur in poſterum, ſed etiam pœnæ ob inſignem contumaciam ſubeſſet. Neque minus ſollicitudinis, aut mœroris Verduſium inceſſebat, memorem, quàm ſeuerè vetuiſſent Ordines quempiam ſecum adducere. Roterdam. Ille tamen clam eò tendit.

PERVENERE tamen de nocte Delphos: Neyus intra nauem ſe cautè continuit: Hagam Didericus perrexit. Peſſimis eum verbis, ac modis Ordines accepere, quòd in ſuum interdictum tam audacter peccaſſet: parumque abfuit, quin ei Commiſſarij munus adimerent. Poſtridie verò eumdem ire ad Neyum iuſſerunt, eumque Delphos introducere; ut donec aliud ipſi ſtatuerent, in Rurſus in Cœtu Ordinũ admittitur.

Cœnobio Diuæ Agathæ ſacro moraretur. Tertiâ die Hagam cum euocarunt: atque in Senatu honorificè de more acceperunt. Ibi pro re ſuâ huiuſmodi verba fecit. *Confirmaſſe Archiducem, quod ipſe vel eius iniuſſu Fœderatis promiſerat, ſi tamen eidem eſſet placiturum. Tantum eſſe Pacis, vel Induciarum communis boni gratiâ deſiderium: ut quidlibet ad eas idoneum, quamuis ab aduersâ Parte proponeretur, obuijs extemplo ulnis exciperet. Neque difficultatibus abſterreri, neque operæ ſuæ ulli parcere, ut belli finis tam optatus, tam ſalutaris omnibus; aliquando ſequatur. Imò animum verſare in partes omnes, & cum ſapientiſſimis Conſiliarÿs ſuis, ac præcipuè cum Spinulâ Marchione, ſummi iudicij, ac miræ ſolertiæ Viro, inueſtigare quæcumque ad concordiam & rectè ſanciendam, & diù conſeruandam opportuna videantur. Inter cætera verò ſubÿſſe animum; valde ad eam rem profuturum, ſi non ſolum terrâ, ſed etiam mari, hoſtili omni actione temperetur. Quid enim ad publicam quietem facere: ſi bellum terreſtre ſileat, maritimum perſtrepat? An non utrobique lacrymabilem fieri pecuniarum, & ſanguinis profuſionem? Ludicram dici mereri, fictitiamque eam belli ceſſationem, quæ arma deponat in terrâ, ſumat in mari. Ut verò tam neceſſarius habitus ab ipſis Fœderatis Hiſpani Regis aſſenſus & facilè, & tempore præſtituto ab eodem impetretur; nihil opportunius Alberto, eiusque Concilio videri, quàm ſi Claſſis Hollandica, quæ maritimam omnem oram Hiſpaniæ infeſtat, extemplo reuocetur. Tùm quippe demum intellecturum Regem, ſeriò Fœderatos Pacem, aut Inducias velle; eâque ſinceritate, quam tantopere profitentur, facta conuenire dictis, ex more Belgarum.* 1607. Eius Oratio.

Ordinum reſponſio. Responsum ad hæc Ordines huiuſmodi dedère. *De ijs, quæ propoſita fuerant, eo tempore decerni non poſſe: ſed maturâ deliberatione, atque accuratâ conſultatione opus eſſe. Rogare ſe, ut quæcunque ore protulerat, ſcriptis mandaret; quò diligentiùs ſingulis Prouinciarum Delegatis conſiderare, atque expendere licêret.* Exequutus alacriter id Neyus eſt: ſcriptoque tradito, Delphos receſſit, nè ſuſpicionem Fœderatis inijceret, ſe cum alijs eâ de re clandeſtina inire colloquia. Cùmque ad dies quindecim ibidem perſtitiſſet, nemine ipſum conueniente, neque Ordinibus Hagam reuocantibus; ad Barneueltium ſcripſit, vehementer obteſtans, ut negotium ab Ordinibus quamprimùm definiretur, ac venia daretur ſibi Bruxellas redeundi. Iam enim præſtitutum ab Archiduce tempus effluxiſſe. Reſpondit ille per Internuncios clam ad eum bis miſſos. *Moram illam æquo animo ferendam. Negotium namque, quod lento gradu procedere videbatur, proſperos, atque ex ipſius ſententiâ habere progreſſus. Quòd non maturiùs acciretur, cauſam eſſe Zelandos, atque Amſtelrodamenſes, aliosque nonnullos, qui Paci, atque Inducijs vehementer* D' Amſterdam.

1607. *hementer aduerſabantur. Contrariam verò ſententiam ab Hollandorum pleriſque, ac præſertim à Delphenſibus acriter promoueri, ob plurima, quæ pacatis temporibus è mercaturâ referrent emolumenta.*

Post multos elapſos dies, Neyum Ordines Hagam per ſuum Commiſſarium euocarunt. Ibi datus ipſi Senatus: in quo Barneueltius moram eius accerſendi pluribus excuſauit. Tùm Ordinum deliberationem expoſuit. Ea erat; nòn antè Claſſem Hollandicam ab Hiſpaniæ litoribus reuocandam, quàm ex Aulâ Regis conſenſio in Inducias acciperetur. Naualis verò belli ceſſationem certis quibuſdam locorum limitibus definiendam. Ea cum audiſſet, ac ſcripto tradita diligentiùs conſideraſſet Neyus; utrique magnopere eſt aduerſatus. *Reuocationem quippe Claſſis præfeſtinatam maximo fore*, aiebat, *ad regium aſſenſum præfinito tempore conſequendum, incitamento. Deque eo nullum relinqui dubitandi locum. Limites verò armorum ceſſationi conſtituere, nihil eſſe aliud, quàm quotidianis difficultatibus, & contentionibus inter utramque Partem aditum aperire. Adeòque tùm maximè noua in dies pugnæ occaſiones orituras, cùm à pugnando quieſcere ſtuderent.* At Barneueltius Ordinum nomine reſpondit. *Quantum per ſua iura licuerit, eos Archiducum poſtulatis humaniter indulſiſſe. Aliud nihil eâ tempeſtate de rebus propoſitis certò conſtitui poſſe. Maiorem expectandam negotij maturitatem; quando alteri Partium fidere alteri ſecuriùs daretur.* Cùm ergo quidquam ſe profecturum diutius immorando Neyus deſperaret, ad reuerſionem ſeſe accinxit: atque acceptâ demum in ſcriptis ſupremâ Ordinum deliberatione, Bruxellas reuertit. Ex eius Commentarijs ſuprà laudatis, ea decerpta ſunt ferè cuncta, quæ hactenus enarrauimus.

Iterum in Conuentum Ordinum accitur Neyus.

Quià cum illis nô conuenit, redit Bruxellas.

In hunc modum rebus utrinque diſceptatis, conuenere tandem cum Archiducibus Ordines Fœderati: ut ceſſatio pugnæ pactitia in menſes octo inſtitueretur, initio facto quarto Nonas Maias. Aliquot adiectæ conditiones ab utrâque Partium ſeruandæ: *Vt eo temporis interuallo Arx nulla obſideretur, aut prope illam admouerentur Caſtra. Vt noua munimenta nequaquam exſtruerentur. Vt, ſi quis extra Vrbes, atque Oppida Hoſtem armatum offenderet; integrum ei eſſet aggredi, atque etiam capere.* Quamquam Archidux, ut ſeſe maximè amantem Pacis declararet; locorum Gubernatoribus, Exercitûſque Præfectis magnopere iniunxit, ut ſuis id Militibus interdicerent, eoſdemque in Præſidijs continerent. Mauritius contrà pulcrius ratus à cautione, quàm à facilitate laudari, monuit per literas ſuos. Quamuis poſt ſedulam conſultationem Ordinum ſupremorum, decreta fuiſſet armorum quies; nè idcirco tamen, eidem penitus fidentes à conſuetis Vrbium, Arciumque

Armorum ceſſatio cum cõditionibus firmatur.

que cuſtodijs, excubijsque abſiſterent: imò eaſdem augerent, ac roborarent magis. Plus namque timendum ab inſidijs, quæ ſecuritatis obtentu proteguntur. Promulgata hæc armorum ceſſatio per omnes Fœderatas Prouincias Idibus Aprilis. Decretum eodem tempore fuit, ut Meurſenſis Comitatus neutri Partium addiceretur; ſed eius interim poſſeſſionem Mauritio conceſſit Archidux, adiecto Cracauo, ut eiuſdem ditionis. 1607.

Communis inde lætitia.

In Belgio tam Archiducibus ſubiecto, quàm ſeorſim fœderato, ob ea tranquillitatis initia, communis lætitiæ ſignificationes paſſim exhibitæ. In finitimis verò Regnis Principum præſertim fœdere iunctorum Ordinibus, ſi minùs ingrata ea deliberatio, ſummæ certè admirationi fuit. Quippe ſibi perſuadere nemo poterat, adeò ad extrema rerum redactos vel Archiduces, ut Pacem tam incommodis ſibi conditionibus offerrent; vel Ordines, ut tam facilè, ac ſubitò, inconſultis fœderatis ſecum Principibus, acciperent. Quare Galliarum Rex, poſt rem peractam, de eâ Ordinum literis factus certior, tres ad eoſdem Legatos extemplo miſit: Petrum Ianinum Diuionenſis Senatûs Præſidem, Paulum Choartium Buzenuallium, qui Regius antea fuerat apud Fœderatos Belgas Orator, & Heliam Placium Ruſſij Dominum. Hi paucis poſt aduentum diebus ad Ordinum Senatum admiſſi; Regis ſui principio multa, & magna in Fœderatos promerita perſtrinxerunt: mentem ſemper in eos propenſam, ac benignam; ſubmiſſa frequenter auxilia Copiarum, pecuniæque; conſilia opportunè ſuppeditata; patrocinium denique perpetuò ſuſceptum. Deinde Regis nomine leniter, atque amicè conqueſti, quòd rem tanti momenti eo inſcio, aggreſſi fuerint, atque ad finem perduxerint. *Potuiſſe illum*, aiebant, *ut antea toties fecerat, ſalubribus in eâ tractatione iuuare conſilijs, & quæcunque in Fœderatorum rem maximè facerent, ſubmonere. Non tamen eius officij neglectu ita Regem offenſum, ut paternum in eos animum, curamque de ipſorum incolumitate deponeret. Imò nouam illam in Belgium Legationem miſiſſe, quâ perennem, & viuidam beneuolentiam ſuam teſtaretur; & cuius ore, ſed regijs verbis promitteret: ſi Pacis inſtituta tractatio promoueretur, non minùs ope ſe, quàm conſilijs adiuturum; ſin ad arma reſumenda mentem conuerterent, opportuna ſubminiſtraturum auxilia.* Illud poſtremò ab Ordinibus poſtularunt: ut ex eorum numero præſtantes aliquot Viri auctoritate publicâ delegarentur, quibus-cum in conſilium identidem venirent, quæque ab Rege in mandatis haberent, communicarent: ac de rebus ad commune bonum ſpectantibus, in medium conſulerent. Ampliſſimis verbis gratiæ ab Ordinibus Regijs Legatis actæ. Ad querimoniam re-

Gallici Regis legatio ad Fœderatos.

Legatorum Oratio in Senatu.

1607. reſponſum. *Breuem armorum ceſſationem haud rem dignam viſam, ad quam auctoritas regia imploraretur. Maiorum Induciarum, vel Pacis tractationi eam meritò reſeruatam.* Tùm lecti à ſingulis Prouincijs, qui cum Legatis capita conferrent: & ab Hollandis quidem ſæpè antè memoratus Barneueltius: à Zelandis Iacobus Maldereus: ab alijs alij. Ordinum reſponſum.

Nec minoris ſibi emolumenti, aut exiſtimationis negotio futurum Ordines cenſuerunt: ſi fœderatum pariter Angliæ Regem rei, quæ agebatur, participandum miſſâ legatione curarent. Igitur legati ad eum Hollandorum nomine Ioannes Berchius: Zelandorum idem Maldereus: quibus tertium adiungi voluerunt Ordines Natalem Charonium Schoneuallium Fœderatorum Ordinarium (ut appellant) in Angliâ Oratorem. Magnâ beneuolentiæ ſignificatione ab Rege excepti: ac primò quidem arbitris remotis omnibus ab eodem auditi: mox etiam cum regijs Senatoribus, & Conſiliarijs in aulam admiſſi, quidquid poſtulabant, impetrarunt: regalibus quòque muneribus in digreſſu cohoneſtati. Suos verò Legatos idem Rex paulò pòſt ad Ordines miſit clariſſimos Equites Richardum Spenſerum, & Rodulphum Vinuodum: qui futuræ Induciarum tractationi conſilio, & Regis nomine intereſſent. Fœderatorum, & Angliæ Regis mutuæ legationes.

Dvm hæc apud Fœderatos geruntur; Spinula non ſemel in Hiſpaniam certos homines miſerat cum literis, quibus Rex, Regijque Conſiliarij de cunctis, quæ tranſacta cum Fœderatis erant, edocerentur. Et quamquam ipſe arduum ducebat, in re tantis utrinque difficultatibus impeditâ ſuam proferre ſententiam: quia tamen & ab Archiduce ſuper eâ ſcribere iubebatur ad Regem, & ab Rege liberè ſua ſenſa profari; ſe quidem ſic aiebat exiſtimare. *Si poſſent ex Hiſpaniâ in Belgium certò, ac tempeſtiuè tranſmitti tercentena aureorum millia in ſingulos menſes: ſpem eſſe bellum utiliter continuandi. Sin minùs id factu commodum foret: ad eas conditiones deſcendendum videri ſibi, quas Fœderati Belgæ poſtularent: ac præſertim, ut utraque Partium ad eam diem parta retineret. Quamobrem enixè rogare ſe, ut quæ ſit Regia voluntas, quàm celerrimè ſignificetur. Cæteroquin in animo eſſe Archiduci, vel non expectato Regis aſſenſu, primam illam, & breuiorem cum Hoſte inire concordiam. Perſuaſum quippe habere, exiſtimationi Regis magis conſentaneum eſſe, ipſius iniuſſu in eam rem conueniri. Quam conſtitutam, poſtmodum auctoritate regiâ firmari poſſe. Idque ad multa vitanda incommoda neceſſarium eſſe.* Placuit hoc Regi conſilium, reſcriptisque ad Marchionem literis: *Optimum vulgò cenſeri* dixit: *ubi plura circumueniunt mala, leuiora ultro ſubire. Quamuis igitur rebellibus Belgis non ſolùm pacem,* Marchionis ad Regem Hiſpaniæ literæ. *Marchio ad Regem, 15. Febr. 1607.* Regis ad Marchionem reſponſio. *Rex ad Marchionem, 28. Febr.*

&

 1607.

& libertatem permittere; ſed quacunque per vim, & ſummam iniuriam uſurpaſſent, condonare, res eſſet peſſimi apud omnes Principes exempli: quòd tamen ea, quæ poſcebatur ad alendum bellum, immanis pecuniæ vis ſuppeditari nullo modo poterat, cùm eſſet in tot alias mundi partes eroganda: adduci ſe quòque in eam ſententiam, quam Archiduces iniſſent, Pace, vel Inducijs (etiam duris adiectis conditionibus) tam diuturno, tamque detrimentoſo bello finem aliquem imponendi. Se tamen inconſulto id negotij peractum eſſe, palàm vulgari; ſibi quòque videri congruentius exiſtimationi ſuæ. Ut verò ad Pacem, vel plurium annorum Inducias ſanciendas, Archidux, & ipſe induſtriam omnem adhibeant, ſe magnopere commendare. Animum quippe inducerent, non minùs id ſibi gratum, atque è re ſuâ futurum, quàm ſi bellum felicem ad exitum promouerent.

De armorum ceſſatione Spinula ſcribit in Hiſpaniam.

Marchio ad Lermæ Ducem, 12. April.

Vbi verò decretæ belli feriæ fuere, de illis Regem, aliosque Aulæ Magnates, ac præſertim inter eos obtinentem principem gratiæ locum Lermæ Ducem Marchio certiorem fecit. Simulque ſignificauit, quàm arduum fuerit effectu negotium: tum ob multitudinem, ac varietatem, ut capitum, ita ſententiarum (quippe vix ullum eſt Oppidum Fœderatorum, quod in Conuentibus ad negotia tractanda coactis ſuum non habeat ſuffragium) tum quia opinione plures, acrioresque habuit aduerſantes, non ſolùm inter eos, ſed in ipsâ Archiducum Aulá, Concilioque. Adeò Mortalium non modò vultus, ſed ingenia quòque, atque animi ſenſa rarò conueniunt. Ex varijs tamen Europæ Regionibus frequentes ad Spinulam miſſæ per literas gratulationes, ob rem feliciter geſtam. Verùm, ut in rebus humanis nihil eſt ita prudenter actum, quin diuerſis hominum opinionibus obnoxium ſit: in Aulâ Hiſpanicâ ubi maximè probanda, & laudanda armorum illa ceſſatio videbatur: complurium proſciſſa conuicijs eſt, uti Regis exiſtimationi aduerſa, & Regni rationibus pernicioſa. *Conditionibus quippe ſancitam*, aiebant, *erga Maieſtatem regiam iniquiſſimis à Populis olim ſubiectis, nunc rebellibus. Concordiam illam omni conflictu, & clade funeſtiorem. Per tot annos luctuoſiſſimi belli nullam æquè deplorandam Regnum Hiſpanicum feciſſe iacturam.* Et eius quidem ingentis damni auctorem potiſſimum Archiducem proclamare: *Qui naturâ quietis amans, ac diuturni belli pertæſus, parandæque pecuniæ ſpe deſtitutus, ad conditiones Rege, ac Regia Sorore, ſeque Belgij Principibus indigniſſimas deſcendere nil penſi habuiſſet.* Sed & non paruam errati partem in Spinulam conijcere: *Qui Regius in Belgio, ac præcipuus Adminiſter, cuius in manus & pecuniam, & Copias, uno verbo quidquid ibi Rex poſſideret, tam liberè, tantâque cum poteſtate credidiſſet: non omni ope, conatu, viribus obluctatus eſſet; nè con-*

De ea querelæ in Aula Hiſpanica contrà Archiducem, & Marchionem.

Ex lit. Stephani Ibarræ, & Virgilij Piliaſci ad Marchionem, 7. Maij.

1607. *conditiones iuribus Regni tam noxiæ, regio nomini tam indecoræ ceſſationi armorum apponerentur*. Vtque mentes hominum procliues ſemper ſunt ad interpretandum in partem deteriorem: ambitioni eius eam diſſimulationem adſcribebant. Quaſi non placuiſſet illi bellum continuare; nè quidquid antea vel Regi ditionis, vel ſibi gloriæ compararat, in diſcrimen obijciendo, fortè amitteret. Tantùmque ea fallax opinio in Aulâ percrebuit; ut apud ipſum Regem vim habuerit. Quare Didacum Ibarram, è bellicis ſuis Conſiliarijs unum, tranſmittere decreuit in Belgium; ut apud Archiducem degens, curaret, ceſſationem armorum ad maritimum quòque bellum, & Claſſis reuocationem extendi. De quâ ſuâ deliberatione præmonuit literis Marchionem: & de iniquis conditionibus conqueſtus, eidem vehementer commendauit, ut Ibarræ fidem in cunctis haberet, opemque præſtaret omnem ad ea, quæ commiſſa forent, exequenda. Id etiam ſuo nomine iuſſit Lermæi Ducis literis inculcari.

Rex ad Marchionem, 17. Maij.

ACRITER ea res pupugit animum Marchionis: cùm videret, ea, quæ ipſe cum Archiduce tam maturè conſultauerat, tam laboriosè perduxerat ad exitum; non modò publicè in Hiſpaniâ improbari, ſed ab ipſo Rege redargui. Neque minùs altè ſauciauit, quòd Ibarra mitteretur in Belgium, tanquam rerum ab ipſo geſtarum Cenſor, atque Emendator. Acceſſit ad hanc moleſtiam & illa, quòd accepit, iuſſum ab Rege Fontanum Comitem ex Inſubriâ, cui præerat, mittere in Belgium ſex, aut ſeptem Militum millia. Quorum aduentus Fœderatorum ſuſpiciones amplificaſſet, & tractationem omnem præcidiſſet. His adeò curis anxius Marchio Felicem Biragum, qui ipſi ab Epiſtolis erat, utpote in re grauiſſimâ fidiſſimum hominem, ad Aulam Hiſpanicam miſit. Eidem in mandatis dedit, ut cum Carolo Stratâ, ſuarum in Hiſpaniâ rerum Curatore, Ioannem Idiaquium, & Stephanum Ibarram è regijs Adminiſtris amantiſſimos Marchionis, conueniret: Eos de re cum Rege pertractandâ penitùs edoceret: eorumdem conſilium, præſidiumque in negotio tanti momenti poſtularet. Tùm duplicem ad Regem epiſtolam ei commiſit. Quarum ſi prima proficeret, ad impediendam Ibarræ profectionem; alteram reddere ſuperſederet. Sin minùs, eam proferret. Hâc verò veniam petebat, ab Regijs obſequijs ad priuatam quietem redeundi. Formulam quòque deferendam tradidit regij in tractationem conſenſûs; valde commendans, ut in eâ nè unus quidem character, aut apex immutaretur: nè ſuſpicioſi Populi occaſionem inde tractationi abrumpendæ captarent. Carolo verò Stratæ literas in hanc ſententiam dedit.

Spinulæ indignatio ob eas, & Ibarræ miſſionem in Belgium.

Ex inſtruct. Birago tradita ultima Maij.

Eius literæ in Hiſpaniam.

Vltima Maij.

Superioribus menſibus placuiſſe Regiæ Maieſtati Pacis negotium ſuæ 1607.
Carolo Stratæ. *curæ committere: idque non ſuis modò, & pluribus epiſtolis, ſed Lermæ etiam Ducis, & Villa-Longæ Comitis, confirmaſſe. Nulli ſe peperciſſe induſtriæ, vel labori, quò Regi, & bono publico ſeruiret. Ubi verò res admodum promota optimos habere cœperit progreſſus, mitti repentè in Belgium ad eamdem pertractandam Didacum Ibarram. Ut videlicet palàm fieret Orbi terrarum: Regiæ voluntati obſequi ſe neſciſſe; adeòque fuiſſe opus, ut diligentiori Adminiſtro negotium demandaretur. Id verò quàm pernicioſum ſit exiſtimationi ſuæ, ſatis patère. Eam reddi mercedem tum recentibus, tum anteactis laboribus ſuis, ut generis humani ſit fabula. Ad tam graue damnum auertendum, miſſum ab ſe Biragum in Hiſpanicam Aulam; ut intelligeretur, quantùm cordi ea ſibi res eſſet, cuius causâ tam neceſſario Adminiſtro carere vellet. Cum eo, ex Idiaquij præſertim conſilio, id negotij tam ſedulò, accuratèque tractaret, ut optatum exitum conſequeretur.*

IDIAQVIO verò ſcribens: *Non videri ſibi*, ait, *nouam delibe-* Eadem die.
Ioanni Idiaquio. *rationem ſuſcipi debuiſſe, eò quòd in conditionibus ceſſationis armorum comprehenſa non fuiſſet Claſſium reuocatio. Namque & facile fore eam adijcere; quandò non minoris Fœderatorum, quàm Catholicorum intererat: & ſi tùm id aſſequi non licèret, poſt tres certè menſes, ubi primùm conſenſus Regius tranſmitteretur, eam omnino conditionem alijs acceſſuram. Tam breuis verò interualli moram non debere tractationem Pacis, aut longiorum Induciarum ineundam præcidere. Id quod valde pronum ſit apud eos, quorum parti magna concordia minimè placeat. Licèt enim Fœderatis Prouincijs generatim quies à pernicioſiſſimo bello ingenti futura ſit emolumento: eis tamen, qui Rempublicam, & bellum adminiſtrant, huius continuationem, ob rationes priuatas, quæ plerunque præpollent, gratiorem eſſe. Si Regi placitum fuerit, interrumpi tractationem; det ſibi in mandatis. Uno quippe, aut altero verbo in conditionibus immutato, ſiue tranſpoſito, ſtatim interruptum iri. Cæterùm commiſſum ſibi negotium ad alterum transferri non poſſe ſine ſuæ famæ iactura: quæ ſemel facta nunquam reſarciretur.*

EADEM ferè Andreæ de Pradâ, qui cum alijs Regi à Secretis
Andreæ de Prada, & aliis. erat, eadem Lermæ Duci, Mirandæ Comiti, Stephano Ibarræ perſcripſit. Regi verò teſtatus eſt: *Ceſſationem armorum in mari,*
Ipſi Regi. *quæ non appoſita conditionibus, tam ingratas, atque odioſas eas in Hiſpaniâ fecerit; etiam antè quàm Regius aſſenſus aduenìat, haberi poſſe. Eius namque ſpem fieri à Commiſſario Neyo maiorem in dies. Quod autem ſpectabat ad Ibarræ aduentum in Belgium; meminiſſet Regia Maieſtas, ſe non ita pridem totum Induciarum negotium ſuæ curæ, ac diligentiâ iteratis literis demandaſſe. Iam verò, quando id Dei beneficio felices progreſſus haberet, alteri committere, nil eſſe aliud, quàm*

palàm

1607. *palàm omnibus facere, perperam ab ſe pertractatum. Sibi quidem in regijs obſequijs neque induſtriam deeſſe, neque fortunam, ſatis declarare quæ geſſerat ad eam diem. At his non videri par præmium exiſtimationis iacturam. Si concordiæ tractatio grata non ſit; ad unicum Regium nutum, neque Archiduce, neque alio quopiam obnitente, ceſſaturam. Denique in manu Regiâ eſſe exiſtimationem ſuam: quâ ſi ſemel exciderit, actum eſſe de ſe, rebusque ſuis: Quem enim negotijs imparem aliquando crediderint Mortales, nunquam eiſdem idoneum habituros.*

HAE Marchionis ad Regem, aliosque literæ cùm redditæ fuere, cùm ſe iam Ibarra itineri Belgiùm versùs commiſiſſet. Quare illum diſtinere non potuerunt. Nec multò pòſt ipſemet ex
9. Iunij. Galliâ literas ad Spinulam dedit, eum de aduentu ſuo certiorem faciens: âc tarditatem excuſans officijs cum Gallorum Rege, ac Reginâ ſui Regis nomine peragendis. Cui non minùs officiosè
16. Iunij. reſpondit Marchio; ſe, ac ſua illi liberaliter offerendo. Interea quod in Hiſpaniâ tantopere expetebatur, conuènit Archiduci cum Fœderatis, ut armorum ceſſatio nauales quòque pugnas complecteretur. Eius boni nuncij causâ nouum Tabellarium Spinula miſit ad Regem, Regiosque Adminiſtros cum literis, quibus & eum euentum ſignificabat, & vehementer obteſtabatur, ut Regia Confirmatio quamprimùm, ac nè verbulo quidem immutato, mitteretur. Regem præterea, & Lermæ Ducem enixè rogabat, nè nouas mitti iuberent ex Italiâ Copias in Belgium. Populis quippe, qui continenter ſe decipi ſuſpicarentur, & clamitarent ab Hiſpanis; nihil procliuius, quàm ſub imagine Pacis, eò grauioris belli, quò tectioris, apparatum vereri. Ideoque ab Induciarum proſequutione futuros magis, ac magis alienos.

IAM in Belgium Ibarra peruenerat; cùm ſtatim regio nomine tentare aggreſſus eſt, an poſſent illæ voces in publicis literis aboleri, quibus Fœderatæ Prouinciæ liberæ fuerant ab Archiduce declaratæ. Id verò quàm noxium tractationi foret, nouis literis Regi Marchio ſignificauit, *Quippe vel ipſo principio profeſſos fuiſſe Fœderatos; nulli ſe tractationi præbituros aures, niſi priùs ſe cum ipſis agere tanquam cum liberis Populis Archidux teſtaretur. Eamdemque ab Rege confirmari conditionem, obſtinatis animis poſtulare. Quid iam acturos, cùm quod conceſſerat Archidux, & conceſſurum Regem quòque promiſerat, ab Rege pernegari audirent? Haud dubiè idem fore hoc audire, & tractationem abrumpere. Quàm verò indecorum, atque iniurioſum id Archiduci foret, palàm eſſe. Illud præterea Ibarram Alberto aſſerere non dubitaſſe: facillimè ſuppeditatum iri ex Hiſpaniâ tantum pecuniæ, quantum eſſet ſatis ad bellum in multos annos continuandum. Eumdemque inſtigaſſe, ut à Fontano per literas poſtularet,*

Didacus Ibarra Belgium intrat.

25. Iunij. Nouæ literæ Spinulæ ad Regem.

ret, in Belgium mitti Copias Hiſpanas, atque Italas. Quæ omnia quàm importunè caderent in rem præſentem, apertè dignoſcere Regiam prudentiam poſſe. Ad belli proſequutionem nihil omnino minus requiri, quàm (ut aliàs ſignificatum) tercentena aureorum millia in ſingulos menſes: hoc eſt ter, aut quater millies mille quotannis. Quam immanem ſummam in unum Belgium impendi, non ſinere tot alia Hiſpaniarum Regna conſeruanda: ut Regiæ ipſæ literæ confirmarant. Quòd ſi quis ſuggereret: non tantum exigi pecuniæ ad alendum bellum in ſui defenſionem; experientiâ ſe didiciſse; commodum eiuſmodi bellum eſse Fæderatis, Catholicis non item. Id oriri ex fluminum, quâ illi fruuntur, opportunitate: cuius beneficio biduo peragunt iter, quod Catholici quindecim diebus. Quare in quâuis obſidione multò celeriùs illos, quàm hos ſe poſse munire. Aduentum verò noui Militis in mediâ ceſsatione armorum opinione vehementiùs commoturum animos Fæderatorum. Licèt enim plerique iam ſancitis conditionibus acquieſcant: non deeſse tamen aliquos inquieto ingenio, inimicosque concordiæ, qui iactent in vulgus: quemadmodum ipſi, ubi libitum fuit, in libertatem ſe vendicarunt: ita poſſe Regem, par pari rependendo, eoſdem in poteſtatem redigere, ubi placuerit: nunquam enim obtentum, quem prætexat, defuturum. Cùm primùm igitur aliquam inter eos gliſcere diſcordiam inaudierit (quâ nihil facilius apud homines liberos) eos rurſum armis ſubigere conaturum. Ingenium Populi ſatis exploratum eſſe, ad omnem rumuſculum volui, ac reuolui ſolitum, & leui quâlibet occaſione mutabile. Se quidem totis viribus adniſurum apud Archiducem, nè factum infectum reddat, nè-ve ullam præbeat anſam Fæderatis tam bene initam tractationem diſſoluendi. Sin aliâ ex parte aliquid noui, noxijque contingat: ſe culpæ omnis expertem fore, neque ullâ ratione id ſibi poſſe imputari. Mandet Maieſtas Regia, quod facere maximè cenſeat ad obſequium ſuum. Verùm illud certo certius habeat: ſi inſtituta tractatio abrumpatur, bellum ſibi perpetuum in Belgio fore. 1607. Milioni.

Earum efficacitas. Tres epiſtolæ Regis ad Marchionem. 30. Iunij.

HAS Marchionis literas, tantâ efficacitate conſcriptas, vim habuiſſe maximam apud Regem; luculenter apparet ex tribus Regijs epiſtolis eâdem die ad Spinulam datis. Earum primâ per certum hominem miſsâ, qui Chirographum auctoritatis Regiæ in tractationem concordiæ deferebat; magnopere Marchioni commendat, ut res omnes cum Archiduce conſultando, totum ipſe negotium promouendum curet: adiumentis omnibus, quæ conducant, Amicorumque conſilijs utatur: & ſuam diligentiam, experientiam, iudicij vim uniuerſam adhibeat. Quorum ope ſperare ſe, negotium eum exitum habiturum, qui ſuæ maximè congruat voluntati. Eoque ſe gauiſurum magis, ut parem tanto obſequio gratiam referre poſſit. De accepto Chirographo, atque epi-

1607. epiſtola; deque ijs, quæ agentur in dies, ſe faciat maturè certiorem. In alterâ eodem latore; ex Marchionis literis intellexiſſe ſe dicit: nimis quidem in rem ſuam attentos ſe oſtendere Fœderatos: ex ſuâ tamen parte id agendum, quod conditio temporum, & præſens opportunitas depoſcat. Iam ſe mandaſſe, ut Miles in Belgium deſtinatus, in Italiâ perſiſtat; nè ſuſpicionibus, aut tumultibus ulla ſuboriatur occaſio. Itaque par ſibi videri, ut pariter Hollandi Claſſem ſuam reuocent, oræ maritimæ Hiſpaniarum infeſtam. Quod ut extemplo fiat, neruos ipſe omnes contendat. De Pacis, aut maiorum Induciarum tractatione voluntatem ſe ſuam per peculiarem Internuncium ſignificaturum.

Tertia demum profuſior, per redeuntem Biragum miſſa, hæc habet. *Ex pluribus ipſius literis ſe penitùs edoctum, quæcunque in ceſſatione armorum conſtituendâ geſta fuiſſent. Gratiſſimam ſibi eſſe in eâ accurandâ induſtriam eius, ac labores: & ſtudium, quo res obſequij ſui promoueat. Didacum Ibarram non ideo ſe in Belgium tranſmiſiſſe, quòd Marchionis virtuti, ac diligentiæ haud ſatis fideret. Potuiſſe id ab ipſo cognoſci ex regijs mandatis, quæ ſcripta Ibarra ſecum ferebat: quibus nihil ei committebatur aliud, niſi ut apud Archiducem inſtaret, quò ceſſatio armorum non minùs mari, quàm terrâ ſtabiliretur. Id quippe ad ineundam maiorem concordiæ tractationem valde neceſſarium eſſe. Subtrahi namque oportere ubique locorum omnem hoſtiliter agendi occaſionem. Neque fuiſſe, quòd ipſe propterea tantum timeret exiſtimationi ſuæ. Nullâ eam parte imminutum iri acceſſu Ibarræ; cui conditionis unius urgendæ ſola credita cura. Quoniam verò ante ipſius ingreſſum in Belgium ea conditio adiecta eſſet; ſimulque ut omnis amoueretur ſuſpicio, totum ei negotium incumbere; eidem ſe iam imperaſſe reditum in Hiſpaniam. Fontano quòque Comiti ſcriptum, ut Copias in Belgium mittere ſuperſederet. Cæterùm quandò negotium ipſi demandatum tanti momenti eſſet, tantique referret Hiſpaniarum Regni eiuſdem exitus felix, & optatus: gratiſſimam ſibi rem eum facturum, ſi viribus, induſtriâque contendat maximâ id prouehere in maius obſequium Dei, Archiducis, & ſuum; honoris, atque exiſtimationis ipſorum rationem præcipuam habendo.* His epiſtolis Rex, quibus verè Marchioni ſuum pectus aperuit, totamque in eo fiduciam collocauit: (ut

30. Iunij. ad hunc ſcripſit Idiaquius) omnem abſterſit ab illius animo ſollicitudinem, atque ad commiſſum opus alacriter proſequendum

30. Iunij. ſtimulos acres addidit. Vtque datis eidem literis teſtatus eſt Lermæ Dux; tantam rerum in Belgio ſuarum curam, ac ſpem optimi euentûs in eo Rex poſuit; ut in contentionem venire viderentur hinc Regis fides, quam prudentiæ Marchionis habebat: illinc Marchionis diligentia, atque ardor, quo Regiæ beneuolentiæ reſpondebat.

SVB

Svb initium Iulij peruènit in Belgium Marchio Guadaleſtius, ut Regius eſſet apud Archiducem Orator. Cum eo, quem animi generoſi, ſummique iudicij Virum vel primo congreſſu Spinula perſpexit, magnam conſenſionem Regi promiſit: cui maximè id eſſe cordi, ex eius literis norat. Quoniam verò, quæ à pluribus ſubinde referuntur, quaſi per manus tradita, vel detrahendo aliquid, vel addendo (ut fama creſcit eundo) minùs ſincerè narrantur: & quia non omnia literis committi poſſunt; optimum factu viſum Spinulæ, ſi Neyum ipſum, primum quaſi auſpicem concordiæ, & ceſſationis armorum ſancitæ præcipuum auctorem, ad Hiſpanicam Aulam mitteret; ut quæcunque ab ſe geſta cum Fœderatis fuerant, coràm Regi patefaceret. Ita namque futurum, ut Rex puram rerum veritatem, nullis inuidiæ, aut maleuolentiæ infectam ſordibus, ex ipſo fonte hauriret. Id conſilij Marchio Archiduci propoſuit. Albertus rem probauit quidem: ſed maturiùs expendendam, & diligentiùs conſultandam, adiecit. Verùm ſiue Archidux Ibarram, uti Regium Adminiſtrum, in conſilium vocaſſet: ſeu quoquo modo illius ad aures ea deliberatio veniſſet: is certè profectionem illam diſſuadere omni ope conatus eſt. Rationem hanc potiſſimam afferebat: ***Quòd in Hiſpaniam iter facturus per Galliam, vitare non poterat, quin ab Rege accerſeretur, ac de rebus geſtis, atque etiam gerendis rogaretur. In quo verum fateri periculoſum: inficiari temerarium. Ipſam etiam profectionem magnum in Galliâ rumorem excituram.*** Id verò facilè Spinula diſſoluebat, cùm diceret: ***Poſſe pauperem, ac Religioſum hominem ignotum pergere: ſi præſertim Aurelij Spinulæ, quem comitem habiturus erat, ſe Pediſſequum ſimularet. Quòd ſi occultari non poſſet, quo tempore omnia eius tractationis indicia diligenter explorabantur: qui ſciuerat cum Fœderatis Ordinibus tam ſolerter, & conſtanter frequentia miſcere colloquia, atque in rem ſuam orare, ac perorare; ignoraturum-ne Gallici Regis interrogationibus, quamuis ſagacibus, & captioſis, reſpondere prudenter? Rumores verò non in Galliâ excitatum iri ab unius, aut alterius viatoris tranſitu: ſed in Europâ uniuersâ ab ijs, qui tractationem concordiæ tolerare nullo pacto poſſent.***

Igitvr Marchionis conſilio præpollente (ſeriùs tamen quàm ipſe voluiſſet) profectus eſt in Hiſpaniam cum Aurelio Spinulâ Neyus: neque ullam in itinere paſſus offenſionem, aut moram, breuì ad Aulam peruènit. In eâ exceptus magnâ beneuolentiæ, atque honoris ſignificatione: certâque rerum ab ſe geſtarum narratione ſummam omnibus attulit voluptatem. Lermæ Duci præ cæteris, qui religioſi Viri integritate, prudentiâque perſpectâ; & eum valde commendauit, & Marchionis conſilium de illo

in

Margin notes (left):
Agitur de mittendo in Hiſpaniam Neyo.
Repugnat Ibarra.
Prævalet Spinula; & mittitur.

Margin notes (right):
1607.
Spinula ad Regem, & Lermæum, 10. Iulij.
Idem ad Regem, 12. Iul.
Lermæ Dux ad Marchionem, 13. & 17. Auguſti.

1607. 12. Auguſti. in Hiſpaniam tranſmittendo laudauit. Rex ipſe eumdem ſæpiùs audiendo ſe oblectatum, datis ad Spinulam literis teſtatus eſt: eiusque acceſſum gratiorem futurum ſibi fuiſſe, ſi maturaſſet. Cùmque Neyus aſſeruiſſet Regi, Fœderatorum animos fore in tractatione concordiæ molliores, ſi onerarias eorum naues cum mercibus appellere ad Hiſpaniæ litora concederetur: ut nihil miſſum faceret benignitas Regia, quo publica quies, & tranquillitas ſtabiliri poſſet, ad Archiducem ſcripſit, ut ſi conueniens exiſtimaret, poteſtatem faceret ſex eorum nauibus Vlyſſipponem appellendi, totidem verò portubus reliquis Hiſpaniarum: deque re deliberatâ ſe ſtatim faceret certiorem, quò illas amicè, ac liberaliter excipi iuberet. Regiæ quòque erga Neyum beneuolentiæ argumento fuit, quòd tanquam rei bene geſtæ præmium, eidem numerari mandauit duo aureorum millia ad Bibliothecam inſtruendam; congruens munus homini & Religioſo, & literato. Quoniam verò ei diſcedenti Spinula dederat in mandatis, ut reditum acceleraret, ac ſub initium Septembris Bruxellis adeſſet: cùm Aulicis omnibus, & regijs Adminiſtris optimam de ſe, ſuâque agendi dexteritate opinionem inſeuiſſet; eodem comite Aurelio Spinulâ, ad exitum Auguſti remigrauit in Belgium.

Ab Rege Neyus excipitur benignè, ac liberaliter.

Aurel. Spinula ad Marchionem, 19. Iulij.

In Belgium redit.

Interea cùm Regia feriarum belli Confirmatio accepta fuiſſet ex Hiſpaniâ, ad eam Fœderatis exhibendam, miſſus ab Archiduce fuit Ludouicus Verreychius, quem in Belgicis negotijs Audientiarium appellabant. Is decimo Calendas Auguſti Hagam Comitis ingreſſus; poſtridie in Ordinum Conuentum euocatur. Aderant ibi cum Mauritio Populorum Delegati ferè quinquaginta. Illis cùm Verreychius paucis expoſuiſſet, quorſum aduenerat; ad proferendum nempe tam expetitum aſſensûs Regij Chirographum: magnopere poſtulauit, ut ex condicto Claſſem extemplo ab Hiſpanico mari reuocarent, aliaque præſtarent, quæ ad Regiæ Confirmationis aduentum ſe ſpoponderant effecturos. Accepto Chirographo, rogarunt Ordines, ut parumper cum duobus Delegatorum ſecederet. Poſt paulum reuocarunt: eique profeſſi ſunt: *Mentem unam Fœderatorum eſſe tractationem inſtituere conſtantem, honeſtam, chriſtianam. Regium verò Chirographum, quantùm ex primo eius aſpectu conijcere poterant, expectationi ſuæ minimè reſpondere. Quare ſpatium ſe petere id accuratiùs inſpiciendi; atque ut pleniùs intelligeretur à Delegatis omnibus (omnium quippe, à quibus miſſi fuerant, Populorum eam rem intereſſe) in patriam linguam vertendi. Paucos namque Concilio adeſſe Hiſpanicæ gnaros. Poſtmodum ad cuncta ſe reſponſuros, quæ vel ad Regiam Confirmationem, vel ad reuocationem nauium attinerent.*

Ex lit. Verreychij ad Albertum, Spinulam, Alios, 30. Iulij.

Ludouicus Verreychius defert regiam Cõfirmationem Fœderatis.

Ea non omnino probatur.

Po-

Postridie Mauritius eum conuiuio excepit. Quo peracto eumdem cum Brederodio ſeuocauit. Et reſponſum ab Ordinibus quamprimùm datum iri pollicitus: *Magnâ opus eſſe*, ait, *in eiuſmodi rebus perſpicuitate loquendi. Tùm ſe ſemper animum induxiſſe, Confirmationem, qualem poſtulabant, nunquam ab Rege venturam. Quæ prolata fuerat, ad rem non facere. Talem omnino formam eius eſſe debere, tamque claris expreſſam verbis, qualis Archiducis fuerat. Regem nempe cum Ordinibus Fœderatis agere velle, tanquam cum Populis omnino liberis, in quos nullum ius ſibi vendicet. Id apertè profiteri ſi neget Rex, omnem quòque cum eo tractationem concordiæ Ordines abnegare.* Die tertio Verreychium ſeptem conuenere Delegati. Quos inter præcipuus Barneueltius multa de rebus anteactis proloquutus, aſſeruit ad extremum: *Ex parte Fœderatorum aditum patefactum tractationi Pacis ingenuæ, ac diuturnæ. Alterius verò Partis agendi modum nimis artificioſum eſſe, atque ſuſpectum: cùm tamen Commiſſarius Neyus ſinceritatem promiſiſset. In Regij Chirographi principio magni momenti lineam deſiderari, quam in ſuâ formulâ Fœderati poſuiſsent. Eam non videri caſu, aut errore prætermiſsam. Totam Regis Confirmationem coarctatam eſse, atque in multis defectam. Simplicibus, & dilucidis verbis cum Belgis agendum. Illud verò in primis pro certiſſimo tractationis omnis fundamento ponendum: Fœderatos omnino pro liberis haberi velle, nominari, tractari. Id niſi priùs conſequantur, nullam tractationem inituros. Quippe haud ita rerum imperitos eſſe, quin ſciant: poſſe in poſterum Regem, Archiducemque iactare, ſe pactis, aut conditionibus non teneri: ſi quidem cum rebellibus conuenta non tenent, neque ſeruari fides debet non manentibus in fide. Igitur ſi nullum haberet aliud, quod proferret, Regium Chirographum, neminem eum tenere. Imò eius moram fore ſuſpectam: quemadmodum tanta etiam in totâ negotiatione tarditas ſuſpicionem faciebat, tempus, ac ſpatium ſuis commodis aucupandi.* Multis Verreychius ad obiecta reſpondit: ſed nullo fructu. 1607.

Quæ in illa diſpliceant.

In alio cum ſeptenis Delegatis congreſſu retulit Barneueltius: in ſupremo Ordinum Conuentu recentiſſimè habito ab omnibus reiectam Confirmationem Regiam, ut deficientem, & mancam non minùs re, quàm verbis. Nec ſibi quemquam eorum perſuadere poſſe, non haberi ab Archiduce aliam ampliorem, eique, quam ipſe poſtremam miſerat, ſimiliorem. Quare licèt ipſum remittere, quaſi tractatione deſperatâ, Ordines decreuiſſent; ſex tamen adhuc dierum moram eidem concedere, quibus melioris formæ Chirographum ab Archiduce impetraret. Denique ex his, alijsque congreſſibus frequenter initis Verreychius intellexit: de concordiâ verba fieri valde remiſsè: Mauritium

1607. tium in eam parum propenſum: pleroſque iam pigere, eò ſe cum Archiduce tractatione progreſſos, unde gradum reuocare arduum foret: poſtremò in procliui eſſe, ut abrumpatur tractatio, ſine ullâ ſpe illam redintegrandi. Hæc omnia ſignificauit clandeſtinis notis Alberto, ac Spinulæ Verreychius. Verùm plerique Belgici belli, aut harum ſeparatim Induciarum Scriptores, alia memorant in Regiâ Confirmatione à Fœderatis notata, quorum causâ illam omnino reiecerunt. Quòd ſcilicet in eâ Rex Archiduces, quaſi totius Belgij ſupremos Principes appellaret: quòd verba communia eſſent, & variæ interpretationis patientia: quòd formulæ ſolemnes in re tanti momenti prætermiſſæ: quòd non proprium Rex nomen ſubſcripſiſset, utì cum ſibi non ſubiectis conſueſset; ſed titulum dominatûs indicem; Ego Rex: quòd in papyro ſcripta eſset, non autem in membrana, ut in grauioribus negotijs aſsolet: quòd demum minore ſigillo, quàm adhibeatur in publicis Chirographis, obſignata.

Ciſre. Gaſpar Ens, Haræus, Bentiuolus. Meurſius, Baudius.

A T Archidux, & Marchio cùm aliam nullam haberent, quam proferrent, Regiam Confirmationem: ad Regem illico certum hominem allegarunt cum literis, quibus aut aliud Chirographum poſtulabant, nè ſyllabâ quidem à formâ, quam priùs miſerant, diuerſum: aut certè Regiæ voluntatis ſignificationem. Interea verò nè diſſolueretur negotiatio, iuſſit Albertus Richardoto Præſidi, ut Verreychio ſuo nomine ſcriberet. Voluiſſe ſe de rei euentu Regem facere certiorem: neque ipſi antè reſponſum dare, quàm ab Rege acciperet: eamdemque cautionem Spinulæ præſcripſiſſe. Interim cùm tractatio tantùm proceſſerit; æquum non eſſe, ut ob aliquam in Chirographi formâ diſcrepantiam, bellum reſumatur, aut Claſſis reuocatio retardetur. Cauſam, cur præfinito ab Ordinibus tempore urgente, reſponſum ab Archiduce, ac Marchione non fuerit, hanc is Regi reddit. Vt nempe, ſi tractationem abrumpere Fœderati velint; iure ille ſuo intercedere poſſit, affirmans, æquitati conſentaneum non videri id priùs agere, quàm ab Archiducis Aulâ reſponſum detur. Et ſapiens conſilium non caruit ſucceſſu. Namque dum Verreychius ab Archiduce, Archidux ab Rege reſponſionem expectant; Delegati, nè tempus fruſtra dilaberetur, multos dies mane, ac veſpere conuentus habuerunt: ac pòſt varias deliberationes, poſtremò decreuerunt continuare ceſſationem armorum, & Claſſem reuocare. Ineundæ quieti à naualibus pugnis diem dixere Nonas Septembris. Maiorem verò tractationem non antè inchoandam pronunciarunt, quàm ab Rege Confirmatio talis acciperetur, ut formæ, quam ipſi tradiderant, ab omni parte reſponderet;

Alia Cõfirmatio, quæ placeat Fœderatis, petitur ex Hiſpania.

Marchio ad Regem, ultima Iulij.

eaque exprimeretur ſermone vel Latino, vel Belgico, vel Gallico. 1607.

Hiſpani Regi pietas, & indulgentia.

Vbi peruènit ad Regem, tam malè acceptam à Fœderatis Confirmationem ſuam; quos animo ſenſus indignationis conceperit, facili coniecturâ aſſequetur quicunque reputauerit animo, tantum Orbis terræ Principem à Populis, ſuæ quondam ditioni ſubiectis, minùs honorificè habitum, quàm ſi pares cum paribus egiſſent. Tanto tamen maioris Diuini obſequij (quod ipſe ſuis in literis frequenter inculcat) & publici boni, ac Pacis poſt tam diuturnum, ac luctuoſum bellum propè neceſſariæ, ſtudio flagrabat: ut non dubitarit, quod illi tam obſtinatè poſtulabant, indulgenter concedere. Scripſit itaque ad Marchionem: *Quamquam à Fœderatorum peruicaciâ, eâque, quam inſtituerant, agendi ratione parum boni ſperari poſſet; Diuinum tamen obſequium præ cæteris omnibus ſpectando, ſuiſque utilitatibus, atque ipſi exiſtimationi anteferendo; tam obnixè efflagitatam eis ſe libertatem concedere. Sed cum ea conditione, ut liberum ipſi quòque, publicumque permittant in ſuis Prouincijs Catholicæ Religionis exercitium: idque quamdiu vigebit, tamdiu ius libertatis duraturum.* Ita Princeps optimus obedientiam Romanæ Sedis præhabebat ſuæ: ut quos ab imperio ſuo quodammodo emancipabat, principatui Religionis ſubiectos eſſe contenderet. 17. Auguſti.

Eiuſdem literæ ad Marchionem.

Marchionis reſponſio.

Ad hanc Regiæ voluntatis ſignificationem reſcripſit Archiducis nomine Spinula. *Eum quidem ſcopum utrique in omni tractatione propoſitum iri. Non tamen mutuum illud pactum ſanciri poſſe, niſi in ampliſſimo utriuſque Partis Delegatorum congreſſu: ubi ageretur de Pace, aut maioribus Inducijs. Neque enim ante concordiam ſtabilitam palàm aſſenſuros Fœderatos de Religionis Catholicæ libero uſu: nè Principes Sectarios, ſiue Proteſtantes (ut appellant) fœdere ſibi deuinctos offenderent, atque ab ſuis Partibus abalienarent. Quare optimum factu videri, ante congreſſum illum oſtendere ſolùm Fœderatis, non autem tradere Confirmationem Regiam, qualem ipſi omnino requirebant. Eam namque ni viderent, in nullam unquam tractationem venturos. Inito verò congreſſu, pro libertate Regio aſſenſu permiſſâ, Religionis Catholicæ liberum exercitium ab eis exigere. Ita futurum, ut vel Pax ineatur, duabus hiſce præſertim conditionibus mutuò acceptis: vel hæ ſi renuantur, nihil altera Pars alteri donet, ſed utraque in priſtino rerum ſtatu perſiſtat.* 7. Septemb.

Spinulæ aguntur gratiæ Regis nomine.

Ob hæc, aliaque tam opportuna conſilia, ſummamque in totâ negotiatione Marchionis ſedulitatem; iuſſit Rex, ſuo nomine ab Lermæ Duce gratias eidem ingentes agi; ſtimuloſque addi, ut pari in poſterum ſtudio, atque ardore rem tanti ad Diuinum, ac Regium obſequium momenti in optatum finem promoueat: to- Lermæus ad March. 18. Septembris.

toque

1607. toque præcipuè pectore incumbat, ad publicum Catholicæ Religionis uſum ſanciendum. Eâ namque ratione Regis indulgentiam in ſuos quondam Populos, deinde rebelles, quæ nimia pleriſque videatur, tam Diuino, quàm Humano iudicio probatum iri.

Vido Bentiuolus Pontificius in Belgio Nuncius.

Per eos dies Belgicam Archiducis Aulam adierat nouus Pontificius Nuncius Vido Bentiuolus Archiepiſcopus Rhodienſis: qui cum hanc ferè totam Induciarum tractationem præſens nouiſſet: aliaque eò ſpectantia ab Oratoribus Principum, cæteriſque Archiducum Adminiſtris comperta haberet; in ſuis primùm deſcriptionibus Belgij, poſtmodum verò in parte Hiſtoriæ de Belgico bello poſtremâ eam ſapienter expoſuit.

Nouum confirmationis Chirographũ ex Hiſpania.

A Fœderatis damnata defenduntur.

Nova interim ex Hiſpaniâ venit in Belgium Regia, & quidem gemina, Confirmatio cum longioribus literis ab Rege ad
18. Septembris. Marchionem datis. In his, *Singula ſe diligenter expendiſſe*, Rex ait, *quæ priùs miſſo Chirographo à Fœderatis obijcebantur. Et promptum, ac facile ſibi eſſe obiecta refellere. Nam quòd Hiſpanicâ linguâ exaratum, & non ſuo nomine, ſed Regis titulo ſubſcriptum eſſet; ægrè ferri non debuiſſe, quia minimè nouum: ſed auitum eum eſſe Regum Maiorum ſuorum morem. Ita Parentem ſuum ſemper victuræ memoriæ cum Rege Galliæ in Veruini Pace egiſſe: ita ipſum ſe cum Angliæ Rege: ita cum Regibus, Principibus, ac Rebus-publicis conſueſſe. Ac recentiſſimè ſe formam eamdem uſurpaſſe cum Gallico Rege in confirmatione iuriſiurandi pro Pace Veruini. Quòd ſi Gallicus apud Hollandos Orator contrarium affirmauit; vel ignoratione rei, vel Partium odio peccaſſe. Ritum eumdem ſeruatum à Caſtellano Comite Stabuli, qui cum Angliæ Rege idem ſuo nomine præſtitiſſet. Quòd verò in eo Fœderati nequaquam declarabantur liberi, & nullius iuri ſubiecti; ideo factum, ut ea declaratio tùm ijs concederetur, cùm ipſi viciſſim uſum Catholicæ Religionis liberum, publicumque in ſuis Prouincijs concederent. Tempus autem ad hanc quaſi mutuam donationem opportunum maximè ſibi viſum, quando tractatio maior inſtitueretur. Ita quippe palàm fore Orbi terrarum, verum Dei cultum, & Catholicam Religionem eſſe ſibi omni ſuo iure, ac dominatu potiorem. Fœderatis verò longè diuturniorem, ac ſtabiliorem eam libertatem futuram, quæ non ſimplici declaratione permitteretur; ſed quaſi iure tribueretur in operis tam æqui, pijque compenſationem. Hunc ad finem mitti Chirographum, in quo mens hæc Regia exponatur. Quòd ſi tamen illi declarationem hanc tàm ardenter affectatam differri in tempus illud nolint; adeòque ſinè eâ tractationem omnem recuſent: alterum ſe Chirographum mittere in eam planè formam, quam ipſi præſcripſerunt: quod oſtendi tantùm in præſens poſſit, non autem tradi. Hinc intelligi à Fœderatis debere, quàm*

clementer ab ſe eum ipſis agatur: à cæteris verò, nihil omnino per ſe ſtetiſſe, quò minùs concordia ſuccederet. 1607.

His Regijs literis, & Chirographis acceptis à Spinulâ, & cum Archiduce communicatis; vocauit is in conſilium Marchionem ipſum, Richardotum, & Verreychium, aliosque Conſiliarios. Cùmque utraque Confirmatio propoſita fuiſſet in medium; unâ omnes ſententiâ cenſuerunt, poſteriorem ad Fœderatos mittendam, ubi Religionis nulla mentio. Exploratum quippe cunctis erat, non ſolùm eam conditionem ante maiorem tractationem propoſitam reiectum iri: ſed periculum etiam eſſe, nè Catholicæ Religionis odio in ſuis Conuentibus decernerent, ut de illâ nè in ipsâ quidem præcipuâ tractatione ageretur. Quamobrem de hâc pariter actum fore.

Manſicidor. ad Marchionē, 6. Octob.

Marchio ad Regem, 11. Octobris.

Missi verò ad Confirmationem Regiam exhibendam, eiusque non exemplar, ſed exemplum tradendum, Commiſſarius Neyus, & Audientiarius (ut vocant) Verreychius. Hagam Comitis hi peruenere nono Calendas Nouembris: ac poſtridie datus eis Senatus. Frequentiſſimus hic fuit ex centum ferè primarijs fœderatarum Prouinciarum Viris. Tanta erat Regij huius Chirographi expectatio: tanta in ijs Populis cupiditas, ut liberi ab eo Rege declararentur, qui dominatum in eos ſuum repetere tot annorum bello, tam immani pecuniarum, & ſanguinis profuſione contenderat. Intererant præ cæteris Mauritius, Guillelmusque Naſſauij. Cauſam illi expoſuere principio aduentus ſui. Tùm Regiæ Confirmationis exemplum tradidere. Quod coram omnibus cum exemplari collatum. Hoc ſibi cùm reſumpſiſſent Archiducis Internuncij, ſeceſſerunt. Paulò pòſt reuocatos percontatus eſt omnium nomine Barneueltius. Ecquod aliud ſuper eâ re ſcriptum haberent? Negantes illos, rogauit ut in ſcriptis traderent, quæcunque ore protuliſſent. Promiſere: ac die poſtero promiſſa præſtitere.

Neyus, & Verreychius Hollandiam petunt.

Ex eorum relatione 29. Octobr.

In Senatu frequētiſſimo audiuntur.

Dies multos mane, ac veſpere Ordines quotidianos habuere Senatus. Quid in ijs ageretur, Neyus, ac Verreychius ignorabant. Per familiares tamen aliquot compererunt: parti eorum maximæ Regiam Confirmationem placere. Verùm quòd formæ ab eis traditæ non omnino congrueret: & aliqua præterea ad finem adijcerentur; non eam priùs acceptum iri, quàm ſingulis Prouincijs exhiberetur. Quare plurima iam ad eas exempla tranſmiſſa: ſimul etiam cum Gallico, Anglicoque Oratoribus communicata: atque ab his ad ſuos Reges miſſa. Magnum quippe negotium erat, quod tantam Europæ partem occupabat. Ijdem Oratores officij causâ Archiducis Internuncios inuiſerunt: colloquijsque (uti fit) etiam

Regum Oratores tractationis conſcij.

1607. etiam inter infenſos humaniſſimis inter ſe habitis, operam omnem ſuam verbis ampliſſimis polliciti ſunt, ad Regis Hiſpani mentem optimam proſequendam.

SEX elapſis diebus, in Curiam iterum euocati Neyus, & Verreychius. Octo dumtaxat aderant Delegati: Hollandiæ bini, cæteri è ſingulis Prouincijs. Barneueltius omnium nomine prolocutus. *Perlecto Confirmationis exemplo, multa in eo deſiderari. Non prorſus conuenire cum formâ à Fœderatis Verreychio traditâ: neque in eo contineri, firmatum id ab Archiduce, ac magno ſuo ſigillo iuſſum obſignari: Hiſpanicâ linguâ ſcriptum: & Regis titulo, non Philippi nomine ſubſcriptum. Vbi ſermo de tractatione futurâ, voces, ac lineas magni momenti omiſſas: neque id fortuitò factum, ſibi perſuadere.* Neque poſterior Cõfirmatio ſatiſfacit Fœderatis.

HIS dictis denuo rogauit, an Chirographum aliud apud ipſos eſſet. Negarunt illi: ac ſubiecere. *Nullius eſſe ponderis, quæ deeſſent. In eo, quod præcipuum erat, ac tantopere Fœderati exigebant, ut nempe liberi appellarentur, iam ipſis factum ſatis. De Hiſpanicâ linguâ, & Regis ſubſcriptione, non eſſe quod immutari contenderent: quandò is eſſet Hiſpanici regni ritus cum Regibus, ac Principibus cunctis ſeruatus. Eam ergo conſuetudinem Belgæ Hiſpaniæ relinquerent: ut Hiſpani Belgis Belgicas relinquebant. Relicturos ſe,* reſponderunt, *poſtquam Verreychius eis oſtendiſſet, uti pollicitus fuerat, Gallicæ, Anglicæque Pacis Chirographa eâ ratione ſcripta, atque ſubſcripta.* Illud etiam Fœderati quæſierunt: an ubi maiorem tractationem inirent, ſibi, tanquam liberis, liberum futurum eſſet ea cuncta recuſare, quæ contra ſuam libertatem proponerentur. Reſponderunt hi: cùm liberi forent, ut liberos ſe geſturos. Id verò opportuniùs in tractatione declaratum iri. Certum tamen ipſis eſſe debere; non conueniente concordiâ, utramque Partium in ſuo iure manſuram. Ad extremum cùm illi dicerent: De rebus actis omnibus ad maximum Ordinum Conuentum referendum; ac breuì datum iri reſponſum: congreſſus ſolutus eſt. Ab Archiducum Internunciis defenditur.

PER eos dies Ordinum Commiſſarius (ut appellant) Archiducis Internuncios adijt, retulitque: imperatum ſibi, ut Hiſpanos unum & viginti, captiuos in Hollandiâ, Antuerpiam perduceret. Præcipuos ex ijs Petrum Velaſcum, & Conſaluum Fernandium. Pro illo ſoluiſſe Ordines eis, quorum intererat, ſexies mille florenos. Compertum quòque clandeſtinis literis ex Verreychio: Gallicum Regem Mauritij Comitis operâ concordiæ aduerſari: atque hunc dictitare ſolitum: Ordines, ſi ſe audiant, attentè perpenſuros, quid agant: neque facilè fidem habituros. Galliæ Rex, & Mauritius Paci aduerſantur.

RE tandem in frequentibus Ordinum Senatibus, cumque Regum Fœderatorum Oratoribus diu, múltumque conſultatâ; quar-

to Nonas Nouembris Neyo, ac Verreychio huiuſmodi reſponſum datum. *In poſteriore Confirmatione Regiâ non ſolùm linguam, & ſubſcriptionem non placere: ſed multa quòque verba addita, multa detracta contra formam ab Ordinibus traditam. Sed illam præ cæteris clauſulam tolerari non poſſe, quâ Rex pronunciabat: Si præcipua tractatio Pacis, aut longiorum Induciarum, in quâ tam de Religione, quàm de rebus alijs controuerſis agendum eſſet, minimè procederet, neque Pax, aut tales Induciæ ſancirentur: eam libertatis declarationem irritam fore; neque quidquam Regi, atque Archiducibus de priſtino iure deceſſurum, aut Fœderatis acceſſurum. Eam conditionem appoſitam magno fuiſſe Ordinibus incitamento, ut inſtitutam tractationem diſſoluerent. Nè tamen tam pium negotium, atque uniuerſo Belgio tam ſalutare præcideretur; ab eiſdem decretum, ut id Chirographum ſingulis Prouincijs inſpectandum mitteretur: eoque perſpecto, poſt ſex hebdomadas ſignificarent, an iri in tractationem concordiæ placeret. Diſertiſſimis verò verbis teſtari, nullo unquam tempore ſe quidquam admiſſuros, quod ullâ ratione regia illi Confirmationi, Archiducumque promiſſis aduerſaretur, aut intelligi poſſet aduerſari. Quod ſi tractatio promoueretur, certò ſeſe confidere, nihil in eâ vel Regis, vel Archiducum nomine propoſitum iri, quod præſentem ſuum publicum ſtatum læderet, aut Ciuium ſaluti minùs conſentaneum foret.* 1607.

Nouæ Fœderatorũ querelæ de regio Chirographo.

POST hæc ut Regium autographum, ex Archiducis ſponſione ſibi traderetur, Ordines poſtularunt. Negauere illi id præſtare ſe poſſe. Traditum ipſis exemplum, quo exiſtimare deberent, ſibi factum ſatis. Vehementer ad hoc reſponſum commoti, tumultuari cœpere, conclamantes: *Id verò eſse totam tractationem abrumpere. Cùmque tam diſertè Chirographo adiecta foret conditio: neutram Partium quidquam detrimenti paſſuram, ſi concordia minimè firmaretur; non videre ſe cur exemplar denegarent; niſi ad nectendas moras, ſpatiumque captandum, ut nouis artibus fallerent.* Eòque progreſſa hæc ſuſpicio, ut parum abeſſet, quin res tota peſſumdaretur. Quare opportuniùs cenſuere Internuncij, tumultuantibus non obluctari. Ac Neyus in ſe recepit, Bruxellas excurrere, & ſuper eâ re voluntatem Archiducum explorare. Quod ubi eſt exequutus; Archiducibus, Spinulæ, cæteriſque Conſiliarijs viſum fuit; non ob eam rem tractationem præcidendam; animo præſertim reputantibus; autographum ipſum, ſi Pax eueniret, in eorum poteſtatem permiſſum iri; ſin minùs, nullam vim habiturum.

REVERSVS Hagam Neyus, in Senatu renunciauit ab Archiducibus: *Concedere ipſos Fœderatis Regiæ Confirmationis exemplar, cum his tamen conditionibus. Primò, ut acceptionis indicem ſyngrapham* Lariceunta.

darent.

1607. *darent. Deinde ut eâdem profiterentur, in aſſenſu Regio impetrando ſibi ab Archiducibus factum ſatis. Ibidem poſtremò pollicerentur, ſi minùs concordia ſuccederet, ſe reddituros.* Neque huic traditioni conditionibus obligatæ Ordines acquieuere. Secundam præcipuè, tertiamque recuſarunt: illam, quòd Confirmatio Regia non talis eſſet, qualem Archiduces promiſerant, hoc eſt Fœderatorum formulæ congruentem: hanc, quia ſi Pax non conſtitueretur, effectus nullus Chirographi futurus erat: quod perinde cenſendum, ac non habere. Hâc autem ambitione Fœderati tenebantur (quod ipſorum non nemo ſcripſit) ut pignus illud imperij, quaſi Palladium libertatis, apud ſe perpetuum eſſet.

Baudius lib. 1.

HAEC illorum in omni ſuorum commodorum puncto mordicus obtinendo peruicacia: & nolle in re quantumuis minimâ quidquam ſui iuris concedere: cùm contrà Archiduces, ac Rex Hiſpaniarum tantum de ſuo conceſſiſſent, ac penè de maieſtate declinaſſent; ſupra quàm dici poſſit, altè, acriterque Internunciorum animos vulnerauit. Verùm tam ardens erat, in Neyo præſertim, illius ad exitum perducendæ concordiæ deſiderium; ut ſenſu doloris, atque indignationis diſſimulato (quandò aliter res procedere non poterat) non dubitarit hic ſe rurſus offerre, ad iter eius rei gratiâ Bruxellas versùs repetendum. Iuit, rediuit, retulit ab Archiducibus liberam facultatem Regium autographum ſinè ullâ prorſus conditione in manus Ordinum tradendi. Ægrè admodum dijudicare quis poſſit, maior-nè fuerit Fœderatorum in poſtulandis omnibus, atque extorquendis, quæ forent è re ſuâ, confidentia, & pertinacia: an Archiducum in concedendis omnibus, quamuis ſibi parum utilibus, aut honorificis, facilitas, atque indulgentia. Sed extrema belli pernicies tot annos tam luctuosè tolerata, & Pacis in miſero, diſcerptoque Belgio ſumma neceſſitas res ad huiuſmodi conditiones compulere.

Regium autographũ traditur Fœderatis.

HIS in hunc modum conſtitutis, Neyus, & Verreychius Brùxellas; Delegati ad ſuas quique Prouincias reuerſi ſunt: atque hi quidem cum Ordinum mandatis; ut quæ geſta erant in habitis Conuentibus, ad ſuos Populos relatis, eorumque rogatâ ſententiâ de tractatione Pacis, aut maiorum Induciarum; quarto Idus Decembris Hagam iterum conuenirent. Antequam ijdem diſcederent; allatæ ſunt ab Imperatore Rodulpho Secundo literæ ad Ordines Fœderatorum ſeptimo Idus Octobris datæ. Commemorabat in eis Cæſar: *Quanto conatu, atque ardore Maximilianus Pater Belgicis motibus, belloque tam exitiali finem imponere ſtuduiſſet: quantum ipſemet curæ, ac ſollicitudinis ad eumdem finem impendiſſet. Id manifeſtè teſtari Fœderatis miſſas ab ſe toties eam ob cau-*

Querelæ Cæſaris cum Fœderatis de rebus ſe inſcio actis.

ſam

ſam legationes. Iam verò ſe inconſulto, ſe inſcio, non modò ceſſationem armorum ad certum tempus inſtitutam; ſed condictam quòque tractationem perpetuæ Pacis, vel Induciarum ad multos annos: id verò ſibi valde nouum, ac mirum accidiſſe, nec niſi ægerrimè ferendum. Imò (quod magis videatur obuiàm ire Maieſtati, ac iuribus Romani Imperij) voluiſſe Prouincias Fœderatas ab Archiducibus, atque ab ipſo Hiſpano Rege liberas, & nulli ſubiectas declarari: cùm tamen nemini ignotum, aut dubium ſit, Belgium eſſe Sacri Feudum (ut appellant) Imperij: quemadmodum ex Cæſarum tabulario, publicisque monumentis apparet. Quamobrem intelligerent Ordines, niſi de conſenſu, & auctoritate Cæſaris, nihil in eâ re ab ipſis innouari poſſe, aut immutari. Quidquid ſecùs factum fuiſſet, aut fieret; irritum prorſus, ac nullius ponderis futurum. Idcirco optare ſe certiorem ab ipſis fieri, quò res uſque eſſent progreſſæ; quæ mens, quod-ve conſilium in poſterum: nè quid maieſtas Imperij detrimenti pateretur. Denique ſuo ſe iure poſtulare, nè ſinè aſſenſu ſuo negotium promouerent, aut aliud quid aggrederentur, quod imminutum iret Cæſaream auctoritatem. 1607.

De illis variæ ſententiæ.

QVAMVIS hæ literæ tam apertam continerent de Fœderatis querimoniam, & rerum geſtarum redargutionem: uti tamen humana ingenia prona ſunt ad quærendum in ſcirpo nodum, ac ſuſpicionum umbras in mediâ luce fingendas; non defuere, qui crederent, ſcriptas eas ad eleuandam eorum, quæ in maiori tractatione ſancirentur, auctoritatem, ubi propria cuiusque Partis utilitas poſceret. Factum id quòque conſilio Regis Hiſpani, ac velut ex condicto, ſuſpicio fuit. Alij verò interpretabantur, mentem Cæſaris eſſe, fœderatas Prouincias à Burgundico principatu eâ tractatione diuulſas, in ditionem Imperij reuocare.

Apud Baudium.

Apud Gaſparem Ens.

Reſponſio Fœderatorum.

AD eas literas Ordines ſub initium ſequentis anni reſponderunt. *Mirum ſibi pariter accidiſſe, Maieſtatem Cæſaream neque ab Rege Hiſpaniarum ſanguine tam propinquo, neque ab ipſo germano Fratre Alberto Archiduce factam certiorem de re tanti momenti, atque ad ipſos non minùs, quàm ad Fœderatos ſpectante. Id ſi priùs in ſuam notitiam perueniſſet, nunquam ſe fuiſſe commiſſuros, ut officium tam æquum, tam conueniens à Cæſare deſideraretur. Replicaret memoriâ, quoties & antè quàm Belgio præficeretur Matthias Archidux, & quando præfuit; implorata fuerit, ſed fruſtra, Cæſarea Maieſtas ad ſubleuandos Belgas preſſos Hiſpanico dominatu. Illud etiam meminiſſet, quod ſe auctore, ac ſequeſtro actum fuerat anno ſalutis milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo nono: cùm ab ſuis Legatis omni ope tentatum reconciliare ſubiectos Populos Principi ſuo Regi Hiſpaniarum. Sed in nihilum ea tentamenta recidiſſe, quòd eodem tempore hoſtilia in Belgas exercebantur. Quare coactos ſe fuiſſe ſummis malis extrema*

adhi-

1607. *adhibere remedia: Edictoque promulgato, abſoluere ſe ſacramento, quo Philippo Regi ſemet obſtrinxerant. Exinde Prouincias aliquot fœdere coniunctas ſe geſſiſſe pro liberis; & liberas poſtmodum à multis Regibus, Principibus, ac Rebus-publicis habitas. Ad eam libertatem tuendam, bellum ingens multos annos continuatum aduersùs potentiſſimos Hoſtes, cum incredibili ex utrâque parte tum pecunia, tum ſanguinis profuſione. Cùm tamen eodem tempore, tam Cæſari, quàm alijs Principibus teſtarentur; nihil ſibi magis eſſe in votis, quàm ſtabilem, atque honeſtam Pacem. Sed eam non alio ſe pacto unquam amplexuros, quàm ut empta tam carè libertatis poſſeſſores haberentur. Quare cùm recentiſſimè Albertus, atque Iſabella Archiduces concordiæ tractationem obtuliſſent; illam non antè inire voluiſſe, quàm ab ijſdem publicis, atque obſignatis literis liberi Populi nominarentur. Quam declarationem ab Rege quòque Hiſpaniarum tres intra menſes confirmatum iri, pollicitos eoſdem, præſtitiſſe. Cæterùm ſe minimè dubitare, quin Cæſar, alijque Imperij Principes, pro ſuâ in Belgas perpetuâ voluntate, hanc Pacis, hoc eſt communis quietis, & ſecuritatis tractationem æqui bonique facturi ſint; adeòque promoturi, ut expetitum à bonis omnibus exitum conſequatur.*

TALE reſponſum Ordinum fuit; eâ prætermiſsâ epiſtolæ Cæſareæ parte, in quâ feudum Imperij Belgium dicebatur: ideoque, ſi quid ſinè ipſius conſenſu de ſuo ſtatu Belgæ conſtituiſſent; irritum futurum. Cauſam eius præteritionis hanc alij afferunt: nè quæſtione intempeſtiuâ in medium productâ, mora rebus, quæ tùm agitabantur, inferretur. Alij, quòd cùm ſe armis Fœderati contra potentiſſimum Regem in libertatem vendicaſſent, & difficillimis temporibus ſubſidium à Cæſare fruſtra poſtulaſſent; non videbant, cur ſe ſubiectos Imperio declararent. Alij, *quia & refellere odioſum, & fateri ingloriùm.*

Gaſpar Ens. *Baudius, & ex eo Thuanus.* *Grotius.*

SVB huius anni finem Daniæ Regis in Belgium venère Legati, Iacobus Vleſeltius Regni Conſiliarius, & Ionas Chariſius Iuris-conſultus; ut Fœderatos conſilijs ſuis in Pacis tractatione iuuarent: cùm paulò antè tres è Daniâ Legati Fœderatorum, peracto ſuo munere, rediiſſent in Belgium; Iacobus nempe Boulenius, Nicolaus Simonius, & Iacobus Magnus. Brandeburgenſis quòque Cæſarum Elector Hieronymum Diſcouium, qui erat ipſi ab arcanis conſilijs, ad Ordines legauit. Palatinus item Septem-Vir Hippolytum à Collibus, Conſiliarium, & Iudicem Aulicum. Et Haſſiæ Lantgrauius (ut vocant) & alij Germaniæ Principes Legatos Hagam Comitis miſerunt. Perinde quaſi Pacis hæc tractatio omnium intereſſet. Niſi potiùs fœdus, & amicitia, quæ ipſis cum Belgio fœderato intercedebant, in re tanti momenti tranſi-

Variorum Legati Principũ in Belgium veniunt.

ſigendâ, hæc Legationum officia poſtularunt. Hi Principes, alijque Reges, Gallicus nempe, atque Anglicus pro varietate ſuarum utilitatum, ac prout erant, vel erga Hiſpanos, vel erga Fœderatos affecti, variè quòque de Pace ſentiebant. 1607.

Gallici Regis ſollicitudo de Pacis tractatione.

Henricvs præcipuè Galliarum Rex magnâ ſollicitudine in eam tractationem imminebat. Miſerat iam (ut antea dictum) lectiſſimos Oratores. Finis ei propoſitus verior, interiorque, ut in partem negotiationis veniret, atque auctoritatis ſuæ metum Hiſpanis inſinuans, eos adigeret ad ipſum confugere, eumque ſuarum controuerſiarum Arbitrum conſtituere. De rei autem exitu; quem ſibi potiùs duceret expetendum, valde ambiguus animi erat. Vt omni concordiâ deſperatâ, bellum atrocius reſurgeret, ſibi commodius opinabatur. Sic enim & Hiſpanorum vires attererentur quotidie magis: & ſi fortè Belgium is uniuerſum amitteret, eius reliquæ Galliæ rurſus adiungendi poſſet in ſpem venire. Contrà verò eam Pacem, ut alijs, ita ſuo quòque Regno ſalutarem exiſtimabat; ubi in animum incurrebat ætas ſua decliuis in ſenium, Filiorum immatura bellis; ciuiles motus in Galliâ nec inuſitati, nec contemnendi, præſertim ſi quid ſibi humanitus accideret. Sed neque finitimos Belgas, ſubmoto bello futuros terrâ potentiores, ut mari iam erant; facere videbat admodum in rem ſuam. Siquidem ſui Regni Sectarijs, ac rebellibus expeditum, paratumque in proximo fuiſſet Hæreſeos in Belgio quietæ, ac ſecuræ ſubſidium. In hac alternatione votorum, atque ancipiti mente poſitus Henricus, ad inſpectandos ſollicitè tractationis progreſſus, totus incumbebat. Neque quidquam à Fœderatis ſe inconſulto conſtitutum iri, ſibi facilè perſuadebat, ob ſummam apud eos auctoritatem ſuam. Ad hoc negotium ſcitè, accuratèque peragendum aptiſſimos miſerat (uti memorauimus) ſuæ voluntatis Adminiſtros Ianinum, & Roiſſium. Vterque pedem fixerat Hagæ Comitis, ubi Fœderatorum Conuentus habebantur: uterque tractationis particeps erat. Ianinus verò potiſſimùm in partes omnes intentus, quidquid eueniret, circumſpectabat: atque in intimam negotiationem ſe magis, magisque inſinuabat in dies. Id quod Archiducibus, atque Hiſpanis ſuſpicionum fomitem, ac ſollicitudinum ſuggerebat. Et iam utrique in animum inducebant, ſinè Gallici Regis auctoritate non poſſe id negotij ad exitum perduci. Quod ab eodem Rege ſignificatum videbatur, cùm redeunti ex Hiſpaniâ in Belgium Commiſſario Neyo conqueſtus eſt: quòd in eâ tractatione Concordiæ tantùm progrederentur Catholicus Rex, atque Archiduces, re tali ſecum minimè communicatâ.

Mi-

1607. Minor erat Anglici Regis ſollicitudo: maior, ut bellum prorogaretur, propenſio. Ipſe namque, quamuis finitimus etiam Belgis Fœderatis, ab eorum potentiâ Regnis ſuis metuere non poterat, quæ mari ſatis eſſent circumuallata, hæreſique ſcatentia non minùs, quàm illa pars Belgij, eâque coniunctione ſecura. Angli quòque, Scotique Fœderatis magno numero militantes, eos in amicitiâ retinebant. Ab Hiſpano magis timendum Anglico nomini videbatur; quòd ille Belgico bello expeditus, arma vertere poterat ad tutandam Hiberniam Catholicis frequentem, Catholico Regi amicam, Anglis infenſam. Verùm Iacobus Rex ad ſtudia literarum, quàm ad arma, procliuior cùm eſſet; & contra Catholicos calamum vibrare promptior, quàm gladium: & pugnare magis gauderet cum feris, quàm cum hominibus; ad Pacem in Belgio ſtatuendam, credebatur ipſe etiam tandem inclinaturus. Quò & illum trahebat pecuniarum penuria, ob quam admodum leuia potuiſſet Fœderatis bellantibus ferre ſubſidia. Parum quippe conueniens ducebat exiſtimationi regiæ, bellum ſuadere conſilio, & auxilio non fouere. Non ideo tamen minoris faciendum Fœderatis cum eo Rege fœdus, & amicitia; quandoquidem ex eius Regnis aſſiduæ ipſis (uti diximus) Copiæ ſuppetebant. Quamobrem & ubi primùm venerunt in Belgium eius Legati, libenter admodum, atque honorificè excepti; & participes conſiliorum, ac rerum ſubinde geſtarum effecti; & in Conuentus frequenter adſciti. Regis Anglici de eadem ſenſus.

Cvm hi, alijque Principes eam Pacis tractationem per ſuos Legatos accurarent: plures tamen Aduerſarij eiuſdem erant, quàm Fautores. Imò tum amici Hiſpanæ, Auſtriacæque potentiæ, tum eidem infenſi, nè Pax illa componeretur, optabant. Hi ut Belgico bello tam pertinaci, tam ſumptuoſo, tam pernicioſo, Hiſpanicæ vires, & dominatus paulatim attenuarentur: atque arma contra eos Hoſtes admodum occupata, aduersùs alios vel nulla eſſent, vel inualida. Illi verò, quòd conditiones eius concordiæ parum dignæ videbantur tanti Regis maieſtate; quæque multum de Hiſpanâ exiſtimatione detraherent. Ijdemque tantam Fœderatorum in ſuis commodis obtinendis, ac peruincendis omnibus ſuperbiam ferre non poterant. Quare non temere Marchio aſſeuerabat: *In diſturbandâ Pace plus ſibi negotij Amicos faceſſere, quàm Hoſtes*. Rectèque coniectatum à Sapientibus fuit: *Magni emolumenti eam Pacem fore, ad quam impediendam tantos adhiberent conatus Hiſpanorum æmulatores; & contra quam cuncti ferè Europæ Principes coniuraſſe viderentur, nè ſcilicet bello vacuus, & quietus regnaret Hiſpanus.* Hiſpanorum tam Amici quàm Hoſtes Paci aduerſantur.

Ex lit. Spinulæ ad Viuam, 22. Decembr. Viuæ ad Spinulã, 17. Nou.

Prouinciarum Delegati conuentus habent.

Iam Prouinciarum Delegati Hagam conuenerant, ex ipſarum ſententiâ definituri, an ineunda Pacis tractatio. Igitur decimo tertio Calendas Ianuarias in Senatum frequentiſſimum coëuntes; ſuæ quiſque Prouinciæ, aut Ciuitatis, quæ ſuffragij ius haberet, protulere in medium mandata. Ea verò ferè cuncta eiuſmodi erant. *Quamuis in Regiâ Confirmatione vitium aliquod deprehenſum fuiſſet; tractatio tamen ſiue de Pace, ſiue de Inducijs diuturnis cum alterius Partis Delegatis ſuſciperetur. Verùm illud in uniuerſâ negotiatione maneret immotum, atque inconcuſſum: nihil ut unquam vel Hiſpano Regi, vel Archiducibus concederetur, quod Prouinciarum libertatem imminutum iret, aut in ſtatu tam Religionis, quàm Rei-publicæ ſupremum earum ius, atque imperium violaret.* Dies aliquot ſupremus Ordinum Senatus eâdem ſuper re habitus: cui præter Naſſauios Comites Mauritium, atque Guillelmum, interfuere Gallicus, Anglicus, Danicusque Legati. Nam Palatinus nondum aduenerat, & Brandeburgicus ante illius aduentum quidquam agere vetitus à ſuo Principe. In his Conuentibus re diu, accuratèque diſcuſsâ, tractationem tandem inſtituere decreuerunt. 1607.

Quid in eis actũ.

Statuitur tractatio Pacis, aut Induciarum.

Igitur Ordines ad Archiduces nono Calendas Ianuarij ita ſcripſere. *Fœderatorum Rem-publicam paratam in tractationem Pacis, aut longiorum Induciarum venire, cum eâ tamen exceptione, quam antea per literas ſignificauerant Ordines: nihil ut in illâ proponeretur, quod ſtatum publicum læderet, aut ſaluti Ciuium obeſſet. Quòd ſi ipſi etiam in eamdem ſententiam venirent; intra decimum diem ſuos mitterent Delegatos cum plenâ poteſtate, atque auctoritate ab ſe, atque ab Rege Hiſpaniarum eis demandatâ. Se quòque delecturos pares numero Delegatos, omni inſtructos facultate, ut breui negotium abſolueretur. Hagam Comitis locum videri habendis eiuſmodi congreſſibus maximè commodum. Namque & Ordinum ſupremos Conuentus ibi ſolitos cogi; & Prouinciarum ſuffragijs identidem colligendis nullam Urbem, aut Oppidum opportunius: & eorum, qui accerſerentur è ſingulis locis, multitudinem non pati remotiorem ſedem. Quoniam verò ceſſationis armorum finis inſtabat, pridie ſcilicet Nonas Ianuarij; viderent, an è re communi foret, eamdem in menſem unum, aut ſex hebdomadas prorogari; ſiquidem tractationem habendam cenſerent. Has demum literas pro Fœderatorum conſenſu in tractationem futuras: quemadmodum reſponſum pro Hiſpani Regis, atque Archiducum aſſenſu.*

Agitur de congreſſu Delegatorum utriuſq; Partis.

Harum exemplum Neyo, ac Verreychio misère cum exemplari, rogantes, ut hoc Archiducibus redderent. Quòd ſi Archiduces delegaturi aliquot eſſent; orarent Ordinum nomine, ut illorum numerum, nomina, diemque profectionis ſignificarenè

1607. nè grauarentur; quò ipſorum itineri maturè conſuli poſſet. Niſi potiùs (id quod euentus docuit) ut reijcere maturè licèret, quos ad rem ſuam facere non putarent.

TAM læto vulgato nuncio Bruxellis, ac per Belgium totum, magnis Populi lætitijs exſultare: quaſi non tractatio Pacis, ſed Pax ipſa conſtituta. In rebus quippe, quæ vehementer optantur, ac magni ſunt emolumenti, propoſitio ipſa, vel certior ſpes cenſetur in fructu. Par tamen gaudio ſollicitudo fuit Archiducum, & Spinulæ, idoneos tantæ rei Miniſtros eligendi. Cæteros verò ingens tenebat expectatio, animique ſuſpenſio: quinam præ alijs non modò in Aulâ Bruxellenſi, ſed per uniuerſum Belgium, quod Archiducibus parebat, iudicarentur ab optimis rerum, ac perſonarum æſtimatoribus tanti ponderis negotio pares. De principe Delegatorum, totiusque negotiationis Capite, non diu deliberandum, aut quidquam dubitandum Alberto fuit. Nullus enim in mentem venire debuit, aut potuit prior ipſo Marchione: cuius prudentiæ, induſtriæque iam tùm à primâ ſpe tractationis inſtituendæ, Archiduces ipſi; poſtmodum verò Rex de re factus certior, omnibus ferè literis tam ſuis, quàm ſuorum, molem uniuerſam impoſuerant, & commendauerant. Vt nempe qui tantum adhibuerat diligentiæ, tantum laborum, ac vigiliarum impenderat; nè prima tractatio, & quaſi quædam præparatio maioris, abrumperetur (quod periculum frequenter impendebat) aliquo veluti fructu annuæ operæ ſuæ, tolerantiæque gauderet, præcipuam tractationem adminiſtrando: ſuasque omnes iudicij, atque induſtriæ vires in re momenti tanto maioris exereret.

Pro Catholicis Princeps Delegatorũ eligitur Spinula.

LONGE alia mens erat Marchionis ipſius: quam pluribus epiſtolis ad Regem, Regiosque Adminiſtros, aliosque Amicos datis diſertiſſimè declarauit. *Exiſtimationem namque ſuam*, dicebat, *magnum in diſcrimen obijci. Rem eſſe plenam aleæ, ſummiſque difficultatibus impeditam. Fortunam ſibi ſperare non poſſe admodum ſecundam*. Illud tamen addebat: *Hæc omnia pericula, labores, infortunia, libenti ſe animo Archiducis iuſſu, in Regis obſequium ſubire: cuius cauſá nè vitam quidem profundere dubitaret. Nè videlicet ullo unquam tempore obiectari poſſet, per ipſum ſtetiſſe, quò minùs Pax, aut Induciæ ſancirentur: pluriſque factam ab eo exiſtimationem ſuam, quàm regia commoda.*

Inuitus aſſentitur.

18. Ianuar. 16. Febr. HAEC, atque talia cùm ad Salinarum Comitem inter cæteros perſcripſiſſet, hoc ab illo reſponſum tulit. *Si quid eius nomen, & magna opinio diſcriminis adiret, incundo tractationem; felicem, qui ſperabatur, rei exitum longè maiori gloriâ compenſaturum. Nec tan-*

Ad id animatur ex Hiſpania.

tæ molis opus committi debuiſſe niſi ſummæ Viro auctoritatis, atque exiſtimationis in Belgio. Par fuiſſe, ut qui tam ſalutari non uni Nationi negotio felix dediſſet initium; feliciores progreſſus ſuâ magnanimitate, ac prudentiâ peperiſſet; exitum quòque feliciſſimum eidem imponeret. Nouam illam Belgij felicitatem, Europæ quietem, ac tranquillitatem, ſecundùm Deum, Spinulæ Marchioni acceptam referendam. Hiſpaniam verò potiſſimùm, in quam ex eâ Pace plurima redundabant emolumenta, quæque præcipuè ad eam continenter anhelabat, ob tam grande beneficium eidem obſtrictam perpetuò fore. 1607.

Rex ei propterea gratias agit.

Sed & ipſe Rex, ubi compertam habuit hanc Marchionis deuotam in Regium obſequium voluntatem, incommoda, & pericula omnia conculcantem; ſuarum eſſe partium exiſtimauit, eam illaudatam minimè præterire; fidelisque operæ alacritatem verborum ſaltem gratâ expreſſione remunerari. Quod ſanè in Principibus magnis maximi faciendum; quibus qui præſtant obſequium, gratias debent. Datis igitur ad eum literis, ingentem ſe cepiſſe voluptatem teſtatur, quòd Albertus Archidux in numero Delegatorum elegiſſet ipſum, & Manſicidorium, Viros tam exploratæ fidei, tamque ardenter Diuini, Regijque obſequij ſtudioſos: quòdque ipſe impoſitum onus minimè detrectaſſet, ſibi fuiſſe lætiſſimum. Eoque nomine ſe maximas ipſi gratias habere. Neque hâc ad Spinulam datâ ſignificatione contentus, alteram eâdem die ad Archiducem epiſtolam dedit: quâ commendauit in primis duorum eorumdem Delegatorum electionem.

Marchionis laus à Scriptore Fœderatorum.

Quinetiam Fœderatorum Scriptor, qui hanc Induciarum Hiſtoriam fusè narratam Fœderatis Ordinibus dedicauit; dum de Marchione agit ad congreſſus ante omnes electo, hoc Elogium prodidit memoriæ poſterorum. *Ambroſius Spinula, aurei Velleris Eques, Marchio Venafri, Dux Sanſeuerinus, Regiæ militiæ Imperator; cuius nomen, & decus conſecratum eſt immortalitati ob egregia facinora, quæ bello deſignauit; Vir inuicti laboris, animo, & ſpe ad omnia ſumma natus, à vitijs integer, præclarisque ſubornatus virtutibus, quarum ope Familiam veterem, & illuſtrem in tantum claritudinis euexit, ut nemo Maiorum ſit cum eo comparandus.*

Dominicus Baud. initio lib. 2. de Induc.

Delegatorum Secundus Ioannes Manſicidorius.

Eiuſdem laus.

Alter pòſt Marchionem deſignatus ad tractationem fuit modò memoratus Ioannes Manſicidorius, qui à Secretis erat Archiduci in bellicis rebus: ſatis compertâ clarus integritate, magnâque in Belgio experientiâ: quippe qui apud Albertum eo functus officio fuerat, ex quo primùm Belgium gubernauit Cardinalis. Ingentis penès eumdem erat exiſtimationis, ob ſingularem in agendo fidem, in loquendo ſinceritatem: quòdque profuſus in cogitationibus eſſet, parcus in verbis. Moderato erat ingenio,

quo

1607. quo præſertim auctoritatem ſuam ab omni oſtentatione coërcebat: ſed quantò eam premebat modeſtiùs, tantò ſtabiliùs confirmabat. Ob multa, ac magna promerita poſtremis temporibus in ſupremum belli Concilium ab Rege cooptatus.

Tertius Ioannes Richardotus.

IOANNES Richardotus priuati Concilij Præſes, Delegatorum tertius fuit. Vir ob inſignem prudentiam, agendique dexteritatem, magni momenti negotijs impoſitus, iam tùm à Parmenſis Ducis præfecturâ, ab omnibus, qui Belgium gubernarunt. In Pacis præſertim tractationibus æquè fortunatus, ac ſapiens; Gallicam, Anglicamque concordias poſtremas optatum ad exitum perduxerat. Vt merito ſuo, atque in ſpem paris ſucceſsûs, ad Belgicam quòque negotiationem eiuſmodi fuerit deſtinatus.

Ludouicus Verreychius Quartus.

QVI ſocius ei adiunctus fuerat in duabus eiſdem tractationibus Ludouicus Verreychius, par erat, ut in hâc etiam tertiâ illum comitaretur. Obibat is iam diu munus principis eorum, qui Archiducibus erant à Secretis in Politicis rebus; & quidem ſummâ cum laude tum prudentiæ, tum probitatis. Ad hanc verò tractationem aditum ſibi iam pridem aperuerat, cùm in Hollandiâ quædam eiuſdem iecerat fundamenta.

Ioannes Neyus Quintus.

SED nulli hoc nomine magis ea debebatur, quam Commiſſario Franciſcanorum Neyo: qui ut illa tandem aliquando decerneretur, annum fermè ſolidum laborauerat: tot itinera inter Hollandiam, Brabantiamque, contrariarum Partium prouincias, ultro citroque commeando pertulerat: in Hiſpaniam ipſam perrexerat: tantum patientiæ, diſſimulationis, dexteritatis adhibuerat: tot denique, ac tam arduas perruperat difficultates, tot incommoda deuorauerat. Quare conſtituta tractatio quantùm in præſcripto, ac molitione Spinulæ, tantùmdem in executione Neyo referri debuit accepta.

Primis duobus parumper obſiſtūt Fœderati.

Meurſius. Baudius. Grotius.

DE his Archiducum Delegatis ubi facti ſunt certiores Ordines Fœderatorum; tres quidem poſtremò recenſitos ſinè ullâ exceptione receperunt: duobus verò primis aliquamdiu repugnarunt, quòd exterarum eſſent Nationum, non Belgicæ. Quaſi verò in tractatione Pacis, quæ cum Hoſte haberi ſolet, niſi inter eiuſdem Patriæ, ingenijque Homines conuenire non poſſit. Sed veriùs fortaſſe valde ſibi timebant à ſolertiâ tum Italorum communi, tum propriâ Marchionis; atque ab eiuſdem diligentiâ, & ardore in Regijs emolumentis promouendis, vel apud Hoſtes celebratâ. In Manſicidorio autem ipſum Hiſpanum nomen odioſum erat: quod ita infeſtum fuerat Fœderatis in diuturno bello, ut eſſet non minùs in ipsâ tractatione Pacis formidandum. Perſiſtente tamen Alberto in ſuâ electione, Ordines de conſilio Legatorum eam uſquequaque ſunt amplexi. QVAM-

QVAMOBREM ineunte anno milleſimo ſexcenteſimo octa- Anno
uo, prorogatæ in ſex hebdomadas Belli feriæ. Catholici verò De- 1608.

Omnes tamē Hagam adeunt.

legati Bruxellis diſceſſere quinto Calendas Februarij: Liramque in Brabantiæ finibus eodem die tenuere. Inde Hollandiam ingreſſi, Hagam denique Comitis peruenere Calendis.

Humaniſſimè, lautiſſimeq; excipiuntur.

Vt dignis eos honoribus exciperent Ordines Fœderati, iuſſere primùm Iuſtino Naſſauio Bredano Gubernatori, ut unà cum Præfecto Bergæ ad Zomam Marcello Baxio, turmis aliquot Equitum comitantibus, obuiàm Spinulæ, ac Socijs Liram uſque procederet. Id humaniſſimè præſtiterunt: eosque per ſuas Vrbes Bredam, Dordracum, Roterodamum, Gertrudisbergam, Delphos perhonorificè deduxerunt, toto itinere de publico alentes. Ad Marchionem de facie cognoſcendum, quem ex famâ victoriarum, & damnis ſuis ſatis ſuperque nouerant, ingentes ubique locorum facti concurſus. Namque Hoſtis ipſius virtutem admirati, lætabantur aſpectu.

Meurſius. Baudius. Grotius.

Spinulæ, Mauritijque congreſſus memorabilis.

VBI ad Pagum Riſuicum, leucæ dimidio Hagâ diſtantem, peruentum eſt; Mauritius Comes obuiàm prodijt, ingenti numero Propinquorum, primæque Nobilitatis flore circumſeptus. Ad primum obtutum, quem in ſe mutuò coniecere hi magni militiæ Duces, ætatisque ſuæ vix ullo inferiores, vehementer immutaſſe vultum ab ijs, qui circumſtabant, deprehenſi ſunt. Summa quippe alterius de altero exiſtimatio, tot virtutis argumentis confirmata, & per conſpectum animis impreſſa validiùs; magnos in eis motus excitauit, quorum indicia vultus prætulere: quaſi uterque timeret in bellicis laudibus à tanto æmulatore ſuperari: vel utrumque puderet, parem inueniſſe.

Qualis olim Scipionis, & Annibalis.

Veteris verò memoriæ peritis obuerſatus menti tunc eſt celeberrimus ille Scipionis, Annibaliſque congreſſus: cùm duo clariſſimi Imperatores ſe propiùs aſpicientes, *Stetere diu mutuâ admiratione defixi*. Quòd ſi de illis gloriosè iactatum: *Non fuiſſe maiorem ſub Imperio Romano diem*: de his quòque potuit affirmari, poſt triſtiſſimam illam diuturni belli Belgici tempeſtatem, nullum eo lætiorem affulſiſſe Solem, qui patefecit hæc duo belli fulgura in unum coacta, ad Pacis lumen feliciter præmonſtrandum.

Liuius Dec. 3. lib. 10. Florus lib. 2. c. 6.

Addunt aliqui verba, quibus ſe primùm conſalutarunt, humanitatis, atque honorificentiæ pleniſſima. Mauritium priorem dixiſſe ferunt. *Deum, cuius ad imperium Sol illuceſceret, quique humanarum cogitationum intima perſpecta haberet, optimè noſſe, quàm gratus, optatusque ipſorum eſſet aduentus, atque conſpectus. Tempus quòque, cuius filia veritas eſt, fidem ſuis verbis facturum; neque unquam ſe diſſidentis ab animo lingua reprehenſurum.* Spinulam verò reſpondiſſe. *Fortunatam*

Mutua verba officioſa.

Gaſpar Ens, & ex eo Haræus Anno 1608. Baudius lib. 2.

illam

1608. *illam diem adeo ſuam ſpem, ac vota impleſſe, ut facultatem ademerit quidquam in poſterum ſperandi vehementiùs, aut optandi. Diuinæ verò clementiæ ſe confidere, opportunitatem daturam, pro tam effuſâ humanitate ſibi ab Excellentiſſimo Principum, quos aſpiceret Sol, exhibitâ, gratum ſeſe præſtandi, ac paria referendi.* His, alijsque officij ſignificationibus ultro, citroque datis; Spinulam rogauit Mauritius, ut in ſuam rhedam aſcendere nè dedignaretur. Aſcendit, atque ad dexteram acceptus eſt. Pari comitate Manſicidorium excepit Guillelmus Comes: Richardotum Henricus Fridericus: Neyum, & Verreychium Erneſtus, ac Ioannes Naſſauij, & iunior Comes Hoënloius.

Honores quibus affecti Archiducum Delegati.

In hunc modum Archiducum Delegatos hi principes Viri, magnâ comitante Nobilium catervâ; non Hagam modò, ſed ad hoſpitium uſque illis deſtinatum, honorificentiſſimè deduxere. Viæ omnes tam extra, quàm intra eam, obſeptæ multitudine confluentium ad Viros famâ clariſſimos, & Pacis tam expetitæ auſpices intuendos, ac venerandos. Poſtero etiam die cumulauit eos inuiſendi honore Mauritius. Cuius exemplum ſequuti (utì par erat) Ordines Fœderati. Nec ſuam in eo urbanitatem deſiderari ſunt paſſi Gallicus, Anglicusque Oratores. Idem præſtitere perendie Danicus, Palatinus, Brandeburgicus, Colonienſis Legati. Denique primi quatuor ab aduentu dies his humanitatis officijs exhibendis, reddendisque traducti.

Delegatorum à Fœderatis nomina.

Svos interea Delegatos nominauere Fœderati. Communi quidem Prouinciarum nomine duos: Guillelmum Comitem Naſſauium, primum Mauritij Patruelem, Friſiæ Præfectum; & Valrauium Brederodium Brederodæ, Vianæ, aliorumque locorum Dominum, atque ex veterum Hollandiæ Comitum Stirpe. Singillatim verò Hollandiæ nomine electus fuerat Ioannes Barneueltius, ſæpe ſuprà memoratus, Tempelæ, & Roderiſæ Dominus, prouinciæ Patronus, magnique ſigilli, ac tabularij Præfectus: Zelandiæ Iacobus Maldereus Eques, Heieſi Dominus: Geldriæ, Zutphaniæque Cornelius Gentius, Loënæ, ac Meinerſuici Dominus, Prætor, & Iudex Nouiomagenſis: Vltraiectenſis ditionis Nicolaus Berchius Concilij Præſes: Groninganæ Abelus Conderſius Elpeni, Fani, & Cantij Dominus: Friſiæ Gellius Hillema, Curiæ Conſiliarius: Tranſiſalanæ Ioannes Slothius Salichij Dominus. His omnibus unà cum Mauritio Comite, & Regum, Principumque Legatis Spinula regale planè conuiuium apparauit. Neque hîc prætermitti debet, quod Fœderatorum Hiſtoricus de Spinulâ Hollandorum Hoſpite ſcriptum his verbis reliquit. *Poſtquam diſtributa ex dignitate hoſpitia, & pretioſam ſupellectilem, cunctaque*

Ioann. Meurſius de Inducijs.

Grotius initio lib. 17.

Marchionum Spinularum ſplēdor.

parata oſtentui explicare Dux Italus cœpit; mirum dictu, quantus quotidie hominum ultimâ ex Hollandiâ concurſus, qui miniſteria, qui menſam, qui ipſum ſpectarent. Multos ſanè exciuerat ſola paſcendi viſûs libido; ſed fuere & qui Romanæ Religionis affectum proderent, iactarentque. Nec ille difficilis ſe dare adeuntibus; quin & pleroſque per interpretem prior affari, pulcrum id ratus; ſiue & auſus aduersùm Proceres Plebis ſtudia ſperare. Hanc Ambroſij Marchionis magnificentiam, & ſplendorem, vel ſub alieno cælo explicatum, ad Nepotem ipſius Paulum Marchionem, Hiſpani Regis Caroli Secundi in Aulâ Leopoldi Cæſaris Oratorem, hæreditario quaſi iure tranſmiſſum & aſpexit Germania, & ſuſpexit; dum hæc Hiſtoria in bono typorum lumine collocaretur. 1608.

Ea tractationi præmiſſa gaudia, tanquam ad ipſius difficultates præmolliendas; duplex triſtitia ex gemino mortis nuncio interturbauit. Alter fuit de Eugeniâ Manſicidorij Vxore, quæ

Funeſta mors Vxoris Manſicidorij. proficiſcentem Coniugem Liram uſque comitata, dum Bruxellas reuerteretur, fluuio demerſa perijt. Perlata res ad Spinulam primò: qui Manſicidorio id aperire diem unum diſtulit. Tùm unà cum Richardoto eum adit. Mortem, non mortis genus, patefaciunt. Multum ab omnibus lacrymarum effuſum. Poſt tres horas, quibus eum conſolati, digredientes, ad idem officij præſtandum, Neyum, & Verreychium ſubmiſerunt. Vbi temporis interuallo deferbuit dolor (utì ſolet) infelicem quòque obitûs formam edocuerunt. Hîc de integro vulnus exulceratum. Sed paulatim Viri magnanimitas, & publici negotij ſollicitudo luctum abſterſit.

Obitus Filii Marchionis. Nuncius alter ipſi obuènit Marchioni: ut qui tam prudenter ſolari nouerat, atque alleuare calamitatem alterius; altero haberet opus, qui ſolaretur ſuam quamuis minorem. Poſt aliquot enim dies factus eſt certior, Ioannem Iacobum Filium adhuc Puerum è viuis exceſſiſſe. At ipſe, aliâ omni curâ poſthabitâ, in demandatam tractationem totus incubuit.

Primvs itaque congreſſus habitus octauo Idus Februarij:

Primus Delegatorum congreſſus. in quo utriuſque Partis Delegati protulere in medium eorum, à quibus miſſi fuerant, mandata. Quæ ab Hiſpano Rege, atque Archiducibus erant, non placuere omni ex parte Fœderatis: tum quòd Archiducibus Belgij Principum titulus tribuebatur: tum quòd ſi de rebus ad Religionem pertinentibus, aut alijs quibuſcunque, inter utramque Partium minimè conueniret; declarabatur, nihil Hiſpano Regi, aut Archiducibus de ſuo iure diminu-

Secundus. rum iri. In altero congreſſu, ſexto Idus initó, obiecit Spinula Fœderatis: *Nimis anguſtam eſſe, quam ſuis Delegatis fecerant, poteſtatem; ampliorem quippe in eiuſmodi negotijs dari ſolitam.* Reſponſum

eſt:

1608. eſt: *Ab Ordinibus, qui præſentes in unaquâque re dubiâ conſuli facilè poſſent, quidquid in Delegatis requireretur, auctoritate ſummâ ſuppletum iri.* Cùmque viciſſim ex Marchione, & Collegis quærerent Fœderati: *Num plenam ipſi attuliſſent poteſtatem, cum Prouincijs tanquam liberis agendi, easque pro talibus agnoſcerent. Pleniſſimam ſe attuliſſe* reſponderunt; *& quocunque ſub titulo ſe cum eis acturos; etiamſi regium uſurpare vellent. Quo igitur iure*(ſubiecere Fœderati) *Archiduces fœderatarum Prouinciarum titulis, atque inſignibus utuntur? Eodem* (reſpondere) *quo Rex Hiſpanus Hieroſolymæ Regem, Ducemque Burgundiæ, Gallicus Rex Nauarræ, Anglicus Franciæ ſe Reges appellant. In more namque magnis Principibus eſſe, regnorum etiam, quæ quondam poſſedere, vel in quæ ius ſibi vendicant, licèt eorum poſſeſſione careant, titulos, ac ſtemmata præ ſe ferre. Quantò id magis Archiducibus conuenire, qui reliquarum Belgij Prouinciarum, & maximè nobilium certum obtineant principatum? Rogare verò ſe Ordines, ut in eâ re illorum honoris, atque exiſtimationis, quàm poſſint maximam habeant rationem.* Sed nihil his, aut precibus, aut officijs profecerunt. Nam in proximè ſequente congreſſu, tertio Idus facto, non dubitarunt Fœderati à Catholicis Delegatis poſtulare: ut ſi Archiduces ex animi ſententiâ fœderatas Prouincias liberas declararent; non modò ſuo, ſed & Hæredum, aut Succeſſorum nomine ius omne dominatûs in eas abdicarent: ut in Agros Drentanum, & Lingenſem, & ſi quid aliud foret Fœderatorum ditioni ſubiectum: ſimulque ab earum titulis, atque inſignibus uſurpandis abſtinerent.

Controuerſia de titulis, atque inſignibus.

Tertius congreſſus.

HVIVSMODI poſtulata per diſſimulationem tolerauere quidem in ipſo conuentu Archiducum Delegati; neque ad ea reſponderunt, quod iuſtiſſima indignatio ſuggerebat; nè Fœderatorum animos in omnem occaſionem imminentes, à tractatione vix inchoatâ abalienarent: ſed ſolùm eâ de re ſcripturos ſeſe ad Archiducem, eiusque mentem exploraturos. Seorſum verò Legatos Principum conuenientes, acriter de Fœderatorum arrogantiâ queſti. *Iam non pares modò ſe Principibus magnis facere, cum illis in tractationem Concordiæ veniendo: ſed etiam ſuperiores, leges eiſdem, ac ritus præſcribendo. Nec fuiſſe ſatis à rebellium titulo ad liberorum appellationem migraſſe; niſi auderent quòque debitis titulis, atque inſignibus ſuos quondam Dominos ſpoliare. Eam verò confidentiam non aduersùs unum Hiſpanicum Regnum, aut Belgicum Principatum inſurgere: ſed omnibus quotquot eſſent in Vniuerſitate Principibus dare, vel auferre iura contendere. Neque ſolis Delegatis Catholicis; ſed ipſis Fœderatis adeò ſibi magnificum; Archiducum verò, Hiſpanique Regis exiſtimationi parum decorum videri, quod poſtulauerant: ut vix inter*

Catholicorum querelæ de Fœderatis.

eos eſſet, qui animum induceret, id unquam vel Regem, vel Archi-ducem conceſſuros. 1608.

LEGATI porrò, qui Principum aſſueti Aulis, linguam illarum propriam probè callebant: quâ ſcilicet aliud dicitur, aliud ſentitur; eas querimonias in ſpeciem fictas interpretabantur. Archiducum namque Delegatos & velle quidem, & poſſe cenſebant poſtulata concedere Fœderatis: ſed moram temporis, & difficultates interijcere, ac maiorem auctoritatem expectare; quò cariùs ea conceſſio ſtaret, atque ingenti pretio petitionum illarum emeretur, quas ipſi propoſituri pro ſuis Partibus erant. Et ſanè liber uſus Catholicæ Religionis in Prouincijs Fœderatis tantopere, uti ſupra retulimus, commendatus ab Rege, ac nouis identidem literis inculcatus; & Indicæ nauigationis, commercijque abdicatio: quæ duo ſumma erant capita Catholicarum conditionum; adeò repugnabant ſententijs, ac placitis ferè communibus Fœderatorum (id quod exitus ipſe apertiſſimè comprobauit) ut ad ea concedenda, adduci nunquam hi poſſe crederentur, niſi maximi momenti rebus eiſdem indultis ex parte Catholicorum. Religionis poſtulatum neque Archidux, neque Spinula cenſuit primis congreſſibus in diſcrimen objciendum: nè ſemel initio aduerſis animis, ſuffragijſque reiectum; de integro proponi in poſterum nunquam poſſet. De Indicâ verò nauigatione, reſpondit Albertus literis Delegatorum: *Siquidem ab illâ ſe ceſſaturos Fœderati ſponderent; polliceri ſe quòque fœderatarum Prouinciarum titulos atque inſignia abdicaturum. Sic enim beneficium ipſorum haud minore beneficio compenſatum iri.* Ad hanc petitionem commoti vehementer animi Fœderatorum.

Querelæ Fœderatorum de Catholicis.

NEQVE leuiores ipſorum querelæ apud Principum Legatos, quaſi communes Arbitros iam factos. *Haud mirum eſſe*, aiebant, *ſi rem magnam, præter omnium opinionem, concederent Archiduces; quando aliam longè maiorem exigebant. Non donare liberaliter illud eſſe, ſed quæſtuoſiſſimè fœnerari. Quamquam neque donum dici debere libertatem, quam ipſi tot annorum laboribus, tot ſumptibus, tanto ſuorum ſanguine comparaſſent. Quod verò titulos, atque inſignia non ſua Archiduces abdicarent; quid eſſe, niſi pompas inanes, ac leuiſſimam ambitionis auram reijcere? At Indicam nauigationem, & commercia deſerendo, quantum compendij, quantum opum, quales theſauros deſtitui? Iure Gentium licère in vacuam poſſeſſionem pedem ponere. Multum adhuc in partibus terrarum ignotis occupandum relinqui. Si tantum Vniuerſitatis inuadentibus Hiſpanis, Europæorum nemo fuit, qui obſiſteret: cur iam id alijs ipſimet Hiſpani prohibeant? Libera demum omnibus eſſe debere commercia: quibus, ad publica Generis Humani commoda, Orbis terrarum ultro, citroque portatur.* DE-

1608. DECIMO tertio Calendas Martias cùm rurſus conueniſſent utriuſque Partis Delegati; actum eſt de illorum omnium obliuione, quibus ad eam diem Belgæ Archiducibus ſubiecti, ac Fœderati ſe inuicem infeſtaſſent. Deinde de liberis utrorumque commercijs in quibuslibet terrarum plagis. Sic namque decere iam amicos, & eiuſdem Incolas regionis. Hîc verò Spinula, & Collegæ ſtatim interceſſerunt, Indiarum nauigationem, & commercia excipientes: à quibus temperandum Fœderatis, ſi veram, ac ſtabilem cum Archiducibus, ac Rege Hiſpaniarum ſancire Pacem vellent. Patère ipſis omnia Luſitaniæ, Hiſpaniæque emporia minùs aditu periculoſa, quæſtu fructuoſa non minùs. Sed ſurdis hæc auribus accepere Fœderati. Eas quippe plurimis, nec imbecillis rationum momentis obſtruxerat præ cæteris Indica Mercatorum ad Orientem Solem Societas, utì vocant. Ipſa etenim, ut quam potiſſimùm eius rei iactura tangebat, & Ordinibus, & Prouinciarum Delegatis, & Oratoribus Principum frequenter, atque efficaciter inculcare: *Quam abſurdum eſſet, quod ab Archiducibus, atque Hiſpanis exigebatur, ut à Fœderatis Indica nauigatio deſereretur. Prohiberi ſolere commercia cùm bellum indicitur, non ubi pax initur. Concedi libertatem, & ius ſui ſupremum in chartis: in publico verò uſu clariſſimam imponi ſeruitutem, ut nempe inde Belgicæ naues abſtinerent, quò iure naturæ liberum foret omnibus contendere. Oceanum quippe nullis clauſum cancellis, cunctis Nationibus patère. Quàm verò damnoſum fœderatis Prouincijs idem interdictum eſſet, ex ingenti quæſtu, quem eâ nauigatione facerent, ſatis apparere. Apud Indos ad Solis Ortum ſitos quadraginta Belgarum onerarias haberi; atque in eis hominum quinque millia. Tricies mille aureorum millia quotannis inde conflari. Ex Africæ ora, & Americanis Inſulis tantum lucri reportari, ut decies mille millia ſuperet. Tantum præſidij pacis tempore, tantum ſubſidij ad bellum, cum leui titulorum, aut inſignium ambitione commutare, quàm dementis eſſe conſilij? Et quamquam priuatorum Hominum ij forent quæſtus; eorum tamen facultatibus publicas opes inniti: atque ab eiſdem in tempore ſuppeditari, quidquid in commune requiritur. Eâ nauigatione ſublatâ, in magnam offenſionem venturos Mercatores: atque eo lucro deſtitutos, aliò, non ſine graui Belgicæ rei damno, migraturos: venturos Ciues, ad quos non parua eius compendij pars, ac rerum omnium opportunitas, & copia redundabat: venturos potiſſimùm Indos ipſos, qui Belgarum amicitiâ, & patrocinio ſpoliati, rurſus in Hiſpanorum dominatum, quos æquè odiſſent, ac metuerent, laberentur. Quæ verò pro Indicis promittebantur, Luſitana, vel Hiſpana commercia quàm longè illis inferiora? quantò incertiora? quàm tuta? quamdiu duratura? Denique cauenda maxi-*

mè

Quartus congreſſus.

Mercatorum oratio de Indica nauigatione.

Trenta milioni.

Diece milioni.

mè illorum occulta conſilia, qui Pacem offerrent, ac Pacis fructum denegarent: titulos, atque inſignia, hoc eſt nomina vana; & pompæ ſpeciem largiſſimè donarent; rem verò, ac facultates adimerent. 1608.

His, atque alijs adducti argumentis Fœderati, nauigationem, & negotiationem Indicam deſerere pertinaciſſimè renuebant. Cùmque in contrariam partem vehementiſſimè Catholici Delegati urgerent; ad extremum his illi triplex in medium protuleꝛe conſilium. Primum ut, quod in omnis conſtitutione concordiæ ſolemne eſt, liberum ex utrâque parte commercium terrâ, marique permitteretur. Alterum ut ad ſeptem annos Indicam proſequi nauigationem Fœderatis licèret: ſexto verò anno ad aliquam ineundam concordiæ viam rurſus conueniretur. Tertium ut Pace firmatâ, citra Tropicum Cancri abſtinerent commercijs Fœderati: ulteriùs autem eadem continuarent. Ei quod primo loco proponebatur, aſſentiri non poterant Archiducum Delegati: quandoquidem petitioni ſuæ rectâ aduerſabatur. Neque tertium amplecti rationi conſentaneum exiſtimarunt: ſiquidem Concordiam præ ſe ferebat diſſenſione permiſtam, ideoque minimè diuturnam. Ad ſecundum ſe faciliores exhibebant: modò iam tum pollicerentur Fœderati, poſt ſeptem annos ſe prorſus eam nauigationem abdicaturos.

Tria de illa propoſita a Fœderatis.

Hæc fuiſſe capita à Fœderatis propoſita, concordi narratione tradunt præcipui harum Induciarum Scriptores. At in Marchionis literis ad diuerſos Homines datis, hæc potiùs fuiſſe reperio. Vnum ut in eas tantùm plagas patèret aditus Fœderatis, quæ non eſſent Hiſpano Regi ſubiectæ. Alterum ut in Indico Mari tamdiu vigerent Induciæ, donec ea de nauigatione controuerſia componeretur: quo tempore ab locis Hiſpanicæ ditionis Fœderati abſtinerent. Tertium ut in his commercijs eædem conditiones ſeruarentur, quæ ſancitæ fuerunt in poſtremâ Hiſpani cum Anglo Rege pacificatione. Hæc ad Aulam Hiſpanicam perſcripta: atque inde dandum Fœderatis reſponſum expectatum. Miſſus eòdem Neyus, qui de omnibus Regem pleniùs edoceret, mentem eius exploraret apertiùs, difficultates negotij maximas coràm faciliùs, quàm per literas, expediret. Et quoniam unus erat è Catholicis Delegatis; ac ſuſpicio ſubire Fœderatos poterat, eius digreſſu tractationem nimis in longum productum iri; pollicitus eſt Spinula, illum intra menſem unum, & alterum reuerſurum.

Bentiuolus, Meurſius, Baudius. Ad Fontanum, Ad Viuam ult. Martij, Ad Zunigã eodem menſe.

Mittitur iterum Neyus ad Regem Hiſpanum.

In eodem congreſſu, in quo Fœderati tria modò dicta propoſuere conſilia; illud etiam vehementer à Catholicis poſtularunt: ut quamprimùm ab utrâque Parte capita cuncta proferrentur in medium, de quibus eſſet in uniuerſâ tractatione agendum.

1608. dum. Repugnauit principio Spinula cum Collegis, optimè intelligens, periclitaturum præcipuè caput de Religione, ſecumque aliorum ruinam tracturum, ſi præmaturè detectum odijs Populorum exponeretur. Nè tamen id recuſando, nouas inijcerent Fœderatis ſuſpiciones, viam excogitarunt, quâ & illis facerent ſatis, & conſilio ſuo minimè officerent. Prolaturos capita ſe reſponderunt, cum eâ tamen conditione; ut ſi quid præterea ſe offerret in poſterum proponendum, liberum eſſet utrique Parti ſuperaddere.

Capita plurima tractanda, à Fœderatis propoſita.

Gaſpar Ens lib. 28. Ioan. Meurſius de Induc.

IGITVR Fœderati de his agendum ſibi in tractatione pronunciarunt. *De mutuis in Belgio commercijs inter Fœderatos, atque Archiducibus ſubiectos. De ſecuritate negotiationis, ac nauigationis ab Rege, atque Archiduce præſtandâ. De captis pignoribus remittendis, cauendoque nè in poſterum caperentur. De limitibus inter utroſque Belgas definiendis, & ſanciendo quidquid ad eos pertineret. An conuenire inter eoſdem poſſet, ut loca quædam commutarentur, aut diruerentur. De munimentis demoliendis, quæ ad Rurortam, Homburgum, Rhenobergam, ſiue alibi in Imperij ditione excitata. De reuocandis ſententijs, decretis, proſcriptionibus aduersùs principes Viros, aut alios cuiuſcumque conditionis, promulgatis fœderum causâ, vel Religionis, vel belli, atque ad ea ſpectantium. Ut Guillelmi Auraici Principis ditio uniuerſa, ac bona reſtituerentur in integrum, utque illius Hæredibus redderentur. Ut cæteris Optimatibus, alijſque, quorum bona ob eaſdem cauſas proſcripta fuerant, non ſolùm in toto Belgio, ſed etiam in Burgundia, & Caroleſij Comitatu, eadem reſtituerentur. Naues item Mercatorum, quæ ſuperiore anno captæ in poteſtate erant vel Regis, vel Archiducis, vel Fœderatorum. Ut res quòque illæ redderentur, quæ eiſdem de cauſis abſentibus Debitoribus, poſtulatu Creditorum venijſſent: agrique proſcripti, vel bello deſolati redintegrarentur. De reſcindendis Teſtamentis odio fœderum, Religionis, aut belli, in detrimentum cuiuſpiam, qui eſſet aduerſarum Partium, factis. Ut æs alienum communi fœderis causâ contractum de publico diſſolueretur. De Militibus exteris Hiſpani Regis, Archiducisque ſtipendia merentibus, Belgio etiam Archiduci ſubiecto exigendis, nè alteri Partium diffidentiam crearent. Ut Nautis, Mercatoribus, cæteriſque fœderatarum Prouinciarum Incolis nulla foret à conſcientiæ inquiſitione moleſtia; ſed abſoluta libertas permitteretur: nè-ve ipſorum naues, merces, bona proſcriptioni, causâ Religionis fierent obnoxia. Ut inteſtatò morientium in toto Belgio illi forent Hæredes, ad quos iure pertineret hæreditas; ſiue ab his, ſiue ab illis Partibus ſtarent. De antiquis priuilegijs, atque immunitatibus, quibus ante bellum fruebantur Belgæ, inſtaurandis. Quod ſi noui motus (quod Deus auerteret) excitarentur, ut Nauarchis, Mer-*

D'Oranges.

ca-

catoribus, eorumque Adminiſtris ſex menſes concederentur, ad ſe, ſuasque naues, & bona in tutum referenda. Si verò quid aduersùs tractationem committeretur, eâ integrâ manente, ſingillatim reſarciretur. De captiuis utrinque ſinè redemptione relaxandis. De ciuilibus actionibus, non alienatis publico nomine, ſinè ullâ per belli tempus præſcriptione, in ſuo ſtatu conſeruandis. Ut capita dum tractarentur, ſingula, atque uniuerſa in integro eſſent. Ut ad tractationem proſequendam, Cæſaris, & Galliæ, Angliæ, Daniæ Regum interponeretur auctoritas. De nominandis Principibus, Rebus-publicis, Ciuitatibus, quæ amicitiæ, vel fæderum gratiâ in tractatione comprehenderentur. De Luſitani Principis Emmanuelis controuerſijs componendis. De tractationis iuramento, promulgatione, alijsque ſolemnibus ad eam ſpectantibus. 1608.

Haec erant, quæ Fœderati tractanda proponebant, multitudinis à Catholicis redarguta. Longè ipſi pauciora protulerunt in medium. *De ſtatuendis utrinque limitibus: de bonorum belli tempore proſcriptorum reſtitutione: de pecuniâ, quam ad redimendas Militum excurſiones limitanei Populi contribuebant: de pari monetâ toto Belgio inſumendâ: de permutandis locis ab utrâque Partium captis, aut poſſeſſis: de nauigatione, & commercijs Indicis: de Religione.* Hoc tamen poſtremum caput ſuboſcurè & confusè inſinuarunt, ob cauſam antea expoſitam. Cùmque ut id apertiùs euolueretur, peterent Fœderati: tunc ſe facturos reſpondère Catholici, cùm ad idem diſcutiendum ventum eſſet.

A Catholicis pauciora.

Ad Hiſpanicam Aulam interea peruenerat Neyus: ac primò Lermæ Ducem adiuit; eique, quis tunc eſſet in Belgio rerum ſtatus, aperuit. Tùm, *ad earum felicem exitum accurandum, quædam ſibi*, dixit, *neceſſaria videri. Primum ut aliquando tandem arma è manibus fæderatorum Belgarum excuterentur. Sic enim euenturum, ut eorumdem fædera cum vicinis Principibus diſſoluerentur: qui eorum damnis utebantur ad ſua commoda promouenda. Alterum ut ſuis auitis, & proprijs exercitationibus ijdem redderentur, quibus tanquam ſpiritu alebantur, ac vigebant: nauigationi ſcilicet, & commercijs: utque in uniuersâ Hiſpaniarum orâ benignè, ac liberaliter acciperentur; quemadmodum fuerat eiſdem promiſſum. Adeòque quam de Hiſpanis conceperant, iniquam opinionem; eos per ſpeciem tractandæ Pacis imponere ſibi, ac iugum rurſus inijcere velle, depoſituros. Tertium ut, quæcunque in eâdem tractatione ipſis Catholici pollicerentur, omnino præſtarent. Quo factum iri, ut eorum plerique redintegrandi belli ſpem omnem abijcerent: quâ freti, tractationi continenter aduerſabantur, & fallacibus dictis, atque argumentis ſuſpiciones in vulgus, atque odia contra Catholicos diſſeminabant. Quartum ut aliqua non tùm à Fæderatis exigerentur, cùm ob diuturnum bellum ſuſpicioſi nimiùm, ac diffi-*

Quatuor à Neyo Hiſpanis propoſita.

Neyus ad Marchionē, 19. Maij.

1608. *diffidentiæ pleni, & à fœderibus Principum audaciores eſſent, ac nihil ſibi non arrogantes: ſed in tempus reſeruarentur opportuniùs, cùm Pace conſtitutâ, cuncta futura ad conſequendum faciliora.*

Qvae cùm pronis auribus, animoque Lermæus accepiſſet, ſubiecit: eadem ſe ferè omnia in Regio Senatu Politico propoſuiſſe. Cùmque de tractatione nauigationis Indicæ ſermo inſtitueretur; affirmauit Neyus, polliceri Fœderatos, nullum ſe locum ditionis Hiſpano ſubiectæ in Indijs adituros. Dux id vehementer admirans, iterum affirmari ſibi iuſſit: eoque valde lætatus, ut idem coràm in ſcripta ſuâ manu referret, Neyo præcepit. De ijs præterea interrogauit, quæ in tranſitu per Galliam cum eius Rege tranſegiſſet. Reſpondit Neyus, collocutum Henricum de coniugio ſuæ Filiæ cum Principe Hiſpaniarum: atque adiecisſe, nulli hunc accommodatiùs, quam illi iungi matrimonio poſſe, quandò tam Cæſar, quàm Archiduces prole carerent. Ad hæc Dux Neyum monens, quamprimùm ab Rege accitum iri; iuſſit ea, quæ ad Religionem, Indicamque nauigationem, & commercia pertinerent, ſcriptis mandare: magnâque beneuolentiæ ſignificatione ab ſe dimiſit.

Postridie accerſitus ab Rege Neyus, Aranguem, vbi is manebat, perrexit. Ibi ab regijs Magnatibus varijs amoris, atque honoris argumentis exceptus, ac de Regio penu nutritus; cum Ceæ Duce præſertim Lermæi Filio ſermonem de rebus Belgicis habuit. Mox ad Regem deductus, remotis Arbitris omnibus, ſolidas duas horas eſt cum eo collocutus. Quamquam non defuere cautiores æquo, qui dicerent; nimiæ ſecuritatis eſſe, Regem ſolum cum ſolo, quamuis Religioſo homine, occluſis valuis relinquere. Non prudenter minùs, quàm ſincerè de cunctis, quæ geſta fuerant, ac gerebantur in Belgio, certiorem Regem fecit Neyus: atque ad multa ſcitè reſpondit, quæ Rex quæſiuit. Tùm ab eo petitâ veniâ, Reginam, Regiosque Liberos venerabundus ſalutauit: eamque ſciendi cupidam de rebus Belgicis ſtrictim edocuit. Die poſtremo Matritum remiſſus, omnibus, qui aderant è Regio Senatu, res eaſdem pleniùs, atque accuratiùs exponere iuſſus eſt. Neyi cum Rege colloquium.

Interea Lermam Dux valetudinis gratiâ profectus, ſpem fieri iuſſit Neyo, ſub regreſſum Regis Madritum, dimiſſum iri. Multi poſtmodum fluxerunt dies, quibus ſingulis aduentus Regius expectabatur. Sed vana diu fuit expectatio. Magnâ propterea ſollicitudine, ac mœrore Neyus cruciabatur; cum reputaret animo promiſſionem quamprimùm redeundi tùm ab ſe Marchioni, tùm à Marchione Fœderatis confirmatam: ſuſpenſionis Neyus ægrè fert moram ſuam.

armorum finem inſtare: ſinè Regiâ deliberatione à ſe reportandâ 1608.
nihil in tractatione præcipuum ſanciri poſſe: moram incuſari ab omnibus ſuam: eamque, communi vitio Gentis humanæ, negligentiæ potiùs ſuæ, quàm alteri cuipiam cauſæ acceptam referri. His igitur actus curis, Rodericum Calderonum, ex ijs unum, qui Regi erant à Secretis, conuenit: angorem animi vehementem aperit: rogat ut quandò reditus in Belgium ſuus protrahitur; Tabellarium certè liceat eò tranſmittere cum literis ad Archiducem, & Marchionem; quibus eos de ſe, ſuoque ſtatu certiores reddat: quod ad eam diem nunquam fecerat. Negauit Rodericus, ſed belliſſimis, atque officioſiſſimis verbis, id fieri poſſe priùs, quàm Rex adueniret. Statim verò ſub illius aduentum, & Tabellarium, & ipſum dimiſſum iri. Hâc ſpe non contentus, confûgit Neyus ad Idiaquium: qui optimum ſibi videri dixit eius conſilium: ſed quoniam Rodericus id abnuerat, nullam ſe præbere operam poſſe. Mox ad Pradam ille ſe contulit: ex eoque ſuæ moræ cauſam enixè requiſiuit. Reſpondit is, *Capita à Fœderatis ad tractandum propoſita, fuiſſe ab Regijs perlecta, accuratèque examinata: in ijsque aliquot animaduerſa, quæ magnis difficultatibus eſſent obnoxia. Utque de omnibus Regiam deliberationem Archidux præſtolabatur; neceſſarium eſſe coram Rege de ſingulis conſultare.* Nouum hæc reſponſio mœrorem iniecit Neyo. Quamobrem aliam tentauit ad ſuum diſceſſum accelerandum viam.

ITAQVE Lermæo Duci ſcripſit: moræ ſuæ detrimenta expoſuit: orauit, ut quâ erat apud Regem exiſtimatione, & gratiâ, dimittendum ſe quamprimùm curaret. Dumque ab eo reſponſum expectat; Filium eius Ceæ Ducem adit: atque ex ipſo, alijsque Aulæ Proceribus dilationis ſuæ cauſas expiſcatur. Eam iniectam comperit: *Non ad ſpatium temporis protrahendum, eiusque beneficio res inſtruendas: neque ad tractationem diſſoluendam: quæ duo ſuſpicabantur in Belgio Fœderati, & in Hiſpaniâ quidam malè aduersùs Pacem affecti. Sed ut rebus tanti momenti diligenter inſpectandis, ac per otium expendendis, Senatui Regio, ac Regni Primatibus fieret ſatis: quemadmodum ut ſuis Prouincijs ſatisfacerent, Ordines Fœderati tantum inſumpſerant temporis anno ſuperiore. Haud ita minora eſſe tam latè patentis Hiſpanicæ ditionis emolumenta unius Belgij partis commodis: ut horum, quàm illorum conſideratio longiori tempore indigeret. Inueteratum præterea Hiſpaniæ morem: ut in grauiſſimis quibusque negotijs tractandis, eò tutiore, quò lentiore gradu procedatur. Quòd verò in eâ ipſâ tractatione Pacis, nimis initio feſtinatum ad omnia Fœderatis concedenda, quæcumque poſtulabant, paſſim per Europam iactabatur: idcirco præproperas illas deliberationes eſſe diuturniore aliarum animaduerſione*

Eius moræ cauſæ.

1608. *uerſione compenſandas. Ad exiſtimationem quòque rei facere, ut diutius in expectatione Regiæ voluntatis, regijque Senatûs-conſulti ſuſpenſus eſſet Orbis terrarum. Cùmque multi forent ex ipſis Magnatibus, ac Proceribus Regni, quibus Pacem fieri non placeret: his quamuis id negaretur, quod maximè cuperent; hoc tamen ad ſolatium dari, ut eius conſtitutio differretur. Eiſdem, atque illis præcipuè, qui è Senatu Regio erant, id honoris debere Regem, ac deferre, ut ſinè ipſorum conſultatione nihil in re tanti ponderis decerneretur. Regiæ demum exiſtimationi conſentaneum haud eſſe, deliberatione præcipiti tale negotium definire: nè Gentibus exteris, ac præſertim Hiſpano nomini infenſis, occaſio præberetur credendi, atque euulgandi: res Hiſpanas adeo ad extrema redactas, & in ſummam deſperationem adductas, ut neceſſe Rex haberet Pacem æquis, iniquis conditionibus, repentè, atque inconſideratè ſancire.*

HAS Neyus in collocutione cum varijs ex Aulâ, Senatuque Regio, ſuæ moræ cauſas inueſtigando deprehendit. Quas ipſe omnes ad Marchionem perſcripſit. Eas tamen Fœderatos latere voluit. Imò literas ad ipſos dedit, ſpem faciens vicinæ reuerſionis ſuæ: negotijque celerem, ac felicem exitum promittens. Has literas cum Ceæ Duce, ac Pradâ communicatas ad Archiducem miſit, orans ut, ſi videretur, tranſmitti Hagam iuberet. Poſt non
23. Maij. multos dies ad Marchionem iterum ſcripſit, certiorem ſe nactum eſſe ſuæ moræ cauſam: legationem nempe in Galliam Petri Toletani Oſorij, ut Rex illius Fœderatos ad ſanciendam Pacem inflammaret. Quare non antè ſe poſſe Belgium repetere; quàm id negotij conficeretur. Quod ut honorificentiùs perageret Toletanus, in Hiſpanos Magnates eum Rex antè profectionem cooptauit. Spes autem erat Hiſpanis, hâc legatione ab Rege Gallico impetrandi; ut pro ſuâ in Fœderatos auctoritate, ac fœderis vi, eos omnino perduceret ad ea, quæ tam obſtinatè renuebant: Indicam ſcilicet nauigationem deſerendam, & liberum permittendum Catholicæ Religionis exercitium. Petrus Toletanus cur miſſus Legatus in Galliam.

IAM inſtabat in Belgio ceſſationi armorum terminus præſtitutus. Quare in nouo congreſſu, ad ſeptem menſes, hoc eſt ad eius anni finem eſt prorogata. Quod cum Legatis Principum Fœderati renunciaſſent; tam ægrè illi tulerunt adeò prolixas belli ferias; ut parum abfuerit, quin præ indignatione in ſuam quiſque regionem reuerteretur. Iratos tamen animos Fœderati ſedarunt, cùm ſubijcerent; intra duos menſes tractationem exitum habituram, ſiue pax, ſiue bellum decerneretur. Tùm ſibi ſponderi voluere Legati, neminem interea dimiſſum iri. Quod fideliter præſtitum. Armorum ſuſpẽſio prorogata. Marchio ad Fontanum Comitem, 18. Maij.

IN habitis ſubinde, quamuis raris, congreſſibus diſcuſſa ſunt

capita, ad tractandum utrinque propoſita. De eijciendis Belgio Militibus exteris, expunctum. In alijs pleriſque de re inter utroſque conuênit. In duobus, quæ tantopere Catholici urgebant: nauigatione videlicet, ac Religione; nulla inueniebatur ad conſentiendum via. De nauigatione, Regium ex Hiſpaniâ reſponſum expectabatur, ſuper triplici conſilio à Fœderatis propoſito. De Religione, adeò deſperata omnis concordia erat; ut nè verba quidem de illâ fieri Fœderati paterentur. Quibus addere ſtimulos non ceſſabant aliqui Principum Legati: minimè conueniens ipſorum exiſtimationi affirmantes, ut conſcientiæ libertas exteri Principis poſtulatu concederetur: quaſi non ſuâ ſponte, ſed aliunde compulſi, illam ſuis facerent Populis poteſtatem. In eam quòque ſuſpicionem Fœderatos inducebant: ſi Catholicæ Religionis uſum Hiſpani Regis rogatu permitterent; hoc nomine illi valde obſtrictum iri Catholicos. Quamobrem eidem fore facillimum, eos ab reliquis ſegregare, ſuisque Partibus adiungere. Quo facto nihil abfore, quin rurſus Belgium uniuerſum ſuum ſub iugum mitteret. His accedebant Ianini Præſidis dicta: qui Gallicam tractationem (Regalis nempe coniugij) nonniſi poſt annos aliquot ſuum finem aſſequuturam confirmabat. Adeòque non poſſe Regem interim veteribus Amicis, ac fœderatis ſuis nuncium remittere. Quare de Religione nihil ante ſancitam Pacem ſperandum. Sed eâ conſtitutâ, pronius ambobus Regibus coniunctis fore Fœderatos paulatim adducere; ut non ad alienum arbitrium, ſed ſuâ ſponte permitterent liberum Catholicæ Religionis exercitium.

1608.
Marchio ad Viuam, 1. Iulij.

Caput de Religione libera in tractatione laborat.

Contra eam incitamenta.

His artibus, per ſuum præcipuum Adminiſtrum adhibitis, Galliæ Rex dominari quotidie magis in tractatione videbatur; ac maiorem ſubinde ſuſpicionem commouebat Hiſpanis. Quam ut adhuc augeret, nouo ſibi fœdere obſtrinxit Prouincias fœderatas. Hoc in eo ſitum potiſſimùm, ut Pace firmatâ, ad eam ſarctam, tectamque tuendam, ſubſidium eis Rex deberet Peditum decem millium regio ſtipendio: ipſæque viciſſim ei quinque millia ſuo ſtipendio ſuppeditarent, ubi arma verterentur in Galliam ab Hiſpano. Conqueſti de huiuſmodi fœdere Hiſpani Regis, atque Archiducis apud Henricum Oratores. At hic varijs obtentibus rem excuſans; gratias potiùs ab eiſdem Principibus deberi ſibi iactabat, quòd faciliorem aperuiſſet viam, ad concordiam Belgicam ſtatuendam. Non fugiebant hæ Regis artes Hiſpanos: qui ſimul proſpiciebant, ſinè illius conſenſu, atque auctoritate nunquam ſibi cum Fœderatis conuenturum. Igitur ad eum ſibi magis conciliandum; miſſus fuit, ut paulò ante narrauimus, in Galliam Petrus Toletanus.

Nouū fœdus Gallici Regis cū Fœderatis.

An-

1608. *Marchio ad Zunigam, 25. Iulij.*

Et Anglici cum eiſdem.

ANGLIAE quòque Rex nouum fœdus cum fœderatis Prouincijs ſanxit, eiſdem planè, quibus Gallus, conditionibus: quamquam id nè fieret, multum obniterentur & Petrus Zuniga Hiſpanus apud Anglum Orator, & Catholici Delegati apud Anglicum in Hollandiâ Legatum. Vt verò deliberationem hanc ſuam aliquo nomine Rex Angliæ honeſtaret, quaſi ab Hiſpano Rege irritatus: cum eius, & Archiducis Oratoribus apud ſe agentibus queſtus eſt; quòd nouâ legatione tranſmiſſâ, tam honorificè cum Galliæ Rege, non autem ſecum nuperrimè eſſet actum. Ad hanc ergo qualemcunque offenſionem leniendam, in Anglicam etiam Regiam legauit Hiſpanus Ferdinandum Gironum, è primarijs Militum Præfectis unum, qui tùm erant in Belgio. Hoc honoris argumento valde gaudere viſus Angliæ Rex, operam liberalibus verbis obtulit ſuam, ad tractationem promouendam.

ACCEPERAT interea Philippus Rex tractationis capita, tum à Catholicis, tum à Fœderatis propoſita; & quidquid ad hæc reſponderant Catholici Delegati, & quod paucis ſuperaddiderat Archidux; quæque reſponſa fuerant Fœderatorum. Hæc omnia & ipſe perſpexit, expenditque diligenter: & accuratè perpendenda tradidit magno Senatui Hiſpaniarum. Atque in cæteris quidem, facilè conuenire poſſe inter utramque Partium, intellexerunt. In duobus verò eas eſſe difficultates, ut ſuperari vix poſſent: in ſæpè ſcilicet memoratis; libero uſu Religionis, & Indicâ nauigatione. Super his igitur ſedulò ſcribendum ad Archiducem, & Spinulam cenſuit Rex; & ſuam poſtremò certiſſimam, immobilemque voluntatem aperiendam. In literis ad Archiducem: *Diu multùmque verſatum* (ait) *animis complurium caput Religionis: multas ad Deum preces fuſas, ut ſua cauſæ ſtudentibus opportunum lumen affunderet. Ac ſibi quidem perſuaſum eſſe, neque Diuino ſe obſequio facturum ſatis, & ſtudio quo tenebatur, Catholicam Fidem tuendi, ac promouendi; neque exiſtimationi ſuæ, quæ Generis humani iudicio ſecundum obtinet locum: ſi ſupremum ius Prouincijs fœderatis concederet aliâ mercede, quàm liberi usûs apud ipſas Catholicæ Religionis. Quamobrem velle ſe, tanquam obſequentem Eccleſiæ Filium, ac Fidei Defenſorem, officium illud primarium implere, ab omni humanâ ratione, commodoque, quod rapere in contrariam ſententiam poſſet, abſolutum. Quodque aliàs, & non ſemel ſignificauerat, etiam tùm confirmare: mentem ſuam certiſſimam eam eſſe, ac poſtremam, & immutabilem deliberationem: ut ſi Fœderati liberum, publicumque in ſuis Prouincijs permittant exercitium Fidei Catholicæ, Apoſtolicæ, Romanæ cunctis, qui in eâ viuere, ac mori velint; huius rei tam Deo gratæ, ac nullius alterius gratiâ, ſe quòque permiſſurum eis ſupremum in*

Regis Hiſpani literæ ad Archiducem.

Quanti Rex faciat caput de Religione.

eaſdem

eaſdem Prouincias ius, atque imperium ad ſe ſpectans: ut tam Indigenæ, quàm Incolæ libertate fruantur, quamdiu idem Catholicæ Religionis exercitium vigebit; neque ulteriùs vel ad unam diem, aut horam. Eo namque tantùm ſtimulo ſe adduci ad cedendum dominatum, rem tanti pretij, atque exiſtimationis apud Mortales omnes. Neque verò vim habere ullam, quæ contra conceſſionem hanc mutuam obiectabantur. Permitti nempe libertatem Prouincijs, & ſimul abrogari. Nam ſi quam ferrent Ordines legem ad rectam adminiſtrationem facientem; inſurgere contra eam poſſe Catholicos, ac veluti contrariam uſui Religionis libero, recuſare. Non id euenturum. In eâ quippe conuentione Partium Regiam intercedere auctoritatem, ac promiſſionem: quæ nullo unquam tempore paſſuræ ſint, conceſſam ſemel libertatem auferri, dum adiecta conditio ſeruetur. Res verò ad Catholicam, ac veram Fidem pertinentes adeò ſeiunctas à Politicis gubernandi artibus eſſe, ut periculum nullum ſit, nè concurrentes ſe inuicem oppugnent. Neque audiendos, qui dictitarent, poſtulatum Religionis poſt ſancitam Pacem proponendum; ac tum à Fœderatis ultro conceſſum iri. Non enim Populos in odijs contra Catholicam Fidem pertinaces (quod Hæreticorum eſt proprium) ullo poſtmodum tempore permiſſuros, quod inter ipſam Pacis tractationem, atque in conditionibus utrinque paciſcendis, tam acerbè pernegarent, ut neque proferri in medium paterentur. Ac multò magis ab omni fide alienum, eoſdem ſponte unquam donaturos, quod tantâ tùm oblatâ mercede, ſupremo ſcilicet iure, imperioque, ab ipſis tam vehementer affectato, concedere recuſarent. Et quamquam ea foret conditio rerum, ac temporum, ut abrumpi tractationem Pacis haud expediret: ſibi tamen omnino certum, & conſtitutum eſſe, vel hâc, vel aliâ quâuis de causâ, nè minimam quidem eorum partem omittere, quæ Deo deberentur, atque ad eius obſequium, honoremque ſpectarent. Quorum gratiâ non imperium modo, ſed vitam ipſam, ſi foret opus, in diſcrimen ſeſe alacriter obiecturum, Maiorumque ſuorum inclyta ſectaturum exempla. Quod ſi iuſtis, ſed arcanis Diuinæ prouidentiæ conſilijs, aduerſæ ſibi res pro ſecundis fluerent; ibique iacturam faceret, ubi emolumenta ſperabat: ſatis in eo ſibi fore ſolatij, quòd ſuas erga Deum partes impleſſet, eiusque cultui ſubſeruiſſet. Ad Indicam verò nauigationem quod attineret, in Hiſpanico Senatu diligenter expenſum; an præſtaret, quod petebatur, concedere: veniam ſcilicet eam in ſex, aut octo annos proſequendi: ut eo ſpatio poſſent Fœderati merces, atque opes ſuas ex Indiâ reducere; cum eâ tamen lege, ut ſi poſt condictum tempus ab eâdem non abſtinerent, interdicerentur commercijs Italiæ Hiſpanis ſubiectæ, ac reliquorum Hiſpaniæ Regnorum. Ijs ergo, quæ facerent in utramque partem, ſedulò ponderatis; viſam eſſe facultatem eiuſmodi minimè concedendam. Neque enim ad res ſuas inde retrahen-

1608.

De nauigatione Indica.

1608. *trahendas, tantum temporis exigi. Quin eo potiùs interuallo, noua commercia, nouasque Gentium illarum amicitias inituros; à quibus multò deinde difficiliùs recederent. Hiſpanicæ verò ditionis omnis prohibere commercijs, nihil eſſe aliud, quàm eoſdem in Indica nauigatione confirmare: quandò eam propterea ſuſcepiſſe dicebantur, quòd belli tempore ab Hiſpanicis commercijs arcerentur. Sin verò timendum ſit, nè Fœderati, quà innatâ ſibi ſuperbiâ, ac peruicaciâ, quà iunctorum fœdere Principum auxilijs freti, atque illorum ſuaſu, ac pollicitationibus impulſi, qui continuari bellum cupiunt; tam æquis conditionibus minimè acquieſcant, ac tractationem Pacis abrumpant: in eo diſcrimine opportunum cenſeri conſilium Richardoto propoſitum ab Ianino: ut Induciæ ſtatuantur in annos quinque, vel ſex: eaſque Fœderatorum Delegatis Ianinus ipſe perſuadeat. Ad illas ſe quòque maximè propendere: cùm ſemper commodiores viſæ ſint longiores Induciæ, quàm Pax: cui ſanciendæ tantum difficultatum eſt ſuperandum. Neque credibile eſt, Ianinum ſui Regis iniuſſu id conſilij dediße. Hunc verò in eas Inducias libenti animo conſenſurum, ut opportunum ſpatium nanciſcatur ad res ſuas cum Hiſpanis probè componendas, atque ea, quæ pollicitus, præſtanda: hoc eſt Fœderatos adducere ad Catholicæ Religionis uſum liberum admittendum. Angliæ quòque Regem ſuffragaturum. Sic enim extra metum eum fore, nè ab amicitia ſua Fœderati deſciſcant. Eo temporis interuallo Hiſpanicis commercijs, ultro, citroque commeandi ſecuritate, vectigalium alleuatione, atque omni benigna tractatione ita delinitum iri animos Fœderatorum; ut ab inſtaurando bello prorſus abhorreant; ab Indicâ nauigatione ſenſim ſubmoueantur, atque ad ſolidam Pacem ineundam certiorem inueniant viam. In eis tamen Inducijs iniquiſſimum eße; ius, atque imperium concedere Fœderatis, ſinè requiſitâ Religionis compenſatione: quandoquidem ſolemne eſt in Inducijs, ut unaquaque Partium in eodem, quo ante illas, ſtatu, & conditione permaneat. Earumdem Induciarum tempore opportunum videri, liberum Religionis exercitium à Fœderatis ſponte permitti. Siquidem ea tùm ceſſaret dubitatio, nè alieno rogatu conceſſum, aduersùs libertatem facere cenſeretur. Pace verò ſtabilitâ, idem confirmari ſatis fore. Delegatis porrò Catholicis Hagæ morantibus magnopere iniungendum; ut quæ literis hiſce præſcripta ſunt, uniuersâ in tractatione ſeruent ad unguem. Curandumque omni ope, atque induſtriâ, ut quamuis ea diſſoluatur, armorum ſuſpenſio in menſes ſeptem prorogata, integra, atque immota perſiſtat: cùm ſinè ullâ conditione fuerit ab utraque Parte condicta. Spem eſſe tum ab Diuinâ benignitate, tum ab humanâ prudentiâ, rem tantam felicem ad exitum perductum iri.*

De aliquot annorum Induciis.

Iterum de Religione.

De armorum ſuſpenſione firmanda.

Ad Spinulam autem ſcribens Rex, ut eadem, quæ ſcripſit Archiduci, ſedulò cognoſcat, ac pro virili exequatur, magnopere

com-

commendat: utque neruis contendat omnibus, tractationem ad finem anni continuari. 1608.

Quæ pertierit Toletanus Legatus ab Rege Gallorum.

Iam verò Petrus Toletanus Oſorius, Legatus extra ordinem ad Gallum Regem miſſus ab Hiſpano, huius mentem, ac poſtulata expoſuerat: de tractatione Pacis, aut Induciarum urgendâ; deque Fœderatis adducendis ad conditiones usûs liberi Catholicæ Religionis, & ceſſationis Indici commercij amplectendas. Ei antequam reſponſum Rex daret, de his omnibus conſultationem inſtituit. Clam tamen Nicolao Villaregio, in Aulâ Gallicanâ magni nominis, ac virtutis Adminiſtro, imperauit, ut Robertum Vbaldinum Politiani Montis Epiſcopum, ac Pontificium in Galliâ Nuncium; qui Regis Hiſpani negotia tam ipſius, quàm Pontificis iuſſu apud Gallum promouebat; de illis omnibus edoceret, quæ Toletano eſſent regio nomine reſpondenda. Hæc autem eiuſmodi erant.

Quid reſponderit Rex.

Núcius Vbaldinus ad Regem Hiſpaniæ, 23. Iulij.

Semper ſe quidem ad ſanctam Maximi, Optimique Pontificis mentem fuiſſe propenſum, in ſincerâ præſertim, ſtabilique concordiâ cum Hiſpano Rege firmandâ. Neque contrarium quid coniectari debere, aut poſſe ex fœdere cum Prouincijs fœderatis nuperrimè ſancito. Imò ſe animum induxiſſe, ad Pacem faciliùs conſtituendam, id fœdus vel maximè profuturum. Neque dici poſſe cum Hoſtibus Hiſpani Regis illud initum eſſe: cùm vim ſuam habiturum non ſit, niſi poſt Pacem decretam; quando Fœderati non iam hoſtes futuri ſint, ſed amici. Cùmque Pacis eiuſdem causâ id fœdus ſancitum fuerit: non licère ſibi Fœderatos deſerere, dum ipſi Pacem non abnuant. Cui optatum ad exitum perducendæ, offerre ſe operam, ac ſtudium ſuum; vehementer inſtando, ut in omnibus, quæ iuſta atque honeſta fuerint, Fœderati ſatisfaciant Hiſpani Regis voluntati: ac præcipuè in Indicâ nauigatione, atque in uſu Catholicæ Religionis: in quo etiam Summo Pontifici gratum fiat. Quod ſi Pax hâc viâ concilietur, diſſlatum iri ſuſpiciones omnes, quæ inter Hiſpanum, Gallumque Regem antea gliſcerent. Sin ad æquam venire concordiam Fœderati recuſarent: tùm ſe fœderis obligatione ſolutum iri, ac ſaluâ exiſtimatione aliter cum Hiſpanis acturum. Hæc omnia Regis nomine renunciauit Vbaldinus Toletano.

Induciæ præferũtur Paci in Hiſpania.

In Hiſpanicâ interim Aulâ ſententia prudentiorum erat: expedire magis Regno decem, aut viginti annorum Inducias conſtitui, quam perpetuam Pacem. Hâc namque fieri, ut degeneri torpore marceſceret illorum virtus, atque induſtria, qui publico bono excubare continenter deberent. Induciarum verò tempore poſſe per otium ea præparari, quæ futura eſſent opportuna inſtaurando poſtmodum bello. Quod ſi quid vel in earum conditionibus apponendis, vel in earumdem obſeruantiâ peccatum fuerit;

poſſe

1608. poſſe facilè eis abſolutis accommodato remedio ſarciri. De hoc
Ioſephus Creſuelus è Soc. Ieſu, 12. Auguſt. Spinula commonefactus literis Amicorum fuit:quibus etiam ſtimulatus denuo fuit, ut quæcunque geſta fuerant ab ſe, tum in antecedente bello, tum in præſenti Pacis tractatione, fideliter in ſcripta redigi curaret: uſui nempe futura in ſimili opportunitate non ſolùm ſibi, ſed alijs quòque rei bellicæ Præfectis. Regi præterea, regijsque Proceribus, ac Mortalibus uniuerſis inde conſtaturam ipſiùs in utroque negotio fidem, induſtriam, diligentiam. Inuidiæ demum, quæ ingentia facta inſequitur, ut umbra lucem; materiam inſimulandi omnem detractum iri manifeſtâ teſtificatione rerum probè geſtarum. Poſt legationem in Galliam Toletani, reuocarat eòdem Henricus Rex è Belgio Ianinum. Ab eo cuncta, quæ acta fuerant, edoctus; quæque agi vellet in poſterum, præſcriptis, eumdem remiſit in Belgium.

Ex Hiſpaniâ rediturus Neyus expectabatur in dies. At is Burgis per duas hebdomadas febri afflictatus: ab Rege poſtea Valliſoletum accitus, mandata ipſius, ac ſuam dimiſſionem præſtolabatur. Hæc ab Gallici Regis reſponſione pendebat. Neque digredi poterat Neyus, aut debebat ſinè decretoriâ Regis Hiſpani deliberatione ſuper Belgicis rebus. Namque ſi eâ non acceptâ diſceſſiſſet, iterum neceſſe fuiſſet in Hiſpaniam recurrere: quod multò magis Fœderatorum ſuſpiciones cumulaſſet: velle ſcilicet Hiſpanos rem tamdiu protrahendo, temporis beneficio ad ſua emolumenta uti. Reditum tamen Neyi frequentibus literis Archidux urgebat: neque priùs agi voluerat à Spinulâ cum Ianino, quàm Commiſſarius reuertiſſet. Verùm quia nimis in longum reuerſio ducebatur; iuſſit idem ut, Neyo non expectato, tractatio perficeretur. Hoc ipſum in votis erat Fœderatis: qui tam diuturnæ moræ pertæſi, ac pro conſuetudine ſuſpicati, artes Hiſpanorum eas eſſe ſibi imponere molientium; congreſſum aliquando ab Delegatis Catholicis poſtularunt: in quo vel Regis Hiſpani mentem ultimam, ſuper Indicâ nauigatione, compertam habere ſtatuerant, vel uniuerſæ tractationis finem facere.

Vagliadolid.

Neyus ad Marchionē, 20. Auguſt.

Cur Neyus adhuc moraretur in Hiſpaniâ.

CVM igitur conueniſſent; ac de poſtremâ regiâ voluntate Fœderati percontarentur: reſpondère Catholici. Omnino conſtitutum eſſe Regi concedere Fœderatis ſupremum ius, atque imperium in Prouincias, quas ipſi poſſiderent; cum duabus tamen neceſſariò adiectis conditionibus: alterâ ut ab omni Indicâ nauigatione, commercioque abſtinerent: alterâ ut in eiſdem Prouincijs liberum, publicumque permitterent Catholicæ Religionis exercitium. Regiam hanc, & poſtremam, immotamque deliberationem, tum Neyo iamiam reuerſuro commiſſam, tum ſibi per

Catholici Delegati congrediuntur cum Fœderatis.

Tabellarium nuper patefactam; ut Fœderatis euulgaretur. Hâc reſponſione tractatio Pacis uniuerſa prorſus exciſa. Ambæ namque propoſitæ conditiones tam deteſtatæ Fœderatis erant; ut nullâ ſpe, nullâ mercede ad eas accipiendas adduci poſſent. 1608.

Desperata Pace, initur tractatio Induciarum.

Reiecta igitur Pace, reliquum erat, ut de longioribus Inducijs ageretur. Hanc tractationem ſuſcepere præ cæteris Gallicus, Anglicusque Oratores; atque in Conuentu Fœderatorum Ordinum propoſuit amborum Regum nomine Ianinus. *Optaſſe quidem eos*, aiebat, *Prouinciarum illarum boni ſtudioſiſſimos, æternâ Pace diuturnis ex bello calamitatibus finem imponi. Verùm tantam Europæ felicitatem magnis difficultatibus intercluſam. Nè tamen ad bellicos labores, & damna tam ſubitò recidatur; aliquot annorum Inducijs aditum adhuc patère. In eis quòque quietem ab armis, ceſſationem à ſumptibus immenſis, perfugium à calamitatibus fore. Quinetiam in eiſdem Prouincias liberas declaratum iri. Quamobrem à Fœderatis obuijs ulnis excipi debere. Non tam latis animis eas Partem alteram accepturam. Sed cùm eius culpâ pernicioſum bellum reſumeretur, iuſtiora fore arma Fœderatorum, atque ab Gallo, Angloque Regibus multò æquiùs protegenda.*

Ad eas hortatur Ianinus.

Ad ea reſpondère Ordines: Rem propoſitam diligenti conſultatione dignam: atque adeò ſe Prouinciarum ſententias rogaturos. Archiducum quòque Delegatos conuenère Oratores: eosque valde propenſos ad Inducias nacti ſunt: niſi quòd in adiectâ conditione libertatis multas difficultates ab Hiſpaniâ metuebant. Omni tamen induſtriâ ſe conaturos eas peruincere, polliciti. Quoniam verò iam repudiata Pax erat: Induciarum verò tractatio in Legatorum, & Ianini præſertim manu: Delegati Catholici poſt octo menſes in Hollandiâ tranſactos, Bruxellas ſe retulere. Ibi paulò pòſt redditæ Archiduci, ac Marchioni ab Rege Hiſpaniarum literæ: quibus firmandæ Induciæ altero ex duobus modis præſcribebantur. Vt nempe vel nullâ appoſitâ conditione fierent; citra cuncta hoſtilia, liberis utrinque commercijs in Hiſpaniâ, Italiâ, Belgio; quibus verbis Indiæ ſecludebantur: vel ſi adhuc inſtarent Fœderati, ut liberi, ac ſui iuris declararentur; liberum omnino permitterent in ſuis Prouincijs Catholicæ Religionis exercitium. Hanc ſibi Spinula cum Collegis normam in totâ tractatione proponeret: quæque in eâ deinceps gererentur, tum ad Aulam Hiſpanicam maturè perſcriberet: tum etiam ad Toletanum in Galliam, ad Zunigam in Angliam: ut quidquid oporteret, cum ijs Regibus agerent, apud quos degebant Oratores.

Catholici Delegati Bruxellas recedunt.

2. *Octobris.*

Nouæ Regis literæ.

Hagae interea Induciarum tractatio ſtrenuè promouebatur ab Ianino. Neque arduum erat eaſdem fœderatis Prouincijs perſua-

1608. ſuadere. Sola Zelandia, eiusque Delegatus Maldereus; ac præcipuè in eâ Prouinciâ ſummâ pollens auctoritate Mauritius Comes, ut antea Paci, ſic tum Inducijs pro virili aduerſabantur. Amſtelodamum quòque non parum ab eiſdem abhorrebat. Et hanc Vrbem, & illam Prouinciam commerciorum lucra ſtimulabant; quæ fuerant expertæ, in bello, quàm in pace maiora. Mauritium inter arma dominantem, in adminiſtratione Reipublicæ cæteris parem, bellica gloria, ac victoriarum tam recordatio, quàm ſpes in Campum rapiebant. Maldereus tum Prouinciæ ſuæ ſenſa gerebat: tum ipſius Mauritij, cuius Parenti fuerat in obſequijs. Et voce uterque, & ſcriptis euulgatis auocare ab Inducijs Fœderatorum animos contendebat. *Eo maximè tempore* (aiebant) *præclarum ſui ſpecimen dare poſſe, ac debere Fœderatorum magnanimitatem, atque conſtantiam. Diligenter, ac ſeriò proſpectandum, nè quid ſub ſpecioſo Induciarum obtentu Reſpublica detrimenti caperet. Earum nomine, Populis, vulgoque hominum gratiſſimo, atque optatâ dulcedine otij Prouincias exarmari. Quæque tam alacriter antea pecuniam ad bellum contribuiſſent, difficiliùs in poſterum erogaturas. Neque eo redactas anguſtiarum res Fœderatorum: ut neceſſe haberent iniquis, incommodiſque conditionibus cum Hoſte paciſci. Eius poſtremò verſutiam, & dolos, & artes in pace magis, quàm in bello metuendas; uti non ſemel exploratas, ita ſemper ſuſpectas, tum reformidari maximè debere, cùm tot tergiuerſationibus, ac moris obuoluebantur. Arma ſeriùs, ocyùs reſumenda: quibus Reges eos ipſos, qui nunc per ſuos Oratores ſuadebant Inducias, ob ſuaſmet utilitates auxilia collaturos.*

Quinam ex Fœderatis auerſarentur Inducias.

HAEC paſſim per Prouincias literis, & voce iactata, apertum inter eaſdem diſſidium ſerere videbantur. Zelandiâ præſertim interminante ſegregationem à cæteris, ſi cæteræ in Inducias irent. Hîc verò tanquam Sequeſter intercedens Ianinus, in publico delegatorum à Prouincijs conuentu propoſitas à ſe in medium Inducias, quâ plurimùm pollebat, eloquentiâ perſuadere conatus eſt. Ac principio: *Sui Regis in Fœderatos antiqua promerita: & miſſas toties, flagrante bello, pecunia, Militumque ſuppetias, commemorauit. Neque minorem fuiſſe,* dixit, *eiuſdem in Pacis tractatione fouendâ beneuolentiam: ut utroque tempore, quâcumque poſſet, amicis Populis prodeſſet. Eâ (unde unde contigerit) profligatâ; ad Inducias eumdem amanter hortari, hoc eſt ad aliquot annorum tranquillitatem, poſt tam diuturnas, & calamitoſas belli procellas. Eas verò fieri velle non ſinè ſummâ Fœderatorum exiſtimatione ſimul, atque utilitate. Quamobrem nihil in illis antiquius habere, quàm ut Prouinciæ ab Rege Hiſpano, atque ab Archiducibus liberæ declarentur. Quod etſi generatim fiat, non autem diſertioribus verbis, ut in Pace tractandâ exigebatur;*

Ianinus vehementer Inducias promouet.

Eius oratio.

magnum eſſe debere diſcrimen inter æternam Pacem, & aliquot annorum Inducias. Hæ ſi ab aduerſâ Parte ſeruentur, ſatis eam eſſe libertatis declarationem: ſin verò violentur; non litem ad Tribunalia Iudicum intendendam, ubi de verbis forenſi ritu diſceptatur: ſed armis in Campo dirimendam, ubi de ſummâ rerum ferro decernitur. Haud multùm referre, quâ ratione altera Partium eam libertatem interpretetur: plurimùm verò, Populos Fœderatos ſe liberos declaratos agnoſcere; quò promptiores arma, ſi fuerit opus, reſumant: & ab amicis Principibus tales haberi; quò iuſtiùs in auxilium opes, Copiasque ſuppeditent. Tam ſecundam opportunitatem utiliter, atque honorificè componendi res ſuas minimè prætermittendam, ob nonnullorum ſuſpiciones inanes, cautionesque ſuperuacaneas; aut eorum obtrectationes, quorum plus interſit, res eſſe bello turbidas, quàm Inducijs quietas. Quæ inter arma perferantur incommoda, quæ rerum omnium damna, quàm lamentabiles ærumnæ; ſatis ſuperque tot annorum decurſu expertum fuiſſe miſerum, attritum, ac laceratum Belgium. Tempus iam à benigniore fortunâ offerri, quo ſubleuentur incommoda, quo damna reſarciantur, quo toleratis ærumnis ſolatium aliquod adhibeatur: exhauſta reparentur æraria; reficiantur Oppida ſemiruta: agri deſolati denuo excolantur: Belgium quodammodo Belgio reſtituatur. Eos, ac multò plures eſſe fructus Induciarum. Per illas frequentatum iri marium nauigationem, quâ Belgæ vel ignoto terrarum Orbi innotuerant: mercaturam, cuius beneficio tantum opum, operumque magnificorum Maiores cumulauerant: liberales diſciplinas, quæ unas olim Athenas Græciæ, poſtea verò tot Belgicas Athenas habitarant. Eas omnes glorias, atque emolumenta ad primum belli rumorem peſſum ire. Quare dubium eſſe nemini poſſe, communi cum ſenſu voluptatis amplexandas eſſe Inducias; quarum ope Ciuium, ac Ciuitatum ſecuritas, rerum omnium copia, tranquillitas, beata vita ſint in Belgium veluti poſtliminio reditura. 1608.

Non leues in Fœderatorum animis motus ea Ianini verba, tum ore prolata, tum ſcripto tradita, excitauere: momentum eis pariter, ac vim addente Anglici Regis Oratore. Indè ad Zelandos in eamdem ſententiam pertrahendos miſſi aliarum Prouinciarum Delegati: qui poſt multos congreſſus, ac diſceptationes, rem tandem confecere. (Tandē aſſentiuntur Inducijs Fœderati.) Neque minùs Archiduci, ac Spinulæ laborandum fuit, ut ad Prouincias liberas quantumuis generatim declarandas, nullis conditionibus adiectis, mentem Hiſpani Regis inflecterent. Cùm enim ad eum Spinula ſcripſiſſet, quod à Principum Oratoribus propoſitum fuerat ad rem temperandam, & mediam quamdam viam utrique Parti commodam ineundam; nequaquam id ſibi conſilium placere, reſpondit Rex. Id autem erat, ut eadem adhiberentur verba, quæ in primâ armorum

rum

1608. rum ceſſatione uſurpata ; quibus minime [illegible] s in eas Prouincias:atque in Inducijs ea tamdi [illegible] rent, quamdiu illæ perſtarent. *Mentem quippe ſu* [illegible] *ſirma-tam, im mutabilem; neque ad unam diem ſupr* [illegible] *m ſuum cedere, niſi mutuò repensâ libertate Catholicæ Reli* [illegible] *tamen pa-làm faceret Orbi terrarum, quanto ſtudio tenere* [illegible] *æ quietis, & ſecuritatis, undique totius Chriſtianæ Reipublicæ tra* [illegible] *llitatis; haud grauatè ſe conſenſurum in decem, aut duodecim annorum Inducias, omnibus tamen conditionibus alterutri Partium grauibus abſolutas. Ad eas verò Inducias hoc potiſſimùm incitamento ſe adduci, ut per illarum quietem ſedulò liceat perpetuæ Pacis tractationem habere: quâ nihil ferè ſibi ſit in humanis rebus prius ad Chriſtiani nominis felicitatem.*

Difficultates ab Rege Hiſpano in iis liberis declarandis.

Haec Regia deliberatio tam è regione oppoſita Fœderatorum petitionibus erat: ut iam de Inducijs, quemadmodum paulò antè de Pace, actum eſſe videretur. Quia tamen Archiducibus, Spinulæ, & cæteris Delegatis; imò Belgis omnibus communis boni amantibus, æquè perniciosus, atque indecorus, is utriuſque tractationis exitus apparebat: extremos adhibere conatus ad conſtituendas Inducias decreuerunt. Quamobrem ut, quidquid gliſceret in Hiſpaniâ difficultatum, euinceretur: ad Regem tranſmittendum cenſuerunt Inicum Brizuelam, Religioſum virum è Dominicanâ Familiâ, qui ſuas confitentem noxas Archiducem audire, atque expiare conſueuerat. Is igitur ad Aulam profectus, de rebus quidem omnibus, quæ gerebantur, ſincerè Regem, regiosque Proceres edocuit: ſed præſertim de Religionis capite; quod ſi urgeretur, Induciæ prorſus reijcerentur; eis verò reiectis, ac reſurgente bello, in ipſo Belgio Archiducibus ſubiecto, Religio periclitaretur.

Religioſus Vir alter ad eum inflectendum mittitur.

Tractatio interea ab Regijs Oratoribus cum Archiducum Delegatis continens habebatur. Quoniam verò per literas ea diuturnior, ac difficilior apparebat: optimum factu viſum, ſi utrique Antuerpiam conuenirent. Igitur tertio Nonas Februarij Anni milleſimi ſexcenteſimi noni, eò ſe contulit Spinula cum quatuor Collegis ſuprà memoratis, reuerſo iam ex Hiſpaniâ Neyo. Quinto verò Idus eòdem peruenere Gallicus, Anglicusque Oratores: quibus obuiàm itum leucæ dimidio ab eiſdem Delegatis. In primis congreſſibus diu, multùmque de Indicâ nauigatione certatum; adnitentibus Regijs Legatis, ut ea diſertis verbis permitteretur Fœderatis: contrà verò Delegatis Archiducum contendentibus eamdem, vel Induciarum conditionibus prorſus adimere, vel obſcuris, perplexisque ſignificationibus inuoluere. Illud tamen apertè, conſtanterque hi requirebant, ut ab Indicis re-

Archiducum Delegati, & Regum Oratores congrediūtur Antuerpiæ.

Anno 1609.

Marchio ad Archiducē, 9. & 11. Februarij.

Quo pacto de Indica nauigatione conuenerit,

regio... ſubiectis omnino abſtineretur. Poſt multas 1609.
alterca... num inter eos conuènit, ut utrique Partium fieret ſatis... eque interdicendo Fœderatis Indiarum commercia, ne... artes earum ab Rege poſſeſſas aditum concedendo. Hæ c... que diſcutiendæ controuerſiæ de induſtriâ in longum trahebatur à Spinulâ: uti ſpatium Brizuelæ daretur, demandatum negotium in Aulâ Hiſpanicâ diligenter accurandi; atque opportunam ſtatuendis Inducijs ab Rege deliberationem referendi.

Accuratè de re tota conſultatur in Hiſpania.

Rem totam ſedulò conſultari Rex mandauit, non in Regio ſolùm Senatu; ſed in Antiſtitum quòque, Doctorumque Conuentibus frequentatis. Vtrobique omnia momenta rerum, ac rationum expenſa: & potiſſimùm in Fœderatis liberis declarandis ea, quæ fuerant ab Archiduce, Spinulâque per literas, atque à Brizuelâ voce propoſita. *Belgicum nempe Principatum Archiduci dotis nomine traditum cum eâ lege: nè qua pars eius abalienaretur ſinè Regis conſenſu. Quòd ſi ſuum ius ceſſit Archidux in primâ armorum ceſſatione; id Regio iuri nihil officere. Quod verò tùm ſemel factum eſt, in ſanciendis Inducijs iterum fieri, noxam denuo nullam afferre. Eumdem, tam ſuo, quàm Regis nomine ceſſiſſe, citra Regium aſſenſum, nihil imminuere Regium dominatum. Qui miſſus ab Rege fuit ad eam ceſſationem, aſſenſum adeò circumſcriptum clauſulis eſſe, ut parum obſit eiuſdem iuribus. Si eâdem formâ mittatur ad Inducias: idem prorſus effecturum. Neque dubitandum, quin accipiatur poſterior à Fœderatis, quandò acceptus eſt prior.*

Quomodo ab Rege conceſſa libertas Fœderatis.

His potiſſimùm argumentis Regijs Conſiliarijs, ac Regi perſuaſum, ut eam ſcripto concederet Fœderatis libertatem, quam Archidux, & Spinula tantopere flagitabant, ad ſtabiliendas Inducias. Rebus in hunc modum diſpoſitis; Oratoribus Regum, atque Archiduci optimum factu viſum, ut ad negotium perficiendum, euocarentur Prouinciarum Delegati. Hi Bergam ad Zomam, parum Antuerpiâ diſtantem, confluxere numero ſupra ſeptuaginta. In tot diuiſæ ſuffragia Fœderatorum voluntates erant: tantique intererat omnium, rem maximi ponderis exitu ſalutari concludi. Ex his illi præcipui, qui fuerant ad Pacis tractationem delecti, ac ſuprà recenſiti, Antuerpiam ſe contulere. Ibi quotidie in Vrbis Prætorio utrique Delegati cum Regijs Oratoribus congrediebantur. De rebus verò, quæ diſceptabantur in dies, Bruxellas ad Archiducem, Bergam ad Fœderatos referebatur. Vtrobique capiebantur deliberationes opportunæ. Denique poſt multos habitos congreſſus, multas, ac magnas concertationes; auſpice primùm Deo, & ſecundùm Deum, eorum, qui tantum nego-

Prouinciarum Delegati plurimi Bergæ ad Zomam.

Eorum præcipui Antuerpiam petunt.

1609. tium tractabant, incredibili prudentiâ, diffic ... anctis ſuperatis; utriuſque Partis lætiſſimo conſenſu ..., & conſtitutæ fuerunt in duodecim annos Induciæ q ... us Aprilis. Capita rerum, ſeu conditionum in hiſce Indu ... ſeruandarum, fuere numero plurima: duo nempe de quadragintâ. Præcipua verò, & uniuersè pertinentia hæc recenſentur.

Duodecim annorum Induciæ tandem ſancitæ.

Earum conditiones præcipuæ.

Ab Archiducibus Inducias fieri cum Prouincijs Belgij Fœderatis, tanquam cum Populis liberis, & in quos nullum ipſi ius ſibi vendicent: idemque ab Rege Hiſpano praſtandum. Induciarum tempore motum omnem cuiuſcunque generis hoſtilem inter utroſque ceſſaturum terrâ, marique in quâuis utriuſque Partis ditione, nullius conditionis Hominibus exceptis. Vtroſque, quas tùm poſſiderent Vrbes, Oppida, regiones, & loca qualibet, in poſterum ſinè ullâ Partis alterius vexatione poſſeſſuros. Sinceram, conſtantemque amicitiam colendam inter eos, qui Archiducibus pareant, quique Magiſtratibus Fœderatorum: & cuncta ſuperiorum temporum damna obliuione delenda: liberumque utriſque fore per totum Belgium ultro, citroque commeare, ac ſecura exercere commercia. Hæc verò per uniuerſam Europam licère Fœderatis, in Regnis quòque Hiſpano Regi ſubiectis: non autem ſinè ipſius conſenſu, in eius ditionibus extra Europam.

Induciæ promulgatæ cum plauſu totius Europæ.

PROMVLGATAE fuere cum his, cæterisque conditionibus Induciæ Idibus Aprilis Antuerpiæ: & intra quindecim dies per Belgium uniuerſum. Paulò pòſt Oratores Regij, & utrique Delegati Antuerpiâ diſceſſere; magnis ubique locorum plauſibus, & Populorum acclamationibus, triumphantium inſtar excepti: ac tanquam publicæ quietis Auctores, & Belgicæ felicitatis Parentes ab omnibus cum veneratione ſalutati. Neque intra Belgium ſe continuit feliciſſimi ſucceſsûs communis lætitia: ſed uniuerſam peruaſit Europam. Eius quippe uniuerſæ intererat, ei bello finem aliquem imponi: quod annos ſupra quadraginta Nationes eius primarias fatigaſſet: earum exhauſiſſet æraria: tot eaſdem millenis hominum millibus orbaſſet. Vt iam appellari Belgium meritò poſſet, non tam arena militaris Europæ, quàm commune ſepulchrum Europæorum Militum.

LAVS DEO.

INDEX RERVM.

A

ACademia belli Oſtendæ Obſidio. Parte 2. pagina 39.
Admirandi euentus in ea. 182. 183.
Aduerſa fortuna perſuadet, quod non proſpera. p. 1. 151.
Æmulatio maximè gliſcit inter pares. p. 2. 173. 238.
Æſtus maris Oſtendæ noxius. p. 2. 48. 142.
Aggeris artificioſi ſupra arenam deſcriptio. p. 2. 44. & ſequentibus.
Aggeris è farciminibus bellicis deſcriptio. p. 2. 59. 60.
Agnitio Philippi III. Regis Hiſpani. p. 1. 414.
Alba pectoris faſcia inſigne Sectatorum Henrici Quarti. p. 1. 223.
Ambiani ſitus, & deſcriptio. p. 1. 289.
Ambianum ab Hiſpanis Ruſticorum ſpecie intercipitur. p. 1. 284. 285.
Ambianenſis præda ditiſſima. p. 1. 287.
Ambiani iactura Galliæ grauiſſima. Lutetiæ præſertim. p. 1. 287. 288.
Ambianum quanti fieret ab Alberto Archiduce. p. 1. 302.
Inexpugnabile viuente Portocarrero. p. 1. 302.
Eo extincto recuperatur ab Henrico Rege. p. 1. 323. 324.
Amicis cogitata communicantur. p. 1. 122.
Amor etiam violentiam habet. p. 2. 139.
Amor ſuorum, vitæ non parcit. p. 1. 180.
Amoris fomes ſimilitudo. p. 1. 343.
Amphitheatrum armorum Belgium. p. 1. 227.
Amſtelrodamum Vrbs Hollandiæ princeps. p. 1. 98.
Anglica legatio in Hollandiam. p. 2. 327.
Animæ magnæ quietis indociles. p. 2. 255.
Animoſiores facilè periclitantur. p. 2. 280.
Annus Iobelæi aperitur à Clemente VIII. Pont. Max. p. 1. 422.
Antuerpia Belgij Belgium. p. 1. 9.
Nationum emporium. p. 1. 120. 422.
Subſidium mittit Liræ interceptæ. p. 1. 191.
Eandem liberat. ibidem.
Antuerpiæ, & Oſtendæ comparatio. p. 2. 126.
Antuerpia potiri tentant Fœderati. p. 2. 208.
Antuerpienſis Arx Belgij prima. p. 1. 430.
Eius Præſidij ſeditio. p. 1. 350.
Apophthegmata. Vide, Dicta memorabilia.
Aquarum inundatio ad expugnationem. p. 1. 238. p. 2. 208.
Arcus triumphales in honorem erecti Alberto, & Iſabellæ Principibus, Antuerpiæ. p. 1. 422. Mechliniæ. 421. Erneſto Archiduci Antuerpiæ. p. 1. 120. Bruxellis. 77. Mauritio Comiti Groningæ. p. 1. 98. Margaritæ Reginæ Hiſpaniarum Mediolani. p. 1. 371. Valentiæ 414.
Arcus argenteus in ſpeciem Iridis Mediolani eidem Reginæ. p. 1. 371.
Ardeæ in Gallia ſitus, & deſcriptio. p. 1. 252.
Virgo dicta, quia nunquam capta. ibidem.
Eius obſidio. 253.
Deditur Archiduci Alberto. 256.
Arenarum cumuli in Belgio Dunæ appellantur. p. 2. 15.
Areſcotum Brabantiæ umbilicus. p. 1. 121.
Armis decidenda lis armis intenta. p. 1. 380.
Armorum efficacitas ad perſuadendum. p. 1. 377.
Armorum nomina munitionibus data. p. 1. 4.
Armorum ſuſpenſio in menſes octo. p. 2. 235.
Omnibus grata. 326.
Cur ab Hiſpanis improbata. 328.
Eius conditiones. 325.
Eadem prorogata. 363.
Armorum translatio in Galliam Belgis Catholicis pernicioſa. p. 1. 346.
Artem ſuam nemo doceri vult. p. 1. 139.

ARCES.

Arx Sancti Andreæ poſt Antuerpianam prima in Belgio. p. 1. 430.
Dicta clauis Hollandiæ. p. 1. 399.
Ædificata ab Andrea Cardinali de Auſtria. p. 1. 397.
Eius deſcriptio. ibidem.
Fœderatis valde infeſta. p. 1. 399.
Ab eiſdem ſperata, & capta. 400.
Arx Cameracenſis à Carolo Quinto Cęſare condita. p. 1. 199.
Caletenſis à Roſnæo expugnata. p. 1. 248.
Nicienſis in Italia munitiſſima. p. 1. 228.
Saſſia in Flandria magni momenti. p. 2. 211.
Arcis Linganæ incendium. p. 2. 308.
Audacia, & ſpes rem facilem oſtentant. p. 2. 225.
Auditu dulcia blandè in animum deſcendunt. p. 1. 15.
Aurica Groningæ Arx capta, & cremata. p. 1. 92.
Auſtriacum munimentum in terra Vaſia. part. 1. 153.

B

BELGIVM.

Martis Gymnaſium. parte 1.pag.3.
Amphitheatrum armorum.p.1.227.
Armamentarium Hiſpaniæ.p.1.345.
Vtile ad eius Regna tuenda.344.
Ad Catholicæ Fidei defenſionem.ibid.
Arena militaris Europæ.p.2.375.
Sepulcrum Militum Europæorum.ibid.
Patria literarum, & artium.p.2.314.
Campus belli terreſtris, & naualis. p.2.4.
Quanti fieret à Philippo II. p.1.227.
Quanti eidem ſteterit.p.1.11.
Belgij ſtatus deterioris deſcriptio.p.1.8.
Damna ex varietate Gubernatorum. p.1. 345.346.
Ex tranſlatione armorum in Galliam. p.1. 346.
Belgio gubernando idonei.p.1.7.8.
Belgicorum tumultuum cauſæ.p.1.8.
Belgici belli cauſa Regis diſceſſus.p.1.345.
Belgicum bellum Europæ damnoſum.ibid.
Damna allata. ibidem.
Continuatum ultra annos 40.p.2.375.
Belgici belli Hiſtoria utilis militiæ. p.1. 6. p.2. 369.
Eius Scriptores multi.p.1.3.
Belli, & ludi ſimilitudo. p.1.87.p.2.264.
Belli mala Belgis illata. ibid.
Bellicus ardor in generoſis permanet. p.1. 180.
Beneuolentiam minuit calamitas.p.1.273.
Berga ad Rhenum. Vide, Rhenoberga.
Bergæ ad Zomam interceptio vana.p.2.229.
Bombardæ horribiles circumſcriptæ.p.1.4.
Bombardarum vis.ibidem.
Earum copia in obſidione Cameraci. p. 1. 206.
Bombarda fortuitò Mancipium liberat.p.2.7.
Bombardarum effectus mirabiles.p.2.183.
Bombardarum ferrea grando. p.1.4.
Bombardæ globus ſacrificantem non lædit.p.2. 106.
Bombardæ ictus vnus duodecim occidit. p. 2. 212.
Bommellæ in Geldria ſitus, & deſcriptio. p. 1. 390.
Eius obſidio.p.1.393.& ſeq.
Bonum oſtenſum, & negatum cruciat. p. 2. 72.
Brabantia prima Prouincia Belgij.p.1.349.
Cor Belgij.p.1.417.
Brabantiæ Vrbs primaria Louanium. p. 1. 420.
Pagus maximus Tornohutum. p. 1. 278.
Vmbilicus Areſchotum. p. 1. 121.
Breda Mauritij Comitis patrimonium.p.1.6.42.
Centimana dicta. p. 1. 5.
Similis Labyrintho. 6.
Munitiſſima, nec facilè expugnanda. p. 1. 259.
Bredæ obſidio memorabilis. p.1. 6.
Sapienter inſtituta. 5.
Breſortij in Zutphania ſitus, & deſcriptio. p. 1. 333.
Eius interceptio, p. 2. 260.
Breuis hora multorum dierum opera perdit. p. 2. 124.
Britannia miraculorum olim ferax. p. 2. 87.
Brochæ in Geldria ſitus, & deſcriptio.p.2. 239.
Bruxellenſes machinæ in honorem Alberti Archiducis. p. 1. 229.
Burgimagiſter, ſupremus magiſtratus. p.1. 90.
Buttanga quid ſit. p. 1. 58.

C

Cadauera pro munimentis Oſtendæ.p.2.39.
Cæremoniarum ſacrarum maieſtas. p. 1. 385.
Cæremoniæ reconciliationis Henrici Regis in Gallia. p. 1. 85. 86. Romæ. 133.
Calamitates Belgij. p. 1. 8. Galliæ. 17.
Calamitatibus Hoſtium utuntur prudentes.p.1. 142.
Caleti Arx inexpugnabilis. p.1. 239.
Caletum frænum, & clauis Galliæ. p.1. 245.
Eius ſitus, & deſcriptio. p. 1. 241. 242.
Portus commodus varijs Nationibus. p. 1. 240.251.340.
Caleti capiendi anſæ duæ.p.1.241.
Eius deditio cum conditionibus. 246.
Calicibus ſacris propinant Hæretici. p. 1. 192. p. 2. 306.
Cameracum olim Ciuitas libera.p. 1. 198.
Eam Carolus Quintus ſubigit, Arce ſtructa. 199.156.
Ab Alenconio Duce Gallis ſubditur. ibid.
Eius ſitus, & deſcriptio. 203.
Obſidio, & circumuallatio. 204.
Munimentum S. Ollæ, non S. Olai. ibid.
De eius obſidione conſultatio. 210. 211.
Eiuſdem deditio cum conditionibus. 223. 224.
Capellæ ſitus, & deſcriptio. p. 1. 109. 110.
Carnes humanæ comeſæ in obſidione Sluſæ.p.2. 176.
Caſtelleti in Gallia ſitus, & deſcriptio. p.1. 156.
A quo conditum, aut munitum. ibidem.
Velut propugnaculum Cameraci.ibid.
In eo excitatum incendium.p.1. 167.

CASTRORVM DISPOSITIO.

Ad Ambianum. p.1. 284. 285.315. ad Arcem S. Andreæ.p.1.396.ad Ardeam. p.1.253. Cameracum.

racum.p.1.204.Dorlanum.p.1.179.Feram. p.1.235. Gertrudiſbergam. p.1.38. Graniam. p.2.68. Groningam. p.1.91.93. Hulſtum.p.1.265.267.Laudunum.p.1.113.115. Neoportum. p.2.14. Nouiodunum.p.1.23. 24. Oſtendam. p.2.57. Rhenobergam.p.1. 308. 407. p.2. 374. 375. Rheſam. p.1.407. 408. Syluam-Ducis. p.2.103. Vachtendoncham.p.2.247.
Caſtrorum munitio ad Ambianum. p.1. 292.
Cameracum. p.1. 204.205.215. Gertrudiſbergam. p.1.39. Grollam. p.1. 331.
Catholicum Regem requirit Gallia. p.1. 19. 20.65.
Catholicorum tractatio pacis cum Fœderatis. p. 2.28.
Eorum literæ pro ea. ibid.
Fœderatorum reſponſio. ibid.
Caſſandæ Inſulæ in Flandria ſitus, & deſcriptio. p. 2. 146.
Pugna ad eam. 175.
Cautum nunquam ſatis mortalibus. p.2.260.
Cauſæ cladis ad Neoportum. p. 2. 23.
Cauſas noſſe belli euentuum utile Poſteritati. p. 2. 22.
Celeritas facit ad victoriam. p.1. 37.47.214. 216.319.
Celeritas negotijs neceſſaria. p. 1. 65.
Certamen ſingulare prohibetur à Comite Fontano. p. 1. 155.
Certamen memorabile Gallorum, & Belgarum ex prouocatione. p.1.423.& ſeq.

CESSATIO ARMORVM.

Alberti Archiducis cum Caletenſibus.p.1.246.
Eiuſdem cum Oſtendanis.p.2.54.
Cum Belgis Fœderatis.p.2.325.
Henrici Regis cum Galliæ Fœderatis.p.1.66. 67.86.
In obſidione Laudunenſi.p.1.116.
Spinulæ Marchionis cum Meurſenſibus. p. 2. 250.303.
Ciuitas literarum Louanium.p.1.421.
Clades Hanenſis Hiſpanorum.p.1.166. Dorlanenſis Gallorum. p.1.182,186. Neoportuenſis Catholicorum.p.2.19.& ſeq.Caletenſis.p.1.248.
Claſſis pendet à cœlo, ventis, & mari.p.2.61.
Claſſis Anglica Eliſabethæ Reginæ. p. 2. 78.
Hiſpanica Friderici Spinulæ.ibidem.
Hollandica contra Hiſpaniam. p.2. 257.
Hollandica à mari dilecta.p.1.75.
Claues offeruntur in ſignum dominij. p.1. 228.417.
In argumentum honoris. p.1. 227. 229.
Clementia & inter Hoſtes præclara.p.1. 191.
Columba literas ſerens.p.1.43.
Comitia Gallica ad Regem eligendum. p.1. 19.
Eorum indictio. 21.
Commeatuum interceptio. p.1. 62. 116.117.
Commenta ingenioſa magis ſpecioſa, quàm ſolida.p.2.134.
Comparatio Militiæ veteris, & recentis. p.1.3.
Armorum veterum, & recentium. 3.4.
Obſidionis Oſtendanæ cum Tyria. p.2. 186.
Cum Sluſenſi.176.
Spinulę Marchionis cum Alexandro Parmenſi Duce. p.2.126.186.
Cum Alexandro Magno. p.2. 182.186. 187.

CONCIONES RECTÆ.

Fontani Comitis defendens tranſlationem armorum in Galliam.p.1.11.& ſeq.
Eiuſdem ſuaſoria continuandæ obſidionis. p.1.211.
Iacobi Franciſcij ſuaſoria accipiendi armorum imperij.p.2.125.& ſeq.
Iſabellæ adhortans Milites.p.2.9.
Mœnij Ducis ſuaſoria Catholici Regis eligendi.p.1.51.52.
Mauritij Comitis adhortans Milites. p.2. 15.

CONCIONES OBLIQVÆ.

Suaſoria Coniugij Alberti cum Iſabella. p.1. 345.346.
Defenſionis Fidei.p.1.359.360.
Induciarum.p.2.371.372.
Inuaſionis.p.1.24.p.2.219.220.
Muneris accipiendi. p.2. 120. 121. 199. 200.
Pacis inter Hiſpanos,& Gallos. p.1.338. 339.
Inter Belgas Catholicos, & Fœderatos. p.1.87.p.2.313.314.
Prælij ineundi.p.2.13.
Præſidij accipiendi.p.2.111.
Regni capeſſendi.p.1.14.
Soluendæ obſidionis.p.1.210.
Diſſuadens alienationem Belgij. p.1.344.
Deditionem facere.p.1.223.
Defenſionem Vrbis.p.1.236.
Electionem Iſabellæ.p.1.31.32.
Inducias.p.2.371.
Inuaſionem loci.p.2.250.
Prælium inire. p.1.316.318.319. p.2.12. 13.
Conditiones concordiæ cum ſeditioſis. p.1. 128.
Conditiones deditionis Ambiani. p. 1.323.
Caleti. p.1.246. Cameraci. p.1. 223.224.
Feræ.p.1.256.Groningæ.p.1.96.97.
Hulſti.p.1. 272.273. Iſendicæ. p.2.155.

Lutetiæ.p.1.104.Oſtendæ.p.2.181.
Rhenobergæ Mauritio. p.2. 35.36.
Spinulæ.p.2.295.
Conditiones Induciarum annorum. 12. p. 2. 375.
Conditiones reconciliationis Henrici Regis, p 1.123.
Congreſſus Rhemenſis Principum Lotharingiæ.p.1.31.
Surenenſis Gallorum.p.1.66.& ſeq.
Delegatorum ad pacem Hiſpaniæ, & Galliæ. p.1.339.& ſeq.
Catholicorum,& Fœderatorum ad tractationem pacis.p.2.28.29.
Delegatorum ad Inducias.p.2.373.
Coniugium Alberti Archiducis cum Infante Iſabella.p.1.342.& ſeq.
Ferrariæ celebratur.370.
Valentiæ ratum habetur.415.
Philippi III. cum Margarita Auſtriaca. p.1.342.370.& 415.
Coniugio ſancita pax Hiſpaniæ, Galliæque. p.2.30.31.
Coniuratio Ambianenſium, ut ſe redderent Henrico Regi.p.1.298.
Germaniæ Principum contra Hiſpanos. p.1.380.381.403.
In Claſſe Friderici Spinulæ.p.2.80.

CONSILIA PROPOSITA.

Ab Architecto Andreæ Cardinali.p.1.395.
A Fœderatis Belgij Catholicis Delegatis.p.2.358.
A Friderico Spinula Regi Hiſpano. p.2. 55.
Ab Henricianis Galliç Federatis.p.1.71.
Ab Iuſtiniano Archiduci Alberto. p. 2. 158.
A Mœnio Pontifici.p.1.55.
A Neyo in Aula Hiſpanica.p.2.360.361.
A Philippo II. Filijs. p.1. 359. 360. 361.
A Marchione Spinula Regi Hiſpano.p.2. 196.197.
Ad vitam Ducis tuendam.p.2.138.
Ad expugnandam Oſtendam. p. 2. 143.
Conſtantia,& pertinacia ſæpè confunduntur. p.1.6.
Conſtantia inueterata multùm poteſt. p. 1. 157.
Conſultantium ſententiæ expendendæ, non numerandæ.p.2.218.
Conſultantes variant ſententijs ad oſtentationem.p.2.70.

CONSVLTATIONES.

De Ambiani ſubſidio.p.1.314.320.321.
De Cameraci ſubſidio.p.1.196.
De Couordæ obſidione. p.1.80.
De facienda deditione.p.1.323.
De mittendo in Galliam ſubſidio. p. 1. 51.
De modo recedendi.p.1.118.
De ſeditionum remedijs.p.1.123.124.
De ſubſidio Gertrudisbergæ.p.1.42.
De Hani defenſione.p.1.154.
De eadem Vrbe inuadenda.p.1.164.
De oppugnatione Dorlani.p.1.176.
De eiuſdem ſubſidio.p.1.177.178.
De expeditione ſuſcipienda. p. 1. 357. 388.& ſeq.p.2.255.
De loco inuadendo. p.1. 235. 239. 259. p.2.237.
De coniugio Alberti, & Iſabellæ. p. 1. 343.
De Rhenoberga obſidenda.p.1.374.p.2. 281.
De Catholica Religione.p.1.382.
De prælio ineundo.p.2.11.& ſeq.
De ſubſidio Rhenobergæ.p.2.33.
De expugnatione Oſtendę.p.2.49.& ſeq.
De Hoſte perſequendo.p.2.66.67.
De Grollæ ſubſidio p.2.299.
Contentio Petri Erneſti Mansfeldij cum Belgico Senatu de gubernatione Belgij. p. 1. 11.
Brabantiæ Ducum, & Hollandiæ Comitum de Gertrudisbergæ ditione.p.1.38.
Groningenſium de deditione.p.1.44.46.
Contributionibus cohibentur excurſiones. p.1.278.
Eas prohibet Albertus Archidux. ibid.
Controuerſia inter Fœderatos Galliæ de loco comitiorum.p.1.19.
Inter Marchionem Spinulam, & Aluarum Suarium.p.2.139.
Inter eumdem,& Velaſcum.p.2.151.

CONVENTIONES.

Alberti Archiducis cum Seditioſis. p. 2. 153.
Catholicorum cum Fœderatis. p. 2. 31.
Erneſti Archiducis cum Seditioſis. p. 1. 128.
Gometoni cum Hiſpanis.p.1.158.
Eiuſdem Matris cum Captiuis. p.1.170.
Henrici Regis cum Balagnio. p. 1. 131.
Mœnij Ducis cum Hiſpanis.p.1.57.
Oruillerij cum Gallis.p.1.161.
Veſalienſium cum Nuncio Pontificis. p.1.384.
Conuenta cum rebellibus non tenere. p. 2. 336.
Conuiuium Regale Valentiæ.p.1.415.
Copia rerum cum inopia ſruentium.p.1.364.
Corbeiæ in Gallia ſitus.p.1.288.
Coriacea moneta Cameraci impoſita. p.1. 220.

Corona ferrea Bononiæ coronatus Carolus Quintus.p.2.242.
Cracoui caſtri in Geldria obſidio.p.2.249.
Crepicordium à Petro Erneſto Mansfeldio oppugnatur.p.1.47.
A Mauritio defenditur.ibidem.
Crepicordij Arcis ſeditio.p.1.426.427.
Cupiditas nunquam expletur.p.1.199.
Cupiditates periculis inflammantur. p.1.138.
Cupiditas non acuit,ſed hebetat virtutem. p.1.208.
Curia Belgarum Fœderatorum Haga Comitis.p.1.89.

D

Debiliorem in partem pondus incumbit. p.2.171.
Deditionis conditiones. Vide,Conditiones.

DEDITIONES.

Ambiani Henrico Regi.p.1.323.Arcis Sancti Andreæ Mauritio Comiti.p.1.429.430.Ardeæ Alberto Archiduci. p.1.256. Brefortij Mauritio.p.1.335.Caleti Alberto.p.1.246. Cameraci Fontano Comiti. p.1.223.224. Capellæ Carolo Mansfeldio Comiti. p.1. 111. Caſtelleti Fontano. p.1.167. Cracoui Spinulæ Marchioni. p.2.249. Crepicordij Mendozzæ Almiranti. p.1.393. Mauritio. p.1.428. Doëtecomi Mendozzæ. p.1.378. Dorlani Fontano.p.1.186.Enſchedæ Mauritio. p.1.335.Feræ Henrico. p.1.256.Gertrudisbergæ Mauritio. p.1.46. Grauiæ eidem.p.2.73.Grollæ eidem.p.1.332. Spinulæ Marchioni.p.2.280.Groningæ Mauritio. p.1.96. Guinæ Alberto. p.1.251. Hamæ eidem.ibidem.Hoyi Catholicis.p.1.148.Hulſti Alberto.p.1.272.Lauduni Henrico.p.1. 130.Lingæ Mauritio.p.1.337 Spinulæ.p.2. 227.Lochemij eidem.p.2.271.Lutetiæ Pariſiorum Henrico.p.1.106.& ſeq.Meldenſis Vrbis eidem. p.1.101. Meurſæ Mauritio. p.1.330. p.2.36. Middelburgi Vandenbergio Comiti.p.2.248.Montis Hullini Alberto. p.1.325. Nouioduni Fœderatis Galliæ. p.1.26.Oldenſalię Mauritio.p.1.336.Spinulæ.p.2.224.Oſtendę eidem.p.2.101.Rhenobergæ Mauritio. p.1.310. iterum. p.2.35. Mendozzæ.p. 1.376.Spinulę.p.2.296.Saſſeltij Thſerembergio Comiti. p.1.58.Slogteræ Franciſco Verdugo.p.1.59. Sluſæ Mauritio.p.2.175.Stapularum Mansfeldio. p.1. 30.Vachtendonchæ Mauritio.p.1.432. Spinulæ.p.2.248. Veddæ Guillelmo Naſſauio. p.1.59.Verdugo.60.Vinſchotæ Guillelmo. p.1.59.Verdugo.60. Voudæ Mauritio.p.2. 212.
Deditio accelerata Capellæ.p.1.111. Gertrudisbergæ. p.1.45. Montis Hullini. p.1.325. Nouioduni.p.1.26.Rhenobergæ. p.2.295. Voudæ p.2.212.
Deditionis acceleratæ cauſæ.p.1.45.111.
Deditio accelerata punita ab Henrico Rege.p.1.257. à Spinula Marchione. p.2.212.
Defenſio Cameraci.p.1.206.208.Capellę.p.1. 110.Dorlani.p.1.177.185.Gertrudisbergæ. p.1.40.Grollæ.p.2.301.302.Groningæ.p.1. 93.Hani.p.1.162.Lauduni.p.1.128.129.Oſtendæ. p.2.58.169.179.185. Syluæ-Ducis. p.2.52.

DESCRIPTIONES.

Adorationis Pontificis.p.1.369. Aggeris artificioſi ſupra arenam.p.2.44.& ſeq. Aggeris è farciminibus bellicis.p.2.59.60. Arcis S. Andreæ in Belgio. p.1.397.399. Arcuum triumphalium.Vide,Arcus.Blindarum militarium.p.2.141. Cæremoniarum reconciliationis Henrici Regis in Gallia. 85.86. Romæ. 133.134. Candelabrorum bellicorum.p.2.141.Certaminis priuati Gallorum, & Belgarum.p.1.424.& ſequ. Circumuallationis Cameraci.p.1.240.Congreſſus Surenenſis p.1.66. Eluuionis in Belgio. p.1.146. 147. Eruptionis magnæ Ambianenſis. p.1. 299.300. Rhenobergenſis.p.2.286.Exercitus ærumnarum.p.2.270.Hyemis inſolitæ. p.2.268.269. Incendij horribilis. p.1.375. Ingreſſus ſolemnis. Vide,Ingreſſus. Ingreſſus Lutetiæ Henrici Regis.p.1.106. & ſequ. Interceptionis Ambiani.p.1.284.& ſeq. Vide,Interceptio.Loci prælij Neoportuenſis. p.2.15.16.Machinarum in exceptione Principum.p.1.229.Vide,Machinæ in honorem. Machinarum in Oſtendæ obſidione. p.2. 59.60. Vide, Machinæ bellicæ. Maris Glacialis.p.1.139.140.Morbi extremi,& mortis Philippi Secundi.p.1.354.& ſequ. Munitionum.Vide,Munitiones.Naualis pugnę.Vide,Prælium nauale. Obeliſci Bruxellenſis. p.1.229. Oſtendæ dirutæ, ac vaſtatæ. p.2. 187.188.Pontis ingentis à Targono extructi. p.2.134. Pontium vectibilium. p.1.333. Rheni,& Vahalis.p.1.350.Ruinæ à cuniculo.p.1.95. Saſſi Gandauenſis. p.1.432. Seditionis Areſchotanæ, & Sichemienſis. p.1. 122.& ſeq Sponſalium Regiorum. p.1.369. 370.415. Tempeſtatis marinæ effectuum. p.1.75.p.2.142. Theatri Antuerpienſis Erneſto Archiduci erecti. p.1.120. Triremis Bruxellenſis. p.1. 229. Vitæ militaris Ambroſij Marchionis Spinulæ. p.2.137.138.
Deſiderata valde ſpe ipſa delectant. p.2.349.
Deſperatio audaces facit.p.1.125.291.312.p.2. 12.

Deſperatio ſæpe ſpem gignit.parte 2.pag.129.
Deſperatis in rebus omnia tentanda.p.2.174.
Deteriorum imitatio facilis.p.1.72.310.
Diccus quid ſit apud Belgas.p.2.43.
Dictum ſæpe nocet auctori.p.1.240.
Dictum inclementer argutum p.1.184.
Dicta numerum annorum notantia. p.2.182.

DICTA MEMORABILIA.

Alberti Archiducis de Oſtendæ obſidione. p.2.184.
Bentiuoli Cardinalis de Erneſto Archiduce. p.1.144.
De Marchionis Spinulę victorijs.p.2.302.
Brabantorum de ſua fortitudine.p.1.426.
Ferdinandi Archiducis de Pompeio Iuſtiniano.p.2.133.
Fœderatorum de Hiſpanis.p.1.400.
De ſuis nauibus.p.2.6.
Friderici Spinulæ de ſua morte.p.2.98.
Gallorum de Henrico Tertio,& Quarto. p.1.324.
Henrici Quarti de Spinulæ Marchione. p.2.257.
De Militibus Hiſpanis, & Gallis. p.1.322.
De morte Humerij.p.1.165.
De Montenigrio Marchione.p.1.324.
Henrici Friderici de ſe.p.2.12.
Hiſpanorum de Spinula.p.2.211.
Mauritij de eodem.p.2.228.
De Rhenoberga tuenda.p.2.283.
Militis morientis de Hæreticis.p.1.183.
Montenigrij de Henrico Quarto.p.1.324.
Niuernenſis Ducis de Bullonio,& Sanpaulo. p.1.195.
Philippi Secundi de Leodicenſibus. p.1.148.
De victoria nauali.p.1.363.
De iactura Claſſis.p.1.364.
De ſuis cruciatibus.p.1.355.
De prompto animo.356.
De Fide Catholica.361.
Philippi Marchionis Spinulæ de Familia Auria.p.2.243.
Sacerdoris de crudelitate.p.2.266.
Spinulæ Marchionis de Gallis.p.2.296.
De Pacis Belgicæ inimicis.p.2.347.
Thuani de Marchione Spinula.p.2.177.
Verdugi,Franciſci de ſuo nomine, & cognomine.p.1.150.
Vxoris Balagnij de ſe glorioſè.p.1.225.
Dicta vulgata de Oſtendæ victoria. p.2.182.
Dies anniuerſarius Oſtendæ obſeſſæ.p.2.183.
Dieſthemienſis ſeditio.p.1.433.p.2.306.& ſeq.
Dilata ſpes cruciat,ut ablata.p.2.179.
Diligentiæ non ſemper reſpondet euentus. p.2.71.
Direptio Breſortij. p.1.335. Caleti. p.1.249. Hani. p.1.166. Hanuti. p.1.37. Herculani. p.2.306. Liræ.p.1.192.
Diſcordia facilis in hominibus liberis. p.2.332.
Diſcordiæ parant Hoſti victoriam. p.1.252.
Diſcordes ſententiæ obſunt belli conſilijs. p.1.407.
Diſpoſitio oppugnationis Oſtendæ.p.2.57.
Diſſenſiones Mœnij Ducis, & Hiſpanorum. p.1.56.57.
In Pariſienſi conuentu.p.1.63.64.
In Surenenſi congreſſu.p.1.67.84.
Factionum Groningæ.p.1.94.
Principum Ardeæ.p.1.252.255.
In exercitu Germanorum.p.1.407.411.412.
Ditionis ſtudium præpollet affinitatibus.p.2.30.
Diuerſio armorum.p.2.51.
Doceri ab alijs artem ſuam pudet.p.1.239.
Doctrinarum emporium Salmantica. p.2.4.
Dolor tempore mitigatur.p.2.354.
Dominatus plurium improbatus.p.2.122.
Domus ex naui.p.1.140.
Dorlani ſitus,& deſcriptio.p. 1.174.
Strages.176.
Incendium.186.
Victoria memorabilis.187.
Drama Iudithæ datum Ferrariæ.p.1.370.
Dunæ dicuntur à Belgis arenæ tumuli. p.2.6.15.
Duodecim occiſi uno ictu bombardæ. p.2.211.
Durangum propugnaculum in Bommelia. p.1.398.
A Didaco Durango extruitur. ibidem.
A Fœderatis oppugnatur.ibidem.
Ducis exiſtimatio quanti ſit. p.1. 409.250. p.2.215.
Ducis nomen non meretur, qui ſemel tantùm pugnat.p.2.199.

E

EDICTA.

Alberti Archiducis contra Seditioſos. p.2.177.78.307.
Andreæ Cardinalis contra Fœderatos. p.1.387.
Fœderatorum contra Catholicos.ibidem.
Contra Hiſpanos.p.1.232.
Contra Societatem Ieſu.ibidem.
Mansfeldij contra redemptionem hoſtilium incurſionum.p.1.36.
Fœderatorum contrarium.ibidem.
Electus dicitur Caput Seditioſorum.p.1.122.

ELO-

INDEX RERVM.

ELOGIA.

Blaſij Capiſucchij.p.1.31.
Camilli Capiſucchij.p.1.30.
Chriſtiani Sauinrij Roſnæi.p.1.268.269.
Erneſti Archiducis.p.1.144.
Franciſci Verdugi.p.1.150.
Friderici Spinulæ.p.2.98.
Hieronymi Rhò.p.2.20.21.
Ioannis Neyi Franciſcani.p.2.316.
Marchionis Ambroſij Spinulę ab Hieronymo de Marinis.p.2.259.
A Fœderatis.p.2.350.
Nicolai de Auria.p.2.241.& ſeq.
Philippi Secundi Regis.p.1.362.& ſeq.
Et à Clemente Octauo.ibid.
Pompeij Iuſtiniani.p.2.132.133.
Theodori Triuultij.p.2.245.
Eluuio fluuiorum ingens in Belgio. p.1.146. 147.
Quàm damnoſa fuerit.147.
Eluuio Tiberis maximi detrimenti. p.2.268.
Emolumenta magnanimi ſpernunt. p.2.129.
Enſchedæ in Belgio ſitus, & deſcriptio. p.1. 335.
Eruptiones quotidianæ in obſidione Oſtendæ.p.2.39.
Eſcuriacum Oppidum in Hiſpania. p.1.355.
Ibi Sancti Laurentij Templum inclytum.ibid.
A Philippo Secundo extructum.ibid.
Euchariſtia Chriſtianę concordię ſymbolum. p.1.64.
Euchariſtiæ Sacramentum conculcatum. p.1. 192.p.2.306.
Euentus mirabiles. Ictus bombardæ captiuum liberans.p.2.7.
Gelu obrigeſcentes.p.2.54.
Fœmina bellatrix.p.2.59.
Sacerdos illæſus à bombarda.p.2.106.
Plures in obſidione Oſtendæ. p.2.182. 183.
Europæ damnoſum Belgicum bellum. p.1. 345.
Europæ plauſus ob Inducias Belgicas. p.2. 375.

EXCEPTIONES HONORIFICÆ.

Alberti Archiducis Niciæ.p.2.227.228. Bruxellis.228.229.Eiuſdem,& Iſabellæ Principum Belgij, Lucemburgi.417. Bruxellis. 419. Antuerpiæ. 422. in Heluetia. 416. ad Oſtendam.p.2.187.188.
Andreæ Cardinalis de Auſtria Bruxellis. p.1. 352.353.Antuerpiæ.386.
Erneſti Archiducis in Belgio.p.1.77. Antuerpiæ.120.121.
Fontani Comitis Atrebati.p.1.226.
Margaritæ Hiſpaniæ Reginæ cum Alberto in Mantuanis finibus. p.1.368. Ferrariæ. 369. 370. Mediolani. 371.372. Genuæ. 412. Valentiæ in Hiſpania.414.415.
Mauritij Comitis Groningæ.p.1.97.
Spinulæ Marchionis Ambroſij in Aula Gallica.p.2.193.194. in Hiſpanica.194.195.204. 258.in Hollandia.352.
Excurſiones contributionibus cohibentur. p.1.278.

EXCVRSIONES.

Catholicorum, & Fœderatorum mutuæ.p.1. 423.
Fœderatorum in Brabantiam. p.1.258.p.2. 264.
Gallorum,& Hollandorum in Lucemburgenſem Ducatum.p.1.138.
Rhenobergæ Præſidij.p.1.433.73.
Ludouici Naſſauij in Lucemburg.p.2.77.
Philippi Naſſauij in Brabantiam. p.1.30.37.
Seditioſorum per eamdem.p.2.152.153.
Solmenſis Comitis in Vaſiam terram. p.1.73. 74.
Exequiæ honorificæ Alexandri Farneſij. p.1. 11.Bellæ Marchionis. p.2.105. Io. Baptiſtæ de Auria.p.2.243. Pompeij Iuſtiniani. p.2. 133.

EXERCITVS DISPOSITIO.

Ad Ambianum intercipiendum. p.1.284. Ad idem recuperandum, Gallorum. p.1.294. 295. Ad retinendum, Hiſpanorum erumpentium.299. In horum ſubſidium, Archiducis.315.
Ad Brocham.p.2.240.
Ad Dorlanum Hiſpanorum. p.1.179. & 185.Gallorum.179.
Ad Grauiam.p.2.68.
Ad Grollam.p.2.301.
Ad Hulſtum.p.1.268.
Ad Laudunum Fœderatorum Galliæ. p.1.114.
Ad Neoportum Alberti. p.2.14. Mauritij.14.15.16.
Ad Oldenſaliam.p.2.223.
Ad Oſtendam.p.2.57.
Ad Rhenobergam.p.2.285.292.
Ad Rhenum.p.2.222.
Ad Sluſam.p.2.264.265.
Ad Vachrendoncham.p.2.247.
Exercitus recenſio ad obſidionem Ambianenſem. p.1.294.295.Caletenſem. p.1.241. Nouiodunenſem.23.
Hanenſem expeditionem.153.154.
Archiducis ad Ambianum. p.1.314. ad Neoportum.p.2.8.

Mar-

Marchionis Spinulæ ex Italia. p.2.60.
Aliorum.p.2.205.
Catholicorum ad Rhenum.p.2.266.267.
Exercitus ordo mirabilis in receptu ; Fœderatorum Galliæ.p.1.117.& ſeq.
Sediriosorum Sichemienſium . p.1. 128.
Copiarum Varaſſij Comitis.p.1.279.
Archiducis.p.1.321.322.
Eiuſdem.p.2.102.103.
Iuſtiniani.p.2.165.& ſeq.
Exercitus Fœderatorum Galliæ ab Henrico hoſte laudatus.p.1.118.
Exiſtimatio in bello magni momenti.p.1. 128.
Quanti fiat ab Ducibus.p.1.250.339.p.2. 215.
Principibus potior utilitate. p.1. 250. 339.
Militaribus etiam viris.p.2.79.
Merces magnanimorum.p.2.129.
Confert ei mora negotiorum. p.2. 363.
Poſtponenda Diuino obſequio.p.2.365.
Expugnatio Caleti p.1.249.250.Neouillç.18. Othmarſiæ.58.
Extinctorum numerus ingens in obſidione Oſtendæ.p.2.39.188.189.
Extincti ſeptem eius Gubernatores.189.

F

FAcinus animoſum Blaſij Capiſucchij.p.1. 31.Militis ad pontem Oſtendæ.p.2.48.
Factiones,& tumultus Groningæ.p.1.59. Ardeæ.p.1.252.
Factiones præualent naturæ.p.1.269.
Fama creſcit eundo.p.2.334.
Famæ iactura non reſarcitur.p.2.330.
Fames in obſidione Feræ.p.1.239.
Maior Sluſæ.p.2.176.
Farciminum bellicorum deſcriptio. p.2.59. 60.
Felicitas in militia requiritur. p.1.176.
Feræ ſitus,& deſcriptio.p.1.235.
Obſidio ab Henrico Rege.235.& ſeq.
Peſtis in ea.239.
Deditio,& eius conditiones.256.
Ferrariæ qua pompa excepta Regina Hiſpaniæ cum Alberto Archiduce. p.1.368. & ſeq.
Ferrea corona ubi coronatus Carolus Quintus.p.2.242.
Fide ſua obligantur Germani.p.1.29.
Fides Catholica ſolùm exercenda Lutetiæ. p.1.104.
Finis coronat opus.p.1.194.
Fœdera Regis Galliæ cum Angliæ Regina. p.1.351.cum Fœderatis.p.2.364.Regis Angliæ cum eiſdem.pag.365.
Fœminæ non ſuccedunt in regnum Galliæ. p.1.55.67.
Fœminæ ſalutem gloriæ præferunt.p.1.95.
Perdere ſolent Vrbes.ibid.
Groningæ præualent Viris.ibid.
Earum propria ſuperbia.p.1.219.
Fontanum munimentum in terra Vaſia.p.1. 153.
Fortes alliciuntur periculis.p.2.128.
Fortuna belli variat. p.1.74.88.89 394. p.2. 127.
In bello maximè dominatur.p.1.145.
Fauens incitat ad nouum prælium. p.1. 331.
Frænum Galliæ Caletum.p.1.245.
Fratres eſſe ſimiles moribus naturale eſt.p.2. 118.
Fraternam coniunctionem ſcindit auaritia, vel ambitio.p.1.230.
Fretum Naſſauium à Mauritio denominatum.p.1.139.
Friſiæ velut oſtium Linga. p.2.220.
Fumo excitato repelluntur Hoſtes. p.1.311.

G

GAlliæ clauis Caletum.p.1.245.
Galliæ legum fundamentum Religio. p.1.65.
Gallica lex Salica excludens fœminas à ſucceſſione Regni.p.1.55.67.
Gallici Regni caput Lutetia Pariſiorum. p.1. 102.
Gaudent homines, ubi minimè decet. p.1. 160.
Gaudia humana nunquam integra. p.1.77. 99.p.2.228.244.
Nec diuturna.p.2.94.
Geldriæ Præſidij ſeditio.p.1.310.
Gelu homines obrigeſcunt.p.2.54.
Generoſi periculis alliciuntur.p.2.115.128.
Eis graue ſupplicium ignominia. p.1. 430.
Geitrudisbergæ ſitus, & deſcriptio. p.1.37. 38.
Eiuſdem obſidio.38.& ſeq.
Strenua defenſio.40.
Deditio.45.
Cauſæ deditionis acceleratæ.45.46.
Glacialis maris deſcriptio.p.1.139.140.
Gloria maior,quæ inexpectata.p.2.129.
Gloria ducuntur militares Viri.p.2.79.
Grauiæ ſitus,dominium,deſcriptio.p.2.67.
Obſidio.ibid.Eius diſpoſitio.68.
Groenlandia,ultima Thule.p.1.139.
Grollæ ſitus,& deſcriptio.p.1.188.p.2.278.

Obſi-

Obſidio à Mauritio. p.1.188.p.2.331.
A Spinula.p.2.278.& ſeq.
Deditio Mauritio.p.1.332.
Spinulæ.p.2.280.
Grollæ incendium.p.1.332.
Groningæ ſitus,& deſcriptio.p.1.89.90.
Obſidio.89. Deditio.96.
Deditionis conditiones.96.97.
Groningenſis obſidionis fama.p.1.99.
Groningæ factiones,& tumultus.p.1.59.
Groningæ fœminæ dominantur.p.1.95.
Groningæ Arx Aurica cremata.91.
Groningani Præſidium recuſant.p.1.81.90.
Groningenſis prouincia diues.98.
Groninga Vrbs præcipua.58.
Gubernationis præſagium.p.1.352.
Gymnaſium Martis Belgium.p.1.3.

H

HÆreſis Minotaurus.p.1.6.
Dominatum affectat.p.1.64.
Diuinum,& humanum imperium excutit.p.1.376.
Caluiniana præſertim.ibidem.
Hæreſis ſacrilegijs gaudet.p.2.306.
Hæretici nequeunt conuenire cum Catholicis.p.1.231.
Miſſæ præſertim aduerſantur.p.1.385.
Hæreticos ſectatum, in morte pœnitet. p.1.183.
Haga Comitis Curia Fœderatorum. p.1.89. p.2.31.
Hallenſe ſacellum Beatæ Virginis miraculis clarum.p.1.224.418.
Hani in Gallia ſitus,& deſcriptio.p.1.157.
Prælium ibi horarum ſexdecim. p.1.165.
Noua res ibidem orta.168.
Hanenſis internecio ab Hiſpanis vindicata. p.1.181.186.
Hiſpaniæ quàm utile Belgium. p.1.344.345.
Hiſpaniæ,Galliæque pax per coniugium ſancita.p.2.30.31.
Hiſpanæ vires in Belgio cur diminutæ. p.1.90.
Hiſpanica Aula,ſchola prudentiæ.p.1.144.
Hiſtoria belli Belgici utilis militiæ.p.1.6.
Hocſtrata obſidetur ab Alberti Archiducis Copijs.p.2.101.
Hocſtratana ſeditio omnium maxima.p.2.77.
Hollandiæ princeps Vrbs Amſtelrodamum. p.1.98.
Hollandiæ clauis dicta Arx Sancti Andreæ. p.1.399.
Hollandico mari non videntur aptæ triremes.p.2.5.
Homines non parcunt,quibus parcunt inanima.p.2.48.
In peiorem partem res interpretantur. p.2.329.
Honori ſtudent militares animi.p.1.311.
Honoris ergo claues locorum offeruntur.p.1.227.229.
Hoyi ſitus,& deſcriptio.p.1.140.141.
Intercipitur ſtratagemate.141.
Obſidetur,& recuperatur.146.147.
Conditiones,quibus recipitur.148.
Hulſti in Flandria ſitus,& deſcriptio. p.1.260.261.
Eius obſidio diſſuadetur.259.
Suadetur,& ponitur.260.
Deditio,& eius conditiones.272.273.
Humana gaudia luctu occupantur. p.1.228.426.
Mœrore miſcentur.p.1.99.
Humanarum viciſſitudinum arbitra Diuina prouidentia.p.2.85.
Humanæ carnes comeſæ in obſidione Sluſæ. p.2.176.
Humanum eſt miſerari calamitates etiam meritas.p.2.307.
Hyems horrida præter ſolitum. p.2.268.269.

I

IActatores in periculis nimis abiecti. p.1.426.
Iactura boni acerbior,cum id propè eſt. p.1.256.
Ignes cuniculorum mirabiles.p.2.184.
Ignibus alendis apta terra.p.2.270.
Ignominia graue ſupplicium generoſis. p.1.430.
Imago unius occiſi mouet ad ultionem. p.1.426.
Imitatio deteriorum facilis.p.1.72.p.2.74.
Imperio gaudent etiam imperij contumaces. p.2.303.
Imperium aliquando recuſatur.p.1.81.
Imperium multorum noxium.p.1.252.
Imperium omne recuſat Hæreſis.p.1.376.
Impetus animi repentinus cœcutit. p.1.225.293.
Inauſum nil relinquit temeritas.p.2.100.
Incendium ad Ambianum in Caſtris.p.1.324. Brefortij. p.1.335. Caſtelleti.p.1.167. Dorlani.p.1.186. Grollæ.p.1.332. Hani.p.1.165. Herculani.p.2.306. Linganæ Arcis.p.2.308. Rhenobergæ horrendum.p.1.375.
Indictio Comitiorum in Gallia.p.1.21.
Induciæ in Gallia.p.1.66.86.
Induciarum utilitates, & commoda. p.2.367.372.
Induciarum Belgicarum Scriptores.p.2.312.
Earum tractatio.p.2.312.& ſeq.

Induciæ 12. annorum in Belgio ſancitæ. p.2. 375.
Earum conditiones 38.ibidem.
Induciarum cauſa plauſus Europæ.p.2.375.
Inexpugnabile cenſetur Ambianum.p.1.302. Breda.259.Caletum.239. Oſtenda. 258. & p.2.184.185.
Infelices machinationes Hoſti utiles. p.1. 297.
Infortunium Appij de Comitibus.p.1.27.28. Marchionis Malaſpinæ.p.2.107.
Infortunium fortuitum.p.2.53.
Ingenia varia,ut vultus.p.2.328.
Ingenioſa commenta magis ſpecioſa, quàm ſolida.p.2.134.
Ingratos faciunt Politicæ artes.p.1.230.

INGRESSVS HONORIFICI.

Archiducum Sponſorum Bruxellis. p.1.419. Erneſti Archiducis Antuerpiæ. p.1.120. Bruxellis.77. Henrici Regis Ambiani. p.1. 324. Mauritij victoris Groningæ. p.1.97. Reginæ Hiſpaniæ, Ferrariæ. p.1.368.369. Mediolani.371.372.Valentiæ.414.
Iniuria quandoque pro beneficio eſt. p.2.7.
Inanimæ res reuerentiores Dei, quàm homines.p.2.106.
Inſidiæ Bironij.p.1.274.275.Fœderatorum. p.1.388. p.2.106. 281.291. Gallorum. p.1. 297.p.2.18.Hiſpanorum.p.1.290. Mauritij. p.1.78.
Inſidiantes alijs omnia timent.p.2.106.
Interceptio Ambiani. parte 1.284.285. Arcis Vachtendonchæ.p.1.422.p.2.84.Brefortij. p.2.261. Herculani. p.2.304.305. Hoyi.p.1. 141.Liræ.p.1.191. Orſoyæ.p.1.373.
Interceptio vana Arcis Hanenſis. p.1.168. & ſeq.Atrebati.p.1.292. Bergæ ad Zomam. p.2.229.230.Dorlani.p.1.293.Geldriæ.p.2. 247. Grauiæ. p.2.231. Nouioduni. p.1.22. 23.Sluſæ.p.2.264.265. Traiecti ad Moſam. p.1.78.p.2.145.Verdonæ.p.2.297.
Internecio Auardezielæ in Friſia. p.1.59.92. Brefortij.p.1.335.Veddæ.p.1.60.
Internuncij lentè negotia tranſigunt.p.2.31. Non ſemper fideliter perferunt.35.
Inuidia gliſcit in Aulis Principum.p.2.198. Inter homines diuerſæ Nationis.ibid. Malus effectus ex bona cauſa. p.2.200. Facta præclara inſequitur, ut umbra lucem.p.2.369.
Inuidus vult non ipſe habere,ſed nè alius habeat.p.2.201.
Inundare aquis loca Hoſtium uſitatum. p.1. 238.303.
Iobelæi annus aperitur à Clemente VIII.p.1. 422.
Iræ impetus incautos facit.p.1.388.
Iudithæ Drama Ferrariæ datum Reginæ Hiſpaniæ.p.1.370.
Iuramentum Fœderatorum Galliæ. p.1.64. Groningenſium contra Hiſpanos. p.1.97. Mutuum Henrici Regis, & Catholicorum Aſſeclarum.p.1.16.Alberti,& Belgarum. p.1.349.350. Archiducum,& eorumdem. p.1.417.419.& ſeq.

L

Labore parta chariora ſunt.p.1.7.
Labyrinthi ſpecies in Breda obſeſſa. p.1. 6.
Lacrymæ ſunt precum compendium.p.1.160.

LÆTITIA PVBLICA.

Ob Ambianum interceptum.p.1.287.
Ob idem recuperatum.p.1.325.
Ob Cameracenſem victoriam. p.1.225.
Ob Henrici reconciliationem in Gallia. p.1.86.
Ob eamdem Romæ.p.1.134.
Ob natum Philippum Quartum. p.2. 207.
Ob pacem inter Hiſpanos,& Gallos.p.1. 342.
Ob Spinulæ victorias. p.2.228.252.253.
Ob Oſtendam expugnatam.p.2.182.
Ob reditum Spinulæ in Belgium. p.2. 206.
Ob eius aduentum Genuam.p.2.259.
Ob armorum ſuſpenſionem.p.2.326.
Ob Inducias 12.annorum.p.2.375.
Laus ab Hoſte:Alberti Exercitus ab Henrico. p.1.322. Erneſti Archiducis à Fœderatis. p.1.144.Fœderatorum Galliæ ab Henrico. p.1.118.Henrici Regis à Fontano Comite. p.1.213. Eiuſdem à Montenigrio. p.1.324. Montenigrij ab eodem. p.1.324. Spinulæ Marchionis à Fœderatis. p.2. 350. 351. à Mauritio.228.233.Mauritij à Spinula. p.2. 353. Spinulæ Exercitus à Mauritio. p.2. 175.Dominici Vici à Comite Fontano.p.1. 224.
Lauduni ſitus,& deſcriptio.p.1.113.
Obſidetur ab Henrico Rege. p.1.112. & ſeq.

LEGATIONES.

Angliæ Regis ad Archiduces.p.2.209. ad Fœderatos.p.2.327. Fœderatorum ad Angliæ Regem.ibidem.ad Regem Daniæ.345.Huius ad eoſdem.ibidem. Cameracenſium ad Henricum Regem.p.1.219. Erneſti Archiducis ad Erneſtum Bauarum.p.1.143. Hu-

ius

ius ad Belgas Fœderatos. 142. Henrici ad Fœderatos. p.2.326. Hiſpani Regis ad Gallum.p.2.363.ad Anglum.ibidem.Rodulphi Imperatoris ad Albertum.p.1.430. ad Fœderatos.431.
Lex Salica vetans ſuccedere in Regnum fœminas.p.1.55.67.
Eius vis magna in Gallia.p.1.81.82.
Legum Gallicarum fundamentum Religio. p.1.65.
Leges militares Fontani Comitis. p.1.149. 155.216.& ſeq.Marchionis Spinulæ.p.2.64. 65.177.216.217.221.269.
Liberatio ab obſidione.Grollæ à Mondragonio.p.1.188.189.à Spinula Marchione. p.2. 302. Hocſtratæ à Mauritio. p.2.102. Lutetiæ,ac Rhotomagi à Farneſio.p.1.10.Syluę-Ducis ab Alberto Archiduce.p.2.112.
Liberatur Mancipium ictu bombardæ. p.2.7.
Libertatis tuendæ cura.p.2.230.
Lingæ ſitus,& deſcriptio.p.1.336.p.2.224.225.
Eius opportunitas.p.2.225.
Magna munitio deſcripta.ibidem.
Propugnacula à ſingulis prouincijs.ibid.
Obſidio à Mauritio.p.1.336.337.
Deditio.337.
Obſidio à Spinula Marchione. p.2.225.
Deditio.227.
Eius Arcis incendium.p.2.308.
Liræ ſitus,& deſcriptio.p.1.191.
Eius interceptio.ibidem.
Subſidium ab Antuerpia, & Mechlinia, 193.
Recuperatio.ibidem.
Lis armis intenta,armis decidenda. p.1.380.

LITERÆ.

Archiducum ad Belgas Fœderatos. p.2.314.
Breautæi ad ſuum Militem.p.1.424.
Catholicorum ad Belgas Fœderatos. p.2.28.
Erneſti Archiducis ad eoſdem.p.1.88.
Erneſti Bauari ad Erneſtum Archiducem.p.1. 143.
Fęderatorum Belgij ad Philippum Auraicum. p.1.230.
Eius reſponſio. 231.
Ferdinandi Bauari ad Marchionem Spinulam.p.2.251.
Fontani Comitis ad Arteſios,& Hannonios. p.1.153.
Friderici Spinulæ ad Philippum Tertium.p.2. 63.64.
Gerardi ad Breautæum.p.1.424.
Gubernatoris Rhenobergę ad Albertum.p.2. 33.
Henrici Sectatorum ad Fœderatos Galliæ. p.1.53.
Fœderatorum reſponſio.64.
Hortenſij Spinulæ ad Fridericum. p.2.85.86.
Iſabellæ ad Regem Hiſpaniarum Fratrem. p.2.196.202.
Marchionis Spinulæ ad Fridericum Fratrem. p.2.83.
Ad Albertum Archiducem.200.
Ad Lermæ Ducem.201.
Ad Hiſpanum Regem.327.
Regis reſponſio.327.328.
Ad Carolum Stratam.330.
Ad Ioannem Idiaquium.ibidem.
Ad Andream de Prada.ibidem.
Ad Regem Hiſpanum.330.331.
Regis reſponſio.333.
Ad eumdem.338.
Regis reſponſio.339.
Mendozzæ ad Garzadorum Nuncium. p.1. 382.
Ordinum Fœderatorum ad Archiduces. p.2. 348.
Philippi Secundi ad Belgas Catholicos. p.1. 13.347.348.
Eorum reſponſio.348. 349.
Philippi Tertij ad Marchionem Spinulam. p.2.56.57.
Ad Archiducem Albertum.p.2.365.
Portocarreri ad eundem.p.1.302.304.
Salinarum Comitis ad Marchionem Spinulam.p.2.349.
Rodulphi Imperatoris ad Fœderatos. 343. 344.
Fœderatorum reſponſio.344.345.
Salinarum Comitis ad Marchionem Spinulam.349.
Literæ per columbam miſſæ.p.1.43.
Sagittis miſſæ.p.2.184.
Ziferis ſcriptæ.p.2.33.
Literæ interceptæ à Fęderatis.p.1.43.95.p.2. 33.
A Fontano Comite.p.1.158.
A Mauritianis.p.2.155.
Literæ Captiuorum prælegunturà Dominis. p.1.424.
Literis addicuntur minores Filij.p.2.4.
Lochemium obſidetur à Borgia.p.2.271.
Et capitur.ibidem.
Louanium Vrbs primaria Brabantię.p.1.420.
Ciuitas literarum.421.
Lucemburgum aditus Hiſpanis, atque Italis. p.1.138.
Luctus occupat gaudia humana.p.1.228.
Ludi,& belli ſimilitudo.p.1.87.p.2.264.
Lutetia Pariſiorum Galliæ caput.p.1.102.
Capax Orbis terrarum.p.1.342.
Eligitur ad Regni comitia.p.1.19.
Fidem Catholicam ſolam exercet. 104.
Deditur Henrico Regi.p.1.104.
Deditio præparatur.105.
Grauis ei Ambiani iactura.p.1.287.288.

M

Machinæ in honorem erectæ:
Antuerpiæ Alberto, & Iſabellæ. p.1.422.
Bruxellis Erneſto Archiduci.p.1.77.
Alberto Archiduci.p.1.229.
Mediolani Reginæ Hiſpaniarum, & Alberto.p.1.371.
Magnanimi mortem inuitant.p.1.358.
Repulſa magis irritantur.p.1.387.
Non franguntur aduerſis.p.2.23.
Emolumenta ſpernunt.p.2.129.
Eis merces exiſtimatio.ibid.
Res conſtanter proſequuntur. p.2.185.
Spe facilè mouentur.p.2.124.
Non multùm quieſcunt.p.2.255.
Magnanimitas innata Nobilibus.p.2.199.
Malus effectus ex bona cauſa inuidia.p.2.200.
Malè citiùs,quàm bene homines de alijs opinantur.p.2.79.
Mancipium liberatur ictu bombardæ. p.2.7.
Mare abſorbet omnia, & nunquam expletur. p.2.123.
Mare peccata hominum punit.p.1.75.
Mare oppugnatum in obſidione Oſtendæ. p.2.39.40.
Mari Hollandico non videntur aptę triremes. p.2.5.
Maris æſtus pernicioſus p.2.48.
Maris tempeſtas valdè noxia.p.1.75.p.2.142.
Maris glacialis deſcriptio.p.1.139.140.
Martis Gymnaſium Belgium.p.1.3.
Martis theatrum Oſtendæ obſidio.p.2.39.
Media via (vulgò Neutralitas) incura.p.1.141.
Medium, in quo virtus ſita, non facilè tenetur.p.1.313.
Medicamenta aſpera malum exaſperant.p.2.78.
Medicina non prodeſt,ubi morbus inualuit. p.1.223.
Medicorum gloria ſanare morbos deſperatos.p.2.129.
Mediolani honores exhibiti Reginæ Hiſpaniæ,& Alberto Archiduci.p.1.371.372.
Meurſæ obſidio p.1.330.
Deditio.ibidem.
Middelburgum Vrbs Zelandię princeps.p.1.151.
Militiæ recentis,& veteris comparatio. p.1.3.

MILITARIA DOCVMENTA PER EXEMPLA.

Ætas.

Militauit Hieronymus Rhò anno 17. p.2.20.
Henricus Fridericus Mauritij Frater anno 16.p.2.12.
Carolus Dux Retelenſis anno.15.p.1.195.
Pompeius Iuſtinianus anno 14. p.2.132.
Cur maiores natu inſtruantur militia: minores literis.p.2.4.

Arces.

Tam Ciues,quàm Hoſtes coërcent.p.1.3.p.2.112.
Vide titulum,Arces.

Armorum ceſſatio,Induciæ.

Ad ſepeliendos occiſos.p.1.116.
Ad tractationem Pacis, vel Induciarum longiorum.p.2.235.
Induciæ longæ commodiores Pace. p.2.367.
Cupiditatem Pacis excitant.p.1.102.
Confirmant ſtatum Partium.p.2.367.
Vide tit.Induciæ,&,Ceſſatio armorum.

Bellum.

Ruina Religionis,& Regni.p.1.55.
Eò grauius,quò tectius.p.2.331.
In hoſtica regione gerendum. p.1.138.
Eius finis,& fructus Pax.p.1.7.150.
In eo ſors cœca dominatur. p.1.79.146.
Quæ ſæpe vertit ſcenam.p.1.74.88.190.394.p.2.127.
Belli calamitas ſecum fert alias.p.1.291.
Eius malis remedia alia mala.ibidem.
In eo pullulat ſylua vitiorum.p.1.181.
Belli conſilia felicia,dum Hoſti occulta. p.1.391.
Bello ſuperior Pacem petat.p.1.88.p.2.204.
Principe non indignum in bellum ire.p.2.10.
Euentus omnes in bello præuidendi.p.1.270.
Euentus ſubiti multùm poſſunt in bello. p.2.14.
Belli error,vel leuis,valdè nocet. p.1.317.p.2.274.
Bellicis in rebus mora pernicioſa. p.1.427.
Bellicæ ſignificationes fiunt fumo die. p.2.272.
Nocte ignibus elatis.p.1.428.p.2.272.

Caſtrametatio.

Tabernacula nè ſint ex materia igni obnoxia. p.2.251.
Tentoria hyeme parum proſunt.p.1.337.
Vide titulos, Caſtrorum diſpoſitio, & munitio.

Commeatus.

Difficilè parantur per regiones alienas. p.2.319.

Ali.

Alimenta prudenter diſpenſanda.part.2.227.
228.

Deditio.

Non fit ante viſa tormenta.p.1.335.
Promittitur ſæpè ad expectanda ſubſidia.p.2.
55.
Deditionis ſignum elatæ haſtæ.p.1.166.
Et impoſiti pilei.335.
Vide titulos Deditionum.

Deductio.

Secus fluuios ducendus Exercitus ob commeatus opportunitatem.p.2.69.
In itinere ordo ſeruandus.p.1.114.p.2.
64.
Et diſciplina,de qua Spinulæ edictum.
p.2.64.65.
Abſtinendum à Populorum iniurijs.ibidem.
Agminum Ordines non deſerendi.ibid.

Defenſio.

Melior ab Hominibus,quàm à mœnibus.p.1.
239.240.p.2.225.
Militum pectora pro mœnibus.p.2.111.
Aquæ pro muris.p.1.334.
Munimenta Belgarum.p.1.47.
Inundatio ad defenſionem.p.1.303.
Propugnacula miro artificio.p.2.169.
Munimenta recentiora.p.1.3.4.
Vnci in munimentis prohibent aſcenſum.p.2.48.
Vide Munitionum deſcriptiones.

Delectus.

Eliguntur à Spinula Nobiles,quia fortiter faciunt.p.2.61.
Diuites,quia non agunt indecora. ibid.
Veterani, quia ſpem faciunt victoriæ.
ibid.
Maiore numero,quia multi diffugiunt.
60.
Nobiles ferè ſunt Voluntarij Milites:quia eis gloria pro ſtipendio eſt.p.2.4.
Equitatu præſtant Galli, Peditatu Hiſpani; Henrici Magni iudicio.p.1.322.

Diſciplina.

Sub Albano Duce, & Mansfeldio Gubernatore ſeuera.p.1.35.
Sub Comite Fontano, & Marchione Spinula exacta.p.1.149.155.p.2.65.221.
Militares leges ſeruare confert ad victoriam.
p.1.216.
Exercitus exlex Duci noxius.p.1.155.
Leges militares Fontani.p.1.149.155.216. & ſeq.
Spinulæ.p.2.64.177.216.221.269.

Dux.

Maioris momenti eſt,quàm Milites. p.1.278.
p.2.23.
Ne relinquat ad terga locũ hoſtilem.p.2.219.
Malit ſuſtinere,quàm aggredi.p.2.66.
Non omnia patefaciat.p.1.215.p.2.206.219.
Prudenter occaſiones arripiat.p.1.306.
Diſſimulet locum inuadendum. p.1.81.187.
Simulet alia loca inuadi.p.1.37.
Ficta expeditione veram obtegat. p.2.206.
219.
Vitam ſuam tueatur, veſtes mutando. p.2.
138.
A locis periculoſis cauendo.ibidem.
Ab obſidione diuertat, locum Hoſtis obſidendo p.1.42.p.2.51.
Ducis præſentia Milites urget. p.1.205.p.2.
149.
Occiſi ultio Militibus uſitata. p.1.264.
Ei neceſſaria auctoritas, & exiſtimatio.
p.1.409.150.p.2.139 215.
Dux & Milites mutuò ſe cognoſcant.p.1.281.
Duci tribuuntur facta Militum.p.2.188.
Duces magni taciturni.p.2.219.
Duces non omnia prouidere poſſunt.p.1.63.
Dux Milites coerceat imperio, non manu.
p.1.28.
Linguarum cognitio utilis Duci.p.1.269.

Errores.

Hoſtem non agnoſcere.p.1.183.
In copiarum numero falli.p.1.178.
Earum paucitatem contemnere.ibidem.
Scalis breuioribus uti.p.1.23.292.293.
Pontium uſu decipi.p.2.67.

Exercitus diſpoſitio.

Equitum præſidio fulciuntur Pedites. p.2.57.
156.
Illi ſunt his pro vallo.p.2.23.
Vide titulum,Exercitus diſpoſitio.

Exercitus partes.

Agmen Volans cur dicatur. p.1.179.p.2.257.
Quis eius uſus.ibidem.
Dracones appellati Milites.p.1.207.
Haſtati in planitie præualent Loricatis. p.1.
182.
Militum pars ad ſubſidium reſeruanda. p.2.
23.
Exploratores valde utiles in bello.p.2.159.
Fra-

Præſertim ſi ſint apud Hoſtes. p.1.540.

Hoſtis.

Eius vires explorandæ ante pugnam. p.2.12.
Eius diffidijs, & imprudentia utendum. p.1.428.p.2.279.
Eius conſilijs obnitendum.p.1.307.
Eiuſdem laboribus utendum.p.2.286.
Velitationibus diſtinetur ab iuſto prælio.p.1.319.
Infido Hoſtibus non fidendum.p.1.257.
Hoſtis præcipuè imminet Ducis vitæ.p.2.138.
Duces magnanimi,vel in Hoſtes humani. p.1.191.p.2.107.
Hoſtis vincendus tam beneficijs,quàm armis. p.1.225.p.2.107.
Vires Hoſtium diuidendæ. p.1.178.185.206.216.p.2.140.
Diuiſæ debiliores.p.1.390.
Hoſti diſceſſuro patens via relinquenda. p.2.72.

Iactura.

Vnius loci alterius adeptione penſatur. p.1.47.235.239.p.2.297.
Locorum iactura Gubernatoribus imputatur.p.1.275.

Inſidiæ.

Mutuæ poſitæ.p.1.190.
Inſidijs opportunæ noctis tenebræ.p.2.145.
Vide titulum,Inſidiæ.

Inſtrumenta bellica.

Alas, & velocitatem morti addunt ſagittæ. p.1.4.
Bombardæ velociorem faciunt.ibidem.
Homines iactant,ut pilas.ibidem.
Spargunt ferreos talos.p.2.227.279.
Blindæ quid ſint.Earum deſcriptio.p.2.141.
Candelabra bellica quæ ſint.ibidem.
Corbium ſeries pro lorica.ibidem.
Cuniculorum vis ingens.p.1.95.p.2.291.
Cuniculis quæ obſint.p.1.129.
Eis inepta terra ſabuloſa.p.2.176.
Cuniculus obuio cuniculo deſtruitur.p.1.209.
Currus falcati Veterum.p.1.4.
Farcimina,ſeu Lucanicæ bellicæ.p.2.59.60.
Ignium miſſilium vis,& damna. p.1.271.332.336.p.2.114.131.142.168.169.
Eorumdem remedia.p.2.52.115.131.
Igniti globi valdè pernicioſi.p.2.45.52.69.
Granata,ſeu Punica mala.p.1.271.
Ignes venenati morbos creantes.p.2.184.
Ignes iactati ad Hoſtes inſpectandos.p.2.279.
Machinationes infelices Hoſtibus utiles. p.1.297.
Murales machinæ Veterum.p.1.3.
Machinæ inuentæ in obſidione Oſtendæ. p.2.39.141.
Machinæ Pompeij Targoni.p.2.116.
Earum parua utilitas.p.2.124.
Machinæ vaſtæ difficultatibus obnoxiæ. p.2.116.
Magis admirandæ,quàm commodæ.p.2.134.
Facilè deteguntur.p.2.208.
Machinæ bellicæ in obſidione Lingæ.p.2.226.227.
Militaris ſalutatio per bombardas.p.1.525.
Eiſdem poſtulatis reſpondetur. p.1.429.
Murices ferrei, ſeu Tribuli ſparſi. p.1.39.p.2.287.
Pontium vectibilium deſcriptio.p.1.333.
Pontes è tela.p.2.230.279.
Pyloclaſtri,vulgò Petardi vis.p.2.260.
Eius uſus in intercipiendo. p.1.139.p.2.229.305.
Humefactum inutile.p.2.229.
Pyrius puluis recenti militiæ neceſſarius.p.1.167.
Eius defectus ad deditionem cogit.p.1.530.
Non totus uno in loco ſeruandus. p.1.575.
Pyroboli,inſtrumenta ignem iactantia,præferuntur ad Hoſtes terrendos, & arcendos. p.1.216.p.2.279.
Vallum militare è lignis cuſpide ferrea. p.1.410.

Locus.

Loca maritima penè inexpugnabilia. p.1.38. p.2.184.185.
In aliena regione bellantibus hyems infeſta. p.1.210.212.

Militum Virtutes.

Bellum facit pugnantium virtus.p.1.301.
Milites exiſtimatione,& gloria ducuntur.p.1.311.p.2.79.
Mortem contemnunt, quam ſemper ob oculos habent.p.2.183.
Animoſiores in periculis.p.2.280.
Horis quadraginta continenter inſident equis.p.1.335.
Miſſæ interſunt pugnaturi.p.1.410.425.
Peccata expiant ante pugnam.p.1.410.
Eorum decus vulnerum copia.p.2.97.

Militum Vitia.

Audacia Militum propria.p.1.35.
Iactantia familiaris.p.2.11.
Canunt triumphum ante victoriam.p.2.228.

Di-

Dicendi libertas eorum propria.p.1.154.
Militari animo indignus timor.p.1.213.
Militaris impetus ſæpè cœcutit.p.1.293.
Militum ardor non facilè reprimitur.p.1.301.
Furor maiore vi reprimitur.p.1.310.
Milites in ſæuitiem procliues.p.2.249.
Nobiles pudet operibus exerceri.p.1.175.
Sanguinis ſitim extinguit auri fames. p.1. 181.

Militaria Officia.

Gradatim conferuntur.p.2.199.
Ita collata Franciſco Verdugo.p.1.150.
Hieronymo Rhò.p.2.20.

Obſidio.

Obſidioni ponendæ obſtacula.p.1.61.
Obſeſſoribus hyems importuna.p.2.250.
Obſeſſi præparent receptus .p.1.185.p.2.57.
Imbellem multitudinem emittant. p.2.164.
Lucernas per noctem accendant.p.2.53.
Capere Vrbes rete quid ſit.p.1.6.
Obſeſſis noxiæ factiones.p.2.104.
Eruptiones magnæ dictæ: Ambianenſis. p.1. 298.& ſeq.Rhenobergenſis.p.2.286.
Vide,Obſidiones.

Oppugnatio.

Leges ad oppugnandum.p.1.216.
Muros,& foſſam priùs explorent.p.1.175.
Aggrediantur varias partes, ad Hoſtem fallendum.p.1.24.241.254.p.2.57.
Diuertant Hoſtem à parte oppugnanda. p.1. 216.
Illuminent locum nocte oppugnandum. p.2. 58.
Militum oppugnantium diſpoſitio. p.2.57. 247.
Vide,Oppugnationes.

Pecunia.

Eius neceſſitas ad bellum.p.2.228.
Defectus expeditionibus nocet. p.1.72. p.2.176.
Seditiones excitat.p.2.197.
Militiæ damnoſus.p.1.72.
Pecunia Milites animantur ad pugnam. p.1. 232.265.390.
Præſidium ſine pecunia recuſatur.p.1.81.
Præmia Militum anticipata victoria.p.1.332.

Præfecti Militum.

Eorum æmulatio inter ſe noxia.p.1.183.
Diſſidia, & contentiones. p.1.252.255.407. 411.412.
Sententiæ aduerſantes.p.1.407.p.2.122.

Præſidia.

Vtiliora ſubſidijs.p.2.111.
Externorum grauia Ciuitatibus.p.1.351.p.2. 51.
Vide titulum,Præſidia recuſant.

Proditio.

Proditionem Arcis pollicitus morte punitur. p.1.429.
Proditio locorum facilis eorum Præfectis.p.2. 74.
Transfugæ utiles ijs, ad quos transfugiunt. p.1.395.
Proditio impedita.p.1.395.396.

Pugnæ proſunt.

Principis, aut Ducis præſentia. p.1.205.270. 301.346.p.2.8.19.149.
Æmulatio Nationum.p.2.131.140.226.
Ingentis prædæ ſpes.p.1.205.
Pietas valde iuuat pugnaturos. p.1.410.425.
Pugnare pro iuſta cauſa eſt vincere.p.2.9.
Militum alacritati obſecundare.p.2.13.
Præueniendo facilè Hoſtis vincitur. p.2.224.
Pugnare decet virtute,non dolis.p.2.55.

Pugnæ nocent.

Pugnandi ſignum intempeſtiuum.p.1.111.
Aggreſſio tumultuaria.ibidem.
Milites feſſi.p.2.12.
Contentiones Militum.p.1.111.
Infauſti rumores ſparſi.p.2.12.
Deſperato cum Hoſte pugnare.p.2.6.
Vires excitat deſperatio.p.1.291.
Solis radios aduerſos habere.p.2.96.
Vires Hoſtis inferiores credere.p.1.178.
Vide,Prælia.

Receptio.

Recipere ſe pugnando fortes decet. p.1.297.
In receptu facilè turbatur ordo.p.2.67.
Ordo valde utilis in bello.p.1.111.
Vide tit.Receptionis ordo mirabilis.

Seditiones.

Frequentes in bello Belgico. p.1.350.p.2.197.
Seditio, Imperium extra imperium. p.1.123.
Seditiones, ut flumina, progreſſu augentur. ibidem.
Alia ſeritur ex alia.ibidem.
Earum cauſæ,& damna.p.2.197.306.
Eis extenuatur Exercitus.p.1.128.
Ab eis oritur iactura locorum.p.1.428.p.2.75.

Regiones depopulantur.p 1.72.73.
Facilè tranſeunt in rebelliones.p.1.428.
Principibus pugnandum etiam cum ſuis.p.1.123.
Seditioſi nomen ipſis etiam turpe.p.1.124.
Milites inquieti facilè tumultuantur. p.2.74.
Eorum punitio utilis.p.2.78.79.
Capita indaganda,& exſcindenda.p.1.122.
Eorum Caput Electus vocatur.ibidem.
Stipendiorum ſolutio eos ſedat, uti defectus irritat.p.1.73.128.390.

Stratagemata.

Stratagemata narrare utile alijs.p.1.254.
Stratagema ad animandos Obſeſſos. p.2.300.
Ad capienda loca. p.1.92.198.254.373. p.2.84.
Ad celandas munitiones.p.1.318.
Ad celandam Militum paucitatem. p.2.147.
Eorum formidinem.p.1.318.
Infelicem pugnam.p.2.12.
Ad Defenſores fallendos. p.1.176.254.309.
Ad diſceſſum diſſimulandum.p.1.128.
Ad diſtrahendas Hoſtis vires.p.1.241.
Ad diuertendos Hoſtes.p.1.115.254.
Ad eliciendum Hoſtem.p.1.40.
Ad explorandum.p.1.26.
Ad incendium excitandum.p.1.296.297.
Ad intercipiendum.p.1.141.284.p.2.84.205.
Ad multos ſimul occidendos. p.1.40.95.
Ad Præſidium imponendum.p.1.94.p.2.110.
Ad recuperandum.p.1.311.
Ad repellendos Hoſtes.p.1.303.311.
Ad ſubſidium inducendum.p.1.207.208. p.2.53.
Ad ſuperandos plures p.1.146.
Ad ſe tuendum.p.1.128.265.

Subſidia.

Impediuntur defectu pecuniæ.p.1.98.
Nationum æmulatione.ibidem.
Subſidium eò ſalubrius, quò citius. p.1.104. p. 2.69.300.
Subſidia vix impediuntur locis maritimis, cum veniant vel terra, vel mari. p.2.184.185.
Vide tit.Subſidia.

Tempus.

Hoſtis territus ſtatim inuadendus.p.2.13.
Occaſio in bello multum valet.p.1.37.
Non pugnandum Hoſtis arbitrio.p.1.62.
Prælium horarum ſexdecim Hani. p.1.165.

Victoria.

Vincendi cupiditas inſatiabilis.p.1.226.
Victoria una ſitim accendit alterius.ibidem.
Vna diſponit ad alteram.p.1.266.
Victoria recens inflammat ad pugnam. p.1.33.
Vincendum vel virtute,vel arte.p.1.254.
Exitus belli victorem declarat.p.2.12.
Ordo ſeruandus etiam in victoria.p.1.254.
Rara victoria eſt ſine pretio ſanguinis. p.2.241.
In manu Dei victoria eſt.p.1.194.
Ea uti ſcire magna laus.ibid.
Neſcire indignum Duce.p.2.199.
Victoriam aufert prædandi cupiditas.p.1.190.194.
Et crudelitas vel deſignata.p.2.266.
Præda occupari victores vinci poſſunt. p.1.285.
Victoriæ non interponenda mora. p.1.181.214.216.319.
Salus tuta præſtat ſperatæ victoriæ.p.2.99.
Victo glorioſum eſt pugnaſſe cum magnis Viris.p.1.188.213.
Victi retentare fortunam ſtudent.p.2.264.
Captiuorum redemptio indulta.p.1.35.
Qualis Militum,& Ductorum.ibid.
Regionibus damnoſa.ibidem.
Vide titulos,Victoriæ.

Vrbes.

Vrbes limitaneæ ſint magis munitæ.p.1.174.
Quia damnis magis expoſitę.p.1.139.
Ideo magni momenti.p.1.155.
Minæ viriles animos non terrent.p.1.160.
Mirabiles effectus bombardarum.p.2.183.
Miri euentus in obſidione Oſtendæ. p.2.182.183.
Miſſa princeps rerum ſacrarum. p.1.385.
Miſſæ præcipuè aduerſantur Hęretici.ibidem.
Miſſæ interſunt Belgæ pugnaturi.p.1.425.
Miſſam celebranti parcit bombardæ globus.

Mœnium loco aquæ.p.1.334.
Monetæ plumbeæ, vel coriaceæ Cameraci. p.1.220.
Mons Hullinus in Agro Caletenſi Archiduci Alberto deditur.p.1.325.
Moræ periculum.p.1.207.
Moribus ſimiles eſſe ſolent Fratres. p.2.118.
Mors acerbior amittenti maiora.p.1.355.
Mors promptior, quando minùs expectatur. p.2.26.
Mors æquis lancibus penſat.p.1.306.
Mors alata.p.1.4.

Mors

Mors fulminans ibidem.
Mortis nuncius omnibus horribilis. p.1.355. 357.
Mortuorum multitudo in obſidione Oſtendæ.p.2.189.

MORS INSIGNIVM PERSONARVM.

Appij de Comitibus.p.1.27.28.
Barlotæ,Claudij.p.2.26.
Bellæ Marchionis.p.2.105.
Eliſabethæ Angliæ Reginæ.p.2.86.
Erneſti Archiducis.p.1.143.144.
Giurij,Annæ Anglarij.p.1.129.
Humerij Galli.p.1.165.
Landriani,Ambroſij p.2.30.
Longauillæ Ducis.p.1.160.
Mottæ Domini.p.1.175.
Philippi II. Regis Hiſpan. p.1 354.& ſeq.
Portocarreri,Ferdinandi.p.1.306.
Roſnæi,Chriſtiani Sauinij.p.1.268.
Sanlucij,Franciſci Spinæi.p.1.306.
Spinulæ,Friderici.p.2.97.98.
Verdugi,Franciſci.p.1.156.
Villarij Claſſis Præfecti.p.1.180.181.
Moſæ,& Vahalis confluentium deſcriptio.p.1. 395.
Mullhemij Pagi ſitus,& deſcriptio.p.2.239
Multorum imperium noxium.p.1.252.
Munitionum recentium variæ figuræ.p.1.3.4.
Munitionum deſcriptio:Bredæ.p.1.5.6. Hulſti.p.1.260.261.Lingæ.p.2.225. Oſtendæ.p.2.41.59.169.185.179. Rhenobergæ. p.2.283. ad Rhenum.p.2. 251.263.ad Scaldim.p.2.207. Fœderatorum ditionis.p.2.268.
Munimentum S. Ollæ ad Cameracum. p.1. 204.
Munimenta è cadaueribus Oſtendæ. p.2.39.
Murales machinæ Veterum.p.1.3.
Murices ferrei ſparſi.p.1.39.p.2.287.
Mutatio rerum facilè perturbat.p.1.350.

N

NAſſauium fretum à Mauritio denominatum.p.1.139.
Nationum emporium Antuerpia. p.1.120. 422.
Nationum contentio in honorandis Archiducibus Antuerpiæ.p.1.421.
Naturæ obniti eſt pugnare in cœlum. p.2.4.
Nauis pro domo in mari glaciali.p.1.140.
Nauis pulcherrima, qua excepta Regina Hiſpaniæ.p.1.368.
Naues pro pontibus dictæ pontones. p.2.222.
Naues depreſſæ ſint in aquis humilibus.p.1. 266.
Nauium colligatarum pontes: p.1.292.308. 393.
Nauibus inuectis utitur Mauritius Comes. p.1.330.
Naucleri gloria in periculo naufragij. p.2. 129.
Naufragia non tollunt nauigationem. p.2. 137.
Nauale prælium Friderici Spinulæ.p.2.96.
Naualis,& terreſtris militiæ campus Belgium. p.2.4.
Nautæ mortem ſemper habent ob oculos. p.1.335.
Ideo eam contemnunt.ibidem.
Neceſſaria omnibus pax.p.1.53.65.67.
Neceſſitas tormentum vehemens.p.1.70.
Non habet modum in exigendo, pudorem in petendo.p.2.163.
Negotia magna celeritatem poſcunt. p.1.65.
Neoporti ſitus,& deſcriptio.p.2.7.
Eius Pharus.ibidem.
Obſidio à Mauritio.
Neoporti prælium memorabile.p.2.23.
Neoportuenſis victoria magis ſpecioſa,quàm utilis.p.2.27.
Neouillæ in Gallia oppugnatio.p.1.18.
Capta Domino redditur.ibidem.
Neutralitas intuta.p.1.141.
Nicienſis Arx munitiſſima.p.1.228.
Nobilibus innata magnanimitas.p.2.199.
Noua res in Arce Hanenſi.p.1.168. in Vrbe Cameracenſi.p.1.219. ad Neoportum.p.2. 14. Rhenobergæ. p.1.375. ad Sluſam. p.2. 173.174.Veſaliæ.p.1.381.& ſeq.
Nouioduni ſitus,& deſcriptio.p.1.22.
Eius interceptio vana.22.23.
Eiuſdem obſidio.p.1.17.22.& ſeq.
Deditio.26.
Nouiomagum expugnatu difficile.p.1.389.
Nouitates animos mouent.p.2.9.
Numerata pecunia faciliùs emitur.p.2.220.
Numiſmata cuſa de Lira recuperata.p.1.194.
De morte Friderici Spinulæ.p.2.99.
De Oſtendana victoria.p.2.182.
Numini coriacei,vel plumbei Cameraci. p.1. 220.
Nuptiale conuiuium Regum Hiſpaniæ. p.1. 415.

O

OBrigeſcunt homines præ nimio gelu.p.2. 54.
Obſidio Bredana ſapienter inſtructa.p.1.5.

OBSIDIONES.

Ambiani ab Henrico Rege. p.1.290. Ardeæ.

p.1.254.Bommeliæ. 393.& ſeq. Breſortij à Mauritio Comite.p.1.333.Caleti ab Alberto Archiduce. p.1.244. & ſeq. Cameraci à Fontano Comite. p.1.204.& ſeq. Conordæ à Verdugo.p.1.79.Cracoui à Buquoio.p.2.249.Dorlani.p.1.175.Feræ.p.1.235.& ſequ. Gertrudisbergæ.p.1.38.& ſeq.Grauiæ.p.2.67.Grollę à Mauritio.p.1.188.331.p.2.198. à Spinula Marchione. p.2.278. & ſeq. Groningę.p.1.90.& ſeq.Hocſtratę.p.2.101.Hoyi. p.1.146. Hulſti. p 1.265.267.268. Lauduni. p.1.112. Lingæ à Mauritio . p.1.336.337. à Spinula.p.2.225.& ſeq.Lochemij à Borgia. p.2.271.Meurſæ.p.1.330. Neoporti. p.2.7. Nouioduni. p.1.17.22. & ſeq. Oldenſaliæ à Mauritio.p.1.336.à Spinula.p.2.223.Oſtendæ.p.2.42.50.& ſeq. Rhenobergæ à Mauritio . p.1.308.p.2.32. à Mendozza . p.1.374. 375.à Germanię Principibus.p.1.406.à Spinula.p.2.284.& ſequ. Rheſæ.p.1.407. Sluſæ. p.2.163. Stapulatum.p.1.30. Syluæ-Ducis. p.2.51.103. Vachtendonchæ. p.2.238.246.

Obſidiones ſpectatæ à Principibus . Groningæ.p.1.99.Lingæ. p.1.337. Oſtendæ. p.2.47. 51.

Obſidionis diuturnitas animat.p.2.127.

Obſidiones diuturnæ.ibidem.

Obſidio grauis morbus.p.2.54.

Oculorum teſtimonium certiſſimum.p.1.409.

Officia ciuilia , & militaria gradatim conferuntur.p. 2.199.

Oldemburgi ſitus,& deſcriptio.p.2.158.

Oldenſaliæ ſitus , & deſcriptio . p.1.336.p.2. 223.

Deditio Mauritio.p.1.336. Spinulæ. p.2. 224.

Omnibus ſatisfacere difficile.p.2.251.

Opiniones hominum variæ de rebus geſtis . p.2.328.

OPPVGNATIONES.

Ambiani . p.1.312.313. Ardeæ . p.1.254.255. Caleti.p.1.243.& ſeq. 248.Capellæ.p.1.110. 111.Caſtelleti.p.1.156.167. Dorlani.p.1.176. Grauiæ.p.2.68.Groningæ. p.1.96.Hani.p.1. 165.Hulſti.p.1.270.Neouillę.p.1.18.Nouioduni.p.1.24. Oldenſaliæ.p.2.223. Oſtendæ. 58.& ſeq. 178. & ſeq. Syluæ-Ducis . p.2.52. 53.Vachtendonchæ.p.2.247.

Optata ſibi quiſque facilè auguratur.p.1 399. p.2.83.

Orſoya ſtratagemate capitur.p.1.373.

Oſtenda,noua Troia.p.1.5.p.2.184.185.

Portentoſa.p.1.5. Inexpugnabilis viſa . p.1.258.

Oſtendæ ſitus,& deſcriptio.p. 2.40.

Olim Piſcatorum tuguria.ibidem.

Eius validę munitiones.40.41.

Oppoſita Hiſpanorum munimenta . 41.

Receptus Poldri appellati.43.

Vnicum Oppidum Fœderatorum in Flandria.42.

Spina in pede Belgici leonis.126.182.

Oppidum vetus,& nouum.41.185.

Eius cum Antuerpia comparatio.126.

Eam capere Galli non potuere. ibidem.

Mortę Dominus partem cepit,& amiſit. ibidem.

Oſtendæ obſidio temeraria cenſetur.p.1.258.

Ob multa memorabilis.p.2.39.

Tenuit ultra tres annos.ibidem.

Sumptus in ea maximi utrinque.183.

Extinctorum numerus ingens.188.

Eruptiones quotidianæ.ibidem.

Frequentia utrobique ſubſidia.

Sub terra,& ſupra pugnatum.

Nouæ,& mirandæ machinæ.141.184.

Aggeres è globis ferreis.

Munimenta è cadaueribus.

Cum ipſo mari pugnatum.40.

Idem compedibus innexum.

Frænis in ore coërcitum.

Ignes venenati morbos creantes.184.

Literæ ſagittis miſſæ.

Copia rerum.

Dies anniuerſarius celebratus.183.

Euentus in ea mirabiles.182.183.

Oſtendana obſidio theatrum Martis, & belli Academia vocata.p.2.39.

Eius fama Principes allecti.47.

Scriptores de ea multi.182.

Qualis Vir ei præficiendus.120.

Cum Sluſenſi comparata.176.

Cum Tyria.186.

In ea mortui 7.Gubernatores.189.

Oſtendæ deditio.p.2.181.

Deditionis conditiones.ibidem.

Dirutæ deſcriptio.129.187.188.

Oſtendana victoria uni cœlitus deſtinata.118.

In ea plures à paucioribus ſuperati.181.

Eius fama , & gloria per Europam . 127. 181.182.

De ea cuſa numiſmata.182.

Dicta Chronologica.ibidem.

Oſtenſum,& negatum bonum cruciat.p.2.72.

P

PAres dignitate,& æmuli rarò conueniunt. p.2.151.

Pariſienſe Senatus-conſultum Regnum Galliæ negat exteris.p.1.82.

Pax bonorum omnium mater.p.1.88.

Pax inter Hiſpanos,& Gallos.p.1.338.342.

Inter Hiſpanos, & Fœderatos Belgas multis non placet.p.2.347.

Hiſpaniæ,Galliæque per coniugium ſancita p.2.30.31.
Victori ſpecioſa,victo neceſſaria.p.2.313.
Pacis utilitates.p.2.314.
Pacis tractatio plauſibus excipitur.349.
Multis ingrata.347.
Inſtituitur,& diſſoluitur.p.1.432.p.2.28.29.
Suſcipitur,ut Populis ſatisfiat.p.2.29.
Pacem tractat Regius Belgij Senatus.p.1.86.
Peccati duplicis duplex pœna.p.1.148.
Pecuniæ vis.p.1.101.
Peditatus Hiſpanici præſtantia.p.1.322.
Periculum in mora.p.1.107.
Pericula ſubierunt: Carolus Auſtriacus.p.1.399. Erneſtus Naſſauius.p.2.26. Henricus Rex.p.1.295. Mauritius Comes.p.1.308.399.p.2.160.Spinula,& Velaſcus.p.2.285.
Pericula Magnanimos alliciunt.p.2.115.128.
Perſuaſio armorum efficax.p.1.377.
Pertinacia, & conſtantia ſæpe confunduntur.p.2.6.
Peſtis Ambiani obſeſſi.p.1.302.Feræ.239.
Pharus Neoporti.p.2.7.
Picardiæ Vrbes munitæ, quia Galliæ limitaneæ.p.1.174.
Pietas coacta diuturna eſſe non ſolet.p.1.406.
Plauſus communes in Henrici Regis reconciliatione cum Eccleſia p.1.134.
Plauſus Oſtendanæ victoriæ p.2.182.
Plumbea moneta Cameraci.p.1.220.
Plurium Capitum variæ ſententiæ.p.2.122.
Plurium dominatus improbatur.ibidem.
Pœnitet ſub mortem,Hæreticis adhæſiſſe.p.1.183.
Poldri dicti receptus Oſtendani.p.2.43.

POLITICA MONITA AB EXEMPLIS.

Ambitio.

Multorum ambitio regna diſcerpit.p.1.8.
Ambitio curas alias expellit.168.
Competitorum multitudo cauſa contentionum.312.
Cupiditas vel habendi, vel dominandi præualet cognationi.330.
Cupiditate acquirendi plura, acquiſita amittuntur.p.2.48.

Aſtutia.

Artium callidi ſæpe artibus capiuntur.p.2.240.
Politicæ artes ingratos faciunt.p.1.230.
Rem ſuam agere,dum aliena prouehitur.p.1.14.
Timendæ magis inſidiæ ſecuritate obtectæ.p.2.326.
Fraudem comitatur ſuſpicio.p.1.78.

Aulici.

Aulica lingua, qua aliud dicitur, & aliud ſentitur.p 2.356.
Aulici gratioſi Principibus noxij.p.1.98.
Ruinis obnoxij:ideo ſe præmuniunt.p.1.219.
Aulicorum in manu Principum gratia.p.2.64.
Aulis Principum familiaris inuidia.198.

Calamitas.

Calamitas oculos aperit, quos proſperitas clauſit.p.1.221.
Calamitates ſæpe nobilitant.p.2.40.
Infelix rei exitus reijcitur in alios.p.1.411.
Culpa mali euentus,non Principi, ſed Adminiſtris tribuitur.p.2.171.
Infauſta ſeriùs nunciantur.252.
Calamitoſi vel merentes miſericordiam mouent.307.

Cautio.

Metum inijciunt pericula vicinorum.p.2.250.297.
Mors unius admonet alios.47.
Periculo alieno ſibi cauendum.p.1.251.
Periculo communi ſuum defendere.18.

Conſilium.

Conſilia cautiora præferenda.p.2.17.
Conſilia patefacta rarò ſuccedunt.p.1.161.
Conſilium deficit in rebus ſubitis,& inopinatis.p.1.175.193.p.2.106.
Conſilij ſibi quiſque ſatis eſſe putat.p.1.207.
Auxilium utilius conſilio ibidem.
Conſilium prudens ſecundat euentus.208.
Conſilijs res non ſemper reſpondent.238.
Conſilia lenta pernicioſa.302.
Conſilia meliora in graui ætate.318.
Conſilium tutiùs latet,cum aliud prætexitur.p.2.95.

Difficultates.

Opera magna magnas habent difficultates.p.1.210.
Plus eſt gloriæ,ubi plus difficultatis.p.2.174.
Patientia, & tempore ſuperantur difficultates.323.

Dominatus.

In ſignum dominij claues offeruntur. p.1.228.417.

Dominis etiam improbis parendum. p.1.67.
Sexus virilis factus ad imperium.419.
Captiuorum literæ prælegũtur à Dominis. p.1.424.

Exemplum.

Dignioris exemplum valde mouet. p.1.145.
Malum exemplum facilè ſequimur.310.
Non ſemper exempla petenda à rebus geſtis.p.2.29.

Exequutio.

Mens faciliùs molitur, quàm manus exequatur.p.2 116.
Faciliùs promittitur, quàm præſtatur. p.1. 212.
Diu meditatum opus non relinquendum. p.2.59.

Experientia.

Experimenta rerum ſæpe obices inueniunt. p.1.116.
Docent ſequi tutiora.p.2.12.

Factiones.

Partium ſtudia præualent naturæ.p.1.269.
In tranſuerſum agunt.132.
Simultates ſæuiores ſunt inter homines eiuſdem generis.p.2.105.

Felicitas.

Felicitas magna, quia rara, non facilè creditur.p.1.221.
Proſperitas vitrea eſt: ſplendet, & frangitur. p.2.35.
Calamitas eſt ſæpe felicitas.p.1.226.
Bonus euentus incitat ad res gerendas. p.2. 200.

Fides.

Fidem dictis facta conciliant p.1.126.
Creduntur facilè quæ placent p.2.14.83.
Credendum Teſti oculato p.1.158.
Fidendum oculis magis, quàm auribus, p.2. 170.
Narrata à pluribus minùs ſincera.334.
Morti proximi teſtimonium ſincerum. p.1. 183.
Dubiæ fidei homines non facilè fidunt. p.1. 158.
Nuſquam tuti.429.

Fortuna.

Fortuna diuerſis ſua bona diſpenſat.p.1.146.
Variat ſæpe vices.p.1.290.310.
Plerunque miſta infortunijs.364.
Fauet alacritati iuniorum.318.
Obſecundans non deſerenda.p.2.199.
Mens excelſa nititur contra fortunam. p.1. 293.

Gubernatio.

Auctoritas valida baſis gubernationis. p.1. 360.
Gubernatio diuturna tranſit in dominatum. 329.
Gubernatoris optimi partes p.2.42.
Gubernatorum varietas damnoſa. p.1.345. 346.
Ignoratio rerum noxia regentibus.98.
Nouerit regens quos regit.8.
Benignæ conditiones aurea catena.9.

Iudicium.

Iudicantes iudicat Deus.p.1.386.
Multi meliùs iudicant, quàm unus. p.2.160.
Iudicare inter pares difficile.p.1.7.
Inter pares unus præhabitus inuidiæ obijcitur.p.1.13.

Iuſtitia.

Crimen unius non imputandum omnibus. p.2.160.
Rationes priuatę ſæpe præferuntur publicis. 130.
Vtilitati ſuæ addicti alijs iniurioſi.p.1.140.

Laus.

Laudatur virtus etiam infelix.p.1.322.
Laudati Viri vel Hoſtes laudant.ibidem.
Laudator nullus fide dignior, quàm Hoſtis. p.2.137.
Vide tit.Laus ab Hoſte.

Lucrum.

Iacturam facere lucro maiorem imprudentis eſt.p.2.51.
Pluris fit amittere ſua, quàm aliena lucrari. 171.
Lucrum unum incitat ad alterum.p.1.410.

Maieſtas.

Maieſtatem exponere repulſæ cauent Principes.p.2.119.
Maieſtas nominis,& perſonæ multùm poteſt. p.1.181.
Maieſtas,& amor diu diſſimulari non poſſunt. 414.

Ma-

Malum.

Malum maius minore redimendum. p.1.123.
Malum unum vitando ſæpe in aliud incurritur.376.
Malo ancipiti ſibi quiſque metuit.p.2.144.
Mala paſſi vel umbras periculorum timent. p.1.288.
Mala tum creduntur, cùm ingruunt. p.2.83.
Mala minora eligenda.327.
Mala interiora deteriora.p.1.51.
Mala non ſolent eſſe ſola.386.

Monarchia.

Caput unum imperij ſit.p.1.175.252.p.2.122.
Duo ſummi Moderatores non conueniunt. p.2.151.
Principatus non capit duos.p.1.230.
Imperia violenta non ſunt diuturna.221.
Imperia magna expoſita cupiditati exterorum.344.

Neceſſitas.

Neceſſitati parère coguntur omnes.p.2.154.
Neceſſitas viciniot magis urget.ibidem.
Exacuit ingenia.141.
Neceſſitas in virtutem vertenda.112.
Dare expedit, quod retineri non poteſt. p.2.73.

Negotium.

Grauium negotiorum anima arcanum eſt. p.1.122.240.
Id in multis conſcijs vix celatur.296.
Negotijs proſunt in deliberando ſilentium, in exequendo celeritas.240.
Negotia per literas, aut Nuncios lenta. 385. p.2.31.
Literis non omnia committi poſſunt.p.2.334.
Rigore nimio negotia abrumpuntur.321.
Deſperatum negotium vel excuſat, vel extollit.129.

Pax.

Populis neceſſaria.p.1.53.61.65.67.
Eius tractatio Religioſis conuenit.p.2.315.
Pacis tractationes ſæpe fiunt in ſpeciem. p.2.29.
Pacis umbra plerunque tegit belli conſilia. p.1.152.
Pax victori ſpecioſa, victo neceſſaria.p.2.313.
Coniugijs ſancitur pax.30.31.

Pecunia.

Pecunia lites mouet, & componit.p.1.128.
Malorum cauſa eſt, & remedium.p.1.430.
Ea diſcordiæ ſedantur.127.
Pecunia præſenti facilè emitur.p.2.220.
Arcana Principum auro deteguntur.79.
Auro negotium omne conficitur.322.

Pericula.

Pericula propiora ſunt, cùm minùs timentur. p.2.10.
Tardum videri faciunt, quod præceps non eſt.p.1.41.
Periculi plus eſt, ubi plus animorum. p.2.280.
Timidi extra periculum animoſi.p.1.80.
Pericula magnis etiam Viris imminent. p.1. 308.320.
Vide tit.Pericula ſubierunt.

Populus.

Ad omnem auram mobilis.p.1.107.220.
Facilè & conſpirat, & deficit.222.
Eius furori obſecundandum.221.
Populis Regium nomen ſacroſanctum.88.
Rebellantes Subditi valde infenſi.p.2.153.
Timendi, quia rerum conſcij.ibidem.
Subiectus eſſe nolens facilè fit inimicus. p.1. 428.
Libertatis dulcedinem ægrè abijciunt Populi.p.1.231.

Principes.

Princeps natiuus Populis gratiſſimus. p.1. 343.
Sit præ alijs ut unus ex alijs.128.
Tolerantiam doceat tolerando.ibidem.
Munitus ſit contra tela fortunæ.p.1.295. 399.
Fidem ſeruare præ omnibus debet. p.1. 145.
Principes beneficia precibus vendunt. p.2. 119.
Quem euexere, ęgrè deprimunt: nè damnent iudicium ſuum.p.1.219.
Propria curantes publica negligunt.p.1. 412.
Neque concedere, neque negare debent omnia.420.
Coniunguntur faciliùs, quàm Nationes. p.2.30.
Captiui difficiliùs liberantur, quàm priuati homines.31.
Etiam ipſi parère coguntur tempori, & neceſſitati.154.
Principes magni utuntur titulis locorum, quæ olim poſſederunt.355.
Pro Principis honore ſalus propria negligitur.170.
Principum exemplo mouentur etiam contumaces.8. Exi-

Exiſtimationi conuenit cunctatio . p.2. 363.
Rapinas malè compenſant ferę largitiones.p.1.223.
Dicendi libertas propria.154.
Aſpectus omnia tranquillat.386.
Manus multæ,& longæ.p.2.51.
Nomina pondus addunt verbis.p.1.431.
Quot verba,tot oracula.13.
Præſentia urget.346.p.2.8.
Ea efficax ad perſuadendum.p.2.76.
Principibus obſequentes gratias agunt.
Proponuntur quæ placent,non quę proſunt.p.1.359.
Veritatem aperiant Confeſſarij.355.
A Principibus laudari animos facit. p.2.171.
Principis periculum nullum eſt leue.19.
Principibus ſine poſteritate morientibus tumultus exſurgunt.87.
Principes propria curantes publica negligunt.p.1.412.
Periculis etiam ipſi obnoxij.308.320.
Culpa mali euentus,non Principibus,ſed Adminiſtris tribuitur.p.2.171.

Prouidentia.

Diuinat ſæpe mens prouida.p.2.61.
Prouidentia humana ſæpe calligat.p.1.212.
Non ſequendum quod non aſſequendum. 15.

Prudentia.

Sequenda magis tuta,quàm ſpecioſa. p.2.12.
Cauendum ſibi aliorum periculo.p. 1.251.
Prudentis eſt,temporis beneficio uti.147.
Si non factis,verbis obſequi.381.
Dare,quod retineri nequit.p.2.73.
Sponte videri dare, quod dare neceſſe eſt.113.

Regiones.

Nationis diuerſæ homines ſibi inuident. p.2. 198.
In exteris regionibus ſapientia comparatur. p.2.4.
Regio inter duos Hoſtes media infelix. p.1. 379.
Ditio uſurpata ægrè reſtituitur.231.
Poſſeſſionem vacantem occupare licet. p.2. 356.
Libera eſſe debent humana commercia.ibid.

Sententiæ.

Auctor dat pondus ſententiæ.p.1.408.
Diuerſorum capitum diuerſæ ſententiæ. p.2. 98.122.
Communis opinio falli non ſolet.p.2.137.
Conſenſus omnium ſuæ ſententiæ præferendus.238.
Conſultantium ſententiæ expendendæ, non numerandæ.ibidem.
Variant ſæpe ad oſtentationem.p.2.70.
Vel pro varietate Nationum.68.
Iuniores eant in ſententiam Seniorum. p.1. 182.

Simulatio.

Extimo aſpectui non ſemper intima reſpondent.p.1.385.
Humanæ res plus habent adumbrati,quàm veri.381.
Humani cordis,orisque diſſidium.385.
Simulatio perplexa eſſe ſolet.p.2.33.
Verum fateri ſæpe periculoſum; inficiari temerarium.334.

Vitia.

Meticuloſum ſcelus eſt, nec facilè fidit. p.2. 297.
Scelus impunitum non habet limites.76.
Peccantes fouens peccat in publicum bonum. 112.
Vitia raró proſperè ſuccedunt.p.1.171.

Vrbes.

Vrbes tuentur magis arma,quàm literæ. p.2. 4.
Vrbes,& Arces auaritia perdit.p.1.171.
Quas ob res æſtimandæ Vrbes.p.2.126.

Pompa ingreſſus. Vide, Ingreſſus honorifici.
Pondus incumbit parti debiliori.p.2.171.
Pontis Targoniani deſcriptio.134.
Pons Antuerpiæ memorabilis.p.1.9.
Pontes è nauibus colligatis. p.1.39.292.308. 393.
Pontones,naues pro pontibus.p.2.122.
Pontifex Maximus communis Chriſtianorum Pater.p.1.64.49.338.
Populus quauis occaſione mutatur.p.2.332.
Potentia Hiſpanorum.p.1.12.
Præda ingens ex Ambiano; p.1.287. Caleto, 249.Rhenoberga.310.
Prædæ auiditas nocet.p.1.63.190.194.
Prælium ſexdecim horarum Hani.p.1.165.

PRÆLIA.

Ad Ambianum.p.1.298.& ſeq.302. & ſeq. in Arteſia.274.275. ad Bergam ad Zomam. p.2.230.ad Bommeliam. p.1.394.397.398. ad Brocham,ſiue ad Mullhemium.p.2.239.

&

& ſequ. ad Catſandam. p.2.175. ad Dorlanum.p.1.179.180.ad Gertrudisbergam. p.1.43.44.ad Hanuim.164.165. ad Hoſtratam.p.2.102.ad Neoportum. 11.& ſeq. 16. & ſeq.ad Rhenobergam p.1.190.ad Sluſam p.2.175. ad Syluam-Ducis.105. ad Tornohutum.p.1.279.280.

Prælium nauale in Luſitania. p.2.79. in Flandria.96.& ſeq.Ibidem.216.

Præſagia Gubernationis.p.1.351. Mortis.28. p.2.47.95. Victoriæ.137. Vrbis capiendæ. p.1.185.

Præſentia Ducis,aut Principis urget.p.1.205. 270.301.p.2.19.149.

Præſidium ſine pecunia recuſatur.p.1.81.

Præſidium recuſant: Ambianenſes. p.1.130. 283. Groningenſes. 81.90. Syluaducenſes. 47.p.2.52.94.104. Venlonenſes.75.

Precum compendium lacrymæ.p.1.160.

Principes viri viſunt obſidionem Oſtendæ. p. 2.47. Groningæ.p.1.99. Lingæ.337. Rhenobergæ.

Propinatum ſacris calicibus in direptione Liræ.p.1.192.Herculani p.2.306.

Propugnacula Lingæ à ſingulis Prouincijs ſtructa in honorem Mauritij.p.2.225.

Propugnacula circa Scaldim.207.

Propugnaculum perditi ſumptus vocatum apud Grauiam.68.

Prouidentia Diuina humanarum viciſſitudinum arbitra.p.2.85.
   Commoda è damnis elicit.112.

Prouincijs potiri facilius,quàm Oſtenda.p.2. 134.

Prudens Vir unus quanti ſit.p.1.208.

Pudet artem ſuam ab aliis edoceri. p.1.239.

Q

QValis Vir præficiendus Oſtendæ obſidioni.p.2.120.

Quanti ſteterit Belgium Hiſpano Regi. p.1. 11.

Quies bello quæri ſolet,ac debet.p.1.150.

QVERELÆ.

Aliquorum de Mendozza.p.2.67.

Belgarum Catholicorum de translatione armorum in Galliam.p.1.11.12.

Eorumdem de tarditate Petri Erneſti.p.1.41.

Belgarum Fœderatorum de Hiſpanis. 432.
   De Catholicis.p.2.356.
   De Mauritio.27.297.
   De Archiducibus.319.320.
   De Regis Hiſpani chirographo.336.

Delegatorum Catholicorum de Fœderatis, 355.356.

Erneſti Bauari de Fœderatis Belgij. p.1.142. & 311.

Friderici Spinulæ de Caletenſibus.p.2.82.

Galliæ Populorum de Rege Henrico. p.1.70. 83.

Germanorum de Hiſpanicis Copijs.380.

Gomeroni Matris de Comite Fontano. p.1. 159.

Henrici Regis de Galliæ Fœderatis.49.50.

Hiſpanorum de ſuſpenſione armorum. p.2. 328.329.

Mœnij Ducis de diſceſſu Copiarum.p.1.29.

Rodulphi Imperatoris de Fœderatis Belgij. p.2.343.344.

Spinulæ Marchionis de inuidis.200.

R

REceptionis ordo mirabilis: Fœderatorum Galliæ.p.1.117.& ſeq.Seditioſorum Sichemienſium.128.Copiarum Varaſſij Comitis. 279. Archiducis Alberti Exercitus. 321.322. Catholicorum. p.2.102.103. Copiarum Iuſtiniani.165.& ſeq.

Reconciliationis Henrici Regis cæremoniæ in Gallia.p.1.85.86.Romæ.133.

RECVPERATIO.

Ambiani ab Rege Henrico.p.1.374.

Arcis Vachtendonchæ à Fœderatis.p.2.85.

Breſortij ab eiſdem.263.

Hoyi à Catholicis.p.1.147.

Liræ ab eiſdem.193.

Lochemij à Fœderatis.p.2.298.

Locorum plurium à Farneſio.p.1.5.

Munimentorum ab Alberto.p.2.10.

Vinſchotæ à Verdugo.p.1.60.

Regale conuiuium Valentiæ.p.1.415.

Regnandi cupiditas Hominibus innata. 14.

Regnum Galliæ non dandum exteris.87.

Regnis Hiſpaniæ quàm utile Belgium. p.1. 344.

Rex Galliæ Catholicus eſſe debet.19.20.

Reges parere coguntur tempori, & neceſſitati.p.2.154.

Regis Hiſpani potentia in obſidione Oſtendæ.183.

Regij ſanguinis reuerentia apud Gallos. p.1. 82.

Religio fundamentum legum Galliæ.65.

Religio non armis, ſed voluntariè inducenda.406.

Repentinus impetus animi cæcus.223.

Repulſa magnanimos incitat.387.

Res inanimæ reuerentiores in Deum Hominibus.p.2.106.

Rebus deſperatis omnia tentanda. p.2.174.
Reſponſio militaris per bombardas. p.1.429.
Rhenus ubi Vahalis appelletur.390.
Rheni in Belgio deſcriptio.391.
Rhenoberga, noua Oſtenda p.2.283.
Rhenobergæ ſitus, & deſcriptio.p.1.308.374.
p.2.282.283.
Eius dominium.282.
Munitionum deſcriptio.282.283.
Obſidio à Mauritio p.1.308.
Ab eodem iterum.p.2.32.
A Mendozza p.1.374.
A Spinula.p.2.284 & ſeq.
Deditio Mauritio.p.1.310.p.2.36.
Mendozzæ.p.1.376.
Spinulæ.p.2.296.
Deditionis conditiones.295.
Præda ingens.p.1.310.
Rheſæ obſidio à Germaniæ Principibus. p.1. 407.
Ruſticorum habitu intercipitur Ambianum. 284.
Hoyum.141.

S

Sacerdotem ſacrificantem bombardę globus non tangit.p.2.106.
Sacramentum Euchariſtiæ conculcatum.p.1. 192.p.2.306.
Sacrarum cæremoniarum maieſtas. p.1.385.
Sacrarum rerum præcipua Miſſa.ibidem.
Ei maximè infenſi Hæretici.ibidem.
Sacrarum imaginum violatio.p.1.97.
Sacris & perſonis, & rebus in direptione parcendum.155.
Sacris calicibus propinatum.192.p.2.306.
Sæculi 16 principium felix.p.2.30.
Sagittis miſſæ literæ.184.
Salica lex Gallorum excludens fęminas à ſucceſſione Regni p.1.55.67.
Eius vis in Gallia 81 82.
Salmantica in Hiſpania doctrinarum emporium.p.2.4.
Salutem gloriæ præferunt fœminæ.p.1.95.
Sancti Andreæ Arx poſt Antuerpianam prima.430.
Dicta clauis Hollandiæ.399.
Eius ſitus, & deſcriptio.397.
Fœderatis valde infeſta.399.
Ab eis ſperata, & obtenta.400.
Sanguinis ſitim extinguere poteſt auri fames. p.1.181.
Saſſi Gandauenſis ſitus, & deſcriptio.431.
Saſſa Arx magni momenti.p.2.211.
Satisfacere omnibus difficile.251.
Scaldis ſitus, & propugnacula.207.
Schenchiana Arx magni momenti.p.1.389.
Eius ſitus, & deſcriptio.390.
Scripta manent: verba volant.p.2.314.
Scriptores multi de bello Belgico.p.1.3.
De Oſtendæ obſidione.p.2.182.
Eorum aliquot teſtimonia.ibidem.
Sedendo vincere docuit Mauritius.p.1.79.

SEDITIONES.

Antuerpienſis Præſidij.p.1.351.386.
Arcis S. Andreæ.426.427.
Areſchotana, & Sichemienſis.121.
Arteſiæ.72.73.
Cameracenſis.210.& ſeq.
Crepicordij.427.
Dieſthemienſis.p.2.306.& ſeq.433.
Exercitus ad Rhenobergam. 297.298.
Friſiæ Præſidiorum.303.304.
Gandauenſis.p.1.386.
Geldriæ.310.
Hamontij.433.p.2.73.
Hocſtratæ maxima.p.2.100.& ſeq.
Liræ.351.
Rhenobergæ.p.1.406.
Vachtendonchæ.310.311.
Segobiæ Oppidum Eſcuriacum.355.
Seruitus aliquibus morte peior.p.2.6.
Similitudo fomes amoris.p.1.343.
Similitudo belli, & ludi.87.p.2.264.
Simultates ſæuiores inter Homines eiuſdem generis.p.2.105.
Singulare certamen prohibet Fontanus. p.1. 155.

SITVS, ET DESCRIPTIO LOCORVM.

Ambiani.p.1.289.Arcis S. Andreæ.397.Ardeę. 252.Bommeliæ.390.Breſortij.333.Brochæ. p.2.239.Caleti.p.1.241.242.Cameraci.203. Capellæ.109.110.Caſtelleti.156.Catſandę. p.2.146.Corbeię.p.1.288.Dorlani.174.Enchedæ.335.Feræ.235.Gertrudisbergæ.37. 38.Grauiæ.p.2.67.Grollæ.p.1.188.p.2.278. Groningæ. p.1.89.90. Hani.157. Hoyi.140. 141. Hulſti.260.261.Lauduni.113. Lingæ. 336.p.2.224.225. Liræ. p.1.191. Mullhemij. p.2.239.Neoporti.7.Nouioduni.p.1.22.Oldemburgi.p.2.158.Oldenſaliæ.p.1.336.p.2. 223.Oſtendę.40.41.Rheni.p.1.390.Rhenobergæ. 308.374. p.2.282.283. Saſſi Gandauenſis p.1.432.Schenchianę Arcis.390.Sluſę.p.2.150.Traiecti ad Moſam.p.1.78.Vachtendonchæ.p.2.237.Vahalis, & Moſæ confluentium p.1.395.Vaſiæ terræ.260.Veſalię inferioris.376.
Sluſæ obſidio.p.2.163.
Fames ingens in obſidione.176.
Humanas carnes edere cogit.ibidem.
Deditio.175.

Eius

Eius iactura magni momenti. p.2.176.
Cum Oſtenda comparatio.ibidem.
Sluſæ interceptio felix initio.p.2.264.
Exitus infelicis cauſæ.ibid.
Sollicitudo maxima vitæ,aut libertatis tuendæ.p.2.230.
Soluit minùs,qui citiùs.131.
Somnium mirum Andreæ Cardinalis. p.1.352.
Sortes ductæ ad congreſſus exitum diuinandum.65.
Spectaculum inter Hoſtes in ſuſpenſione armorum Caleti.246.247.
Oſtendæ.p.2.54.
Sperat facilè quiſque,quod optat.p.1.251.
Spes efficax ad res magnas gerendas. p.2.123.
Spes dilata cruciat,ut ablata.179.
Spes,& audacia facilitatem præ ſe ferunt.225.
Spes credula ſæpe humanas mentes eludit. p.1.40.
Spei magnæ magni obices.51.
Spem ſæpè facit deſperatio.p.2.129.
Spes magnæ facilè dilabuntur.p.1.381.
Spina in pede Belgici leonis Oſtenda. p.2.126.
Sponte dari oſtendatur,quod negari non poteſt.112.
Stelhouius Pagus Brabantiæ.p.1.43.
Strages ingens à maris tempeſtate.75.
Strages Dorlanenſis.176.Hanenſis.165.
Stratagemata narrare utile Poſteris.254.
Subſidia frequentia utrinque in obſidione Oſtendæ.p.2.39.

SVBSIDIA.

Ambiano ab Archiduce.p.1.291.
Breſortio à Catholicis,& Fœderatis p.2. 262.
Calcto ab Henrico Rege.p.1.243.& ſeq.
Cameraco à Retelenſi Duce.196.197.
A Dominico Vico.207.
Feræ à Georgio Baſta.237.238.
Fœderatis Galliæ ab Hiſpanis.17.
Grollæ à Spinula .p.2.300.
Lirę ab Antuerpia,& Mechlinia.p.1.193.
Oſtendæ à Verio.p.2.43.
A Zelandis.55.
Rhenobergæ ab Orticio.p.1.409.
A Mauririo.p. 2.293.
Sluſæ à Spinula.161.& ſeq.
Subſidium retardatum Gertrudisbergæ. p.1.41.Grauiæ.p.2.68.Groningæ p.1.97.98.Hoyo.147.
Subſidiarij crediti,qui erant Hoſtes.183.
Sumptus ingentes in obſidione Oſtendæ.p.2.39.182.
Sumptus perditi propugnaculum dictum apud Grauiam.68.
Supplicationes publicæ in Belgio ob victoriam Cameracenſem.p.1.225.
In Gallia ad eligendum Regem.68.
Romæ pro reconciliatione Henrici. p.1.133.
Mediolani pro itinere Reginæ Hiſpan. 412.
Surenæ Suburbium in Gallia congreſſui Fœderatorum,& Henricianorum conditum.65.
Surenenſis congreſſus lætiſſimus.66.
Eius cauſa factæ Induciæ.ibidem.
In eo conſenſio Patrium,& diſſenſio.67.
Syluæ-Ducis obſidio.p.2.103.

T

Taciturnitas propria magnorum Ducum. p.2.219.
Tarditas ardore operis compenſatur.278.
Targoni machinarum deſcriptio.126.
Earum parua utilitas.124.
Eius pontis deſcriptio.134.
Temeritas cœca nihil non audet.p.2.100.
Tempeſtatis marinæ damna.142.
Templum,vel Sacellum B.Virginis Hallenſe miraculis clarum.p.1.228.418.
Templum S. Laurentij Eſcuriaci.355.
A Philippo II. extructum.ibidem.
Tempus veritatis parens.p.1.214.p.2.352.
Tentanda omnia in rebus deſperatis.p.2.174.
Terra ignibus alendis apta,turba dicta. p.2.270.
Terræ Vaſtæ in Flandria deſcriptio. p.1.260.
Terruorę munimentum contra Arcem S. Andreæ.p.1.400.
Theatri mirabilis Antuerpiæ erecti Erneſto Archiduci deſcriptio.p.1.120.
Thule ultima,Groenlandia.p.1.139.
Tiberis eluuio maximi detrimenti.p.2.268.
Timor magis mouet,quàm ſpes.p.1.387.
Timor,& utilitas non diu monent. p.1.385.
Timori magno nullus receptus tutus. p.2.287.
Tornohutum Brabantiæ Pagus maximus.p.1.42.278.
Tractatio Pacis inter Hiſpanos,& Gallos. p.1.339.& ſeq.p.2.30.31.
Inter Catholicos,& Fœderatos.p.1.432. p.2.28.
Tractationes Pacis ſæpè fiunt in ſpeciem. p.2.29.
Traiecti ad Moſam breuis deſcriptio. p.1.78.
Translatio armorum in Galliam Belgio Catholico noxia.p.1.87.346.
Trepidatio, & tumultus conſilium adimunt. 193.

Triremes tranquillo mari utiliores. p.2.97.
Non cenſentur aptæ mari Hollandico. p.2.5.
Triumphum Hollandi canunt ante victoriam. p.1.194.
Triumphales Arcus. Vide, Arcus triumphales.
Triumphales Arcus Narionum Antuerpiæ. p.1.422.
Troia noua, Oſtenda.p.1.5.p.2.185.
Tuendæ vitæ, aut liberratis ſollicitudo. p.2. 230.
Tumultus. Vide Seditiones.
Tumultus, & factiones Groningæ.p.1.59.
Tumultuum Belgicorum cauſæ.p.1.8.
Tyria obſidio comparata cum Oſtendana.p.2. 186.

V

VAchtendonchæ ſitus, & deſcriptio. p.2. 237.
A Fœderatis capta.p.1.422.
Arx eius ſtratagemate capitur.p.2.84.
Paulò pôſt recuperatur.85.
Obſidio à Buquoio.238.
Italorum in ea virtus.ibidem.
Oppugnantium diſpoſitio.247.
Deditio.248.
Vaesbechium Brabantiæ Pagus.p.1.44.
Vahalis nomen Rheno.391.
Eius, & Moſæ confluentium deſcriptio. 395.
Valacria Zelandiæ Inſula præcipua.p.2.83.
Valentia Hiſpaniæ Vrbs ad delicias facta.p.1. 415.
Eam Regina ingreditur.414.
Ibi regale, & nuptiale conuiuium. 415.
Varians belli fortuna. p.1.74.88.89.p.2.127.
Variat fortuna vices.p.1.290.310.
Vaſiæ terræ in Flandria deſcriptio.p.1.260.
Eius munimenta: Auſtriacum, & Fontanum.153.
Vallatæ Oſtendæ deſcriptio.p.2.187.188.
Velleris aurei Ordo Hiſpano Regi ſubiectus. p.1.147.
Velocior in fine motus etiam armorum. p.2. 180.
Venenati ignes in obſidione Oſtendæ. p.2. 184.
Venlonę interceptio pyloclaſtro tentatur.297.
Ventis, & fulminibus notabilis hyems. 268. 269.
Ventis, & mari ſubiecta Claſſis.61.
Verba volant: ſcripta manent.314.
Veritas filia Temporis.p.1.214.p.2.352.
Verum fateri ſæpe periculoſum: inficiari temerarium.p.2.334.
Veruinum in Gallia celebre tractationibus Pacis.p.1.340.
Veſalia inferior, & ſuperior.376.
Inferioris ſitus, & deſcriptio.ibidem.
Veteris militiæ cum recenti comparatio. p.1. 3.
Via media (vulgò neutralitas) intuta.141.

VICTORIÆ INSIGNES.

Ambianenſis.p.1.324.Caletana.248.249.Cameracenſis.223.225. Dorlanenſis. 180. & ſeq.Groningana.96.Neoportuenſis.p.2.18. & ſequ.Oſtendana.181.& ſequ.Rhenobergenſis.296.
Victoriæ aliæ: de Ardea.p.1.256.Breſortio. 335.Capella.111.Caſtelleto.167.Cracouo. p.2.249.Enſcheda.p.1.336.Gertrudisberga. 46.Grolla.332.p.2.280. Hano.p.1.165. Hoyo recuperato.147.148.Hulſto.272.Lauduno.130.ad Leffingam.p.2.11. de Linga.p.1. 337.p.2.227.Lira recuperata. p.1.194. Lochemio.p.2.271. Meurſa. p.1.330. Monte Hullino.p.1.325.Nouioduno.p.1. Oldenſalia.336.p.2.224.Otmarſia.336.ad Tornahutum.280.281. de Vachtendoncha.p.2.248.
Victoria eſt in manu Dei.p.1.194.
Victoria Neoportuenſis magis ſpecioſa, quàm utilis.p.2.27.
Victoria Oſtendæ uni cœlitus deſtinata. p.2. 112.
Eius fama per Europam.181.182.
Villa Heuerlæa Ducis Areſchotani. p.1.421.
Lucemburgenſis Mansfeldij Comitis. 417.
Vir unus prudens quanti ſit.208.
Vires non deficiunt, ubi animus abundat.p.2. 149.
Viris præpollent fœminæ Groningæ.p.1.95.
Viriles animos non terrent minæ, ſed irritant. 160.
Virgo dicebatur Ardea, quia nunquam capta 252.
Virtus vera ubique agnoſcitur, amatur, & colitur.p.2.205.
In medio conſiſtit.p.1.313.
Placet ijs etiam, quibus nocet.322.
Infelix etiam laudatur.ibidem.
Virtute pugnare decet, non dolis.p.2.55.
Virtutem cupiditas hebetat, non acuit. p.1. 208.
Vis pecuniæ.101.
Vitæ non parcit charitas in ſuos.180.
Vitæ contemptus in obſidione Oſtendæ.p.2. 183.
Vitæ, aut libertatis tuendæ ſollicitudo. p.2. 230.
Vitium facilè inuenit imitatores, & adiutores.74.

Con-

Contagioſa res eſt.p.1.310.
Vitia quiſque ſua in alijs acerbiùs inſectatur. 126.
Raró proſperè ſuccedunt.171.
Ab uno extremo migrant ad alterum. 313.
Eorum ſylua pullulat in bello.181.
Vltima Thule, Groënlandia.139.
Vmbilicus Brabantiæ Areſchotum.121.
Vnus bombardæ ictus duodecim occidit.p.2. 211.
Vnius mors admonet alios.47.
Vnius pertinacia in deditione Ardeæ. p.1. 256.
Voluntariè inducenda Religio.406.
Vrbs Hollandiæ princeps Amſtelrodamum. 98
Zelandiæ Middelburgum.151.
Vrbium claues offeruntur in ſignum dominij.417.
Et honoris ergò.227.229.
Vrbium ſalus magis in hominibus, quàm in mœnibus 239.240.
Vrſi candidi in mari Glaciali.140.
Vti beneficio temporis ſapientis eſt.147.
Vtilis militiæ Hiſtoria belli Belgici.6.
Vtilitas, & Timor non diu mouent. 383.
Vulgus ad omnem auram mobile. p.1.107. 220.

Z

Zelandiæ Inſula præcipua Valachria. p.2. 83.
Vrbs princeps Middelburgum p.1.151

INDEX
PERSONARVM.

A

ALbertus Archidux, Agamemnon Auſtriacus. Parte 1. pagina 5. Parte 2. pag.109.

Tituli dignitatis.

Rodulphi II. Imperatoris Frater. p.1.227. 430.
S.R.E.Cardinalis.227.
Toletanus Archiepiſcopus.ibidem.
Luſitaniæ Pro-Rex.ibidem.
Belgij Gubernator.ibidem.
Eiuſdem Princeps.347.

Itinera.

Ex Hiſpania in Belgium.p.1.227.
Ex Belgio in Germaniam ſuperiorem.353.
Principes eum comitati.ibid.354.
Occurrit Margaritæ, Reginæ Hiſpaniæ deſignatæ.367.
Cum ea vertit in Italiam.ibidem.
In Hiſpaniam tendit cum eadem.413.
Per Italiam reuertitur in Belgium cum Iſabella Vxore.416.

Res geſtæ.

Reducit in Belgium Philippum Auraicum Principem.p.1.227.
Defert eodem ſex milliones.ibidem.
Belgij regimen init feliciter.241.
Agit de Pace cum Fœderatis Belgis.231.
Subſidio venit Ambiano ab Henrico Rege obſeſſo.313.
Conſultat de præliando cum Rege. 318.319.
Ambianum reddi iubet Henrico.322.
Stratagemate introducit Subſidium Syluam-Ducis.p.2.110.
Eamdem obſidione liberat.112.
Iſabellæ Philippi II.Filiæ Coniux eligitur.p.1. 349.
Belgij Principatum, & Burgundiæ Comitatum in dotem accipit.350.
Sacram purpuram deponit.349.
Mutuum eius cum Belgis iuramentum. 350. 421.
Eius nuptiæ à Summo Pontifice ſanciuntur Ferrariæ.370.
Ratæ habentur Valentię in Hiſpania.p.1.415.
Belgas aliquot Principes promouet.420.
Tres Equites aurei Velleris Regis nomine declarat.422.
Spinulam Marchionem ornat eodem inſigni. p.2.206.
Suum Confeſſarium mittit ad Regem Hiſpanum.373.
Sancit demum Belgicas duodecim annorum Inducias.375.

Prudentia Militaris.

Conſultat de Feræ ſubſidio.p.1.236.
Commeatuum ſubſidium mittit.ibidem.
Diuertere ſtudet Hoſtem, locum eius obſidendo.239.
Diſſimulat locum obſidendum.241.
Optimè caſtra diſponit in obſidione Ardeæ, 253.
Oſtendam per alios,& per ſe circumſpicit non ſemel.258.326.
Non cenſet tunc obſidendam.259.326.
Hulſtum inſpectari iubet priùs, quàm obſideat.259.
Mirus ordo in receptione Exercitus.321.
Non aſſentitur Belgis in dimittendis exteris Præſidijs.420.
De prælio Neoportuenſi conſultat.p.2.12.
In eo ſe gerit Ducem,& Militem.18.
Conſultat de ratione Oſtendam expugnandi. 19.
Subſidium mittit Syluaducenſibus.51.52.
Venlonenſes adducit ad accipiendum Præſidium.76.
Copias mittit contra Seditioſos.100.
Syluaducenſibus perſuadet,ut accipiant Præſidium.111.
Oſtendæ obſidioni præficit Spinolam Marchionem.130.
Eius auctoritatem tuetur.139.
Suas vires ſapienter diſtribuit.144.
Diligentia in rebus cognoſcendis.167.
De bello cum Spinula conſultat.267.

Obſidiones.

Caleti,perſuadente Roſnæo.p.1.241.& ſeq.
Ardeæ,eodem auctore.253.& ſeq.

Hulſti. Parte 1. Pagin. 265. & ſeq.
Oſtendæ. p. 2. 39. Libris XIV. XV. XVI.

Prælia.

Ad Leſſingam. p. 2. 11.
Ad Neoportum. 14. & ſeq.

Victoriæ.

Belgium petens Hoſtium nauibus potitur. p. 1. 219.
Caletum, & eius Arcem expugnat. 246. & ſeq.
Guina, & Hama ei ſe dedunt. 251.
Ardea eidem deditur. 256.
Hulſto magna cum gloria potitur. 272.
Oſtenda multò maiore. p. 2. 181. & ſeq.
Fœderatos ſuperat ad Leſſingam. 11. 12.

Aduerſa.

Prælium infelix ad Tornohutum. p. 1. 280. 281.
Infelicius ad Neoportum. p. 2. 10. & ſeq.
Ad hoc adducitur falſa opinione. 14.
In eodem vulneratur, ac penè capitur. 19.
Variæ ſeditiones in Præſidijs. p. 1. 351. 427. p. 2. 74. & ſeq. 77.
Arx S. Andreæ à Præſidiarijs vendita Fœderatis. p. 1. 429. 430.
Amiſſa Sluſa. p. 2. 176.
Interceptiones vanæ Terralij. 229. & ſeq. 260. & ſeq. 264. 265.
Fœderatorum querelæ de eius chirographis. 319.
Hiſpanorum de ceſſatione armorum. 328.

Dicta.

De Copijs à Marchione Spinula ductis. p. 2. 65.
De eodem Oſtendæ obſidioni impoſito. 130.
De eadem obſidione. 184.

Virtutes.

Belgium ingrediens Hallenſe B. Virginis ſacellum veneratur. p. 1. 228.
Non rheda, ſed equo vehitur in longo itinere. ibidem.
Proponit pacem Fœderatis. 231.
Clementia in Caletenſes victos. 248. 249.
In fœminas præſertim, Viris occiſis. 249.
Pietas in Templo inuiſendo. ibidem.
Prouidentia in Oppido repurgando. 249. 250.
Liberalitas in Milites. 250.
Maſſiliæ loca ſancta veneratur. 413.
In Belgium reuertens iterum Hallenſem Virginem veneratur. 418.
Magnanimitas in prælio Neoportuenſi. p. 2. 18. 23.
Conſtantia in obſidione Oſtendæ. p. 2. pag. 59.
Spinulæ, & Velaſci controuerſiam componit. 151.
Seditioſos debacchantes ſedat. 153.
Optimos Milites remuneratur. 189. 258.
Aſpricollenſe B. Virginis ſacellum veneratur. 190.
Catholicæ Religioni propagandę ſtudet. 255.
Iuſtitia in Seditioſis puniendis. 304. 307.
Lenitas cum Fœderatis in tractatione pacis. 315.

Honores.

Quibus exceptus fuit in Gallia. p. 1. 227. in Italia. 228. in Belgio. 228. 229.
Obeliſcus, & Triremis miro artificio ei poſita. 229.
In itinere cum Regina Legati Venetorum occurrunt. 367.
Et Mediolanenſium Oratores. ibidem.
Ferrariæ à Cardinalibus, & Pontifice honorificè exceptus. 368. & ſeq.
Mediolani triumphalis arcus eius victorijs inſignitus. 371.
Alter ſimilis Genuæ. 412.
A Pontifice legatione cohoneſtatur. 416.
Donatur enſe, & pileo conſecratis. ibidem.
Ab Heluetijs magnis honoribus excipitur. ibid.
A Lotharingis quòque Principibus. 417.
A Belgis, oblatis clauibus, deducitur ſub umbella. ibidem.
A Philippo III. aurei Velleris inſigni ornatur. 415.
Rodulphus Cæſar ei principatum gratulatur. 430.
A Marchione Spinula multis modis honoratur in Oſtendæ reliquijs. p. 2. 187.
Vide, Archiduces.

Laudes.

Ab Henrico Rege laudatus ordo eius Exercitus ſe recipientis. p. 1. 322.
A Pontifice declaratur, uti ſtrenuus Eccleſiæ Defenſor. 416.

Aldobrandinus, Ioannes Franciſcus à Clemente VIII. mittitur ad Regem Hiſpanum: & quare. p. 1. 132.
Hiſpanorum ſenſa patefacit Pontifici. ibidem.
Aldobrandinus Cardinalis, Petrus occurrit Margaritæ Hiſpaniæ Reginę Pontificis nomine. p. 1. 367. 368.
Eamdem comitatur per Italiam. 370.
Aldobrandinus, Vido S. Georgij Comes, Inſubricæ Legionis Tribunus. p. 2. 216.
Egre-

Egregiè ſe gerit in obſidione Vachtendonchæ.p.2.248.
Seditioſos Præſidij eiuſdem loci compeſcit.264.
Eius virtus in obſidione Grollæ.280.
Alenconij Dux, Franciſcus Valeſius Cameracum acquirit Gallis.p.1.130.199.
Liberat idem ab obſidione Farneſij.199.
Præficit ei Balagnij Dominum. ibidem.
Alexander VII. P. M. Virorum, & virtutum optimus æſtimator.p.2.258.
Iulium Spinulam Cardinalem creat.ibidem.
Alexander Farneſius Parmæ, & Placentiæ Dux.Vide,Farneſius.
Alexander Marchio Malaſpina. Vide,Malaſpina.
Alexander Card.Mediceus. Vide, Mediceus.
Alexander de Montibus Neapolitanorum Tribunus.p.2.216.
Aloyſius Bernardus Dauila præficitur Orſoyę à Mendozza.p.1.373.
Aloyſius de Laurentijs Spinularum Fratrum in negotijs Adminiſter.p.2.95.120.
Mortis periculum Friderico præmonſtrat.95.
Alphonſo Ferrariæ Duci proponitur Galliæ Regnum à Mœnio Duce.p.1.34.
Ipſe abnuit.ibidem.
Alphonſus Idiaquius Hiſpanus loca quædam recuperat.p.1.74.
Alphonſus de Luna Hiſpanus, Liræ Gubernator.p.1.191.
Eam fortiter tuetur.192.
Subſidium petit, & impetrat ab Antuerpia, Mechliniaque.192.193.
Magnanimum eius reſponſum.192.
Aluarus Oſorius Præfectus Militum Ferę.p.1.168.235.
In re bellica præclarus.235.
Ambianenſes Capite deſtituti Hoſtibus cedunt.286.
Coniurant, ut reddantur Henrico Regi.296.
Ambiani Patronus, & primus Epiſcopus S.Firminus.323.
Eius feſto die Vrbs redditur Henrico.ibid.
Ambroſius Landrianus.Vide,Landrianus.
Ambroſius Marchio Spinula. Vide, Spinula Gens.
Amſtelrodamenſes Paci, atque Inducijs aduerſantur.p.2.324.371.
Andreas de Auria.Vide,Auria Gens.
Andreas Brancatius Villarius.Vide,Villarius.
Andreas Cardinalis de Auſtria Epiſcopus Conſtantienſis.p.1.352.
Belgij Gubernator pro Alberto. ibidem. & ſeq.
Per ſomnium rem prænoſcit. ibidem.
Alberti in eum beneuolentia, & honores.352.353.
Communis lætitia ob eius aduentum.353.
Spectabilis eius forma.ibidem.
Morum ſuauitas, & comitas. ibidem, & 404.
Summa ei auctoritas collata.ibid.
Antuerpię magno honore excipitur.386.
Eius in agendo ſinceritas.ibidem.
In puniendo iuſtitia.ibid.
In Belgio regendo prouidentia.387.
Simulat oppugnationem Arcis Schenchij.393.
Crepicordij Arce potitur. ibidem.
Arcem in Inſula Bommelia condi iubet.396.S.Andreæ nomen imponit.
Archiducibus Belgium intrantibus occurrit.418.
Eorum in manus regimen deponit.ibid.
In Galliam proficiſcitur.
Eius profectionis cauſæ.419.
Honorificè excipitur ab Rege.ibid.
Ad ſuam ſedem Conſtantienſem redit.

Andreas Orticius.Vide,Orticius.
Angli diu tenuere Normanniam in Gallia.p.1.242.
Angli Catholici agunt de Rege ſuo Catholico eligendo.p.2.91.
Ab Rege Hiſpano opem petunt.ibidem.
Fridericum Spinulam adhibent.
Anglorum de Hiſpanis victoria, & ingens prędа.79.
Anglorum, & Scotorum æmulatio.91.
Anglici, & Hollandici Legati diſſuadent Henrico Regi pacem cum Hiſpanis.p.1.341.
Angliæ Regina.Vide,Eliſabetha.
Angliæ Regis Legati ad Archiduces.p.2.209.
Sanciunt conditiones Pacis.ibidem
Eiuſdem Legati ad Fœderatos.327.
Fœderatorum ad eum.ibidem.
Angliæ Rex Iacobus literis propenſior, quàm armis.347.
Venationibus deditus.ibidem.
Eius Legatus ſuadet Inducias.372.
Annæ Mariæ, Philippi III. Filiæ ortus anno 1601.p.2.30.
Coniugium cum Ludouico XIII.ibidem.
Anneburgij Dominus Ardeæ Gubernator.p.1.252.255.
Eius cum Belinio diſſenſiones.ibid.
Antuerpienſium concurſus in Liræ interceptæ ſubſidium.193.
Eorum nullus cęſus, aut vulneratus.194.
Res, & prædam Liranis reſtituunt. ibid.
Antuerpianæ Arcis Præſidiarij tumultuantur.350.351.

Gubernatorem eijciunt.part.1.pag.351.
In Curiam tormenta diſplodunt.ibid.
Poſtulare ſoliti per vim.ibid.
Antuerpienſes ſunt Spectatores pugnæ pro ſui defenſione.p.2.211.
Trepidant ad imminentem oppugnationem.ibidem.
A Borgia iuſſu Archiducis liberantur. ibid.
Antunius,Simon Luſitanus Vallonibus præficitur.43.
Oſtendanos erumpentes repellit.ibid.
Appius de Comitibus Pontificiorum Militum Tribunus.p.1.17.23.
Mors eius infortunata.27.28.
Illius præſagium.28.
Arbella Stuarra deſignatur à Catholicis ad Regnum Angliæ.p.2.92.
Thomam Arundeliæ Comitem ei Sponſum deſtinant.ibidem.
Archiduces Albertus, & Iſabella magnis honoribus affecti in Hiſpania, & per Italiam. 415.416.
Belgij Principes appellari renuunt. 417.
Belgium ingrediuntur ſub umbella.ibid.
Honoribus,& pompis excepti Bruxellis. 419.
Spargunt nummos aureos,& argenteos, 421.
Louanij Iuſtum Lipſium in Gymnaſio diſſertantem audiunt.421.
Iuramentum accipiunt ab Vrbibus præcipuis Belgij ibidem.
Eunt ad prælium Neoportuenſe. p.2 8.
Eorum gaudium de Oſtendana victoria. 187.
Gratias agunt Spinulæ Marchioni.ibid.
Spectatum eunt belli reliquias.
Magna veneratione in Caſtris excipiuntur.
Gratulantur,& gratias agunt Militibus.
Eorum literæ ad Fœderatos pro Pace, 314.
Lenitas, & benignitas cum eiſdem. 315.
Eæ molliunt ipſorum animos ibidem.
Omnia fermè concedunt Fœderatis.p.2. 343.
Acconatus, Auguſtinus Legionis Italicæ ſupremus Inſtructor.p.2.60.
Moritur in prælio nauali Friderici Spinulæ.99.
Areſchotanus Dux ægrè fert electum Gubernatorem Belgij Fontanum Comitem. p.1. 145.
Ideo diſcedit è Belgio.ibidem.
Venetijs moritur.ibid.
Argentina Spinula.Vide,Spinula Gens.
Arſenius, Cornelius Fœderatorum Graphiarius.p.2.317.
Arundeliæ Comes, Thomas ab Anglis Catholicis deſignatur ad Regnum.p.2.92.
Ductor Anglorum venit in Belgium. 237.
Italicis Copijs adiungitur.ibid.
Atrebatum charitas in Milites peſte infectos. p.1.139.
Aualus,Alphonſus Italicæ Legionis Tribunus in obſidione Bommoliæ vulneratus. p.1. 394.
In prælio Neoportuenſi inter mortuos iacet.p.2.21.
A famulo ſuo agnoſcitur,& ſeruatur.ibidem.
Idem famulus occiditur.ibidem.
Auellini Princeps, Camillus Caracciolus, Neapolitanorum Tribunus.p.2.216.
Magnæ auctoritatis apud Milites. p.1. 125.
Renuit pugnare contra Italos ſeditioſos.126.
Subſidio mittitur Liranis,195.
In Cameracenſi deditione prudentiſſimè ſe gerit.221.222.
Conuiuio excipit Hoſtes victos.225.
Aumalius Dux, Carolus à Lotharingia Ambiani Gubernator.p.1.130.
A Ciuibus eijcitur.ibidem.
Vt Galliæ rebelli, eius ſtatuæ caput abſcinditur. 157.
Bona proſcribuntur.ibidem.
Strenuè ſe gerit ad Hocſtratam.p.2.103.
Auraicus Princeps,ſiue Orangius, Philippus, Guilielmi Filius ex prima Vxore. p.1.227. 229.
Miſſus in Hiſpaniam puer à Duce Albano.227.
Ibi triginta annis in libera cuſtodia.ibidem.
Catholicam Fidem amplexus.ibid.
Redit in Belgium cum Alberto Archiduce.
In diſceſſu aurei Velleris torque inſignitur ab Rege.
Ad eum literæ Fœderatorum.p.1.230.
Eius reſponſio.231.
Negant ei Fœderati Patriam adire. ibidem.
Auria Gens, ſiue de Auria, celebris in Hiſtorijs.p.2.241.
Ei multum debet Hiſpania,& Belgium. 243.
Inſignes ex ea Viri.241.& ſeq.
Nicolaus Ambroſij Marchionis Spinulæ conſobrinus.242.
Eius Pater Sinibaldus, S. Iacobi Eques Commendator.ibidem.
Mater Helianetta Nicolai Grimaldi, Monarchæ vulgò dicti,Filia.& Soror Poly-

xenæ Matris Ambroſij Marchionis ; p.2. 242.
Comitatus eum in toto ferme bello Belgico.ibid.
In Oſtendana obſidione ſaucius.
In Brochæ pugna ſaucius, & captiuus.
A Mauritio Comite honoratus.
In Italia magni æſtimatus à Comite Fontano.243.
Sæpe militauit cum Philippo Marchione Ambroſij Filio.ibidem.
Ab eodem valde laudatus.ibidem.
In obſidione Niciæ, & Caſalis Tribunus rem præclarè geſſit.
Ad Carinianum in bello occiſus.
Puras ſemper habuit ab auaritia manus.
Vxor eius Benedicta virtutibus inſignis.
Ioannes Baptiſta eius Frater ſimilis ei præſtantia,& gloria militari.p.2.243.
Ad Veſaliam animosè occumbit.ibidem.
Ab Henrico Bergenſi Comite magnificè funeratus.ibid.
Hieronymus Cardinalis de Auria eorum Proauus. & cum Poſteris Cremolini Dominus.p.2.241.
Vnus ex 12.Genuę Reſtauratoribus.ibidem.
Primus inuexit purpuram in Gentem Auriam.242.
De Andrea Auria bene meritus.ibid.
Adſtitit coronationi Caroli Quinti. ibidem.
Auriæ,Andreæ merita in eumdem Carolum. p.2.119.
Auria Princeps aurei Velleris inſigni ornatur à Philippo III. p.1.415.
Auſtriaca Gens ingenua.p.1.7.p.2.133.
Valde congruens moribus Belgarum. ibid.
Auſtriacus ſanguis feliciter propagatus. p.1. 143.
Auſtriaci Principes bene de Hominibus merentur.ibidem.
Auſtriacum nomen Belgis gratiſſimum. p.1. 346.

B

Balagnij Dominus, Ioannes Monlucius fit Cameracenſis Gubernator.part. 1.p.130.
Poſtmodum Princeps,& Dominus. 131.
Fœderatis Galliæ addicitur. 130.
Deinde tranſit ad Henricum Regem. 131.
Ab Alenconio Cameraco præficitur.p.1. 199.
Ab eius Matre Regina confirmatur.p.1. 199.
Cameracenſibus exoſus.195.219.
Eius Vxor bellicoſa.206.
Munera Ducis obit.ibidem.
Eius concio militaris.222.223.
Vendit alimenta Militum.224.
Superba,auara,Ciuibus exoſa.219.
Pecuniam fruſtra ſpargit in Populum. 223.
Fame ſe necat.225.
Eius verba nouiſſima glorioſa. ibidem.
Balagnius Cameraci Tyrannus. p.1.212. & ſeq.
Eius auaritia in nummis.220.
Eiuſdem inſignia deturbantur.226.
Balanſonis Dominus, Claudius Varambonij Frater,Burgundionum Tribunus.p.2.60.
Eius virtus in obſidione Grollæ.280.
Balenus,Ioannes Groningæ Burgi-Magiſter. p.1.90.
Vitam præfert famæ.94.
Bandinus Cardinalis,Octauius,Legatus Pontificis ad Reginam Hiſpaniæ excipiendam. p.1.368.
Barbanſonis Dominus,Robertus,Germanorum Tribunus.p.2.93.
Barlæmontius, Ludouicus, Archiepiſcopus Cameracenſis.p.1.215.
Fontanum rogat, ut Cameraco potiatur.ibidem.
Barlæmontius Comes Archiduces deducit Namurcum.p.1.417.
Mittitur ab eis ad Principes Italiæ. 416.
Barlota, Claudius, Vallonum Tribunus. p.1. 18.
Vulneratur in obſidione Nouioduni.26.
In ea ſtrenuè ſe gerit.ibidem.
Maximè animoſus.115.209.
Bullonium vincit.150.
Fratrem amittit in obſidione Ferteæ. ibidem.
Belgici belli peritiſſimus.205.
Saucius in obſidione Ardeæ, & Hulſti. 254.269.
Timorem inijcit Fœderatis.427.
Vir ardens,& contemptor periculorum. p.2.13.
Per omnes gradus ad Tribunatum euectus.ibidem.
Moſqueti globo occiditur.ibid.
Catholicorum dolor ex eius morte.ibid.
Eius laus,& Patria.
Barneueltius, Ioannes Hollandiæ Patronus. p.2.316.
Eius tractationes cum Neyo.318.& ſeq.
Delegatus Fœderatorum eligitur. 353.
Baſta,Comes Georgius,Equitum Ductor.p.1. 17.

In

In Belgico bello inueteratus. p.1.236.
Et Miles,& Dux inſignis.ibidem.
Subſidium prudenter infert Feram.237.
Cum ſuis Militibus equis inſidet continenter horis 40.p.1.238.
Ex eo ſubſidio magna gloria.ibidem.
Libellos edidit de Præfecto Caſtrorum. p.1.6.
De Equitatu leuis armaturæ.ibid.
Baxius,Marcellus,Friderici Henrici Achates. p.2.254.
Superat Equites Catholicos.ibidem.
Belgæ Proceres pacem cum Fœderatis ſuadent.p.1.86.87.430.
Eorum æmulatio cum Comite Fontano. 145.
Belgæ ingenioſi in machinis.p.1.333.4.5.
Principem natiuum optant.345.
Certaminis cum Gallis victores.425.
Pugnaturi Miſſæ interſunt.ibidem.
Secum agi volunt ſimpliciter, & clarè. p.2.336.
Belgarum propria ſinceritas.p.2.324.
Similitudo cum Germanis.p.1.343.346.
Belgis Regijs,& Fœderatis commercium interdicitur mutuo Edicto.p.1.387.
Belgarum,& Archiducum mutuum iuramentum.p.1.350.420.
Belgarum Mercatorum ſocietas Indica. p.2. 357.
Eorum concio pro Indica nauigatione. 357.358.
Belgij Gubernatores valde diſſimiles.p.1.8.9.
Belgioioſus, Ioannes Iacobus Barbiani Comes,Belgioioſij Dominus p.1.124.
Eloquens, & Militibus gratioſus.ibid.& p.2.74.
Mittitur ad ſedandos Seditioſos,ſed nullo fructu.p.1.125.p.2.74.
Eos diſtinet à locis occupandis. p.2.74.
Cum Bironio pugnans ſauciatur. p.1. 275.
Gallorum Caſtra explorat.305.
Belini Comes,Franciſcus Auertonus Lutetiæ Gubernator.p.1.52.53.
Male affectus in Mœnium Ducem. p.1. 203.
Ab eo gubernatione priuatur.ibid.
Captiuus fit Caroli Colomæ.182.
Henrici Locum-tenens in Picardia. p.1. 252.
Eius diſſenſio cum Ardeę Gubernatore. 252.255.
Vrbis deditionem accelerat.256.
Ideo punitur ab Henrico.257.
Bellæ Marchio, Domitius Caracciolus Neapolitanæ Legionis Tribunus.p.2.34.
Exercitum in receptione tuetur.102.
Caditur in obſidione Syluaducenſi.105.
Eius funus honorificum.ibidem.
Belleureus, Pomponius, Grignonij Dominus legationibus varijs clarus.p.1.340.
Electus ad tractationem Pacis Hiſpan. & Gall.ibid.
Benedicta Vxor Nicolai de Auria.p.2.242.
Eius virtutes.ibidem.
Bentiuolus Cardinalis,Vido. Archiepiſcopus Rhodienſis.p.2.339.
Nuncius Pontificius in Belgio. ibidem.
Hiſtoriam edidit de bello Belgico. 22.& 339.
De Inducijs Belgicis.312.
Bentiuolus,Ioannes Cardinalis Frater,Eques Hieroſolymitanus.p.2.59.
Egregiè ſe gerit in oppugnatione Oſtendæ.ibid.
Ab Archiducibus promouetur. ibidem.
Bentiuoli Marchionis Frater,& Filius cæſi in prælio Neoportuenſi.p.2.22.
Bergenſis Comes, Fridericus Seditioſos Tillæmonte diſtinet.p.2.152.
Bergenſium ad Zomam fœminarum virtus. p.2.230.
Bironius, Carolus Guntaldus, in re bellica egregius.p.1.235.
Inſidijs poſitis vincit Hiſpanos.274.275.
Eius diligentia in obſidione Ambiani. 292.
Atrebatum intercipere fruſtra tentat. ibidem.
Pugnat cum Montenigrio.294.
Eius magni ſpiritus.300.
Ei periclitanti ſuccurrit Ionuillæ Princeps.ibid.
Bituricenſis Archiepiſcopus,Reginaldus Belnenſis.p.1.70.
Henrici Regis mutationem vulgat.ibid.
Eumdem Eccleſiæ reconciliat.85.
Blanca, Virginius ſtrenuus in oppugnatione Neouillæ.p.1.18.
Blandrata Cardinalis Legatus ad Reginam Hiſpaniæ.p.1.368.
Blaſij Capiſucchij elogium. Vide, Capiſucch.
Bonauentura è Calatagirone Franciſcanorum Miniſter Generalis.p.1.339.
Vir magnæ dexteritatis, & prudentiæ. 340.
Mittitur in Hiſpaniam ad tractandam Pacem cum Gallia.339.
Borbonius Cardinalis, Carolus promouetur ad Regnum Galliæ à Mœnio Duce. p.1.81.
Eiuſdem laus.ibidem.
Primus Princeps Regij ſanguinis.15.
Rex proclamatur Caroli X.nomine. ibidem.
In carcere moritur.
Borbonius Cardinalis iunior, dictus Vindocinenſis.Vide,Vindocinenſis.

Borgia,

Borgia, Inicus, Gandiæ Ducis Frater, Hiſpanorum Tribunus.p.2.100.
Saucius ad Catſandam.175.
Eius exiſtimatio apud Archiducem Albertum,& Spinulam.209.
Defendit Antuerpiam à Fœderatis. 210. 211.
Laudatur à Spinula Marchione. 211.271.
Lochemium obſidet,& triduo capit.p.2. 271.
Brabanti tenaciſſimi priuilegiorum. p.1.420.
Strenui,& intrepidi.416.
Brabantiæ Duces concendunt cum Hollandiæ Comitibus de Gertrudisberga.p.1.38.
Bracamontius, Ioannes, Hiſpanorum Tribunus.p.2.34.
Brachiferreus cur dictus Pompeius Iuſtinianus.p.2.132.
Brancatius,Lælius,Eques Hieroſolymitanus, Neapolitanorum Tribunus.p.2.100.
Eius virtus in obſidione Rhenobergæ. 290.
Scripſit de officijs Militaribus p.1.6.
Breautæus,Carolus,Bellator inſignis.p 1.423.
Eius verba iactantia.424.
Occidit,qui eum pronocauerat.425.
Saucius vitam precatur.426.
Laudat Hoſtes,quos contempſerat, ibid.
Vulneribus 36.occiditur.ibid.
Eius imago conſanguineum mouet ad ultionem.ibid.
Brederodius,Valrauius,è ſtirpe veterum Comitum Hollandiæ.p.2.253.
Delegatus Fœderatorum eligitur. ibid.
Briſſaci Comes,Carolus Coſſæus.p.1.103.
A Mænio fit Lutetiæ Gubernator. ibid.
Fauere creditur Henrico Regi.ibid.
Vtilitati ſuæ ſtudet.104.
Prudenter diſponit Vrbis deditionem. 105.
Brizuela,Inicus Dominicanus,Archiducis Alberti Confeſſarius.p.2.373.
Mittitur ad Regem Hiſpaniæ.ibidem.
Brullartius, Nicolaus, Sillerij Dominus. p.1. 340.
Senatus Pariſienſis Præſes.ibidem.
Electus ad tractationem pacis Hiſpan.& Gall.ibid.
Bruxellenſes magnis honoribus excipiunt Erneſtum Archiducem Belgij Gubernatorem. p.1.77.
Albertum,& Iſabellam Belgij Principes. 419.
Bullonij Dux, Henricus Turrius, Turenenſis Comes.p.1.163.
Rei bellicæ peritiſſimus.ibidem.
Sororis Mauritij Comitis Coniux. 138.
Niuernenſis Ducis æmulus.177.195.
Inuidet ei belli gloriam.178.
Eius auctoritas apud Angliæ Reginam. p.1.250.
Buquoij Comes, Carolus Longouallius Arte militari præclarus.p.1.139.p.2.45.
Atrebatum à Gallis defendit.p.1.139.
Pontem è nauibus Somonæ imponit.p.1. 319.
A Fœderatis vulneratus, & captus. p.1. 388.
Eius diligentia in obſidione Oſtendæ. p.2.46.113.
Rei tormentariæ Præfectus.172.
Seditioſos cohibet ab iniuria.181.
Naues Hoſtium profligat.217.
Iuſſu Spinulæ Vachtendoncham obſidet.238.
Eamdem expugnat.248.
Cracouo etiam potitur.249.
Fœderatorum aliquot capit.281.
Hoſtium nauibus potitur.282.
Subuenit Germanis.288.

C

CAirus,Lucas Hoſtium aliquot capit.p.2. 229.
Ad Brocham multos eorum occidit.p.2. 244.
Eum remunerandum curat Spinula.251.
Calderonus, Rodericus, à Secretis Hiſpani Regis.p.2.362.
Caletenſes in Hiſpanos iniurioſi.p.2.82.
Cameracenſes peſſimè affecti in ſuum Gubernatorem Balagnium.p.1.219.
Tumultuantur contra eum.220.
Poſtulant Hiſpano Regi ſubdi.226.
Cameraci Archiepiſcopus idem, & Princeps. p.1.340.
Cameraci Præſidium tumultuatur. p.1.351.
Camilla de Auria conſanguinea Beati Aloyſij Gonzagæ.p.2.142.
Camillus Sacchinus.Vide,Sacchinus.
Campaniolæ Dominus,Bernardus Patraſſius ſubſidium infert Caletum.p.1.247.
Captiuus fit.249.
Capiſucchia Familia Romana nobilis,& antiqua p.1.30.
Generoſa,& Militaris.31.
Tres ex ea S.R.E.Cardinales.30.
Alij Præſules.ibidem.
Viri armis inſignes.
Cincius,Papirius,Tarquinius.
Camillus Podij Catini Marchio, Legionis Italicæ Tribunus.p.1.17.23.
Stapulis in Gallia potitur.30.
Latiniacum expugnat.31.
Italis patrocinatur.74.
Pappam in Hungaria recuperat.30.

Da-

Danubij, pontem interrumpit. p.1.30.
Victoriæ ſuæ immoritur.ibidem.
Blaſius Horatio Coclìti ſimilis.p.1.30.
Colonienſi Electori fert opem. ibid.
Monterij Marchio confirmatur.ibid.
Captiui inſignes.
Hanenſes Præſidiarij.p.1.166.
Hollandi ad Rhenobergam.p.1.191.
Catholici ad Neoportum.p.2.20.
Caracciolus, Camillus. Vide, Auellini Princeps.
Caracciolus, Domitius. Vide, Bellæ Marchio.
Cardinales.
Albertus Archidux.p.1.227.& ſeq.
Aldobrandinus, Petrus.p.1.367.
Auria, Hieronymus.p.2.241.242.
Auſtriacus, Andreas.p.1.352.& ſeq.
Bandinus, Octauius.p.1.368.
Bentiuolus, Vido.p.2.22.339.
Blandrata, Franciſcus.ibidem.
Borbonij (Carolus ſenior.p.1.15.
(Carolus iunior, Vindocinenſis.ibid.
Capiſucchij (Ioannes Antonius
(Ioannes Robertus p.1.30.
(Petrus
Caſtrius, Rodericus.p.1.415.
Columna, Marcus Antonius.p.1.133.
Diechtriſtanus, Franciſcus.p.1.416.
Gondius, Petrus.p.1.131.
Mediceus, Alexander.p.1.135.258.
Oſſatus, Arnaldus.p.1.135.
Pelleuæus, Nicolaus p.1.108.
Perronius, Iacobus Dauid.p.1.135.
Sega, Philippus.p.1.19.108.
Spinulæ (Auguſtinus.p.2.204.
(Iulius.p.2.258.
Toletus, Franciſcus.p.1.133.
Caraſa, Gens in Italia nobiliſſima.p.1.306.
Caraſa, Hieronymus. Vide, Montis Nigri Marchio.
Carolus Auſtriacus Burgauiæ Marchio, Cardinalis Andreæ Frater.p.1.399.
Sancti Andreæ Arcem perluſtrat.ibid.
In reditu periclitatur.ibid.
Carolus Breautæus. Vide, Breautæus.
Carolus Coſſæus, Briſſaci Comes. Vide, Briſſacius.
Carolus Croyus, Dux Arcſchotanus. Vide, Arcſchotanus.
Carolus Emmanuel, Summę Ripę Comes, Męnij Ducis Filius, Lauduni obſeſſus.p.1.112.
Humaniter tractatur ab Henrico victore.p.1.130.
Carolus Gonzaga, Dux Retelenſis. Vide, Retelenſis.
Carolus Guntaldus. Vide, Bironius.
Carolus Haluinius Dinani Comes, Dorlani Gubernator.p.1.175.
Carolus Heraugerius. Vide, Heraugerius.
Carolus Longouallius, Buquoij Comes. Vide, Buquoius.
Carolus à Lotharingia, Aumalæ Dux. Vide, Aumalius.
Carolus à Lotharingia, Mœnæ Dux. Vide, Mœnius.
Carolus Mansfeldius. Vide, Mansfeldius.
Carolus Quintus Imperator Italis uſus ad bella.p.2.119.
Præcipuè Andrea de Auria.ibid.
Funus ſibi fecit adhuc viuens.p.1.358.
Eius flagella è funiculis.361.
Locus eius occurſus Ferdinando Fratri. 367.
Carolus Sauinius, Roſnæi Filius, magnæ expectationis iuuenis.p.2.101.
Cæditur in pugna Hocſtratana.ibid.
Carolus Sueſſionum Comes ambit Iſabellæ Infantis coniugium.p.1.69.
Caſtelli Roderici Marchio. Vide, Moura.
Caſtrius Cardinalis, Rodericus excipit Reges Hiſpaniæ Sponſos in Templo maximo Valentiæ.p.1.415.
Catholicos inter,& Fęderatos Belgas tractatio Pacis inſtituta.p.2.312.& ſeq.
Catholicorum querelæ de Fœderatis. p.2.355.356.
Catholicus Rex Catholicæ Religionis defenſor.p.1.12.
Catricius, Nicolaus Vallonum Tribunus magnæ exiſtimationis.p.2.42.47.
Eo multùm utebatur Marchio Spinula. 141.
Eius ſententia de Oſtenda expugnanda. ibid.
In eius obſidione occiditur.ibid.
Cerralui Marchio, Ioannes Paceccus, Corumnæ in Hiſpania defenſor.p.1.10.
Miſſus in Belgium, in itinere moritur. ibidem.
Chimacenſis Princeps, Equitum, & Peditum Ductor.p.1.154.
Gallos ex Hannonia propulſat. ibidem.
Chriſtianus Sauinius, Roſnæ Dominus, Vide, Roſnæus.
Chriſtophorus Columbus noui Mundi inuentor.p.2.3.
Claudius Barlota. Vide, Barlota.
Claudius Caſtreus Henrico Regi ſe tradit. p.1.102.
Clemens VIII. Pontifex Maximus hortatur ad eligendum Regem Galliæ Catholicum. p.1.21.22.
Solùm ſpectat bonum Religionis,& Galliæ.35.
Propenſionem in Henricum diſſimulat. 131.
Queritur de inimicis Henrici.ibid.

Iubet

Iubet Principem Condæum Catholicum fieri.131.134.
Solerter agit cum Oratore Hiſpani Regis.132.
Audit ſeorſim Cardinales in cauſa Henrici.133.
Pro ea ſupplicationes publicas indicit. ibidem.
Præit alijs operibus pijs.ibid.
Henricum Eccleſiæ reconciliat.ibid.
Cæremoniæ, quibus id peractum. 133. 134.
Pacem urget inter Hiſpanos, & Gallos. 338.
Ferrariam adit ad eam recipiendam. 368.
Eius maieſtas,& humanitas in excipienda Hiſpaniæ Regina.369.
Eam honorat menſa.ibid.
Eius,& Archiducum connubium ſancit. 370.
Aperit annum Iobelæi 1600.p.1.412.
Colaſius Seneſcallus Feræ Gubernator. p.1. 235.
Colignius,Gaſpar Venlonam intercipere conatus.p.2.297.
Colignij,Henrici mira cædes.p.2.47.
Coloma, Carolus, Hiſpanorum Tribunus; in Dorlanenſi prælio Gallos,aut cædit,aut fugat.p.1.180.
Subſidiarios Cameraci minuit.198.
Eius ſtratagema ibidem.
Alio ſtratagemate capit Orſoyam. p.1. 373.
Belli Belgici Scriptor egregius. p.1.179. 315.
Columna Cardinalis, Marcus Antonius in Henrici cauſa fauet Hiſpanis.p.1.133.
Competitores Regni Galliarum.
Henricus Nauarræ Rex.p.1.15.16.
Carolus Cardinalis Borbonius ſenior. 15.
Carolus Cardinalis Vindocinenſis. ibid.
Carolus Mænæ Dux.14.
Philippus II. pro Iſabella Filia. ibidem.
Lotharingiæ Dux pro Filio Marchione de Ponte.ibid.
Dux Sabaudiæ.ibid.
Dux Guiſius.21.
Dux Nemurſius.ibid.
Confeſſarij munus, verum aperire Principibus.p.1.355.
Corduba, Ioannes Hiſpanus, Equitum Ductor vincit Hollandos ſtratagemate. p.1. 146.
Romani Horatij renouat exemplum. ibid.
Nullum è ſuis amittit.ibid.
Magna potitur præda.ibid.
Coriolanus Garzadorus. Vide, Garzadorus.

D

Damianus Gardottus Lotharingus, Brefortij Præſidij Gubernator p.1.333.
Daniæ Regis Legati ad Belgas Fœderatos. p.2.345.
Daniel Hertranius, Marqueti Dominus Oſtendæ Gubernator. p.2.180.
Deditionem facit.181.
Conuiuio excipitur à Spinula Marchione.ibidem.
Darius Rex Vrbem rete capere dictus.p.1.6.
Dauila, Aloyſius Bernardus Orſoyæ præficitur à Mendozza.p.1.373.
Dauila,Henricus Catherinus,ſaucius in obſidione Ambianenſi.p.1.302.
Bellorum ciuilium Galliæ Scriptor eximius.ibid.
Delegati Regum Hiſpaniæ, & Galliæ ad tractationem Pacis.p.1.340.
Delegati Catholici ad tractationem Pacis Belgicæ.p.2.349.350.
Delegati Fœderatorum ad eamdem.353.
Catholicis honores exhibiti à Fœderatis.352.
Iidem Legatis Principum ſuſpecti. 356.
Vtrique congrediuntur primùm Hagæ Comitis 354.
Ad extremum Antuerpiæ.374.
Conueniunt in 12. annorum Inducias. 375.
Delegati Prouinciarum Fœderatarum ſupra 70. congregantur Bergæ ad Zomam. 374.
Deniæ Marchio,Iacobus Sandouallius mittitur ab Rege Hiſpano ad Reginam Sponſam ſalutandam.p 1.413.
Dentices,Lucius,Italicæ Legionis Tribunus. p.2. 60.
Componere ſtudet Seditioſos. p.2.306.
Deus Arbiter eſt humanarum viciſſitudinum, p.2 85.
Proſpicit cultoribus ſuis.p.2.106.
Auxiliatur rebus deſperatis.p.1.405.
Commoda è damnis elicit.p.2.112.
Dei iudicia occulta,ſed iuſta.p.2.366.
Didacus de Yepes Hieronymianus,Philippi II. Confeſſarius.355.
Solus monet eum de vicina morte. ibid.
Diechtriſtanus Cardinalis,Franciſcus à Pontifice legatur ad Archiduces Belgij Principes.p.1.416.
Alberto defert enſem, & pileum conſecratum.ibid.
Iſabellæ roſam auream.ibid.
Dinani Comes, Carolus Halouinius Dorlani Gubernator.p.1.175.

Occiditur à Portocarrero. p.1.pag.186.
Dominicus Vicus. Vide, Vicus.
Dorlanenſes reijciunt cadauera ſuorum Defenſorum.p.1.184.
Dugnanus, Ioannes Baptiſta, Mediolanenſis habitu Ruſtici Ambianum intercipit. 284. 285.
Ibidem pugnans occiditur.286.
Durangus, Didacus propugnaculum extruit à ſe denominatum.p.1.398.
Cæditur ictu bombardæ.p.2.113.

E

Eliſabetha Angliæ Regina comperit arcanum de Anglia inuadenda.p.2.78.
Digna Filia Henrici Octaui.88.
Obit anno ætatis ſeptuageſimo regni 44.p.2.86.
Animi, corporiſque dotes hæreſi vitiauit.ibid.
Diuturnitate regnandi alios vicit.
Æquè grauis,& comis.
Literata,& Literatorum amans.
Varijs Europæ linguis imbuta.
A multis Principibus in coniugium ambita.
Virginitatis amorem præ ſe tulit.
Aliæ cauſæ,cur innupta manſerit.87.
Anglicanæ Caput Eccleſiæ ſe conſtituit.
Quam id indecorum fœminæ.
Eius crudelitas in Catholicos.
Odium in Romanum Pontificem, & Hiſpanum Regem.
In illum impia,in hunc ingrata.
Eliſabetha Primegenita Henrici Secundi, Vxor Philippi Secundi.p.1.12.14.
Eius Filia Iſabella Clara Eugenia. ibid.
Erneſtus Archidux, Rodulphi Secundi Imperatoris Frater,Iſabellæ coniugio, & Galliæ regno deſtinatur.p.1.68.
Venit in Belgium Gubernator.77.
Honores in eius exceptione.ibid.
Belgarum lætitia ob eius aduentum.
Propenſus ad pacem.87.98.
Natura lenis.88.124.
Literæ pro pace ad Fœderatos.88.
Honores ei exhibiti Antuerpiæ.120.
In Seditioſos adhibet varia remedia.125.128.
Perpetuò in Belgio ægrotat.98.
Belgarum amor, & deliciæ breues. 144.
Eius gubernatio parum felix. 143.144.
Eam commendat Senatui, & Fontano Comiti.144.
Eiuſdem obitus,& virtutes.143.144.
Animus generoſus.123.
Religionis Catholicæ Defenſor.144.
Ideo à Sixto V. Pont. muneratus. ibid.
Ab ipſis Hoſtibus laudatus.
Educatus in Aula Hiſpanica.
Hungariam, & Auſtriam pro Cæſare rexit.
De eo dictum Cardinalis Bentiuoli.
Erneſtus Bauarus, Archiepiſcopus Colonienſis,& Leodicenſis, Imperatoris Elector Erneſtum Archiducem comitatur in Belgium. p.1.77.
Eius querelæ de Hollandis ob Hoyum interceptum.142.
Eiuſdem legatio ab ijs male accepta. ibid.
Ab Erneſto Archiduce iuuatur.143.
Eius Copijs Hoyum recuperat.148.
A Fœderatis repetit Rhenobergam.311.
Eorum ad ipſum reſponſum.ibid.
Erneſtus Naſſauius ad Leſſingam vincitur à Catholicis.p.2.11.
Eius periculum à globo tormenti.26.
Erycius Puteanus. Vide, Puteanus.
Eſpinacus,Petrus,Archiepiſcopus Lugdunenſis.p.1.71.
Eſtreæ Dominus, Antonius, Nouioduni Gubernator.p.1.27.
Euſtachius Oignius. Vide, Oignius.

F

Fabritius Santomangus ſuperat Gallos. p.1.319.
Occiditur in pugna Brochæ.p.2.240.
Famianus Strada belli Belgici Scriptor.p.1.3.
Taciti,& Curtij imitator.ibidem.
Rhetoricæ Magiſter.ibid.
Farneſius, Alexander, Parmæ, & Placentiæ Dux, prudentiſſimus Belgij Gubernator. p.1.9.
Belgium Belgio reſtituit.ibid.
Quas Vrbes, & Prouincias recuperarit.
Lutetiam, & Rhotomagum obſidione liberauit.10.
In bello prudens,& fortunatus.210.
Victorijs inclytus.211.
Magnus æſtimator alienæ virtutis.p.2.4.
Oſtendæ obſidionem renuit.123.
Eius æmulator Marchio Spinula.126.
Amborum comparatio.ibid.
Farneſij diligentia in ponte Antuerpiæ. p.1.9.
Laudatus à Fontano Comite.211.
Ferdinandi,& Caroli Quinti Fratrum occurſus monumentum.p.1.367.
Ferdinandus Archidux Pompeium Iuſtinianum laudat.p.2.133.
Ferdinandus Tellius Portocarrerus. Vide, Portocarrerus.

Feriæ

Feriæ Dux,Laurentius Figheroa,Hiſpani Regis Legatus in Gallia.p.1.50.
Vir magnæ exiſtimationis, & experientiæ.65.
Ejus oratio in Conuentu Pariſienſi.ibid.
Ferrariæ Dux,Alphonſus deſignatur à Mẹnio Duce in Regem Galliæ.p.1.34.
Ipſe abnuit:& quare.ibid.
Fillerius,ſeu Villerius,Thomas Fœderatorum Belgij Tribunus.p.2.217.
Catholicos aliquot fundit. ibid. & 227. 262.
Funditur ab Aloyſio Velaſco.222.223.
Fœderati Belgæ ſuſpicioſi de Hiſpanis.p.1.89. p.2.318.320.
In eoſdem inuehuntur.ibid.& 432.
Pacem petunt, & quas ob cauſas. 150. 151.
In ſpeciem id faciunt.ibid.
Et pacem cum Belgis,non cum Rege.
Non procliues ad prælia.189.
Nolunt ad ſe accedi ſine facultate. 230.
Negant Auraico Principi Patriam adire.
Infeſtant Agrum Lucemburgenſem.p.2. 77.
Catſandam Inſulam tenent.146.
Antuerpiam capere conantur.208.
Septem naues amittunt.ibid.
Ab Inico Borgia profligantur.211.
Superant aliquot Equites Catholicos. 254.
Brabantiam,& Flandriam infeſtant.264.
Muniunt ſe contra Spinulam.268.
Venlonam intercipere fruſtra tentant. 297.
Interdicunt mentionem pacis.312.
Liberi eſſe,& haberi volunt.315.
Vnde appellati Gheuſij.317.
Reijciunt plura Archiducum chirographa.319.320.
Requirunt Hiſpani Regis conſenſum ad tractationem pacis.321.
Regia chirographa notant.336.341.
Nihil de ſuo iure concedunt.343.
Omnia ſibi concedi volunt.ibid.
Tractationem pacis decernunt.348.
Obſiſtunt primò electioni in Delegatos Spinulæ,& Manſicidorij. 351.
Proni ad tractationem abrumpendam. 355.
Plurima capita tractanda proponunt. 359.360.
Negant concedere uſum liberum Religionis.364.
Nouum fœdus ſanciunt cum Regibus Galliæ,& Angliæ.364.365.
Pacem reijciunt ob duas conditiones. 369.370.
Aſſentiuntur tandem inducijs.375.
Fœderatorum opes in nauigatione, p.1.151.
Timor ob aduentum Alberti Archiducis,& Principis Auraici.229.
Literæ ad Principem.230.
Edictum contra Hiſpanos.232.
Contra Societatem Ieſu.ibid.
Moleſtia de Archiducum coniugio. 350.
Dolor ob amiſſam Rhenobergam. p.2. 297.
Senſus de victorijs Spinulæ Marchionis. 257.
Oppida ſingula ſuffragium habent.328.
Reſponſio ad Rodulphum Imperatorem 344.345.
Querelæ de Catholicis.356.
Congreſſus cum Catholicis Delegatis. 354.374.
Fœminæ Ambianenſis lepidum dictum. p.1. 282.
Fœminarum Bergenſium ad Zomam virtus in defenſione Vrbis.p.2.230.
Infantium cunis lapides ferunt.ibid.
Fontanus,ſeu Fontium Comes, Petrus Henriquius de Azeuedo.p.1.7.

Tituli dignitatis.

Ductor Exercitus in Luſitania.p.1.8.
Princeps Senatus Belgici Regij.144.
Belgij Gubernator.145.& ſeq.
Gubernator Inſubriæ.p.1.343.p.2.57.
Hiſpanicorum per Italiam armorum Dux ſupremus.p.1.343.

Mores.

Ingenium rigidum.p.1.36.145.
Ardens natura.88.

Res geſtæ.

Ab Rege Hiſpano mittitur in Belgium. p.1. 10.
Quas ob cauſas,ibidem.
Diſſuadet petitionem pacis à Fœderatis. 88.
Deſtinatur ad Hoyum recuperandum.143.
Deceptus à Gomerono, eum capite plectit. 171.
Ferdinandum Tellium Portocarrerum Dorlano præficit.187.
Præuidet difficultates obſidionis Cameracenſis.211.
Perſtat in ea continuanda.215.
Optat cum Henrico Rege pugnare.213.
Seditioſos ad eam obſidionem vocat.218.
Inter paciſcendum de deditione tormentis agit,exemplo Farneſij.223.
Oſtendæ obſidionem in aliud tempus alteri Duci relinquit.226.
Occurrit Alberto Archiduci, Gubernatori in Belgium venienti.228.

Suadet non alienare Belgium à regno Hiſpaniæ.344.

Conciones.

Ad Senatum Belgicum Regis.p.1.11.
Ad Erneſtum Archiducem.88.
Ad Exercitus Principes,& Præfectos.154.
Fuſior in eodem bellico Senatu.211.
Ad Regem Hiſpaniæ cum Senatu.344.

Prudentia Militaris.

Militum cupiditates,& licentiam frænat. p.1. 149.
Certas eis leges præſcribit.ibid.& 155.
Caſtrorum diſciplinam renouat.149.
Arteſios,& Hannonios defendere ſtudet.153.
In Vaſia terra extruit munimentum Auſtriacum,& Fontanum.153.
Exactam obedientiam in Militibus requirit. 155.
Iacturam Hani futuram proſpicit.ibid.
Viam ſtruit ad Cameracum,minora Oppida capiendo.174.
Partam victoriam abnuit in diſcrimen adducere.184.
Optimè diſponit Milites ad oppugnationem Dorlani.185.
Circumuallatione cingit Cameracum.204.
Rogatu Prouinciarum,& Archiepiſcopi. 153. 184.200.
Ab eo promittitur Ciuium auxilium.215.
Id non patefit Militibus.ibid.
Leges ad oppugnationem latæ.216.217.

Obſidiones.

Caſtelleti in Cameraceſio.p.1.156.
Dorlani in Picardia.175.
Cameraci.195.& ſequentibus.

Prælium.

Dorlanenſe memorabile,& inſtar multorum. p.1.179.& ſeq.

Victoriæ.

De Hoyo recuperato.p.1.147.148.
De Caſtelleto expugnato.167.
De Gallica Nobilitate , in ſubſidium Dorlani coacta.180.182.
De Dorlano capto.186.
De Cameraco dedito.223.& ſeq.
Quinque menſibus quatuor victoriæ. 214.

Aduerſa.

Gomeroni,& Fratris fallaciæ.158.160.
Hani turbulentiæ,& iactura.162.& ſequentib.
Amiſſio Valentini,Mottæ Domini.175.
Lira intercepta à Fœderatis.191.
Aulici præpollentes apud Erneſtum.98.

Virtutes.

Fidelis Regis Adminiſter.p.1.98.
Diligens in Belgio gubernando.149.
Pecuniarum exactiones alleuat.ibid.
Prudenter adducit ad onus ſuſcipiendum. 145.
Aliorum ſententiam ſuæ præfert.155.
Prohibet blaſphemias, & rerum ſacrarum violationem.ibidem.
Famoſas fœminas arcet ab Exercitu.
Vetat ſingulare certamen.
Punit duplex flagitium contra Villarium Gallum.181.
Dorlanenſem victoriam acceptam refert Deo & S.Iacobo.183.187.
Humanitas in Hoſtium cadaueribus.184.
Prouidentia in Dorlano purgando.187.
Propoſiti tenax in obſidione Cameraci. 211.
Alexandrum Farneſium laudat.ibid.
Et Henricum Regem.213.
Cameraci publicis ſupplicationibus intereſt. 225.
Eius iuſtitia celebris.181.226.

Honores.

Auctoritas eius magna in Belgio. p.1.36.79. 88.
In Hiſpanico Regis Senatu.343.
Atrebati triumphantis inſtar exceptus ob Cameraci victoriam.226.

Franciſcus Dux Alenconius. Vide, Alenconius.
Franciſcus Auertonus.Vide,Belini Comes.
Franciſcus ab Arcu, Militum Inſtructor. p.1. 283.
  Explorat Ambiani ſtatum.ibid.
  Ruſtici habitum induit.284.
  Ambianum cum alijs intercipit.285.
  Ab Alberto Archiduce promouetur.287.
Franciſcus de Fonte Fœderatos aliquot ſuperat.p.2.284.
Franciſcus Gonzaga Mantuæ Epiſcopus,Pontificis Nuncius in Gallia.p.1.340.
  Electus ad tractationem pacis Galliæ, & Hiſpaniæ.ibid.
Franciſcus de Sangro.Vide,Sangrius.
Franciſcus Sanpaulius, Bidoſſani Dominus, Caleti Gubernator.p.1.247.
  In eius Arcis oppugnatione occiditur. 248.
Franciſcus Verdugus.Vide,Verdugus.
Franciſcius, Iacobus fit à Friderico Spinula

Val-

Vallonum Tribunus. parte 2. pagina 93.
Eius facundia, & ſagacitas. p.2.123.124.
Prolixa ſuaſoria ad Marchionem Spinulam.125.& ſeq.
Franciſcius, Paulus rerum Spinulæ Marchionis Adminiſter.p.2.120.138.
Commendat ei curam vitæ.138.
Ad eam duo dat conſilia.ibid.
Frangipanius, Octauius, Pontificius in Belgio Nuncius.p.1.399.
Sancti Andreæ Arcem perluſtrat.ibid.
Periculum vitæ ſubit à tormentis.
Fruſtra ſedare ſtudet Seditioſos Hocſtratanos.p.2.78.
Franqueſa, Petrus, Villæ-Longæ Comes, Hiſpano Regi à Secretis.p.2.61.
Fridericus Bergenſis Comes Seditioſos diſtinet Tillæmonte.p.2.153.
Fridericus Henricus. Vide, Henricus Fridericus.
Fridericus Paciottus, Machinator inſignis, Ambiani ſubſidio mittitur.p.1.291.
Fridericus Spinula. Vide, Spinularum Gens.
Fridericus Comes Thſerembergius Copias ducit in Friſiam. p.1.57.
Sasfeltium, & Otmarſam capit.58.
Vulneratur à Fœderatis.62.
Mauritij Comitis affinis.338.
Lingæ Gubernator.336.
Grollam diligenter munit.ibid.
Munimentum exſtruit ad Rhenum.374.
Fridericus Comes Vandembergius ſubſidium ducit Syluam-Ducis.p.2.104.
Eius prudentia, & ſedulitas.ibid.
Middelburgo potitur.248.

G

Galli recuſant Regem exterum.p.1.68.
Delectantur iocis, & dicterijs.70.
Præpollent Equitatu.178.208.322.
Impatientes moræ.p.1.7.p.2.226.
Primo mane audiunt conciones. p.1.285.
Quantùm differant ab Hiſpanis.12.
Gallorum pietas.p.1.52.
In Romanum Pontificem reuerentia.85.
Et in ſanguinem Regium.82.
Querelæ de Henrico Rege.70.
Ingenia feſtiua.324.
Impetus primi vehementes.164.425.
Mos lætè viuendi.168.
Rure habitandi.282.
Equites Haſtatis cedunt.320.
Galliæ Principes Iſabellæ Infantis coniugij Competitores.69.
Rex nouum fœdus ſancit cum Belgis Fœderatis.p.2.364.
Paci aduerſatur Mauritij opera.341.
Eius Legati ad pacis tractationem.326.
Vide, Henricus Quartus.
Galliæ Fœderati Euchariſtiam accipiunt à Legato Pontificis.p.1.64.
Iurant, religionem tutari.ibid.
Pro ea ſumpſerunt arma.135.
Eorum Exercitus ab Henrico laudatus.118.
Galliæ pacis cum Hiſpania tractatio.339.340.
Eadem ſancita.342.
Gallica Nobilitas confluit ad bellum Belgicum, ob gloriam.p.2.284.
Eiuſdem generoſitas.p.1.186.
Clades in prœlio Dorlanenſi, & Vrbis oppugnatione.182.186.
Gambaloyta, Antonius Mediolanenſis, Eques Hieroſolymitanus, Italorum Legionis Tribunus.p.2.57.
Caſus in oppugnatione Oſtendæ.58.
Gandauenſe Præſidium tumultuatur.p.1.351.
Gardottus, Damianus, Brefortij Præſidij Gubernator.333.
Garzadorus, Coriolanus, Auſarenſis Epiſcopus, Pontificius Coloniæ Nuntius.p.1.383.
Eccleſiæ propagandæ ſtudioſus.ibid.
Periculis ob religionem obijcitur. ibid.
A Veſalienſibus honorificè excipitur. 384.
Eorum ſimulationem cognoſcit.ibid.
Conuenta cum eiſdem pro religione.
Templa expiat, ac denuo conſecrat.
Eius tolerantia.404.
A Veſalienſibus dimittitur.405.
Conſtantia, & ſpes in Deum.ibid.
In diſceſſu honoratur.406.
Gaſpar de Bracamonte. Vide, Pegnarandæ Comes.
Gaſpar Mondragonius, Arcis Antuerpianæ Præfectus.p.1.193.
Subſidio accurrit Liræ interceptæ. ibid.
Gaſpar Schombergius. Vide, Schombergius.
Gaſto Spinula. Vide, Spinularum Gens.
Genuenſium laus.p.2.3.
Genuenſes Cuſtodes Italiæ.ibid.
Defenſores Eccleſiæ.ibid.
Pace, & bello inclyti.
Noui Mundi inuentores.
Sex habuere Summos Pontifices.
Præ cæteris Antuerpiæ honorant Archiduces.p.1.422.
In excipiendis ſplendidè Principibus nulli Nationi cedunt.412.
Genuenſis Collegij Societatis Ieſu Fundator. p.2.242.
Georgius Betardus. Vide, Solmenſis Comes.
Gerardus Abrahamus, Equitum Ductor. p.1. 423.
Prouocat Gallos ad certamen.424.
Intereſt antè Miſſæ.425.

Oc-

Occiditur à Breautæo.ibid.
Germani Milites conſtantes in fide Fœderatorum Galliæ.p.1.107.
Germani,& Belgæ amant libertatem.377.
Germanorum querelæ de Hiſpanis.ibid.
Germaniæ Principes conſpirant contra Hiſpanos.381.
Rheſam obſident.407.
Obſidionem ſoluunt.411.
Eorum Exercitus diſſipatur.412.
Germani ingenui.p.1.7.
Sua fide ſe obligant.29.
Eis magno dedecori, ac damno fidem fallere.ibid.
Eorum virtus in obſidione Oſtendæ.p.2, 179.180.
Gertrudisbergæ proditor abdicus deprehenditur,& ſuſpenditur.p.1.46.
Geſantius Gertrudisbergæ Præſidij Præfectus occiditur 41.45.
Geuartius, Ioannes, Iuriſconſultus, primus tractator pacis Belgicæ.p.2.313.
Gheuſij cur dicti Fœderati.p.2.317.
Gironus, Ferdinandus, Legatus mittitur ab Rege Hiſpano ad Anglum.p.2.365.
Gillellius Meurſæ Gubernator.p.1.331.
Giurius, Annas Anglorius occiditur in obſidione Lauduni.p.1.129.
Ex eius morte dolor publicus.ibid.
Eiuſdem morum ſuauitas.
Doctrinarum peritia.
Gomeronus, Ludouicus Morus Hani Gubernator varias Partes ſequutus.p.1.154.171.
Eius ſuſpecta fides.ibid.
Eiuſdem auaritia,& ambitio.157.158.
Adducitur,ut ſe,& Fratres det Hiſpanis. 158.
Doloſè agit cum eiſdem.158.159.
Bruxellis cuſtoditur.159.
Eius Matris lacrymæ,& querelæ de Fontano Comite.ibid.
Eadem ſpem dat Fontano Hani recuperandi.167.
Ipſe à Fontano deluſo capite plectitur. 171.
Condius Cardinalis, Petrus Henrici Regis Legatus ad Pontificem.p.1.131.
Exponit huic Galliæ ſtatum.ibid.
Gonzalius,ſiue Auila, Antonius,Grauiæ Gubernator.p.2.69.
Eius diligentia in ea tuenda 72.73.
Grauiæ Seditioſi Brabantiam infeſtant. p.2. 152.153.
Grauienſium virtus contra Hollandos. p.2. 72.
Grenetus,Antonius,Verpæ Dominus, Traiecti ad Moſam Gubernator.p.2.145.
Belli peritia inclytus.ibid.
Diligens in Vrbe tuenda.ibid.
Grimaldus, Nicolaus, Monarcha dictus, Spinulæ Marchionis Auus maternus.p.2.242.
Vide,Auria Gens.
Grobbendonchi Dominus, Antonius Schetſius Syluæ Ducis Gubernator.p.2.51.
Bellicæ rei ſcientiſſimus.ibid.
Diligens in Vrbis defenſione.52.
Fundit Equites Fœderatorum.93.94.
Grauiam intercipere fruſtra tentat.231.
Groningæ Burgimagiſter,ſeu Conſul Ioannes Balenus.p.1.90.
Groningenſes aliquot Fœderatis fauent.ibid.
Eorum inſtabilitas.ibid.
Præſidium recuſant.81.
Iurare coguntur, ſe Hiſpanorum Hoſtes fore.97.
Caluinianam hæreſim profitentur. ibid.
Diuorum imagines abolent.ibid.
Guadaleſtius Marchio Hiſpani Regis Orator apud Archiducem.p.2.334.
Eius ſummum iudicium.ibid.
Spinulæ Marchionis cum eo conſenſio. ibid.

GVBERNATORES.

Belgij ab obitu Farneſij ad principatum Archiducum.
Petrus Erneſtus Comes Mâsfeldius.p.1.13.
Erneſtus Archidux Auſtriæ.77.
Petrus Henriquius Fontanus Comes. 144.
Albertus Archidux Auſtriæ.227.
Andreas Cardinalis Auſtriacus.352.
Ambiani Aumalius Dux.p.1.130.Ferdinandus Portocarrerus.287.Montenigrius Marchio. 306.Dominicus Vicus.315.
Ardeæ Anneburgi Dominus.p.1.252. Dominicus Villauerdius.258.
Arteſiæ Varamboni Marchio.p.1.13.
Barlæmontius Comes.410.
Bergæ ad Zomam Marcellus Baxius. p.2.352.
Bredæ Carolus Heraugerus.p.1.141. Iuſtinus Naſſauius.p.2.352.
Caleti Bidoſſani Dominus. p.1.247. Ioannes de Riuas.153.
Capellæ Malgeſius.p.1.111.Simon Antunius. ibid.
Dorlani Dinani Comes.175. Portocarrerus. 187.
Embricæ Buquoius Comes.380.
Feræ Colaſius Seneſcallus.235.
Flandriæ Dux Areſchotanus.13.
Friſiæ Franciſcus Verdugus.57.
Geldriæ Hermannus Comes Thſerembergius. p.1.307.p.2.33.
Gertrudisbergæ Vareruidi Dominus.p.1.40.
Grauiæ Antonius Gonzalius.p.2.69.
Grollæ Stirumbius Limbuogenſis Comes. p.1.331.Paulus Franciſcius.p.2.302.

Gro-

Groningæ Guillelmus Naſſauius.p.1.96.97.
Hani Gomeroni Dominus.154.157.
Hannoniæ Chimacenſis Princeps.13.
Hulſti Solmenſis Comes.263. Biſſæ Dominus. 274.
Inſularum,Duaci,Orchiſæ Comes Billius. 13.
Lauduni Burgus.130.Mariuallius.ibid.
Lingæ Fridericus Thſerembergius.336.
Liræ Alphonſus de Luna.191.
Lutetiæ Belini Comes . 52. Briſſaci Comes . 103.
Meurſæ Andreas Miranda.329.Giſtellius.331.
Namurci Barlæmonrius Comes.13.
Narbonenſis Galliæ Guiſius Dux.413.
Nouioduni Antonius Eſtreæ Dominus.23.
Orſoyæ Aloyſius Bernardus Dauila.373.
Oſtendæ Vandernotius.p.2.42.Verius.54.
Marqueti Dominus.180.Oignius.189.
Picardiæ Dux Longauillę.p.1.160.Sancti Pauli Comes.ibid.
Rhenobergæ Aloyſius Bernardus Dauila.p.2. 32.
Rheſæ Ramirus Guzmanus.p.1.402.
Sancti Dionyſij Dominicus Vicus.207.
Syluæ-Ducis Grobbendonchi Dominus.p.1. 423.p.2.51.
Tornaci Solræus Comes.p.1.13.
Traiecti ad Moſam Antonius Greneus . p.2. 145.
Vachtendonchæ Gilenius.p.1.310.

Guillelmus Naſſauius caſtra ponit prope Groningam.p.1.58.
Munimentum extruit in Burtanga. ibid.
Vinſchotam,& Veddam capit.59.
Eligitur Delegatus Fœderatorum ad tractationem pacis.p.2.353.
Guiſius Dux , Carolus Galliæ Narbonenſis Gubernator.p.1.413.
Reginam Hiſpaniæ regaliter excipit.ibidem.
Electionem ſuam in Regem Galliæ negligit.p.1.85.
Guzmanus,Ioannes ſubſidium fert Ambiano. 290.
In ingreſſu periclitatur.291.
Guzmanus,Ramirus Rheſæ Gubernator.407.
Subſidium petit à Mendozza.408.

H

HÆretici ſacra omnia conculcant. p.1. 193.
Vtilitatem Religione prætexunt.382.
Eorum vis in Catholicos Veſaliæ.404.
Hartij Legati generoſitas.p.2.97.
Haſſiæ Lantgrauius Hiſpanis infenſus. part. 1. 381.
Helianetta, Mater Nicolai de Auria. p.2.242.
Vide,Auria Gens.
Heluetij tumultuantur contra Balagnium Cameraci Principem.p.1.220.
Henricus Tertius aureus dictus.70.
Henricus Quartus cur ferreus dictus.ibid.
Ante poſſeſſam Galliam.
Henricus Magnus Borbonius, Rex Nauarræ, Galliæ regno digniſſimus.p.1.15.
In eam ſpem educatus ab Henrico Tertio.ibid.
Ab eodem Regni deſignatus Hęres.ibid.
Sed Hæreſi retardatus.16.
Ad eam eiurandam ſtimuli,& retinacula.ibid.
Ad id urgetur à Gaſpare Schombergio. 83.84.
A Mompenſeriæ Duce.83.
A Nicolao Villaregio.83.84.

Res geſtæ.

Conſulit Præſules,& Theologos.p.1.84.
Piſanij Marchionem legat ad Pontificem.ibidem.
Eccleſiæ reconciliatur in Gallia.85.
Quibus id factum cæremonijs.ibid.
Die S.Iacobi Hiſpaniarum Patroni.ibid.
Ab Hiſpano Cardinali Toleto promouetur eius cauſa apud Pontificem.133.
Promittit, ſe perpetuò Catholicum fore. 85.
Profeſſionem Catholicæ Fidei recitat.ibid.
Miſſæ,& Veſperis adeſt.86.
Romæ reconciliatur Eccleſiæ à Summo Pontifice Clemente Octauo.133.134.
Cæremoniæ in eo adhibitæ.ibid.
Ipſius Adminiſtri hæreſim eius nomine eiurant.134.
In eiſdem abſoluitur ab Eccleſiæ cenſuris.ibidem.
Reconciliatur Mænio Duci.102.
Inauguratur,& inungitur Carnuti.105.
Nocte ingreditur Lutetiam cum Exercitu . 107.
Baſtilia Arce potitur.109.
Pacem ſancit cum Rege Hiſpano.342.
Supremum imperium habet Cameraci.131.
Cum Angliæ Regina fœdus ſancit.250.
Cum Belgij Fœderaris renouat.p.2.364.
Paci aduerſatur Mauritij opera.341.
Inducias promouet per Ianinum.371.

Prudentia Militaris.

Copijs duplo minoribus vincit.p.1.17.
Fame debellare ſtudet Lutetiam.ibid.
Eam apto ordine ingreditur.107.
Eadem fine cæde, aut tumultu potitur. 109.
Locum obſidendum diſſimulat.112.
Subſidijs omnes aditus intercludit.113.238.

Ca-

Cameraco obſeſſo ſubſidium optimum mittit.207.
Feram inundat.238.
Caleti ſubſidium tentat varijs vijs. 245. & ſeq.
Ei vicinas Vrbes communit 251.
Acceleratam deditionem punit 257.
Pugnare ſtatuit cum Alberto Archiduce.ibidem,& 316.320.
Subſidio accurrit Ambiano intercepto.288.
Præſentiam ſuam neceſſariam cenſet. ibid.
Exercitationem armis ſalubrem putat.ibid.
Bellicis laboribus inſiſtit.289.
Aggeribus uti mauult, quam oppugnationibus.295.
Stat in prima acie prælij Ambianenſis.301.
Stratagemate utitur contra Hoſtis ſtratagema.303.
Mænium Ducem præficit Exercitui.317.
Eiuſdem conſilium ſequitur, non inuadendi Hoſtem.316.
Laudat Hoſtium ordinem in receptu.322.
Amplas dat conditiones in deditione.323.
Arcem extrui iubet ad Ambianum retinendum.324.
Intempeſtiuum ducit recuperare Dorlanum. 325.

Obſidiones.

Lauduni.p.1.112.Feræ.235.Ambiani.288.

Prælia.

Ad Laudunum.116.ad Ambianum.298.& ſequent.301.& ſeq.

Victoriæ,

De multis Galliæ locis.p.1.16.17.
De Lauduno.p.1.130.de Fera.236.de Ambiano recuperato.324.

Aduerſa,

Querelæ de eius mora redeundi ad Catholicam Fidem.p.1.83.
Periculum nè deſeratur à ſuis Aſſeclis.ibid.
Nè Regno priuetur.ibid.
Iactura Caleti.246.Guinæ,Hamæ.251.
Ardeæ.256 Ambiani.288.
Mors Humerij 165. Giurij.129. Sanlucij. 306.
Periculum vitæ in obſidione Ambiani.295.
Incendium in Caſtris.324.

Dicta,

Animoſum de mora ſuæ reconciliationis. p.1. 16.
Gratum de morte Humerij.165.
Magnanimum de ſuo Equitatu, & Hiſpanico Peditatu.322.
Iuſtum de Montenigrio Marchione.324.
Ironicum de Archiduce ſalutando.325.
Honorificum de Spinula Marchione. p.2.194.
Argutum de eodem.257.

Virtutes.

Clementia in Vrbes,quæ ſe ei ſubijciunt. p.1. 102.103.
Pietas in B.Virginem.108.
Poſt victorias primùm templa inuiſit. 108. 324.
Humanitas in Pontificis Legatum.108.
Benignitas in Hoſtes.109.324.
Iuſtitia in non fouendis Hoſtium Seditioſis. 127.
Regni ſalutem præfert ſui corporis curæ.288.
Magnanimitas in prælio reſtituendo.300.301.
Sinceritas in Hoſte laudando.118.322.

Honores.

Supremum imperium obtinet Cameraci.p.1. 131.
Plauſus Europæ ob eius reconciliationem. 135.
Lutetiæ ob Ambianum recuperatum. 324.
Recõciliationis Adminiſtri Cardinales creantur.135.

Laudes.

A Fontano Comite.p.1.213.
A Montenigrio Marchione.324.

Henricus Fridericus Naſſauius,Mauritij Comitis Frater, annorum 20. Equitum Magiſter.p.2.240.
Primum agmen agit in prælio Brochæ.
Prope fuit ut caperetur.246.
Subſidium Rhenobergam inducit. 284.
Intercipere ſtudet Herculanum.304.305.
Stratagema,quo utitur.305.
Herculano potitur ibid.
Breſortium recuperat.263.
Henricus Comes Thſerembergius Fœderatorum manum profligat.p.2.229.
Henricus Turrius. Vide,Bullonius.
Henricus Comes Vandenbergius Equitatui præficitur à Friderico Spinula p.2.93.
Grollam munit.299.
Tuetur Herculanum à Fœderatis. 304.
Heraugerius,Carolus,Bredę Gubernator,Hoyum intercipit.p.1.141.
Magiſtratum, & Præſidium mutat. ibid.

Callidus in locis intercipiendis.
Liram quòque intercipit. 191. 192.
Eius Milites ſacra, & profana diripiunt. 192.
Sacerdotum veſtibus induuntur.ibid.
Sacratis calicibus ſibi inuicem propinant.
Euchariſtiæ ſacramentum ignominiosè tractant.
Horum ſacrilegiorum ibidem dant pœnas. 193.
Heraugerus in Liræ foſſa merſus.ibid.
Hermannus Comes Thſerembergius Geldriç Gubernator.p.1.307.p.2.33.
Hernanus, Didacus, in Belgio Regius Quæſtor Exercitus.p.2.97.
Eius narratio de morte Friderici Spinulæ.98.
Herrera, Antonius, Hiſtoricus Regius. p.2. 254.
Res ſui temporis ſcripſit.ibid.
Res Marchionis Spinulæ optat ſcribere. ibid.
Hieronymus Cardinalis de Auria. Vide, Auria Gens.
Hieronymus Carafa. Vide, Montenigrius.
Hieronymus de Marinis, Genuenſis Patririus, p.2.259.
Magni Vir ingenij, iudicijque.ibid.
Eius Elogium de Spinula Marchione. ibid.
Hieronymus Monroyus, Hiſpanorum Tribunus.p.2.42.
Oſtendanos erumpentes repellit. 43.
Ei caput abripitur à tormenti globo. ibid.
Hieronymus Rhò. Vide, Rhò.
Hiſpana Puella fortiter militans occiditur in oppugnatione Oſtendæ.p.2.59.
Hiſpani vitam exponunt pro gloria, non pro pecunia.p.2.142.
In magnis præſertim negotijs lento gradu procedunt.p.1.7.p.2.362.
Quantùm differant à Gallis.p.1.12.
Pluribus ſimul bellis ſufficiunt.ibid.
Religione maximè ducuntur.p.1.377.
Reddunt Cliuienſi Duci loca ipſius. 412.
Longiores Inducias cur præferant Paci. p.2.368.
In prælio Neoportuenſi mortui, ubi pugnabant.p.2.23.
Tenaces exiſtimationis innatæ. p.1.116.
Dexteram partem ſemper tenent in Exercitu Archiducis Alberti. p.1.315.316.
Pro parte ſtipendij dant veſtitum. 310.
Hiſpanorum propria patiens perſeuerantia. p.1.127.253.
Artes ſuſpectæ Fœderatis. 230.231.
Armorum terror in Belgio.p.1.377.
Virtus in obſidione Oſtendæ. 114. 115. 178. 180.
Grollæ.p.2.278.
Querelæ de conditionibus ceſſationis armorum. 328. 329.
Et Amici, & Inimici Paci aduerſantur. 347.
Conſilia ad promouendam Iſabellam in Regnum Galliæ.p.1.50.55.
Conſtantia in periculis.p.2.291.295.
Lætitia ob victorias Spinulę Marchionis. 253.
Artes cum Duce Mænio.p.1.51.57.
Cum eis artes Mænij.ibid.
Promiſſa, & conuenta cum eodem. 56. 57.
De Hollandis victoria, & præda. 74.
Victoria maxima prope Dorlanum. 182.
Alia ad fluuium Luppiam. 190.
Hiſpanis in bello fauſtiſſimus S. Iacobus. 178.
Victorias attribuit Marchio Spinula. p.2.253.
Hiſpanus Rex permittit Fœderatis Hiſpana, & Luſitana commercia.p.1.152.
Equitum aurei Velleris eſt Magnus Magiſter.p.1.422.
Eccleſiæ Filius obediens, & Fidei Defenſor.p.2.365.
Præfert Inducias Paci. 367.
Hiſpanus Signifer unus Hoſtes fugat. 279.
Hiſpaniæ Magnates coram Rege caput tegunt. 198.
Is honor ſummus apud Hiſpanos ibid.
Hiſpanici Milites Ruſticorum habitu intercipiunt Ambianum.p.1.284. & ſeq.
Hiſpanici Peditatus præſtantia. 322.
Hiſpanicæ Aulæ prudentia.p.1.8.
Hocſtratani Seditioſi inſolentes.p.2.74.76.
Fœdus ineunt cum Hollandis. 100.
Hoenloius Comes, Philippus, Fœderatorum Ductor inſignis.p.1.38.
Eius ſtratagema 40.
Caſtra locat ad Rhenobergam. 307.
Obſidionum peritiſſimus 408.
Hollandi per Septentrionem ad Indias tentant iter incaſſum.p.1.139.
Interceptores Liræ, ibidem intercepti. p.1.193.
Velut homines marini. p.1.334.p.2.257.
Ingenioſi in molitionibus maritimis. p.2.46.
Triremes adhibent exemplo Friderici Spinulæ.p.2.29.
Antuerpienſes naues abducunt.ibid.
Naualis rei peritiſſimi. 197.
Hollandorum Claſſis Hiſpaniæ oram maritimam infeſtat.p.2.257.
Hollandorum Comitum contentio cum Brabantię Ducibus de Gertrudisberga.p.1.38.

Hollandis aquæ domeſticæ.p.1.334.
Pro eis pugnant.ibid.
Holſatiæ Dux Vlricus,Dani Regis Frater,perluſtrat Oſtendæ obſidionem.p.2.47.
Homerus inflammat ad bella.p.1.6.
Hornanus,maris Præfectus Hollandorum,occiditur in prælio nauali contra Fridericum Spinulam.p.2.97.
Houius, Matthias, Archiepiſcopus Mechlinienſis.p.1.349.417.
Orationem habet in Conuentu Bruxellenſi.349.
Humerius, Carolus in prælio Hanenſi bombardæ ictu cæditur.p.1.165.
Eius mors quam grauis Henrico Regi. ibid.
Quam funeſta eius Militibus.ibid.

I

IAcobus Rex Scotiæ eligitur Rex Angliæ. p.2.91.
Vide,Angliæ Rex.
Iacobus Sandouallius Deniæ Marchio. p.1. 413.
Mittitur ab Rege ad excipiendam Reginam Hiſpaniæ Sponſam.ibid.
Ianinus,Petrus, Diuionenſis Senatus Præſes, intra Laudunum obſeſſum.p.1.130.
Diſſuadet Mænio Galliæ regnum capere,15.
Galliæ Regis Legatus in Belgio pro tractatione Pacis Belgicæ.p.2.316.
Eius induſtria in tractatione.346.
Pro Pace proponit Inducias.370.
Eas oratione perſuadet.371.372.
Ibarra,Didacus Hiſpani Regis Adminiſter in Gallia.p.1.50.
Mittitur à Rege in Belgium.p.2.329.
Ibarra, Stephanus, Hiſpano Regi à Secretis. p.2.61.
Spinulæ Marchionis, & Fratris amiciſſimus.2 1.
Vir doctus,& eloquens.p.1.211.
Cameraci obſidionem ſoluere ſuadet ibid.
Idiaquius,Alphonſus loca quędam recuperat. p.1.74.
Inchius,Balduinus Gaurius Inchij Dominus, Cameraci Gubernator.p.1.199.
Archiepiſcopum Vrbe expellit.ibid.
A Ruſtico occiditur.ibid.
Eius,ut Hæretici, oſſa exhumantur. 225.
Inghij Dominus,potens in Archiducis Aula, p.2.138.
Spinulæ Marchionis amiciſſimus.ibid.
Queritur de eius vitæ neglectu.ibid.
Induciarũ Auctoribus ubiq;plauditur.p.2.375.
Inicus Borgia.Vide,Borgia.
Inicus Brizuela, Dominicanus, Archiducis Confeſſarius.p.2.373.
Mittitur ad Regem Hiſpaniæ.ibid.
Inicus de Mendozza conſultiſſimus Iuris.p.1 50.
Inſubrum obſequia in Reginam Hiſpaniæ. p.1.367.
Ioanna Vxor Marchionis Spinulæ.p.2.260.
Eius gaudium,& gloria.ibid.
Ioannes Balenus.Vide,Balenus.
Ioannes Baptiſta de Auria.Vide,Auria Gens.
Ioannes Bracamontius. Vide,Bracamontius.
Ioannes Corduba.Vide,Corduba.
Ioannes Iacobus Belgioioſus.Vide,Belgioioſus.
Ioannes Magiſter,Præſes Senatus Pariſienſis. p.1.82.
Vir probus,& valde Catholicus.ibid.
Obſtat, nè Regnum Galliæ detur exteris.ibid.
Ioannes Manſicidorius. Vide,Manſicidorius.
Ioannes Monlucius.Vide,Balagnius.
Ioannes Neyus.Vide,Neyus.
Ioannes Richardotus.Vide,Richardotus.
Ioannes de Riuas.Vide,Riua.
Ioannes Thomas Spina, Neapolitanorum Tribunus.p.2.34.
Ad ferendum Grauiæ ſubſidium fruſtra mittitur.71.
Iſabella Clara Eugenia,Infans Hiſpaniæ,Philippi Secũdi Filia,Ariadna Hiſpanica.p.1.6.
Filia Eliſabethæ, Primogenitæ Henrici Secundi Galliæ Regis.p.1.12.14.
Ideo proponitur ad Regnum Galliæ. 30. 51.
Rationes pro ea.55.56.
Eis repugnat Męnius.56.& Galli omnes. 68.
Obiectæ difficultates.71.
Coniuges ei deſtinati ab Hiſpanis.68.69.
Nulla Europæ fœmina ei par.343.
Paternis prædita virtutibus.348.
Amor in eam Philippi Patris.ibid.
Deſpondetur Alberto Archiduci.347.
Eius nuptiæ celebrantur à Clemente Octauo.370.
Ratæ habentur Valentiæ.415.
Eam diſcedentem Rex, & Regina comitantur.ibid.
Magnis honoribus afficitur per Hiſpaniam,& Italiam.415.416.
Aurea roſa donatur à Pontifice.416.
Louanij audit Theologos diſputantes. 421.
Et Lipſium diſſertantem.ibid.
Eius forma virilis.p 2.9.
Regnandi artibus erudita.ibid.
Æui ſui Heroina.

Con-

Concionem habet ad Milites.
Ex ea Militum alacritas.
Præſagit Oſtendanam victoriam.137.
Spinulę Marchioni vitę curam commendat.138.
Spectat Oſtendæ ruinas.188.
Vix tenet lacrymas.ibid.
Eius literæ ad Regem Fratrem pro Spinula.195.196.
Vide,Archiduces.
Itali moræ impatientes.p.2.226.
Vitam exponunt pro gloria,non pro pecunia.142.
Auidi exiſtimationis.p.1.72.
Hiſpanis poſthabiti tumultuantur.72.73.
Italorum ingenium ad machinas.5.
Virtus in prælio Hocſtratano.p.2.102.
In obſidione Oſtendæ.114.178.180.
Vachtendonchæ.238.
Italis præſertim ſe dedunt Rhenobergenſes. 376.
Iulius Cardinalis Spinula.Vide,Spinula Gens.
Iuſtinianus, Pompeius, Legionis Italicæ ſupremus Inſtructor.p.2.61.
Commentarios edidit de hoc bello Belgico.61.& 132.
Genua eius Patria.132.
Annorum 14.militauit in Corſica.
In Belgio ſub Alexandro Parmenſi Duce
Eius magnanimitas, ſolertia, iudicium. 123.146.147.149.
Concio de Oſtendæ obſidione.ibid.
Eius Militum virtus.131.
Ei datur Tribunatus Marchionis Spinulæ.132.
Eius Elogium.ibid.& ſeq.
Eiuſdem natura,& mores.133.
Ab Alberto,& Spinula laudatur.151.
Hoſtium appulſum impedit.149.
Eius ſolertia in ferendo ſubſidio.164.
In Oſtendæ obſidione pede ſaucius. 169.
Brachium à moſqueto grauiter læſum ei abſcinditur.170.
Ferreum apponitur,unde dictus Brachiferreus.132.
Eius prudentia monita.164.
Solertia,& diligentia in receptu.167.
Rationem rerum geſtarum reddit Archiduci Alberto.ibid.
Iter ſuum monſtrat in tabula Geographica.
Laudatur,& gratię aguntur ab Archiduce.168.
Eius conſilium præfertur alijs.
Induſtriæ ad traijciendum Vahalim.272. 273.
Virtus in obſidione Vachtendonchæ. 246.& Rhenobergæ.290.
Subſidium mittit Herculanum.304.
Friſiam gubernat.133.
Cretenſi Regno præficitur.ibid.
In bello Venetorum Foroiulienſi ſupremus Caſtrorum Præfectus.
Varijs locis potitur.
Moſqueti globo percuſſus obijt.
A Ferdinando Archiduce Hoſte laudatus.
A Venetis glorioſo funere, ſepulcro, ſtatua cohoneſtatus.
Eius Filij bellicoſi.
Iuſtinianus, Franciſcus Pompeij Pater bello inclytus. p.2.132.
Corſicam,& Caneam defendit.ibid.
Iuſtinianæ Familiæ laudes.ibid.
Chio Inſulæ diu dominata.
De ſtirpe Imperatorum.
Sex habuit Genuæ Duces.
Tres Eccleſiæ Cardinales.
Octodecim ſimul Pueros Martyres.
Iuſtus Lipſius.Vide,Lipſius.

L

LÆlius Brancatius.Vide,Brancatius.
Landrianus,Ambroſius,Ductor Equitum leuis armaturæ.p.1.241.
Excubat ad Arcis S.Andreæ ſtructuram. 396.
Eius obitus,& laudes.p.2.30.
Lantgrauius Haſſiæ infenſus Hiſpanis.p.1.381.
Laurentius Figheroa.Vide,Feriæ Dux.
Lermæ Dux,Franciſcus Sandouallius Hiſpani Regis præcipuus Conſiliarius.p.2.62.
Eius potentia in Aula Hiſpanica.198.
Suadet Spinulæ Marchioni recipere armorum imperium alteri ſubiectum. 199. 200.
Promittit aurei Velleris honorem. 200.
Non perſuadet.ibid.
Gloriatur ſe auctorem victoriarum Spinulæ.253.
Limburgenſis Comes, Ioannes Stirumbius, Grollæ Gubernator.p.1.331.
Diligens in ea munienda.ibid.
Lipſius,Iuſtus,Eruditorum ſui temporis nulli ſecundus.p.1.421.
In ſuo ſtylo familiam ducit.ibid.
Louanij docet Eloquentiam.
In ſua Schola excipit Archiduces Belgij Principes.
Ad eos habet breuem, & ſucci plenam Diſſertationem.
Ei demandata Spinulæ Marchionis Hiſtoria.p.2.254.
Lirenſe Præſidium tumultuatur.p.1.351.
Lõgauillę Dux,Picardię Gubernator.p.1.160.

Non agnitus à ſuis occiditur.ibid.
Ex eius nece publicus dolor.161.
Longouallius, vel Languevallius, Carolus, Vide, Buquoius.
Lotharingiæ Dux propenſus ad Henricum Regem.p.1.33.
Ludouici Decimi Tertij ortus.p.2.30.
Eius coniugium cum Hiſpani Regis Filia.ibid.
Ludouici Decimi Quarti coniugium ſimile, p.2.30.
Ex eo Pax Hiſpaniæ, & Galliæ.31.
Ludouicus Hoſpitalius Vitrius. Vide, Vitrius.
Ludouicus Melzius. Vide. Melzius.
Ludouicus Moius. Vide. Gomeronus.
Ludouicus Moneſterius. Vide, Terralius.
Ludouicus Verreychius. Vide, Verreychius.
Luillerius, ſeu Villerius, Præpoſitus Mercatorum Pariſienſium, p.1.103.
Propenſus ad Regem Henricum.ibid.
Luna, Alphonſus Hiſpanus, Liræ Gubernator, p.1.191.
Fortiter obſiſtit Hoſtibus.192.
Subſidium petit à Vicinis, & impetrat, ibid.
Signum venturis extollit.
Eius magnanimum reſponſum,

M

MÆnius, ſeu Mænæ Dux, Carolus de Lotharingia, Caput Fœderatorum Galliæ, p.1.9.
Eius tractationes de regno Galliæ.19.
Ideo Comitia indicit.20.
Nouioduni direptionem vetat.27.
Cum plauſu ibidem excipitur.ibid.
Electionem Infantis Iſabellæ diſſuadet, 31.68.
Principis Hiſpaniæ ſuadet.32.
Alphonſo Ferrariæ Duci offert Galliæ regnum.34.
Eius oratio in Comitijs Pariſienſibus, 51.52.
Borbonium Cardinalem promouet ad Regnum.81.
Eius artes cum Hiſpanis.51.57.
Hiſpanorum cum eo.51.56.
Conuenta cum eiſdem.57.
Tria conſilia proponit Pontifici de Rege Galliæ.35.
Tractationem pacis cum Henrico Rege optat.54.
Belinium priuat gubernatione Lutetiæ, 103.
Briſſaci Comitem ſubſtituit.ibid.
Ab Erneſto Archiduce honoratur. 112.
Exercitui Belgico præficitur ab eo, 113.
Eius prudentia militaris.119.
Ante acies in pugna.118.119.
Componit Ambianenſem tumultum, 130.
Eius Filius humaniter ab Henrico tractatur.ibid.
Subuenit Gallis ad Ambianum.301.
Diſſuadet Henrico inuadere Archiducem, 316.
Exercitui Gallico ab eo præficitur.317.
Eius magna auctoritas in Gallia, 82.
Statura procerus.119.
Tenax exiſtimationis.103.118.
Diſſimulandi mirus artifex.68.83.
Magiſter, Ioannes, Præſes Senatus Pariſienſis, p.1.82.
Vir probus, & impensè Catholicus.ibid.
Obſtat, nè Regnum exteris detur.82.83.
Magnates Hiſpaniæ coram Rege caput tegunt.p.2.198.
Summus honos ducitur.ibid.
Malaiſa, vel Malcſa, Tribunus Leodicenſium, p.2.114.
Malaſpina Marchio, Alexander, Equitum Præfectus.p.1.17.
Capitur, & Mauritio ſiſtitur.p.2.107.
Eius graue infortunium.ibid.
A Bruayi Comite viſitur.108.
Maldereus, Iacobus, Eques, Delegatus Fœderatorum.p.2.353.
Aduerſatur Inducijs.371.
Mansfeldius Comes, Petrus Erneſtus Belgij Gubernator.p.1.13.
Eius merita, & virtutes.8.
Contentio cum Senatu Bruxellenſi.81.
Diſciplinam militarem inſtaurat.35.
Natura lentus.38.
Eius mora in ſubſidio Gertrudisbergæ accuſatur.41.
Defenditur.ibid.
Eiuſdem cum Mauritio pugna.43.
Crepicordium fruſtra tentat.47.
Eius ætas octogenaria.ibid.
Summus Caſtrorum Præfectus.314.
Lucemburgenſis Prouinciæ Gubernator.417.
Archiduces excipit in ingreſſu Belgij. ibid.
Eius villa pulcherrima ad Lucemburgum.ibid.
Mansfeldius, Carolus Petri Erneſti Filius, Copias ducit in Galliam.p.1.14.
Mænio reconciliat Hiſpanos.56.
Capellam oppugnat, & expugnat, 110. 111.
Miſſus in Hungariam, Ducis Locum-tenens contra Turcas.145.
De his victoria.146.
Eius obitus.ibid.

Man-

Manficidorius,Ioannes, Archiduci à Secretis in rebus bellicis.p.2.350.
Delegatus eligitur ad tractationem pacis Belgicæ.ibid.
Magnæ in Belgio experientiæ.
Eius virtutes.
In Concilium belli adſcriptus.
Eius electioni primò repugnant Fœderati.351.
Eiuſdem Vxor flumine mergitur.354.
Mantuæ Dux, Vincentius Gonzaga magnis honoribus accipit Reginam Hiſpaniæ, & Albertum.p.1.368.
Archiduces veneratur in Belgio.418.
Marcellus de Iudicibus Seditioſos ſedat. 323. 363.
Marchio de Ponte,Filius Lotharingiæ Ducis, & Claudiæ Sororis Henrici Tertij. p.1.14.
Regni Gallici Competitor.ibid.
Margarita Auſtriaca,Caroli Archiducis Filia. p.1.353.
Philippi Tertij Hiſpani Regis Sponſa. ibid.
Ab Archiduce Alberto deducitur cum Matre per Italiam.368.369.
Magnis in ea honoribus afficitur. 367.& ſeq.
Vide,Exceptiones,& Ingreſſus honorifici.
Excipitur à Collegio Cardinalium Ferrariæ.368.369.
Oſculatur pedes, & manum Clementis Octaui.ibid.
Excipitur ad menſam Pontificalem.
Eius ſponſalia magna pompa celebrantur à Pontifice.370.
Ludicris pompis abſtinet, quo die ſuſcipit S. Euchariſtiam ibid.
A Mediolanenſibus præ cæteris honoratur.371.
Apud eos morans pietati dat operam. 372.
In Hiſpaniam pergit cum Matre, & Alberto.412.
Regaliter excipitur Genuæ.ibid.
Et in ora maritima Galliæ à Duce Guiſio.413.
Quotidie ſacro intereſt in litore ibid.
Carolum de Auria,Principis Filium præmittit ad Regem Sponſum.
Ab hoc ad eam mittitur Deniç Marchio.
Eius pietas in ingreſſu Hiſpaniæ.
Ab Rege inuiſitur Equitis ſpecie: ſed agnoſcitur.414.
Maxima pōpa Valētiam ingreditur.ibid.
In Templo maximo connubium ratum habetur.415.
Maria Archidux eius Mater, & Comes. 368. & ſeq.
Lauretanam B.Virginis Ædem cum donis veneratur.416.
Maria Tereſia Philippi Quarti Filia.p.2.30.
Eius coniugium cum Ludouico Decimo Quarto.ibid.
Ex eo pax Galliæ,& Hiſpaniæ.31.
Maſierius Gertrudisbergæ Præſidij Præfectus, p.1.40.
Diligens in ea defendenda.ibid.
Eius cædes.ibid.
Maſius Comes, Coſmus, Farneſio à Secretis. p.1.13.
Maſius, Philippus,Brabantiæ Conſiliarius.p.1. 349.
Orationem habet Ordinum nomine. 350.418.
Mattheuccius Archiepiſcopus Margaritæ Reginæ occurrit Pontificis nomine.368.
Matthias Houius Archiepiſcopus Mechlinienſis.349.417.
Orationem habet in Conuentu Bruxellenſi.349.
Mauritius Comes Naſſauius, Fœderatorum Belgarum Gubernator,& Dux.p.1.5.

Ortus, & Affinitates.

Guillelmi Auraici, ſiue Orangij Principis Filius ex ſecunda Vxore.p.1.229.230.
Sororem deſponſat Bullonij Duci.138.
Affinis Lingæ Gubernatori.336.
Fridericum Henricum Fratrem,uti Iuuenem, arcet à prælio p.2.12.
Natus Princeps norat agere cum Principibus. 20
Meurſam ſibi vendicat hæreditario iure. 36.
Ius eius in Gertrudisbergam.p.1.37.

Natura, & mores.

Natura cautior,quam audentior.p.1 189.
Pugnam detrectat.79.
Fabio Cunctatori ſimilis.ibid.
Docet ſedendo vincere.ibid.

Res geſtæ.

Claſſem parat ingentem p.1.432.
Quem ad finem 433.
Caſtra mouet in Antuerpiam.p.2.209.
Ad Rhenum contra Spinulam.218.
Aduerſatur Paci,& Inducijs 341.371.
Potentior belli tempore,quam pacis.371.

Prudentia Militaris.

Mauritius ſcutum, & gladius Belgij Fœderati.p.1.5.
Artis bellicæ peritiſſimus.91.

Ho-

Honorat proditorem literarum.95.
Peruigil in omnem occaſionem. 187.p.2.51.
Diligens in Caſtris muniendis.p.1.39.331.
Impedire ſtudet ſtructuram Arcis S. Andreæ. 396.
Teruoræ contrà munimentum exſtruit. 400.
Sedulus in obſidione Gertrudisbergæ. 38.39.
Eius ad intercipiendum ſtratagema.78.
Negat Obſeſſis turbam inutilem dimittere, 428.429.
Arcem S.Andreæ pretio accipit.429.430.
Magiſter Principum eſt in Arte militari. p.2. 12.
Eius concio ad Milites in prœlio Neoportuenſi.ibid.
Meliùs acies collocat,quam Albertus.16.
Prælium cum eo memorabile. 16.& ſeq.
Sciebat vincere,& uti victoria.20.
Soluit obſidionem Neoporti.24.
Fouet Seditioſos Hoſtium.75.
Hollandus Hector appellatur.109.
Subijcere Populos ſtudet fama clementię.155.
Æmulator inclytus Spinulæ Marchionis. 180.
Sluſa capta contentus,Oſtendæ ſubſidium negligit.ibid.
Molas perfringi curat Hoſti venturo.223.
Non cenſet, omnino ceſſandum ab armis. 320.325.
Curat,ut Galliæ Rex Paci aduerſetur.341.

Obſidiones.

Gertrudisbergæ.p.1.38.Groningæ.90.
Rhenobergæ bis.p.1.308.p.2.32.
Meurſæ. p.1.330. Grollæ. 331. & iterum. p.2. 298.Arcis S.Andreæ.p.1.428.
Neoporti.p.2.7.Syluę.Ducis.51.103.Grauię.67.

Prælia.

Cum Petro Erneſto Mansfeldio.p.1.43.
Cum Archiduce Alberto ad Neoportum.p.2. 16.& ſeq.
Cum Spinula Marchione ad Brocham.246.

Victoriæ.

Translatis armis in Galliam, multum occupat Belgij.p.1.10.
Victoria de Gertrudisberga.46.
De Groninga. 96. ad Turnohutum inſignis. 280.281.de Rhenoberga.310. de Meurſa. 330.de Grolla.331.de Breſortio,Enſcheda, Otmarſia, Oldenſalia. 335.336. de Linga. 338.p.2.225. de Præſidiarijs Embricæ. 388. de Vachtendoncha. 422. de Crepicordio. 428.de Rhenoberga,& Meurſa iterum.p.2. 36.de Grauia.73. de Obſeſſoribus Hoeſtratæ. 103. de Catſanda, & Coxia Inſulis.146. 154. de Arce Georgiana. 160.de Sluſa. 175. de Arce Voudæ.212.de recuperato Lochemio.248.

Aduerſa.

Brugis potiri fruſtra tentat.p.1.74.75.
Eius Claſſis à mari vexata.75.
Aduentus in Belgium Principis Auraici ei parum gratus.229.230.
Periclitatur ab ictu bombardæ.308.
Traiectum intercipere molitur incaſſum. 78. & p.2.145.
Fœderatorum de ipſo querelæ.p.2.27.
Eius Tubicen occiditur contra ius Gentium.
Funditur ab Inico Borgia.210.
Septem naues amittit. 211.
Geldriam intercipere fruſtra conatur.247.
Spinulæ progreſſus obſunt.288.
Soluere cogitur obſidionem Grollæ.302.
Obit paulo ante Bredam ſuam captam.p.1.51.

Dicta.

De Sluſæ victoria gloriatur.p.2.176.
Fatetur Spinulam præcucurriſſe.228.
Laudat eius diligentiam.233.
Rhenobergam præfert vitæ ſuæ.283.
Officioſa verba ad Spinulam.352.

Virtutes.

Clementia erga Obſeſſos.p.1.39.
Remittit Alberto Archiduci Aulicos eius Captiuos ſine lytro.p.2.20.
Humaniſſimè agit cum Malaſpina Marchione Captiuo.107.
Et cum Gaſtone Spinula Hoſpite.108.109.
Conuiuium,& colloquium cum eo.ibid.
Conſideratus in puniendo.160.
Laudat virtutem Militum Spinulæ.175.
Gratias agit Oſtendæ Defenſoribus.181.
Premit dolorem de Linga capta à Spinula. 228.
Nicolaum de Auria eius Conſobrinum Captiuum ſuum honorat.242.
Neyum Franciſcanum amicè, & honorificè excipit.317.
Occurrit Spinulæ,& alijs Delegatis Archiducum.352.
Eorum congreſſus memorabilis.ibid.
Similis antiquo Scipionis,& Annibalis.ibid.

Honores.

Triumphantis inſtar ingreditur Groningam. p.1.97.
Honores ob eam captam ei exhibiti Amſtelrodami.98.

Lin-

Lingæ ab eo expugnatę ditio ei donatur à Fœderatis.338.
A Spinula Marchione vocatur Excellentiſſimus Principum.p.2.353.

Mauritius Saxoniæ inferioris Dux perluſtrat Arcem S.Andreæ.p.1.399.
Ibi periculum vitæ ſubit.ibid.
Mechlinienſes ſubſidio accurrunt Liræ interceptæ.p.1.193.
Eam liberant.194.
Ipſorum nullus occiſus.ibid.
Mediceus Cardinalis, Alexander (poſtea Leo Vndecimus).135.
Pontificis Legatus in Gallia.258.
Pacem Galliæ, & Hiſpaniæ tractat. 338.
Ab Henrico Rege honorificè excipitur. ibid.
Hiſpanorum, & Gallorum contentiones componit.341.
Mediceus, Ioannes, Magni Ducis Hetruriæ Frater.p.2.121.
Oſtendæ obſidioni allaborat.117.
Hungarico bello nobilis.117.121.
In Mathematicis doctus.118.121.
Collega deſtinatur Marchioni Spinulæ. 120.
Mediolanenſes præcipuè Margaritam Hiſpaniæ Reginam honorant.p.1.371.
Legatos 13. mittunt ad eam excipiendam.367.
Melzius, Ludouicus Eques Hieroſolymitanus, Equitum Ductor.p.1.195.
Italicæ Legionis Tribunus.p.2.77.
Vincit Copias aliquot Fœderatorum. 289.294.
Scripſit de Militia equeſtri.p.1.6.
Excubat ad ſtructuram Arcis S.Andreæ. 396.
Vulneratur in obſidione Oſtendæ. p.2. 178.
Mendozza, Franciſcus, Præfectus Claſſis (vulgò Admirans) Aragoniæ, Magiſter Equitum.p.1.314.
Dux Exercitus Archiducis.351.372.
Stratagemate potitur Orſoya.373.
Rhenobergam obſidet, & capit. 374.& ſeq.
Rheni nauigationem Fœderatis intercludit.376.
Varijs Oppidis Rheni Præſidia imponit. 376.387.
A Veſalienſibus accipit magnam pecuniam, & promiſſum Catholicæ Religionis. 377.
Bommeliam obſidet.393.
Arcem S.Andreæ perfici curat.399.
Vita periclitatur in prælio Neoportuenſi.p.2.19.
Capitur in eodem, & Mauritio ſiſtitur. 19.20.
Diu captiuus magno pretio liberatur. 30.
Mittitur ab Alberto contra Mauritium. 66.
Compeſcere ſtudet Seditioſos.73.74.
In Hiſpaniam reuocatur ab Rege.76.
Natura lentus, & conſideratus.68.
Eius magnanimitas.p.1.378.
Studium propagandę Religionis Catholicæ.382.
Meneſius, Ioannes, Luſitanus, S.Iacobi Eques, Legionis Hiſpanicæ Tribunus.p.2.83.
Germanis periclitantibus ſuccurrit.288.
Vulneratur in obſidione Rhenobergæ. 294.
Mercatorum Belgarum ſocietas Indica. 357.
Eorum concio pro Indica nauigatione. 357.358.
Mercurij Dux Henrico Regi reconciliatur. p.1.341.
Meurſenſium conuenta cum Spinula.p.2.250.
Induciæ cum eodem.303.
Mexia, Auguſtinus, Antuerpianæ Arcis Præfectus.p.2.42.201.
Archiducis nomine regit Exercitum. ibid.
Saucius in obſidione Ardeæ.p.1.254.
Peritiſſimus Belgici belli.p.2.201.
Pro armorum imperio annua penſione donatur.202.
Milites Georgij Baſtæ cum eo 40. horis continenter inſident equis.p.1.238.
Miranda, Andreas Hiſpanus, Meurſæ Gubernator.p.1.329.
Conſtantia in ea tuenda.330.
Magnanimitas, & fides in Regem.329.
Mompenſeriæ Domina curat, nè Regnum Galliæ detur exteris.p.1.82.
Mompenſeriæ Dux urget reconciliationem Henrici Regis cum Eccleſia.83.
Eius laus.69.
Mondragonius, Chriſtophorus, Antuerpianæ Arcis Præfectus.74.
Solmenſi Comiti in Flandria obſtat.ibid.
Belgicis armis impoſitus à Fontano Comite.187.
In bello Belgico expertus.ibid.
Ad obſeſſam Grollam accurrit.188.
Eam liberat obſidione Mauritij.189.
Vincit Hollandos victores.190.
Mondragonius, Gaſpar pro Chriſtophoro Præfectus Arcis Antuerpiæ.193.
Subſidio accurrit Liræ interceptæ. ibid.
Eam liberat.194.
Monlucij Dominus, Iuuenis ſtrenuus.252.
Hoſtes ferociter vexat.253.
Occiditur in defenſione Ardeæ.ibid.
Mon-

Monroyus, Hieronymus, Hiſpanorum Tribunus.p.2.42.
Oſtendanos erumpentes repellit.43.
Ei caput abripitur globo tormenti.ibid.
Montecuculus, Alphonſus, Bironij captiuus. p.1.175.
Montis-Nigri Marchio, Hieronymus Carafa, Equitum Ductor.p.1.284.
Eius cum Bironio pugna æqualis.294.
Eligitur Ambiani Gubernator.306.
Eius virtutes.ibidem.
Reddit Ambianum Henrico.323.
Eius in deditione magnanimitas.ibid.
Dictum ad Regem,& reſponſum.324.
Laus ab eodem,& honor.ibid.
Montignij Dominus Lauduni captiuus. p.1. 129.
Ductor Equitum leuis armaturæ.295.
Montmorencyus, Henricus, Comes Stabuli Regis Galliæ.324.
Ambianum recipit,Henrici nomine.ibid.
Mottæ Dominus, Valentinus Pardiæus valdè induſtrius.p.1.9.
Eo uſus Alexander Farneſius.ibid.
Mittitur ad Hoyum recuperandum.145.
Oſtendæ partem cepit,& amiſit.p.2.127.
Occiditur in obſidione Dorlani.p.1.175.
Mors eius Hiſpanis luctuoſa.ibid.
Eiuſdem in bello Belgico experientia.
Fides in Catholicum Regem.
Felicitas ei deerat.175.176.
Moura,Chriſtophorus,Caſtelli Roderici Marchio.p.1.343.
E Luſitania prouectus in Aulam Hiſpanicam.ibid.
Suis conſilijs iuuit Philippum ad Regnum Luſitaniæ conſequendum.
Magnæ auctoritatis in Regio Senatu.
Perſuadet Regi coniugium Archiducum,& Belgium in dotem.345.
Eius concio.ibid
Intimus, & continuus Philippi Secundi. 356.
Ei ſoli concedit Regis cadauer detegere.358.

N

NAſſauius Comes Mauritius. Vide, Mauritius.
Naſſauius,Erneſtus vincitur à Catholicis.p.2. 11.
A globo tormenti periclitatur.26.
Naſſauius, Guilielmus Caſtra ponit prope Groningam.p.1.58.
Munimentum exſtruit in Burtanga.ibid.
Vinſchotam,& Veddam capit.59.
Laceſſitur à Franciſco Verdugo.62.
Friſiæ Gubernator.p.2.353.
Delegatus Fœderatorum ad Pacis tractationem.ibid.
Naſſauius, Philippus, Lucemburgenſem Agrum vaſtat.p.1.36.
Nationum certamen in bellicis virtutibus. p.2.279.
Nautæ periculis obdurati,apti bello.p.1.331.
Semper mortem ob oculos habent.335.
Ideo eam ſpernunt.ibid.
Neyus,ſeu Neyen, Ioannes, Franciſcanorum Commiſſarius.p.2.315.
Eius deſcriptio,& laudes.316.
Mittitur in Hollandiam ad tractationem Pacis.ibid.
Eius commentarium de ſua tractatione. ibid.
A Mauritio clam admittitur.317.
Amicè,& honorificè excipitur.ibid.
Cum eodem colloquium.317.318.
In Conuentu Ordinum excipitur. 318.
Multum laborat, ut redeat Hagam Comitis.323.
Eius oratio ad Ordines.324.
Mittitur in Hiſpaniam ſuaſu Spinulæ. 334.
Regi, & Regijs voluptatem affert. ibid.
Rex ei pecuniam donat ad Bibliothecam inſtruendam.335.
In Belgium redit, & Hollandiam repetit.340.
Auditur in Senatu frequentiſſimo. ibid.
Eius ardor in tractatione promouenda. 343.345.
Vnus è Delegatis eligitur.351.
Iterum mittitur in Hiſpaniam.358.
Quædam utilia in Aula proponit.360.
Cum Rege ſolus diu colloquitur.361.
Regios de rebus geſtis edocet.ibid.
Ægrè fert moram ibi ſuam.362.
Eius moræ cauſæ.362.363.
Tandem redit in Belgium, & cum alijs ſancit Inducias.375.
Nicolaus de Auria.Vide,Auria Gens.
Nicolaus Catricius Vide,Catricius.
Nicolaus Cardinalis Pelleuæus. Vide, Pelleuæus.
Nicolaus Pila,Pariſienſibus Comitijs à Secretis.p.1.66.
Nicolaus Villaregius.Vide,Villaregius.
Niuernenſis Dux,Ludouicus Gonzaga, bello præfectus ab Henrico.p.1.177.
Æmulus in re bellica Bullonij.178.195.
Dictum acre ad eum,& Sanpaulum.195.
Filium mittit ſubſidio Cameraci.196.
Nuæ Dominus.Vide,Odettus.

NVNCII PONTIFICIS.

Franciſcus Gonzaga in Gallia.p.1.340.

Ca-

Camillus Caietanus in Hiſpania.358.
Coriolanus Garzadorus Coloniæ.383.
Octauius Frangipanius in Belgio.399.p.2.78.
Iulius Spinula Neapoli, & in Germania. p.2. 258.
Vido Bentiuolus in Belgio.339.
Robertus Vbaldinus in Gallia.368.

O

ODettus Lanouius Gallus militat Fœderatis.p.1.394.
Bommelia validè erumpit.ibid.
Propulſatur à Regijs.395.
Oignius, Euſtachius, Vallonum Tribunus.p.2. 45.
Fit Oſtendæ Gubernator.189.
Oliuerius Tempelius ſummus Caſtrorum Præfectus apud Fœderatos.p.2.107.
Tormenti globo occiditur.ibid.
Olmedus, Ferdinandus, Præfectus Hanenſis Præſidij.p.1.158.
Opicius Spinula. Vide, Spinularum Gens.
Oratores Principum in tractatione Pacis.p.2. 312.
Perſuadent Inducias.
Ordines Belgij Catholici iuramentum præſtant Archiducibus.p.2.350.
Eorum literæ ad Regem Hiſpaniæ. 348.
Orticius, Andreas ſtrenuus Miles.409.
Subſidium Rheſam inducit.ibid.
Diligenter loco proſpicit.ibid.
Oruilletij Dominus, Gomeroni Frater uterinus.158.
Suſpectæ Hiſpanis fidei.154.163.
Ambidexter, & verſipellis.160.
Aſtutus, & audax.162.
Eius commentum.163.
Eius cum Gallis conuiuia frequentia. 168.
Negligit Fratrum ſalutem.ibid.
In tumultu ſe abſcondit.169.
Fuga ſibi conſulit.170.
Oſorius, Aluarus, Præfectus Præſidij Feræ.168. 235.
In re militari egregius.235.
Oſſatus Cardinalis, Arnaldus, Internuncius Henrici Regis apud Pontificem.132.
Laudatur à Clemente Octauo, & Cardinalis creatur.135.
Oſſunæ Dux ſaucius in obſidione Rhenobergæ.p.2.294.
Oſtendani ſtrenuè ſe defendunt.58.
Nouas ſemper munitiones obijciunt. 179.

P

PAciottus, Fridericus, Machinator inſignis.p.1.291.
Ambiani ſubſidio mittitur.ibid.
Paciottus, Iſidorus, Antuerpianæ Arcis Architectus.449.
Paciottus, Vido Vbaldus occiditur in obſidione Caleti.249.
Palatinus Rheni Hiſpanis infenſus.381.
Pariſienſis Populus optat Inducias, & Pacem. 83.
Ad omnem motum facilis.102.
Pariſienſis Senatus-conſultum de non eligendis ad Regnum exteris.82.
Pariſienſis Conuentus diſſenſio.63.
Parmenſis Dux, Alexander. Vide, Farneſius.
Paulus Marchio Spinula. Vide, Spinula Gens.
Pegnarandæ Comes, Gaſpar de Bracamonte, & Guzman.p.2.258.
Vir magnæ exiſtimationis.ibid.
Neapolitani Regni Prorex.ibid.
Summis muneribus functus.
Hiſpaniarum Imperij Adminiſter in paucis.
Laudat tres Spinulas Marchiones.
Pelleuçus Cardinalis, Nicolaus, Ordinis Eccleſiaſtici in Gallia Præſes.p.1.52.
Eius oratio tædium affert.ibid.& 66.
Ad mortem uſque infenſus Henrico.108.
Eius verba nouiſſima contra illum. ibid.
Perenottus Comes, Fridericus Campinij Dominus, Granuellani Cardinalis Frater. p.1. 13.
Ærarij præfecturæ reſtitutus.ibid.
Perronius Cardinalis, Iacobus Dauides, Henrici Regis Internuncius cum Pontifice.132.
Ab hoc laudatur, & donatur purpura. 135.
Petrus Cardinalis Aldobrandinus. Vide, Aldobrandinus.
Petrus Erneſtus Mansfeldius. Vide, Mansfeldius.
Petrus Henriquius Fontium Comes. Vide, Fontanus Comes.
Petrus Ianinus Vide, Ianinus.
Petrus Sarmentus Vide, Sarmentus.
Petrus Spinula. Vide, Spinula Gens.
Petrus Toletanus cur legatus in Galliam. p.2.363.
Inter Magnates electus.ibid.
Philippi Secundi Regis Hiſpaniarum

Natura, & mores.

Summo iudicio præditus.p.1.7.227.362.
Cunctator natura ſua, & Nationis.7.362.

Ad quietem, & pacem propenſior, quam ad arma.87.339.362.
In otio negotioſus.362.
Voluptatum abſtinens,& faſtidiens.ibid.
Auctoritatis ſuæ conſeruator.
Grauitate, & maieſtate vultus terrebat aſpicientes.363.

Affectus.

Amor in Belgium, & ſollicitudo de eo.8.11.348.
Quanti illud faceret.11.227.
Quos pro eo ſumptus fecerit.11.
Literis amorem teſtatur.347.
Amor in Filiam Iſabellam.342.348.
Eam promoueri curat ad Galliæ Regnum.14.& ſeq.
Eidem Coniugem deſtinat Erneſtum Archiducem,vel aliquem Galliæ Principem. 68.69.
Amor in Albertum Archiducem ſibi ſimilem.343.
Ei Coniugem dat Iſabellam.347.
Amor in Chriſtophorum de Moura. 343.356.358.
In Comitem Fontanum.343.
Filijs ſub mortem dat monita ſalutaria.359.360.
S. Regis Ludouici monita Filio legi iubet. 360.
Eidem oſtendit flagella Caroli ſui Patris.
Loculum paterno ſimilem ſibi vult parari. 358.

Potentia.

Eius Imperio nullum maius ab Orbe condito.362.
Sol oritur,& occidit in eius ditione.354.
Dat iura duobus Mundis.11.356.
Ab eo pax,& bella pendent.356.

Regimen.

Regnandi artium Magiſter.144.
Idea regnantum.364.
De negotijs conſultat in ſuo Senatu.362.
Per ſe,& per alios Deum conſulit.ibid.
Rectè gubernandi monita relinquit Filio. 360.

Res geſtæ.

De Belgij Gubernatore poſt Farneſium diu deliberat.7.
Sapienter eligit Petrum Erneſtum Mansfeldium.13.
Gemino bello proſpicit.7.
Fontanum Comitem mittit in Belgium: & quare.10.
Literas per eum dat ad Belgas.13.
Carolum Petri Erneſti Filium ſubſidio mittit in Galliam.ibid.
Feriæ Ducem eòdem legat ad electionem Regis.55.
Literas dat ad Comitia Pariſienſia.66.
Erneſtum Archiducem Belgio præficit.77.
Ei extincto ſubrogat Fontanum Comitem. 144.
Poſt hunc Albertum Archiducem.227.
Pacem cum Rege Galliæ ſancit.342.
Iſabellam Filiam deſpondet Alberto.347.
In dotem tribuit Principatum Belgij, & Burgundiæ Comitatum.ibid.
Templum,& Cœnobium ad Eſcuriacum magnificentiſſimè condidit.355.
Eò ſe morti proximum deferri iubet.ibid.

Dicta.

Magnanimum, & liberale ad Leodicenſes. 148.
Moderatum de victoria nauali.363.
Argutum de Claſſis iactura.364.
Humile de ſuis criminibus.355.
Pium de Catholica Fide.361.

Proſpera.

Eius Imperium omnium maximum.362.363.
In Orbe terrarum exiſtimatio.363.
Victoria naualis ad Naupactum.ibid.
Catholicæ Fidei maximus Defenſor habitus.
Pro ea implorabatur eius patrocinium.

Aduerſa.

Tot in Belgio iacturæ,& damna.364.
Tot detrimenta in Indijs.ibid.
Claſſis in Angliam peſſumdata.ibid.
Quatuor Vxorum obitus.
Vix unus Filius ſuperſtes.
Vitæ ſcena quaſi verſatilis.

Virtutes præcipuæ.

Pietas.

Petit à Deo vacuitatem dolorum prope mortem,ut ipſi vacet:& impetrat.361.
Quotidie ſibi fieri iubet ſolemne Sacrum.ibidem.
Peccata totius vitæ per tres dies confitetur. 356.
Conſcientiam confeſſione purgat ferè quotidie.ibid.
Totum ſe tradit arbitrio Confeſſarij.ibid.

S.

S.Euchariſtia ſæpe reficitur.357.
Pij ſenſus in Chriſtum,& B.eius Matrem.356.
Sacras imagines, & Sanctorum reliquias colit.ibid.
Pios libros ſibi legi iubet aſſiduè.357.
Sermones ſalutares audit indefeſſus, vel poſt deliquium.ibid.
A Pontificis Nuncio,atque à Pontifice indulgentiam,& benedictionem poſcit. 358.359.
Ad extremam unctionem minuta diligentia ſe præparat.359.
Dolet,eam ſe numquam dari vidiſſe.
Summa in ea voluptas.
Hæreticis ſemper inimicus.232.

Prudentia.

Philippus Prudens paſſim appellatus.363.
Rerum æquiſſimus æſtimator.362.
Principem Auraicum ſcitè remittit in Belgium.231.
In Filiæ Coniugio Senatum conſulit.343.
Conditiones ei ſapienter appoſitæ.347.

Iuſtitia.

Nihil contra eam peccauit ſciens.363.
Officia contulit meritis,non gratiæ.ibid.
Leodicenſibus reddit omnia recuperata.148.

Beneficentia.

Galliæ Fœderatos iuuat Belgicis armis.9.10.14.
Comitia fieri ſuadet.19.65.
Belgij Fœderatis permittit Hiſpana,& Luſitana commercia.152.
Philippum Auraicum ornat aurei Velleris torque.227.
Seminarium Puerorum condit,ac dotat. 361.

Magnanimitas.

Loci mutatione mortem accelerare non timet.355.
Mortis admonitu non turbatur.ibid.
Admonenti magis blanditur.356.
Mortem ſuam optari libenter audit.357.
Loculum ſibi paratum videre vult.358.

Patientia.

Orationes nimis prolixas audiuit.363.
Longam, & moleſtam ægrotationem paſſus. 354.
Magnis,& acerbis doloribus cruciatus.355.
Biennio non potuit inſiſtere pedibus.354.
Hydrope etiam laborauit.ibid.
Diebus 53.immotus iacuit.355.
Tolerantiam eius Aulici mirabantur.

Mors.

De ea fuſa narratio.354.& ſeq.
Quam certis auctoribus nixa.364.
Quam congruens Hiſtoriæ de bello Belgico. 354.
Admirabili tranquillitate moritur.361.362.
Eo tempore,quo pro eo canitur Sacrum.
Quo ætatis,& regni anno.362.

Laudes.

A Clemente Octauo in Conſiſtorio laudatur. 362.
Ab eodem dicitur maximus Fidei Defenſor. ibid.
A Mænio Duce eodem titulo inſignitur. 21.
Æreus murus pro Populo Dei vocatur. 362.

Philippus Tertius Hiſpaniarum Rex, Secundi Filius Margaritam Auſtriacam Vxorem ducit.p.1.353.
Equitis ſpecie Sponſam inuiſit.413.414.
Nuptias celebrat in Templo maximo Valentiæ.415.
Velleris aurei torque ornat Albertum, & Principem de Auria.ibid.
Non abdicat Imperium Belgij ante, quam prolem habeant Archiduces.420.
Suis triremibus aliquot præficit Fridericum Spinulam.p.2.5.56.
Laudat Ambroſium Marchionem Spinulam.56.57.202.203.
Præficit eum Copijs in Belgium ducendis.57.
Auguratur eidem victoriam Oſtendanam.137.
Inſtruit eum in ſcriptis.203.
Pacis,aut Induciarum curam commendat.204.312.
Eius pietas,& clementia.338.
Religionem Catholicam præfert utilitati,& exiſtimationi.ibid.
Refellit à Fœderatis obiecta ſuo chirographo.339.
Vitam offert pro Fide Catholica.366.
Paci præhabet longas Inducias.367.
Philippi Quarti ortus celebratur.p.2.207.
Marchionis Ambroſij domum, & menſam ſua præſentia cohoneſtat.258.
Philippus Princeps Auraicus. Vide, Auraicus Princeps.
Philippus Cardinalis Sega.Vide,Sega.
Philippus Comes Hoenloius.Vide,Hoenloius.
Philippus Maſius.Vide,Maſius.
Philippus Spinula.Vide,Spinula Gens.
Piſanij Marchio ab Henrico Rege legatur ad

Pontificem. parte 1. pagina 84.
Polyxena Grimalda, Salernitani Principis Filia, Marchionis Ambroſij, & Friderici Mater. p. 2. 3. 242.
Pompeius Iuſtinianus. Vide, Iuſtinianus.
Pompeius Targonus. Vide, Targonus.
Pomponius Belleuræus. Vide, Belleuræus.
Pontifex Maximus, Pater, atque Arbiter generis Chriſtiani. p. 1. 338.

PONTIFICES MAXIMI.

Sixtus Quintus. p. 1. 144.
Clemens Octauus. Vide, Clemens.
Leo Vndecimus. 135.
Vrbanus Octauus. 6.
Alexander Septimus. p. 2. 258.
Pontificis Legatus magnæ auctoritatis. p. 1. 64.
Portocarrerus, Ferdinandus Tellius Dorlani Gubernatorem occidit. p. 1. 186.
Eius virtus in expugnatione Dorlani. 187.
Fit eiuſdem Vrbis Gubernator. 187. 281.
Statura puſillus. 282.
Viuidi, & ſagacis ingenij. ibid.
Ambianenſis viduæ coniugium poſcit.
Ei ſuadetur interceptio Ambiani.
Eius diligentia in ea paranda. 283. 284.
Ambianum intercipit. 285. 286.
Ambianenſes prudenter exarmat. 287.
Eius diligentia in Vrbis defenſione. 289.
Ambiani ſuburbia incendit. 291.
Coniuratos punit. 296.
Eius literæ ad Archiducem. 302.
Subſidium ab eodem enixè petit. 302. 304.
Eo viuente Ambianum inexpugnabile. 302. 306.
In ipſius defenſione occiditur. 306.
Ibidem cum elogio ſepelitur. ibid.
Id intactum in deditione Vrbis. 323.
Portocarrerus, Petrus Fontani conſanguineus à Seditioſis occiditur. 127.
Principes ad bellum Belgicum profecti. p. 2. 205. 206.
In exercitu Mauritij ad Neoportum. 15.
Albertum Archiducem comitati. p. 1. 353. 354.
Galli Competitores coniugij Iſabellæ. 69.
Competitores Regni Galliæ. 14.
Principum Oratores, & Legati in tractatione Pacis Belgicæ. p. 2. 312. 326.
Proditor Gertrudisbergæ. p. 1. 45.
Abditus deprehenditur. 46.
Proditores ſuſpenſi. ibid.
Proditor literarum honoratur à Mauritio. 95.
Puella Hiſpana militans in Oſtendæ obſidione occiditur. parte 2. pagina 59.
Puteanus, Erycius, alter Lipſius. 254.
Scribere optat res geſtas à Spinula Marchione. ibid.
De hoc literas ad eum dat. ibid.

Q

QVirinus Spinula. Vide, Spinula Gens.

R

RAmirus de Guzman Rheſæ Gubernator. p. 1. 407.
Subſidia petit à Mendozza. 408.
Raphael de Turri, Pompeij Iuſtiniani Socer. p. 2. 133.
Varijs legationibus functus, ibid.
Libris editis clarus. ibid.

REGES.

Angliæ Iacobus. p. 2. 91.
Galliæ Henricus Secundus. p. 1. 14.
Henricus Tertius. 15. 70.
Henricus Quartus. Vide, Henricus Rex.
Hiſpaniæ Philippus Secundus. Vide, Philippus Secundus.
Philippus Tertius. Vide, Philippus Tertius.
Philippus Quartus. p. 2. 207.

REGINÆ.

Angliæ Eliſabetha. Vide, Eliſabetha.
Galliæ Catharina p. 1. 130.
Hiſpaniæ Margarita, Vide, Margarita.

Reginaldus Belnenſis, Archiepiſcopus Bituricenſis. p. 1. 70.
Henrici mutationem euulgat. ibid.
Eum Eccleſiæ reconciliat in Gallia. 85.
Renteij Marchio cæditur ad Catſandam. p. 2. 175.
Retelenſis Dux, Carolus Gonzaga, Filius Niuernenſis. p. 1. 196.
Mittitur ſubſidio Cameraci. & quare. ibidem.
Plura obſtacula ſuperat. 197.
Reuolius, Ludouicus, Henrico Regiâ ſecretis. 70.
Rhò, Hieronymus in prælio Neoportuenſi captiuus. p. 2. 20.
Mediolanenſis Patritius. ibid.
Iuuenis ſub Aualo it ad bellum Belgicum.

Cen-

Centurio factus, prope Syluam-Ducis vulneratur.
Tribunus, Oſtendæ, & Rhenobergę ſtrenuè agit.
A Spinula Marchione magni æſtimatus.
In Italia Tribunus in obſidione Aſtenſi Hoſtes vincit.21.
In Vercellenſi arcet ſubſidia.
A Parmenſi Duce ſupremus Caſtrorum Præfectus creatur.
Felini Comes cum Poſteris renunciatur.
In Hiſpaniam accitur ab Rege Philippo Quarto.
Fontis Rabiæ Vrbem obſidione liberat.
Arcem Diui Sebaſtiani communit.
Nominatur ab Rege belli Conſiliarius, & Marchio.
Septem vitæ poſtremos annos agit cum Monachis Oliuetanis.
Ria, Marcus. Vide, Varambonius.
Richardotus, Ioannes, Regij Senatus Belgici Præſes.339.
Electus ad tractationem pacis Hiſpaniæ, & Galliæ.340.
Orationem habet in Conuentu Bruxellenſi.350.
Eligitur Delegatus Catholicorum ad tractationem pacis Belgicæ.p.2.351.
Eius laus.ibid.
Riua, Ioannes fit Caleti Gubernator.p.1.253.
Ei datur ab Alberto cura obſidionis Oſtendæ.p.2.60.
Eam urget ſedulò.112.113.
Robertus Ronſoij Dominus, Præfectus Arcis Dorlanenſis.p.1.175.
Rodericus Cardinalis de Caſtro Reges Hiſpaniæ Sponſos excipit in Templo.455.
Rodulphus Secundus Imperator iubet Hiſpanicum Exercitum excedere ditione Imperij.381.
Eius Edictum contra Exercitum Principum Germaniæ.412.
Legationem mittit ad Archiduces. 430.
Gratulatur eis Belgij principatum. ibid.
Poſtulat uſurpata loca reſtitui.
Vrget tractationem pacis cum Fœderatis.431.
Eius legatio ad eoſdem.ibid.
Queritur de ipſis per literas.p.2.343.344.
Ad eas reſponſio Fęderatorum.344.345.
Roſnæus, Chriſtianus Sauinius Roſnæ Dominus à Gallis tranſit ad Hiſpanos.p.1.154.
Summus fit Caſtrorum Præfectus. 153. 176.
Sagax in rebus bellicis.176.240.& ſeq.
Ei tribuitur non perfecta victoria Dorlanenſis.182.
Callidus Arcium Gallicarum.239.
Caleti anſas repentè capit.243.
Eius virtus in ea expugnatione.249.
Eius conſilia ſequitur Albertus.251.
Strenuitas in Hulſti obſidione.265.266.
Ibidem ſcribens tormenti globo occiditur.268.
Ei debentur plures Hiſpanorum victoriæ.ibid.
Eius Patria, Familia, inſtitutio.ibid.
Alenconium Ducem ſequutus.
Fœderatis Galliæ valde utilis.269.
In bellicis, & politicis rebus egregius. ibid.
Lutetiæ, & Rhotomago liberandis profuit.
Hiſpani Regis optimus Adminiſter.
Linguas Europæ præcipuas callebat.
In Militum imperio inſignis.
Eiſdem gratiſſimus.
Aliæ ipſius virtutes.
Vitia ei tributa à Gallo Scriptore.
Eius mors Hiſpanis acerba.
Honores ei exhibiti ab Alberto Archiduce.
Liberalitas eiuſdem in illius Vxorem.
Roſnæi Filius, Carolus Sauinius, Iuuenis magnæ expectationis.p.2.103.
Cæditur in Hocſtratano prælio.ibid.
Rotundus, Fridericus Gomeroni Equiſo. p.1. 162.
De Oruillerio ſuſpicionem mouet. ibid.
Commentum ad occidendos Arcis Cuſtodes.169.
A Gallis vulneratur.ibid.

S

SAbaudiæ Ducis ius in Regnum Galliæ. p.1.14.
Controuerſia de Salutijs reijcitur ad Summum Pontificem.341.
Sacchinus, Camillus Italus, Arcis Mutilianæ in Cliuia conditor.329.
Eius inſcriptio.ibid.
Meurſæ Gubernator ſub Farneſio.
Sacerdotem ſacrificantem bombardæ globus non tangit.p.2.106.
Sacerdotem concionantem Veſalienſes capiunt, & includunt.405.
Sacerdotes duo Societatis Ieſu apud eos multa paſſi.ibid.
Sacrilegi pœnas luunt.193.
Sangeorgius, Vido Aldobrandinus S.Georgij Comes, Inſubricæ Legionis Tribunus. p.2. 216.
Egregiè ſe gerit in obſidione Vachtendonchæ.248.
Seditioſos eius Præſidij compeſcit. 264.
Eius virtus in obſidione Grollæ.280.
San-

Sangrius, Franciſcus, ſeu Ceccus de Sangro, nobilis Neapolitanus.p.1.119.
Præfectus Italis Hani Præſidiarijs.158.
Belgici belli peritus.ibid.
De Oruillerio ſuſpectò inquirit.163.
Hanenſem Vrbem communit.ibid.
Magnanimum reſponſum de deditione. 163.
Vulneratur in Hani defenſione.165.
Incendio repellit Hoſtes.ibid.
Obſes Oruillerio datur.166.
Captiuus cum Socijs liberatur.170.
Vitæ periculum ſubit.ibid.
Sandouallius,Franciſcus. Vide,Lermæ Dux.
Sandouallius, Iacobus Deniæ Marchio mittitur ab Rege ad Reginam Sponſam.413.
Sanlucius,Franciſcus Spinçus primus ex Henricianis Lutetiam ingreditur.106.
Præſtans in armis.235.
Sanpaulus, ſiue Sancti Pauli Comes Picardiæ Gubernator.283.
Ambianum interceptum deſerit.286.
Santomangus, Fabritius ſuperat Gallorum Præſidium.319.
Occiditur in conflictu Brochæ.p.2.241.
Sarmentus, Petrus, Hiſpanorum Tribunus. 215.
Cum Hollandorum Claſſe acriter pugnat.ibid.
Ab ea victus recedit in Angliam.ibid.
Ex Anglia Belgium petit,ac tenet.255.
Saxoniæ inferioris Dux Mauritius S. Andreæ Arcem perluſtrat.p.1.399.
Periculum vitæ ſubit.ibid.
Schetſius,Antonius. Vide,Grobbendonchius.
Schombergius,Gaſpar,Nantolij Comes.70.
Vrget reconciliationem Henrici. 83.84.
Scriptores ambitioſi ſcribendi res geſtas Spinulæ Marchionis.p.2.254.
Scriptores Artis bellicæ, qui militarunt in bello Belgico.p.1.6.
Scriptores belli Belgici, qui in eo militarunt.
Antonius Carnerus Quæſtor.
Carolus Colonna.179.315.
Franciſcus Verdugus.58.
Pompeius Iuſtinianus.p.2.132.
Scriptores de Inducijs Belgicis.312.
De Oſtendæ obſidione.182.
Eorum aliquot teſtimonia.ibid.
Seditioſi audent Bruxellas obequitare. p.1. 125.
Transfugiunt ad Fœderatos.p.2.298.
Regionem depopulantur.p.1.72.73.
Rigidè puniuntur ab Alberto. p.2.304. 307.
Eorum miſeriæ.308.
Sega Cardinalis, Philippus, Legatus Pontificis in Gallia.p.1.19.
Propenſus Hiſpanis.49.
Infenſus Henrico Regi.50.
Cum eo colloqui renuit.108.
Monetur à Clemente Octauo.49.
Seneſcallus, Colaſius, Feræ Gubernator. 355.
Simon Luppiæ Comes Veſtphaliæ Præfectus, Germanici Exercitus Dux.p.1.403.
Sinibaldus de Auria Nicolai Pater.p.2.242.
Societatis Ieſu Sacerdos ad Sluſam ſaucius, & captiuus.266.
Eius dictum de crudelitate.ibid.
Societatis Ieſu Sacerdos Veſaliæ laborat pro Catholica Fide.p.1.385.
Solmenſis Comes, Georgius Berardus, ſiue Euerardus.p.1.73.
Vaſiam terram in Flandria vaſtat.74.
Soltæ Comes Cataphractorum Ductor. 314.
Eius Equites profligantur à Fœderatis. p.2.216.
Grollæ præficitur.282.
Spinularum Gentis nobilitas.p.2.3.
Familia vetus, & illuſtris dicitur ab Hiſtoricis Fœderatorum.p.2.350.
Inter potentiores Italiæ ſtirpes celebrata in Hiſtorijs.260.
Dominata in Vrbibus præcipuis Hetruriæ,Inſubriæque.259.
Claſſium,& maris imperio nobilis.
Militari gloria, & victorijs inclyta. 128. 129.199.
Principum affinitatibus præclara.259.
Eis complexa Imperium Orientis,& Occidentis.ibid.
Sex Cardinalibus illuſtrata.3.
Ardens in Hiſpani Regis obſequijs.56.
Spinula Cardinalis, Auguſtinus Marchionis Ambroſij Filius.204.
Honorarius Ephebus Reginæ Hiſpaniarum,vulgò Meninus.
Archiepiſcopus Compoſtellanus, poſtea Hiſpalenſis.
Virtutibus, & bonis operibus conſpicuus.
Spinula Cardinalis, Iulius Archiepiſcopus Laodicenus.
Nuncius Pontificius Neapoli, & in Aula Cæſarea.
De Apoſtolica Sede optimè meritus.
Ab Alexandro Septimo promotus ad purpuram.
Spinulæ affinitatibus Principum illuſtres. p.2. 259.
Argentina Vxor Theodori Filij Græcorum Imperatoris.ibid.
Opicius eius Pater, Vir magni nominis.
Opicius alter Gener Antiochiæ Principis,Filij Friderici Secundi Imperatoris.
Iolanta, ſeu Violantis Argentinæ Filia, nupta Aymoni,ſiue Amedęo Sabaudię Comiti,

Vber-

INDEX PERSONARVM.

Vbertus Socer Luchini Viceecomitis, Galliæ Ciſalpinæ penè totius Domini.
Catharina Vberti Filia,Luchini Vxor.
Catharina altera Luchini Filia, Coniux Franciſci Secundi Eſtenſis, Principis Mutinenſis.
Spinulæ armis inſignes.
Ambroſius Marchio,Genuenſis Achilles. p.1.5.p.2.109.
Hercules Ligur.p.1.5.
Theſeo maior.6.

Ortus, & educatio.

Natus anno Chriſti 1569.p.2.3.
Eius Pater Philippus Venafri Marchio.ibid.
Mater Polyxena Grimalda Salernitani Principis Filia.
Bellicis,& Equeſtribus artibus inſtructus.
Mathematicis Mechanicis eruditus.
Machinas bellicas inueniſſe dictus.
Hiſtoriæ de bello Belgico ſtudioſus.4.
Eius belli notitiam quærit.ibid.

Natura, & mores.

Sagax,& prudens.120.
Obſequioſus in Albertum Archiducem. 121. 125.
Rerum,quàm verborum amantior.123.
Animi generoſi,ſed cauti.124.
Militaris gloriæ cupidus.125.130.
Alexandri Farneſij æmulator.126.
Periculorum contemptor.169.
Recuſat armorum imperium alteri ſubiectum.198.
Eius vigilantia, & minuta diligentia 208.212.
Rei geſtæ gloriam à ſe reijcit in alios. 211. 253.
Ideo gratiſſimus Hiſpanis.ibid.
Veritatis amicus ab eis dictus.
Cauet,nè amici Populi offendantur.22[illegible].
Multum defert alieno conſilio.225.238.
Suarum laudum parciſſimus.228.
Magnificus,& ſplendidus etiam in terra hoſtili.354.
Humanus erga omnes.ibid.

Itinera.

Ex Italia Exercitum deducit in Belgium. 64.
Oſtenda capta petit Hiſpaniam.193.
Redit in Belgium cum ſummo armorum imperio.206.
Iterum adit Aulam Hiſpanicam.258.
In reditu Genuam reuiſit.259.
Ad Rhenum cum Exercitu proficiſcitur. 269.
Hollandiam petit cum alijs Catholicis Delegatis.352.

Res geſtæ.

Copias florentes in Italia cogit.60.
Conſolatur literis Fridericum Fratrem.82.
Offert ſuam operam Regi pro Friderico mortuo.99.
Oſtendanæ obſidionis imperium accipit.130.
In eam curam ſedulus incumbit.131.152.
Communi periculo ſubuenit, ſui negligens. 169.
Conuiuio excipit victos Hoſtes.181.
Archiduces colit in Oſtendæ ruinis.187.
Docet peracta in expugnatione.187.188.
Specimen præbet operum militarium.188.
Morte damnat acceleratam deditionem.212.
Recuſat munera Principum.223.
Cum Meurſenſibus conuenit.250.
Captat occaſionem tractandæ Pacis, aut Induciarum.313.
Multas, & magnas ſuperat difficultates. 334.
Eius,& Mauritij congreſſus memorabilis.352.
Similis antiquo Scipionis, & Annibalis.ibid.
Regale conuiuium inſtruit Mauritio, & alijs, 353.
Congreditur Antuerpiæ cum Fœderatorum Delegatis.374.
Duodecim annorum Inducias ſancit.375.

Prudentia Militaris.

Italorum Tribunus à Rege declaratur.57.
In ſtipendijs promptus,& liberalis.60.
Ad eum Milites affatim confluunt.61.
Ex ijs fit optimus delectus.ibid.
Mirus ordo in itinere.64.222.
Edicta pro militari diſciplina.65.
Merces reducentibus fugitiuos.ibid.
Exercitus eius omnibus abundat.67.
Cum Friderico Fratre de bello conſultat. 82.
Ambitio ſub eis militandi 93.
Statum obſidionis Oſtendæ cognoſcit per ſe, & per alios.132.
Eius diligentia Hiſtorijs celebrata.132.
Numquam ſimilis viſa.ibid.
Hoſti Mauritio formidata.133.
Sluſæ defenſionem primò detrectat.171.
Mox accipit cum Socijs.172.
Repugnat Oſtendæ obſidioni ſoluendæ. 177.
Quaſi anima Exercitus ubique eſt. 178.
Amatus à Militibus,quia liberalis.ibid.
Laudat ſtrenuos Archiducibus.188.
Commoda,& præmia eiſdem impetrat. 189. 251.
Expeditioni in Friſiam varia loca prætexit. 206.
Eius vigilantia in omnibus.208.209.212.
Saſſiam Arcem defendit à Mauritio.212.
Principes Viros arcet à periculis.213.
Dat mandata bellica Buquoio.216.217.

Eius

Eius rigor in militari diſciplina.221.
Prouidentia in alimentis Exercitus.221.
Præuenire Hoſtem ſtudet.224.
Quod eum feciſſe fatetur Mauritius. 228.
Lingam validiùs munit.229.
Stratagema ad pugnam dirimendam.243.
Eius apparatus belli timetur ab Hoſtibus. 267.
Sedulitas in obſidione Grollæ.279.
In bellico Senatu perſuadet obſidionem Rhenobergæ.281.
Eius progreſſus Mauritius admiratur.288.
Grollam ab eo obſeſſam ſtrenuè defendit.300.
Stratagema ad animandos Obſeſſos.ibid.
Celeritas in ſubueniendo.301.
Eius,& Militum alacritas.302.
Mauritium ſubmouet obſidione.ibid.
Seditioſos componit.307.
Conſilia de ceſſatione armorum Hiſpano Regi proponit.327.328.

Obſidiones.

Oſtendæ poſtremis menſibus.
Solus ad eam idoneus dicitur ab Archiduce. 130.
Oldenſaliæ biduana.223.Lingæ.224.
Vachtendonchæ per Buquoium.238.
Cracoui per eumdem.248.
Lochemij per Borgiam.270.
Grollæ nouemdialis 278.
Rhenobergæ.284.& ſeq.

Prælia.

Ad Sluſam.175.
Ad Brocham.239.& ſeq.

Victoriæ.

De Oſtenda memorabilis.183.& ſeq.
De Antuerpia ſeruata.211.
De Arce Saſſia defenſa 213.
De Oldenſalia.224.
De Linga expugnata.227.228.
De Mauritio ad Brocham.244.
De Vachtendoncha.248.
De Cracouo.249.
De Lochemio.271. Grolla.278. Rhenoberga. 296.
De Grolla defenſa.302.
De eius victorijs ſenſus Catholicorum,& Fœderatorum.257.

Aduerſa.

Repentina eius felicitas inuidiæ obnoxia.198.
Eidem temere obiecta.232.
In reditu ad Belgium ægrotat.260.
Controuerſiæ cum Suatio.139.
Cum Velaſco.151.
Periculum captiuitatis.284.
Querelæ de eo in Hiſpania.228.
Miſſus alius ad tractationem pacis.229.
Filij mors adhuc pueri.354.

Dicta.

Reſponſum ſolers ad Regem Galliæ.216.
Lepidum dictum de Gallis.296.
Verba officioſa cum Mauritio.353.

Virtutes.

Offert ſuam operam Hiſpano Regi pro Friderico Fratre mortuo.99.
Obſequium in Albertum Archiducem. 121. 125.
Alexandri Farneſij æmulator.126.
Prudens ad calumnias euitandas.151.
Condonat publico bono diſſidia.157.
Periculo ſuo communi ſubuenit.169.
Eius magnanimitas,& induſtria.ibid.
Perfugium eſt Archiducis.170.
Charitas,& benignitas in Milites.176.
Inclytus Mauritij æmulator.180.
Conuiuio excipit Hoſtes victos.181.
Clementia in victos.249.
Iuſtitia in deſertores.ibid.
Studium Catholicæ Religionis propagandæ. 255.
Noſocomium aperit ſaucijs Militibus.293.

Honores.

Præficitur Oſtendanæ obſidioni.119.130.
Ductor ante,quàm Miles.ibid.
Tyro Veteranis imperans.ibid.
Eius exiſtimatio apud Archiducem. 119. 171. 216.
Ingens gloria ex capta Oſtenda.185.
Maximis Ducibus æquiparatus.182.186.
Ei gratiæ aguntur ab Archiducibus. 187.
Ab Rege Galliæ honorificè excipitur. 193. 216.
Regia menſa,& munere cumulatur.194.
In Aula Hiſpanica magnis honoribus afficitur.ibid.
Ad eius domum concurſus ſalutantium. ibid.
Ab Aulæ Proceribus, & Magnatibus, & Principum Oratoribus inuiſitur.195.
Ab Hiſpano Rege benigniſſimè excipitur.195.
Datur ei armorum imperium ſoli Archiduci ſubiectum.202.
Et abſoluta adminiſtratio Regiæ pecuniæ. ibid.
Marchionis titulus ipſi, & Poſteris confirmatus.204.

Com-

Communis Belgij Catholici lætitia ex eius reditu.206.
Aurei Velleris Eques ab Archiduce declaratur.ibid.
Ob Antuerpiam ſeruatam ei Rex ipſe gratulatur.211.
Res ab eo geſtæ digne cenſentur hiſtoria.253.360.
Eam ambiunt magni Scriptores.254.
Iuſto Lipſio demandata.ibid.
Genuam reuiſens magnis plauſibus excipitur.259.
Philippus Quartus in Hiſpania eius domum, & menſam præſentia cohoneſtat.258.
Delegatorum primus eligitur ad tractationem pacis Belgicæ.349.
Honores ei exhibiti per Vrbes Fœderatorum.353.
Ad eum videndum concurſus.ibid.& 354.
Mauritius it illi obuiam.
Inuiſitur à Legatis Regum,& Principum.353.

Laudes.

Vrbanus Octauus vocat eum Artis bellicæ Magiſtrum.p.1.6.
Philippus Tertius laudat eius bellicam virtutem,integritatem,diligentiam.p.2.202.
Henricus Quartus magno in pretio habendum dicit ab Rege Hiſpano.194.
Albertus Archidux in priuatis,& publicis ſermonibus eum laudat.120.
Iſabella extollit eius ardorem in Regis obſequio.196.
Lermæ Dux valde mereri aſſerit Regiam beneuolentiam.195.
Mauritius Comes nihil in bello ſe magis timere dicit,quàm eius diligentiam.233.
Ab Hiſtoricis appellatur,Vir omnibus naturę donis cumulatus.119.
Auguſtinus Spinula Florentium,& Sauonam Reipublicæ recuperat.129.
Aurelius Friderici Locum-tenens in Belgio. 55.56.
Regiarum triremium curam eo abſente gerit.ibid.
Succedit eo extincto in Claſſis imperio.
Eius diligentia in Hoſtibus arcendis. 146.
Franciſcus Patriæ,& Caietæ liberator.118.
Fridericus, Marchionis Ambroſij minor Frater.p.2.3.

Ortus, & educatio.

Natus anno 1571.p.2.3.
Literarum ſtudijs addicitur.4.
Salmanticæ dat eis operam.ibid.
Militia præſertim nauali Genuæ inſtruitur.

Natura, & mores.

Procliuior ad arma,quàm ad literas.4.
Animoſus,& pronus ad iram.98.
Simulandi,ac diſſimulandi neſcius ibid.& 118.
Bellicis artibus,quàm aulicis aptior.98.

Itinera.

In Hiſpaniam ad doctrinas comparandas. 4.
Genuam redit cum Auguſtino Patruo.ibid.
Ad bellum Belgicum proficiſcitur.
Ad Gallicam expeditionem cum Farneſio.
Aulam Hiſpanicam adit.5.
Genuam reuertitur. ibid.
In Hiſpaniam ab Rege reuocatur.
Cum 8.triremibus Regijs Belgium repetit.
Rurſus in Hiſpaniam vocatus ab Rege.55.
Genuam reuerſus iterum in Hiſpaniam.60.
Nauigationis eius ex Hiſpania in Belgium deſcriptio.80.

Res geſtæ.

Voluntarius Miles in Belgio ſub varijs eius Gubernatoribus.4.
A Farneſio Comes additur Filio Raynutio: ibid.
Farneſium ſequitur in expeditione Rhotomagenſi.
Conſilium Philippo Secundo proponit contra Hollandos.5.
Quatuor ab eo triremes impetrat.ibid.
Decem à Philippo Tertio.
Cum octo Sluſam appellit.
Eis magnum damnum affert Hollandis. p.1. 434.p.2.5.26.
Cum Ambroſio Fratre Genuæ de rebus gerendis agit.57.
In ſua Claſſe conſpirationem detegit, & punit.80.

Prudentia militaris,& nautica.

Primus induxit triremes in mare Belgicum 24.
Ab eo didicerunt Hollandi eas adhibere. 29.
Eius conſilium de Anglia inuadenda.
Regijs triremibus præficitur.56.
Solis armis Hiſpanicis utendum ſuadet Anglis Catholicis.92.
Pagum Zelandiæ incendere,aut eam vaſtare ſtatuit.96.

Prælia.

Ad Blancobergam cum Pręſidiaria naue Hollandorum.6.
Cum Claſſe Anglica in ora Luſitaniæ.79.

Cum Hollandica inter Flandriam, & Zelandiam.96.& ſeq.
Huius prælij, Friderico poſtremi, vis, & magnitudo.97.

Victoriæ.

Naues Hollandorum ferme 20.ſuperat.6.
Eorumdem triremem capit.

Aduerſa.

In Rhotomagenſi expeditione Farneſij vulneratur in fronte.4.
Queritur de ſua mora in Hiſpania.61.
Parum adiuuatur ab Archiduce.63.64.
Claſſis eius in Angliæ naues incidit.78.
In pugna cum eis duas naues amittit.79.
A bombarda petraria ictus cæditur.98.
Vulneribus 27.ſaucius.ibid.

Mors.

Præſagire videtur ſuam mortem.95.
De eius periculo præmonetur.ibid.
De eadem narrationes.98.
Ex ea lætitia Fœderatorum.99.
Ideo numiſmata cuſa.ibid.
Eiuſdem mortis luctus in Hiſpania.

Virtutes.

Fidus in arcanis Regijs celandis.62.63.
Studioſus obſequij Diuini, & Regij. 64.65.
Exiſtimationi ſuæ præfert Regis iuſſa.79.
Mortis periculum negligit, ut obediat Archiduci.95.
Sacra Confeſſione, & Communione ſe munit ante prælium.
Catholicæ Fidei Defenſor acerrimus.99.
Eius pia verba nouiſſima.98.

Honores.

Ab Hiſpano Rege commendatur Alberto.56. 85.
Eius Patroni tres apud Regem.64.
Ab eodem fit Dux S.Seuerinę in Regno Neapolitano.83.
Donatur Serualle in Inſubria.ibid.
Laudatur in Regijs literis patentibus.
Eius exiſtimatio in Aula Hiſpanica.98.
Gaſpar Spinula, Vrbium expugnator.128.
Galto Bruayi, ſeu Bruaci Comes, ortu Siculus, origine Genuenſis.p.1.215.
In comitatu Archiducis Alberti.p.2.108.
Marchionem Malaſpinam Mauritij Captiuum inuiſit.ibid.
Honorificè excipitur à Mauritio.
In conuiuio cum eo habet colloquium.
Hortenſius, captiuus in carcere Londinienſi. 85.
Commendat ſe per literas Friderico. ibid.
Pro eo contributa à Spinulis pecunia.
Lanfrancus, Septæ Defenſor.128.
Paulus Marchio, Philippi Filius, Ambroſij Nepos.354.
Hiſpani Regis Orator apud Cæſarem. ibid.
Auum imitatur in magnificentia, & ſplendore in Aula Cæſarea.
Petrus, aliquot Inſulis potitur.128.
Philippus Marchio, Ambroſij Filius, Parente dignus.98.
Iuuenis magnæ ſpei.204.
Hæres paternæ virtutis, & gloriæ.ibid.
Eligitur honorarius Reginæ Hiſpaniarum Ephebus, vulgò Meninus.
Eius dictum de Auria Familia.243.
Quirinus Caluij Defenſor.128.
Thomas victorias, & ſpolia refert.ibid.
Vido Ptolemaidem capit.129.
Zacharias Corſicam recuperat.ibid.

Stirumbius, Ioannes Limburgenſis Comes, Grollæ Gubernator.p.1.331.
Diligens in ea munienda.ibid.
Sueſſanus, ſiue Sinueſſanus Dux, Hiſpani Regis Orator apud Pontificem.132.
Cum eo ſolerter agit Clemens Pontifex.ibid.
Sueſſionum Comes, Carolus ambit coniugium Iſabellæ Infantis.69.
Summæ-Ripæ Comes, Carolus Emmanuel Mænij Ducis Filius 112.
Humaniter tractatur ab Henrico Rege. 130.
Syluaducenſes Præſidium recuſant. 47.p.2. 109.
Sunt Deo, & Regi fideles.p.1.51.

T

TArgonus, Pompeius Romanus, Mathematicus, & Machinator inſignis.p.2.115.
Pollicetur Archiduci machinas ad impedienda Oſtendæ ſubſidia.ibid.
Eius machina parum utilis.116.
Aliæ eiuſdem machinæ.116.131.133.
Felix initio earum ſucceſſus.117.
Infelix machinæ maioris.ibid.
Ea caſtellum, ſeu turris Babilonica vocata.
Pontem fabricat, dictum tardum, & Tartareum.134.
Eiuſdem exitus infelix.
Ipſius pontes in obſidione Lingæ.226.
Alius

Alius pons è tela in obſidione Grollæ. 279.
Taxius, Ioannes Baptiſta, S. Iacobi Eques Hiſpani Regis Adminiſter. p. 1. 50.
Mænio reconciliat Hiſpanos. 56.
Delegatus ad tractationem pacis Hiſpaniæ, & Galliæ. 340.
Tellius, Ferdinandus. Vide, Portocarrerus.
Tempelius, ſiue Templeus, Oliuerius, ſummus Caſtrorum Præfectus apud Fœderatos. p. 2. 107.
A Syluaducenſibus tormenti globo cæditur. ibid.
Tetralius, Ludouicus Moneſterius Terraliæ Dominus, Pyloclaſtrorum Machinator. 261.
Infelix in locis intercipiendis. 264.
Sluſa potiri fruſtra tentat. ibid.
Et Berga ad Zomam. 229.
Theodorus Douza. Vide, Verduſius.
Theodorus Palçologus, Filius Andronici Græcorum Imperatoris. 259.
Sponſam eligit Argentinam Spinulam. ibid.
Ab Opicio Socero iuuatur in Marchionatu Montis-ferrati.
Thomas Arundeliæ Comes. Vide, Arundeliæ.
Thomas Fillerius. Vide, Fillerius.
Tislingus Germanorum Tribunus. p. 1. 262.
Strenuus in Hulſti obſidione. 264.
In eadem occiditur. ibid.
Toletanus, Petrus cur ab Hiſpano Regę miſſus in Galliam. p. 2. 363.
Inter Magnates cooptatus. ibid.
Quæ petierit ab Rege Galliæ. 368.
Quid reſponſum ab eo. ibid.
Toletus Cardinalis, Franciſcus impensè fauet Henrico Regi. p. 1. 133.
Treuici Marchio ſaucius in obſidione Hulſti. 269.
Triuultiæ Gentis nobiliſſimæ Viri armis inſignes. p. 2. 245.
Eraſmus Dux Inſubrici exercitus. ibid.
Georgius Magiſter Equitum Gallicorum.
Alexander Franciſci I. ſupremus Dux.
Theodorus Senior Veneti Exercitus Imperator.
Ioannes Iacobus, dictus Magnus, Inſubriæ Defenſor.
Theodorus Iunior Comes, in hoc bello Belgico Inſubricæ Legionis Tribunus. 34.
Eximius Dux, & bellator. 244.
Magiſtri Equitum Locum-tenens. 239.
Fœderatorum Copias ſuperat ſuis maiores. 106.
Hoſtes repellit. 223.
Eoſdem arcet à fluminis traiectu. 240.
Multos eorum cædit ad Brocham. 244.
Eius prouidentia in re bellica. 239.
Bombardæ globo occiditur. 244.
Valde laudatus ab Hiſtoricis. 245.
Triuultij Cardinales. 245.
Antonius Senior prudens, ac iuſtus.
Scaramutia Gallici Regni Patronus.
Auguſtinus Pontificum, & Cardinalium vitas ſcripſit.
Antonius Iunior varijs legationibus conſpicuus.
Theodorus Theodori Iunioris Filius horum laudes complexus.
Thſerembergius, Fridericus Friſiæ Gubernator. p. 1. 307.
Lingam diligenter munit. 336.
Munimentum exſtruit ad Rhenum. 374.
Thſerembergius, Hermannus Gęldrię Gubernator. p. 1. 307. p. 2. 33.
Tubicen Mauritij contra ius Gentium occiditur. p. 2. 155.
Turrius fortuitò cæſus in obſidione Rhenobergæ. 294.
Magnis virtutibus præditus. ibid.
Archiduci, & Spinulæ charus.

V

Valentinus Pardiæus. Vide, Mottæ Dominus.
Valeſius, Franciſcus. Vide, Alenconij Dux.
Vallones natura ardentes, & ſtrenui. p. 1. 156. 280.
Valmarana, Ioſephus, inſignis in oppugnatione Neouillæ in Gallia. p. 1. 18.
Valrauius Vittenhorſtius primus tentat apud Fœderatos tractationem Pacis. p. 2. 313.
Vandenbergius Comes, Fridericus ſubſidium adducit obſeſſæ Syluæ-Ducis. p. 2. 104.
Eius prudentia, & ſedulitas. ibid.
Middelburgo Flandriæ potitur. 248.
Vandenbergius Comes, Henricus Equitatui præficitur à Friderico Spinula. 93.
Grollam munit. 299.
Herculanum tueri conatur. 304.
Vādernotius. Carolus Oſtēdę Gubernator. 42.
Eam optimè munit. ibid.
Vanderſteinius, Philippus narrat epiſtola Friderici Spinulæ mortem. 98.
Varambonij Marchio, Marcus de Ria, à Bironio victus, & captiuus. 274. 275.
Varaſſius Comes Varambonij Frater Caſtrorum Præfectus p. 1. 270.
Contributionibus liberat. 278.
In prælio Turnohuti occiditur. 280.
Vbaldinus, Robertus Pontificis Nuncius in Gallia. p. 2. 368.
Hiſpani Regis negotia promouet. ibid.
Galli Regis reſponſum refert Hiſpani Legato. ibid.

Vbertus Spinula Socer Luchini Vicecomitis Inſubriæ Domini.259.
Vega, Emmanuel Hiſpanorum Tribunus Gallorum Caſtra explorat.p.1.305.
Velaſcus, Aloyſius Hiſpanorum Tribunus ſtrenuè agit in obſidione Nouioduni.26.
Pugnat contra Seditioſos.126.
Ab eis vincitur.127.
Fit rei tormentariæ Præfectus.378.
Arcem Sculemburgum capit.ibid.
Vulneratur in obſidione Dorſtæ.379.
Defendit Arcis S. Andreæ ſtructuram. 596.
Mauritium æmulatur in artibus bellicis. ibid.
Fit Equitum Magiſter.p.2.76.
Eius controuerſia cum Spinula Marchione.151.
Buchouti munimentum recuperat, 213.
Fundit Copias Pillerij 221.
Diligens in tuendis Rurortæ munimentis.263.
In obſidione Grollæ.279.
Eius periculum in obſidione Rhenobergæ.284.
Velaſquius, Ioannes Ferdinandus, Mediolanenſis Gubernator, & Comes Stabuli Caſtellæ.367.
Occurrit Margaritæ Hiſpaniæ Reginæ, ibid.
Velleris aurei Equites creati.
Albertus Archidux.p.1.415.
Areſchotanus Dux, Carolus.422.
Auraicus Princeps, Philippus. 227.
Auria Princeps.415.
Caſertæ Princeps.p.2.303.
Egmondanus Comes.p.1.422.
Hauteci Marchio.ibid.
Spinula Marchio.p.2.204.206.
Venetorum Legati ad excipiendam Margaritam Hiſpaniæ Reginam p.1.367.
Verdugus, Franciſcus Friſiæ Gubernator. p.1. 57.
Commentaria ſcripſit de rebus à ſe geſtis in bello Belgico.58.
Auarderziela, & Slogtera potitur.59.
Vinſchotam, & Veddam recuperat. ibid.
Arguit furorem militarem.60.
Fœderatorum Exercitum inuadit.61.
Guillelmum Naſſauium laceſſit.ibid.
Tam bonus Miles, quàm Dux.
Couordam obſidet.79.
Elicere non poteſt ad pugnam Hoſtem. ibid.
Obſidionem ſoluit ob penuriam.80.
Eius generoſitas.ibid.
Poſtulat ſubſidium pro Groninga.91.
Lucemburgenſi expeditioni præficitur. 149.
Ei Prouinciæ obſtrictus.ibid.
Philippum Naſſauium fundit.
Ferteam fruſtra inuadit.
A Bullonio vincitur.
De iactura eius, aut victoria Scriptores variant.150.
Moritur in Villa ſua Lucemburgenſi. ibid.
Eius Elogium.
Deſtinatus Dux ſupremus Exercitus in Burgundia.
Animi, & corporis robore præſtans.
In Belgio militauit 40.annis.
In minore gradu dignus maiore.
Iuſtitiæ ſeruantiſſimus.
Obſequens Hiſpano Regi uſque ad extremum.149.
Eius dicterium de ſuo nomine, & cognomine.150.
Verduſius, Didericus, ſeu Theodorus Douſa, Fœderatorum Ordinum Commiſſarius. p.2.322.
Agit de tractatione Pacis cum Neyo. ibid.
Aureo torque ab eo donatur.
Interdictum Ordinum violat.223.
Ab eis peſſimè accipitur.ibid.
Verius, Franciſcus Anglorum Tribunus. p.2. 43.
Strenuus in prælio Neoportuenſi.ibid.
Subſidio Oſtendæ mittitur.
Eam magis communit.
Deditionem obtuliſſe creditur ſimulatè. 55.
In obſidione Grauiæ vulneratur.73.
Verpæ Dominus. Vide, Grenetus.
Verreychius, Ludouicus Brabantiæ Audientiarius, Fœderatis affert Regium chirographum.335.
Cum Neyo auditur in eorum Senatu; 336.
Delegatus Catholicorum eligitur; 351.
Eius virtutes.ibid.
Delegatus ad tractationem Pacis inter Hiſpanos, & Gallos.p.1.340.
Veſalienſes pecunia, & Religionis obtentu ſibi conciliant Hiſpanos p.1.377.
Simulant ſe Catholicos.382.
Pontificis Nuncium honorificè excipiunt.384.
Sacras cæremonias reuerentur.385.
Frequentes audiunt Catechiſmum.ibid.
Infrequentes ad Miſſam.
Redeunt ad Hæreſim.404.
In Sacerdotes, & res ſacras iniurioſi.ibid.
Pontificis Nuncium dimittunt.405.
Sacerdotem concionaturum rapiunt, & includunt.ibid.
Vicus, Dominicus eximius Dux.p.1.207.

In obſidionibus ſuſtinendis clarus. ibid.
Eius diligentia in Cametaco tuendo. 208.
Prudentia in alloquendis Cameracenſibus.221.
Fit Ambiani Gubernator.325.
Vido Cardinalis Bentiuolus huius Belgici belli Scriptor egregius.p.2.22.
Vide,Bentiuolus Cardinalis.
Vido Vbaldus Comes Paciottus. Vide, Paciottus.
Villategius,Nicolaus,magnæ virtutis, & exiſtimationis.p.1.54.p.2.368.
Henrico Regi à Secretis.p.1.339.
Concordiam optat in Gallia.ibid.
Vrget reconciliationem Henrici.83.
Mænium eidem reconciliare ſtudet. 102.
Delegatus ad tractationem Pacis Galliæ,& Hiſpaniæ.339.
Diſſuadet Mænio regnum Galliæ capeſſere.15.
Villatius, Andreas Brancatius, Claſſis Præfectus,vulgò Admiralius.p.1.179.
In prælio Dorlanenſi primus,& ultimus. 180.
Vt Nepotem ſuum liberet, ſe periculis obijcit.ibid.
Ideo fit Hoſtium captiuus.
Pro ſua redemptione magnam pecuniam offert.
De tali Captiuo contendunt Hoſtes.181.
Ipſe contentionem componit.
Occiditur ab Ephebo Commiſſatij.
Eius cædis cauſæ.
Mortui digitus abſcinditur, ut annulus rapiatur.
Vtrumque crimen Fontanus punit.
Ille Catholicæ Fidei Deſenſor.182.
Vincentius Gonzaga Mantuæ Dux magnis honoribus excipit Hiſpaniæ Reginam. 368.370.
Vindocinenſis Cardinalis,Carolus Borbonius quàm aptus in Regem Galliæ.81.82.
A Mænio promouetur.81.
Viri inſignes Catholici in prælio Neoportuenſi captiui.p.2.20.
Extincti in eodem.22.
Ibidem vulnerati.21.
Vitrius, Ludouicus Hoſpitalius, Meldarum Gubernator.p.1.101.
Eas Henrico Regi ſubijcit.ibid.
Prouerbium de eo.
Vlricus Holſatiæ Dux,Dani Regis Frater Oſtendanam obſidionem perluſtrat.p.2.47.
Vrbanus Octauus P. M. gratulatur Spinulæ Marchioni Bredam expugnatam.p.1.6.
Vocat eum Artis bellicæ Magiſtrum. ibid.

Z

Zapena, Gaſpar Tribunus Hiſpanorum. p.2.8.
Eius concio diſſuadens prælium.12.
Saucius ad Neoportum, captus, mortuus.20.
Zauallius, Antonius Hiſpanorum Tribunus, cæſus in obſidione Oſtendæ.p.2.114.
Zelandi aduerſantur Paci,& Inducijs.p.2.374.
Zuniga,Antonius Hiſpanorum Tribunus.p.1. 23.
Zuniga, Balthaſſar Legatus Hiſpani Regis apud Albertum Archiducem.p.2.56.
Reuocatur in Hiſpaniam.92.

INDEX

INDEX LOCORVM.

Latinè, & Italicè.

A

Abbatis-Villa in Gallia. *Abbeuille.*
Achicurtium in Arteſia. *Aſchicurt.*
Æſia flumen Galliæ. *Oiſe.*
Aldenburgum in Flandria. *Oudenburg.*
Alemum in Geldria. *Alem.*
Algarbia in Luſitania. *Algarue.*
Almeloa in Trans-Iſalana. *Almeloe, ò Ermelè.*
Alpa in Germania. *Alpen.*
Alpes Pœninæ in Italia. *Monte di S. Gothardo, ò di S. Bernardo maggiore.*
Altheia, ſiue Altilia, flumen Galliæ. *Authia.*
Ambianum in Gallia. *Amiens.*
Amiſius, vel Amiſia, flumen Germaniæ. *Ems.*
Amſtelrodamum in Hollandia. *Amſterdam.*
Antuerpia in Brabantia. *Anuerſa.*
Aquæ Sextiæ in Gallia. *Aix.*
Arauſio in Gallia. *Oranges.*
Ardea ibidem. *Ardres.*
Areſchotum, ſiue Arſchotum in Brabantia. *Areſchot.*
Arnhemium, vel Arenacum in Geldria. *Arnhem.*
Arteſia, prouincia Belgij. *Artois.*
Aſſeneda in Flandria. *Aſſenede.*
Atrebatum in Arteſia. *Arràs.*
Audomaropolis, vel S. Audomari Oppidum, ibidem. *Sant'Omer.*
Auenna Comitis, ibidem. *Aueſnes del Conte.*
Aumala in Gallia. *Omala.*
Aurelianum, ſiue Aurelia, ibidem. *Orleans.*
Aurica in Friſia. *Auerderzil.*
Auxium in Gallia. *Auchi.*

B

Bætis, fluuius Hiſpaniæ. *Guadalquiuir.*
Barcino ibidem. *Barcellona.*
Barlæmontium in Hannonia. *Barlaimont.*
Batauia, ſiue Hollandia Belgij prouincia. *Olanda.*
Belgium. *Fiandra paeſe.*
Bellouacum in Gallia. *Beauois.*
Berchela, flumen Zutphaniæ. *Berchel.*
Bercheloum ibidem *Berchelò.*
Berga ad Rhenum, ſeu Rhenoberga. *Remberg, ò Rynsberga.*
Berga ad Zomam, ſiue Bergozomium in Brabantia. *Berga ſul Zoom.*
Betinga in ditione Leodicenſi. *Beringhen.*
Betauia in Geldria. *Betua.*
Betunia in Arteſia. *Betune.*
Binarienſis portus in Hiſpania. *Binaros.*
Bituriges in Gallia. *Burges.*
Blancoberga in Flandria. *Blanchenberg.*
Blauetum in Gallia. *Blauet.*
Blocchetium in Brabantia. *Blocchersuerd.*
Bolonia in Gallia. *Bologne.*
Bommelia in Geldria. *Bomele.*
Borctum in Brabantia. *Borct.*
Borgetum in Gallia. *Borghetto.*
Boſſutum, vel Boſſuuium in Hannonia. *Boſsù.*
Brabantia prou. Belgij. *Brabante.*
Brayum in Gallia. *Bray.*
Breda in Brabantia. *Bredà.*
Bredena in Flandria. *Bredenè.*
Breſortium, vel Brederſortium in Zutphania. *Brederuord.*
Brocha in Geldria. *Bruch.*
Bruayum, vel Bruacum in Arteſia. *Bruay.*
Brugæ in Flandria. *Brugge.*
Bruxellæ, ſeu Bruxella in Brabantia. *Bruſſelles.*
Buchoutum in Flandria. *Bocaut.*
Budericum in Germania. *Budrich.*
Bullonium in Leodicenſi. *Buglion.*

C

Cæſariſuerta in Germania. *Ceiſerſuerd.*
Calcaria ibidem. *Calcar.*
Caletum in Gallia. *Cales.*
Calloum in Brabantia. *Callò.*
Cameracum in Cameraceſio. *Cambrai.*
Cameraceſium, ditio. *Cambreſis.*
Canceia, vel Canchia, flumen Galliæ. *Canchè.*
Cantabria, prouincia Hiſpaniæ. *Biſcaia.*
Cantipratum in Gallia. *Cantimprè.*
Carnutum ibid. *Ciartres.*
Caſtelletum ibidem. *Ciatelet.*
Catſanda in Flandria. *Cadſant.*
Cheſſelia in Geldria. *Cheſſel.*
Chimacum in Hannonia. *Chimay.*
Chionium in Gallia. *Scioni.*

Chios,

Chios,Inſula Græciæ.*Scio.*
Cleria in Gallia.*Clery'.*
Cliuia in Germania.*Cleues.*
Corbeia in Gallia.*Corbia.*
Corbolium ibidem.*Corbel.*
Couorda in Friſia.*Coeuorden.*
Cracouum in Geldria.*Cracoue,ò Cracau.*
Crepicordium in Brabantia.*Creuecorc.*
Culenburgum in Geldria.*Culenburg.*
Cuneum Promontorium in Luſitania.*Capo di S.Maria.*

D

DAmum,ſeu Damma in Flandria. *Damme.*
Dania,Regnum Europæ.*Danimarca.*
Dauentria in Trans-Iſalana.*Deuenter.*
Delphi in Hollandia.*Delft.*
Dianium in Hiſpania.*Denia.*
Dieſthemium,vel Dieſta in Brabantia. *Dieſt,ò Diſte.*
Dinanum, vel Dinantum in Leodicenſi. *Dinant.*
Doesburgum in Zutphania. *Desburg, ò Duisburg.*
Doetecomum ibidem.*Dotechem.*
Dortha in Trans-Iſalana.*Dorth.*
Drocæ in Gallia.*Dreux.*
Duacum in Flandria.*Duay.*

E

EBroici in Gallia.*Eureux.*
Embrica in Germania.*Emerich.*
Endouia in Brabantia.*Eindouen.*
Enſcheda in Trans-Iſalana.*Enſcede.*
Epirus in Græcia.*Albania.*
Eſcuriacum in Hiſpania.*Eſcuriale.*

F

FEruaquium in Gallia *Feruacque.*
Flandria,prouincia Belgij.*Fiandra.*
Fons Bellaqueus in Gallia.*Fontanableò.*
Foro-Iulium in Italia.*Friuli.*
Friſia Occidentalis,prou.Belgij.*Friſa.*

G

GAllæcia,prou.Hiſpaniæ.*Galitia.*
Gallio in Gallia.*Gallione.*
Gandauum in Flandria.*Gante.*
Geldria,prou.Belgij.*Ghelderi.*
Geldria in prou Geldria.*Ghelder.*
Gennapium in Germania. *Gennep, ò Ghineppe.*
Germania inferior.*Paeſi baſſi.*
Gertrudis-Berga in Brabantia. *Sangertrudenberg.*
Ghora in Trans-Iſalana,*Ghoer.*
Græcium in Germania.*Gratz.*
Grauia in Brabantia.*Graue.*
Grolla in Geldria.*Grol.*
Groninga in Friſia.*Groeningben.*

H

HAga Comitis in Hollandia. *Haya del Conte.*
Hama ad Rhenum.*Ham.*
Hannonia,prou.Belgij.*Enau,ò Hainault.*
Hanum in Gallia.*Han.*
Haſſeletum in Trans-Iſalana.*Haſſelt.*
Hatrenium in Geldria.*Hatten.*
Helmontium in Brabantia.*Helmonda.*
Heluerij,prou.Germaniæ.*Suizzeri.*
Herculanum in Geldria.*Herchelens.*
Herentalia in Brabantia.*Herental.*
Hiſpalis in Hiſpania.*Siuiglia.*
Hocſtrata in Brabantia.*Ogſtrat.*
Hoium,vel Huyum in Leodicenſi.*Huy.*
Hulſtum in Flandria.*Hulſt.*

I

IBerium in Gallia.*Iurì.*
Illiberis in Hiſpania.*Colibre.*
Inſubria in Italia.*Stato di Milano.*
Inſulæ in Flandria.*Lilla.*
Iſala,flumen Belgij.*Iſel.*
Iuliacum in Germania.*Giuliers,ò Giulich.*

L

LAndreceſium, vel Landreceium in Hannonia. *Landresì.*
Langſtrata in Brabantia.*Longbeſtrat.*
Latiniacum in Gallia.*Lagnì.*
Laudunum ibidem.*Laòn.*
Lauica,flumen Friſiæ.*Lauica.*
Leodicum in Germania.*Liege.*
Lexouium in Gallia.*Liſieux.*
Lilloum in Brabantia.*Lillò.*
Linga in Friſia.*Linghen.*
Lira in Brabantia.*Lier.*
Lochemium in Geldria.*Lochem.*
Londinium in Anglia.*Londra.*
Longum-Pratum in Gallia.*Lomprè.*
Lotharingia prou.Galliæ.*Lorena.*
Lugdunum Batauorum.*Leiden.*
Lugdunum in Gallia.*Lione.*
Luppia,flumen Germaniæ.*Lippa.*
Luſitania,regnum Europæ.*Portogallo.*
Lutetia Pariſiorum in Gallia.*Parigi.*

M

MAdritum, vel Mantua Carpetanorum in Hiſpania.*Madrid.*

Maſſi-

Maſſilia in Gallia.*Marſiglia.*
Maſterbrucga in Germania.*Masbruch.*
Matrona,flumen Galliæ.*Marne.*
Mechlinia in Belgio.*Malines.*
Medunta in Gallia.*Medun.*
Mega in Brabantia.*Mega.*
Melda in Gallia.*Meòs.*
Melodunum ibidem.*Melùn.*
Metæ ibidem.*Metz.*
Meurſa in Germania.*Murs.*
Mocha in Trans-Iſalana.*Moch.*
Mola ad Rhenum.*Mol.*
Monaſterium in Germania.*Munſter.*
Monœci portus in Italia.*Monaco.*
Mons Deſiderij in Gallia.*Mondidier.*
Monſtrolium ibidem.*Monſtreul,ò Monterollo.*
Montes in Hannonia.*Mons.*
Montis Argiſi Oppidum in Gallia. *Montargis.*
Montilium Ademari ibidem.*Montelimar.*
Moruedrum in Hiſpania.*Moruedro.*
Mullhemium in Germania.*Mullhem.*
Muſſipontum in Gallia.*Pont-à-Mouſſon.*
Mutiliana Arx in Germania.*Modigliana.*

N

NAmurcum,prou.& urbs Belgij. *Namur,ò Namen.*
Nanceium in Gallia.*Nanzi.*
Neoportus in Flandria.*Nieuport.*
Nerius,fluuius Geldriæ.*Niers.*
Nicia in Italia.*Nizza.*
Niernium in Cameraceſio.*Guergni.*
Niuernium in Gallia.*Niuers,ò Neuers.*
Normannia,prou Galliæ.*Normandia.*
Nouiodunum in Gallia.*Noyòn.*
Nouiomagum, vel Neomagum in Geldria. *Nimega.*

O

OEni-pons in Germania.*Inſpruch.*
Oldenſalia in Trans-Iſalana.*Oldenzel.*
Orchiſæ in Flandria *Orcies.*
Ordela in Trans-Iſalana.*Ordel.*
Orſoya in Germania.*Orſoy.*
Oſtenda in Flandria.*Oſtenden.*

P

POns-Æſiæ in Gallia.*Pont-Oiſe.*
Premium in Cameracenſi.*Premy'.*
Promontorium ſacrum in Luſitania. *Capo di San Vincente.*

R

RAdeſiæ in Gallia.*Retz.*
Raueſtenium in Brabantia.*Raueſtayn.*
Renteium in Arteſia.*Renthy'.*
Rhemi in Gallia.*Rems.*
Rhena in prou.Vltraiectina.*Rhena.*
Rhenoberga in Germania. *Rembergh,ò Ryusberga.*
Rheſa ibidem.*Rees.*
Rinſuicum in Hollandia.*Riſuich.*
Rhoda in Hiſpania.*Roſas.*
Roſna in Gallia.*Rona,ò Rony'.*
Roterodamum in Hollandia.*Roterdam.*
Rhotomagum in Gallia.*Roano.*
Rura,flumen Germaniæ.*Roèr.*
Ruræmunda in Geldria.*Roèrmonda.*
Rurorta in Germania.*Roèrort.*

S

SAlmantica in Hiſpania.*Salamanca.*
Sancti Audomari Oppidum in Arteſia. *Sant'Omer.*
S.Dionyſij Oppidum in Gallia.*San-Denis.*
S.Pauli Oppidum in Arteſia.*San-Polo.*
S.Trudonis Oppidum in Leodicenſi.*San-Truden.*
S.Valerici Oppidum in Gallia.*San-Valery'.*
Saſſum Gandauenſe in Flandria.*Sas,ò Tſas.*
Schaldis,flumen Belgij.*La Schelda.*
Schenchiana Arx in Geldria. *Forte di Schinche.*
Sluſa in Flandria.*L'Eſcluſa.*
Somona,flumen Galliæ.*Somma.*
Spada in Leodicenſi ditione.*Spà.*
Stapulæ in Gallia.*Eſtaples,ò Tappe.*
Stenouicum in Trans-Iſalana.*Steenuich.*
Subalpina regio in Italia.*Piemonte.*
Sueſſa ibidem.*Seſſa.*
Sueſſiones in Gallia.*Soiſſons.*
Suolla in Trans-Iſalana.*Suol.*
Sylua-Ducis in Brabantia.*Bolduc.*
Syluanectum in Gallia.*Senlis.*

T

TArraco in Hiſpania.*Aragona.*
Tenera,flumen Flandriæ.*Dendre.*
Teneræmonda ibidem.*Tenremonda.*
Thenæ, ſeu Tillæ-mons in Brabantia. *Telimone.*
Theodonis-Villa in Lucemburgenſi. *Tionuille.*
Thora in Leodicenſi.*Thor.*
Tierachia in Gallia.*Tiraſſe.*
Tila in Geldria.*Tiel.*
Tornacum in Flandria.*Tornay.*
Traiectum ad Moſam in Brabantia. *Maſtrich.*
Trans-Iſalana,prou.Belgij.*Ouer-Iſel.*
Trans-Rhenana regio. *Paeſe di là dal Reno.*
Tungri in Leodicenſi.*Tongeren.*
Turnohutum in Brabantia.*Tornaut.*

INDEX LOCORVM.

V

VAchtendoncha in Geldria. *Vachtendonch*.
Valbeca ibidem. *Valbec*.
Valencenæ in Hannonia. *Valenzina*, ò *Valentiana*.
Valliſoletum in Hiſpania. *Vagliadolid*.
Vaſia Terra in Flandria. *Paeſe di Vas*.
Velauia in Geldria. *Velua*.
Venlona ibidem *Venlò*, ò *Venelò*.
Veromandui in Gallia. *Vermandois*.
Veſalia in Germania. *Veſel*.
Vindocinum in Gallia. *Vendoſme*, ò *Vandome*.
Vlyſſippo in Luſitania. *Liſbona*.
Vltraiectum in Belgio. *Vtrecht*.
Vrſao in Hiſpania. *Oſſuna*.

Z

ZElandia, prou. Belgij. *Zelanda*.
Zutphania, prouincia, & urbs Belgij. *Zutfen*.

INDEX LOCORVM.

Italicè, & Latinè.

A

Abbe-Ville in Francia.*Abbatis-Villa.*
Aix iui.*Aquæ Sextiæ.*
Albania in Grecia.*Epirus.*
Alem in Ghelderi.*Alemum.*
Algarue in Portogallo.*Algarbia.*
Almeloe,ò Ermelò in Ouer-Iſel.*Almeloa.*
Alpen in Germania.*Alpa.*
Alua in Iſpagna.*Alba.*
Amiens in Francia.*Ambianum.*
Amſterdam in Olanda.*Amſtelrodamum.*
Anuerſa nel Brabanre.*Antuerpia.*
Aragona regno di Spagna.*Tarraco.*
Ardres in Francia.*Ardea.*
Areſchot nel Brabante. *Areſchotum, ſiue Arſchotum.*
Arnhem in Ghelderi. *Arnhemium, vel Arenacum.*
Arràs nell'Artois.*Atrebatum.*
Artois,prouincia di Fiandra.*Arteſia,*
Aſſenede in Fiandra.*Aſſeneda.*
Aſtorga in Iſpagna.*Aſturica.*
Auchò in Francia.*Auxium.*
Auerderzil in Friſa.*Aurica.*
Authia,fiume di Francia. *Altheia,ſiue Altilia.*

B

Barcellona in Iſpagna.*Barcino.*
Barlaimont in Enau.*Barlæmontium.*
Beauois in Francia.*Bellouacum.*
Berchel,fiume di Zutfen.*Berchela.*
Berchelò in Zutfen.*Bercheloum.*
Berga ſul Zom. *Berga ad Zomam, vel Bergozomium.*
Beringhen nel Liegeſe.*Beringa.*
Betua in Ghelderi.*Betauia.*
Betune nell'Artois.*Betunia.*
Binaros in Iſpagna.*Binarienſis portus.*
Biſcaia,prouincia di Spagna.*Cantabria.*
Blanchenberghe in Fiandra.*Blancoberga.*
Blauet in Francia. *Blauetum.*
Bloccherſuert nel Brabante.*Bloccherium.*
Bocaut nella Fiandra.*Buchoutum.*
Bolduc nel Brabante.*Sylua-Ducis.*
Bologna in Francia.*Bolonia.*
Bomele in Ghelderi.*Bommelia.*
Borcht nel Brabante.*Borchtum.*
Borghetto in Francia.*Borgetum.*
Boſsù nell'Enau.*Boſſutum,vel Boſſuuium.*
Brabante,prouincia di Fiandra.*Brabantia.*
Bray in Francia.*Brayum.*
Bredà nel Brabante.*Breda.*
Bredenè nella Fiandra.*Bredena.*
Bredeuord in Ghelderi. *Brefortium, vel Bredefortium.*
Bruay nell'Artois.*Bruayum,vel Bruacum.*
Bruch in Ghelderi.*Brocha.*
Brugge nella Fiandra.*Brugæ.*
Bruſſelles nel Brabante.*Bruxellæ.*
Budrich in Germania.*Budericum.*
Buglion nel Liegeſe.*Bullonium.*
Burges in Francia.*Bituriges.*

C

Calcar in Germania.*Calcaria.*
Cales in Francia. *Caletum, vel Caleſium.*
Callò nel Brabante.*Calloum.*
Cambrai nel Cambresìs.*Cameracum.*
Cambresìs.*Cameraceſium.*
Canchè,fiume di Francia. *Canceia,vel Cauchia.*
Candia in Grecia.*Creta.*
Cantimprè in Francia.*Canti-pratum.*
Capo di S.Maria in Portogallo. *Cuneum Promontorium.*
Capo di S.Vincente iui. *Promontorium ſacrum.*
Cadſant in Fiandra.*Catſanda.*
Ceiſers-vert in Germania.*Caſaris-verta.*
Cheſſel in Ghelderi.*Cheſſelia.*
Chimai in Enau.*Chimacum.*
Ciartres in Francia.*Carnutum.*
Ciatelet iui.*Caſtelletum.*
Clery iui.*Cleria.*
Cleues in Germania.*Cliuia.*
Coëuorden in Friſa.*Conordia.*
Colibre in Iſpagna.*Illiberis.*
Corbel in Francia.*Corbolium.*
Corbia iui.*Corbeia.*
Corſica in Italia.*Cyrnus,Corſica.*
Cracoue,ò Cracau in Ouer-Iſel.*Cracouum.*
Creuecore nel Brabante.*Crepicordium.*

Damme

INDEX LOCORVM.

D

Damme in Fiandra. *Damum, vel Damma.*
Danimarca regno d'Europa. *Dania.*
Delft in Olanda. *Delphi.*
Dendre, fiume della Fiandra. *Tenera.*
Denia in Iſpagna. *Dianium.*
Desburg, ò Duisburg in Zutſen. *Doesburgum.*
Deuenter in Ouer-Iſel. *Dauentria.*
Dieſt, ò Diſte nel Brabante. *Dieſthemium, vel Dieſta.*
Dinan nel Liegeſe. *Dinanum, vel Dinantum.*
Dorlens, ò Dorlano in Francia. *Dorlanum.*
Dorth in Ouer-Iſel. *Dortha.*
Dotechem in Zutſen. *Doëtecomum.*
Dreux in Francia. *Droca.*
Duay nella Fiandra. *Duacum.*

E

Eindouen nel Brabante. *Endouia.*
Emerich in Germania. *Embrica.*
Ems, fiume di Friſa. *Amiſius, vel Amiſia.*
Enau, ò Hainault, prouincia di Fiandra. *Hannonia.*
Enſcede in Ouer-Iſel. *Enſcheda.*
Ermelò iui. *Almeloa.*
Eſcuriale in Iſpagna. *Eſcuriacum.*
Eſtaples, ò Tappe in Francia. *Stapulæ.*
Eureux in Francia. *Ebroici.*

F

Feruacque in Francia. *Feruaquium.*
Fiandra, paeſe. *Belgium.*
Fiandra, prouincia. *Flandria.*
Fontanableò in Francia. *Fons Bellaqueus.*
Forte di Schinche. *Arx Schenchiana.*
Friſa, prouincia di Germania, e di Fiandra. *Friſia.*

G

Galitia, prouincia di Spagna. *Gallæcia.*
Gallione in Francia. *Gallio.*
Gante nella Fiandra. *Gandauum.*
Gennep, ò Ghineppe in Germania. *Gennapium.*
Ghelderi, prouincia di Fiandra. *Geldria.*
Ghelder in Ghelderi. *Geldria.*
Ghoer in Ouer-Iſel. *Ghora.*
Giuliers, ò Giulic in Cleues. *Iuliacum.*
Goergny' nel Cambreſis. *Niernium.*
Gratz in Germania. *Græcium.*
Graue nel Brabante. *Grauia.*
Groeninghen in Friſa. *Groninga.*
Grol in Ghelderi. *Grolla.*
Guadalquiuir, fiume di Spagna. *Bætis.*

H

Hainault, ò Enau, prouincia di Fiandra. *Hannonia.*
Ham preſſo al Reno. *Hama.*
Han in Francia. *Hanum.*
Haſſelt in Ouer-Iſel. *Haſſeletum.*
Hattem iui. *Hattemium.*
Helmonda nel Brabante. *Helmontium.*
Herchelens in Ghelderi. *Herculanum.*
Herentals nel Brabante. *Herentalia.*
Hogſtrat iui. *Hocſtrata.*
Hulſt nella Fiandra. *Hulſtum.*
Huy nel Liegeſe. *Hoyum, vel Huyum.*

I

Inſpruch in Germania. *Oeni-pons.*
Iſel, fiume di Fiandra. *Iſala.*
Iuri in Francia. *Iberium.*

L

Lagnì in Francia. *Latiniacum.*
Landreſy' in Enau. *Landreceſium, vel Landreceium.*
Laòn in Francia. *Laudunum.*
Lauica, fiume di Friſa. *Lauica.*
Leiden in Olanda. *Lugdunum Batauorum.*
L'Eſcluſa in Fiandra. *Sluſa.*
Liege in Germania. *Leodicum.*
Lier nel Brabante. *Lira.*
Lilla in Fiandra. *Inſulæ.*
Lillò nel Brabante. *Lilloum.*
Linghen in Friſa. *Linga.*
Lione in Francia. *Lugdunum.*
Lippa, fiume di Germania. *Luppia.*
Liſbona in Portogallo. *Vlyſſippo.*
Liſieux in Francia. *Lexouium.*
Lochem in Ghelderi. *Lochemium.*
Lomprè in Francia. *Longum-pratum.*
Londra in Inghilterra. *Londinium.*
Longheſtrat nel Brabante. *Langſtrata.*
Lorena, prouincia di Francia. *Lotharingia*

M

Madrid in Iſpagna. *Madritum, vel Mantua Carpetanorum.*
Malines in Fiandra. *Mechlinia.*
Marne, fiume di Francia. *Matrona.*
Marſiglia in Francia. *Maſſilia.*
Masbruch in Germania. *Maſterbrucga.*
Maſtrich nel Brabante. *Traiectum ad Moſam.*
Medun in Francia. *Medunta.*
Mega nel Brabante. *Mega.*
Melun in Francia. *Melodunum.*
Meòs iui. *Meldæ.*
Metz iui. *Metæ.*

Moch,ò Mochem in Ouer-Iſel.*Mocha.*
Modigliana in Germania. *Arx Mutiliana.*
Mol preſſo al Reno.*Mola.*
Monaco in Italia.*Monœci portus.*
Mondidier in Francia.*Mons Deſiderij.*
Mons in Enau.*Montes.*
Monſtreul, ò Monterollo in Francia. *Monſtrolium.*
Mont-Argis iui.*Montis Argiſi Oppidum.*
Montelimar iui.*Montilium Ademari.*
Monte di S. Gotardo, ò di S. Bernardo maggiore.*Alpes Pœninæ.*
Montulino in Francia.*Mons Hullinus.*
Moruedro in Iſpagna.*Moruedrum.*
Mullhem in Germania.*Mullhemium.*

N

Namur, ò Namen, prouincia, e Città di Fiandra.*Namurcum.*
Nanzì in Francia.*Nanceium.*
Niers,fiume di Ghelderi.*Nerius.*
Nieuport nella Fiandra.*Neoportus.*
Nimega in Ghelderi.*Nouiomagum, vel Neomagum.*
Niuers,ò Neuers in Francia.*Niuernium.*
Nizza in Italia.*Nicia.*
Normandia, prouincia di Francia. *Normannia.*
Noyon in Francia.*Nouiodunum.*

O

Iſe,fiume di Francia.*Æſia.*
Oldenzel in Ouer-Iſel.*Oldenſalia.*
Omala in Francia.*Aumala.*
Oranges iui. *Arauſio.*
Orcies nella Fiandra.*Orchiſæ.*
Ordel in Ouer-Iſel.*Ordela.*
Orleans in Francia. *Aurelianum,vel Aurelia.*
Orſoy in Germania.*Orſoya.*
Oſſuna in Iſpagna.*Vrſao.*
Oſtenden in Fiandra.*Oſtenda.*
Oudemburg iui.*Aldenburgum.*
Ouer-Iſel, prouincia di Fiandra. *Trans-Iſalana.*

P

Paeſi baſſi.*Germania Inferior.*
Paeſe di là dal Reno.*Trans-Rhenana regio.*
Paeſe di Vas nella Fiandra.*Terra Vaſia.*
Parigi in Francia.*Lutetia Pariſiorum.*
Piemonte,prouincia d'Italia.*Subalpina regio.*
Pont-à-Mouſon in Francia.*Muſſipontum.*
Pont-Oiſe iui.*Pons-Æſiæ.*
Portogallo.*Luſitania.*
Premy' nel Cambreſis.*Premium.*

R

Aueſtain nel Brabante.*Raueſtenium.*
Rees in Germania.*Rheſa.*
Remberghe,ò Rynsberga in Germania.*Rhenoberga.*
Rems in Francia.*Rhemi.*
Renthy' in Artois.*Renteium.*
Retz in Francia.*Radeſiæ.*
Rhena in Vtrecht.*Rhena.*
Riſuich in Olanda.*Riſuicum.*
Roano in Francia.*Rhotomagum.*
Roer,fiume di Germania.*Rura.*
Roermonda in Ghelderi.*Ruræmunda.*
Roerort in Germania.*Rurorta.*
Rona,ò Rony' in Francia.*Roſna.*
Roſas in Iſpagna.*Roda.*
Roterdam in Olanda.*Roterodamum.*

S

Alamanca in Iſpagna.*Salmantica.*
San-Denis in Francia.*S. Dionyſij Oppidum.*
San-Gertrudenberghe nel Brabante. *Gertrudisberga.*
Sant'-Omer in Artois.*S. Audomari Oppidum, vel Audomaro-polis.*
San-Polo iui.*S. Pauli Oppidum.*
San-Truden nel Liegeſe. *S. Trudonis Oppidum.*
San-Valery' in Francia.*S. Valerici Oppidum.*
Sas,ò Tſas di Gante.*Saſſum Gandauenſe.*
Schelda,fiume di Fiandra.*Scaldis.*
Scio,Iſola di Grecia.*Chios.*
Scioni in Francia.*Chionium.*
Senlis iui. *Siluanectum.*
Seſſa in Italia.*Sueſſa.*
Siuiglia in Iſpagna.*Hiſpalis.*
Soiſſons in Francia.*Sueſſiones.*
Somma,fiume di Francia.*Somona.*
Spà nel Liegeſe.*Spada.*
Stato di Milano.*Inſubria.*
Steenuich in Ouer-Iſel.*Stenouicum.*
Suizzeri in Germania.*Heluetij.*
Suol in Ouer-Iſel.*Suolla.*

T

Appe,ò Eſtaples in Francia.*Stapulæ.*
Telimone nel Brabante. *Tillæ-mons, vel Thenæ.*
Tenremonda in Fiandra.*Teneræmunda.*
Thor nel Liegeſe.*Thora.*
Tiel in Ghelderi.*Tila.*
Thion-ville nel Lucemburgeſe.*Theodonis-villa.*
Tiraſſe in Francia.*Tierachia.*
Tongeren nel Liegeſe.*Tungri.*
Tornahut nel Brabante.*Turnhoutum.*
Tornày in Fiandra.*Tornacum.*

Vach-

V

VAchtendonch in Ghelderi. *Vachtendoncha.*
Vagliadolid in Iſpagna. *Valliſoletum.*
Valbech in Ghelderi. *Valbeca.*
Valentiana, ò Valenzina in Enau. *Valencenæ.*
Vandome, ò Vendoſme in Francia. *Vindocinum.*
Velua in Ghelderi, *Velauia.*
Venlò, ò Venelò iui. *Venlona.*
Vermandois in Francia. *Veromandui.*
Veſel in Germania. *Veſalia.*
Vtrecht in Fiandra. *Vltraiectum.*

Z

ZElanda, prouincia di Fiandra. *Zelandia.*
Zutſen, prouincia, e Città di Fiandra. *Zutphania.*

INDEX

VERBORVM MILITARIVM, ET NAVTICORVM.

Latinè, & Italicè.

A

Ab appulſu diſtinere. Arcere à litore. *Impedir lo ſbarco.*

Ab armis feriari. *Far ſoſpenſion d'armi, ò triegua.*

Ab Hoſte ſe tueri bello. *Far guerra difenſiua.*

Abnegare Ductoris imperium. *Sottrarſi all'obedienza del Capo.*

Abſorberi naues à mari, vel fluuio. *Sommergerſi, ò affondarſi le naui.*

Abſtrahi naues in diuerſa. *Sbandarſi le naui.*

Accelerare deditionem. *Renderſi preſto.*

Acceſſus obſidionales. Aggeres ſerpendo accedentes. *Approcci.*

Acies. *Squadroni, Corpi d'Eſercito.*

Acies prima. Agmen primum. *La Vanguardia.*

Acies media. *La Battaglia.*

Acies poſtrema. *La Retroguardia.*

Aciem primam agere. *Condur la Vanguardia.*

Acies diſponere, dirigere. *Ordinar li ſquadroni. Squadronar l'Eſercito.*

Acies directas ducere. *Marchiar'in ordinanza.*

Acies reſtituere. *Rimetter sù le ſquadre.*

Ad arma conclamare, ciere. *Dar'all'arme.*

Ad bombardæ ictum. Ad iactum tormentarij globi. *Ad vn tiro d'artiglieria.*

Ad breuia, & ſyrtes, & ſaxa latentia impingere. *Dar ne le ſecche.*

Ad colloquium cum Hoſte venire. *Parlamentare.*

Ad deditionem proclamare. *Far la chiamata.*

Ad extremum ſpiritum propugnare. *Difenderſin'alla morte.*

Ad ictum ſclopeti. *Ad vn tiro d'archibugio.*

Aditum cuſtodire. *Guardar'il paſſo.*

Aditum intercludere. *Chiuder'il paſſo.*

Adminiſtratio belli. *Gouerno dell'armi.*

Admittere Præſidium. *Accettar la guarnigione.*

Ad oppugnationem irrumpere, irruere. *Andar'à l'aſſalto.*

Adoriri. *Aſſaltar'all'improuiſo.*

Ad vim tormenti validum eſſe. *Eſſer à proua di cannone.*

Æquare ſolo. *Atterrare.*

Æquo Marte pugnare. *Combatter ſenza vantaggio.*

Æſtus maris intumeſcens, exuberans, efferueſcens. *Alta marea.*

Æſtus maris ſubſidens, decreſcens, ſe reſorbens. *Baſſa marea.*

Æſtuarium. Stagna è mari redundantia. *Lagune, Stagni.*

A foſſa diſtinere. *Tener lontano dal foſſo.*

A fuga cohibere. Fugientes ſiſtere. *Fermare.*

Agere velociter equos in orbem. Currere in orbem equitando. *Caracollare.*

Agger, Vallum, Lorica. *Trinciera. Argine.*

Agger ingens. Maius vallum. *Trincierone.*

Aggeres excitare. *Aprir le Trinciere.*

Aggeres promouere. *Auanzarſi con le Trinciere.*

Aggeribus munire. *Trincierare.*

Aggeris loricam præ ſe ducere. *Trincierarſi.*

Agger terreus. *Terrapieno.*

Aggeſta terra munire. *Terrapienare.*

Aggredi, inuadere. *Attaccare. Andar ſopra.*

Agmina equeſtria, & pedeſtria diſtribuere. *Far li ſquadroni di Caualleria, e Fanteria.*

Agminibus agmina concurrere. *Affrontarſi le ſquadre.*

Agmen extremum carpere. *Dar'alla coda dell'Eſercito.*

Agmen Volans, Expeditum. *Squadron Volante.*

Alæ Equitum. *Maniche di Caualli.*

Aleam belli ſubire. *Auuenturar la battaglia.*

Alimenta. *Rinfreſchi. Viueri.*

Allui flumine. *Correr vicino vn fiume.*

Alueus. *Letto di fiume. Canale.*

Alueis concludere. *Iſolare frà canali.*

Anchoras figere. *Fermar la naue. Dar fondo.*

Anchoras ſuſtollere, aut vellere. *Sarpare, ò ſalpare.*

Animis cadere, animos abijcere. *Perderſi d'animo.*

Animos facere, addere. *Dar'animo. Animare.*

Animam edere, efflare. *Spirare.*

Annonæ Structor. *Commiſſario de' viueri.*

Appellere. Litus atringere. *Approdare.*

Aquari, & lignari. *Far l'acqua, e la legna, cioè prouederne l'armata.*

Aquæ ſtatis horis æſtuantes. *Fluſſo, e rifluſſo del mare.*

Aquis ſeſe inſinuantibus naues hauriri. *Entrando l'acqua affondarſi le naui.*

Arbitrio victoris ſe permittere. *Renderſi à diſcretione.*

Architectura militaris. *Arte di fortificationi.*

At-

Archithalaſſus.Claſſis Præfectus. *Almirante, ò Ammiraglio.*
Ardorem pugnæ affundere.*Dar calore alla zuffa.*
Arma de integro cudere. *Fabricar nuoue armi.*
Arma petentia.*Arme offenſiue.*
Arma tegentia.*Arme difenſiue.*
Armorum imperium.*Il comando dell'armi.*
Armis ſubijcere, armis redigere in poteſtatem.*Soggiogare.*
Armorum ceſſatio. Belli feriæ. *Soſpenſion d'armi.*
Arx.*Cittadella.Fortezza.Caſtello.Rocca.*
Arcis Præfectus.*Caſtellano.*
Audere prælium.*Arriſchiarſi à combattere.*
Augere Militem Copijs.*Ingroſſar l'Eſercito.*
Auxiliari ſibi mutuò.*Darſi mano.*

B

BEllandi vetus.Veteranus. *Soldato Veterano.*
Bellicæ naues.*Vaſcelli da guerra.*
Bellicum canere.*Intimar la guerra.*
Bellicum apparatum inſtruere. *Far prouigion per la guerra.*
Bellicum inſtrumentum.*Munitione.*
Bombardæ.Tormenta muralia.*Artiglierie.*
Bombardarum ictus.*Cannonate.*
Bombardam exonerare,diſplodere.*Sparare.*
Bombardarum rotas,ac tigna, vel fulcra perfringere.*Scaualcar l'artiglierie.*
Bombardarum plauſtra.*I carri dell'artiglierie.*
Bombardæ ingentes.*Pezzi groſſi.*
Bombarda petraria.*Pietriera.*
Bombarda minor.*Sagro.*
Bombardæ longiores,vel à colubris denominatæ.*Colubrine.*
Bombardæ exarmatæ. *Artiglierie non cariche.*
Bombardarum ſuggeſtus.*Batteria,luogo.*
Bombardarum impreſſio, concuſſio. *Batteria, attione.*
Vide,Tormenta.

C

CÆcæ cryptæ.*Caſe matte.*
Cæcæ ſcrobes.*Foſſe coperte.*
Cancelli lignei.*Bariera.*
Candentes globi in ſublime protruſi. *Bombe.*
Canunt ſigna,vel tubæ.*Suonan le trombe.*
Captiuos abducere.*Condur prigioni.*
Caſtrorum Præfectus.*Mareſciallo.*
Caſtrorum ſupremus Præfectus. *Maeſtro di Campo Generale.*
Caſtra mouere.*Marchiare.Sloggiare.*
Caſtra ponere, locare, Caſtrametari. *Accamparſi.Alloggiare.*
Caſtris locum optare.*Elegger'il poſto per gl'alloggiamenti.*
Cataphracti.*Huomini d'arme.*
Cataracta porta penſilis.*Saracineſca.*
Celox.*Fregata.*
Centuriæ,Cohortes.*Compagnie.*
Centurio.*Capitano d'vna Compagnia.*
Centuriare Milites.*Far la maſſa de' Soldati.*
Certamen anceps *Vittoria dubia.*
Certamen ſingulare.Monomachia.*Duello.*
Chiliarcha.*Colonnello.*
Circumſidere,Obſidere,Milite cingere. *Aſſediare.*
Circumuenire nauibus.*Aſſediar con le naui.*
Ciſtæ vimineæ.*Gabbioni.*
Clades.*Rotta.*
Clandeſtina porta.*Porta falſa,ò ſegreta.*
Claſſem cogere.*Formar'vn'armata.*
Claſſiarij.*Soldati dell'armata.*
Claſſis,vel Maris Præfectus. *Almirante,ò Ammiraglio.*
Clauis adactis configere bombardas. *Inchiodare l'artiglierie.*
Cogere Milites,Copias,Exercitum.*Far gente, far leuata.*
Cognoſcere res Hoſtium.*Pigliar lingua.*
Cohortes Haſtatæ.*Compagnie di lancie.*
Colligere vaſa,vel ſarcinas.*Sloggiare.*
Collocare in inſidijs.*Porre in agguato.*
Colloquium cum Hoſte poſtulare. *Fare, ò toccar la chiamata.*
Colloquium de deditione. *Parlamento di reſa.*
Commeatuum inſtructio.*Prouigion de' viueri.*
Concilium militare.Senatus bellicus.*Conſiglio di guerra.*
Concio militaris.*Parlamento.Diceria.*
Conducere Militem. *Far condotta, ò leuata di Soldati.*
Conflare Exercitum.*Far leuata.*
Conflictus.*Fatto d'arme.Fattione.*
Confluere in vnum alueum flumina. *Vnirſi i fiumi.*
Congeſtitia humus.*Terrapieno.*
Congeſtitia terra fartus.*Terrapienato.*
Congredi iuſto prælio.*Venir'à giornata.*
Coniungere pontibus fluuios.*Far ponti à i fiumi.*
Conſcendere nauem.*Imbarcarſi.*
Conſerere cum Hoſte manus.*Azzuffarſi.*
Contra Hoſtem ſtare.*Far fronte al nemico.*
Contra ictus protegi.*Coprirſi da i colpi.*
Conuenire cum Hoſte, Conuenta tractare. *Capitolare.*
Conuentiones.Conditiones deditionis. *Capitolationi.*
Conuenire inter Hoſtes.*Accordarſi i nemici.*
Conuenire.*Venir'à patti.*
Copias deducere.*Marchiare.*
Copiæ ſubſidiariæ.*Gente di ſoccorſo.*
Copijs maioribus roborari. *Hauer rinforzo di Gente.*

Corbes

Corbes terra farci. *Gabbioni.*
Corbium ſeries. *Gabbionata.*
Corpus Exercitus. *La Battaglia.*
Corporis ad cuſtodiam Ducibus conſtituti. *Guardia de' Capitani.*
Corpora procurare. *Rinfreſcarſi.*
Crates. *Graticci.*
Cuneata propugnacula. *Baloardi con fianchi.*
Cuniculos agere. *Far mine. Minare.*
Cuniculos effodere. *Cauar mine.*
Cuniculos ſuccendere. *Darle fuoco. Farle volare.*
Cuniculus obuius, vel aduerſus cuniculo. *Contramina.*
Cuniculus. *Fornello.*
Curator Exercitus. *Commiſſario.*
Curſus gradarius. *Galoppo.*
Cuſtodiæ militares. *Corpo di guardia.*
Cuſtodiæ Præfectus. *Capitan de la guardia.*
Cuſtodia pabuli. *Scolta, ò Conuoio.*
Cuſtodiendum locum dare. *Metter di guardia.*
Cymba. *Barchetta.*

D

Declinare ictus fulminantium tormentorum. *Schiuar i colpi delle bombarde.*
Decurio. *Caporale.*
Deditio. *La reſa.*
Deditionem facere. *Arrenderſi.*
Deditionis pacta. *Capitolationi.*
Deditionem cum conditionibus facere. *Renderſi à patti.*
Defendere ictus. *Reſiſtere à i colpi.*
Denſato agmine. *Con le file ſerrate.*
Deſcendere in pugnam. *Venir' à battaglia.*
Deſcenſionem facere in continentem è naui. *Sbarcare.*
Deſcenſionem prohibere. *Impedir lo sbarco.*
Deſerere locum. *Abbandonare il poſto.*
Dilabi Exercitum. *Sbandarſi l'Eſercito.*
Dimicatio. *Zuffa.*
Direptio. *Sacco.*
Diripere. Depopulari. *Dar' il ſacco. Saccheggiare. Metter' à ruba.*
Diruta mœnia. *Mura ſmantellate.*
Diſplodere, exonerare tormenta. *Sparare, ſcaricare i pezzi.*
Diſplodi. *Scoppiare.*
Diſploſio ſclopetorum. *Salua d'archibugi.*
Diſpoſita tormenta. *Cannoniera.*
Diſturbare opera. *Sturbare i lauori.*
Diuortia flumen facere. *Diramarſi vn fiume.*
Doliola. *Tonelli.*
Ductores Ordinum. *Capitani di ſquadre.*
Dux ſupremus Exercitus. *Generaliſſimo.*

E

Effodere, atque aggerare terram. *Alzar trinciera.*
Egredi è portu, vel litore. *Imbarcarſi.*
Egreſſum è nauibus prohibere. *Impedir lo sbarco.*
Emiſſarium aquarum. *Condotto, ò sboccatura.*
Emporium. *Piazza di Mercanti.*
Eques Hieroſolymitanus, vel Melitenſis. *Caualier di Malta.*
Equiſo. *Caualerizzo.*
Equitatus. *Caualleria. Militia da cauallo.*
Equitum Magiſter. *General della Caualleria.*
Equitum ſupremum imperium. *Generalato della Caualleria.*
Equites exploratores. Ad explorandum expediti. *Scorritori.*
Equites leuis armaturæ. Velites. *Caualli leggieri.*
Equites loricati, vel thoracati. *Corazze.*
Equites ſclopetarij. *Archibugieri à cauallo, ò carabine.*
Equitum alæ. *Maniche di caualli.*
Equum in orbem circumducere. *Caracollare.*
Ex equo ſe deijcere in pedes. *Scaualcare.*
Erumpere. Effundere ſe portis. *Sortire.*
Eruptiones. *Sortite.*
Erumpere ingenti multitudine. *Far gran ſortita.*
Euadere in tutum. *Metterſi in ſaluo.*
Euertere Vrbem. *Spiantare vna Città.*
Exæſtuans ſtatis temporibus pelagus. *Fluſſo, e riflusſo del mare.*
Excubiæ. Vigiles. *Sentinelle.*
Excubitorum cohors. *Compagnia di guardia.*
Excurſiones. *Scorrerie.*
Exercitum luſtrare, recenſere. *Far la moſtra, ò la raſſegna.*
Exercitum in procinctu ſtare. *Star l'Eſercito in pronto, in ordine.*
Exercitum ſubſiſtere, in veſtigio ſtare. *Far' alto.*
Exercitum incrementa capere. *Ingroſſarſi l'Eſercito.*
Eximere de pugna. *Diſpegnar da la battaglia.*
Expeditio. *Moſſa, ò moſſa d'arme.*
Explicata ſigna. *Bandiere ſpiegate.*
Exploratores. *Spie.*
Exploratum mittere. *Far riconoſcere.*
Explorare mœnium ruinam. *Riconoſcer la breccia.*
Exponere in terram. *Sbarcare.*
Extans via. *Dicco.*
Extra Ordines. *Sbandati.*
Extra Ordines ſequi. *Seguitare à la sfilata.*

F

Farcimina lignea,terra cumulata. Lucanicæ bellicæ. *Salſiccie di guerra.*
Farcimina maiora. *Salſiccioni di guerra.*
Faſces ſarmentorum, vel ramalium. *Faſcine.*
Fatiſcere mœnia. Ruinam ducere. *Far breccia.*
Fatiſcere nauim ictibus tormentorum. *Aprirſi ò ſdrucirſi la naue à colpi d'artiglierie.*
Ferrei tali. *Dadi di ferro.*
Flumen nauium patiens. *Fiume nauigabile.*
Flumen alluens. *Fiume,che ſcorre vicino.*
Interfluens. *Che paſſa per mezo.*
Flexuoſis meatibus interſecans. *Che ſcorre con raggiri.*
Fluminis diuortia. *Rami d'vn fiume.*
Fluuium euoluere ſe, exonerare, prorumpere in mare. *Metter in mare,sboccare.*
Fluuios confluere in unum alueum. *Vnirſi i fiumi.*
Fœdus paciſci,inire. *Far lega,collegarſi.*
Fomites accenſi. *Micci,ò corde acceſe.*
Forceps decuſſata,munitionis forma. *Tenaglia incrociata.*
Fortiter facere. *Portarſi con valore.*
Foſſæ aquam aliò deriuare. *Scolar l'acqua del foſſo.*
Foſſæ labrum mœnibus aduerſum. Foſſæ ripa exterior,citerior. *Contraſcarpa.*
Foſſam obſtruere. *Cecar'il foſſo.*
Foſſam exhaurire,exinanire. *Votar'il foſſo.*
Foſſam æquare ſolo. *Appianar'il foſſo.*
Foſſores. Operæ militares. *Guaſtatori.*
Fretum. Sinus maris. *Golfo.*
Frons Exercitus. *Vanguardia, ò Auanguardia.*
Fugare. *Metter'in fuga.*
Fugæ ſe mandare. *Metterſi in fuga.*
Fulminare bombardis. *Batter con l'artiglierie.*
Fulminare in Caſtra. *Berſagliar gl'alloggiamenti.*
Funis è fomite. *Miccio,ò corda.*

G

Globi candentes in ſublime protruſi. *Bombe.*
Globi ferrei tormentorum. *Palle d'artiglierie.*
Globuli plumbei. *Palline d'archibugio.*
Gradum figere Copias. *Far'alto.*
Gradarius curſus. *Galoppo.*
Gregarij Milites. *Soldati baſſi.*

H

Haſtata cohors. *Compagnia di lancie.*
Haſtata ſecuris. *Alabarda.*
Haſtati. *Lancie,ò Picche.*
Hiatus mœnium. *Breccia,apertura.*
Hieroſolymitanus Eques. *Caualier di Malta.*
Hoſti obſiſtere dimicando. *Far fronte al nemico.*
Humo aggeſta munitus. *Terrapienato.*
Hybernare. *Suernare.*

I

Ictus innocenter excipere. *Eſſer colpito ſenza danno.*
Ignes arte laborati, artificioſè incluſi, at vibrati. *Fuochi artifitiali.*
Ignita miſſilia. Pyroboli. *Gl'iſteſſi.*
Immergere humo bombardas. *Sotterrare i pezzi.*
Impedimenta,ſarcinæ. *Il bagaglio.*
Impetum,vel impreſſionem facere. *Dar l'aſſalto.*
Impetum facere bipartitò. *Aſſaltar da due parti.*
Impetum hoſtilem ſuſtinere. *Prender la carica. Soſtener l'aſſalto.*
Imponere Militem in naues. *Imbarcare i Soldati.*
In aciem dirigere. *Squadronare.*
In aciem diſpoſiti. *Squadronati.*
Incaſſum ictum effundi. *Andar'il colpo in vano, ò à vuoto.*
Incendiarium machinamentum. Pyloclaſtrum. *Petardo.*
In colloquium cum Hoſte venire. *Parlamentare.*
Incompoſiti Ordines. *Sbandati.*
Incuſtoditus Militibus locus. *Poſto non guardato.*
Inducere ſe in inſidias. *Dar negl'agguati. Dar nell'imboſcata.*
Induciæ. Belli feriæ. *Triegua.*
Inferior mœnium pars obliquè proſtans. *Scarpa de le muraglie.*
Infirmiores partes,minus munitæ. *Parti più deboli.*
In fugam ſeſe effundere. *Metterſi in fuga.*
Ingenioſi Machinatores. *Ingegnieri.*
Ingens agger. *Trincierone.*
In gladios ultrò incurrere. *Infilzarſi da ſeſteſſo.*
In Hoſtem ferri. *Affrontar l'inimico.*
Inhumare tormenta. *Interrar l'artiglierie.*
In hyberna dimittere. *Mandar'à ſuernare.*
Inobſeruatus Hoſti. *Non iſcoperto dal nemico.*
In operibus procedere. *Tirar'inanzi i lauori.*
In ordinem redigere. *Riordinare.*
Inſectari. *Dar'à le ſpalle. Caricare.*
In procinctu ſtare Milites. *Star'in pronto l'Eſercito.*
In ſicco nauem hærere. *Dar'in ſecco la naue.*
Inſidiæ poſitæ. *L'imboſcata.*
Inſpector triremis. *Riueditor della galea.*
Inuare à tergo. *Incalzare.*

Inſtructio commeatuum. *Prouigion de' viueri.*
Inſtructor pyloclaſtri. *Petardiero.*
Inſtructor. *Sergente.*
Inſtructor ſupremus *Sergente maggiore.*
Inſtrumentum bellicum. *Munitione.*
In ſublime proripere cunicufis. *Far volar con le mine.*
Interceptio. *Sorpreſa.*
Intercipere. *Sorprendere.*
Intercipere medium. *Coglier'in mezo.*
Interrumpere pontes, aut vias. *Romper'i ponti, ò le ſtrade.*
In tutum ſe recipere. *Metterſi in ſaluo.*
Inuadere. Aggredi. *Attaccare. Inueſtire.*
In veſtigio ſtare. *Far'alto.*
Inuicem ſibi opem ferre. *Darſi mano.*
Inundare locum, & imperuium reddere. *Far vn luogo inacceſſibile, con allagarlo.*
Irrumpere, vel irruere ad oppugnationem. *Andar'impetuoſamente all'aſſalto.*
Iſthmus. *Stretto, terra frà due mari.*
Iter intercidere. *Tagliar la ſtrada.*
Itinera intercludere. *Chiuder le ſtrade.*
Iuſſa Imperatoria. *Ordini de' Generali.*
Iuſtum prælium. *Giornata campale.*

L

Latera munire, tegere. *Fiancheggiare.*
Latere in inſidiis. *Stare in agguato.*
Legio. *Vn Terzo. Vn Reggimento.*
Legionem unam cum alia coaleſcere. *Riformarſi vn Terzo in vn'altro.*
Legiones augere ſupplementis. *Riempire i Terzi.*
Legionarius. *Soldato d'vn Terzo.*
Lethaliter ſaucius. *Ferito mortalmente.*
Leuis armaturæ Equites. Velites. *Caualli leggieri.*
Libertatem redimere. *Riſcattarſi.*
Libratores tormentarij. *Bombardieri.*
Lignei cancelli *Bariera.*
Litorale Oppidum. *Terra maritima.*
Locus inſidiarum. *Imboſcata.*
Locus tormentorum. *Batteria.*
Locum deſerere. *Abbandonar'il poſto. Sbandarſi.*
Locum tenere. *Alloggiar nel ſuo poſto.*
Locum tueri. *Difender'il poſto.*
Locum validè firmare. *Fortificarlo.*
Loca perluſtrare. *Riueder'i poſti.*
Loca occupare. Eis potiri. *Guadagnar luoghi.*
Longitudo mœnium. *La cortina de le mura.*
Lorica, vel thorax. *Corazza, ò giacco.*
Loricati Equites. *Corazze à cauallo.*
Lorica. *Parapetto. Difeſa. Riparo.*
Lorica mœnium. *Trinciera de la cortina.*
Loricata via. *Strada coperta.*
Lorica aggeſta humo ſuffarcta. *Ricinto terrapienato.*
Lucanicæ bellicæ. *Salſiccie da guerra.*
Lunatum propugnaculum. *Mezaluna.*
Luſtrare Exercitum. *Far la moſtra, ò raſſegna.*
Lytrum. *Paga del riſcatto.*

M

Machinator. *Ingegniero.*
Magni momenti locus. *Luogo di conſeguenza.*
Malaciam obſecundare. *Far giuoco la bonaccia.*
Manuale tormentum. *Archibugio, ò Piſtola.*
Manubrium enſis manu ſtringere. *Tener la ſpada per l'impugnatura.*
Mare intumeſcens, æſtuans. *Alta marea. Fluſſo del mare.*
Mare ſubſidens, ſe reſorbens, reciprocans. *Baſſa marea. Rifluſſo.*
Maris ſinus. *Golfo.*
Mari ſe committere, credere. *Imbarcarſi.*
Maritimæ rei Præfectus. *Ammiraglio.*
Maritimæ rei ſciens. *Perito nella marinareſca.*
Miles conductus. *Gente pagata, ò aſſoldata.*
Miles voluntarius. *Venturiero.*
Milites cogere. *Far leuata.*
Milites Duci addicti ad cuſtodiam corporis. *Guardia del Capitano.*
Milites agmen claudentes. *Retroguardia.*
Militaris aſtus, vel dolus. *Stratagemma.*
Miſcere prælium. *Azzuffarſi.*
Miſſilis ignis globi. *Bombe, Granate.*
Miſſionem à bello dare. *Licentiare.*
Moderator Militum. *Comandante.*
Mœnium hiatus. Murorum ruina. *Breccia.*
Moſquetum. *Moſchetto.*
Moſquetarij. *Moſchettieri.*
Mouere Caſtra. *Sloggiare. Marchiare.*
Munimentum. *Baloardo. Baſtione. Forte.*
Munimenta validiſſima. *Baloardi reali.*
Munire. *Fortificare.*
Munitiones. *Le difeſe.*
Munitionibus vallare, roborare. *Fiancheggiare.*
Murices ferrei. *Triboli.*
Mutuò ſe tueri. *Darſi mano.*

N

Nauarchus. *Padron della naue.*
Nauis multorum hominum patiens. *Naue capace di molti.*
Nauis plano alueo. *Col fondo piatto.*
Vi tempeſtatis labefactata. *Rouinata per la tempeſta.*
In ſicco deſtituta. *Arrenata.*
Nauem obarmare tormentis. *Armar la naue.*
Nauem inſcendere. *Imbarcarſi.*
Naues in anchoris ſtare. *Star sù l'ancore, ò far fondo.*
Naues in omnem partem circumagere. *Raggirar*

girar per tutto le naui.
Naues quaſſas reficere. *Riſarcir le naui sbattute.*
Naues bellicæ. *Naui da guerra.*
Naues ad mercaturam inſtructæ. *Naui mercantili.*
Nauium ingentium minimè patiens. *Che non porta legni groſſi.*
Nauigationi incommoda tempeſtas. *Mal tempo per nauigare.*
Neutri Partium addictus. *Neutrale.*
Neutram in partem inclinans victoria. *Vittoria dubbia.*
Nudatus gladius. *Spada sfodrata.*

O

OBex. *Riparo.*
Obſes. *Oſtaggio. Statico.*
Obſidio. Obſidium. *Aſſedio.*
Obſidionem arctare, premere. *Stringer l'aſſedio.*
Relaxare. *Allargarlo.*
Soluere. *Leuarlo.*
Obſidionales acceſſus. *Approcci.*
Obſiſtere. *Far teſta.*
Obſtruere bombardas. *Imboccar l'artiglierie.*
Onerariæ. *Naui da carico.*
Operæ militares. *Guaſtatori.*
Opera diſturbare. *Impedir'i lauori.*
Opera promouere. *Tirar'inanzi i lauori.*
Oppugnatio. *Aſſalto.*
Ora maritima. *Spiaggie del mare. Maremme.*
Ordo. *L'ordinanza.*
Ordines Militum. *File de' Soldati.*
Ordinum Ductores. *Capitani.*

P

PAbulum. *Foraggio.*
Pabulari. *Foraggiare.*
Pabulatores. *Foraggieri.*
Pabuli Cuſtodia. *Conuoio, ò Scolta.*
Paciſci Inducias. *Far triegua.*
Pacta deditionis. *Capitolationi.*
Palorum vallum. *Palificata, ò Palizzata.*
Partium immunis. *Neutrale.*
Pecuniariæ rei Præfectus. *Teſoriero.*
Peditatus. *Fanteria, ò Infanteria. Militia da piè.*
Peditum acies. *Squadron d'Infanteria.*
Pelagus ſtatis temporibus æſtuans. *Fluſſo, e rifluſſo del mare.*
Perfringere fulcra tormentorum. *Scaualcar l'artiglierie.*
Permittere ſe victoris arbitrio. *Renderſi à diſcretione.*
Perniciem creare. *Danneggiare.*
Perrumpere mœnia. *Scortinar le muraglie.*
Peruenire tribus Caſtris. *Arriuare in tre alloggiamenti.*
Piratica triremis. Myoparo. *Fuſta di Corſari.*
Planæ formæ munimentum. *Piattaforma.*
Plumbei globuli. *Palline d'archibugio.*
Pons è nauibus colligatis. *Ponte fatto di naui.*
Ponte iungere fluuium. *Far'vn ponte ſul fiume.*
Pons verſatilis, vel penſilis. *Ponte leuatoio.*
Porta cataracta pendula, & recidens. *Saracineſca.*
Portæ propugnaculum, vel extra mœnia. *Riuellino.*
Portus minimè altus, & ſyrtibus impeditus. *Porto poco profondo, e con ſeccagne.*
Præda ingens. *Groſſo bottino.*
Prædas agere. Prædari. *Far bottino.*
Præfecti Caſtrorum. *Mareſcialli.*
Præfecti Militum. *Capitani.*
Prælabens Vrbem fluuius. *Fiume, che bagna le mura della Città.*
Præproperè ſe dedere. *Renderſi troppo preſto.*
Præſidium. *Guarnigione.*
Præſidio munire. *Preſidiare.*
Præſidiarij. *Soldati di guarnigione.*
Prætoria nauis, vel triremis. *La Capitana, la Padrona, l'Ammiraglia.*
Premere Hoſtem. *Dar la carica al nemico.*
Principia Exercitus. *La Vanguardia, ò Auanguardia.*
Proclamare ad deditionem. *Far la chiamata.*
Procurare corpora. *Rinfreſcarſi.*
Profectio Militum. *La marchia.*
Profligare. *Sconfiggere, Rompere, Sbaragliare.*
Propugnacula validiſſima. *Baloardi reali.*
Propugnacula excitare. *Piantar Forti.*
Protegere ſe contra ictus. *Coprirſi da i colpi.*
Pugio. *Pugnale.*
Puluis pyrius, nitratus, tormentarius. *Poluere d'archibugio.*
Punica mala bellica. *Granate da guerra.*
Puppis incubat in aliam nauem. *Vna naue ſtà à caualiero dell'altra.*
Pyloclaſtrum. *Petardo.*
Pyloclaſtri Inſtructor. *Petardiero.*
Pyloclaſtrum admouere, vel applicare. *Attacar'il petardo.*

Q

QVadrato agmine ducere. *Condurre in ordinanza.*
Quæſtor. *Teſoriero. Contatore.*
Quantum iacere moſquetum poteſt. *Ad vn tiro di moſchetto.*
Quatere muros. *Dar la batteria à le muraglie.*

R

Recenſio Militum.*Raſſegna.Moſtra.*
Recentes, & integri virium Milites, *Gente freſca.*
Receptus,receptaculum.*Ridotto.Ritirata.*
Receptus,vel receptio.*Il ritirarſi.*
Receptui canere.*Suonar à raccolta.*
Recipere ſe in tutum.*Metterſi in ſaluo.*
Recipere.*Ricuperare.*
Referre pedem.*Ritirarſi.*
Remiges.*Galeotti.Ciurma.*
Remis incumbere.*Vogare.*
Remis naues adigere.*Remare.*
Repellere Hoſtes.*Rimetter'i nemici.*
Res Hoſtium cognoſcere.*Pigliar lingua.*
Reſtituere acies.*Rimetter sù le ſquadre.*
Retrocedere.*Dar'à dietro.*
Roſtrum nauis.*Lo ſperon de la naue.*
Roſtra nauium innectere, implicare.*Abbordare.*

S

Sarcinas colligere.*Sloggiare.*
Sauciare.*Ferire.*
Scalas mœnibus applicare.*Dar la ſcalata.*
Scalis mœnia conſcendere.*L'iſteſſo.*
Scaphis inſcenſis in tutum euadere. *Saluarſi sù i batelli.*
Sciſſura viæ.*Tagliata.*
Sclopetum.*Archibugio.Schioppo.*
Sclopetorum diſploſio.*Salua d'archibugi.*
Sclopetarij Equites. *Archibugieri à cauallo, ò Carabine.*
Sclopetum breuius,vel minus.*Piſtola.*
Seditio,ſeceſſio.*Ammutinamento.Motino.*
Seditioſi.*Ammutinati.*
Securis haſtata,vel haſtæ præfixa.*Alabarda.*
Septum è corbibus contextum. *Gabbionata.*
Series corbium diſponere.*Far gabbionate.*
Signa *Bandiere.*
Signifer.*Alfiero.*
Signa canunt.*Suonan le trombe.*
Singulare certamen.Monomachia.*Duello.*
Solo æquare.*Atterrare.Gittar'à terra.*
Soluere.*Imbarcarſi.*
Stare in procinctu.*Eſſer'in pronto.*
Stare in veſtigio.*Far'alto.*
Stationes.*Quartieri.*
Stationem locare.*Alloggiare. Aquartierarſi.*
Statio Cuſtodum.*Corpo di guardia.*
Statiua Militum.*Alloggiamenti de' ſoldati.*
Stationarij.*Soldati di guardia.*
Sternere.*Abbattere.*
Sternere foros,ac tranſtra cæſorum aceruis. *Empir la naue d'occiſi.*
Stipendium militare.*Soldo.Paga.*
Submittere auxilium.*Mandar ſoccorſo.*
Subſidium.Suppetiæ.*Soccorſo.*
Subſidiarij Milites.*Soldati di ſoccorſo.*
Subterfugere conflictum. *Sfuggir la battaglia.*
Suffodere propugnaculum.*Zappar'vn baſtione.*
Summa præfectura rei tormentariæ.*Generalato dell'artiglieria.*
Super eminere.Incubare.*Star'à caualiero.*
Supplementis augere Copias. *Rinforzar l'Eſercito.*
Supremas vires contendere.*Far gl'vltimi sforzi.*
Supremum Equitatus imperium. *Generalato della Caualleria.*
Supremus Caſtrorum Præfectus. *Maeſtro di Campo generale.*
Suſtollere,aut vellere anchoras.*Sarpare, ò ſalpare.*

T

Tabernacula Militum è tabulis. *Baracche.*
Tabulata.*Baleſtriere della naue.*
Tali ferrei.*Dadi di ferro.*
Tegere.*Spalleggiare.*
Tegere ſe recipientes.*Difender la ritirata.*
Tempeſtas atrox.*Temporal fiero.*
Tenere portum,litus,terram.*Approdare.*
Tenet pugna.*Dura la battaglia.*
Terga dare.*Voltar le ſpalle.*
Terga premere.*Dar la carica.*
Terram effodere, atque aggerare.*Far trinciere.*
Terra congeſtitia.*Terrapieno.*
Terra aggeſta munire.*Terrapienare.*
Terreus agger.*Trinciera.*
Teſſera.*Il ſegno.*
Tormenta muralia.*Artiglierie. Cannoni.*
Tormenta maiora.*Pezzi groſſi.*
Tormenta à colubris denominata. *Colubrine.*
Tormenta, ſine fulcris. *Artiglierie ſcaualcate.*
Tormenta campeſtria.*Bombarde da campeggiare.*
Tormenta collocare,imponere.*Piantar pezzi.*
Diſponere.*Ordinargli.*
Diſplodere.Exonerare.*Sparare.*
Tormentis petere,fulminare.*Dar la batteria.*
Tormentorum locus,ſuggeſtus.*Batteria.*
Tormentorum ſeries.*Cannoniera.*
Tormentorum ora obſtruere.*Imboccare i pezzi.*
Tormentarij Libratores.*Bombardieri.*
Tormentarius puluis.*Poluere d'archibugio.* Vide,Bombardæ.
Traiectum intercludere, *Impedir' il traghetto.*
Tranquillo mari triremium uſus eſt. *Le galere ſeruono nella bonaccia.*
Transferre ſe, & onera in lembos, *Traportarſi in barchette.*
Transfuga.*Fuggito.*

Tranſtra. *I banchi della naue, ò galea.*
Tranſuerſis ictibus decuſſatim ferire. *Batter in croce.*
Tribunus Legionis. *Maeſtro di Campo d'vn Terzo.*
Tribunus Militum. *Colonnello.*
Trierarchus. *Padron della galea.*
Triremes pigriores ſunt ad circumflexum. *Le galee non ſi poſſon preſto riuoltare.*
Triremium Inſpector. *Riueditor de le galee.*
Triremium Præfectus. *General de le galee. Adelantado.*
Trucidare. *Metter à fil di ſpada.*
Tubæ canunt. *Suonan le trombe.*
Tueri ſe. *Tenerſi.*
Tubicen. *Trombetta.*
Tumultus. *Sollevatione. Ammutinamento.*
Turma. *Truppa, ò Troppa.*
Turris. *Torrione.*
Tympanum pulſare. *Toccar tambùro.*
Tympanum ſtrepens. *Tamburo battente.*
Tympanotriba, vel Tympaniſtes. *Tamburino.*

V

VAlidæ munitiones. *Fortificationi reali.*
Validum eſſe ad vim tormenti. *Eſſer à proua di cannone.*
Vallum, agger. *Trinciera.*
Vallum ingens. *Trincierone.*
Vallum è trabibus. *Steccata.*
Vallum è palis. *Palificata.*
Vaſa colligere. *Sloggiare.*
Vaſtare. *Dar'il guaſto.*
Vectores. *Paſſaggieri.*
Velificari, vela dare. *Far vela.*
Velitari. Velitationes committere. *Scaramucciare.*
Velitatio, leuis dimicatio. *Scaramuccia.*
Venire in colloquium cum Hoſte. *Parlamentare.*
Venire Vrbem in manus. *Conquiſtar'vna Città.*
Venti nauigationi ſecundi. *Venti proſperi per nauigare.*
Venti nauigationi aduerſi. *Venti contrarij.*
Veſtigia perſequi. *Andar'à la traccia.*
Vetare Hoſtem appellere. *Impedir lo sbarco al nemico.*
Vexillum. *Cornetta.*
Vexillarius. *Guidone.*
Via extans. *Dicco.*
Via tecta, vel loricata. *Strada coperta.*
Viam perequitare. *Batter la ſtrada.*
Vias obſtruere. *Chiuder le ſtrade.*
Vicarius. *Luogotenente.*
Vigiles. *Sentinelle.*
Vim militum colligere. *Raccoglier neruo di ſoldateſca.*
Vir virum oppugnat. *Si combatte corpo à corpo.*
Voluntarij Milites. Sponte militantes ſine ſtipendio. *Venturieri.*

INDEX

VERBORVM MILITARIVM, ET NAVTICORVM.

Italicè, & Latinè.

A

Abbandonar' il poſto. *Locum deſerere.*
Abbattere. *Sternere.*
Accamparſi. *Caſtra ponere, vel locare.* *Caſtrametari.*
Accettar la guarnigione. *Præſidium admittere.*
Accordarſi. *Conuenire.*
Accreſcer l'Eſercito con ſoccorſi. *Subſidiarijs Copijs augere militem.*
Adelantado, General delle galee. *Triremium Præfectus.*
Ad vn tiro d' archibugio. *Ad ictum ſclopeti. Quantum iacere ſclopetum poteſt.*
Ad vn tiro d'artiglieria. *Ad iactum tormentarij globi.*
Affrettar la reſa. *Accelerare deditionem.*
Affrontar'il nemico. *Hoſti occurrere.*
Affrontarſi le ſquadre. *Agminibus agmina concurrere.*
Agguatarſi. Star'in agguato. *Latere in inſidijs.*
Alabarda. *Haſtata ſecuris. Securis haſtæ præfixa.*
Alfiero. *Signifer. Vexillarius.*
Allargar l'aſſedio. *Relaxare obſidionem.*
Alloggiamenti. *Caſtra.*
Alloggiare. *Caſtrametari. Stationes locare.*
Alzar baloardi. *Propugnacula excitare.*
Ammiraglio, ò Almirante. *Præfectus Claſſis, vel maris. Archithalaſſus. Rei maritimæ Præfectus.*
Ammutinamento, ò mutino. *Seditio. Seceſſio. Tumultus.*
Ammutinarſi. *Tumultuari. Seditionem, aut ſeceſſionem facere.*
Ammutinati. *Seditioſi.*
Andar'all'aſſalto. *Ad oppugnationem irrumpere, vel irruere.*
Andar contro 'l nemico. *In Hoſtem ferri.*
Andar'il colpo in vano. *Ictum incaſſum effundi. Irritum cadere.*
Andar'in ordinanza. *Quadrato agmine procedere.*
Andar ſopra. *Aggredi. Inuadere.*
Andar'alla traccia. *Veſtigia perſequi.*
Animar'i combattenti colla preſenza. *Conſpectu ſuo animos pugnantibus facere.*
Apertura di muraglia. *Hiatus muri.*
Appianare il foſſo. *Solo foſſam æquare.*
Approcci. *Obſidionales acceſſus. Aggeres ſerpendo accedentes. Obſidionales viæ obliquæ.*
Approdare. *Appellere. Litus attingere. Terram tenere.*
Aprir le trinciere. *Aggeres excitare.*
Aqquartierarſi. *Stationem figere, locare.*
Archibugio. *Sclopetum. Manuale tormentum.*
Archibugieri. *Sclopetarij.*
Archibugieri à cauallo. *Sclopetarij Equites.*
Argine. *Agger. Obex.*
Armi difenſiue. *Arma tegentia.*
Armi offenſiue. *Arma petentia.*
Arrenderſi. *Deditionem facere. Venire in poteſtatem. Dare ſe in Hoſtis manus.*
Arrenderſi in veder' il nemico. *Ad primum aſpectum Hoſtis ſe dedere.*
Arriſchiarſi à combattere. *Prælium audere.*
Arriuare in tre alloggiamenti. *Tribus Caſtris peruenire.*
Arte d'aſſedij. *Obſidionalis Ars.*
Arte di guerra. *Ars, vel ſcientia bellica.*
Arte di fortificare. *Architectura militaris.*
Artiglierie. *Bombardæ. Tormenta muralia.*
Artiglieria minuta. *Tormenta minora.*
Artiglieria groſſa. *Bombardæ grauiores.*
Artiglierie ſcaualcate. *Tormenta ſine fulcris.*
Artiglierie non cariche. *Bombardæ exarmatæ.*
Aſſalto. *Oppugnatio. Irruptio Militum.*
Aſſaltare. *Irrumpere. Impetum, vel impreſſionem facere.*
Aſſaltar da due parti. *Impetum facere bipartitò.*
Aſſaltare all'improuiſo. *Adoriri.*
Aſſedio. *Obſidio. Obſidium. Obſeſſio.*
Aſſediare. *Obſidere. Obſidione cingere. Circumſidere. Milite cingere.*
Aſſicurare, ò guardare il paſſo. *Aditum cuſtodire.*
Aſſoldare. *Conducere, vel conſcribere Milites.*
Attaccare. *Aggredi. Inuadere.*
Attaccare il petardo. *Pyloclaſtrum admonere, vel applicare.*
Atterrare. *Solo æquare.*
Auanzar le trinciere. *Aggeres promouere.*
Auanzarſi. *Progredi. Procedere.*
Auanzarſi co i lauori. *Opera promouere.*
Auuenturar la battaglia. *Pugnæ aleam ſubire.*

B

Bagaglio. *Impedimenta. Sarcinæ.*
Baloardo. *Propugnaculum. Munimentum.*

Ba-

Baloardo reale. *Maximum, vel validiſſimum propugnaculum.*
Banda deſtra, ò ſiniſtra. *Dextrum, aut læuum cornu.*
Bandiere. *Signa. Vexilla.*
Baracche. Tappe. *Tabernacula Militum è tabulis.*
Barchetta. *Cymba.*
Bariera. *Cancelli lignei.*
Baſtione. *Propugnaculum.*
Battaglia. *Prælium. Pugna. Conflictus.*
Battaglia, mezo dell'Eſercito. *Corpus Exercitus. Medium agmen. Acies media.*
Battere. *Tormentis petere, quaſſare. Bombardis fulminare.*
Batter'in croce. *Tranſuerſis ictibus decuſſatim ferire.*
Batter le ſtrade. *Vias perequitare.*
Batteria, luogo. *Tormentorum ſuggeſtus. Series bombardarum.*
Batteria, attione. *Diſploſio tormentorum. Bombardarum impreſſio.*
Batteria reale. *Vehementiſſima concuſſio.*
Bombe. *Pyroboli. Candentes globi in ſublime protruſi. Miſſilis ignis globi.*
Bombardieri. *Tormentarij Libratores.*
Bottino. *Præda. Manubiæ.*
Breccia, apertura delle muraglie. *Mœnium ruina. Murorum hiatus.*

C

Cader'in mano. *Venire in poteſtatem.*
Campo. *Caſtra.*
Canale. *Alueus.*
Cannoni. *Bombardæ.*
Cannonate. *Bombardarum ictus.*
Cannoniere. *Bombardarum ſeries.*
Capitano. *Præfectus Militum.*
Capitano d'vna Compagnia. *Centurio. Ductor Ordinis.*
Capitan di Corazze. *Loricatorum Ductor.*
Capitan de le galee. *Triremium Præfectus. Trierarchus.*
Capitan Generale. *Dux, Imperator.*
Capitanar'vn'Eſercito. *Exercitui præeſſe. Exercitum moderari.*
Capitolare. *Cum Hoſte conuenire. Conuenta tractare.*
Capitolationi. *Conuentiones. Pacta. Deditionis conditiones.*
Caporale. *Decurio.*
Carabine. *Equites ſclopetarij.*
Caracollare. *Equitantes in orbem currere. Agere velociter equos in orbem.*
Caricar' à palla vn'artiglieria. *Tormento globum ferreum inijcere.*
Carri d'artiglierie. *Plauſtra bombardarum.*
Caſe matte. *Cæcæ cryptæ. Domunculæ militares occultæ.*

Caſtellano. *Arcis Præfectus.*
Caualier di Malta. *Eques Hieroſolymitanus, vel Melitenſis.*
Caualieri, fortificationi. *Munimenta.*
Caualleria. *Equitatus.*
Cauallerizzo. *Equiſo. Equorum Domitor.*
Caualli leggieri. *Leuis armaturæ Equites. Velites.*
Cauar mine, ò fornelli. *Cuniculos ſuffodere.*
Chiuder'il paſſo. *Aditum præcludere.*
Chiuder le ſtrade. *Vias obſtruere. Itinera intercludere.*
Cittadella, Fortezza, Caſtello, Rocca. *Arx.*
Cofani di tauole. *Lignei receptus.*
Coglier'in mezo. *Medium intercipere. Medium concludere.*
Colonnello. *Tribunus. Chiliarcha.*
Colpito ſenza danno. *Ictus innocentes excipiens.*
Colubrine. *Bombardæ longiores. Tormenta à colubris denominata.*
Combattere. *Bellum gerere.*
Combattere in paeſe altrui. *In alieno ſolo pugnare.*
Combattere ſenza vantaggio. *Æquo Marte dimicare.*
Combattere à bandiere ſpiegate. *Iuſto prælio pugnare.*
Combattono à corpo à corpo. *Vir virum oppugnat.*
Commiſſario dell'Eſercito. *Curator Exercitus.*
Commiſſario de'viueri. *Annonæ Structor.*
Compagnie. *Centuriæ. Cohortes.*
Compagnia di lancie. *Cohors Haſtata.*
Compagnia di guardia. *Excubitorum Cohors.*
Condur la Vanguardia. *Primam aciem agere.*
Condurre i Soldati à ſuernare. *Milites ad hyberna deducere.*
Condur prigioni. *Captiuos abducere.*
Condurſi à ſaluamento. *Incolumem abire.*
Conſiglio di guerra. *Senatus bellicus. Concilium militare.*
Continuar la guerra. *Bellum producere, prorogare.*
Contramina. *Cuniculus obuius cuniculo, vel aduerſus, vel oppoſitus.*
Contraſcarpa. *Foſſæ labrum mœnibus aduerſum. Foſſæ labrum exterius, citerius.*
Conuoio, ò Conuoglio. *Cuſtodia pabuli.*
Conuoiare. *Commeatus in itinere cuſtodire.*
Coprirſi da i colpi. *Protegere ſe contra ictus.*
Corazza, arma. *Lorica. Thorax.*
Corazze, perſone. *Loricati, ſeu Thoracati Equites.*
Corde, ò Micci acceſi. *Fomites ſuccenſi. Funes incenſi.*
Cornetta, bandierola. *Vexillum.*
Cornetto, che la porta. *Vexillarius.*
Cornetta di caualli. *Equitum turma.*

Corpi

Corpi di guardia.*Cuſtodiæ militares.*
Corpo di guardia,luogo.*Statio Cuſtodum.*
Corpi d'Eſercito.*Acies.*
Corritori,ò Scorritori.*Equites Exploratores.*
Cortina delle muraglie . *Longitudo , ſeu ductus murorum.Lorica mœnium.*
Coſteggiare.*Regionis oram legere,præteruehi.*

D

Dadi di ferro.*Ferrei tali.*
Dar negl'agguati, ò nell'imboſcata. *Inducere ſe in inſidias.*
Dar'animo.*Animos facere.*
Dar'all'arme. *Ad arma conclamare . Ad arma ciere.*
Dar l'aſſalto.*Impetum facere.Impreſſionem facere.*
Dar la batteria.*Tormentis muros quatere.*
Dar calore al combattere . *Pugnæ ardorem affundere,addere.*
Dar la carica.*Hoſtem premere.Inſtare Hoſti.*
Dar'alla coda dell'Eſercito.*Poſtremum,vel nouiſſimum agmen carpere.*
Dar'à dietro.*Retrocedere.*
Dar fuoco alle mine.*Cuniculos ſuccendere.*
Alle bombarde . *Ignem tormentis applicare,admouere.*
Dar'il guaſto.*Depopulari.Vaſtare.*
Darſi mano.*Auxiliari ſibi mutuò.Mutuò ſe tueri.*
Dar la paga.*Stipendium perſoluere.*
Dar la rotta al nemico.*Hoſtem profligare.*
Dar'il ſacco.*Diripere.Deprædari.*
Dar la ſcalata. *Scalas mœnibus applicare,admouere.*
Dar ſoccorſo. *Subſidium, vel ſuppetias ferre,vel ſubmittere.Copias auxiliares adducere.*
Dar'alle ſpalle.*Inſectari.*
Difender'il poſto.*Locum tueri.*
Difender ſin'alla morte . *Ad extremum uſque ſpiritum propugnare.*
Difeſe.*Munitiones.Munimenta.*
Disfidare.*Prouocare.Laceſſere.*
Diſpegnare.*Eximere de pugna.*
Diſturbare i lauori.*Opera diſturbare,interpellare.*
Duello.*Singulare certamen.Monomachia.*
Dura la battaglia.*Pugna tenet.*

E

Eleggerſi vn Capo à ſorte , & à giornata , *Sortitò,& in dies ſibi Ducem eligere.*
Entrar'il ſoccorſo . *Subſidiarium Militem penetrare.*
Eſſer'in ordine l'Eſercito. *In procinctu Militem ſtare.*
Eſſer lontano dal colpo.*Extra ictum eſſe.*
Eſſer'à proua di cannone.*Ad vim tormenti validum eſſe.*
Eſſer ritenuto.*Haberi in cuſtodia.*
Eſſer ſodisfatto delle paghe. *Sua percipere ſtipendia.*

F

Fabricar' arme di nuouo. *Arma de integro cudere.*
Fanteria,ò Infanteria.*Peditatus.*
Far'alto. *In veſtigio ſtare. Gradum figere. Subſiſtere.*
Far'acquiſto d'vn luogo.*Loco potiri.*
Far bottino.*Prædas agere.*
Far breccia. *Fatiſcere,vel dehiſcere mœnia. Ruinam,vel hiatum ducere.*
Far chiamata.*Proclamare ad deditionem. Colloquium cum Hoſte poſtulare.*
Far condotta.*Copias conducere.*
Far conſiglio di guerra.*Concilium,vel Senatum bellicum habere.*
Far dar'all'arme.*Ad arma ciere.*
Far faccia, ò fronte al nemico. *Hoſti obſiſtere. Contra Hoſtem ſtare.*
Far gabbionate.*Corbium ſeries diſponere.*
Far à gara i Soldati. *Inter ſe certare Copias, In contentionem venire Milites.*
Far gente, far leuata . *Cogere Militem . Copias contrahere,conflare.*
Far giornata.*Prælium committere.*
Far guerra difenſiua.*Ab Hoſte ſe tueri.*
Far guerra offenſiua.*Hoſtem inuadere.*
Far lega,Collegarſi.*Fœdus inire,vel paciſci.*
Far maſſa di gente.*Exercitum cogere.*
Far mine.*Cuniculos agere.*
Far la moſtra, ò raſſegna. *Copias recenſere , vel luſtrare.*
Far prouigione.*Apparatum inſtruere.*
Far i Quartieri.*Stationes diſponere.*
Far riconoſcere.*Exploratum mittere.*
Far ſortita groſſa.*Ingenti multitudine erumpere.*
Far li ſquadroni di Caualleria , e Fanteria . *Agmina equeſtria,& pedeſtria diſtribuere.*
Far teſta.*Obſiſtere.*
Far trinciere.*Terram effodere,atque aggerare.*
Far gli vltimi sforzi. *Extrema virium adhibere.*
Far volar'vna mina . *Cuniculum agere , & ſuccendere.*
Far volare.*In ſublime proripere.*
Faſcine.*Faſces ſarmentorum,vel ramalium.*
Fatto d'arme,ò fattione.*Conflictus.Pugna.*
Ferir'il petto di punta.*Mucrone pectus transfodere.*
Ferir'à trauerſo in croce.*Tranſuerſis ictibus decuſſatim ferire.*
Ferita mortale.*Lethale vulnus.*
Fermar quei,che fuggono. *Fugam cohibere.Fugientes ſiſtere.*

Fianchi nel ricinto alla moderna. *Propugnacula in ambitu,recentiore ſtructura.*
Fiancheggiare. *Latera munire,vel tegere. Munitione vallare.*
Figure di fortificationi.*Munitionum formæ.*
File di Soldati.*Ordines Militum.*
Finger'vna ſpeditione. *Simulare motum armorum.*
Fiume,che bagna le muraglie. *Flumen mœnia prælabens,alluens.*
Fiume,che ſcorre per mezo.*Flumen interfluens, interſecans.*
Fiume,che sbocca, ò mette in mare. *Fluuius in mare ſe euoluens,vel exonerans.*
Fiume nauigabile.*Flumen nauium patiens.*
Foraggio.*Pabulum.*
Foraggiare.*Pabulari.Pabulum conquirere.*
Foraggieri.*Pabulatores.*
Fornello,ò Mina.*Cuniculus.Furnulus.*
Forte.*Munimentum.Propugnaculum.*
Fortificare.*Munire.Munitionibus roborare.*
Fortificato per natura, e per arte. *Natura, & manu munitus.*
Fortificatione alla moderna. *Munitio ex uſu recentiore.*
Foſſe coperte.*Cœcæ ſcrobes.*
Freſca gente.*Milites integri virium,vel recentes.*
Frontiera dell'Eſercito. *Frons Exercitus.Principia.*
Fuggiti.*Transfugæ.*
Fuochi artificiati.*Pyroboli.Ignes miſſiles,Ignita miſſilia.Ignes arte elaborati.*

G

Gabbioni.*Corbes terra farcti.Vimineæ ciſtæ.*
Gabbionata.*Corbium ſeries.Septum è corbibus contextum.*
Galoppo.*Gradarius curſus.*
Generaliſſimo.*Imperator.Dux ſupremus Exercitus.*
General della Caualleria.*Equitum Magiſter.*
General dell'artiglierie. *Rei tormentariæ Præfectus.*
Gente capitanata da alcuno. *Copiæ alicui ſubiectæ. Ab aliquo ductæ.*
Gente pagata,ò aſſoldata.*Miles conductus.*
Gente di ſoccorſo.*Copiæ ſubſidiariæ.*
Giornata campale.*Iuſtum prælium.*
Girar'il viaggio.*Curſum circumflectere.*
Gouerno dell'armi.*Armorum imperium.Adminiſtratio belli.*
Granate.*Pyroboli. Mala punica bellica.*
Graticci.*Crates.*
Guadagnar luoghi.*Loca occupare.*
Guadagnar'vn poſto.*Locum obtinere.*
Guardar bene vn luogo. *Milite locum ſatis inſtruere.*
Guardie del Capitano.*Stipatores.Cuſtodes corporis Ducis.*
Guardie.*Militum Cuſtodiæ.*
Guarnigione.*Præſidium.*
Guaſtatori.*Foſſores.Operæ militares.*
Guerreggiare.*In armis eſſe.*
Guidone,ò Cornetto.*Vexillarius.*

H

Hauer'intelligenza di ſuoi Partiali.*Factioſos à ſuis Partibus habere.*
Hauer rinforzo. *Maioribus Copijs roborari.*
Hauer vantaggio nelle paghe.*In ſtipendijs habere prærogatiuam.*
Huomini d'arme. *Cataphracti.*

I

Imbarcarſi. *Nauem conſcendere. Mari,vel fluuio ſe committere,credere.*
Imboccare i pezzi. *Tormentorum ora obſtruere.*
Imboſcata.*Inſidiæ poſitæ.*
Imboſcata,luogo.*Locus inſidiarum.*
Incalzare.*Premere.Inſtare.*
Inchiodar l'artiglierie. *Clauis adactis configere bombardas.*
Incitar'alla guerra.*Ad bellum ſollicitare.*
Infeſtar'il paeſe.*Infeſtam habere regionem.*
Infilzarſi da ſe ſteſſo.*Vltro gladium incurrere. In ferrum ſe induere.*
Ingegniero.*Ingenioſus Machinator.*
Ingroſſarſi l'Eſercito.*Exercitum incrementa capere.*
In ordinanza.*Quadrato agmine.*
Inſtradare alla vittoria.*Viam ſternere ad victoriam.*
Interrare artiglierie. *Tormenta terra obtegere, vel inhumare.*
Inuentar machine.*Machinas architectari.*
Inuentioni di guerra.*Bellica inuenta.*

L

Lagune,Stagni. *Æſtuaria. Stagna è mari redundantia.*
Lancie,ò Picche,ò Picchieri.*Haſtati.Lancearij.*
Lancie à cauallo.*Equites Haſtati.*
Laſciar'il poſto.*Locum deſerere.*
Lauorar le trinciere.*Aggeres extruere.*
Lega.*Fœdus.*
Leuar l'aſſedio.*Obſidionem ſoluere.*
Leuar gente.*Militem cogere,conſcribere.*
Liberar d'aſſedio.*Obſidioni eripere.*
Licentiar' i ſoldati. *Miſſionem dare Militibus. Copias dimittere.*
Lingua di terra.*Terræ lacinia in mare porrecta.*
Lontano dal colpo.*Extra ictum.*
Luogo di conſeguenza. *Magni momenti locus.*
Luogo debole.*Locus parum munitus.*
Luogo difeſo da paludi.*Locus paludibus cuſtoditus.*

M

MAchine da aſſedio. *Obſidionales machinæ.*
Maeſtro di Campo generale. *Supremus Caſtrorum Præfectus.*
Maeſtro di Campo d'vn Terzo. *Tribunus Legionis.*
Mandar'à ſuernare. *In hyberna dimittere.*
Mandar tutti à fil di ſpada. *Internecioni dare, Internecione delere.*
Maniche di Caualli. *Equitum alæ.*
Mantener la guerra. *Bellum ſuſtentare.*
Mantener'il poſto. *Locum tueri.*
Marchia. *Militum profectio.*
Marchiare. *Caſtra mouere.*
Marchiare in ordinanza. *Directas acies ducere. Quadrato agmine procedere.*
Marea alta. *Mare æſtuans.*
Marea baſſa. *Mare reciprocans.*
Mar gelato. *Mare glaciale.*
Metter'in fuga. *Fugare, fundere.*
Metterſi in fuga. *Dare ſe in fugam.*
Metter di guardia. *Cuſtodiendum dare.*
Metter guarnigione. *Præſidium imponere.*
Metter'in iſquadrone. *Aciem dirigere.*
Metter'in mare. *In mare ſe euoluere, vel exonerare. In mare influere.*
Metter'in ordine vn'armata. *Claſſem inſtruere, adornare.*
Metter'à ruba. *Diripere, Deprædari.*
Metterſi in ſaluo. *Recipere ſe in tutum. Euadere. Conſulere ſaluti ſuæ.*
Mezaluna. *Lunatum munimentum, vel propugnaculum.*
Mezo rouinato. *Semirutus.*
Miccio. *Funis è fomite.*
Militia da cauallo. *Equitatus.*
Militia da piè. *Peditatus.*
Minare. *Cuniculos agere.*
Moſchettieri. *Moſquetarij, Sclopetis maioribus inſtructi.*
Moſſa, ò Moſſa d'arme. *Expeditio.*
Moſtra, ò Raſſegna. *Militum recenſio, luſtratio.*
Munitione. *Bellicum inſtrumentum.*
Muouer'il Campo. *Caſtra mouere.*
Mura ſmantellate. *Mœnia diruta.*

N

NAui arrenate. *Naues ſtare coactæ.*
Naui di Corſari. *Piraticæ naues.*
Naui ferme sù l'ancore. *Naues iactis anchoris ſubſiſtentes. Stantes in anchoris.*
Naui mercantili. *Naues ad mercaturam inſtructæ.*
Neutrale. *Neutri Partium addictus. Partium immunis.*
Non iſcoperto dal nemico. *Inobſeruatus Hoſti.*

O

ORdinanza. *Ordo.*
Ordini de'Generali. *Imperatoria iuſſa.*
Ordinar le ſquadre. *Dirigere acies.*
Orlo del foſſo. *Foſſæ ripa, vel labrum.*
Oſtaggio, ò Statico. *Obſes.*

P

PAga, Soldo. *Militare ſtipendium.*
Palificata, ò Palizzata. *Sudium ſepimentum. Palorum vallum.*
Palle d'artiglierie. *Globi tormentorum.*
Palline. *Plumbei globuli.*
Parapetto. *Lorica.*
Parlamentare. *Venire in colloquium cum Hoſte.*
Parlamento di reſa. *Colloquium de deditione.*
Parti deboli. *Partes infirmiores, minùs munitæ.*
Percuoter le naui à ſcogli, e ſecche. *Naues ad breuia, & ſaxa latentia impingere.*
Perderſi d'animo. *Animis cadere. Animos abijcere.*
Permetter'il ſacco. *Direptionem concedere.*
Petardo. *Pyloclaſtrum, Machinamentum incendiarium.*
Petardiero. *Inſtructor pyloclaſtri. Tormentarius.*
Pezzi di campagna. *Campeſtria tormenta.*
Pezzi groſſi. *Maiores bombardæ.*
Piantare artiglierie. *Tormenta imponere, collocare.*
Piantar batterie. *Diſponere bombardas.*
Piantar forti. *Propugnacula excitare.*
Piattaforma. *Planæ formæ munimentum.*
Piazza d'arme. *Locus, ad quem Milites conueniunt.*
Pigliar fuoco. *Ignem concipere.*
Pigliar lingua. *Res Hoſtium per captiuos explorare, vel cognoſcere.*
Piſtola. *Sclopetum minus, vel breuius.*
Poluere d'archibugio. *Puluis pyrius, nitratus, tormentarius.*
Ponte leuatoio. *Pons verſatilis, penſilis.*
Porre in agguato. *Collocare in inſidijs.*
Por l'aſſedio. *Obſidionem inſtituere.*
Porta ſegreta, ò falſa. *Porta clandeſtina.*
Portarſi con valore. *Fortiter facere.*
Poſto. *Locus.*
Poſti in fila. *Ordinibus diſpoſiti.*
Prender'vn poſto di riſico. *Periculoſum locum occupare.*
Preſidiare. *Præſidio munire.*
Primo aſſalto. *Primus impetus.*
Prouederſi d'acqua, e di legna. *Aquari, & lignari.*
Prouigion de' viueri. *Commeatuum inſtructio.*
Pugnale. *Pugio.*

Quar-

Q

Qvartieri.*Stationes Militum.*

R

Raccoglier neruo di ſoldateſca.*Vim Militum colligere,cogere.*
Rami di fiume.*Diuortia fluminis.*
Raſſegna. Moſtra. *Recenſio Militum. Luſtratio Copiarum.*
Reggimento.Terzo.*Legio.*
Renderſi à patti. *Deditionem facere cum conditionibus.*
Renderſi à diſcretione. *Permittere ſe Victoris arbitrio.*
Reſa troppo preſta. *Deditio accelerata, præpropera.*
Reſiſtere à i colpi.*Ictus defendere,repellere.*
Retroguardia.*Acies poſtrema.Nouiſſimum agmen.*
Ricinto di muraglie.*Mœnium ambitus.*
Ricinto terrapienato. *Murorum lorica aggeſta humo ſuffarcta.*
Ricinto fiancheggiato.*Mœnia munitionibus circumſepta.*
Riconoſcer la breccia. *Murorum hiatum, vel ruinam explorare.*
Riconoſcer'i poſti.*Loca perluſtrare.*
Ridotti.*Receptus.Receptacula.*
Riempire i Terzi.*Legiones augere ſupplementis. Supplere Legiones.*
Rifar le mura rotte. *Reſarcire mœnium ruinas.*
Riformarſi vn Terzo in vn'altro. *Legionem unam cum alia coaleſcere.*
Rimettere i nemici.*Repellere,reijcere Hoſtes.*
Rinforzo.*Robur à ſubſidio.*
Rinforzar'vn'Eſercito. *Copijs Exercitum roborare.*
Rinfreſco.*Alimenta.*
Rinfreſcar'i Soldati.*Milites reficere.*
Rinfreſcarſi.*Corpora procurare.*
Rinfreſcar la ſcaramuccia. *Milites velitationi, vel pugnæ ſufficere.*
Riordinar le ſquadre.*Acies in ordinem redigere, redintegrare,reſtituere.*
Riparo.*Agger tegens. Lorica.Obex.*
Ripararſi con la zappa.*Præ ſe aggerem erigere.*
Riſarcir le naui sbattute. *Naues quaſſas reficere.*
Riſcattarſi.*Libertatem redimere.*
Ritirata,luogo. *Receptus. Receptaculum. Receſſus.*
Ritirata,attione.*Receptio.Receptus.*
Ritirarſi.*Pedem referre.Se recipere.*
Ritirar l'artiglierie.*Tormenta deportare.*
Riuellino. *Porta propugnaculum. Munimentum extra mœnia.*
Romper'vn'Eſercito, *Exercitum profligare, delere.*
Rotta.*Clades.*
Romper'vn ponte.*Pontem interrumpere.*
Romper le ſtrade.*Vias interrumpere.*

S

Saccheggiare.*Diripere,Depopulari.*
Sacco.*Direptio.*
Sagro.*Bombarda minor.*
Salſiccie,machine militari. *Bellica farcimina. Lucanicæ militares.*
Salua d'archibugi.*Sclopetorum diſploſio.*
Saluarſi in vn batello.*Scapha in tutum euadere.*
Saracineſca.*Porta cataracta pendula, & reſidens.*
Sbandarſi.*Locum deſerere.*
Sbandati.*Extra Ordines.*
Sbarcare.*Deſcenſionem è naui facere.*
Scalare.*Scalis mœnia conſcendere.*
Scaramuccia.*Velitatio.Leuis dimicatio.*
Scaramucciare. *Velitari.Velitationes committere.*
Scaricar, ò ſparar' artiglierie. *Bombardas, vel tormenta diſplodere,vel exonerare.*
Scarpa delle muraglie. *Pars murorum inferior, obliquè prominens.*
Scaualcare,ſmontar da cauallo.*Ex equo ſe deijcere in pedes.*
Scaualcar'artiglierie. *Bombardarum machinas, vel fulcra perfringere.*
Schiuar la battaglia.*Subterfugere pugnam.*
Scolar l'acqua del foſſo.*Foſſæ aquam aliò deriuare.*
Sconfiggere.*Profligare.*
Sconfitta.*Clades.Internecio.*
Scorrerie.*Excurſiones.Excurſus.*
Scorridori, ò Corridori. *Equites exploratores.*
Scortinare.*Muri loricam perrumpere.*
Seccar'il foſſo.*Foſſam exhaurire,exinanire.*
Segno militare.*Teſſera militaris.*
Sentinelle.*Excubiæ.Vigiles.*
Sergente maggiore.*Supremus Inſtructor.*
Sfodrar la ſpada.*Enſem nudare.Gladium è vagina eripere.*
Sfuggir'i colpi.*Ictus declinare.*
Sloggiare.*Caſtra mouere. Sarcinas,vel vaſa colligere.*
Soccorſo.*Subſidium.Suppetiæ.*
Soggiogare.*Armis redigere in poteſtatem.Armis ſibi ſubijcere.*
Soldati di ſoccorſo.*Milites ſubſidiarij.*
Soldati baſſi.*Milites gregarij.*
Soldato d'vn Terzo.*Legionarius.*
Soldato di guardia.*Stationarius.*
Soldato nouello.*Tyro.*
Soldato vecchio.*Veteranus.Bellandi vetus.*
Soldati raccolti.*Milites coacti.*
Soldati pagati.*Milites conducti.*

Soldati di ventura, ò Venturieri. *Milites voluntarij.*
Sorprendere.*Intercipere.*
Sorpreſa.*Interceptio.*
Sortire.*Erumpere.Effundere ſe portis.*
Sortita.*Eruptio.*
Soſpenſion d'arme. *Armorum ceſſatio. Belli feriæ.Pugnæ ceſſatio.*
Sotterrar'i pezzi.*Tormenta humo immergere.*
Sottrarſi all'obedienza del Capo. *Abnegare Ductoris imperium.*
Spalleggiare.*Tegere.*
Sparare archibugi.*Sclopeta diſplodere.*
Speron della naue.*Roſtrum nauis.*
Spie.*Exploratores.*
Spianare.*Solo æquare.*
Spianata.*Area.*
Spiantare vna Città. *Vrbem euertere, excindere.*
Squadrone.*Acies Militum.Agmen.*
Squadronare.*Acies dirigere.*
Squadron volante.*Agmen volans,Expeditum.*
Star'à caualiero.*Super imminere,incubare.*
Star nella Vanguardia.*Primam aciem tenere.*
Steccata.*Septum,aut vallum è trabibus.*
Stendardo,bandiera.*Signum,vexillum.*
Strada coperta.*Via tecta,vel loricata.*
Stratagemma.*Militaris aſtus,aut dolus.*
Suentar'vna mina. *Cuniculo alium exitum aperire.*
Suernare.*Hybernare.*
Suonar'à raccolta.*Receptui canere.*
Suonan le trombe.*Signa,vel tubæ canunt.*

T

Tagliar tutti à pezzi.*Internecioni dare.*
Tagliar la ſtrada.*Viam intercidere.*
Tagliata.*Viæ ſciſſura.*
Tamburo battente.*Tympanum ſtrepens.*
Tamburino.*Tympanotriba.Tympaniſtes.*
Tenaglia incrociata.*Forceps decuſſata.*
Tener a dietro le ſortite.*Eruptiones coërcere.*
Tener à freno i Soldati. *Milites in officio continere.*
Tener lontano dal foſſo.*A foſſa diſtinere.*
Tener pronti i Soldati. *Habere Milites in procinctu.*
Terra ferma.*Continens.*
Terrapieno.*Terra congeſtitia.Terreus agger.*
Terrapienato.*Terra congeſta farctus.Aggeſta humo munitus.*
Terzo,ò Reggimento.*Legio.*
Teſta della Vanguardia. *Primus Ordo Exercitus.*
Tirar'inanzi i lauori.*Opera promouere.*
Tirar'il nemico in campagna.*Hoſtem in arenam educere,elicere.*
Toccar'all'arme.*Ad arma conclamare.*
Toccar la chiamata.*Colloquium cum Hoſte proclamare.Deditionem proclamare.*
Toccar tamburo.*Tympanum pulſare.*
Tonelli.*Doliola.*
Torreggia vn baloardo. *Propugnaculum eminet.*
Tortione.*Turris.*
Traghetto del fiume.*Fluuij traiectus.*
Trauagliar'i luoghi con iſcorrerie.*Loca excurſionibus infeſtare.*
Triboli.*Murices ferrei.*
Triegua. *Induciæ. Belli feriæ. Ceſſatio pugnæ pactitia.*
Trinciera.*Agger.Vallum.Lorica.*
Trincierone.*Agger ingens.Maius vallum.*
Trinciera della cortina.*Lorica mænium.*
Trincierare.*Aggeribus communire.*
Trincierarſi.*Aggeris loricam præ ſe ducere.*
Truppa,ò Troppa.*Turma.*

V

Vanguardia,ò Auanguardia. *Prima acies. Frons Exercitus.Principia.*
Vaſcelli da guerra.*Naues bellicæ.*
Veleggiare.Far vela.*Velificari.Vela facere.*
Venir'ad accordo.*Conuenire.*
Venir'à battaglia.*In pugnam deſcendere.*
Venir'à giornata.*Iuſto prælio congredi.*
Venti contrarij al nauigare. *Venti nauigationi aduerſi.*
Venti proſperi per nauigare.*Venti nauigationi ſecundi.*
Venturiero.*Miles Voluntarius.*
Vettouaglia.*Commeatus.*
Vittoria dubbia. *Certamen anceps.Neutram in partem inclinans victoria.*
Viueri.*Alimenta.*
Voltar le ſpalle.*Terga dare.*
Votar'il foſſo.*Foſſam exhaurire, exinanire.*

Z

Zappar'vn baſtione. *Propugnaculum ſuffodere.*
Zuffa.*Dimicatio.Pugna.Certamen.*

ERRATA.

ERRATA. CORRIGE.

PARTE PRIMA.

		Errata	Corrige
Pagina	11	ſenentiam	ſententiam
	23	ſub Appio partem;	ſub Appio. Partem
	24	indefeſſa	indefenſa
	29	factu	factum
		ope	opem
	47	tranſmiſſa	tranſmiſſo
	59	ad ripæ foſſam	ad ripam foſſæ
	61	commigrarer	commigraret
	66	ſautem	ſalutem
	69	tantiſpem	tanti ſpem
		Catherina	Catharina
	99	ad Occidentem	ad Orientem
	121	Areſcot	Areſchoti
	124	Comes Belgioioſus	Barbiani Comes, & Belgioioſij Dominus.
	134	Sanctæ Seuerinæ Cardinalis, &c.ſummos eorum vertices	Summus Pontifex eorum humeros leuiter.
	144	nouum diem	nonum diem
	153	Vtcumque	Vtrumque
	161	vicinatem	vicinitatem
	180	Iannis	Ioannis
	195	Euſtochio	Euſtachio
	196	*in margine* Boternius	Botereius
	241	prupugnandos	propugnandos.
	295	*in titulo* LIBER OCTAVVS.	LIBER NONVS.
	308	cepere	cœpere
	315	poſtridie Idus Septembris	pridie Idus Septembris
	342	Legatotum	Legatorum
	361	Decimo Octauo Calendas Octobris.	Pridie Decimi Octaui Calendas Octobris.

PARTE SECVNDA.

		Errata	Corrige
Pagina	65	ioctics	octies
		bidem	ibidem
	89	*in ſumma* Vrbis Præfectus	Copiarum Præfectus
	135	*in ſumma* Diui Iacobi	Diui Iobi.
	322	quod à Spinula	quem à Spinula.

RE-

REGESTVM.

PARTE PRIMA.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx

Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh.

Omnes ſunt duerniones, præter Hhh quæ eſt ternio.

PARTE SECVNDA.

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z.

aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ſs tt uu xx yy zz.

aaa.

a b c d e f g h i k l m.

Omnes ſunt duerniones.

R O M Æ,

Ex Typographia Hæredum Franciſci Corbelletti. M.DC.LXXI.

SVPERIORVM PERMISSV.